

การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้
และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน
ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือ

ตระกูล ชำนาญ และคณะ
2564

รายงานการวิจัย
การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้
และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน
ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน
THE DEVELOPMENT OF DIGITAL MEDIA AND PRECISE APPLICATION FOR LEARNING AND
EXPLORING THE INFORMATION OF THE RELIGIOUS TOURISM AND MEDITATION SITES
IN THE SECONDARY CITIES IN THE UPPER NORTHERN THAILAND

ตระกูล ชำนาญ
สัจด์ เขียนจันทิก
สมิตไธโร อภิวัดมนอมรกุล

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้
และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน
ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน

THE DEVELOPMENT OF DIGITAL MEDIA AND PRECISE APPLICATION FOR
LEARNING AND EXPLORING THE INFORMATION OF THE RELIGIOUS
TOURISM AND MEDITATION SITES IN THE SECONDARY CITIES
IN THE UPPER NORTHERN THAILAND

ตระกูล ชำนาญ

สังัด เขียนจันทิก

สมิตไธร อภิวัฒน์อมรกุล

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแมนยำสำหรับการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสำรวจข้อมูลแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และ 2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ชุมชน นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า

1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบนจะมีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงปัญญาธรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม ทั้งนี้สิ่งสำคัญภายในวัดส่วนใหญ่จะประกอบด้วย พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ หอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ พระประธาน องค์พระธาตุ พระเจ้าทันใจ หอระฆัง รอยพระพุทธบาทจำลอง ชุ่มประตู่ จิตรกรรมฝาผนังและจุดชมวิวของวัด ส่วนอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดจะเป็นสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีการประยุกต์ผสมผสานพุทธศิลปะทางล้านนากับพม่า รวมทั้งศิลปะไทใหญ่กับไทลื้อ สอดแทรกคติธรรมและความเชื่อความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาลงไปใน การก่อสร้าง ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอดีตจนถึงปัจจุบัน

2) การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ประกอบด้วย อีบุ๊ก และวีดีโอออนไลน์ โดยนำเสนอสื่อสารแก่นักท่องเที่ยวผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย ได้แก่ ยูทูปช่อง Buddhist Tourism, Google Sites, เว็บ anyflip และเว็บไซต์ ส่วนแอปพลิเคชันแบบแมนยำสำหรับการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ออกแบบและพัฒนาโดยใช้วิธีการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบรวดเร็ว ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ใช้งานด้านการท่องเที่ยวได้ โดยนำเสนอบนสมาร์ทโฟนและอุปกรณ์แท็บเล็ต

3) ผลการประเมินประสิทธิภาพของการใช้นวัตกรรมสื่อดิจิทัล พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการนำเสนอเนื้อหา รองลงมาคือ ด้านการใช้งาน ด้านนวัตกรรม และด้านการออกแบบและพัฒนาตามลำดับ ส่วนประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแมนยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านประโยชน์ในการใช้งานของแอปพลิเคชัน รองลงมาคือ ด้านกราฟิกของแอปพลิเคชัน และด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน ตามลำดับ

คำสำคัญ : นวัตกรรมสื่อดิจิทัล แอปพลิเคชันแบบแมนยำ แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนา

ABSTRACT

The objectives of this research are to collect information technology of tourist attractions and to develop digital media and application innovations for accurate accessing to religious and meditation tourism sources. The research instruments consisted of questionnaire and in-depth interview form. The research samples were general tourists and the elderly tourists and experts in the local areas. The results of the study were presented in a descriptive method.

The results of the study revealed that:

1) The religious and meditation tourist attractions in the secondary cities in the upper north are mostly material tourist attractions, cultural attractions, intellectual attractions and Dhamma practice attractions. The significant monuments in the temple consist of Uposatha hall, Vihara hall, stupa, museum, the principal Buddha image, the relics, Than Jai Buddha image, bell tower, the Buddha footprint, temple arch, mural paintings and temple viewpoint. The prominent identity and uniqueness of the temple are architecture, sculpture, and Buddhist paintings mixed with Lanna, Bumese, Tai and Thai Lue arts, and imbedded with morals and beliefs in Buddhism.

2) The development of digital media innovations for accessing to religious and meditation tourism sources consists of eBook and online video. The information is proposed to tourists through You Tube on Buddhist Tourism Google Sites anyflip and Websites. The accurate application for learning and accessing to religious and meditation tourism sources is designed and developed by using RAD software that the users can access it on Smartphone and Tablet.

3) The average mean of evaluation results on digital media innovation efficiency was at a high level overall. In each aspect, the descending order started with content presentation, followed by application, design and development respectively. The average mean of evaluation results on accurate application efficiency for learning and accessing to religious and meditation tourism sources was at a high level overall. When classifying by descending order, the highest was on application utility, followed by application graphic and application function respectively.

Keywords: Digital media innovation, accurate application, religious and meditation tourist attractions

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอันดีเยี่ยมจาก ดร.พิรุณ จันทवास ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หนูม้วน ร่มแก้ว และพระมหาวิเศษ ปญญาวิโร, รองศาสตราจารย์,ดร. ซึ่งทุกท่านได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อตรวจเครื่องมือการวิจัย พร้อมทั้งให้ความรู้ และคำแนะนำปรึกษาในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขออนุโมทนาขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รองอธิการบดี วิทยาเขตล้านนา ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา และผู้บริหารทุกท่านที่ให้โอกาสและการสนับสนุนทุนการวิจัย ตลอดจนให้กำลังใจในระหว่างการศึกษาจนทำให้คณะผู้วิจัยสามารถทำวิจัยสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาทุกท่านที่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีช่วยเหลือ ในการจัดเก็บข้อมูล ตลอดจนคณาจารย์และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนา ซึ่งได้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานและช่วยวิเคราะห์ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาทองเชิด กตปุญโญ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. และ ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ปราณิต ม่วงนวล ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์เสียสละเวลาอ่านและตรวจ รายงานการวิจัยเรื่องนี้ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แก่คณะผู้วิจัยในครั้งนี้ นอกจากนั้น คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณนักท่องเที่ยงและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามและให้ สัมภาษณ์ ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยหวังว่า รายงานวิจัยฉบับนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจ จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเช่นเดียวกันนี้ต่อไป

ผศ.ดร.ตระกูล ชำนาญ และคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมสื่อดิจิทัล	10
แนวคิดเกี่ยวกับแอปพลิเคชัน	18
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้	29
แนวคิดเกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว	34
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	44
การท่องเที่ยวเชิงศาสนา	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	58
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	63
3 วิธีดำเนินการวิจัย	64
การกำหนดพื้นที่การวิจัย	64
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	65
ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	66
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	67
การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	68
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	69

สารบัญ (ต่อ)

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล	71
การตรวจสอบข้อมูล	72
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	73
ข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน	73
นวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชัน	291
ผลการประเมินประสิทธิภาพนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชัน	294
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	307
สรุปผลการวิจัย	307
อภิปรายผลการวิจัย	310
ข้อเสนอแนะ	315
บรรณานุกรม	317
ภาคผนวก	326
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	327
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	329
ภาคผนวก ค แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	332
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	338
ภาคผนวก จ แบบสำรวจเพื่อการวิจัย	342
ภาคผนวก ฉ ภาพการสัมภาษณ์และการสำรวจ	344
ภาคผนวก ช ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย	346
ประวัตินักวิจัย	348

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย	256
2	การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำพูน	261
3	การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำปาง	266
4	การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดแม่ฮ่องสอน	271
5	การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดแพร่	276
6	การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดน่าน	281
7	การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดพะเยา	286
8	จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	294
9	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพนวัตกรรมสื่อดิจิทัล โดยรวมและรายด้าน	296
10	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล ด้านการนำเสนอเนื้อหา	297
11	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล ด้านการออกแบบและพัฒนา	298
12	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล ด้านนวัตกรรม	299
13	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล ด้านการใช้งาน	300
14	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบ แม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นโดยรวมและรายด้าน	301
15	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบ แม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น ด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน	302
16	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบ แม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น ด้านความทันสมัยของแอปพลิเคชัน	303
17	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบ แม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น ด้านกราฟิกของแอปพลิเคชัน	303

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
18	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบ แม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น ด้านประโยชน์ในการใช้งาน	304
19	ค่าความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัล	305
20	ค่าความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาแอปพลิเคชัน	306

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	63
2	สื่อยูทูป (YouTube) ช่อง Buddhist Tourism	291
3	สื่ออีบุ๊ก (E-book) ข้อมูลสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยว	292
4	สื่อวีดีโอออนไลน์(VDO Online)การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน	292
5	สื่อเว็บไซต์ (Website) และเว็บ Google Sites การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและ วิปัสสนากรรมฐาน	293
6	แอปพลิเคชันการแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน	293

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิต คือเทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีบทบาทอย่างกว้างขวางในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การบริการ สังคม สิ่งแวดล้อม และอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศที่ต้องมีการปรับตัวมากขึ้น โดยมีธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องพลิกธุรกิจของตัวเองเพื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัล การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตหรือทางออนไลน์ ถือเป็นช่องทางสำคัญมากในการขับเคลื่อนธุรกิจของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า E-Tourism หรือบริการท่องเที่ยวออนไลน์ ผู้ท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลการบริการท่องเที่ยวได้ง่ายและรวดเร็ว ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้การท่องเที่ยวมีความโดดเด่น และสร้างระบบติดต่อที่สะดวกรวดเร็วระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการในการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561: 28) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวจะช่วยพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวได้ โดยการจัดทำข้อมูลดิจิทัลด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน สามารถเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์และแอปพลิเคชัน (ณัฐกมล ฤงสุวรรณ, 2561: 190) ทั้งนี้นักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัลได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากเดิมที่เคยพึ่งพาอาศัยบริษัทที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เปลี่ยนมาเป็นติดต่อเรื่องต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวด้วยตนเองมากขึ้น โดยเลือกสถานที่ท่องเที่ยวจากการแนะนำของเพื่อนผ่านทางโซเชียลมีเดียและเผยแพร่เรื่องราวประสบการณ์ในการท่องเที่ยวผ่านโซเชียลมีเดีย นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัลต้องการความเรียบง่าย ไม่ยุ่งยาก เน้นความสะดวกสบาย รวดเร็ว รวมถึงความน่าเชื่อถือในการจองโปรแกรมท่องเที่ยวต่าง ๆ ผ่านช่องทางออนไลน์และโทรศัพท์มือถือ (สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน), 2560: 23)

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยเข้าสู่สังคมยุคใหม่ที่ต้องใช้ความรู้พื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยในการทำงานให้สะดวกรวดเร็วเพิ่มขึ้น เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของทุกคน ทั้งวัยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน ไม่เว้นแม้แต่วัยชราหรือกลุ่มผู้สูงอายุ เทคโนโลยีอันดับต้น ๆ ที่ผู้สูงอายุนิยมใช้เช่นเดียวกับกลุ่มคนวัยต่าง ๆ คือ แอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสาร หรือแอปพลิเคชันที่ช่วยสำหรับการติดต่อสื่อสารกับบุคคลรอบข้าง ซึ่งแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เป็นแอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสารหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถติดต่อกับผู้คนที่ง่ายและรวดเร็วขึ้น การได้ติดต่อสื่อสารกับผู้คนที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่ตกอยู่ในสภาวะ

ของโรคความเหงา แต่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขได้มากขึ้นกว่าเดิม จากผลสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตปี พ.ศ. 2560 โดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) หรือ ETDA (2560: 39) พบว่า พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีการใช้งานแอปพลิเคชันไลน์สูงถึงร้อยละ 94.9 และเป็นแอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสารที่ได้รับความนิยมมากที่สุดของบุคคลกลุ่มนี้ เพื่อใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับลูกหลานและกลุ่มเพื่อน เนื่องจากมีความสะดวกรวดเร็วและทำให้ตนเองเป็นคนที่ดูทันสมัย

ในปัจจุบันจึงเป็นยุคของสังคมเครือข่ายที่เทคโนโลยีมากมายเข้ามามีบทบาทในทุกเรื่องของการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สังคมออนไลน์” ผู้สูงอายุเองก็สามารถเข้าถึงสังคมออนไลน์เหล่านี้ได้เช่นกัน ซึ่งจะช่วยเปิดโลกกว้างให้กับผู้สูงอายุ เทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างสมาร์ทโฟน ไอแพด แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ช่วยเปิดโลกกว้างให้กับผู้สูงอายุได้ ไม่ว่าจะอยากทราบเรื่องใดสนใจเรื่องใดก็สามารถหาข้อมูลได้ในทันที รวมทั้งแอปพลิเคชันต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีก็จะพึ่งพาตัวเองได้ ไม่เหงา ได้พูดคุยกับลูกหลานที่อยู่ห่างไกลกัน หรือแม้กระทั่งได้พบปะกับเพื่อนใหม่ในวัยเดียวกัน ทำให้พวกเขาใช้ชีวิตอย่างคุ้มค่า มีชีวิตที่ง่ายขึ้นและมีความสุขอีกครั้ง (สุทธยา สมสุข, 2563: 66-77) สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งสร้างนวัตกรรมด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ (Health Care Innovation for Older Persons) ยุกระดับพัฒนาคุณภาพชีวิตสู่ไทยแลนด์ 4.0 ตามโครงการ “ผู้สูงอายุไทย ก้าวไกลไทยแลนด์ 4.0 : สูงวัย สูงคุณค่า สานภูมิปัญญา สู่ลูกหลานไทย” เพื่อนำนวัตกรรมในสาขาต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการดำเนินชีวิตผู้สูงอายุใน 5 มิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ สภาพแวดล้อม และเทคโนโลยีและนวัตกรรม และสร้างความตระหนักให้สังคมเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ (สำนักส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต, 2560: 13) ทั้งนี้องค์การสหประชาชาติได้มีการประเมินสถานการณ์ว่า ปี พ.ศ. 2544-2643 จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละประเทศจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ เช่น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางด้านการแพทย์ การโภชนาอาหาร โดยคาดการณ์ว่าจะมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 10% ของประชากรรวมทั่วโลก อายุเฉลี่ยของประชากรสูงขึ้น (United Nation, 2017: 18)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ทำให้แนวโน้มการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุก็มากขึ้นทุก ๆ ปีตามไปด้วย โดยเฉพาะประเทศที่มีสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า นักท่องเที่ยวที่ใช้เก้าอี้ รถเข็นนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวสหรัฐฯ ปีละกว่า 21 ล้านคน คิดเป็นมูลค่ากระตุ้นการท่องเที่ยวถึง 13,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ทางด้านสหภาพยุโรป รวมถึงสหราชอาณาจักรก็มีนักท่องเที่ยวทั้งผู้พิการและผู้สูงอายุเดินทางไปท่องเที่ยว ประมาณ 134-267 ล้านคนต่อปี มีรายได้จากการท่องเที่ยวกว่า 83-166 พันล้านยูโร หรือประมาณ 3,910-7,820 พันล้านบาท (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561: 1-2) โดยแนวโน้มของตลาดท่องเที่ยวจากกลุ่มนี้มีแต่จะ

เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะการเดินทางแต่ละครั้งของ นักท่องเที่ยวผู้พิการหรือผู้สูงอายุ อาจมีครอบครัวหรือผู้ติดตามดูแลมาท่องเที่ยวด้วย จึงทำให้ตลาด ท่องเที่ยวยังเติบโตเพิ่มขึ้นได้อีกมาก

จากการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุของไทยในยุคดิจิทัล พบว่า การค้นหาข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากผู้สูงอายุหลายท่านมีทักษะและความชำนาญในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้เป็นอย่างดี จากประสบการณ์ความชำนาญในช่วงวัยทำงาน (สุวิช ธีระโคตร, 2561: 74) และจากสถิติการสำรวจการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในแต่ละกลุ่มอายุ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 50-59 มีจำนวนเพิ่มขึ้นจำนวนร้อยละ 7 ในปี พ.ศ. 2556 เป็นร้อยละ 11 และ 12 ในปี พ.ศ. 2557 และ 2558 ตามลำดับ สำหรับผู้ใช้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1 ในปี พ.ศ. 2556 เป็นร้อยละ 2.6 และ 3 ในปี พ.ศ. 2557 และ 2558 ตามลำดับ โดยกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อความบันเทิงและการท่องเที่ยวมากที่สุด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้เวลาเดินทางไปท่องเที่ยวในวัดและศาสนสถาน เพื่อการเรียนรู้ ปฏิบัติธรรม และการพักผ่อนหย่อนใจกับความงามทางศาสนา โดยปัจจุบันความต้องการการท่องเที่ยวมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (religion tourism) หรือทัวร์ไหว้พระทำบุญในวันสำคัญ นับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวในกลุ่มความสนใจพิเศษที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในประเทศไทย (พระครูปลัดอดุล ปริบูรณ์, 2561: 3) นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัด หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการปฏิบัติธรรม ตามคติความเชื่อที่ถือว่าการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต และสร้างจิตใจที่ผ่องใสมาสู่ผู้ปฏิบัติ อีกทั้งวัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น อันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม (กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว, 2542: 49) รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอีกด้วย เนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กลุ่มเป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา มีหลากหลายกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย แต่กลุ่มที่เป็นที่น่านสนใจ คือกลุ่มผู้สูงอายุหรือกลุ่มประชาคมเกษียณ (retirement community) ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและเข้ามาท่องเที่ยวเชิงศาสนาด้วยความสนใจในศิลปวัฒนธรรมและการพักผ่อนหย่อนใจ

แต่เนื่องจากแอปพลิเคชันที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุเพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับองค์ความรู้ การบริการ รูปแบบ กิจกรรม เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทย ยังมีค่อนข้างจำกัดและไม่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ (วิทยาลัยการจัดการมหาวิทยาลัยมหิดล, 2561: 28) โดยนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการข้อมูล ด้านการท่องเที่ยวเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว

ในขณะที่แหล่งข้อมูลและแอปพลิเคชันเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่วันนั้นยังคงมีน้อย ขาดการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาและปรับปรุงการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยวระบบดิจิทัล ข้อมูลยังกระจุกกระจายอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวทั่วไปไม่เป็นปัจจุบัน และมีเนื้อหาที่จำกัดไม่สามารถใช้เป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเพื่อการท่องเที่ยวได้ (จุฑาทพร บุญศิริรัฐ, 2563: 291) การออกแบบแอปพลิเคชันส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ปัจจัยทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุเกือบทั้งหมด และมองข้ามปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการใช้งานของผู้สูงอายุ ซึ่งจะพัฒนาและออกแบบแอปพลิเคชันโดยไม่คำนึงถึงการใช้งานของกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้เป็นปัญหาต่อการใช้งานของบุคคลกลุ่มนี้ (T. Chansirawat, S. Loipha, and J. Her, 2017: 905–918)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน จึงได้จัดทำข้อมูลดิจิทัลด้านการท่องเที่ยวให้ครบถ้วน ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน โดยมีการบูรณาการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อยกระดับประสบการณ์นักท่องเที่ยวตลอดการเดินทาง ตั้งแต่การบอกเส้นทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ จนถึงการแนะนำกิจกรรมและสิ่งที่น่าสนใจในบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน

1.2.2 เพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน

1.2.3 เพื่อประเมินประสิทธิภาพนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ โดยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากร

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลสารสนเทศของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมายได้แก่ พระสงฆ์หรือปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง 7 จังหวัด ๆ ละ 10 วัด จำนวน 70 รูป/คน

2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำ เพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน กลุ่มเป้าหมายได้แก่

2.1) นักท่องเที่ยวทั่วไปที่เดินทางมาท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง 7 จังหวัด และใช้โทรศัพท์มือถือระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ นักท่องเที่ยวทั่วไปที่ใช้สื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในพื้นที่ 7 จังหวัด ๆ 50 คน รวม 350 คน

2.2) นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ที่เดินทางมาท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง 7 จังหวัด และใช้โทรศัพท์มือถือระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่ใช้สื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในพื้นที่ 7 จังหวัด ๆ 50 คน รวม 350 คน

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลโดยใช้รูปแบบการผลิตวิดีโอในยูทูป (YouTube) ของ มิลเลอร์ (Miller) การสร้างอีบุ๊ก (E-book) บนเว็บ anyflip การสร้าง Google Sites และการสร้างเว็บไซต์โซเชียลมีเดีย (Social Media) ซึ่งมีเนื้อหาที่มีความหลากหลาย

2) การพัฒนาแอปพลิเคชันแบบแม่นยำ โดยใช้ระเบียบวิธีการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบรวดเร็ว (RAD) ได้แก่ (1) การวางแผนกำหนดความต้องการ (Requirements Planning) (2) การออกแบบโดยผู้ใช้ (User Design) (3) การสร้างระบบ (Construction) (4) การเปลี่ยนระบบ (Cutover)

3) แนวคิดการเรียนรู้และการสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้กำหนดบริบทพื้นที่วิจัยและศึกษาข้อมูลภาคสนามตามแหล่งท่องเที่ยวของวัดซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในพื้นที่เขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ดังนี้

1) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย ได้แก่ วัดร่องขุ่น ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง, วัดร่องเสือเต้น ตำบลริมกก อำเภอเมือง,

วัดพระธาตุคุดอยตุง ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย, วัดพระธาตุคุดอยจอมทอง ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุเจดีย์หลวง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน, วัดห้วยปลากั้ง ตำบลริมกก อำเภอเมือง, วัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดมิ่งเมือง ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดพระสิงห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย

2) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูน ได้แก่ วัดมหาวัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง, วัดพระพุทธรูปพระธาตุอินทร์แขวน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง, วัดพระธาตุหริภุชชัย ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง, วัดจามเทวี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง, วัดสันป่ายางหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง, วัดมหาวัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง, วัดพระยืน ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง, วัดพระพุทธรูปตากผ้า ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง, วัดพระธาตุผาหมาม ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี, วัดหนองเจือก ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง

3) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง ได้แก่ วัดพระแก้วดอนเต้า ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง, วัดพระพุทธรูปผาแดง อำเภอแจ้ห่ม, วัดพระธาตุลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา, วัดพระธาตุเสด็จ ตำบลเสด็จ อำเภอเมือง, วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง, วัดศรีรองเมือง ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง, วัดพระธาตุจอมปิง ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา, วัดศาสนโศภิตการาม ตำบลห้วยเวียง อำเภอเมือง, วัดปงยางคก ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร, วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภองาว

4) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ วัดพระธาตุคุดอยกองมู ตำบลจองคำ อำเภอเมือง, วัดศรีดอนชัย ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย, วัดจองคำ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง, วัดพระธาตุแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย, วัดน้ำฮู ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย, วัดหลวง ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย, วัดชูดองเป้ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง, วัดหัวเวียง ตำบลจองคำ อำเภอเมือง, วัดจองกลาง ตำบลจองคำ อำเภอเมือง, วัดก้ำก้อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง

5) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดแพร่ ได้แก่ วัดจอมสวรรค์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดพระนอน ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุจอมแจ้ง ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง, วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย, วัดศรีดอนคำ ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง, วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุถิ่นแถนหลวง ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมือง, วัดพระธาตุคุดอยเล็ง ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง, วัดพงษ์สุนันท์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุอินทร์แขวนจำลอง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง

6) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ได้แก่ วัดพระธาตุเขาน้อย ตำบลคู้ใต้ อำเภอเมือง, วัดพระธาตุช้างค้ำ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดภูมินทร์ บ้านภูมินทร์ อำเภอเมือง, วัดพระธาตุแช่แห้ง ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง, วัดศรีพันต้น ตำบลในเวียง

อำเภอเมือง, วัดมิ่งเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดพญาวัด ตำบลตุ้ใต้ อำเภอเมือง, วัดหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา, วัดสวนตาล ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดภูเก็ต ตำบลวรรณคร อำเภอป่า

7) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดพะเยา ได้แก่ วัดอนาลโย ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง, วัดพระนั่งดิน ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ, วัดพระธาตุจอมทอง ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดศรีโคมคำ ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดติโลกอาราม ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดนันทาราม ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ, วัดแสนเมืองมา ตำบล ห้วยวน อำเภอเชียงคำ, วัดราชคฤห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุจอมศีล ตำบลบ้านถ้ำ อำเภอดอกคำใต้, วัดพระธาตุชิงแกง ตำบลพระธาตุชิงแกง อำเภอจุน

1.3.4 ขอบเขตด้านเวลา

ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2563 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2564

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน รวมทั้งการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของวัด สามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยว แยกตามประเภทของสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกรวดเร็วภายในแอปพลิเคชันเดียว

1.4.2 ได้แอปพลิเคชันและนวัตกรรมสื่อดิจิทัลเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการยกระดับ การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานสำหรับนักท่องเที่ยว ให้ทันสมัยและสะดวกรวดเร็ว ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลทำให้สร้างมูลค่าเพิ่ม จากการท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

1.4.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนใน สถานศึกษา และนำไปขยายผลถ่ายทอด โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของสถานศึกษา วัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมทั้งนำไปเผยแพร่ลงเว็บไซต์ สื่อออนไลน์ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อไป

1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนานวัตกรรม หมายถึง การกระทำใหม่ การสร้างใหม่ หรือการพัฒนาที่แตกต่างจาก สิ่งเก่าแล้วทำให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิมทำให้เกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลง โดยการพัฒนานวัตกรรมในการงานวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างและพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบ แม่นยำ เพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยว เมืองรองภาคเหนือตอนบน

สื่อดิจิทัล หมายถึง สื่อที่มีการนำเอาข้อความ ภาพนิ่ง กราฟิก ภาพ เคลื่อนไหว เสียงและวิดีโอ มาจัดรูปแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีความเจริญก้าวหน้าทางด้านคอมพิวเตอร์สื่อสารทางออนไลน์หรือตัวกลางที่ถูกสร้างขึ้นมาจัดการตามกระบวนการและวิธีการผลิต โดยนำมาเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้งาน

นวัตกรรมสื่อดิจิทัล หมายถึง นวัตกรรมสื่อสิ่งประดิษฐ์ที่สร้างขึ้นมาทดแทนสิ่งที่มีอยู่เดิม เพื่อให้เอื้อต่อประโยชน์การใช้สอยที่มากกว่าเดิม เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานได้ด้วย โดยการพัฒนา นวัตกรรมสื่อดิจิทัลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการผลิตวิดีโอในยูทูป (YouTube) การสร้างอีบุ๊ก (E-book) บนเว็บ anyflip การสร้าง Google Sites และการสร้างเว็บไซต์โซเชียลมีเดีย (Social Media) ซึ่งมีเนื้อหาที่มีความหลากหลาย

แอปพลิเคชันแบบแมนยำ หมายถึง โปรแกรมที่อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ที่ออกแบบมาสำหรับ Mobile (โมบาย) Tablet (แท็บเล็ต) หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ ซึ่งในแต่ละระบบปฏิบัติการจะมีผู้พัฒนาแอปพลิเคชันขึ้นมามากมายเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน โดยในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาแอปพลิเคชันแบบแมนยำ โดยใช้ระเบียบวิธีการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบรวดเร็ว (RAD) ประกอบด้วย (1) การวางแผนกำหนดความต้องการ (Requirements Planning) (2) การออกแบบโดยผู้ใช้ (User Design) (3) การสร้างระบบ (Construction) (4) การเปลี่ยนระบบ (Cutover)

การประเมิน หมายถึง การวัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อระบบแอปพลิเคชันและนวัตกรรมสื่อดิจิทัล โดยนำผลลัพธ์ของการเรียนรู้และการสืบค้นข้อมูลของผู้ใช้มาเทียบกับเป้าหมายที่ต้องการ พร้อมกำหนดแนวทางการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

ประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล หมายถึง ผลของการประเมินความพึงพอใจจากการใช้งานสื่อดิจิทัลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่สร้างและพัฒนาขึ้น เป็นกระบวนการตรวจสอบและพิจารณา คุณค่าของสื่ออย่างมีระบบ สามารถนำนวัตกรรมสื่อดิจิทัลไปเผยแพร่และถ่ายทอดเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวได้หลากหลายช่องทาง และเพื่อให้สื่อดิจิทัลมีความน่าสนใจ สามารถใช้เป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างวัดกับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวภายในวัด ให้มีความรู้และเข้าใจพระพุทธรูปศาสนามากยิ่งขึ้น

ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน หมายถึง ผลของการประเมินความพึงพอใจจากการใช้งานระบบที่ออกแบบมาในด้านการทำงาน ด้านความทันสมัย ด้านกราฟิก และด้านประโยชน์ในการใช้งาน ซึ่งเป็นขั้นของการตรวจสอบคุณภาพของแอปพลิเคชัน โดยมีเป้าหมายเพื่อค้นหาข้อผิดพลาดและปรับปรุงแก้ไขแอปพลิเคชันให้ทำงานได้ถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้มากที่สุด เพื่อจะนำระบบไปปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมก่อนที่จะนำไปใช้งานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเรียนรู้และสืบค้น หมายถึง การเรียนรู้และการสืบค้นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา และวิปัสสนากรรมฐานสำหรับผู้สูงอายุ โดยการเรียนรู้จะมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้เบื้องต้นการใช้งาน แอปพลิเคชันและสื่อดิจิทัล เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานให้ทันสมัยและสะดวกรวดเร็วเหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาหรือสถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน เป็นอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คือที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับพุทธศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา (2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นสถานที่สำหรับบำบัตจิตใจ โดยการเข้าฝึกปฏิบัติตามแนวทางพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อการฝึกจิตให้สงบ

เขตท่องเที่ยวเมืองรอง หมายถึง เมืองที่ไม่ได้เป็นเมืองท่องเที่ยวหลัก หรือยังมีนักท่องเที่ยวเข้ามาไม่มากนัก การกระจายรายได้ถึงชุมชนท้องถิ่นจึงแตกต่างกับเมืองท่องเที่ยวหลัก โดยเกณฑ์การพิจารณาความเป็นเมืองรองคือ เมืองที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวไม่ถึง 6 ล้านคนต่อปี

ภาคเหนือตอนบน หมายถึง ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน พะเยา เป็นพื้นที่ที่มีภูมิประเทศ ภูมิอากาศดีและธรรมชาติที่สวยงาม มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน และมีประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีสาระสำคัญที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาจัดทำกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมสื่อดิจิทัล
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับแอปพลิเคชัน
- 2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้
- 2.4 การสืบค้นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2.6 การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมสื่อดิจิทัล

ความหมายของนวัตกรรม

คำว่า “นวัตกรรม” เป็นคำที่ค่อนข้างจะใหม่ในวงการการศึกษาของไทย คำนี้เป็นศัพท์บัญญัติของคณะกรรมการพิจารณาศัพท์วิชาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มาจากภาษาอังกฤษว่า Innovation มาจากคำกริยาว่า innovate แปลว่า ทำใหม่ เปลี่ยนแปลงให้เกิดสิ่งใหม่ ในภาษาไทยเดิมใช้คำว่า “นวกรรม” ต่อมาพบว่าคำนี้มีความหมายคลาดเคลื่อน จึงเปลี่ยนมาใช้คำว่า นวัตกรรม (อ่านว่า นะ วัด ตะ กำ) หมายถึง การนำสิ่งใหม่ๆ เข้ามาเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมจากวิธีการที่ทำอยู่เดิม เพื่อให้ใช้ได้ดียิ่งขึ้น (คมสัน อุตมสารเสวี, 2545: 14) ดังนั้น ไม่ว่าจะวงการหรือกิจการใด ๆ ก็ตาม เมื่อมีการนำเอา ความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เข้ามาใช้เพื่อปรับปรุงงานให้ดีขึ้นกว่าเดิมก็เรียกได้ว่าเป็น นวัตกรรมของวงการนั้น ๆ เช่นในวงการศึกษา นำเอามาใช้ ก็เรียกว่า “นวัตกรรมการศึกษา” (Educational Innovation) สำหรับ ผู้ที่กระทำหรือนำความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ มาใช้นี้ เรียกว่าเป็น “นวัตกร” (Innovator) “นวัตกรรม” (Innovation) มีรากศัพท์มาจาก innovare ในภาษาละติน แปลว่า ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา ความหมายของนวัตกรรมในเชิงเศรษฐศาสตร์คือ การนำแนวความคิดใหม่ หรือการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่ เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือ

การทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (Change) ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราให้กลายมาเป็นโอกาส (Opportunity) และถ่ายทอดไปสู่แนวความคิดใหม่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

แนวคิดนี้ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยจะเห็นได้จากแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์หลายคนเช่นผลงานของ Joseph Schumpeter (1934: 120) ใน The Theory of Economic Development โดยจะเน้นไปที่การสร้างสรรค การวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งนวัตกรรมทางเทคโนโลยี (Technological Innovation) เพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เป็นหลัก นวัตกรรมยังหมายถึงความสามารถในการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้จริงอีกด้วย (พันธุอาจ ชัยรัตน์ 2547: 1) สอดคล้องกับ Everette M. Rogers (1983: 29) ได้ให้ความหมายของคำว่า นวัตกรรม (Innovation) ว่า นวัตกรรมคือ ความคิด การกระทำ หรือวัตถุใหม่ ๆ ซึ่งถูกรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตัวบุคคลแต่ละคนหรือหน่วยอื่น ๆ ของการยอมรับในสังคม ดังนั้น นวัตกรรมอาจหมายถึงสิ่งใหม่ ๆ ดังต่อไปนี้ (1) สิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยทำมาก่อนเลย (2) สิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้วในอดีตแต่ได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ (3) สิ่งใหม่ที่มีการพัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม

ส่วนนักวิชาการของไทย จริญญา วงศ์สายัณห์ (2550: 37) ได้ให้ความหมายไว้ว่า นวัตกรรมหมายถึง ความพยายามใด ๆ จะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ มากน้อยเพียงใดก็ตามที่เป็นไปเพื่อจะนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามา เปลี่ยนแปลงวิธีการเดิมที่ทำอยู่แล้วกับอีกระดับหนึ่ง ซึ่งวงการวิทยาศาสตร์แห่งพฤติกรรมได้พยายามศึกษาถึงที่มา ลักษณะ กรรมวิธี และผลกระทบที่มีอยู่ต่อกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง เช่นเดียวกับอำนาจ เดชชัยศรี (2544: 141) ที่ได้กล่าวว่า “นวัตกรรม” หมายถึงความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานได้ด้วย

จากนิยามของคำว่า นวัตกรรม ที่มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายแนวทางนั้น จึงพอสรุปได้ว่า นวัตกรรม หมายถึง แนวคิด สิ่งประดิษฐ์ วิธีการ หรือกระบวนการที่ถูกคิดค้นขึ้นใหม่เป็นครั้งแรก หรือนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาปรับปรุงเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม แล้วนำนวัตกรรมนั้นมาประยุกต์ใช้กับการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้สูงขึ้น ซึ่งอาจหมายถึงในแง่ของการเพิ่มปริมาณของผลงาน ประหยัดต้นทุน และประหยัดเวลา

สื่อดิจิทัล

คำว่า Digital Media (สื่อดิจิทัล) และ Multimedia (มัลติมีเดีย) ทั้งสองคำนี้เป็นเรื่องของสื่อทั้งหมดหรืออาจจะเรียกรวมว่า สื่อใหม่ (New media) ก็พอจะนับรวมไปได้ ทั้งสองคำต่างก็มีความเกี่ยวข้องกัน ถ้าลองคิดถึงสื่อประเภทใดบ้างที่มีลักษณะเป็นดิจิทัลหลาย ๆ คนคงพอนึกได้

เนื่องด้วยส่วนใหญ่ล้วนเป็นสิ่งที่เราได้เคยใช้อยู่แล้วในชีวิตประจำวัน เช่น การพิมพ์ข้อความเพื่อส่งเมล การเปิดฟังเพลงด้วย คอมพิวเตอร์ การชมภาพถ่ายที่เก็บในฮาร์ดดิสก์ การชมภาพเคลื่อนไหวผ่านจอคอมพิวเตอร์ การดูวิดีโอ หรือการติดต่อสื่อสารในยุคปัจจุบัน ทั้งหมดนี้สามารถรับข้อมูลผ่านสื่อที่เป็นดิจิทัลทั้งสิ้น และถ้าหากเรานำสื่อดิจิทัลทั้งหมดนี้มารวมเข้าด้วยกัน เราจะได้เป็นมัลติมีเดีย (Multimedia) ซึ่งถือเป็นสื่อใหม่ (New media) ที่กำลังมีอิทธิพลต่อการสื่อสารในยุคปัจจุบัน

2.1.1 ความหมายของสื่อดิจิทัล

สื่อดิจิทัลเป็นนวัตกรรมที่สร้างขึ้นมาทดแทนสิ่งที่มีอยู่เดิม เพื่อให้ราคาถูกลงและรักษาไว้ซึ่งคุณภาพเหนือต่อประโยชน์การใช้สอยที่มากกว่าเดิม และสื่อดิจิทัล (ตรงกันข้ามกับสื่ออนาล็อก) มักหมายถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งทำงานโดยใช้รหัสดิจิทัลในปัจจุบัน การเขียนโปรแกรมตั้งอยู่บนพื้นฐานของเลขฐานสอง ในกรณีนี้ ดิจิทัล จึงหมายถึงการแยกแยะระหว่าง "0" กับ "1" ในการแสดงข้อมูล คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องจักรที่มักจะแปลข้อมูลดิจิทัลฐานสองแล้วจึงแสดงชั้นของเครื่องประมวลผลชั้นของข้อมูลดิจิทัลที่เหนือกว่า สื่อดิจิทัลเช่นเดียวกับสื่อเสียง วิดีโอ หรือเนื้อหาดิจิทัลอื่น ๆ สามารถถูกสร้างขึ้น อ้างอิงถึงและได้รับการแจกจ่ายผ่านทางเครื่องประมวลผลข้อมูลดิจิทัล สื่อดิจิทัลได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงเมื่อเทียบกับสื่ออนาล็อก สื่อดิจิทัล (Digital Media) จึงหมายถึง สื่อที่มีการนำเอาข้อความ กราฟิก ภาพ เคลื่อนไหว เสียงและวิดีโอ มาจัดรูปแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีความเจริญก้าวหน้าทางด้านคอมพิวเตอร์สื่อสารทางออนไลน์ หรือตัวกลางที่ถูกสร้างขึ้นมาจัดการตามกระบวนการและวิธีการผลิต โดยนำมาเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้งาน (Digital Media Design, 2011: online)

ส่วนนักวิชาการไทย กาญจนา แก้วเทพ และนิคม ชัยชุมพล, 2555: 146) ได้ให้ความหมายว่า สื่อดิจิทัล คือ สื่อที่มีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้ได้เพื่อใช้ส่งข้อมูลข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมายทั้งเฉพาะบุคคลและเครือข่ายอื่น ๆ สอดคล้องกับธันยวิษ วิเชียรพันธ์ (2557: 38) ที่ได้กล่าวว่า สื่อดิจิทัล หมายถึง สื่อที่มีการนำข้อความ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียงและวิดีโอ มาแปลงสภาพและเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการใช้งาน โดยอาศัยเทคโนโลยีและความเจริญก้าวหน้าทางด้านคอมพิวเตอร์เข้าช่วย

จากคำนิยามของนักวิชาการดังกล่าว จึงพอสรุปได้ว่า สื่อดิจิทัล หมายถึง สื่อที่มีการนำเอาข้อความกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียง มาจัดรูปแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีความเจริญก้าวหน้าทางด้านคอมพิวเตอร์ สื่อสารทางออนไลน์ หรือตัวกลางที่ถูกสร้างขึ้นโดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่นำเอาข้อความ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียงและวิดีโอ มาจัดการตามกระบวนการและวิธีการผลิตโดยนำมาเชื่อมโยงกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้งานและตรงกับวัตถุประสงค์

2.1.2 องค์ประกอบของสื่อดิจิทัล

สื่อดิจิทัลมีองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ชนิด ได้แก่ ข้อความ (Text) เสียง (Audio) ภาพนิ่ง

(Still Image) ภาพเคลื่อนไหว (Animation) ภาพวิดีโอ (Video) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด (ฉันทวิช วิเชียรพันธ์, 2557: 40-41) ดังนี้

1) ข้อความ (Text) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสื่อดิจิทัล เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่มีรูปแบบตัวอักษรและสีของตัวอักษรให้เลือกมากมายตามความต้องการ สามารถกำหนดลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนำเสนอได้ด้วย ในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

1.1) ข้อความที่ได้จากการพิมพ์ พบได้ทั่วไปจากการพิมพ์ด้วยโปรแกรม Word Processor เช่น Note Pad, Text Editor, Microsoft Word เป็นต้น

1.2) ข้อความที่ได้จากการสแกน เป็นข้อความภาพ หรือ Image ได้จากการนำเอกสารต้นฉบับมาสแกนด้วยเครื่อง Scanner จะได้ออกมาเป็นภาพ

1.3) ข้อความ Hyper Text เป็นรูปแบบข้อความที่ได้รับความนิยมสูงในปัจจุบัน โดยเฉพาะการเผยแพร่เอกสารผ่านเว็บ เนื่องจากใช้การ Link ไปยังข้อความหรือส่วนอื่น ๆ ได้

2) เสียง (Audio) จะถูกจัดเก็บอยู่ในรูปของสัญญาณดิจิทัล สามารถเล่นซ้ำได้โดยใช้โปรแกรมที่ออกแบบมาเฉพาะ หากสื่อดิจิทัลมีการนำเสียงที่เร้าใจและสอดคล้องกับเนื้อหาประกอบการเล่นก็จะทำให้สื่อดิจิทัลนั้นน่าสนใจ น่าติดตามและสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น เพราะเสียงมีอิทธิพลต่อผู้ชมมากกว่าข้อความหรือภาพนิ่ง ดังนั้น เสียงจึงเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นมากสำหรับสื่อดิจิทัล

3) ภาพนิ่ง (Still Image) เป็นภาพที่ไม่มีการเคลื่อนไหว เช่น ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพลายเส้น เป็นต้น ภาพนิ่งมีบทบาทต่อสื่อดิจิทัลมากกว่าข้อความหรือตัวอักษร ดังคำกล่าวที่ว่า “ภาพ 1 ภาพแทนตัวอักษรนับล้าน” นั่นคือ ภาพจะให้ผลเชิงการเรียนรู้หรือการรับรู้ได้ดีกว่าและสามารถถ่ายทอดความหมายได้ลึกซึ้งมากกว่าตัวอักษร

4) ภาพเคลื่อนไหว (Animation) เป็นภาพกราฟิกที่เคลื่อนไหวได้เป็นการแสดงขั้นตอน หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้เห็นความต่อเนื่อง เช่น การเคลื่อนที่ของลูกสูบเครื่องยนต์ การไหล ของน้ำ การขยับปีกของนกที่กำลังบิน เป็นต้น ภาพเคลื่อนไหวสามารถสร้างสรรค์จินตนาการให้เกิด แรงจูงใจจากผู้ชมได้ดีมากกว่าภาพนิ่ง

5) วิดีโอ (Video) เป็นองค์ประกอบของสื่อดิจิทัลที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากองค์ประกอบข้อนี้สามารถนำเสนอข้อความ รูปภาพ ประกอบเสียงได้สมบูรณ์มากกว่าองค์ประกอบอื่น แต่อาจต้องใช้พื้นที่ในการจัดเก็บค่อนข้างมาก ตัวอย่างเช่น การนำเสนอสื่อดิจิทัลประเภท VDO ในเวลา 1 นาที อาจต้องใช้หน่วยความจำมากกว่า 100 MB ซึ่งไฟล์จะมีขนาดใหญ่และอาจทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ด้อยลงอีกด้วย

ดังนั้น องค์ประกอบของสื่อดิจิทัลทั้ง 5 ชนิดดังกล่าวจะมีทั้งข้อดี-ข้อเสียที่แตกต่างกันไปตามคุณลักษณะและวิธีการใช้งานสำหรับประโยชน์ที่จะได้รับจากมัลติมีเดียมีมากมาย นอกจากนี้จะ

ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานแล้วยังเพิ่มประสิทธิผลของความคุ้มค่าในการลงทุนอีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.1.3 การออกแบบสื่อดิจิทัล (Digital Media Design)

การออกแบบสื่อดิจิทัลเป็นหนึ่งในการสื่อสารแบบ Visual Communication Arts หรือ นิเทศศิลป์ ซึ่งเป็นศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางการมองเห็น (Visual Communication) เพราะเป็นการสื่อสารไปยังผู้รับสารด้วยภาพเป็นสำคัญ (Visual Image) แม้จะมีบางองค์ประกอบจะมีการสื่อสารทางเสียงมาประกอบก็ตาม แต่สื่อหลักก็ยังเป็นการสื่อสารด้วยภาพ โดยเสียงเป็นตัวเสริมให้ภาพนั้นสมบูรณ์ขึ้น (คณานิเทศศาสตร์, 2562: 5) ทั้งนี้เพราะการรับรู้ของมนุษย์เรานั้นรับรู้จาก จักขุประสาทมากที่สุด Visual Communication คือ การสื่อสารด้วยการมองเห็นเป็นการสื่อสารที่มุ่งที่จะให้ความคิดความเข้าใจของผู้อื่น ให้เหมือนกับความคิดความเข้าใจของเรา หรือทำอย่างไรจึงจะเอาความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นโดยให้มีความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกับเรา เพราะธรรมชาติมนุษย์ได้รับข่าวสารอย่างเดียวกันมา แต่จะมีความเข้าใจและความรู้สึกนึกคิดแตกต่างกันออกไป การสื่อสารที่ดีก็ต้องมีการวางแผน โดยสิ่งที่ Visual Communication เห็นนั้นได้สื่อสารผ่านภาพ (Image), เครื่องหมาย (signs), ตัวพิมพ์ (Typography), ภาพวาด (Drawing), การออกแบบกราฟิก (Graphic Design), รูปภาพประกอบ (Illustration), สี (Color) และทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Resources) เป็นต้น

ดังนั้น การออกแบบสื่อดิจิทัล (Digital Media Design) จึงหมายถึงการสร้างสรรค์ผลงานในเชิงนิเทศศิลป์เพื่อสื่อสารต่างๆ ให้กับผู้รับสาร โดยใช้สื่อระบบดิจิทัลในกระบวนการออกแบบและการสื่อสาร การออกแบบด้วยสื่อดิจิทัลจึงแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) ผลงานการออกแบบสิ่งพิมพ์ด้วยสื่อดิจิทัล เช่น หนังสือ (Book), นิตยสาร (Magazine), วารสาร (Periodical), ภาพโฆษณา (Poster), เครื่องหมายและการค้า (Trademark & Logo), ตราสัญลักษณ์ (Logo), บรรจุภัณฑ์ (Packaging) เป็นต้น และ (2) ผลงานการออกแบบเพื่อนำไปใช้สอนดิจิทัลโดยตรง เช่น Web Page, Banner, Animation, E-Newsletter, Blog, E-Book, Wallpaper, VDO เป็นต้น

2.1.4 ประเภทของสื่อดิจิทัล

ภัทรวดี เจริญภูมิ (2558: 12) ได้อธิบายว่า สื่อดิจิทัลมีหลายประเภทสำหรับการนำไปใช้งานให้เหมาะสมกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่

1) เว็บไซต์ (Website) ทำหน้าที่ของสื่อที่กระจายข้อมูลเข้าไปสู่ผู้ใช้บริการที่มีความต้องการที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น และสามารถดัดแปลงหรือเรียกดูข้อมูลที่ต้องการได้ในเวลาอันรวดเร็ว

2) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ในยุคอิเล็กทรอนิกส์นี้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ได้กลายเป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีประสิทธิภาพด้วยคุณสมบัติที่รวดเร็ว ประหยัด เข้าถึงผู้บริโภคและยาก

ต่อการสูญหาย ซึ่งทำให้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่มีความเหมาะสมในการทำการตลาดทางตรง

3) บล็อก (Blog) มาจากศัพท์คำว่า Web Log คือ การบันทึกบทความของตนเอง (Personal Journal) ลงบนเว็บไซต์ โดยเนื้อหาของ Blog นั้นจะครอบคลุมได้ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวส่วนตัวหรือเป็นบทความเฉพาะด้านต่าง ๆ

4) บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network Service) คือ การที่ผู้คนสามารถทำความรู้จักและเชื่อมโยงกันในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ตัวอย่างของเว็บประเภทที่เป็น Social Network Service เช่น Digg.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่เรียกได้ว่าเป็น Social Bookmark ที่ได้รับความนิยมอีกแห่งหนึ่งและเหมาะมากที่จะนำมาเป็นตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

5) โปรแกรมสืบค้นข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต (Search) เป็นสื่อที่ใช้สำหรับการทำการตลาดผ่านโปรแกรมการสืบค้นข้อมูลได้รับความสนใจ เนื่องจากนักการตลาดตระหนักว่าผู้บริโภคที่ค้นหาข้อมูลผ่านโปรแกรมสืบค้นเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสนใจในสิ่งที่ต้องการ

6) วิดีโอออนไลน์ (VDO Online) เป็นหนึ่งในส่วนผสมสำคัญในการทำ Content Marketing ในยุคดิจิทัล และช่วยในเรื่องของการสร้างเนื้อหาที่สามารถ Engage กับ User รวมทั้งสามารถสื่อสารผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียได้แทบจะทุกช่องทาง เช่น You tube Instagram Dailymotion เป็นต้น

สุภารัตน์ แพहित และณัฐสุดา กาญจน์เจริญ (2561) กล่าวว่า สื่อดิจิทัลมีหลายประเภท ดังนี้

1) Weblog คือ เว็บไซต์หนึ่งที่บ้านทึกรเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารในเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องการ โดยสามารถนำเสนอได้ทั้งในรูปแบบของตัวอักษร รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว และเสียง และสามารถเพิ่มเติมเนื้อหาเดิมได้ตลอด

2) Social Networking คือ เครือข่ายสังคมออนไลน์หรือการที่ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตคนหนึ่ง เชื่อมโยงกับบุคคลอื่นผ่านผู้ให้บริการด้านโซเชียลเน็ตเวิร์คบนอินเทอร์เน็ต การเชื่อมโยงดังกล่าวทำให้เกิดเครือข่ายขึ้น ความโดดเด่นในเรื่องความง่ายของโซเชียลเน็ตเวิร์คทำให้ธุรกิจและนักการตลาดสนใจที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ

3) Micro Blogging คือ การที่เราโพสต์ข้อความสั้น ๆ สู่เว็บไซต์มีการจำกัดตัวอักษรที่ 140 ตัวอักษร รวมไปถึงการเว้นวรรค ได้แรงบันดาลใจมาจากการส่งข้อความธรรมดาที่ใช้ส่งจากมือถือไปยังมือถือ

4) Online Video คือ เว็บไซต์ที่ให้บริการวิดีโอออนไลน์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลายและขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเนื้อหาที่นำเสนอในวิดีโอออนไลน์ไม่ถูกจำกัดโดยผังรายการที่แน่นอน ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถติดตามชมได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งผู้ใช้บริการสามารถชมเนื้อหาได้ตามต้องการโดยเฉพาะการดูรายการโทรทัศน์ย้อนหลัง และยังสามารถจัดทำวิดีโอแนะนำผลงานหรือเนื้อหาที่สนใจเพื่อให้ผู้อื่นเข้ามาดูได้อีกด้วย

5) Photo Sharing จะทำงานร่วมกับ Photo Stream โดยผู้ใช้บริการสามารถแชร์รูปภาพ หรืออัลบั้มภาพให้ผู้อื่นดูได้ อีกทั้งยังสามารถแสดงความคิดเห็นได้อีกด้วย

6) Wikis คือ เว็บไซต์ที่มีลักษณะเป็น แหล่งข้อมูลหรือความรู้ซึ่งผู้เขียนส่วนใหญ่อาจจะเป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านต่าง ๆ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการศึกษา ซึ่งผู้ใช้สามารถเขียนหรือแก้ไขข้อมูลได้อย่างอิสระ

7) Virtual Worlds คือ โลกเสมือน 3 มิติที่ถูกสร้างขึ้นโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปผ่านการเชื่อมโยงทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตต่าง ๆ โดยเน้นให้ผู้เล่นหรือผู้ใช้บริการทั่วโลกต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย

8) Crowd Sourcing คือ การร่วมสร้างสรรค์ของกลุ่มคน เพื่อร่วมกันทำหรือสร้างสิ่งต่าง ๆ รวมถึงแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จนกลายเป็นกระแสนิยมของการทำกิจกรรมในการตลาดออนไลน์ และการโฆษณาออนไลน์เป็นสิ่งที่กำลังถูกพูดถึงมากในธุรกิจออนไลน์

9) Podcasting หรือ Podcast คือ ขั้นตอนของการเผยแพร่เสียง รวมไปถึงการพูดคุยเล่าเรื่อง สนทนาเรื่องต่าง ๆ ผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต

10) Discuss หรือ Review หรือ Opinion คือ เว็บไซต์ที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถแสดงความคิดเห็น โดยอาจจะเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ประเด็นสาธารณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม

ดังนั้น สื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถแบ่งปันข้อมูล รูปภาพหรือวิดีโอต่าง ๆ ลงในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้นั้น สามารถเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ อีกทั้งสื่อสังคมออนไลน์สามารถเชื่อมบุคคลทั่วโลกเข้าหากันได้อย่างง่ายดาย จึงเสมือนการอำนวยความสะดวกในการติดต่อสอบถามข้อมูลระหว่างกันได้อย่างรวดเร็ว

4.1.5 การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลรูปแบบยูทูป (YouTube)

จากการศึกษางานวิจัยของศตพล จันทรณรงค์ (2558: 19) ที่กล่าวว่า ยูทูป (YouTube) คือ เว็บไซต์โซเชียลมีเดีย (Social Media) ที่เป็นวิดีโอ ซึ่งมีเนื้อหาที่มีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นวิดีโอโฆษณา มิวสิควิดีโอ รายการโทรทัศน์ย้อนหลัง และคลิปวิดีโอจากบุคคลทั่วไป โดยคลิปวิดีโอที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ยูทูป (YouTube) ส่วนมากจะเป็นคลิปวิดีโอที่ถ่ายทำโดยประชาชนทั่วไป และอัปโหลดโดยมีการแบ่งประเภทและจัดอันดับคลิปโดยง่าย อุไรพร ชลสิริรุ่งสกุล (2555: 29) กล่าวไว้ในหนังสือ Digital Commerce: Turn Buyers to Buyers: Turn Browsers to Buyers ว่า “ยูทูป” ถือเป็นเสิร์ชเอนจินที่มีผู้ใช้งานจำนวนมาก และยูทูปได้เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถสร้างยูทูปชาแนลได้ พร้อมทั้งสามารถหารายได้จากวิดีโอที่ผลิต ก่อให้เกิดความหลากหลายในเนื้อหาที่ช่วยตอบโจทย์ของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ใช้เวลาอยู่กับโซเชียลมีเดีย ค่อนข้างมาก และดูวิดีโอออนไลน์มากกว่าทีวี ทำให้ยูทูปกลายเป็น The “Third Wave of Media” ต่อจากทีวีเน็ตเวิร์ค และเคเบิลเน็ตเวิร์คแล้ว

มิลเลอร์(Miller, 2011: 91) ได้แนะนำแนวทางการผลิตวิดีโอในยูทูป (YouTube) ให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) ด้านภาพ ได้แก่ การถ่ายสำหรับจอที่เล็กกว่า (Shoot for the Smaller Screen) การทำให้สีโดดเด่น (Accentuate the Contrast) ภาพต้องช้าและนิ่ง (Slow and Steady Win the Race) ลงทุนในอุปกรณ์ที่มีคุณภาพ (Invest in Quality Equipment) การใช้กล้องสองตัว (Use two Cameras) อย่าใช้วิดีโอเก่า ถ้าใช้ต้องมีการปรับแต่งด้วย (Don't Just Recycle Old Video-Re-Edit them too) จ้างมืออาชีพ (Hire a Pro) แหกกฎบ้าง (Break the Rules)

2) ด้านเนื้อหา ได้แก่ ต้องบันเทิง (Be Entertaining) ต้องให้ความรู้ (Be Informative) ต้องทำให้สนุก (Go for the Funny) ทำให้สั้น (Keep it Short) ทำให้เรียบง่าย (Keep it Simple) ต้องมีจุดสนใจ (Stay Focused) สื่อสารให้ชัดเจน (Communicate a Clear Message) หลีกเลี่ยงการขายแบบยัดเยียด (Avoid the Hard Sell) ทำให้สดใหม่เสมอ (Keep it Fresh)

3) ด้านการสร้างยอดขาย ได้แก่ การใส่เว็บไซต์ลงในวิดีโอ (Include your Website's Address in your Video) การใส่ URL ในคำบรรยาย (Include Your URL in the Accompanying Text)

นอกจากนี้ เวอร์ไทม์และเฟรนวิก (Wertime & Fenwick, 2008) ยังแนะนำแนวทางการปฏิบัติด้านการตลาดดิจิทัลในการสร้างเนื้อหาโดยผู้บริโภคน่าสนใจไว้ได้แก่ จริงใจ ทำความเข้าใจกับลักษณะพื้นฐานของแต่ละเว็บไซต์และสื่อสารให้กลมกลืน เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้มีส่วนร่วมสร้างเนื้อหา นำความคิดเห็นของผู้บริโภคมาใช้ประโยชน์และอย่าลืมตอบกลับ หรือเลือกใช้บุคคลผู้มีชื่อเสียงในการโปรโมทแบรนด์ การใช้กลยุทธ์โหวตลงคะแนนเพื่อดึงดูดผู้บริโภคให้เป็นส่วนหนึ่งของแบรนด์

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัล เป็นการกระทำใหม่ การสร้างใหม่ หรือการพัฒนาที่แตกต่างจาก สิ่งเก่าแล้วทำให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิมทำให้เกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ สื่อดิจิทัลเป็นสื่อที่สามารถแทรกซึมเข้าไปทุกกิจกรรมและการกระทำของมนุษย์ในสังคม อาทิ การทำธุรกรรมซื้อสินค้าและบริการระหว่างกัน การพูดคุยกัน เป็นต้น สามารถกำหนดช่องทางและวิธีการในการรับรู้ของมนุษย์และจัดระเบียบให้กับประสบการณ์มนุษย์ในขณะข้อมูลต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการ และสามารถผูกโยงเชื่อมโยงโลกเข้าด้วยกันในรูปแบบของการติดต่อสื่อสารที่อยู่ห่างไกลกัน ก็สามารถเข้าถึงกันได้อย่างรวดเร็ว โดยการพัฒนานวัตกรรมในการทำงานวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างและพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับแอปพลิเคชัน

ปัจจุบันนี้ ผู้คนมากมายต่างกำลังให้ความสนใจและใช้งานสิ่งที่เรียกว่า “แอปพลิเคชัน” หรือ “แอป” กันอย่างแพร่หลาย “แอปพลิเคชัน” คือ ซอฟต์แวร์ประเภทหนึ่งซึ่งช่วยให้สามารถกระทำการบางอย่างได้ตามความต้องการ แอปพลิเคชันสำหรับใช้งานบนเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะและโน้ตบุ๊กนั้น เรียกว่า “เดสก์ท็อป แอปพลิเคชัน (Desktop Applications)” ส่วนแอปพลิเคชันที่ทำงานบนเครื่องอุปกรณ์พกพาทั้งหลายเรียกว่า “โมบายล์ แอปพลิเคชัน (Mobile Applications)” เมื่อรันแอปพลิเคชัน มันจะทำงานอยู่ภายใต้ระบบปฏิบัติการตลอดเวลาจนกว่าจะทำการปิดมันไป ภายในเวลาเดียวกันอาจมีหลายแอปพลิเคชันที่กำลังทำงานพร้อมกันในระบบปฏิบัติการ เรียกกระบวนการนี้ว่า “มัลติแทสกกิง (Multitasking)”

“แอป หรือ App” เป็นคำสั้นๆที่ใช้แทนคำว่า “แอปพลิเคชัน” โดยเฉพาะแอปพลิเคชันเล็ก ๆ ที่สามารถโหลดมาใช้งานได้ง่าย ๆ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือเสียค่าใช้จ่ายน้อย แอปพลิเคชันจำนวนหนึ่งถูกออกแบบมาสำหรับใช้งานบนอุปกรณ์พกพาและแม้กระทั่งทีวีบางรุ่น ประเภทของแอปพลิเคชันบน PCs ปัจจุบันนี้มีแอปพลิเคชันอยู่มากมายเกินกว่าจะนับได้ และแอปพลิเคชันมากมายนั้นก็แบ่งแยกออกเป็นประเภทต่าง ๆ อีกมากมาย บางแอปพลิเคชันเป็นแบบเต็มประสิทธิภาพอย่าง Microsoft Word ที่มีความสามารถในการจัดการด้านเอกสารครบ ในขณะที่บางแอปพลิเคชันอาจมีความสามารถเพียงหนึ่งหรือสองอย่างเท่านั้น

2.2.1 ความหมายของแอปพลิเคชัน

แอปพลิเคชันเป็นโปรแกรมที่ออกแบบมาช่วยให้สามารถทำสิ่งต่าง ๆ เช่น สร้างเอกสารแก้ไขรูปภาพ และฟังเพลงได้โดยไม่ต้องติดตั้งซอฟต์แวร์ที่ซับซ้อน ในปัจจุบันเว็บไซต์มีฟังก์ชันการทำงานที่มีประสิทธิภาพหลากหลายที่จะได้รับจากแอปพลิเคชันบนเดสก์ท็อปในคอมพิวเตอร์ ซึ่งเรียกรายการเหล่านี้ว่า แอปพลิเคชันที่มีประสิทธิภาพ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “แอป”

ณัฐญา มาเกิด (2554: 3) ได้ให้ความหมายของแอปพลิเคชันว่า หมายถึง โปรแกรมประยุกต์ ที่ใช้งานสำหรับเพิ่มเสริมความสามารถให้แก่อุปกรณ์สื่อสารที่มีการใช้งานง่าย ผู้ใช้งานสามารถติดตั้งโปรแกรมได้เอง โดยมีรูปแบบการทำงานขึ้นอยู่กับรูปแบบของอุปกรณ์สื่อสารแบบพกพาและมีระบบ ปฏิบัติการที่อุปกรณ์สื่อสาร

จักรชัย โสอินทร์ (2555: 1) กล่าวว่า Application (แอปพลิเคชัน) หรือที่ทุกคนเรียกกันสั้นๆ ว่า App (แอป) คือ โปรแกรมที่อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ที่ออกแบบมาสำหรับ Mobile (โมบาย) Tablet (แท็บเล็ต) หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ที่เรารู้จักกัน ซึ่งในแต่ละระบบปฏิบัติการจะมีผู้พัฒนาแอปพลิเคชันขึ้นมามากมายเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน ซึ่งจะมีให้ดาวน์โหลดทั้งฟรีและจ่ายเงิน ทั้งในด้านการศึกษา ด้านการสื่อสาร หรือแม้แต่ด้านความบันเทิงต่าง ๆ เป็นต้น

คณาวุฒิ ชื่นชม (2555: 12) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แอปพลิเคชัน คือ ซอฟต์แวร์ที่ใช้เพื่อช่วยในการทำงานของผู้ใช้แอปพลิเคชันซึ่งมีสิ่งๆที่เรียกว่า ส่วนติดต่อกับผู้ใช้งาน (User Interface: UI) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นประเภทย่อย ๆ ตามสภาพแวดล้อมการทำงาน (Platform) ได้ดังนี้

1) Desktop แอปพลิเคชัน คือ แอปพลิเคชันที่ทำงานบนเครื่องคอมพิวเตอร์ เช่น Windows Media Player, Microsoft office เป็นต้น

2) Mobile แอปพลิเคชัน คือ แอปพลิเคชันที่ทำงานบน Mobile Device หรือโทรศัพท์มือถือ เช่น IM+ เป็นต้น

3) Web แอปพลิเคชัน คือ แอปพลิเคชันที่ทำงานบน WEB เช่น Hotmail, Gmail, Google+ เป็นต้น โดยเว็บแอปพลิเคชันอาจแบ่งออกได้อีกเป็น Intranet แอปพลิเคชัน โดย Intranet หมายถึง การใช้งานเฉพาะภายในองค์กร ซึ่งตรงข้ามกับ Internet ที่เป็น World Wide Web

ดังนั้น จากความหมายดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุป แอปพลิเคชันคือ โปรแกรมประยุกต์ที่ใช้สำหรับเพิ่มเสริมความสามารถให้แก่อุปกรณ์สื่อสารที่มีการใช้งานง่าย ผู้ใช้งานสามารถติดตั้งโปรแกรม ได้เองโดยมีรูปแบบการทำงานขึ้นอยู่กับรูปแบบของอุปกรณ์สื่อสารแบบพกพาและมีระบบปฏิบัติการ ที่อุปกรณ์สื่อสาร

2.2.2 ส่วนประกอบของแอปพลิเคชัน

Application Component คือ Component หลักที่ใช้สร้าง Android Application โดย Application Component สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ Activity, Service, Content Provider, และ Broadcast Receiver ซึ่งแต่ละประเภทของ Application Component มีเป้าหมายในการใช้งานที่แตกต่างกัน โดยมีรูปแบบการกระตุ้นให้เกิดการทำงานที่แตกต่างกันไป (กล่าวคือบาง Application Component ถูกกระตุ้นให้เกิดการทำงานขึ้นโดย System และบาง Application Component ถูกกระตุ้นให้เกิดการทำงานโดย Application Component อื่น ๆ) รวมถึงมีวงจรชีวิตที่แตกต่างกันด้วย (คือแต่ละ Application Component จะมีรูปแบบที่แตกต่างกันว่า Application Component นั้น ๆ จะถูกสร้าง (Create) เมื่อใด หรือถูกทำลาย (Destroy) เมื่อใด)

ส่วนประกอบของ แอปพลิเคชัน (Application Component) สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้ (จักรชัย โสอินทร์, 2555: 29)

1) Activity คือ Application Component ที่ใช้ในการควบคุมการสร้าง User Interface เช่น การแสดงผลหน้าจอรายการอีเมล, การแสดงหน้าจอแบบฟอร์มการส่งอีเมล เป็นต้น รวมถึงควบคุมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้งานกับ User Interface ด้วย เช่น เมื่อผู้ใช้เลือกรายการอีเมลก็จะทำการตอบสนองผู้ใช้โดยการแสดงข้อมูลรายการ อีเมลที่เลือก เป็นต้น สำหรับการสร้าง Activity นั้น ทำได้โดยการสร้าง Class และให้สืบทอดจาก Class Activity หรือสืบทอดจาก Class ใด ๆ ก็ตามที่ได้รับสืบทอดมาจาก Class Activity โดย Activity หนึ่ง ๆ จะควบคุมการแสดงผล User

Interface หนึ่ง ๆ เท่านั้น และนั่นแสดงให้เห็นว่า Application หนึ่ง ๆ จะประกอบด้วย Activity จำนวนมากที่ทำงานร่วมกันอยู่ อย่างไรก็ตามแม้ว่า Activity จะทำงานร่วมกัน แต่ Activity เหล่านั้น ยังคงเป็นอิสระจากกัน

2) Service คือ Application Component ที่ไม่มี User Interface จะประมวลผลใน Background กล่าวคือเป็นการประมวลผลที่ดำเนินไปพร้อมกับที่ผู้ใช้สามารถไปใช้งาน Application อื่น ๆ ได้ หรือกล่าวอีกมุมหนึ่ง การประมวลผลใน Background คือการประมวลผลที่สามารถทำงานขนานกันกับการทำงานอื่น ๆ ของผู้ใช้ ทั้งนี้ก็เพื่อทำให้เกิดการทำงานใด ๆ โดยที่ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องอยู่ในหน้าจออื่น ๆ ได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะการทำงานนั้นต้องใช้ระยะเวลานาน เช่น การใช้ Service เปิดเพลง เพื่อให้ผู้ใช้สามารถไปใช้ Application อื่น ๆ ได้ แต่เพลงยังคงเล่นอยู่ หรือการใช้ Service ดาวน์โหลดข้อมูลใด ๆ ที่มีขนาดใหญ่ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถไปใช้ Application อื่น ๆ ได้ แต่การดาวน์โหลดยังคงดำเนินอยู่ เป็นต้น สำหรับการสร้าง Service นั้นทำได้โดยการสร้าง Class และให้สืบทอดจาก Class Service หรือสืบทอดจาก Class ใด ๆ ก็ตามที่ได้รับสืบทอดมาจาก Class Service

3) Content Provider คือ Application Component ที่ทำหน้าที่ในการควบคุมข้อมูลใด ๆ ของ Application ที่ต้องการ Share ให้ Application อื่น ๆ สามารถนำข้อมูลนั้น ๆ ไปใช้งานได้ หรือกล่าวในทางกลับกันก็คือ Application ใด ๆ สามารถนำข้อมูล (รวมถึงแก้ไขข้อมูลได้ ถ้า Content Provider อนุญาต) ของ Application อื่น ๆ มาใช้งานได้ โดยกระทำผ่าน Content Provider เช่น System ได้จัดเตรียม Content Provider ที่เป็นข้อมูลรายชื่อผู้ติดต่อ (Contact) ไว้ เพื่อให้ Application ที่ต้องการใช้ข้อมูลรายชื่อผู้ติดต่อนี้ สามารถนำข้อมูลไปใช้หรือแก้ไขข้อมูลได้ เป็นต้น สำหรับการสร้าง Content Provider นั้น ทำได้โดยการสร้าง Class และให้สืบทอดจาก Class Content Provider หรือสืบทอดจาก Class ใด ๆ ก็ตามที่ได้รับสืบทอดมาจาก Class Content Provider

4) Broadcast Receiver คือ Application Component ที่ไม่มี User Interface โดยจะทำหน้าที่รับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นของ System และนำมาบอกให้ผู้ใช้ได้รับรู้ เช่น เมื่อ Battery ต่ำ, เมื่อหน้าจอถูก Capture, เมื่อมีการพิกหน้าจอ เป็นต้น ทั้งนี้ Application ใด ๆ สามารถนำ Broadcast Receiver มาใช้ประโยชน์ได้ เช่น เมื่อ Application ได้ Download ข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนมากแล้วการตอบสนองของ Broadcast Receiver จะกระทำผ่าน Notification เพื่อแจ้งสิ่งที่เกิดขึ้นให้ผู้ใช้ได้รับรู้ สำหรับการสร้าง Broadcast Receiver นั้น ทำได้โดยการสร้าง Class และให้สืบทอดจาก Class Broadcast Receiver หรือสืบทอดจาก Class ใด ๆ ก็ตามที่ได้รับสืบทอดมาจาก Class Broadcast Receive

สุชาติ ภาลาชัยภิรมย์ศิลป์ (2557: 9) กล่าวว่า แอปพลิเคชันบนสมาร์ทโฟน (Smart Phone Application) หมายถึง โปรแกรมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้งานบนสมาร์ทโฟนหรืออุปกรณ์แท็บเล็ต โดย

มีการแบ่งประเภทของแอปพลิเคชันออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

- 1) Education & Reference คือ โปรแกรมด้านสื่อการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ได้แก่ E-book และ Language Courses เป็นต้น
- 2) Multimedia & Entertainment คือ โปรแกรมเพื่อความบันเทิง ได้แก่ การฟังเพลง การดูหนัง เป็นต้น
- 3) Games คือ โปรแกรมเกมที่มีความหลากหลายหลายรูปแบบ ได้แก่ Action, Puzzle และ Arcade เป็นต้น
- 4) Lifestyle & Healthcare คือ โปรแกรมทางด้านสุขภาพ ได้แก่ เมนูอาหารเพื่อสุขภาพ วิธีการทำอาหารเพื่อสุขภาพ การคำนวณแคลอรี และการดูแลรักษาสุขภาพ เป็นต้น
- 5) Social Networking คือ โปรแกรมสำหรับการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ ได้แก่ Twitter, Facebook และ WhatsApp เป็นต้น
- 6) Finance & Productivity คือ โปรแกรมเกี่ยวกับธุรกรรมทางการเงิน ได้แก่ การโอนเงิน ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ และการชำระเงินผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ประเภทของแอปพลิเคชัน แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ (1) Activity คือ หน้าจอที่ติดต่อกับผู้ใช้ทั้งนี้ในแต่ละแอปพลิเคชันอาจจะมีมากกว่า 1 หน้าจอ จะทำหน้าที่เก็บสถานการณ์ใช้งานในส่วนต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ในการแสดงรายการเมนู นักพัฒนาสามารถเลือกให้รายการเมนูที่แสดงออกมามีภาพและคำบรรยายได้ภาพได้ (2) Service คือ งานหรือบริการต่างๆ ที่ทำงานอยู่เบื้องหลัง เช่น ที่เปิดดนตรีอยู่ขณะที่ผู้ใช้งานทำงานอื่น ๆ หรือใช้แอปพลิเคชันอื่น ๆ ไปด้วย (3) Broadcast and Intent Receiver คือการตอบสนองซึ่งโดยปกติแล้ว Broadcast Receiver จะเป็นการตอบสนองต่อการเกิดอีเวนต์ของระบบในวงกว้าง เช่น การประกาศเตือนว่า แบตเตอรี่ใกล้จะหมดแล้ว เป็นต้น นอกจากนี้ Intent Receiver เป็นส่วนทำให้แอปพลิเคชันอื่น ๆ เข้าถึงการทำงานของ Activity และ Service ซึ่งในการปฏิบัติงานแต่ละอย่างเป็นการตอบสนองการ ร้องขอจากข้อมูลหรือบริการของ Activity อื่น ๆ (4) Content Provider คือส่วนของการให้บริการข้อมูลสำหรับแต่ละแอปพลิเคชัน ทั้งนี้ข้อมูลสามารถเก็บอยู่ในรูปแบบของระบบไฟล์ หรือฐานข้อมูลก็ได้ เช่น Google สามารถเข้าใช้งานข้อมูลผู้ใช้งานได้ในแอปพลิเคชันที่ต้องการข้อมูลของผู้ใช้งาน

2.2.3 การทำงานของแอปพลิเคชัน

Mobile Application (โมบายแอปพลิเคชัน) เกิดจากการรวมสองคำ ระหว่าง คำว่า “Mobile” กับ คำว่า “Application” ซึ่งสามารถอธิบายความหมายได้ดังนี้ คำว่า “Mobile” หมายถึง อุปกรณ์สื่อสารที่ใช้สำหรับพกพาที่ไม่เพียงแต่สามารถใช้งานตามพื้นฐานของโทรศัพท์แล้วยังสามารถทำงานเหมือนกับเครื่องคอมพิวเตอร์ และเนื่องจากเป็นอุปกรณ์ที่พกพาได้จึงมีคุณสมบัติเด่นคือ ขนาดเล็ก น้ำหนักเบา และใช้พลังงานค่อนข้างน้อย สามารถตอบสนองการใช้งานของผู้ใช้ได้อย่าง

หลากหลาย เช่น การติดต่อแลกเปลี่ยนข่าวสารกับเครื่องคอมพิวเตอร์และสามารถเพิ่มหน้าที่การทำงาน (สุชาติ ภาลชัยภิรมย์ศิลป์, 2554: 110) ส่วนคำว่า “Application” หมายถึงซอฟต์แวร์ที่ใช้เพื่อช่วยสำหรับการทำงานของผู้ใช้โดยแอปพลิเคชันจะมีส่วนติดต่อกับผู้ใช้ (User Interface หรือ UI) เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการใช้งาน ดังนั้น คำว่า “Mobile Application” หมายถึง แอปพลิเคชันที่ช่วยในการทำงานของผู้ใช้บนอุปกรณ์สื่อสารแบบพกพา โดยแอปพลิเคชันที่ทำงานบนอุปกรณ์สื่อสารแบบพกพาเหล่านี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) แอปพลิเคชันระบบ คือซอฟต์แวร์ที่รองรับการทำงานของโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น Windows Mobile ที่พัฒนาโดยบริษัทไมโครซอฟท์ ระบบปฏิบัติการ iPhone OS ที่พัฒนาโดยบริษัท Apple ระบบปฏิบัติการ Blackberry OS ที่พัฒนาโดยบริษัท Research In Motion (RIM) และระบบปฏิบัติการ Android ที่พัฒนาโดยบริษัท Google เป็นต้น

2) แอปพลิเคชันที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ใช้งาน เช่น แอปพลิเคชันประเภทเกม แอปพลิเคชันประเภทเครือข่ายสังคมออนไลน์ และแอปพลิเคชันประเภทมัลติมีเดีย เป็นต้น

ทั้งนี้ การใช้แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั่วโลก ในช่วงทศวรรษที่ 19 จากการกำเนิดของ Apple Store โดยก่อนนั้น ทำให้การใช้แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นเพียงการดาวน์โหลดริงโทนเท่านั้น การเกิดขึ้นของ App Store ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์เพื่อการสื่อสาร ได้แก่ การปรับปรุงรูปแบบการทำธุรกิจระหว่างผู้ให้บริการกับผู้พัฒนาแอปพลิเคชัน ทำให้ผู้พัฒนามีโอกาสมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาแอปพลิเคชันและการพัฒนาเทคโนโลยีโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการขยายการรองรับสัญญาณสื่อสารเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้รับ-ส่งข้อมูลให้เพียงพอต่อการใช้งานแอปพลิเคชันที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ การมีผู้ใช้งานบนโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น และถึงจุดที่ได้รับการยอมรับในความสะดวกสบายในการใช้และการพกพาไปทุกที่ (Holzer and Ondrus, 2011: 21-23)

ดังนั้น การขยายตัวของเนื้อหาแอปพลิเคชันจึงเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลมาจากการเกิดของ Application Market Place ของค่ายโทรศัพท์ เคลื่อนที่รายใหญ่ที่มีการแบ่งสัดส่วนรายได้ให้กับผู้พัฒนาแอปพลิเคชันมากขึ้นผู้พัฒนาแอปพลิเคชัน จึงมีช่องทางการขายแอปพลิเคชันภายในโครงสร้างที่เป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายระหว่างผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่และผู้พัฒนาแอปพลิเคชัน ซึ่งในแต่ละประเทศนั้นนิยมใช้แอปพลิเคชันที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม

2.2.4 ประเภทของแอปพลิเคชันบนสมาร์ทโฟน

สุชาติ ภาลชัยภิรมย์ศิลป์ (2557: 19) กล่าวว่า แอปพลิเคชันบนสมาร์ทโฟน (Smart Phone Application) หมายถึง โปรแกรมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้งานบนสมาร์ทโฟนหรืออุปกรณ์

แท็บเล็ต โดยมีการแบ่งประเภทของแอปพลิเคชันออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1) Education & Reference คือ โปรแกรมด้านสื่อการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ได้แก่ E-book และ Language Courses เป็นต้น

2) Multimedia & Entertainment คือ โปรแกรมเพื่อความบันเทิง ได้แก่ การฟังเพลง การดูหนัง เป็นต้น

3) Games คือโปรแกรมเกมที่มีความหลากหลายหลายรูปแบบ ได้แก่ Action, Puzzle และ Arcade เป็นต้น

4) Lifestyle & Healthcare คือ โปรแกรมทางด้านสุขภาพ ได้แก่ เมนูอาหารเพื่อสุขภาพ วิธีการทำอาหารเพื่อสุขภาพ การคำนวณแคลอรี และการดูแลสุขภาพ เป็นต้น

5) Social Networking คือ โปรแกรมสำหรับการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ ได้แก่ Twitter, Facebook และ WhatsApp เป็นต้น

6) Finance & Productivity คือ โปรแกรมเกี่ยวกับธุรกรรมทางการเงิน ได้แก่ การโอนเงิน ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ และการชำระเงินผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น

ส่วนแอปพลิเคชันที่ทำงานบนโทรศัพท์มือถือ แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) แอปพลิเคชันระบบ เป็นส่วนซอฟต์แวร์ระบบที่รองรับ การใช้งานของแอปพลิเคชัน หรือโปรแกรมต่าง ๆ ได้ ปัจจุบันระบบปฏิบัติการที่นิยมจากค่ายอุปกรณ์เคลื่อนที่ต่าง ๆ มีดังนี้

1.1) Symbian OS จุดเด่นอยู่ที่รูปแบบของส่วนติดต่อผู้ใช้งาน (UI) ที่ดูเรียบง่าย มีฟังก์ชันการใช้งานพื้นฐานอย่างครบครัน อีกทั้งยังติดตั้งแอปพลิเคชัน รวมทั้งไฟล์สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปภาพ หนังสือนิตยสาร หรือเพลงได้อย่างสะดวก เพราะมีทรัพยากรหน่วย ความจำในเครื่องที่มีประสิทธิภาพจุดเด่นของ Symbian คือเหมาะ สำหรับผู้ที่ชอบความง่ายในการติดตั้งโปรแกรมและลง เพลงต่าง ๆ และรองรับการใช้งานที่หลากหลาย - Windows Mobile พัฒนาโดยบริษัทไมโครซอฟท์ ที่ผลิตระบบปฏิบัติการที่รองรับการทำงานของคอมพิวเตอร์มากมาย ได้แก่ Windows XP, Windows Vista หรือ Windows 7 เป็นต้น ลักษณะการใช้งานของ Windows Mobile คล้ายคลึงกับ Windows ในเครื่องคอมพิวเตอร์ตัวอย่างสมาร์ทโฟนที่ใช้ Windows Mobile ได้แก่ HTC, Acer เป็นต้น

1.2) BlackBerry OS พัฒนาโดยบริษัท RIM เพื่อรองรับการทำงาน ของแอปพลิเคชันต่างๆ ของ BlackBerry โดยตรง จะเน้นการใช้งานทางด้านอีเมลเป็นหลัก ซึ่งเมื่อมีอีเมล เข้ามาสู่ระบบเซิร์ฟเวอร์จะทำการส่งต่อมายัง BlackBerry โดยจะมีการเตือนสถานะที่หน้าจอเพื่อให้ ผู้ใช้ได้รับข้อมูลอย่างทันทั่วทั้งที่ซึ่งระบบ อีเมลของ BlackBerry จะมีความปลอดภัยสูงด้วยการเข้ารหัส ข้อมูล ส่วนจุดเด่นสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือระบบการสนทนาผ่านแบล็คเบอร์รี่ แมสเซนเจอร์ ซึ่งจะทำให้ สามารถพิมพ์ข้อความสนทนากับเพื่อนๆ ที่มีแบล็คเบอร์รี่เช่นกันเป็นแบบเรียลไทม์ด้วย ความสามารถในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตและมีการเปิดให้รับ-ส่ง ข้อมูลกับเครือข่ายมือถืออยู่ตลอดเวลา เหมาะ

สำหรับ ผู้ที่ต้องติดต่องานต่างๆ ผ่านอีเมลและกลุ่มวัยรุ่นที่รักการสนทนาผ่านคอมพิวเตอร์

1.3) iPhone OS พัฒนาโดยบริษัท Apple เป็นระบบเพื่อรองรับการทำงานของ แอปพลิเคชันต่าง ๆ ของ iPhone โดยตรง โดยกลุ่มที่ นิยมใช้ iPhone มักจะเป็นผู้ที่ชอบด้าน มัลติมีเดีย เช่นการฟังเพลง ดูหนัง หรือการเล่นเกมส์ เป็นต้น บริษัทเกมส์หลายแห่งจึงผลิตเกมส์ขึ้นมาเพื่อ รองรับการทำงานบน iPhone โดยเฉพาะซึ่งผู้ใช้สามารถ ซื้อขายแอปพลิเคชันต่าง ๆ บนอินเทอร์เน็ต แล้วชำระเงินผ่านทาง บัตรเครดิตซึ่งเป็นธุรกิจอีกหนึ่งประเภทที่กำลังเติบโตไปพร้อมกับธุรกิจในกลุ่ม สมาร์ทโฟน

1.4) Android พัฒนาโดยบริษัท Google เป็นระบบปฏิบัติการล่าสุดที่กำลังเป็นที่ นิยมรองรับการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบเรียลไทม์ เพื่อใช้บริการจากกูเกิลได้อย่างเต็มที่ทั้ง Search Engine, Gmail, Google Calendar, Google Docs และ Google Maps มีจุดเด่นคือเป็นระบบ ปฏิบัติการแบบ Open Sourcer ซึ่งทำให้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งตอนนี้มีโปรแกรมต่างๆ ให้ เลือกใช้งานมากมาย จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องใช้งานบริการต่าง ๆ จากทางกูเกิล รวมทั้งต้องการ เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตอยู่ตลอดเวลา

2) แอปพลิเคชันที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ เนื่องจากผู้ที่มีความต้องการใช้ แอปพลิเคชันแตกต่างกัน จึงมีผู้ผลิตและพัฒนาแอปพลิเคชันใหม่ ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก ได้แก่

2.1) แอปพลิเคชันในกลุ่มเกมส์เนื่องจากมีผู้นิยมเล่นเกมส์บนเป็นจำนวนมาก ผู้ผลิตเกมส์ จึงคิดค้นเกมส์ใหม่ ๆ ออกสู่ตลาดมากขึ้น ซึ่งผู้เล่นมักนิยมเล่นเกมส์ออนไลน์ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงกันใน กลุ่มเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) เช่น เกมส์ที่อยู่ใน Twitter เป็นต้น

2.2) แอปพลิเคชันในกลุ่มเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถรับข้อมูลให้ ทันสมัยตลอดเวลา ทั้งข้อมูลของตนเอง หรือของกลุ่มเพื่อน ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมในกลุ่มวัยรุ่นอย่างสูง เช่น ใน Facebook, My Space หรือ Hi5 เป็นต้นและแม้แต่ Blackberry ก็มีช่องทางเพื่อให้ลูกค้าได้ สนทนากันผ่านทาง Blackberry Messenger โดยการแลก PIN กับเพื่อน ๆ ในกลุ่ม

2.3) แอปพลิเคชันในกลุ่มมัลติมีเดีย เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเรียกใช้ไฟล์ข้อมูลในรูปแบบ ต่างๆ ได้แก่ เสียงที่เป็นไฟล์ในแบบ mp3, wav หรือ midi เป็นต้น ภาพนิ่งในรูปแบบ gif, jpg หรือ bmp เป็นต้นหรือภาพเคลื่อนไหวคลิปีวิดีโอในรูปแบบ mp4 หรือ avi เป็นต้น

ดังนั้น จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ สรุปได้ว่า แอปพลิเคชัน เป็นระบบโปรแกรมที่อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใช้งานบนสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต ซึ่ง ผู้ใช้งานสามารถดาวน์โหลดได้ทั้งในรูปแบบที่ฟรีและเสียเงินให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน ประเภทต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ทั้งในด้านการสื่อสาร ด้านการศึกษา หรือด้านความบันเทิง เป็นต้น

2.2.5 แอปพลิเคชันสำหรับผู้สูงอายุ

ปัจจุบันโลกได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และดูเหมือนว่าพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ แบบไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้มีผลกระทบต่อคนข้างมากกับผู้สูงอายุหรือคนยุคก่อน ๆ ที่ตามเทคโนโลยีไม่ทัน ด้วยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ แม้แต่เครื่องใช้ภายในบ้านในสมัยนี้ก็ล้วนแต่จะเป็นเครื่องมือที่ค่อนข้างทันสมัย เหมือนจะสะดวกในการใช้งาน แต่ก็ยังคงเป็นเรื่องค่อนข้างยากสำหรับคนที่ไม่เข้าใจเทคโนโลยี 2-3 ปีที่ผ่านมา ผู้สูงอายุเริ่มเข้าถึงและศึกษาการใช้งานเทคโนโลยีอยู่เรื่อย ๆ เช่น แอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนใช้ในการติดต่อสื่อสารบนโซเชียลมีเดีย การใช้โทรศัพท์สมาร์ตโฟน หรือแท็บเล็ตรุ่นต่างๆ เป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มีความมั่นใจมากขึ้นว่าตัวเองไม่ถูกทอดทิ้งอยู่เพียงลำพัง และการมีกลุ่มเช่นสังคมออนไลน์ก็ทำให้บรรดาคนสูงวัยได้เรียนรู้ข่าวสารต่างๆ ฝึกสมอง ป้องกันอัลไซเมอร์ไปด้วยอีกทาง

ในปัจจุบันจึงเป็นยุคของสังคมเครือข่าย ซึ่งเทคโนโลยีมากมายเข้ามามีบทบาทในทุกเรื่องของการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สังคมออนไลน์” ผู้สูงอายุเองก็สามารถเข้าถึงสังคมออนไลน์เหล่านี้ได้เช่นกัน ซึ่งจะช่วยให้โลกกว้างให้กับผู้สูงอายุ เทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างสมาร์ตโฟน ไอแพด แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ช่วยเปิดโลกกว้างให้กับผู้สูงอายุได้ไม่ว่าจะอยากทราบเรื่องใดสนใจเรื่องใดก็สามารถหาข้อมูลได้ในทันที รวมทั้งแอปพลิเคชันต่าง ๆ ของผู้สูงวัย จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี ก็จะพึ่งพาตัวเองได้ ไม่เหงา ได้พูดคุยกับลูกหลานที่อยู่ห่างไกลกันหรือแม้กระทั่งได้พบปะกับเพื่อนใหม่ในวัยเดียวกัน ทำให้พวกเขาใช้ชีวิตอย่างคุ้มค่า มีชีวิตที่ง่ายขึ้นและมีความสุขอีกครั้ง สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งสร้างนวัตกรรมด้านสุขภาพเพื่อผู้สูงอายุ (Health care innovation for older persons) เพื่อยกระดับพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไทยแลนด์ 4.0 ตามโครงการ “ผู้สูงอายุไทย ก้าวไกลไทยแลนด์ 4.0 : สูงวัย สูงคุณค่า สานภูมิปัญญา สู่ลูกหลานไทย” เพื่อนำนวัตกรรมในสาขาต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการดำเนินชีวิตผู้สูงอายุใน 5 มิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ สภาพแวดล้อม และเทคโนโลยีและนวัตกรรม สร้างความตระหนักให้สังคมเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ เช่นเดียวกับจันทร์จิราพร ทองประสิทธิ์ และทิพยา จินตโกวิท (2563: 118-129) ที่ได้กล่าวว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักของการใช้งานเพื่อติดต่อสื่อสารกับเพื่อน ผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมได้สำเร็จ ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุที่ใช้สมาร์ตโฟนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android) กิจกรรมที่ผู้สูงอายุทุกคนสามารถทำได้สำเร็จคือ การส่งสติ๊กเกอร์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เรียนรู้วิธีการใช้งานแอปพลิเคชันไลน์จากลูกหลาน หากกิจกรรมใดมีขั้นตอนการเข้าถึงที่ยุ่งยากซับซ้อน ผู้สูงอายุจะเลือกที่ไม่ทำกิจกรรมนั้น และส่วนใหญ่มักทำเฉพาะกิจกรรมที่ตนเองทำได้และทำเป็นประจำ เช่น การส่งข้อความ การส่งสติ๊กเกอร์ การส่งรูปภาพ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมใดที่ไม่เคยทำ ผู้สูงอายุจะพยายามหาเมนูที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่กล้าตัดสินใจ เพราะกังวลว่าหากทำผิดจะส่งผลกระทบต่อข้อมูลในแอปพลิเคชันไลน์ของตนเอง และกิจกรรมใดที่ผู้สูงอายุไม่สามารถทำได้ ส่วนใหญ่ให้

ความเห็นที่ไม่ทราบว่าจะต้องเลือกที่เมนูใด ดังนั้น การออกแบบแอปพลิเคชันจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงและทำกิจกรรมต่างๆ ได้

ทั้งนี้ที่ผ่านมามงานศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ มักเน้นศึกษาการใช้เทคโนโลยีในเชิงการแพทย์และสุขภาพ เช่น งานศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีอย่างเครื่องช่วยเดินหรือเทคโนโลยีภายในบ้านต่างๆ ช่วยให้ผู้สูงอายุในญี่ปุ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และการที่ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตัวเองหรือลดภาระของผู้ดูแลได้ ก็ทำให้พวกเขามีความรู้สึกต่อตัวเองดีขึ้น เนื่องจากเห็นว่าตนเองยังมีศักยภาพ ไม่ต้องเป็นภาระของคนรอบข้าง (Long, 2012: 119-137) ในขณะที่งานศึกษาผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกาชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุพร้อมจะปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำรงชีวิต ก็ไม่ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงวัยกับคนรอบข้างลดลง โดยพบว่าแม้เทคโนโลยีช่วยดูแลผู้สูงอายุในที่พักอาศัยจะช่วยให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอยู่ด้วยตัวเองได้มากขึ้น แต่ก็ไม่ได้ทำให้การสื่อสารระหว่างผู้สูงวัยกับผู้ดูแลลดลง ยิ่งไปกว่านั้น การใช้เทคโนโลยียังอาจกลายเป็นหัวข้อพูดคุยระหว่างผู้สูงวัยกับผู้ดูแลได้ด้วย (Huber et al. 2013: 441-455)

ดังนั้น การเลือกใช้แอปพลิเคชันไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ จึงขึ้นอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและแรงจูงใจ ส่งผลทางตรงต่ออิทธิพลทางสังคม และส่งผลทางอ้อมทำให้เกิดความตั้งใจในการใช้แอปพลิเคชันไลน์ โดยหากกลุ่มผู้สูงอายุได้รับอิทธิพลทางสังคม มีทัศนคติและรับรู้ความเพลิดเพลีนแล้วนั้น จะส่งผลทางตรงต่อกลุ่มผู้สูงอายุทำให้เกิดความตั้งใจในการใช้แอปพลิเคชันไลน์ เนื่องจากสามารถเห็นการเคลื่อนไหวของผู้อื่นได้และง่ายต่อการใช้งาน รวมทั้งยังส่งผลต่อการใช้แอปพลิเคชันไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุอีกด้วย ส่วนปัจจัยการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ไม่ส่งผลต่อการใช้แอปพลิเคชันไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างสรรค์และดูแลแอปพลิเคชันไลน์ควรจะมีการพัฒนาให้เหมาะสมและเข้ากับการใช้งานของกลุ่มผู้สูงอายุมากขึ้น

2.2.6 การพัฒนาแอปพลิเคชัน

การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน คือ การเขียนซอฟต์แวร์สำหรับอุปกรณ์พกพา เช่น สมาร์ทโฟน (Smart phone) และแท็บเล็ต (Tablet) หรือพูดกันง่ายๆคือการสร้างแอปพลิเคชันสำหรับมือถือ ซึ่งผู้พัฒนาจะเขียนแอปพลิเคชันมือถือ เพื่อใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์บางอย่างของมือถือที่มีคุณลักษณะเฉพาะ เช่น เซ็นเซอร์ตรวจจับลักษณะการเคลื่อนไหวของสมาร์ทโฟน (Accelerator Sensor), GPS และข้อมูลจากเซ็นเซอร์ตัวอื่น ๆ เป็นต้น ข้อเสียของการพัฒนาแอปพลิเคชันมือถือ คือ ผู้พัฒนาไม่สามารถนำ source code ของระบบปฏิบัติการหนึ่งไปใช้อีกระบบปฏิบัติการได้ ตัวอย่างเช่น source code ที่ใช้ทำแอปพลิเคชันหรือสร้างแอปพลิเคชันดั้งเดิมสำหรับอุปกรณ์ Android ไม่สามารถทำงานร่วมกับ Windows Phone โปรแกรมประยุกต์ที่ใช้เบราว์เซอร์ต้องมี equipment-agnostic เพื่อให้เบราว์เซอร์ทำงานบนอุปกรณ์มือถือต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้ การพัฒนาแอปพลิเคชันประกอบด้วย (สถาบัน

ส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2559: 29)

1) การศึกษาความต้องการ แอปพลิเคชันถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาให้ผู้ใช้ ผู้พัฒนาจึงจำเป็นต้องทราบถึงความต้องการและปัญหา ก่อนจะเริ่มออกแบบ ปัญหาที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การสื่อสารที่คลาดเคลื่อนระหว่างผู้ใช้และผู้พัฒนา

2) การออกแบบ ขั้นตอนที่เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาแอปพลิเคชัน แอปพลิเคชันที่พร้อมใช้งานส่วนใหญ่มักมีความซับซ้อนและมีรายละเอียดปลีกย่อยเป็นจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นในการนำแนวคิดเชิงคำนวณ มาประยุกต์ในการออกแบบอย่างเป็นระบบการออกแบบที่ดีนำมาซึ่งองค์ประกอบที่สามารถตรวจสอบและปรับเปลี่ยนตามความต้องการได้ง่ายในภายหลัง

3) การสร้างแอปพลิเคชัน เป็นขั้นตอนของการเริ่มเขียนโปรแกรมในส่วนต่าง ๆ ตามที่ได้ออกแบบไว้ ผู้พัฒนาจะเริ่มพบข้อบกพร่องหรือข้อจำกัดที่มองข้ามไปในขั้นก่อนหน้านี้ จึงเป็นเรื่องปกติหากต้องย้อนกลับไปคิดทบทวนเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ขั้นตอนที่เหล่านี้อีกครั้ง

4) การทดสอบ เป็นขั้นของการตรวจสอบคุณภาพของอปพลิเคชันโดยมีเป้าหมายเพื่อค้นหาข้อผิดพลาดและปรับปรุงแก้ไขแอปพลิเคชันให้ทำงานได้ถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้มากที่สุด

ส่วนแนวทางการออกแบบแอปพลิเคชัน วิวัฒน์ มีสุวรรณ (2555: 91-100) ได้กล่าวไว้ว่า การออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับสมาร์ตโฟน ผู้พัฒนาแอปพลิเคชันจำเป็นต้องศึกษาคุณสมบัติพื้นฐานของอุปกรณ์แต่ละประเภท เนื่องจากสมาร์ตโฟนในปัจจุบันมีหลากหลายยี่ห้อ ซึ่งแต่ละยี่ห้อจะมีขนาดหรือคุณสมบัติที่แตกต่างกันออกไป โดยสิ่งที่ควรคำนึงในการศึกษาคุณสมบัติของสมาร์ตโฟนมีดังนี้

1) ขนาด (Size) การออกแบบแอปพลิเคชันจะต้องสามารถรองรับการใช้งานได้กับหน้าจอทุกขนาด เพื่อให้การใช้งานแอปพลิเคชันใช้งานได้ง่าย สะดวกและทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2) หน่วยประมวลผล (CPU) สมาร์ตโฟนที่มีหน่วยประมวลผลที่รวดเร็วจะทำให้สามารถตอบสนองการใช้งานแอปพลิเคชันได้ดี การออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันจึงควรทำให้เหมาะสมกับแต่ละอุปกรณ์เพื่อลดความผิดพลาดในการใช้งาน

3) หน่วยความจำ (Memory) แสดงถึงความสามารถในการบันทึกข้อมูลของอุปกรณ์ ผู้พัฒนาจึงควรออกแบบแอปพลิเคชันให้ใช้การบันทึกข้อมูลให้น้อยที่สุด เพื่อให้สามารถรองรับการใช้งานในอุปกรณ์ที่มีหน่วยความจำน้อย

4) ระบบปฏิบัติการ (Operating System) ระบบปฏิบัติการแต่ละประเภทมีรูปแบบการแสดงผลที่แตกต่างกันออกไป ทำให้ผู้พัฒนาต้องออกแบบแอปพลิเคชัน เพื่อให้ผู้ใช้สามารถใช้งานได้กับทุกระบบปฏิบัติการ

5) แอปพลิเคชัน (Application) ผู้พัฒนาควรออกแบบแอปพลิเคชันให้สามารถใช้งานได้ง่าย สามารถรองรับผู้ใช้งานได้หลากหลายกลุ่ม อายุ เพศ การศึกษา หรือภาษา เพื่อให้ผู้ใช้สามารถใช้งานแอปพลิเคชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ปัจจุบัน “แอปพลิเคชัน” ถูกใช้กันอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นแอปพลิเคชันบนคอมพิวเตอร์ เว็บไซต์ หรือสมาร์ทโฟน แอปพลิเคชัน จัดเป็นซอฟต์แวร์ประยุกต์ประเภทหนึ่งที่มีส่วนติดต่อผู้ใช้ หรือ Graphic User Interface (GUI) เพื่อรับคำสั่งหรือข้อมูลแล้วนำไปประมวลผลบางส่วนประมวลผล โดยซอฟต์แวร์ประยุกต์นี้จะไม่สามารถทำงานได้หากปราศจากซอฟต์แวร์ระบบ (System software) อันได้แก่ ระบบปฏิบัติการต่าง ๆ ในการสั่งการการประมวลผลไปยังฮาร์ดแวร์ อย่างไรก็ตาม แอปพลิเคชันมักจะใช้เรียกซอฟต์แวร์หรือโปรแกรมที่เน้นตอบสนองการใช้งานของผู้ใช้ระดับท้ายสุด (end user) เป็นหลัก เช่น โปรแกรมประมวลผลคำ (Word processing), โปรแกรมตกแต่งภาพ (Image processing), เครื่องคำนวณ (calculator) เป็นต้น (Lemley, n.d., 2017: online)

แอปพลิเคชันหรือซอฟต์แวร์ประยุกต์จึงแบ่งตามรูปแบบของการดำเนินการออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ แอปพลิเคชันสำหรับคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ (Desktop application) เว็บแอปพลิเคชัน (Web application) แอปพลิเคชันสำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ (mobile application) โดยแอปพลิเคชันสำหรับคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ (Desktop application) เป็นแอปพลิเคชันที่เน้นตอบสนองการทำงานของผู้ใช้บนเครื่องคอมพิวเตอร์พีซีหรือคอมพิวเตอร์โน้ตบุคเป็นหลัก ถูกออกแบบมาเพื่อให้ใช้งานกับคีย์บอร์ดและเมาส์ได้สะดวก แอปพลิเคชันประเภทนี้มักสามารถรองรับงานที่ต้องใช้ประสิทธิภาพของเครื่องสูงและบางส่วนของถูกติดตั้งมาพร้อมกับระบบปฏิบัติการแล้ว เว็บแอปพลิเคชัน (Web application) ในการใช้งานจำเป็นต้องเรียกใช้ผ่านโปรแกรมท่องเว็บ หรือเว็บเบราว์เซอร์ (Web browser) โดยแอปพลิเคชันนั้นเกิดจากการประมวลผลคำสั่งและข้อมูลร่วมกันจากทั้งสองฝั่ง คือฝั่งเซิร์ฟเวอร์ ซึ่งเป็นผู้ให้บริการและประมวลผลข้อมูลและฝั่งไคลเอนต์หรือผู้ใช้ ซึ่งเป็นส่วนรับข้อมูลมาแสดงผลยังเว็บเบราว์เซอร์ โดยจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารข้อมูลหรืออินเทอร์เน็ตในการทำงาน แอปพลิเคชันสำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile application) แอปพลิเคชันประเภทนี้จะต้องติดตั้งลงบนสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต โดยจะเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือไม่มีการเชื่อมต่อก็ได้ ปัจจุบันแอปพลิเคชันได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของประชาชนเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การสื่อสาร หรือเพื่อความบันเทิง และในการเข้าถึงการใช้แอปพลิเคชันของประชาชนก็ทำได้ง่าย สามารถเข้าถึงการใช้งานที่ไหนก็ได้ สำหรับการนำแอปพลิเคชันมาใช้ในงานการให้บริการของหน่วยงานรัฐนั้น เมื่อประชาชนมีข้อสงสัยหรือต้องการติดต่อกับราชการ สามารถสอบถาม หรือแจ้งข้อมูลผ่านทางแอปพลิเคชันหน่วยงานรัฐได้ การให้บริการของหน่วยงานรัฐโดยใช้แอปพลิเคชัน เช่น บัตรประชาชน สิทธิประกัน สุขภาพ การตรวจสอบสิทธิรับเงินผู้สูงอายุ การส่งพัสดุผ่านไปรษณีย์ ดังนั้น การพัฒนาแอปพลิเคชัน หรือซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์นั้น อาจทำได้โดยใช้เครื่อง

คอมพิวเตอร์เครื่องเดียวทำให้สามารถเริ่มต้นได้ง่าย แตกต่างจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวิศวกรรมอื่นๆ ที่ต้องการแรงงานและเครื่องจักรจำนวนมาก เช่น การผลิตรถยนต์ ยานพาหนะ สิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม แอปพลิเคชันนั้นอาจมีความซับซ้อนมาก การพัฒนาแอปพลิเคชันที่ดีต้องมีการวางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาแอปพลิเคชันที่มีผู้ร่วมพัฒนาหลายคน ไม่เช่นนั้น อาจทำให้เกิดความล้มเหลวได้ เช่น การผลิตแอปพลิเคชันที่ไม่ตรงกับความต้องการของลูกค้าหรือผู้ใช้งาน ผลิตภัณฑ์มีองค์ประกอบไม่ครบตามความต้องการที่กำหนดไว้ ส่งมอบผลิตภัณฑ์ล่าช้าเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ มีความผิดพลาดระหว่างทำงาน รวมถึงการประเมินค่าใช้จ่ายและปริมาณทรัพยากรที่ต้องใช้คลาดเคลื่อนจากความจริงไปเป็นอย่างมาก

สำหรับการพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัล จึงเป็นการพัฒนาจากโค้ดแอปพลิเคชัน Jena API ซึ่งเป็นแอปพลิเคชันอินเทอร์เน็ตเฟสพัฒนาโดยใช้ภาษาจาวา สำหรับเขียนโปรแกรมติดต่อกับออนโทโลยีเพื่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม ร้านอาหาร ที่พัก หรือร้านค้าให้กับผู้ใช้งาน และ Google map API เป็นเซอร์วิสที่ให้บริการ โดย Google ให้บริการข้อมูล ตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่เส้นทาง และข้อมูลในเชิงภูมิศาสตร์ โดยสร้างแอปพลิเคชัน 5 แอปพลิเคชัน คือ (1) สถานที่ท่องเที่ยว จัดแยกเป็นหมวดหมู่ เช่น สถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยววิถีชุมชน เป็นต้น (2) ที่พัก มีข้อมูลที่ ที่พักหรือโรงแรม นำเสนอโรงแรม ที่พักให้หลากหลายตามพื้นที่ท่องเที่ยว (3) ร้านอาหาร มีข้อมูล ร้านอาหาร เป็นร้านอาหารทั่วไปและร้านอาหารพื้นถิ่น เป็นที่นิยมของคนทั่วไป (4) ปฏิทินกิจกรรม มีปฏิทินกิจกรรมของจังหวัด และ (5) ทริปการเดินทาง มีข้อมูลประกอบการวางแผนการเดินทางโดยใช้แผนที่จาก Google Map โค้ดแอปพลิเคชัน Jena API จึงเป็นแอปพลิเคชันอินเทอร์เน็ตเฟสพัฒนาโดยใช้ภาษาจาวา สำหรับเขียนโปรแกรมติดต่อกับออนโทโลยีเพื่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม ร้านอาหาร ที่พักหรือร้านค้าให้กับผู้ใช้งาน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

การที่มนุษย์ได้รับรู้ถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเขา โดยเริ่มต้นตั้งแต่การมีปฏิสนธิอยู่ในครรภ์มารดาเรื่อยไป จนกระทั่งคลอดมาเป็นทารกแล้วอยู่รอด ซึ่งบุคคลก็ต้องปรับตัวเพื่อให้ตนเองอยู่รอดกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในครรภ์มารดาและเมื่อออกมาอยู่ภายนอกเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่รอดทั้งนี้ก็เพราะการเรียนรู้ทั้งสิ้น การเรียนรู้มีความหมายลึกซึ้งมากกว่าการสั่งสอน หรือการบอกเล่าให้เข้าใจและจำได้เท่านั้น ไม่ใช่เรื่องของการทำตามแบบ ไม่ได้มีความหมายต่อการเรียนในวิชาต่าง ๆ เท่านั้น แต่ความหมายคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม อันเป็นผลจากการสังเกตพิจารณาไตร่ตรองแก้ปัญหาทั้งปวงและไม่ชี้ชัดว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปในทางที่สังคมยอมรับเท่านั้น การเรียนรู้เป็นการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้เป็นความจริงองกาม เน้นว่าการเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมที่เป็นการเรียนรู้ต้องเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นต้องมีความคงทนถาวรเหมาะสมแก่เหตุ เมื่อพฤติกรรมดั้งเดิมเปลี่ยนไปสู่พฤติกรรมที่มุ่งหวังก็แสดงว่าเกิดการเรียนรู้แล้ว

การเรียนรู้แม้มีผู้รู้ให้ความหมายคล้ายกันและแตกต่างกัน แคบและกว้างต่างกัน แต่สามารถสรุปได้ดังนี้ Hilgard & Bower (1981: 76) ได้ให้ความหมายว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึก ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองตามสัญชาตญาณ ฤทธิ์ของยา หรือสารเคมี หรือปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติของมนุษย์ Marcy P. Driscoll (2000: 11) ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว นอกจากนี้ ยังมีนักการศึกษาไทยหลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ เช่นเดียวกับสุรางค์ ไคว์ตระกูล (2553: 186) ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึงการเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน ส่วน จิราภา เต็งไตรรัตน์ (2554: 123) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกหัด พฤติกรรมที่เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวไม่จัดว่าเกิดจากการเรียนรู้ เช่น ความเหน็ดเหนื่อย ผลจากการกินยา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากวุฒิภาวะ เป็นต้น และอชรา เอิบสุขศิริ (2556: 48) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน แต่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์มิได้เป็นการเรียนรู้เสมอไป โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในช่วงระยะหนึ่งซึ่งเกิดจากการมีสิ่งเร้ามากระตุ้น

จะเห็นว่า จากคำจำกัดความที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรของบุคคลอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีต ทั้งจากการฝึกฝนและการที่มนุษย์ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และมีปริมาณของความรู้ที่เพิ่มขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นจากการกินยาความเหน็ดเหนื่อยหรือเป็นผลเนื่องมาจากวุฒิภาวะ

2.3.2 การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

กระบวนการใหม่ในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุคือ การพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมดีและมี การเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวคิดพฤติกรรมดีเป็นแนวคิดที่แสดงถึงสุขภาวะและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ องค์การอนามัยโลกได้กำหนดขึ้น โดยคาดว่าภาวะพฤติกรรมดีจะเป็นหนทางเดียวที่จะแก้ปัญหาที่เกิดจากการเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุทั่วโลก โดยภาวะพฤติกรรมดีประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ การมีสุขภาพดี การมีส่วนร่วมและการมีหลักประกัน จากแนวคิดดังกล่าว กรอบมโนทัศน์ที่จะนำ ผู้สูงอายุไปสู่ภาวะพฤติกรรมดีคือ การส่งเสริมการศึกษาหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต (อาชญญา รัตนอุบล

และคณะ, 2552: 29)

ในประเด็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ นั้น ระเบียบ สัจจะโสภณ (2556: 471-490) ได้นำเสนอแนวคิดการศึกษาเพื่อพัฒนาภาวะพลัดพลังว่าประกอบด้วยแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต แนวคิดพัฒนาวิทยาการด้านการศึกษา แนวคิดการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ และแนวคิดการพัฒนาเมืองสำหรับผู้สูงอายุ วิทยาการผู้สูงอายุ (Gerontology) เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการค้นคว้าศึกษา เผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุใน 3 ด้าน คือ วิทยาการผู้สูงอายุสาขาการแพทย์วิทยาการผู้สูงอายุเชิงสังคม และวิทยาการผู้สูงอายุสาขาการศึกษา เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษา สุขภาพ การป้องกันโรคในวัยผู้สูงอายุ จิตใจ อารมณ์และการพัฒนาบุคลิกภาพต่าง ๆ ในวัยสูงอายุ ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าและ การเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข สามารถกลับมาเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของสังคมได้อีกครั้ง เนื้อหาของวิทยาการดังกล่าวส่งผลให้สังคมมีความเข้าใจในเรื่องผู้สูงอายุ จึงเป็นความจำเป็นที่ต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างดีในสังคม ซึ่งสามารถทำได้โดยการจัดให้มีการศึกษาและการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุเองก็มองเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องได้รับการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตในสังคม จึงพยายามหาทางการเรียนรู้ด้วยวิธีการรูปแบบต่างๆ เช่นกัน ทำให้วิทยาการผู้สูงอายุเป็นความจำเป็นในสังคมปัจจุบัน

ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ และสุภาพรณ น้อยอำแพง (2551: 23) ได้กล่าวถึงวิทยาการผู้สูงอายุ ด้านการศึกษาไว้ โดยมีแนวคิดสำคัญดังนี้

- 1) การจัดการศึกษา เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อชีวิตของบุคคลทุกวัย มิใช่สำหรับบุคคลในวัยต้นเท่านั้น แต่ถือเป็นความจำเป็นและเป็นสิทธิที่จะต้องได้รับในบุคคลทุกคนและทุกวัย
- 2) ในการจัดการศึกษา จะต้องมีการเตรียมการและมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุให้มากที่สุด เพื่อให้การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
- 3) ต้องฝึกอบรมและพัฒนาผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุให้มีความรู้ความสามารถ
- 4) ต้องเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุให้เป็นเชิงบวก

ทั้งนี้ ผู้สูงอายุยังมีความจำเป็นต้องได้รับการศึกษาหรือการเรียนรู้เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานทั้ง 5 ได้แก่

- 1) ความต้องการความรู้เพื่อสามารถปรับตัวดำรงตนอยู่ในสังคม
- 2) ความต้องการทักษะเพื่อสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้
- 3) ความต้องการความรู้เพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถที่มีอยู่ให้แก่สังคม
- 4) ความต้องการความรู้เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อมให้มีความเข้าใจความเป็นไปในสังคม และเรียนรู้เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในชุมชนสังคม
- 5) ความต้องการความรู้ที่จะพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองได้และ

พึงพอใจในชีวิต

ส่วนเป้าหมายของการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุประกอบด้วย

- 1) เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าใจในกระบวนการชราภาพตามธรรมชาติและกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามขั้นตอน
- 2) เพื่อการป้องกันแก้ไขดูแลตัวเองและการเตรียมตัวก่อนวัยสูงอายุ
- 3) เพื่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและศักยภาพ สามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้เป็นอย่างดี

เพ็ญแข ประจันปัจจนิก (2550: 18) ได้เสนอว่า ผู้สูงอายุควรได้รับการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งก่อนวัยสูงอายุและหลังวัยสูงอายุในรูปแบบคือ

- 1) การฝึกอบรมและการให้ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นการเตรียมตัวด้านจิตใจและสังคมก่อนวัยเกษียณ
- 2) การศึกษานอกระบบหลังวัยเกษียณ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเอง เช่น การเรียนหลักสูตรระยะสั้นในเนื้อหาที่สนใจตามที่สถาบันการศึกษาต่าง ๆ จัดให้บริการแก่ชุมชนในลักษณะการศึกษาต่อเนื่อง
- 3) การเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยสื่อต่างๆเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ทั้งนี้ ในยุคของสังคมสูงวัยที่นอกจากจำนวนผู้สูงอายุทั่วโลกจะเพิ่มขึ้นแล้ว อายุขัยยังยืนยาวขึ้นอีกด้วยผลจากวิวัฒนาการทางการแพทย์และไลฟ์สไตล์ที่ใส่ใจในสุขภาพ ผู้สูงวัยหลายคนไม่แน่ใจว่ามีอะไรอยู่ข้างหน้า หรือจะทำอะไรดีกับชีวิตที่เหลืออยู่ บางคนยังมองว่าความแก่เป็นวิกฤติ ทั้งที่อายุที่มากขึ้นนั้นถือเป็นโอกาสดีในการลงมือทำหลายสิ่งหลายอย่าง โดยในศตวรรษที่ 21 เต็มไปด้วยการทำทนายและโอกาสมากมายในการใช้ชีวิตแบบแอกทีฟ แตกต่างจากยุคก่อน ๆ ที่มองกันว่าพอแก่แล้วก็เกษียณไปใช้ชีวิตเฉื่อย ๆ เพราะอายุขัยที่ยืนยาวของผู้คนในหลายประเทศมีขึ้นพร้อมกับอัตราการเกิดที่ลดลง อันทำให้ผู้สูงวัยจัดเป็นบุคลากรทรงคุณค่า และเป็นอีกกลุ่มที่สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจหากได้รับโอกาสให้ทำงานต่อไป การสำรวจของหลายประเทศพบว่าผู้สูงวัยจำนวนไม่น้อยที่เดียวที่อยากทำงานไปจนอายุ 70 หากเปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยได้เรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำงาน เช่น เรียนรู้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ใหม่ๆ จะยิ่งทำให้ผู้สูงวัยปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้มากขึ้น เพราะหากอายุขัยของผู้คนยืนยาวไปถึง 80, 90 หรือ 100 ปี การหยุดการเรียนรู้ไว้ที่อายุ 21 ปีหรือหลังจบมหาวิทยาลัย อาจไม่ค่อยสมเหตุสมผลเท่าใดนัก

คนรุ่นเบบี้บูมเมอร์ หรือรุ่นที่เกิดประมาณปี 1940-1960 ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งปัจจุบันคือผู้สูงอายุนั้น เกิดก่อนการมาถึงของอินเทอร์เน็ตและสมาร์ตโฟน จึงมักถูกมองว่าไม่รู้เรื่องเทคโนโลยีและจมอยู่กับอดีต แม้คนรุ่นเบบี้บูมเมอร์ไม่ได้โตมาพร้อมกับการถ่ายเซลฟี แต่หากตั้งใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ก็จะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมฝาก-ถอน-โอน

เงินทางออนไลน์ ไปจนถึงการดาวน์โหลดเพลง-ภาพยนตร์ และใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อเพื่อนฝูง-ญาติพี่น้อง นอกจากนี้ประโยชน์ในแง่ของการอำนวยความสะดวกแล้ว เทคโนโลยียังนำไปสู่ช่องทางในการทำธุรกิจมากมาย เพียงแค่ผู้สูงอายุมีไอเดียดี ๆ และเว็บไซต์เด็ด ๆ ก็สามารถทำธุรกิจออนไลน์และทำงานจากที่ไหนก็ได้ ไม่จำเป็นต้องนั่งหลังขดหลังแข็งอยู่ในออฟฟิศ แต่สามารถไปเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจแล้วทำงานไปด้วยไม่ต่างจากหนุ่มสาวสมัยนี้ โดยผู้สูงอายุควรจะมีการเรียนรู้ดังนี้ (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2556: 38-40)

1) เรียนรู้ที่จะเข้าสังคม การเรียนรู้ที่จะเข้าสังคมหรือไปเปิดหูเปิดตานอกบ้าน เป็นอีกหนึ่งสิ่งสำคัญที่จะเพิ่มชีวิตชีวาให้แก่ผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นการพบปะติดต่อกับลูกหลานญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และคนรู้จัก หรือแม้แต่การดูแลสัตว์เลี้ยงก็สามารถช่วยได้ นอกจากนั้น ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจ อย่างไปวัดหรือไปออกกำลังกายที่สวนสาธารณะเป็นประจำ ซึ่งการออกกำลังกายมีประโยชน์ทั้งต่อสุขภาพและรูปร่าง ทำให้หน้าหนักตัวไม่เยอะเกินในยุคที่โรคอ้วนเป็นปัญหาไปทั่วโลก อีกทั้งจิตใจยังแจ่มใสแจ่มใส เพราะร่างกายหลังสารเอ็นดอร์ฟินออกมา หากไม่สะดวกไปออกกำลังกายที่สวนสาธารณะ ก็อาจทำกิจกรรมเพื่อให้ร่างกายได้เคลื่อนไหวแถว ๆ บ้าน อย่างพาสุนัขออกมาเดินเล่นหรือทำสวน

2) เรียนรู้เพิ่มพูนสิ่งใหม่ทุกวัน นอกจากการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และการมีสังคมเพื่อนฝูงแล้ว การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สามารถกระตุ้นให้สมองตื่นตัวอยู่ตลอดและอัลไซเมอร์ไม่ถามหา ไม่ว่าจะเป็นการหัดเล่นเครื่องดนตรี การเรียนภาษาต่างประเทศ เรียนทำขนม เรียนทำงานฝีมือ เรียนศิลปะ เรียนโยคะ คลาสเหล่านี้บางคลาสก็จัดขึ้นตามหมู่บ้านหรือชุมชนที่มักหากิจกรรมที่สร้างสรรค์สำหรับผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ หรือหากเดินไปตลาดด้วยเส้นทางเดิมทุกวัน ก็อาจลองเปลี่ยนเส้นทางดูบ้าง เพราะการทำอะไรที่ฉีกไปจากรูปแบบเดิมและเรียนรู้สิ่งใหม่ ช่วยปรับปรุงในเรื่องความจำได้นอกจากนั้น การฟังเพลงอัลบั้มใหม่ ๆ ของนักร้องร่วมสมัย หรือเปิดยูทูบเพื่อฟังเพลงโปรด รวมถึงการติดตามข่าวสารอยู่เป็นประจำ ยังสามารถช่วยให้รู้ความเป็นไปต่าง ๆ ในโลกและคุยกับลูกหลานหรือเพื่อนฝูงได้รู้เรื่องด้วย

3) เรียนรู้ที่จะเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ การเรียนรู้ที่จะเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ เป็นกำลังใจอย่างดีให้ผู้สูงอายุมีความกระตือรือร้นเช่นกัน เมื่อเห็นว่าสิ่งที่กำลังทำนั้น มีคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นการงาน หรือกิจกรรมการเป็นอาสาสมัครตามองค์กรการกุศล ไปเป็นครูอาสา “จิตอาสา” เป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง สถานที่หลายแห่งเปิดรับจิตอาสาหรือคนไปช่วยทำงานด้านต่าง ๆ เพื่อส่วนรวม ไม่ว่าจะเก็บพื้หญ้า หรือทำไม้กวาดเพื่อนำไปบริจาคให้เด็กและวัดตามชนบท โดยส่วนใหญ่มีการสอนวิธีทำที่หน้างาน กิจกรรมเหล่านี้ยังเป็นโอกาสดีที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับคนทั้งวัยเดียวกันและต่างวัยด้วย ทั้งยังเป็นการฝึกสมองในส่วนของการระบุ-คิด ส่วนร่างกายก็ได้เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา บางกิจกรรมยังเป็นฝึกสมาธิให้จดจ่ออยู่กับปัจจุบัน ไม่หวนหาอดีต ไม่กังวล

อนาคต หากวันไหนไม่สะดวกออกนอกบ้าน หรือร่างกายไม่เอื้ออำนวยให้เดินทางไปไหนไกล ๆ ผู้สูงวัยก็สามารถใช้รูปแบบการทำงานที่ยืดหยุ่น ซึ่งคน Gen ใหม่ชื่นชอบกัน นั่นคือทำงานผ่านอินเทอร์เน็ต โดยผู้สูงวัยอาจรับงานอาสาตรวจเอกสารมาทำที่บ้านแล้วส่งงานทางอีเมล หรือช่วยติววิชาต่าง ๆ ให้เด็ก ๆ ทางออนไลน์ ซึ่งมีประโยชน์ทั้งต่อสังคมและผู้สูงวัย ที่มีโอกาสได้พูดคุยและใช้สมองอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงวัยที่มีทักษะด้านภาษา ยังอาจใช้ทักษะนี้ให้เป็นประโยชน์ด้วยทำงานกับกลุ่มอาสาสมัครระหว่างประเทศ ไปออกค่ายดูแลด้านสุขภาพและช่วยสอนเด็ก ๆ ตามชุมชนยากไร้ทั่วโลก

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสามารถสรุปเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุได้ว่า การจัดการศึกษาและการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุ เป็นกระบวนการซึ่งจะนำผู้สูงอายุไปสู่การพัฒนาคน มีศักยภาพและมีคุณภาพ สามารถเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของสังคมได้ โดยเป้าหมายของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุในอนาคตคือผู้สูงอายุที่มีพลังและมีศักยภาพ ซึ่งสังคมต้องเตรียมความพร้อมให้ ส่วนการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ควรอยู่ในระยะการเตรียมตัวก่อนการเป็นผู้สูงอายุและการให้ความรู้หลังวัยสูงอายุ เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุให้ปรับตัวได้ดีที่สุดและควรจัดอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยคำนึงถึงความต้องการพื้นฐานของผู้สูงอายุ

2.4 การสืบค้นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

2.4.1 ความหมายของข้อมูล

ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อมูลดิบที่รวบรวมจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยข้อมูลดิบจะยังไม่มีมีการนำไปใช้ประโยชน์หรือตรงตามความต้องการของผู้ใช้ (ณัฐพันธ์ เชรนนท์และไพบุลย์ เกียรติโกมล, 2545: 50) เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน อาจเป็นตัวเลข ข่าวสาร ที่ยังไม่ได้กระทำการประมวลผล และยังไม่สามารถใช้ประกอบในการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งได้ ซึ่งรวมถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยการสังเกต การจดบันทึก การสัมภาษณ์และการออกแบบสอบถาม ข้อมูลนั้นยังเป็นข้อมูลดิบไม่สามารถนำมาใช้ในการตัดสินใจในการกระทำในเชิงจัดการได้ (ประสงค์ ประณีตพลกรัง และคณะ, 2541 : 145) และข้อมูลยังหมายถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในโลกทั้งหลายทั้งปวง ใช้แทนตัวเลข ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ที่ยังไม่มีการปรุงแต่งหรือประมวลผลใด ๆ ทั้งสิ้นเพื่อใช้ในลักษณะต่าง ๆ (ครรชิต มาลัยวงศ์, 2546 : 10)

จากที่ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของข้อมูลพอสรุปได้ว่า ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ ฯลฯ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ภาพ เสียง วิดีโอ ข้อมูลจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2.4.2 การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ตเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1969 (พ.ศ. 2512) จากการเกิดเครือข่าย ARPANET

(Advanced Research Projects Agency Network) ซึ่งเป็นเครือข่ายสำนักงานโครงการวิจัยขั้นสูงของกระทรวงกลาโหม ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการสร้างเครือข่ายคือเพื่อให้คอมพิวเตอร์สามารถเชื่อมต่อและมีปฏิสัมพันธ์กันได้ เครือข่าย ARPANET ถือเป็นเครือข่ายเริ่มแรก ซึ่งต่อมาได้พัฒนาให้เป็นเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในปัจจุบันและได้มีการประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตโดยในปัจจุบันทำได้หลากหลาย อาทิ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมล (email), สนทนา (chat), อ่านหรือแสดงความคิดเห็นในเว็บบอร์ด, การติดตามข่าวสาร, การสืบค้นข้อมูล / การค้นหาข้อมูล, การชมหรือซื้อสินค้าออนไลน์, การดาวน์โหลดเกม เพลง ไฟล์ข้อมูล ฯลฯ การติดตามข้อมูลภาพยนตร์ รายการบันเทิงต่าง ๆ ออนไลน์, การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ออนไลน์, การเรียนรู้ออนไลน์ (e-learning), การประชุมทางไกลผ่านอินเทอร์เน็ต (video conference), โทรศัพท์ผ่านอินเทอร์เน็ต (VoIP), การอัปโหลดข้อมูลหรืออื่น ๆ แนวโน้มล่าสุดของการใช้อินเทอร์เน็ต คือการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งพบปะสังสรรค์เพื่อสร้างเครือข่ายสังคม ซึ่งพบว่า ปัจจุบันเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดังกล่าวกำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ไฮไฟฟ์ และการใช้เริ่มมีการแพร่ขยายเข้าสู่การใช้อินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือ (Mobile Internet) มากขึ้น (ทวิศักดิ์ กอนันตกุล, 2561: ออนไลน์) อินเทอร์เน็ตจึงเป็นระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีการเชื่อมโยงของคอมพิวเตอร์ที่ตั้งอยู่ทั่วโลกด้วยระบบสายหรือไร้สายก็ได้ เพื่อให้เกิดความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล โดยมีการประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตในหลากหลายรูปแบบ เช่น การสื่อสารทางไกล (อีเมล, ออนไลน์ แชท เป็นต้น) การแชร์และโอนไฟล์ ธุรกิจการศึกษาและสังคมใหม่ที่เรียกว่า Social Network เป็นต้น ทั้งนี้ ในปัจจุบันเทคโนโลยีสนับสนุนให้การเข้าถึงเครือข่ายผ่านโทรศัพท์มือถือทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งสำหรับอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ได้มีการเริ่มต้นให้บริการอินเทอร์เน็ตภายในประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2538 โดยความร่วมมือของรัฐวิสาหกิจ 3 แห่งคือ การสื่อสารแห่งประเทศไทย องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย และสำนักงานส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) โดยให้บริการในนามบริษัทอินเทอร์เน็ตประเทศไทย (Internet Thailand) เป็นผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์รายแรกของประเทศไทย (สุวิช ธีระโคตร, 2554: 9)

ส่วนการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตนั้น มาลี ล้ำสกุล (2549: 7) ได้กล่าวว่า การสืบค้นข้อมูล (Information Retrieval) หมายถึง กระบวนการค้นหาสารสนเทศที่ต้องการ คือ “การค้นหาข้อมูล” นั่นเอง แต่มีความหมายเน้นหนักไปทางด้านการค้นหาข้อมูลโดยใช้เครื่องมือช่วยค้นประเภทที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ระบบฐานข้อมูล คอมพิวเตอร์ของห้องสมุด ฐานข้อมูลออนไลน์ และ search engine ต่าง ๆ ซึ่งการค้นหาข้อมูลให้ได้รวดเร็ว ถูกต้องแม่นยำและตรงตามความต้องการจำเป็นต้องอาศัยทักษะและพื้นฐานความรู้ เกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูล เช่น วิธีการใช้เครื่องมือช่วยค้นแต่ละชนิด การใช้คำหรือวลี (keyword) ให้สอดคล้องกับเรื่องที่กำลังค้นหา การเลือกรูปแบบการค้นหาให้เหมาะสม การใช้คำเชื่อมเพื่อกำหนด ขอบเขตการค้นหาให้มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ซึ่งจะทำให้

ได้ผลการค้นหรือรายการข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามความต้องการมากที่สุด

การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นการนำความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาหาความรู้ ซึ่งการใช้งานอินเทอร์เน็ตที่นิยมใช้กันอย่างมาก ได้แก่การเข้าเยี่ยมชมเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อหาความรู้ แต่การเข้าเยี่ยมชมนั้นในกรณีที่รู้ว่าเว็บไซต์เหล่านั้นมีชื่ออะไร เนื้อหาของเว็บมุ่งเน้นเกี่ยวกับสิ่งใด ผู้สืบค้นสามารถที่จะเข้าเยี่ยมชมได้ทันที ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อเว็บเหล่านั้น แต่มีความต้องการที่จะค้นหาเนื้อหาบางอย่าง มีวิธีการจะเข้าสืบค้นข้อมูลได้ โดยการใช้ความสามารถของ Search Engine ที่ได้มีการรวบรวมรายชื่อเว็บไซต์ต่าง ๆ เอาไว้ โดยจัดแยกเป็นหมวดหมู่ ผู้ใช้งานเพียงแต่ทราบหัวข้อที่ต้องการค้นหาแล้วป้อนคำหรือข้อความของหัวข้อนั้น ๆ ลงไปในช่องที่กำหนดคลิกปุ่มค้นหาเท่านั้น ข้อมูลอย่างย่อ ๆ และรายชื่อเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องจะปรากฏให้เข้าไปศึกษาเพิ่มเติมได้ทันที

ทั้งนี้ แหล่งข้อมูลสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตจัดเป็นแหล่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สำคัญและใหญ่ที่สุด มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาแทบทุกวินาทีและมีข้อมูลหลากหลายประเภท ดังนั้นในการค้นหาข้อมูลที่ต้องการนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยากมาก จึงได้มีการจัดทำเครื่องมือหรือเว็บไซต์ที่อำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลและข่าวสารให้แก่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต จากแหล่งข้อมูลเว็บไซต์ต่าง ๆ ขึ้นมา ตัวอย่างของการสืบค้นข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตที่นิยมใช้คือการสืบค้นด้วย Search Engine ซึ่งเครื่องมือการค้นหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตที่ทุกคนสามารถหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตก็ได้ โดยกรอกข้อมูลที่ต้องการค้นหา หรือ Keyword (คีย์เวิร์ด) เข้าไปที่ช่อง Search Box แล้วกด Enter แค่นี้ข้อมูลที่ค้นหาก็จะถูกแสดงออกมามากมาย เพื่อให้เลือกข้อมูลตรงกับความต้องการมากที่สุด โดยลักษณะการแสดงผลของ Search Engine นั้นจะทำการแสดงผลแบบเรียงอันดับ Search Results ผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์

ในประเด็นเดียวกันนี้ GG Chowdhury และ Sudata Chowdhury (2001: 1-9) ได้กล่าวว่า world wide web (www) คือแหล่งเก็บข้อมูลต่าง ๆ จำนวนมหาศาลบนคอมพิวเตอร์ทั่วโลก ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นจะถูกเชื่อมต่อด้วยระบบอินเทอร์เน็ต หากต้องการเข้าสู่เว็บไซต์ต้องรู้จักชื่อที่อยู่ของเว็บไซต์นั้น หรือที่เรียกว่า URL โดยพิมพ์ลงบนเว็บเบราว์เซอร์ (โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จะเชื่อมต่อกับระบบเว็บเซิร์ฟเวอร์) จากนั้นข้อมูลจากหน้าเว็บไซต์ที่ต้องการจะปรากฏให้เห็นการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตโดยผ่านเว็บเบราว์เซอร์ นอกจากนี้ แหล่งข้อมูลบนเว็บไซต์จำนวนมหาศาลจะมีการเก็บไว้ในอีกรูปแบบหนึ่งคือ Search engine เช่น Yahoo, Google เป็นต้น ซึ่งจะรวบรวมข้อมูลและจัดเก็บไว้เป็นหมวดหมู่ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย การศึกษาข้อมูลทางธุรกิจ สินค้า โฆษณา ที่ระบบของข้อมูลนี้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้แค่รู้คำหรือกลุ่มคำ บางส่วนที่ต้องการสืบค้นข้อมูลเท่านั้นระบบจะแสดงข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดปรากฏบนหน้าเว็บให้เห็นและสามารถเชื่อมต่อไฮเปอร์

ลิงค์นั้นเข้าสู่เว็บไซต์นั้นได้ทันที ลักษณะการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โดยผ่าน search engine นี้ จะเหมือนกับการค้นหาข้อมูลในห้องสมุดขนาดใหญ่นั่นเอง

จากข้อมูลที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวเกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต จึงสรุปโดยรวมได้ว่า การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเป็นการนำความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้ในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจจากแหล่งข้อมูลสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งแหล่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สำคัญและใหญ่ที่สุด มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและมีข้อมูลหลากหลายประเภทโดยใช้เครื่องมือในการค้นหาข้อมูล ซึ่งแหล่งข้อมูลบนเว็บไซต์จำนวนมากจะมีการเก็บไว้ในอีกรูปแบบหนึ่งคือ Search engine เช่น Yahoo, Google เป็นต้น ซึ่งจะรวบรวมข้อมูลและจัดเก็บไว้เป็นหมวดหมู่ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย การศึกษาข้อมูลทางธุรกิจสินค้า โฆษณาที่ระบบของข้อมูลนี้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้แค่รู้คำหรือกลุ่มคำบางส่วนที่ต้องการสืบค้นข้อมูลเท่านั้น ระบบจะแสดงข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดปรากฏบนหน้าเว็บให้เห็น

2.4.3 พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลการท่องเที่ยว

สำหรับพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลการท่องเที่ยวนั้น บริษัท Gartner Group อ้างถึงในศูนย์พัฒนาอิเล็กทรอนิกส์ (2543: 37) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยว มีความพร้อมสำหรับการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อในการติดต่อและใช้บริการการท่องเที่ยว โดยในสหรัฐอเมริกา มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตถึงร้อยละ 75 ที่ใช้ค้นหารายละเอียดการเดินทางต่างๆ เช่น เที่ยวบิน ตารางการเดินทาง โปรแกรมการท่องเที่ยว และส่วนลดต่าง ๆ เช่นเดียวกับศูนย์พัฒนาอิเล็กทรอนิกส์ (2543: 38) ได้สำรวจพฤติกรรมการค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะค้นหาจากเว็บไซต์ที่เป็นแหล่งรวมข้อมูลและมีระบบค้นหา (search engine) รองลงมาจึงค้นหาข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวจากเว็บไซต์เฉพาะของสถานที่นั้นๆ บางส่วนจะค้นหาโดยเจาะจงชื่อบริษัทที่ต้องการจะหาข้อมูล เช่น โรงแรม ตัวเครื่องบิน เป็นต้น และบางส่วนจะใช้การบริการจากเว็บไซต์ที่เป็นแหล่งรวมของสถานที่ และการบริการสำหรับท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ เช่น www.travelocity.com และ www.priceline.com เป็นต้น

Phil Bradley (2013: 2-3) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต โดยอ้างอิงข้อมูลจากสถิติแห่งชาติของอังกฤษปี 2011 ในการสำรวจการใช้อินเทอร์เน็ตของครัวเรือนและส่วนบุคคล (Internet Access, Household and Individual) โดยรายงานพบว่า มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในครัวเรือน 77% และ 45% ใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านมือถือ โดยใช้เพื่อติดต่อสื่อสารกับเพื่อน ทั้งทางอีเมลและโซเชียลเน็ตเวิร์ค, ซื้อสินค้า, การสนทนาแบบผ่านวีดีโอ, การสมัครหรือกรอกข้อมูลทางการต่างๆ, อ่านข่าว, ดูภาพยนตร์, การจองบริการต่างๆ ผ่านทางอินเทอร์เน็ต และชำระเงินผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งพบว่า พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตบ่อยที่สุดคือ การใช้อีเมลและการสืบค้นหาข้อมูล โดยเฉพาะการค้นหาข้อมูลผ่าน Search engine อย่างเช่น Google โดยสามารถสืบค้นได้ทุกอย่างเพียงแค่ทราบ

คำ หรือกลุ่มคำบางส่วนที่สนใจเท่านั้นที่ถูกใช้งานบนอินเทอร์เน็ต โดยสามารถสืบค้นได้อย่างอิสระไม่มีข้อจำกัดในเรื่องปัจจัยส่วนบุคคลต่าง ๆ เช่น อายุ การศึกษา รายได้ ทุกคนสามารถสืบค้นข้อมูลได้

ส่วนสุวิข ธีระโคตร (2554: 23-24) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย อ้างอิงจากรายงานผลสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2552 โดยฝ่ายวิจัยกลยุทธ์และดัชนีอุตสาหกรรม ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ พบว่า พฤติกรรมทั่วไปเป็นการใช้อินเทอร์เน็ตจากที่บ้านร้อยละ 53.2 จากที่ทำงาน ร้อยละ 37.0 จากสถานศึกษาร้อยละ 6.1 สำหรับช่วงเวลาที่ใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดคือ ช่วงเวลา 20.01-24.00 น. รองลงมาคือช่วงเวลา 12.01-16.00 น. สำหรับกิจกรรมที่ทำบนอินเทอร์เน็ตที่ใช้งานด้วยเบราว์เซอร์ มีร้อยละ 82.7 ซึ่งพบว่า การค้นหาข้อมูลเป็นกิจกรรมที่ทำบนอินเทอร์เน็ตมากที่สุด และรองลงมาคือ การรับส่งอีเมล นอกจากนี้คือ เป็นการติดตามข่าวสาร กิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ เช่น การสนทนา ออนไลน์ เล่นเกม เป็นต้น

ปัจจุบันจะเห็นได้ว่า อินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งบทบาทในการขยายตลาด และลูกค้าส่วนใหญ่หาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต จุดแข็งของการจำหน่ายผ่านอินเทอร์เน็ตคือ สามารถเป็นแหล่งข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ซึ่งลูกค้ามีความสะดวกสบายสามารถค้นหาได้ 24 ชั่วโมงไม่มีวันหยุด ลูกค้า หรือบริษัทนำเที่ยวสามารถตอบสนองต่อกันด้วยข้อมูลอินเทอร์เน็ตได้อย่างรวดเร็วพลัดพลัดสนุกสนาน ส่งเสริมบรรยากาศการซื้อขายและพัฒนาเป็นกลุ่มสังคมออนไลน์ขึ้น (ฉันทิช วรรณถนอม, 2554: 59) ซึ่งแนวโน้มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยมีองค์ประกอบคือ

1) ข้อมูลข่าวสาร (Information) มีข้อมูลการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทันสมัยและครบถ้วน มีการเชื่อมโยงข้อมูลกับทุกแหล่งที่เกี่ยวข้อง ลูกค้าจากทั่วโลกสามารถใช้บริการได้ตลอดเวลา

2) ขั้นตอน (Processes) มีระบบที่สามารถรองรับการทำธุรกรรมบนอินเทอร์เน็ตได้ ชำระเงินผ่านอินเทอร์เน็ตได้ สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าแต่ละรายได้ และลูกค้าสามารถวางแผนการท่องเที่ยวได้รวดเร็ว

3) ความร่วมมือ (Co-operation) มีการร่วมมือกันในการทำการตลาดสำหรับเว็บไซต์ระหว่างผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภูมิภาคเดียวกัน มีการรวมบริการท่องเที่ยวต่าง ๆ มีทางเลือกให้ลูกค้าได้เลือก เช่น มีข้อมูลเกี่ยวกับโรงแรมต่าง ๆ ให้ลูกค้า เปรียบเทียบและเลือกใช้บริการในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

4) ดึงดูดและรักษาลูกค้า ออกแบบเว็บไซต์ให้มีความน่าสนใจและดึงดูด รวมทั้งมีการปรับปรุงเว็บไซต์อย่างสม่ำเสมอ เน้นกิจกรรมต่าง ๆ เช่นด้านความบันเทิง การบริการพิเศษ เช่น รายงานสภาพอากาศ อัตราแลกเปลี่ยน แผนที่ แหล่งท่องเที่ยว แหล่งซื้อสินค้า ร่วมมือกับผู้ประกอบ

การท่องเที่ยวหลายประเภท เพื่อให้บริการที่ครบวงจร โฆษณาและประชาสัมพันธ์เว็บไซต์ให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อบนอินเทอร์เน็ตและสื่อดั้งเดิม

ทั้งนี้ ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตนั้นมีพฤติกรรมในการทำกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ใช้เพื่อติดต่อสื่อสารกับเพื่อนทั้งทางอีเมลและโซเชียลเน็ตเวิร์ค, การซื้อสินค้า, การสนทนาแบบผ่านวิดีโอ, การสมัคร หรือกรอกข้อมูลทางการต่าง ๆ, อ่านข่าว, ดูภาพยนตร์, การจองบริการต่าง ๆ ผ่านทางอินเทอร์เน็ต และชำระเงินผ่านระบบออนไลน์ การสืบค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตโดยผ่านอุปกรณ์ทั้งคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ ซึ่งกิจกรรมที่นิยมใช้งานบนอินเทอร์เน็ตมากที่สุดในอันดับต้น ๆ คือ การค้นข้อมูล และการรับส่งอีเมล นอกนั้นคือการติดตามข่าวสาร กิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ และเนื่องจากปัจจุบันมีเว็บไซต์เกิดขึ้นใหม่ทุกวัน จึงทำให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีทางเลือกมากขึ้นที่จะเข้าไปใช้บริการในเว็บไซต์ต่าง ๆ ผู้พัฒนาเว็บไซต์จึงต้องให้ความสำคัญอย่างมากในการออกแบบเว็บไซต์เพื่อสร้างความประทับใจแก่ผู้ใช้บริการ รวมถึงสามารถแข่งขันกับเว็บไซต์อื่น ๆ ที่ให้บริการแบบเดียวกัน สร้างความได้เปรียบให้เหนือกว่าเว็บไซต์ที่กำลังจะเกิดขึ้นใหม่ในอนาคตด้วย โดยการออกแบบเว็บไซต์นั้นควรกำหนดส่วนประกอบต่าง ๆ ภายในเว็บให้เหมาะสม และวางแนวทางการพัฒนาเว็บไซต์ที่ชัดเจนให้ตรงตามความต้องการ มีประสิทธิภาพ ทันสมัยและน่าเชื่อถือมากที่สุด

ดังนั้น จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตและพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวจากข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตที่ได้กล่าวมาข้างต้น พบว่า การเรียนรู้และการสืบค้นหาข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว สิ่งสำคัญคือคุณภาพของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การสื่อสารโต้ตอบกับผู้ใช้บริการ การเข้าถึงเนื้อหา ความสามารถผู้ใช้บริการ ความพึงพอใจจากการใช้อินเทอร์เน็ตด้านการท่องเที่ยว และการตัดสินใจการท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสื่อสาร ข้อมูลเนื้อหาทางอินเทอร์เน็ตเพื่อความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการสื่อสารที่มีความหลากหลายและเข้าถึงได้ง่ายเพื่อใช้ในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว

2.4.4 การบริการการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ (E-Tourism)

ในบริบทของการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ทฤษฎีหนึ่งที่น่าสนใจคือ ทฤษฎีการปรับใช้เทคโนโลยี/นวัตกรรมของการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ (Technology/Innovation Assimilation) ซึ่งศึกษาถึงกระบวนการในการยอมรับนวัตกรรมหนึ่ง ๆ ว่าจะต้องมีขั้นตอนการใช้ โดยเริ่มจากขั้นตอนการริเริ่ม (Initial Phase) การนำมาใช้(Adoption) การใช้เป็นประจำ (Routinization) การตัดสินใจจะนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาใช้เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอก องค์ประกอบหนึ่งของปัจจัยภายในคือเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีบทบาทต่อการตัดสินใจใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่ว่าจะป็นระดับการใช้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือการสนับสนุนการใช้คอมพิวเตอร์/อินเทอร์เน็ต และการทำพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

ศิริลักษณ์ โจรนิกจอำนวย (2556: 12) ได้กล่าวว่า E-tourism คือ การนำเอาเทคโนโลยี

สารสนเทศมาปรับใช้ในการให้บริการการท่องเที่ยวทั้งในด้านข้อมูลการท่องเที่ยว และผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเช่น โรงแรมต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เพื่อให้สามารถจองห้องพักผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ เช่นเดียวกับศูนย์พัฒนาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (2543: 31-35) ที่ได้กล่าวว่าเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีรูปแบบการดำเนินธุรกิจในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นงานบริการและไม่ต้องส่งมอบสินค้าที่จับต้องได้จริง ทำให้ผู้บริโภคสามารถปรับตัวเข้ากับการทำธุรกรรมผ่านทางอินเทอร์เน็ตของบริษัทผู้ประกอบการท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งผู้ให้บริการการท่องเที่ยวควรวางวิธีที่จะทำให้ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์ทั่วไปกลายเป็นลูกค้าและเป็นลูกค้าที่กลับมาใช้บริการอีกต่อไป ผู้ประกอบการสำหรับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่ง ควรมีการร่วมมือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบกับสถานที่ท่องเที่ยวและร่วมมือกันในการทำการตลาดสำหรับภูมิภาค อีกทั้งเป็นการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อประโยชน์และโอกาสในการทำธุรกิจซึ่งส่วนที่ควรเกิดขึ้นในเว็บไซต์ทางการท่องเที่ยว มีดังนี้

- 1) ข้อมูลมีข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทันสมัย ครบถ้วน มีการปรับปรุงอยู่เสมอ มีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจและน่าติดตาม มีการเชื่อมโยงข้อมูลที่จำเป็นกับแหล่งที่เกี่ยวข้องให้ลูกค้าเข้ามาค้นหาข้อมูลได้ตลอดเวลา
- 2) ขั้นตอน มีการโต้ตอบกับลูกค้าได้รวดเร็วให้บริการที่ครบวงจร ลูกค้าสามารถปรับเปลี่ยนหรือวางแผนการเดินทางได้เองและจองบริการได้ตลอดเวลา
- 3) ความร่วมมือ มีความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ เพื่อให้มีบริการที่หลากหลายประเภทให้ลูกค้า เช่น การเดินทางที่พักร
- 4) รักษาลูกค้า ควรออกแบบเว็บไซต์ให้น่าสนใจและดึงดูด รวมทั้งปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา เน้นกิจกรรมที่เว็บไซต์เฉพาะเจาะจง เช่น การให้ข้อมูล บริการพิเศษ แหล่งท่องเที่ยว แหล่งซื้อสินค้า และโฆษณาเว็บไซต์ที่เป็นแหล่งรวมผ่านสื่อต่าง ๆ

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับ E-tourism ได้เกิดขึ้น เมื่อปัจจุบันอินเทอร์เน็ตกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริโภคและผู้ให้บริการในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างมาก การนำเอาระบบอินเทอร์เน็ตและนวัตกรรมทางเทคโนโลยีอื่น ๆ มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทำให้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป เช่น มีการจองบริการและชำระเงินเพื่อซื้อสินค้าเกี่ยวกับการท่องเที่ยวผ่านระบบออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มตลาดที่ใหญ่มาก มีการแข่งขันกันมากขึ้นเพื่อแย่งชิงกลุ่มลูกค้าที่มีอยู่ทั่วโลกที่สามารถเข้าถึงข้อมูลและการบริการด้านการท่องเที่ยวผ่านทางอินเทอร์เน็ต ในประเด็นนี้ Gerry McGovern ประธานบริษัท NUA Internet Survey อ้างถึงในศูนย์พัฒนาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (2543: 32) ได้กล่าวว่า สิ่งที่น่าสนใจและท้าทายที่สุดคือการหามาตรการที่จะดึงดูดให้มีผู้เยี่ยมชมเว็บไซต์หนึ่ง ๆ นั้น เว็บไซต์แห่งนั้นควรมีข้อมูลที่เพียบพร้อม

และมีคุณภาพ และที่สำคัญคือควรจะมีการติดต่อกลับไปหาลูกค้าอย่างรวดเร็วตลอดเวลา

นอกจากนี้ ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) ได้ผลักดันประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีรายได้หลักจากการท่องเที่ยวให้แสวงหาประโยชน์จากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการดำเนินงานและบริการลูกค้า เพื่อสร้างรายได้และลดค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่มีความสามารถในการค้นหาและให้ข้อมูลสร้างเครือข่ายและติดต่อกับสังคมโลก ความสามารถดังกล่าวนี้ถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เพราะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอย่างสูงกับข้อมูลและการให้บริการจำนวนมาก ซึ่งสามารถส่งผ่านไปถึงลูกค้าได้ในรูปแบบของดิจิทัลได้ (Buhalis and Law, 2008: 609) การใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสารสนเทศให้เกิดคุณค่าในธุรกิจการท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งที่สำคัญในยุคดิจิทัลที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (Aldebert et al. 2011: 1204)

ดังนั้น อินเทอร์เน็ตจึงได้เข้ามามีบทบาทในส่วนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างมาก โดยมีการจัดทำข้อมูลและการให้บริการการท่องเที่ยวผ่านอินเทอร์เน็ตหรือที่เรียกว่า e-tourism นำเสนอเนื้อหาข้อมูลการท่องเที่ยว รวมถึงการจองบริการการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปสืบค้นข้อมูลได้ตลอดเวลา การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับใช้ในการให้บริการการท่องเที่ยวทั้งในด้านข้อมูลการท่องเที่ยว และผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทำให้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป นับว่าเป็นการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อประโยชน์และโอกาสในการทำธุรกิจการท่องเที่ยว

2.4.5 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสื่อดิจิทัลกับการท่องเที่ยว

ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลได้ผสมกลมกลืนกับชีวิตประจำวันของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง เนื่องด้วยการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การเพิ่มขึ้นของ Smart Phone และ Tablet ที่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตได้ เทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีบทบาทในภาคต่ออย่างมากในการยกระดับประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเนื่องด้วยบริการบอกตำแหน่งสถานที่ (Location-based services) เพิ่มขึ้นโดยผู้จัดหาสินค้าบริการด้านการท่องเที่ยวและจุดหมายปลายทางต่าง ๆ มีความสามารถในการติดตามและโต้ตอบกับนักท่องเที่ยวได้ดีกว่าในอดีต ทำให้สามารถได้รับข้อมูลที่ชัดเจนและแม่นยำกว่าเดิมซึ่งส่งผลให้เกิดความพอใจของลูกค้าเพิ่มมากขึ้น ธุรกิจที่สามารถนำเทคโนโลยีสื่อดิจิทัลมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่จะเป็นจุดได้เปรียบเหนือกว่าคู่แข่ง ด้วยการเข้าถึงและการขยายความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนกับลูกค้า ถึงแม้ว่าระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจะมีการใช้กันอย่างกว้างขวางในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามก็ยังไม่ครอบคลุมได้ในทุกภาคส่วน เช่น ในอุตสาหกรรมการบินที่ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาตั้งแต่ต้นในการบริหารจัดการและทำให้การปฏิบัติการต่าง ๆ ง่ายขึ้น แต่ในอุตสาหกรรมโรงแรมที่พักต่าง ๆ รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวขนาดเล็ก กลับเริ่มสนใจในระบบระบบเทคโนโลยีสารสนเทศไม่นานนักแต่จะเห็นได้ชัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะภาคการท่องเที่ยว

เท่านั้น รวมทั้งอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (IoT ยังเป็นกำลังขับเคลื่อนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย (กรุงเทพธุรกิจ, 2560: ออนไลน์)

การเติบโตของการท่องเที่ยวส่วนหนึ่ง ถูกขับเคลื่อนด้วยความก้าวหน้าอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (IoT) ที่เอื้อให้นักท่องเที่ยวสามารถสืบหาข้อมูล จองตั๋วเครื่องบินและห้องพัก และชำระเงินได้อย่างสะดวกมากขึ้นด้านภาคธุรกิจได้ ใช้แอปพลิเคชันในการจองที่พักและการชำระเงินที่ส่วนใหญ่เป็นตัวกลางของต่างชาติให้เกิดประโยชน์ และตอบสนองให้ทันกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปโดยผ่านเว็บไซต์รูปแบบของเว็บไซต์ท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความเรียบง่าย มีเนื้อหาที่เหมาะสม หมายถึงข้อมูลรายละเอียดสินค้าและข้อเสนอขายเนื้อหาที่ดีควรเริ่มต้นจากการตั้งชื่อ เว็บไซต์ให้จำได้ง่าย จัดลำดับข้อมูลที่นำเสนอให้เข้าใจง่าย ควรเน้นสิ่งที่ต้องการจะนำเสนอและประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทหรือธุรกิจ เป็นต้น ในกรณีที่จะสร้างเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันการท่องเที่ยวขึ้นมาเอง หลักสำคัญในการจัดทำเว็บไซต์การท่องเที่ยว คือการให้ความสะดวกสบายในการใช้บริการของลูกค้ามากที่สุด การเพิ่มช่องทางการให้บริการแก่ลูกค้า สอดคล้องกับ ซี หลี่ และ ฉรรณธร ปัญญโสภณ (2562: 242) ได้กล่าวว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีสื่อดิจิทัลจำกัดเฉพาะในเว็บไซต์และแอปพลิเคชันการท่องเที่ยวอย่างเดียว จึงควรพิจารณาเลือกใช้เว็บไซต์และแอปพลิเคชันการท่องเที่ยวของต่างประเทศด้วย เช่น Booking, Agoda, Airbnb เป็นต้น จึงสังเกตได้ว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวแบบอิสระนิยมใช้อินเทอร์เน็ตในทุกสิ่งในรูปแบบสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เพื่อหาข้อมูลนำไปวางแผนเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยสุภาวรรณ นวลนิล (2557: ออนไลน์) ได้แบ่งประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ได้ 6 ประเภท ดังนี้

1) Weblog เป็นรูปแบบหนึ่งที่ใช้ใช้งานสามารถเผยแพร่เนื้อหาหรือบทความที่เรียกว่า “โพสท์” ซึ่งระบบของบล็อกสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก โดยโครงสร้างของบล็อกจะทำการจัดเรียงเนื้อหาจากใหม่สุดก่อน จากนั้นจะลดหลั่นตามลำดับเวลา (Chronological Order) เป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการเผยแพร่ข่าวสารโปรโมชันของสินค้าและบริการต่าง ๆ ในมุมมองของผู้ใช้ตัวจริง

2) Twitter เป็นรูปแบบหนึ่งของบล็อกที่จำกัดการโพสแต่ละครั้งไว้ที่ 140 ตัวอักษร ซึ่งจุดประสงค์เริ่มต้นของผู้ออกแบบทวิตเตอร์นั้นต้องการให้ผู้ใช้เข้ามาเขียนเรื่องราวว่าตนเองกำลังทำอะไรอยู่ในขณะนี้ การแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ รวมถึงการบอกข่าวสารแบบย่อ ซึ่งทวิตเตอร์เป็นสื่อที่ถูกเผยแพร่ต่อได้ง่ายและรวดเร็วกว่าสื่ออื่น ทำให้ทวิตเตอร์ได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มคนรุ่นใหม่ทั่วโลก ซึ่งในปัจจุบันมีการนำทวิตเตอร์มาประยุกต์ใช้ในทางธุรกิจมากมาย อาทิ การบอกต่อเพื่อเพิ่มยอดขาย การสร้างแบรนด์การประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการใหม่ ๆ โดยผ่านช่องทางการติดต่อของแบรนด์โดยตรง และผ่านกลุ่มผู้ใช้ที่มีคนติดตามจำนวนมาก

3) Social Network เป็นรูปแบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงผู้คนจากทั่วโลกผ่านอินเทอร์เน็ต จนเกิดขึ้นเป็นสังคมโดยผู้ใช้งานจะเริ่มสร้างตัวตนของตนเองขึ้น (Profile) ที่ประกอบไปด้วยข้อมูลส่วนตัว (Info) รูป (Photo) การจดบันทึก (Note) หรือการใส่วิดีโอ (Video) ได้แก่ Facebook, Myspace, Linked in และ Plaxo เป็นต้นซึ่งนักการตลาดมักจะนำเครือข่ายสังคม (ชุมชนออนไลน์) มาใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ทั้งในรูปของการสร้างแบรนด์ และการใช้เป็นเครื่องมือของ CRM

4) Media Sharing เป็นรูปแบบเว็บไซต์ที่ใครก็ได้สามารถเข้าไปอัปโหลด (upload) รูป วิดีโอ เพลง รวมถึงไฟล์ข้อมูลที่มีเข้าไปฝากไว้ในระบบ เพื่อแบ่งปันให้กับสมาชิกในเว็บไซต์ เพื่อนสมาชิกในครอบครัว รวมถึงเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชน ได้แก่ YouTube, iCloud, google drive และ 4 shared เป็นต้น ซึ่งนักการตลาดเองก็หันมาเลือกใช้ Media Sharing เป็นช่องทางในการเผยแพร่โฆษณาและสื่อประชาสัมพันธ์กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งหากผู้ที่ได้พบเห็นถูกใจก็จะมีการส่งต่อไปยังกลุ่มเพื่อนของตัวเองได้อีกด้วย

5) Social News and Bookmark เป็นรูปแบบเว็บไซต์ที่เชื่อมโยงไปยังบทความหรือเนื้อหาในอินเทอร์เน็ต สามารถแบ่งปันเนื้อหานั้นให้กับผู้อื่นได้ด้วย Social Bookmarking เป็นบริการบนเว็บไซต์เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถทำการ Bookmark เนื้อหาหรือเว็บไซต์ที่ตนสนใจผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งเนื้อหาที่เราทำ Bookmark ไว้ จะสามารถที่แบ่งปันให้คนอื่น ๆ ได้ด้วย

6) Online Forums เป็นรูปแบบโซเชียลมีเดีย (Social Media) ที่เก่าแก่ที่สุด โดยจะเป็นพื้นที่ให้สมาชิกเข้ามาร่วมพูดคุยในประเด็นที่พวกเขาสนใจ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการแนะนำสินค้าและบริการ ซึ่งในบางเว็บไซต์อาจจะมีการเปิดให้แสดงความคิดเห็นได้ในประเด็นที่หลากหลายโดยจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ ขณะที่บางเว็บไซต์จะเปิดให้เข้าไปพูดคุยแสดงความคิดเห็นเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเว็บไซต์เท่านั้น ซึ่งแม้ว่า Online Forums ในปัจจุบันจะได้รับความนิยมไม่มากเท่าช่องทางอื่น ๆ แต่นักการตลาดก็จำเป็นต้องให้ความสำคัญและมองข้ามไม่ได้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับแบรนด์ในเชิงลบหากไม่รีบเข้าไปแก้ปัญหาและอธิบายแก่ลูกค้า ก็ส่งผลกระทบต่อแบรนด์ในระยะยาวได้ (ศิริมา มิลอน, 2562: 21)

ดังนั้น การออกเดินทางท่องเที่ยวของแต่ละคนเริ่มต้นได้จากหลายสาเหตุ เช่น เพื่อนชวนอยากไปพักผ่อนหรือเพื่อการเรียนรู้ใหม่ ๆ แม้แต่เพียงแค่เห็นรูปถ่ายของสถานที่สวย ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นแรงบันดาลใจ หรือเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว ในขณะที่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเป็นตัวกลางในการสื่อสารที่มีอยู่ในหลากหลายรูปแบบ และวิธีการสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบในการนำเสนอข้อมูลหรือเรื่องราวให้เป็นไปตามรสนิยมทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้บริโภค ในส่วนของคนที่ยังไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (IoT) ย่อมจะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันและเกิดความเหลื่อมล้ำกันในด้านรายได้ ภาครัฐต้องมีนโยบายที่ดี โดยเฉพาะในเรื่องของการศึกษา ทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ตให้ทั่วถึง เพื่อสามารถเข้าถึง

ระบบอินเทอร์เน็ตได้ เพราะเทคโนโลยีสื่อดิจิทัลจะช่วยเพิ่มศักยภาพของคน และสนองตอบด้านการท่องเที่ยว ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกเหนือจากการนำมาใช้ประโยชน์ทางการตลาด หรือการส่งเสริมการขายที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจต่อนักท่องเที่ยวและกระตุ้นให้เกิดการเดินทางได้

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตมนุษย์มักเดินทางด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาที่อยู่อาศัยใหม่ หรือเพื่อการติดต่อ ซื้อขาย แลกเปลี่ยนศาสนา รวมทั้งเดินทางเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ โดยในปัจจุบันการเดินทางเกิดขึ้นหลายวัตถุประสงค์ หากเป็นการเดินทางท่องเที่ยว ผู้เดินทางมีความต้องการที่จะไปพักผ่อนหย่อนใจเพื่อการคลายเครียดและความเพลิดเพลินใจ

2.5.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization, 2012: online) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว คือ “การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการประชุม แต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหลักฐาน หรือไปพำนักอยู่อย่างถาวร” พร้อมกับให้ประเทศสมาชิกใช้คำว่า “ผู้มาเยือน” (Visitors) แทนคำว่า “นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน” (Tourist)

McIntosh and Goeldner (1986: 4) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง ผลของการปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ (การกระทำซึ่งกันและกัน) ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจ รัฐบาลและชุมชนผู้เป็นเจ้าของบ้าน เป็นการดึงดูดใจและต้อนรับนักท่องเที่ยว และผู้มาเยือนอื่นๆ

Gee, Choy and Makens (1984: 4) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวหมายถึงการออกจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่น ๆ เช่นการเดินทางออกจากบ้านปกติหรือการเดินทางไปเพื่ออาศัยสถานที่อื่น

Pender and Sharpley (2005: 4) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมของประชาชนที่ได้เดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยของตนไปยังอีกสถานที่หนึ่งและพักอาศัยชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน เช่น เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ สุขภาพ นันทนาการและอื่น ๆ แต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นฐาน หรือไปพำนักอยู่อาศัยถาวร แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโลกและการท่องเที่ยวในประเทศไทย

นิศา ชัชกุล (2557: 2) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการเป็นอย่างน้อย คือ การเดินทาง การพักค้างแรมและการรับประทานอาหารนอกบ้าน

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ โดยมีเงื่อนไขว่า การเดินทางนั้นเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง โดยมีแรงกระตุ้นจากความต้องการในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านปฏิสัมพันธ์และด้านสถานะหรือเกียรติคุณ

2.5.2 รูปแบบของการท่องเที่ยว

จากแนวคิดเรื่องระบบท่องเที่ยว (Tourism system) การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism resource) บริการการท่องเที่ยว (Tourism service) และตลาดการท่องเที่ยว (Tourism market or tourist) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กัน โดยความแตกต่างในองค์ประกอบย่อยและความสัมพันธ์ จะทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน โดยระบบการท่องเที่ยวประกอบด้วย (สมบัติ กาญจนกิจ, 2557: 145-147)

1) แหล่งท่องเที่ยว เป็นทรัพยากรสำคัญ สำหรับประเทศไทยนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีและแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม

2) บริการนักท่องเที่ยว ถือเป็นบริการรองรับให้เกิดความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งบริการนักท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่ง บันเทิง แหล่งกิจกรรม และบริการอื่น ๆ

3) การตลาดการท่องเที่ยว เป็นการแสดงของความต้องการในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ซึ่งในกระบวนการจัดการหมายรวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาการขายและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย

ทั้งนี้ ความแตกต่างในองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ทั้งสามองค์ประกอบและความสัมพันธ์ จะทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ซึ่งเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยว องค์การท่องเที่ยวโลก ได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ 3 แบบ เพื่อตอบสนองความต้องการท่องเที่ยว ได้แก่ (Goeldner & Ritchie, 2012: 428)

1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based tourism) เป็น การท่องเที่ยวที่มุ่งความสนุกสนาน การพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาในแหล่งธรรมชาติประกอบด้วย (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 351)

1.1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์และแหล่งวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างจิตสำนึกต่อการรักษาระบบ

นิเวศอย่างยั่งยืน

1.2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติในแหล่งธรรมชาติทางทะเลและระบบนิเวศทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นนั้น ๆ

1.3) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ถ้ำหินงอกหินย้อย ถ้ำหิน ลานดินต่าง ๆ เพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความพิเศษอันเกิดจากการกระทำของธรรมชาติ

1.4) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Arjo tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร สวนผลไม้ ไร่ร่องน แหล่งปลูกไม้ดอกไม้ประดับ หรือฟาร์มเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ เพื่อชื่นชมความสวยงามและชื่นชมความสำเร็จในอาชีพเกษตรกร

1.5) การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อร่วมชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นชัดเจนในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น สุริยุปราคา จันทรุปราคา ฝนดาวตกต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยะจักรวาล

2) รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตหรือศาสนาในท้องถิ่น ประกอบด้วย

2.1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

2.2) การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and traditional tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นที่สนใจ เช่น ความเป็นอยู่ของประชาชน การชมการแสดงดนตรีหรือละคร ประเพณีต่าง ๆ การแห่เทียนเข้าพรรษา การแห่ประสาฬหี้ง งานบุญบั้งไฟพญานาค เป็นต้น

2.3) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural tourism/ village tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวหมู่บ้านในชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ พิเศษที่มีความโดดเด่น ได้ความเพลิดเพลินและความรู้จากผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว (วาริชต์ มัชฌิมบุรุษ, 2552: 31)

3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ(Special interest tourism) ประกอบด้วย

3.1) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยสดงดงามในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมี

วัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยว เพื่อทำกิจกรรม ส่งเสริมสุขภาพและ/หรือการบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพ เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำ ด้านสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างถูกวิธี การนวด/อบ/ประคบสมุนไพร การฝึกปฏิบัติสมาธิ ตลอดจนการตรวจร่างกาย การรักษาพยาบาลและอื่น ๆ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกต่อ การส่งเสริมและรักษาสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550: 1)

3.2) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation tourism) หมายถึง การเดินทางทัศนศึกษาเพื่อศึกษาหลักทางศาสนาต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการทำสมาธิ การปฏิบัติธรรมที่มีในศาสนสถาน เช่น วัด สำนักสงฆ์ต่าง ๆ เป็นต้น

3.3) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านภูไทย หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง/ชาวเขา เป็นต้น

3.4) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports tourism) หมายถึง บุคคลและ/หรือกลุ่มคณะที่เข้าร่วมหรือชมการแข่งขันกีฬาหรือกิจกรรมกีฬานันทนาการ หรือเดินทางโดยใช้กีฬาเป็นเหตุจูงใจหลักเพื่อการเดินทาง (Hinch & Higham, 2004: 37)

3.5) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ เพื่อความสนุกสนาน ตื่นเต้น ผจญภัย ปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่ เช่น การล่องแก่งตามลำน้ำต่าง ๆ การปีนหน้าผา ปีนเขา เป็นต้น

3.6) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home stay & farm stay) หมายถึง การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการใช้ชีวิตอย่างใกล้ชิดร่วมกับชาวบ้านในท้องถิ่น โดยพักท่องเที่ยวยและทานอาหารที่บ้านในท้องถิ่น

3.7) การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long stay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบั้นปลายหลัง เกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัยที่ห้าของชีวิต คือ การท่องเที่ยวโดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3-4 ครั้งต่อปีคราวละนาน ๆ อย่างน้อย 1 เดือน

3.8) การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive travel) หมายถึง การจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มพนักงานของบริษัทที่ประสบความสำเร็จเป็นเลิศในการขายสินค้านั้น ๆ ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมายที่บริษัทกำหนด เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทขายตรงต่าง ๆ กลุ่มผู้แทนบริษัทขายรถยนต์จากภูมิภาคต่าง ๆ เป็นการให้รางวัลและจัดนำเที่ยว โดยออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด ได้แก่ ค่าเดินทาง ค่าพักรวมและค่าอาหารระหว่างการเดินทางเพื่อเป็นการตอบแทนรางวัลให้กับพนักงาน

3.9) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม หมายถึง การท่องเที่ยวที่เรียกสั้น ๆ ว่า MICE การท่องเที่ยวธุรกิจไมซ์ (MICE Business travel) หมายถึง การท่องเที่ยวขนาดใหญ่ 4 ธุรกิจ ได้แก่

ธุรกิจการจัดประชุมขององค์กร (Meetings) การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentives) การจัดประชุมนานาชาติ (Conventions) และการจัดงานแสดงสินค้า (Exhibitions) เป็นการที่นักท่องเที่ยวมีจุดประสงค์เพื่อไปเข้าร่วมประชุมสัมมนา หรือไปชมการจัดนิทรรศการหรืองานการแสดงสินค้าในโอกาสต่าง ๆ แล้วใช้เวลาว่างด้วยการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ยังมีรูปแบบการท่องเที่ยวอีกมาก เช่น การท่องเที่ยวอวกาศ การท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ เป็นต้น ซึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานั้น นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสนใจการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports tourism) เป็นต้น ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวมีแนวโน้มขยายตัวเนื่องจากนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มต้องการที่จะเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างในการท่องเที่ยว แต่ครั้งต้องการสัมผัสธรรมชาติที่บริสุทธิ์กิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เลือกพักแรมในโรงแรมที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งประเทศไทยมีความพร้อมของทรัพยากรพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554: 8)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีหลากหลายขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเอง และขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ผลของการท่องเที่ยวจะเกิดมิติในแง่บวกหรือลบ ขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวว่ามีพฤติกรรมอย่างไร โดยเฉพาะการท่องเที่ยวไทยได้รับการกระตุ้นให้ตื่นตัวเป็นอย่างมาก จนเกิดเป็นกระแสการท่องเที่ยวที่นับว่ามาแรงมากเลยทีเดียว ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้มีการจัดรูปแบบของการท่องเที่ยวภายในประเทศให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มความแปลกใหม่ที่ น่าสนใจ และสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างดี

2.5.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยวแต่ละประเภทดังกล่าวจะมีองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็นส่วนประกอบที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว โดยมีนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไว้ดังนี้

Goelner and Ritchies (2012: 9) และ Middleton and Clarke (2001:124-127) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยว ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1) นักท่องเที่ยว (Tourist) คือผู้มาเยือนชั่วคราวที่มาพักอาศัยอย่างน้อย 24 ชั่วโมง ในประเทศที่ไปเยือนและมีเหตุจูงใจในการมาเยือนเพื่อพักผ่อน เพื่อสุขภาพ เพื่อการศึกษา เพื่อปฏิบัติการกิจ เป็นต้น

2) สถานที่ท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม (Destination and environment) เป็นองค์ประกอบหนึ่งเนื่องจากนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ใดนั้น อาจเป็นผลสืบเนื่องจาก

การที่สถานที่นั้นมีสิ่งดึงดูดใจแบ่งออกเป็น

2.1) สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural attractions) อาทิเช่น ภูเขา ชายหาด ทะเล ภูมิอากาศ หรือลักษณะทางธรรมชาติอื่น ๆ

2.2) สิ่งดึงดูดใจเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (Heritage attractions) เช่น สถานที่ทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน วัฒนธรรม โรงละครและพิพิธภัณฑ์

2.3) สิ่งดึงดูดใจเชิงสังคม (Social attractions) ที่เกี่ยวข้องกับสังคม วิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น ภาษาและโอกาสที่จะได้พบปะและเรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน ก็มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวเช่นกัน

2.4) สิ่งดึงดูดใจเชิงนันทนาการ (Recreation attractions) ได้แก่ สถานที่ทั้งในร่มและกลางแจ้งที่เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและทำกิจกรรมนันทนาการ เช่น ตกปลา สระว่ายน้ำ ลานโบว์ลิ่ง เป็นต้น

2.5) สิ่งดึงดูดใจเชิงธุรกิจ (Commercial attractions) ได้แก่ สถานที่จับจ่ายซื้อของห้างสรรพสินค้า ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น

3) ภาคส่วนปฏิบัติการของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Operation sector of tourism industry) ประกอบด้วยการคมนาคมขนส่ง (Transportation) บริการท่องเที่ยว (Tourism services) ที่พักรวม (Accommodation) มหกรรม (Event) การผจญภัยและนันทนาการกลางแจ้ง (Adventure and outdoor recreation) กิจกรรมเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน (Entertainment) ร้านอาหาร (Food service) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) และธุรกิจการเดินทางท่องเที่ยว หรือตัวแทนบริษัททัวร์ (Travel trade)

4) สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ (Destination facilities and services) จัดเป็นองค์ประกอบหลักของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเช่นกัน สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวอยากพักรวมหรือเพลิดเพลินไปกับสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น จำแนกออกเป็นประเภทต่าง 7 ประเภท ประกอบด้วย

4.1) โรงแรม ที่พัก (Accommodation units) เช่นโรงแรม บ้านเช่า อพาร์ทเมนท์เกสต์เฮาส์ เป็นต้น

4.2) ร้านอาหาร (Restaurants, bars and cafes) ทุกระดับตั้งแต่ร้านอาหารจานด่วน จนถึงร้านอาหารหรูหราร

4.3) การคมนาคมขนส่ง (Transport at the destination) เช่น รถโดยสาร รถรับจ้าง รถเช่า

4.4) กีฬาและกิจกรรมที่น่าสนใจ (Sports/ interest activity) เช่น กิจกรรมกีฬาและนันทนาการต่าง ๆ

4.5) สถานที่เยี่ยมชม (Spectator stadiums) เช่น ศูนย์แสดงศิลปะ งานฝีมือ และ ธรรมชาติ

4.6) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ (Other facilities) เช่น โรงเรียนสอนภาษา สโมสร สุขภาพ

4.7) ร้านค้า (Retail outlets) เช่น ร้านขายของ ตัวแทนบริษัทท่องเที่ยว ร้านขายสินค้าของที่ระลึก เป็นต้น

4.8) บริการอื่น ๆ (Other services) เช่น การบริการข้อมูล การเช่าอุปกรณ์ ดำรวจท่องเที่ยว เป็นต้น

5) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility of the destination) มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากเกี่ยวข้องกับ ค่าใช้จ่าย ความรวดเร็วและความสะดวกสบายในการเดินทาง ประกอบด้วย

5.1) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ได้แก่ ถนน ที่จอดรถ สนามบิน รถไฟฟ้า เรือ

5.2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Equipment) ได้แก่ ขนาด ความเร็วและระยะห่างของเวลาเดินทางของยานพาหนะขนส่งสาธารณะ

5.3) ปัจจัยการดำเนินงาน (Operation factor) ได้แก่ เส้นทางความถี่ของการให้บริการ ในราคาที่เรียกเก็บและการจัดเก็บค่าผ่านทาง

5.4) กฎระเบียบของรัฐบาล (Government regulation) เช่น กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การออกวีซ่าและการตรวจคนเข้าเมือง

6) ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว (Images of the destination) เป็นทัศนคติและความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ ซึ่งภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวและความคาดหวังในเรื่องของประสบการณ์การท่องเที่ยวมีการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดในจิตใจของลูกค้า

7) ราคาสำหรับนักท่องเที่ยว (Price to the consumer) ราคาเป็นตัวช่วยตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความสะดวกสบาย ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกและการเดินทางท่องเที่ยว

นอกจากนี้ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว Tourism Western Australia (2009: 1-2) ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักหรือที่รู้จักกันในนาม 5A ประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) การคมนาคมขนส่งและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว(Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พัก (Accommodation) และกิจกรรม (Activities) ดังนี้

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งแยกเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural attractions) สถานที่ท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น (Built attractions) สิ่งดึงดูดใจเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural attractions) และสิ่งดึงดูดใจเชิงสังคม (Social attractions) ซึ่งสิ่งที่ดึงดูดใจนั้น วารชต์ มัชยมบุรุษ (2554: 191-192) ได้กล่าวว่า สถานที่ท่องเที่ยวควรมีบริการข้อมูลตลอดเส้นทางมีป้ายแสดงข้อมูลที่ชัดเจน ต้องการรับข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวที่ลึกกว่าปกติ มีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงลึกและผู้นำชมที่มีทักษะการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

2) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือนักเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้รวดเร็ว ปลอดภัยและสะดวกสบายมากขึ้น ซึ่งศรีณพร ชวนเกริกกุล (2556: 50) กล่าวว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยว รู้จักมากขึ้น ควรมีศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวแนะนำแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ควรมีการปรับปรุงข้อมูลข่าวสารของสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละแห่งให้มีความทันสมัยอยู่เสมอเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการค้นคว้าหาความรู้หรือข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวนั้นก่อนการเดินทาง ควรมีการขนส่งมวลชนที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก มีรถโดยสารบริการนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง ควรมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนมากขึ้น ควรมีพนักงานแนะนำให้ความรู้ในสถานที่ท่องเที่ยวที่นั้น ๆ เช่นเดียวกับวารชต์ มัชยมบุรุษ (2554: 191-192) ที่ได้กล่าวว่า ผู้สูงอายุต้องการความสะดวกสบายในการเดินทางในสถานที่ท่องเที่ยวทั้งการเดินทางและทางรถยนต์สำหรับเส้นทางท่องเที่ยว ควรมีความลาดชันน้อย และเป็นพื้นเรียบ

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่อนักท่องเที่ยว เช่น สาธารณูปโภค น้ำ ไฟ โทรศัพท์ห้องสุขาร้านค้า และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น โรงพยาบาล ธนาคาร เป็นต้น

4) ที่พัก (Accommodation) แหล่งท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งควรมีที่พักที่หลากหลายด้านราคาและบริการที่เหมาะสมต่อสถานที่และไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว ตามที่ วานิสสา ตโนภาส และกองกฤษณ์ โตชัยวัฒน์ (2554: 9) ได้กล่าวว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการพื้นที่ใช้สอยส่วนพื้นที่สวนเพื่อการบำบัดหรือสวนสุขภาพ พื้นที่สำหรับสวดมนต์ไหว้พระ หรือนั่งสมาธิ พื้นที่สำหรับปฐมพยาบาล พื้นที่สำหรับนวดแผนโบราณ พื้นที่สำหรับซื้อของใช้และของรับประทานเล่น พื้นที่สำหรับกายภาพบำบัด และสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ปุ่มเรียกฉุกเฉิน ในห้องพัก พื้นผิวสัมผัสที่ไม่ลื่น ราวจับในห้องน้ำ ที่นอนสำหรับผู้สูงอายุและราวจับบริเวณทางเดิน

5) กิจกรรม (Activities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำในช่วงเวลาที่พำนักและ

ท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยวน่าสนใจมากขึ้นและ กิจกรรมต่าง ๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมที่ เกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอยกิจกรรมทางทะเล เช่น ดำน้ำ ว่ายน้ำ กีฬาและนันทนาการต่าง ๆ เป็นต้น ตามที่ ศิราภรณ์ ภิญโญชูโต (2550: 117) กล่าวว่า การบริการการท่องเที่ยวมีทั้งแบบไปเช้า เย็นกลับและแบบพักค้างคืน (1 วัน 1 คืน, 2 วัน 1 คืน และ 3 วัน 2 คืน) โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 4 กิจกรรมคือ กิจกรรมการเรียนรู้ จากศูนย์เรียนรู้แพทย์แผนไทย กิจกรรมการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ กิจกรรมการพักผ่อน แบบโฮมสเตย์ และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้ เรียนรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสภาพการพักผ่อน การออกกำลังกายและการรับประทานอาหารปลอดภัย กิจกรรมต่าง ๆ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ส่วน คือ แหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ข้าราชการ นักท่องเที่ยว ที่พักแรมและสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมนันทนาการและส่วนประกอบอื่น ๆ โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้อองค์ประกอบการท่องเที่ยวประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก หรือที่รู้จักกันในนาม 5A ประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) การคมนาคมขนส่งและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พัก (Accommodation) และกิจกรรม (Activities)

2.6 การท่องเที่ยวเชิงศาสนา

2.6.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

การท่องเที่ยวแนวพุทธหรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางเพื่อการศึกษาพัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสิ่ง (สุทธิยา อากาศโร, 2554: 50) อีกนัยหนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางสู่สถานที่ตั้งของวัดเพื่อศึกษารธรรมและบริบททางศาสนาที่เกี่ยวข้อง ทั้งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อการศึกษาและการชื่นชมความงามทางวัฒนธรรมและเพื่อตอบสนองทางความเชื่อส่วนบุคคล (มานิช พรหม ปัญโญและคณะ, 2556: 40) จากความหมายข้างต้นทำให้เห็นลักษณะและแนวทางการปฏิบัติของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถสร้างประโยชน์เกื้อกูล ความดีงามให้เกิดขึ้นต่อตนเองและผู้อื่น และถือว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการพัฒนาต่อตนเอง ชุมชน สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษคล้ายกับแนวทางที่องค์การการท่องเที่ยวโลกได้ให้ไว้ และเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเฉพาะทาง (Marina Novelli,

2005: 5) การท่องเที่ยวเชิงศาสนามีความสัมพันธ์กับมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นได้กลายมาเป็นมนุษย์สร้างวัฒนธรรม โดยพื้นฐานแล้ว มนุษย์ในโลกมีภัยทางกาย 4 อย่างคือ ความหิวโหย ความร้อน-หนาว ความหวาดกลัวและความป่วยไข้ มนุษย์จึงสร้างสรรค์ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เมื่อร่างกายอยู่รอดและเจริญเติบโต มนุษย์ก็ต้องการพักผ่อนและความเพลิดเพลิน ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเป็นโอกาสหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มสีสันและประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้ชีวิต (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2552: 1) การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ประกอบด้วยความเชื่อและแบบแผนพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ การท่องเที่ยวเชิงศาสนาในส่วนอื่น ๆ ของโลก ก็มักจะจัดขึ้นตามวัฒนธรรมในเทศกาลงานประจำปีและจัดขึ้นในโอกาสพิเศษ (event tourism and invented tourism) เช่นกัน สำหรับวัฒนธรรมของไทยที่มีพัฒนาการมายาวนาน จากการผสมผสานพื้นฐานของท้องถิ่นกับอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและขอม รวมทั้งวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมตะวันตกในยุคหลัง ทำให้เกิดศาสนสถานที่มีเอกลักษณ์ทางศิลปะ มีประวัติความเป็นมาเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยดึงดูดให้มีผู้มาเยือน และเมื่อการท่องเที่ยวตามสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา จึงเรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในสังคมไทยนั้น สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยจะนึกถึงวัดและทุก ๆ ส่วนที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นวัด เช่น การได้มีสถานที่ทำบุญ ได้บริจาคทาน ได้ไหว้พระ ได้สนทนารธรรมกับพระและได้มีสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติต่างศาสนาจะมองไปที่ความงดงามของงานก่อสร้างที่แปลกตา ความงดงามของพระพุทธรูป และผลงานเกี่ยวกับพุทธศิลป์ต่าง ๆ และขณะปัจจุบันนี้มีนักท่องเที่ยวต่างชาติ ได้สนใจศึกษาพระพุทธศาสนากันมากขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในบรรดานักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย ยังมีนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งให้ความสนใจศึกษา และถึงขั้นเข้ามาปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ซึ่งจัดเป็นการเดินทางที่ก่อประโยชน์และความสงบสุขต่อผู้เดินทางและการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ และคณะ, 2555: 23) สอดรับกับนโยบายของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนหลายแห่งที่ให้การสนับสนุนและร่วมรับผิดชอบ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้าขึ้น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2560: 7) จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ภายใต้โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน เพื่อเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญที่เป็นต้นแบบเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ซึ่งเป็นโครงการที่เป็นนโยบายของกรมการศาสนาที่จะส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมทั้งภาครัฐและเอกชน เห็นความสำคัญและเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดโครงการนี้ให้มากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรักความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาให้รู้จักใช้หลักธรรมะมาเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตให้ได้รับความสุขจากการแบ่งปันความรัก และความเอื้ออาทรต่อกัน โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและจัดระบบการท่องเที่ยวภายในวัดศาสนสถาน ให้เหมาะสมและ

มีการบริการที่มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของประเทศและของอาเซียน กับทั้งเพื่อรองรับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ได้มาตรฐาน เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศและระดับโลก โดยอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญ สอดคล้องกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558: 15) ซึ่งได้วางยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาล เป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะ 3 ปี ซึ่งจะเป็นช่วงรอยต่อเพื่อปูพื้นฐานไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ได้มีการสรุปกระแสการเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยจัดให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาอยู่ในกลุ่มของการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) เพราะนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสนใจการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษมากขึ้น การท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือทัวร์ไหว้พระทำบุญ ณ วัดสำคัญต่าง ๆ นับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวในกลุ่มความสนใจพิเศษ ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะตามคติความเชื่อที่ถือว่าการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญบริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิตและสร้างจิตใจที่ผ่องใสมาสู่ผู้ปฏิบัติตนเอง โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกัน เพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนานั้นๆ ศาสนสถานของศาสนาพุทธ ได้แก่ พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน วัดเจดีย์พระปรารค์ วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานที่ปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับบำบัตจิตใจโดยการเข้าฝึกปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิ ทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อการฝึกฝนจิตใจให้สงบ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550: 28)

ดังนั้น จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธมิใช่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสถานที่เพียงเท่านั้น แต่หากเป็นการมองสรรพสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจและปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ต่อคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้น ๆ การท่องเที่ยวเชิงพุทธมีคุณประโยชน์มากมาย การท่องเที่ยวเชิงพุทธสามารถสืบสานอนุรักษ์คุณค่าของศิลปะไทยให้คงอยู่ไปกับพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยวเชิงพุทธถือเป็นการเรียนรู้ใน

ด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตลอดจนการพัฒนาจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธศาสนาที่ต้องการให้ทุกคนเป็นคนดี การท่องเที่ยวเชิงศาสนาจึงเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนสามารถจัดการได้ด้วยตนเอง (Self-determination) ทั้งยังเป็นการทำให้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมนำมาสู่มูลค่า ในเชิงเศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์ (Creative Economy) รัชสรรค์ธรรมชาติ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และวัฒนธรรมชุมชนทำให้เกิด “การเรียนรู้ ความอิมบิยู รู้แจ้งเห็นธรรม” อันนำมาซึ่งความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่เน้นการยึดวัตถุเป็นตัวตั้งเพียงประการเดียว แต่ยึดหลักธรรมนำความพอเพียง จึงเป็นการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมในรูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่และเชื่อมโยงเส้นทางธรรมเพื่อการทำบุญให้พระ

2.6.2 ความสำคัญของวัดกับการท่องเที่ยว

วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้อิทธิพลของพระพุทธศาสนาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทยเริ่มตั้งแต่เกิดจนตาย คนไทยทุกเพศทุกวัยไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง เด็กน้อย หนุ่มสาวหรือแม้แต่ผู้สูงอายุล้วนมีความใกล้ชิดกับพระและวัด ทำให้ได้มีโอกาสซึมซับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระภิกษุสงฆ์ แต่ในปัจจุบันด้วยข้อจำกัดหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการจราจรที่แออัดช่วงเวลาที่ไมเอื้ออำนวย ทำให้การเข้าวัดของคนไทยกลายเป็นเรื่องที่ยากลำบากมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มของผู้สูงอายุและผู้พิการ เนื่องจากยุคนี้เป็นยุคของการเร่งรีบแข่งขัน การท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ก็จะต้องไปด้วยผู้คนที่เบียดเสียดแย่งกันใช้บริการเป็นสาเหตุให้ผู้สูงอายุและผู้พิการไม่ได้รับความสะดวก ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สังคมปัจจุบันให้ความสำคัญ เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและเหมาะสมกับผู้สูงอายุและผู้พิการมากที่สุด ซึ่งในแต่ละวัดก็มีศักยภาพในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการปฏิบัติธรรม วัดที่เป็นแหล่งโบราณสถาน วัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ วัดที่มีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือแม้แต่สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสผ่อนคลายจากความเครียดและมีทางเลือกในการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น (พระครูปลัดอดุล ปริบุญโณ และพระศรีโสภณ ปภัสสโร, 2561: 72)

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า “วัด” เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่นอันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอีกด้วย วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปะ วิทยาการและความรู้มากมายหลายสาขา ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของชาติ อันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรมสถาปัตยกรรมรวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน นอกจากนี้วัดยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลักพระพุทธศาสนา

ดังนั้น วัดจึงเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นรูปธรรมของพระพุทธศาสนาที่ดำรงอยู่คู่สังคมไทยมาเป็นเวลายาวนาน ฉะนั้น วัดในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน (Institution) ทางพุทธศาสนาและเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมไทย ก็ได้ดำเนินบทบาทหน้าที่อันก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อสังคมไทยมาเป็นเวลาหลายศตวรรษเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่าวัดถือเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญยิ่งต่อสังคมไทย เพราะวัดเป็นทุกอย่างของสังคมเป็นศูนย์รวมจิตใจแห่งความเคารพนับถือและความร่วมมือ แม้ว่าในปัจจุบันนี้ บทบาทของวัดจะลดน้อยลงก็ตาม แต่หน้าที่หนึ่งที่ยังคงอยู่คือ การธำรงรักษาความสงบเรียบร้อยดีงามของสังคมไว้ กับทั้งเป็นสถาบันหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยการกล่อมเกลาจิตใจให้เด็กหรือเยาวชนและประชาชนในสังคมให้เป็นคนดีมีจริยธรรม โดยวัดมีบทบาทต่อการส่งเสริมให้สมาชิกในสังคม ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนา ด้วยการเชิญชวนให้มาร่วมทำกิจกรรมทางศาสนา ในวันสำคัญทางศาสนาหรือในวันสำคัญของชาติ เผยแผ่ธรรมะให้คนในชุมชนรู้จักนำหลักคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามไปปฏิบัติเป็นผู้นำชุมชนในการต่อต้านการกระทำผิด เป็นต้น

2.6.3 การท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ

สำหรับผู้สูงอายุนั้นเป็นช่วงวัยที่มีเวลามากเพราะไม่ต้องทำงานใด ๆ และอาจต้องการใช้ชีวิตในบั้นปลายไปกับการทำให้ตัวเองมีความสุขที่สุดกับชีวิตที่เหลืออยู่ การท่องเที่ยวก็เป็นหนึ่งในสิ่งที่คุณสูงอายุน่าจะทำ เพราะช่วยให้ได้เปิดโลกกว้างได้ไปอยู่ในที่ที่อยากไป อยากเห็นหรืออยากสัมผัส ได้พบปะเพื่อนฝูง หรือผูกสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ซึ่งการท่องเที่ยวที่คุณสูงอายุน่าจะไปมากที่สุดคือ “วัด” ซึ่งถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้ไหว้พระ ได้อิ่มบุญ และได้เปิดหูเปิดตาอีกด้วย เมื่อได้ไปแล้วก็ยังทำให้จิตใจของคุณสูงอายุสงบและมีความสุข รู้จักปล่อยวางกับสิ่งรอบตัวได้มากขึ้น ผู้สูงอายุจึงมักชื่นชอบการทำบุญ และอยากที่จะไปสักการะพระพุทธรูปหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีชื่อเสียงตามวัดต่าง ๆ มาก นอกจากพระพุทธรูปหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว บางวัดยังมีจัดสถานที่เพื่อรองรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บริการด้านการแพทย์ แผนไทย พิพิธภัณฑสถานวัดอุทยานประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัด โบราณสถานภายในวัดและชุมชนรอบวัด จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพืชสมุนไพร การขายสินค้าท้องถิ่น หรือถ้าวัดใดมีพื้นที่วัดติดแม่น้ำลำคลองก็จะมีปาลามาอาศัยบริเวณวัดเป็นจำนวนมาก วัดก็สามารถจัดเป็นสถานที่ให้อาหารปลาได้อีกด้วย ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า “วัด” เป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ หรือการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการมาก

ที่สุด เพราะการมาเที่ยววัดของผู้สูงอายุและผู้พิการนอกจากจะได้ไหว้พระทำบุญแล้ว ยังได้ทำทานกับสัตว์ที่มาอาศัยร่มเงาพระศาสนารวมถึงการได้บำบัดจิตใจให้ผ่อนคลาย การได้รับความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุและผู้พิการ และสิ่งที่สำคัญยิ่งคือ การส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีและการสืบทอดพระพุทธศาสนา

ประเทศไทยเมื่อก้าวถึงในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่จะมองว่าเป็นประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีที่งดงาม โดยเฉพาะเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งได้ให้ความสนใจและต้องการที่จะศึกษาปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนาและในปรัชญาวิถีชีวิตแบบชาวตะวันออก โดยการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาและการปฏิบัติในทางศาสนา หรือการเดินทางเพื่อการแสวงบุญของศาสนิกชนต่าง ๆ นั้น แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมทางศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้คนเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งอันประกอบด้วยผู้สูงอายุก็ดี ผู้พิการก็ดี กลุ่มคนที่ต้องการหลีกเลี่ยงความวุ่นวายก็ดี หรือแม้แต่ชาวต่างชาติ ได้เลือกกิจกรรมทางศาสนาดังกล่าวเป็นทางเลือกในการเดินทางมาท่องเที่ยว วัดเป็นสถานที่ที่เหมาะสม สำหรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธหรือการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุที่สุด เพราะการมาเที่ยววัดของผู้สูงอายุ นอกจากจะได้ไหว้พระทำบุญแล้วยังได้บริจาคทานรวมถึงได้บำบัดจิตใจให้ผ่อนคลาย การได้รับความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นทางเลือกของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมที่สุดสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ไม่เน้นความเร่งรีบ ไม่ต้องเบียดเสียดกับผู้คน ไม่มี ความวุ่นวาย ไม่มีเสียงดังรบกวน ฯลฯ การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี เป็นการเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยการปันผลประโยชน์ต่าง ๆ กลับสู่ท้องถิ่นในแหล่งชุมชนที่ตั้งวัด สำหรับผู้สูงอายุนั้นเป็นช่วงวัยที่มีเวลามากเพราะไม่ต้องทำงานใด ๆ และอาจต้องการใช้ชีวิตในบั้นปลายของตัวเองให้มีความสุขที่สุด การได้ไปท่องเที่ยวก็เป็นหนึ่งสิ่งที่คุณสูงอายุอยากจะทำเพราะช่วยให้ได้เปิดโลกกว้างได้ไปอยู่ในที่ที่อยากไป อยากเห็นหรืออยากสัมผัส ได้พบปะเพื่อนฝูง ได้เปิดหูเปิดตาหรือผูกสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ซึ่งการท่องเที่ยวที่คุณสูงอายุอยากไปมากที่สุดคือ วัด ซึ่งถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้ไหว้พระ ได้อิ่มบุญ และบริจาคทานอีกด้วย เมื่อได้ไปแล้วก็ยังทำให้จิตใจของคุณสูงอายุสงบและมีความสุข รู้จักปล่อยวางกับสิ่งรอบตัวได้มากขึ้น ปัจจุบันในแต่ละวัดได้มีการจัดการสถานที่ของวัดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธนี้มากขึ้น โดยจัดให้มีบริการต่าง ๆ ภายในวัดให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย เช่น บริการด้านการแพทย์แผนไทย พิพิธภัณฑสถานวัดอุทยานประวัติความเป็นมาของวัด จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ การขายสินค้าท้องถิ่น เป็นต้น การหลีกเลี่ยงความวุ่นวายของสังคมปัจจุบันด้วยการท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นวิธีที่ดีที่สุด สำหรับยุคที่เต็มไปด้วยการแก่งแย่งแข่งขัน ยุคที่การสื่อสารเทคโนโลยีสร้างความเชื่อมโยงกับสังคม ยุคที่มีแต่

การใช้กำลังรุนแรงกับผู้สูงอายุ ดังนั้น การเข้าวัด ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ บริจาคทาน จะเป็นเครื่องช่วยขัดเกลาจิตใจให้สมาชิกในครอบครัวมีความรักความเอื้ออาทรต่อกันและสร้างสังคมให้กลับมาอยู่ มากยิ่งขึ้น

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภัทรมน กล้าอาษา และคณะ (2559: 1-2) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธด้วยออนโทโลยี ผลการวิจัยพบว่า (1) องค์ความรู้เชิงพุทธประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านพระเกจิอาจารย์ ด้านพระเครื่องสำคัญและด้านกิจกรรมเชิงพุทธ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธ พระเกจิ และพระเครื่องที่สำคัญ พบว่า บางลักษณะความสัมพันธ์ระหว่าง พระเครื่องกับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธเกิดขึ้นโดยตรงโดยไม่เชื่อมโยงผ่านพระเกจิอาจารย์ แต่จะเป็นข้อมูลท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงกับสถานที่เชิงพุทธ ซึ่งข้อมูลการท่องเที่ยวซึ่งเป็นภาพที่ใหญ่ที่สุดคือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเขตวัดและถาวรวัตถุมากกว่าจะเป็นชื่อพระเกจิหรือพระเครื่องที่สำคัญ และ (2) การพัฒนาแอปพลิเคชันเชิงพุทธ พบว่า การประเมินต้นแบบออนโทโลยีด้านเนื้อหาและด้านเทคนิคมีความถูกต้องและเหมาะสมตามขอบเขตที่กำหนด และผลการทำงานของแอปพลิเคชันแนะนำข้อมูล การท่องเที่ยวเชิงพุทธได้นำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นยุวชน-เยาวชน จังหวัดชัยนาท จำนวน 116 คน พบว่า การนำเสนอเนื้อหาของแอปพลิเคชันอยู่ในระดับดีมาก ($X = 4.65$, $SD = 0.58$) ด้านรูปแบบตัวอักษรและภาพอยู่ในระดับดี ($X = 4.71$, $SD = 0.66$) ด้านการใช้งานแอปพลิเคชันอยู่ใน ระดับดีมาก ($X = 4.71$, $SD = 0.51$) และ ด้านประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันอยู่ในระดับดีมาก ($X = 4.63$, $SD = 0.6$)

สุธิรา จันทร์ป้อม (2560: 114) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า (1) โมบายแอปพลิเคชันแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนคร บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ที่พัฒนาขึ้นสามารถแสดงข้อมูลสถานที่ระบุตำแหน่งปัจจุบันของผู้ใช้งาน แสดงข่าวประชาสัมพันธ์จากเว็บไซต์และค้นหาข้อมูลสถานที่ได้ (2) ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้งาน โมบายแอปพลิเคชันแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนคร มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

นฤพนธ์ เพ็ชรพุ่ม และคณะ (2560: 1-2) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันเพื่อการท่องเที่ยวประเทศไทย ผลการดำเนินงานสรุปได้ว่า การนำเอาเทคนิค Responsive web design มาใช้ประกอบการพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันจะช่วยให้เว็บเพื่อการท่องเที่ยวประเทศไทย สามารถทำงานได้ครอบคลุมทุก ๆ ระบบปฏิบัติการ และผู้ใช้สามารถเข้าไปใช้งานผ่านอุปกรณ์ที่ต่างชนิดกัน ไม่ว่าจะเป็นสมาร์ตโฟน แท็บเล็ต หรือคอมพิวเตอร์ โดยไม่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการแสดงผลในหน้าจอที่มีขนาดต่างกัน ทั้งนี้งานวิจัยในครั้งนี้ นับว่าเป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการจะ

เดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ภายในประเทศ เว็บไซต์นี้จะให้ข้อมูลต่าง ๆ อย่างครอบคลุม รวมไปถึงมีบริการแผนที่ออนไลน์ ซึ่งช่วยให้เกิดความสะดวกสบายสำหรับการวางแผนเดินทางมากยิ่งขึ้น

อัษฎา วรรณกายนต์ (2562: 85) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแอปพลิเคชันการท่องเที่ยว เศรษฐกิจชุมชนและสินค้าโอท็อป จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า ข้อมูลด้านสินค้าโอท็อปส่วนใหญ่ เป็นผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เครื่องเงิน ข้าวหอมมะลิ ผลิตภัณฑ์จักสาน และผลิตภัณฑ์แปรรูปสินค้าทางการเกษตร เป็นต้น ด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อ และเป็นสิ่งที่ทำสืบทอดต่อ ๆ กันมา ได้แก่ วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ไหว้ศาลปู่ตา บุญวันสารท เช่น ไหว้บูชาบรรพบุรุษ “แซนโถงตา” และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตร หรือผลิตภัณฑ์สินค้าที่ชุมชนสร้างขึ้น ได้แก่ ประเพณีแซนแซร ประเพณีบุญข้าวจีงานวันข้าวหอมมะลิ และมหกรรมผ้าไหมสุรินทร์ เป็นต้น ด้านการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น หมู่บ้านช้าง หมู่บ้านทอผ้าไหม แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น และด้านเศรษฐกิจชุมชน รายได้ของชุมชนเกิดจากการทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ งานหัตถกรรม งานฝีมือ จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในส่วนของการออกแบบและพัฒนา แอปพลิเคชันการท่องเที่ยวเศรษฐกิจชุมชน และสินค้าโอท็อป จังหวัดสุรินทร์คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาแอปพลิเคชัน ตามกรอบแนวคิดวงจร การพัฒนาระบบ (SDLC) ขั้นตอนที่ครอบคลุมตั้งแต่การออกแบบ การพัฒนาไปจนถึงการบำรุงรักษาและการนำไปใช้งาน สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว คุณภาพแอปพลิเคชันการท่องเที่ยว เศรษฐกิจชุมชนและสินค้าโอท็อป จังหวัดสุรินทร์จากการประเมินคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าเท่ากับ 0.61

เกศกนก ยิ้มยิ้ม (2562: 21) ได้ศึกษาเรื่อง ความตั้งใจในการเลือกใช้แอปพลิเคชันไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจส่งผลทางตรงต่ออิทธิพลทางสังคม และยังส่งอิทธิพลทางอ้อมทำให้เกิดความตั้งใจในการเลือกใช้แอปพลิเคชันไลน์ โดยหากกลุ่มผู้สูงอายุได้รับอิทธิพลทางสังคมมีทัศนคติ และรับรู้ความเพลิดเพลินแล้วนั้นจะส่งผลทางตรงต่อกลุ่มผู้สูงอายุทำให้เกิดความตั้งใจในการเลือกใช้แอปพลิเคชันไลน์ในที่สุด ทั้งนี้ ผลการวิจัยดังกล่าว ยังแสดงให้เห็นว่าความตั้งใจในการเลือกใช้แอปพลิเคชันไลน์ สามารถเห็นการเคลื่อนไหวของผู้อื่นได้ และง่ายต่อการใช้งาน ยังส่งผลต่อการใช้แอปพลิเคชันไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุอีกด้วย อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยยังพบว่า ปัจจัยการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นไม่ส่งผลต่อการใช้แอปพลิเคชันไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งอาจเกิดมาจากที่กลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักพบกับปัญหาทางกายภาพ อันได้แก่เรื่อง การอ่านข้อความผ่านทางโทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต หรือคอมพิวเตอร์ ทำให้เป็นสาเหตุที่ทำให้การติดต่อสื่อสารไม่ส่งผลต่อการใช้แอปพลิเคชันไลน์ ผลการวิจัยนี้อาจไม่สามารถใช้ได้กลุ่มผู้สูงอายุที่เริ่มมีปัญหาทางกายในด้านสายตา ซึ่งผลกระทบโดยตรงกับการใช้แอปพลิเคชันไลน์ จึงขอเสนอแนะ

งานวิจัยต่อเนื่องว่าควรศึกษาในการใช้สื่อสังคม (Social media) อื่น ๆ ที่มีช่องทางการเลือกใช้หลายรูปแบบ เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสารให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในอนาคต ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยนี้ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างสรรค์และดูแลแอปพลิเคชันไลน์ จะเป็นบุคคลสำคัญที่จะพัฒนาแอปพลิเคชันให้เหมาะสมเข้ากับการใช้งานของกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้ทราบว่าแอปพลิเคชันไลน์จัดเป็นทางเลือกหนึ่งของกลุ่มผู้สูงอายุที่จะกลับเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมทั้งญาติพี่น้องและคนใกล้ชิดอีกด้วย

ณภัทร ญาโนภาส (2562: 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการท่องเที่ยวยุคดิจิทัล พบว่าการท่องเที่ยว Smart Tourism เป็นหนึ่งในรูปแบบ Smart City เศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งเป็นแขนงความรู้ นวัตกรรม การพัฒนารูปแบบใหม่หลายแขนงที่จะเพิ่มขีดความสามารถการสร้างขอบข่ายการท่องเที่ยว Smart Tourism ให้ครอบคลุมทุกด้าน บทความงานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์แนวความคิด พื้นฐาน ความสำคัญ ข้อดีผลกระทบ สาเหตุตัวอย่าง การนำไปใช้ Smart Tourism ของประเทศใกล้เคียงไปใช้ในการพัฒนาระบบท่องเที่ยวอัจฉริยะ ลักษณะการบริการแก่นักท่องเที่ยว ข้อสรุปโดยรวมเพื่อพัฒนาการให้บริการและทำรายได้ทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ และสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าในปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ทั้งในและต่างประเทศ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์และบทความ

ณฤทธิ จิงสมาน (2563: 410) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ โดยสร้างแอปพลิเคชัน 8 แอปพลิเคชัน คือ (1) สถานที่ท่องเที่ยว จัดแยกเป็นหมวดหมู่ เช่น สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยววิถีชุมชน เป็นต้น (2) ที่พัก มีข้อมูลที่พักหรือโรงแรม นำเสนอโรงแรม ที่พักให้หลากหลายตามพื้นที่ท่องเที่ยว (3) ร้านอาหาร มีข้อมูล ร้านอาหาร เป็นร้านอาหารทั่วไปและร้านอาหาร พื้นถิ่น เป็นที่นิยมของคนทั่วไป (4) ข้อมูลจังหวัดสุรินทร์มีประวัติและข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสุรินทร์ (5) แหล่งบันเทิง มีข้อมูลแหล่งบันเทิงหรือ สถานที่ท่องเที่ยวเวลากลางคืน (6) เบอร์โทรฉุกเฉิน มีข้อมูลเบอร์โทรที่สำคัญ เช่น เบอร์สถานีตำรวจ เบอร์โรงพยาบาล เบอร์กู้ภัย (7) ปฏิทินกิจกรรม มีปฏิทินกิจกรรมของจังหวัดสุรินทร์ และ (8) ทริปปารเดินทาง มีข้อมูลประกอบการวางแผนการเดินทางโดยใช้แผนที่จาก Google Map ซึ่งการพัฒนาแอปพลิเคชันดังกล่าว มีประสิทธิภาพร้อยละ 100 และพบว่าแอปพลิเคชันทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้ใช้งานยังมีความพึงใจในแอปพลิเคชันอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน ด้านความทันสมัยของแอปพลิเคชัน ด้านกราฟิกของแอปพลิเคชัน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแอปพลิเคชัน และตอบสนองการใช้งานของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

จันทร์จิราพร ทองประสิทธิ์ (2563: 118) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการใช้ แอปพลิเคชันไลน์บนสมาร์ตโฟน ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ ประสบการณ์ในการใช้งาน และความถี่การใช้งานต่อสัปดาห์ที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ไม่ต่างกัน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักของการใช้งานเพื่อติดต่อสื่อสารกับเพื่อน ผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมได้สำเร็จ ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุที่ใช้สมาร์ตโฟนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android) กิจกรรมที่ผู้สูงอายุทุกคนสามารถทำได้สำเร็จคือ การส่งสติ๊กเกอร์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เรียนรู้วิธีการใช้งาน แอปพลิเคชันไลน์จากลูกหลาน หากกิจกรรมใดมีขั้นตอนการเข้าถึงที่ยุ่ยากซับซ้อนผู้สูงอายุจะเลือกที่ไม่ทำกิจกรรมนั้น และส่วนใหญ่มักทำเฉพาะกิจกรรมที่ตนเองทำได้และทำเป็นประจำ เช่น การส่งข้อความ การส่งสติ๊กเกอร์ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมใดที่ไม่เคยทำผู้สูงอายุจะพยายามหาเมนูที่เกี่ยวข้องแต่ไม่กล้าตัดสินใจเพราะกังวลว่า หากทำผิดจะส่งผลกระทบต่อข้อมูลในแอปพลิเคชันไลน์ของตนเอง และกิจกรรมใดที่ผู้สูงอายุ ไม่สามารถทำได้ ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าไม่ทราบว่าจะต้องเลือกที่เมนูใด ดังนั้น การออกแบบแอปพลิเคชันเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงและทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปพัฒนาแนวทางการออกแบบแอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสาร รวมถึงแอปพลิเคชันอื่นๆ ให้เหมาะสมและตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ

เพ็ญญา จุมพลพงษ์ (2563: 15) ได้ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมสื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีแห่งความยั่งยืนของชุมชนบ้านโคกประดู่ ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่มีความต้องการในการนำเสนอเรื่องราวแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม ประเพณีและอาหารพื้นถิ่นในชุมชนผ่านทางสื่อดิจิทัล เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสบรรยากาศของชุมชนก่อนนักท่องเที่ยวจะมาเยี่ยมชม โดยมี การประเมินประสิทธิภาพนวัตกรรมสื่อดิจิทัล 3 ด้านได้ผลสรุป ดังนี้ (1) ด้านคุณภาพของเนื้อหา นวัตกรรมสื่อดิจิทัล (Content) ค่าเฉลี่ยรวมทั้งสิ้น 4.21 มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก (2) ด้านการออกแบบและการเผยแพร่ นวัตกรรมสื่อดิจิทัล (Design) ค่าเฉลี่ยรวม 4.18 มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก (3) ด้านประโยชน์และการนำไปใช้นวัตกรรมสื่อดิจิทัล (Implement) ค่าเฉลี่ยรวมทั้งสิ้น 4.42 มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก

สถาพร เกียรติพิริยะ (2563: 436) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองด้วยเทคโนโลยีสื่อดิจิทัล พบว่า ประเทศไทยเป็นจุดหมายในการท่องเที่ยวอันดับต้นๆ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติตามการท่องเที่ยวไทย ได้จำแนกจังหวัดที่สร้างรายได้หลักจากท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น เมืองหลัก 22 จังหวัด และเมืองรอง 55 จังหวัด ซึ่งเมืองรองเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์ประจำถิ่น เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเมืองรองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเติบโตของการท่องเที่ยวส่วนหนึ่ง ถูกขับเคลื่อนด้วยความก้าวหน้าอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (IoT) ที่เอื้อให้นักท่องเที่ยว สามารถสืบหาข้อมูล จองตั๋วเครื่องบิน จองห้องพัก และชำระเงินได้

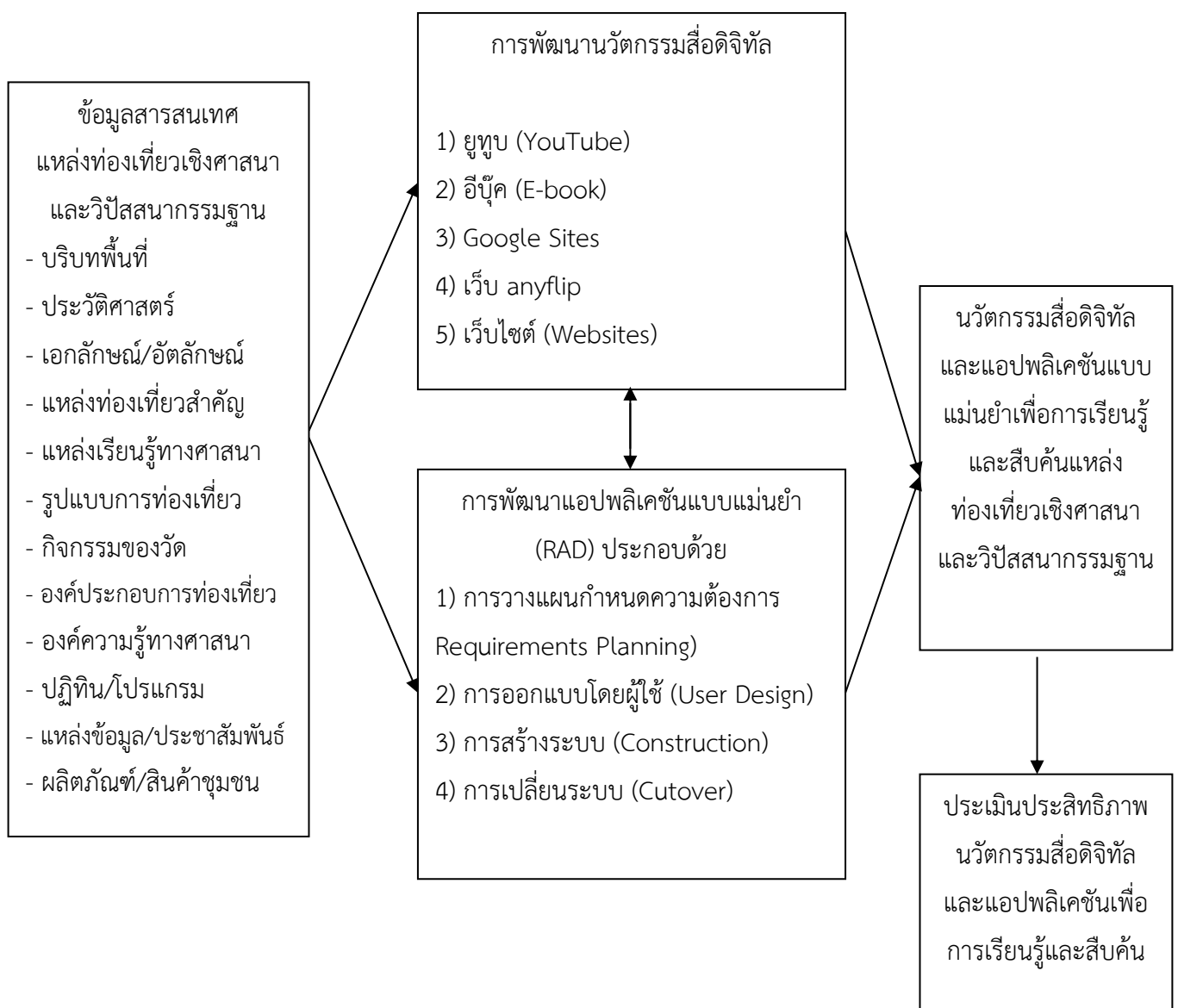
สะดวกมากขึ้น สำหรับผู้ประกอบการ ต้องสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลในลักษณะที่ทำให้ผู้ประกอบการในเมืองรวมตัวกันในกลุ่มผู้ประกอบการมีลักษณะเดียวกัน บริการในพื้นที่เดียวกัน หรือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะในเรื่องเดียวกันเป็นชุมชนออนไลน์ ต้องสร้างการดึงดูดใจที่ใช้เป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจในการท่องเที่ยวการบรรยายถึงสรรพคุณ ความงามความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ยังต้องเพิ่มการสื่อสารในเชิงของการสร้างแรงบันดาลใจจะเป็นการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ต้องพัฒนาอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (IoT) จนเป็นส่วนหนึ่งของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างความต้องการหลักของนักท่องเที่ยวกับความลงตัวกันกับสถานที่ท่องเที่ยวส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวความเชื่อมั่นกล้าที่จะท่องเที่ยว เกิดความประทับใจความสะดวกสบายสภาพแวดล้อมที่ดี การแบ่งปันข้อมูล แบ่งปันประสบการณ์ต่าง ๆ ระหว่างกัน ภาพครั้งที่มาท่องเที่ยวกับความรู้อีก ๆ กับบรรยากาศ ทิวทัศน์ที่สวยงาม ในครั้งก่อนตลอดจนทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจมีความรู้สึกเชิงบวกต่อการใช้เทคโนโลยีสื่อดิจิทัลก่อให้เกิดพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสื่อดิจิทัลเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 เรื่องที่ได้ทบทวนข้างต้นนี้ ทำให้ผู้ศึกษาเห็นว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้มีการพัฒนาไปสู่โลกออนไลน์หรือบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นการนำเอาข้อมูลหรือที่เรียกว่า สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สามารถทำการสืบค้นข้อมูลผ่านทางอินเทอร์เน็ตที่ง่ายขึ้น โดยมีก้นยคมค้นหาจาก Search engine และโซเชียลมีเดียต่างๆ เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและไม่มีข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว จึงมีการจัดทำฐานข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวและจัดทำแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว นับว่าเป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการจะเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสะดวกสบายสำหรับการวางแผนเดินทางมากยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาแอปพลิเคชัน ตามกรอบแนวคิดวงจรการพัฒนาระบบ เป็นขั้นตอนที่ครอบคลุมตั้งแต่การออกแบบ การพัฒนาไปจนถึงการบำรุงรักษา และการนำไปใช้งาน สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว คุณภาพของแอปพลิเคชัน การท่องเที่ยว เศรษฐกิจชุมชนและสินค้าโอท็อป รวมทั้งการออกแบบแอปพลิเคชันเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงและทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ โดยคณะผู้วิจัยนำหลักการและแนวคิดจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปพัฒนาแนวทางการออกแบบแอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสาร รวมถึงแอปพลิเคชันอื่น ๆ ให้เหมาะสมและตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัตกรรมการสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน” ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาวัตกรรมการสื่อดิจิทัลตามแนวคิดของมิลเลอร์ (Miller, 2011) การสร้างอีบุ๊ก (E-book) ของบาร์เกอร์ (Barker, 1992: 139-149) การพัฒนาแอปพลิเคชันแบบแม่นยำระบบ RAD (Rapid Application Development) ของศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (2553) โดยได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องนี้ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำสำหรับการเรียนรู้ และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 การกำหนดพื้นที่การวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดบริบทพื้นที่วิจัยและศึกษาข้อมูลภาคสนามตามแหล่งท่องเที่ยวของวัด ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในพื้นที่เขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือ ตอนบน ดังนี้

1) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย ได้แก่ วัดร่องขุน ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง, วัดร่องเสือเต้น ตำบลริมกก อำเภอเมือง, วัดพระธาตุ ดอยตุง ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย, วัดพระธาตุดอยจอมทอง ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุเจดีย์หลวง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน, วัดห้วยปลากั้ง ตำบลริมกก อำเภอเมือง, วัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดมิ่งเมือง ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดพระสิงห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย

2) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูน ได้แก่ วัดมหาวัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง, วัดพระพุทธบาทพระธาตุอินทร์แขวน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง, วัดจามเทวี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุหริภุญชัย ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง, วัดพระยืน ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง, วัดพระพุทธบาทตากผ้า ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง, วัดสันป่ายางหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง, วัดมหาวัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุผาหมาน ตำบลป่าไผ่ อำเภอลี้, วัดหนองเงือก ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง

3) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง ได้แก่ วัดพระแก้วดอนเต้า ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง, วัดพระพุทธบาทปู่ผาแดง อำเภอแจ้ห่ม, วัดพระธาตุลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา, วัดพระธาตุเสด็จ ตำบลเสด็จ อำเภอเมือง, วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง, วัดศรีรองเมือง ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง, วัดพระธาตุจอมปิง ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา, วัดศาสนโชติการาม ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง, วัดปงยางคก ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร, วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภองาว

4) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ วัดพระธาตุตอดยงกองมู ตำบลจองคำ อำเภอเมือง, วัดศรีดอนชัย ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย, วัดจองคำ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง, วัดพระธาตุแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย, วัดน้ำฮู ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย, วัดหลวง ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย, วัดชุตองเป่ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง, วัดหัวเวียง ตำบลจองคำ อำเภอเมือง, วัดจองกลาง ตำบลจองคำ อำเภอเมือง, วัดก้ำก้อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง

5) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดแพร่ ได้แก่ วัดจอมสวรรค์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดพระนอน ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุจอมแจ้ง ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง, วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย, วัดศรีดอนคำ ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง, วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุถิ่นแถบหลวง ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมือง, วัดพระธาตุตอดยงเล็ง ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง, วัดพงษ์สุนันท์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุอินทร์แขวนจำลอง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง

6) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน ได้แก่ วัดพระธาตุเขาน้อย ตำบลคูด้ อำเภอมือ, วัดพระธาตุช้างค้ำ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดภูมินทร์ บ้านภูมินทร์ อำเภอเมือง, วัดพระธาตุแช่แห้ง ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง, วัดศรีพันต้น ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดมิ่งเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดพญาวัด ตำบลคูด้ อำเภอเมือง, วัดหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา, วัดสวนตาล ตำบลในเวียง อำเภอเมือง, วัดภูเก็ต ตำบลวรนคร อำเภอปัว

7) วัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตพื้นที่จังหวัดพะเยา ได้แก่ วัดอนาลโย ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง, วัดพระนั่งดิน ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ, วัดพระธาตุจอมทอง ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดศรีโคมคำ ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดติโลกอาราม ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดนันทาราม ตำบลห้วยวัน อำเภอเชียงคำ, วัดแสนเมืองมา ตำบล ห้วยวัน อำเภอเชียงคำ, วัดราชคฤห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง, วัดพระธาตุจอมศีล ตำบลบ้านถ้ำ อำเภอดอกคำใต้, วัดพระธาตุขิงแกง ตำบลพระธาตุขิงแกง อำเภอจุน

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยได้สำรวจและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศวัดที่เป็นท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน รวมทั้งประเมินวัตรกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำสำหรับการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงานวิจัย โดยจำแนกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลสารสนเทศของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมายได้แก่ พระสงฆ์หรือปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง 7 จังหวัด ๆ ละ 10 วัด จำนวน 70 รูป/คน

2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน กลุ่มเป้าหมายได้แก่

2.1) นักท่องเที่ยวทั่วไปที่เดินทางมาท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง 7 จังหวัด และใช้โทรศัพท์มือถือระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ นักท่องเที่ยวทั่วไปที่ใช้สื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในพื้นที่ 7 จังหวัด ๆ 50 คน รวม 350 คน

2.2) นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ที่เดินทางมาท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง 7 จังหวัด และใช้โทรศัพท์มือถือระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่ใช้สื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในพื้นที่ 7 จังหวัด ๆ 50 คน รวม 350 คน

3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) คือ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลเบื้องต้นเป็นข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่จริง และเป็นข้อมูลที่เกิดจากการสัมภาษณ์และคำถามในการวิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยรวบรวมคำตอบจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยว เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานให้มีประสิทธิภาพ

3.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ ข้อมูลที่คณะผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากเอกสารหลักฐานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากเว็บไซต์การท่องเที่ยวและเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศสำหรับการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบนต่อไป

3.4 เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือวิจัย 2 แบบ คือ เครื่องมือเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยว และเครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

3.4.1 เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) คือ แบบสอบถาม สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-ended questions) ใช้ข้อคำถามแบบให้เลือกรับตอบ (Check List)

ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน เป็นลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-ended questions) เป็นลักษณะแบบให้เลือกรับตอบโดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale) มี 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

5 หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4 หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3 หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
3 หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1 หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด (Opened-ended questions) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมและมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย ปัญหาที่พบ แนวทางการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะ

3.4.2 เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) สำหรับพระสงฆ์ หรือปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้สูงอายุในชุมชน โดยประเด็นที่สัมภาษณ์จะเกี่ยวกับข้อมูลสำคัญของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน

3.4.3 แบบสำรวจข้อมูลของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเป็นการสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นได้แก่ บริบทพื้นที่และสภาพแวดล้อมทั่วไป อัตลักษณ์ที่สำคัญ เอกลักษณ์ที่โดดเด่น ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ประเภทแหล่งท่องเที่ยวของวัด องค์กรความรู้ทางพระพุทธศาสนา ข้อคิดและหลักธรรม แนวทางปฏิบัติภายในวัดแหล่งท่องเที่ยว องค์กรประกอบการท่องเที่ยวของวัด

ปฏิทินกิจกรรม โปรแกรมและทริปการเดินทางท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ สถานปฏิบัติธรรม แหล่งท่องเที่ยวเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ และสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง

3.5 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5.1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงปริมาณ

1) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยโดยอาศัยกรอบแนวคิดกระบวนการทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.1) ทำการศึกษาค้นคว้า เอกสาร หนังสือ วรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2) นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมประเมินผลร่วมกับผลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตามประเด็นต่าง ๆ และสรุปผล

1.3) สร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมผล ได้เป็นข้อคำถามสำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อกำหนดขอบเขตและเนื้อหาของคำถาม ให้ครอบคลุมเนื้อหาวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของงานวิจัยที่กำหนดไว้ โดยเน้นให้มีลักษณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบตามข้อเท็จจริง

2) ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของข้อคำถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านโครงสร้างและเนื้อหา (Construct and Content Validity) และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย แล้วจึงจะนำมาวิเคราะห์ด้วยดัชนี IOC (Index of item Objective Congruence) เพื่อให้ได้ข้อคำถามมีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาชัดเจน โดยรายงานของผู้เชี่ยวชาญที่ทำการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

2.1) ดร.พิรุณ จันทवास ตรวจสอบด้านเนื้อหา

2.2) พระมหาวิเศษ ปญญาวิโร, รศ.ดร. ตรวจสอบด้านระเบียบวิธีวิจัย

2.3) ผศ.ดร.หนูม้วน ร่มแก้ว ตรวจสอบด้านนวัตกรรมสื่อดิจิทัล

นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์หาค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC) ตามสูตรดังนี้

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความเหมาะสมระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$$\sum R \text{ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ}$$

$$N = \text{แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ}$$

โดยที่ + 1 = แนใจว่าเหมาะสม
 0 = ไม่น่าใจ
 - 0 = แนใจว่าไม่เหมาะสม

นำเครื่องมือที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบว่ามีคำถามข้อใดที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความสงสัยหรือไม่เข้าใจ แล้วนำมาปรับปรุงให้ได้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่มีคุณภาพ แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.83

3.5.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ

ในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

1) เป็นการสร้างแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด โดยคณะผู้วิจัยอาศัยหลักการสร้างแบบสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลด้านเอกสารและข้อมูลจากการแบบสอบถามเพื่อที่จะนำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 70 รูป/คน

2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างในขั้นตอนนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (face validity) โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือจำนวน 3 คน ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษา ตัดทอนเพิ่มเติมสำนวนภาษาในแต่ละประเด็น ปรับปรุงตามความเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

3.5.3 การพิจารณาเพื่อรับรองจริยธรรมการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ส่งเครื่องมือการวิจัยเพื่อให้คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตรวจสอบพิจารณา โดยคณะกรรมการได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วพิจารณาเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้ และออกใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย หมายเลข ว 115/2564 เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไป

3.6 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6.1 การสำรวจและรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ พระสงฆ์ หรือปราชญ์ชุมชนในพื้นที่ และการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจเพื่อประเมินข้อมูลสารสนเทศของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน

3.6.2 การจัดทำนวัตกรรมสื่อดิจิทัลฐาน

คณะผู้วิจัยได้สร้างนวัตกรรมสื่อดิจิทัล โดยดำเนินการผลิตวิดีโอในยูทูป (YouTube) การสร้างอีบุ๊ก (E-book) บนเว็บ anyflip การสร้าง Google Sites และการสร้างเว็บไซต์ (Websites) ทั้งนี้สื่อดิจิทัลดังกล่าวจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ประวัติศาสตร์ บริบทพื้นที่ สภาพแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว และองค์ประกอบการท่องเที่ยว เป็นต้น

3.6.3 การจัดทำแอปพลิเคชัน

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำแอปพลิเคชันการท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาความเป็นไปได้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแอปพลิเคชันที่จะพัฒนา โดยสรุปความจำเป็นและแนวทางสำหรับการสร้างแอปพลิเคชันเพื่อยกระดับการท่องเที่ยว ว่า ควรมีการทำงานอย่างไรบ้าง หน้าตาเป็นอย่างไร และหลังจากนั้นได้ศึกษากระบวนการทำงานของแอปพลิเคชัน รวมไปถึงข้อมูลของโปรแกรมที่จะใช้พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์

2) การออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแอปพลิเคชัน โดยใช้ระเบียบวิธีการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบรวดเร็ว (RAD) ตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1) การวางแผนกำหนดความต้องการ (Requirements Planning) คือ ขั้นตอนการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหลาย ๆ แห่ง เพื่อใช้ในการพัฒนาแอปพลิเคชันโดยแบ่งส่วนของการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน คือ (1) การรวบรวมจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความรู้ การบริการ รูปแบบ กิจกรรม และอัตลักษณ์ ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน (2) การพัฒนาแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (3) การเขียนโปรแกรมด้วยซอฟต์แวร์ Android Studio (4) การทำงานของกูเกิ้ลแมพเอพีไอ และ (5) การเชื่อมต่อข้อมูล MySQL กับระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์

2.2) การออกแบบโดยผู้ใช้ (User Design) คือขั้นตอนการนำผลจากการวางแผน และกำหนดความต้องการเบื้องต้นที่รวบรวมได้มาดำเนินการต่อ โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ใช้ และให้ผู้ใช้ได้กำหนดสถานการณ์ที่ผู้ใช้งานต้องการ จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์และออกแบบแอปพลิเคชัน โดยแสดงผลการวิเคราะห์และออกแบบด้วยแผนภาพเชิงวัตถุ ดังนี้ (1) การออกแบบในภาพรวม (Flow Chart) (2) ยูเคสไดอะแกรม (Use Case Diagram) (3) คลาสไดอะแกรม (Class Diagram) (4) ซีควเอนไดอะแกรม (Sequence Diagram) (5) แอคทิวิตี้ไดอะแกรม (Activity Diagram) (6) แผนผังของแอปพลิเคชัน (Site Map) และ (7) แผนภาพความสัมพันธ์ของข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relational Database Model)

2.3) การสร้างระบบ (Construction) คือขั้นตอนการเขียนโปรแกรมตาม

การออกแบบในขั้นตอน ที่ 2 โดยผู้วิจัยใช้โปรแกรม Android Studio ในการเขียนชุดคำสั่งภาษา JAVA, XML ใช้โปรแกรม Dreamweaver ในการเขียนชุดคำสั่งภาษา PHP เชื่อมต่อกับเครื่องบริการ และใช้กูเกิ้ลแมพเอพีไอสำหรับแสดงแผนที่

2.4) การเปลี่ยนระบบ (Cutover) คือ ขั้นตอนการทดสอบ ปรับปรุง และแก้ไขระบบ เพื่อให้แอปพลิเคชันรับรู้และแสดงตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวตามการจำแนกกลุ่มของผู้ใช้ มีความสมบูรณ์ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

3) การประเมินการยอมรับ คือ ขั้นตอนการนำแอปพลิเคชันรับรู้และแสดงตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวตาม การจำแนกกลุ่มของผู้ใช้ ด้วยกูเกิ้ลแมพเอพีไอบนมือถือระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ไปให้ผู้ใช้งานประเมินการยอมรับ ทางด้านฟังก์ชัน ประสิทธิภาพการทำงาน ความง่ายต่อการใช้งาน และการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล

4) รวบรวมและรายงานสรุปผล คือ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประเมินการยอมรับของผู้ใช้ และนำผลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ติความข้อมูลที่ได้ และจัดทำรายงานสรุปผลการวิจัย

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอด้วยตาราง และอธิบายเพิ่มเติม ดังนี้

3.7.1 นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) เป็นรายชื่อ ใช้วิเคราะห์ค่านวนหาค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

3.7.2 นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 เกี่ยวกับประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแมนยำสำหรับการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์น้ำหนัก 5 ระดับจากนั้นนำไปบันทึกและวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาแปลความหมายในภาพรวม การแปลผลค่าเฉลี่ยตามหลักเกณฑ์ของช่วงระดับคะแนน (Class Interval) (บุญชุม ศรีสะอาด, 2545: 103) 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00	หมายถึงอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49	หมายถึงอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49	หมายถึงอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49	หมายถึงอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49	หมายถึงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการและเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียง เพื่อบูรณาการและหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ จากข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ โดยในส่วนของ การเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำการจัดระเบียบของข้อมูล เพื่อให้เกิดความสะดวกในการนำมาวิเคราะห์ จากนั้นนำข้อมูลมาประมวลผลนำเสนอเป็นข้อค้นพบ เพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัยต่อไป

3.8 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.8.1 การตรวจสอบด้านข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูล โดยนำข้อมูลทั้งในรูปแบบเอกสาร ผลการสังเกต ผลการสัมภาษณ์ที่บันทึก เก็บรวบรวมมาได้จากแหล่งต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านเวลา สถานที่ โดยตรวจสอบว่าข้อมูลเรื่องเดียวกันต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ และจากตัวบุคคลมาสรุปรวม เปรียบเทียบความสอดคล้อง รวมทั้งเพิ่มเติมประเด็นที่สำคัญให้มีเนื้อหาสาระที่สมบูรณ์และครอบคลุมประเด็นวิเคราะห์ที่กำหนด

3.8.2 การตรวจสอบข้อมูลด้านบุคคลแบบสามเส้า (Investigator Triangulation) โดยตรวจสอบว่า บุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย ข้อมูลที่ได้รับไม่มีความมั่นใจ ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลโดย เปลี่ยนผู้สังเกต และตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ได้เหมือนกันหรือไม่

3.8.3 การตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) โดยเริ่มเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต การสอบถาม และการสัมภาษณ์ แล้วนำมาบันทึก รวมทั้งพิจารณาการกระทำทาง พฤติกรรม บรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อมาประกอบ การแปลความหมาย ร่วมกับการถอดเทปและการบันทึกภาคสนามในหลาย ๆ วิธี และมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธี (Member Check) โดยนำข้อมูลที่ได้กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่ารายงานการวิจัยมีข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่มีความครอบคลุมเพียงพอในการพรรณนาวิเคราะห์และอธิบายลงข้อสรุปผลการศึกษา

3.8.3 การตรวจสอบด้านทฤษฎีแบบสามเส้า (Theory Triangulation) ตรวจสอบว่าคณะผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคในการวิเคราะห์ โดยการสร้างรหัสและลงรหัสข้อมูลนั้นในการแปลความข้อมูลแตกต่างกัน และสรุปเหตุการณ์แต่ละครั้งเป็นความหมายทางภาษา รวมถึงการตีความหมายนัยบริบทของภาษาไว้ด้วย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาวัฒนธรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำสำหรับการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 4.1 ข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน
- 4.2 นวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชัน
- 4.3 ผลการประเมินประสิทธิภาพนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชัน

4.1 ข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน

ข้อมูลสารสนเทศของวัดที่เป็นท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน จำนวน 7 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน และพะเยา คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) คือ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลเบื้องต้นเป็นข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกิดจากการสัมภาษณ์และคำถามในการวิจัย และจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ ข้อมูลที่คณะผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากเอกสารหลักฐานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากเว็บไซต์การท่องเที่ยวและเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศสำหรับการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน โดยผลจากการสำรวจข้อมูลและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย มีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน จังหวัดเชียงราย

1) วัดร่องขุน

1.1) ความเป็นมา

เมื่อประมาณ พ.ศ.2430 มีชาวบ้านเข้ามาจับจองที่ดินทำไร่ทำนาบริเวณบ้านร่องขุนในปัจจุบันเพียงไม่กี่หลังคาเรือน โดยอาศัยลำน้ำสายเล็ก ๆ ที่ไหลลงสู่แม่น้ำแม่ลาวซึ่งมีลักษณะสีขุ่นเลี้ยงชีพ ชาวบ้านจึงเรียกกันติดปากว่า “บ้านฮ่องขุน” (ร่องขุน) มาโดยตลอด ต่อมา ขุนอุดมกิจ เกษมราษฎร์ (ตันตระกุล เกษมราษฎร์) นำครอบครัวญาติมิตรเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านจนเพิ่มจำนวนมากขึ้นกว่า 50 หลังคาเรือน ท่านจึงได้ดำริที่จะสร้างสำนักสงฆ์ขึ้นภายในหมู่บ้าน เพื่อจะได้เป็นที่ยึด

เหนียวจิตใจของชุมชน วัดร่องขุนจึงถือกำเนิดครั้งแรก ณ ริมฝั่งน้ำแม่ลาวด้านทิศตะวันตกใกล้กับลำน้ำแม่มอญ ซึ่งอยู่เลยลำน้ำร่องขุนไปทางทิศใต้ประมาณ 500 เมตร คณะศรัทธาจึงได้ร่วมใจกันสร้างศาลาและกุฏิเป็นเรือนไม้แบบง่ายๆ เพื่อใช้ประกอบศาสนกิจ โดยชาวบ้านได้อาราธนานิมนต์พระทองสุข บาวิน จากวัดสันทรายน้อย หมู่ 13 มาเป็นเจ้าอาวาส

ต่อมาเกิดน้ำเซาะตลิ่งพังจนไม่สามารถรักษาศาสนสถานไว้ได้ มาจนถึงสมัยของคุณพ่อหมี แก้วเลื่อมใส เป็นผู้นำชุมชน ได้ร่วมกันกับชาวบ้านย้ายวัดมาตั้งอยู่ในบริเวณหัวนาของท่าน ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามของถนนด้านทิศตะวันตกติดกับลำน้ำร่องขุน จากนั้นไม่นานพระทองสุขได้ย้ายออกจากวัด จึงเหลือเพียงสามเณร 3 รูป ในจำนวนนี้มีสามเณรทา ตีวรัตน์ ได้ลาสิกขาออกมาเป็นฆราวาส นายทาเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ จึงได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และสุดท้ายได้เป็นกำนันประจำตำบลบัวสลี (กำนันคนแรกของหมู่บ้านร่องขุน) กำนันทา ตีวรัตน์ เห็นว่าหมู่บ้านใหญ่ขึ้นผู้คนมากมาย วัดวาคับแคบ อีกทั้งเป็นที่ลุ่มใกล้ลำน้ำ เมื่อถึงฤดูน้ำหลากสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน กำนันและคณะศรัทธาจึงได้ทำการย้ายวัดมาตั้งอยู่บนที่ดินในปัจจุบันนี้โดยนางบัวแก้ว ภรรยากำนันทา เป็นผู้ยกที่ดินให้สร้างวัดจำนวน 4 ไร่เศษ คณะศรัทธาได้ร่วมกันสร้างศาลาเรือนไม้ 1 หลัง เมื่อแล้วเสร็จจึงร่วมกันเดินทางไปอาราธนานิมนต์ พระดวงรส อากาศโร จากวัดมุงเมือง อำเภอเมืองเชียงราย มาเป็นเจ้าอาวาส โดยมีพระครูพุทธิสารเวที (แอต เทววิโส) เป็นผู้แนะนำ

ขณะที่วัดร่องขุนเจริญรุ่งเรืองด้วยคณะศรัทธาชาวไทยและชาวจีนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และบ้างก็แยกย้ายกันออกไปอยู่ต่างถิ่น เมื่อร่ำรวยแล้วก็หวนกลับมาช่วยกันทำนุบำรุงรักษา วัดตามอัธยาศัย ทั้งยังมีคณะศรัทธาต่างถิ่นที่เลื่อมใสศรัทธาในพระใสเป็นจำนวนมาก ได้เดินทางมาร่วมทำบุญ ในการก่อสร้างศาสนสถานจนแล้วเสร็จทั้งหมด ด้วยความเป็นพระนักพัฒนา ปี พ.ศ. 2537 พระใสได้รับแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูชาคริยานุยุต ในปีเดียวกันนี้คณะศรัทธาวัดร่องขุนมีความเห็นว่าอุโบสถที่สร้างมาร่วม 38 ปี อยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก ใช้ทำสังฆกรรมไม่ได้ กลับเป็นที่อยู่ของค้างคาวฝูงใหญ่ จึงคิดจะสร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้น ดังนั้น เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2538 จึงได้ทำพิธีรื้อถอนอุโบสถ และประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ในการก่อสร้าง เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2538

วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2539 ได้เริ่มลงมือก่อสร้างอุโบสถหลังปัจจุบัน แต่เสร็จเพียงแค่โครงสร้างตัวอุโบสถองค์กลางเท่านั้น ปัจจัยของวัดเริ่มขาดแคลนเพราะภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง ในปี พ.ศ.2540 อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ จิตรกรผู้มีชื่อเสียงระดับชาติ ซึ่งเป็นเลื่อมใสเชื่อใจคนบ้านร่องขุนโดยกำเนิด ได้พิจารณาตนเข้ามาสานต่อเพื่อสร้างอุโบสถถวายเป็นพุทธบูชาหวังให้เป็น “งานศิลป์เพื่อ แผ่นดิน” ด้วยปัจจัยของท่านเอง โดยพระครูชาคริยานุยุต และคณะศรัทธา ชาวบ้านไม่ต้องลำบากในการหาเงินมาสร้างวัดในภาวะเศรษฐกิจของชาติที่กำลังตกต่ำ อาจารย์เฉลิมชัย ได้เข้ามาทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมแบบแปลนตามปรารถนาของท่าน จนทำให้วัดร่องขุนสวยงามประทับใจผู้คนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ได้มาเยี่ยมชม จากวัดร่องขุนที่ไม่มี

ใครรู้จักกลายเป็นวัดที่มีชื่อเสียงเป็นที่เชิดหน้าชูตาของจังหวัดและประเทศชาติ โครงการก่อสร้างวัดเมื่อเสร็จสมบูรณ์แล้วจะประกอบด้วยหมู่สถาปัตยกรรมทั้งสิ้น 4 หลัง มีอุโบสถ ปราสาทบรรจุพระธาตุ พิพิธภัณฑศาลาราย หมู่กุฏิ ศาลาการเปรียญ และศาลารับรองแขกที่มาเยี่ยมชมวัด อาจารย์เฉลิมชัยได้ทำการซื้อที่ดินเพิ่มเพื่อขยายบริเวณวัดทางด้านทิศใต้ จำนวน 1 ไร่ 200 ตารางวา และคุณวันชัย วิชญชาคร จากกรุงเทพฯ บริจาคที่ดินเพิ่มต่อจากที่ซื้ออีก 5 ไร่ 300 ตารางวา รวมที่วัดในปัจจุบันเป็นจำนวน 10 ไร่ 100 ตารางวา เพื่อจะสร้างหมู่สถาปัตยกรรมทั้ง 4 ให้เสร็จสิ้น ตามจินตนาการของท่าน ส่วนสิ่งก่อสร้างที่เคยมีมาไม่ว่าจะเป็นศาลา กุฏิ หอฉัน ศาลาอบสมุนไพร ชุมประตู่ และกำแพงวัดที่สร้างในสมัยพระครูชาคริยานุยุต ได้เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลาจำเป็นต้องรื้อทิ้ง เพื่อสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อม ทัศนียภาพให้สวยงาม โดยเน้นแสดงความเป็นเอกภาพของหมู่สถาปัตยกรรมแนวใหม่ และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ในรูปแบบของอาจารย์อันวิจิตรอลังการ

อาจารย์เฉลิมชัย ได้ตั้งจิตอธิษฐานขอถวายตนรับใช้พระพุทธศาสนา เพื่อสร้างวัดร่องขุนตั้งแต่อายุ 42 ปี (พ.ศ. 2540) เป็นต้นไป จวบจนกว่าจะสิ้นลม ณ วัดแห่งนี้ ท่านสิ้นแล้วซึ่งความปรารถนาใดๆ ในวัฏทางโลก ท่านมุ่งอุทิศถวายตนให้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และมวลมนุษยชาติ อันเป็นที่รักของท่านด้วยความศรัทธาเชื่อมั่น

1.2) แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของวัด

(1) อุโบสถสีขาว เป็นอุโบสถที่คล้ายกับโบสถ์ขาวต้นแบบที่วัดมิ่งเมือง จังหวัดน่าน ซึ่งออกแบบสร้างตามจินตนาการของท่านเจ้าอาวาส และผลงานลวดลายปูนปั้นโดย สล่าเสาร์แก้ว เลาดิช่างพื้นบ้านเมืองน่าน สกulptช่างเชียงแสนโบราณ สำหรับอุโบสถวัดร่องขุนเป็นโบสถ์สีขาวทั้งหลัง ชมความงดงามของศิลปะตามจินตนาการของอาจารย์เฉลิมชัย โฆสิตพิพัฒน์และลูกศิษย์ฝีมือดีของอาจารย์ศิลปะมีความประณีตสวยงาม บนลวดลายปูนปั้นถูกประดับประดาไปด้วยกระจกสีเงินแวววาว เมื่ออุโบสถต้องแสงอาทิตย์จะมีประกายระยิบระยับงดงามยิ่ง ภายในอุโบสถมีภาพเขียนฝาผนัง ฝีมือของอาจารย์เฉลิมชัย โฆสิตพิพัฒน์อุโบสถขาวหลังนี้เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2541 อุโบสถเป็นลักษณะเด่นของวัดที่ตกแต่งด้วยสีขาวเป็นพื้น ประดับด้วยกระจกแวววาววิจิตรงดงามแปลกตา บนปูนปั้นเป็นลายไทย โดยเฉพาะภาพพระพุทธรองค์หลังพระประธานซึ่งเป็นภาพที่ใหญ่งดงามมากเหนือ อุโบสถที่ประดับด้วยสัตว์ในเทพนิยาย เป็นรูปกิ้งก้างกิ้งกือเขียดงวงซุงา ดุจดงามแปลกตาน่าสนใจมาก ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถก็เป็นฝีมือภาพเขียนของอาจารย์เฉลิมชัยเอง (ภายในพระอุโบสถห้ามถ่ายรูป)

(2) หอพระธาตุ ภาคกลางเรียกพระธาตุว่า “เจดีย์” แต่คนภาคเหนือจะนิยมเรียกเจดีย์ว่า “พระธาตุ” พระธาตุของวัดร่องขุน หลังไม้ใหญ่โตนักตั้งอยู่ด้านหลังอุโบสถ จะมีลักษณะเป็นสีขาว เช่นเดียวกับอุโบสถได้สร้างหอครอบพระธาตุไว้เป็นสถาปัตยกรรม/ศิลปกรรมแบบล้านนาประยุกต์ ตามแนวคิดของอาจารย์เฉลิมชัย โฆสิตพิพัฒน์พระธาตุหรือเจดีย์องค์นี้ได้บรรจุพระบรม

สารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้เป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นตั้งแต่สร้างพระธาตุมา เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้อีกจุดหนึ่งซึ่งควรแก่การเข้าไปศึกษาเรียนรู้

(3) หอพระพุทธรูป ตั้งอยู่ด้านหลังหอพระธาตุหรือเจดีย์ไปทางทิศตะวันตกอีกทีหนึ่ง โดยมีสะพานสีขาวดีไปยังหอพระ เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปที่เป็นพุทธศิลปะที่งดงามอีกองค์หนึ่ง ซึ่งทางวัดอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ได้ออกแบบสร้างหอบรรจุพระไว้อย่างสวยงามเป็นแบบล้านนาประยุกต์ตามทัศนคติของท่าน

(4) หอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ภาพเขียนของอาจารย์เฉลิมชัย ตั้งอยู่ตรงข้าม (ด้านหน้า) กับซุ้มประตูเข้าเขตพุทธาวาส พิพิธภัณฑ์นี้จะนำผลงานการเขียนของอาจารย์เฉลิมชัยไปตั้งแสดงไว้ให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้าไปในวัดร่องขุนได้ศึกษาเรียนรู้มีผลงานทุกประเภทที่ท่านได้สร้างผลงานไว้ ผลงานทุกชิ้นที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์จะไม่จำหน่าย จะตั้งไว้แสดงให้คนได้ชมได้ศึกษา เป็นงานศิลปะรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานภาพพิมพ์หรืองานออกแบบโมเดลต่างๆ เพื่อนำไปสร้างไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูป ตราสัญลักษณ์ รวมทั้งงานการรับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาทด้วย โดยจัดแสดงงานตั้งแต่เริ่มต้นวาดภาพตอนอายุ 14 ปีขณะที่อยู่เชียงราย จนกระทั่งเข้ากรุงเทพฯ เรียนที่วิทยาลัยเพาะช่างและมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยแบ่งจัดแสดงเป็นสัดส่วนงานสวย ๆ และจิตรพิสดารทั้งนั้น

(5) ห้องแสดงภาพและจำหน่ายภาพ อยู่ด้านซ้ายของประตูเข้าเขตพุทธาวาส คือ เมื่อเข้าสู่เขตพุทธาวาสจะมีห้องแสดงภาพและจำหน่ายภาพ สำหรับห้องแสดงภาพและจำหน่ายภาพนั้น เป็นสถานที่แสดงภาพที่เป็นผลงานที่จะจำหน่ายแก่ผู้ที่ต้องการจะนำไปเป็นที่ระลึก หรือนำไปเก็บอนุรักษไว้หรือเป็นของที่ระลึกแก่เพื่อน ๆญาติ ๆ รายได้จะนำมาพัฒนาวัดร่องขุนต่อไป ดังนั้นผู้ที่ต้องการสามารถซื้อได้ที่ห้องแสดงภาพและจำหน่ายภาพนี้ได้

(6) ห้องสุขาทองคำ อยู่ติดกับห้องแสดงภาพและจำหน่ายภาพเข้าไปในเขตพุทธาวาส เป็นห้องสุขาที่แปลกกว่าที่อื่นทั้งหมด ผู้เข้าไปท่องเที่ยวในวัดจะเรียกว่า “ห้องสุขาทองคำ” เนื่องจากตัวอาคารเหลืองอร่ามไปด้วยสีเหลืองทอง ประดับด้วยทองคำอันสุกใส เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าไปท่องเที่ยวในวัดร่องขุน ห้องสุขามีความสะอาด มีคนดูแลอยู่ตลอดเวลา

(7) บ้านบุญขาว เป็นศาลาสำหรับทำบุญ สร้างกองการกุศลตามวิถีพุทธ จะอยู่ทางด้านเยื้อง ๆ กับอุโบสถไปทางทิศใต้ จะมีพระภิกษุสงฆ์ประจำอยู่ นักท่องเที่ยวผู้ใดมีความประสงค์จะทำบุญถวายสังฆทาน หรือทำบุญอื่น ๆ ก็เชิญได้ที่บ้านบุญขาว จะมีเจ้าหน้าที่คอยแนะนำอำนวยความสะดวกประจำอยู่

(8) โรงปั้น เป็นสถานที่ที่กลุ่มศิลปินลูกศิษย์ของอาจารย์เฉลิมชัยช่วยกันปั้นแต่งลวดลายต่าง ๆ เรียกว่า “แหล่งปั้นงาน” ก็ว่าได้ ผู้ที่สนใจใคร่จะดูวิธีการขั้นตอนการปั้น การตกแต่ง ประดับกระຈก หรือการเติมสีสันของชิ้นงาน ก็สามารถเข้าไปศึกษาเยี่ยมชมได้แต่อาจจะ

ไม่เหมาะกับผู้ที่แพ้ฝุ่นละออง เนื่องจากเป็นสถานที่ใช้วัสดุที่เป็นฝุ่น เช่น ทราย ปูน เป็นต้น

(9) หอบรรยายธรรม เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก มีลักษณะ ๓ ชั้น แต่ชั้นล่างสามารถใช้งานได้ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอุโบสถ ก่อนถึงบ้านบุญขาวซึ่งจะอยู่เยื้อง ๆ กัน

(10) หอวิปัสสนา เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กมีลักษณะชั้นเดียว อยู่เข้าไปข้างใน เป็นสถานที่สำหรับผู้ที่มีความสนใจจะไปฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีเครื่องอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติธรรมพอสมควร

(11) ชุมทางเข้าเขตพุทธาวาส เป็นชุมที่ประตูที่จะเดินเข้าไปชม/สักการะบริเวณอุโบสถ จะมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ชุมทางเข้า-ออก เพื่อบริการด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวที่เข้าไปชม/สักการะ มีภาพอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์เท่าตัวจริงยืนให้การต้อนรับและให้ผู้ที่ประสงค์จะถ่ายรูปกับอาจารย์ได้ถ่ายกันอย่างไม่ต้องเกรงใจ

1.2) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดร่องขุน เป็นวัดที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นผ่านสีขาว และการใช้เศษแก้วในปูนปลาสเตอร์เป็นประกายรับแสงแดด สีขาว หมายถึงความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า ในขณะที่แก้วเป็นสัญลักษณ์ของปัญญาของพระพุทธเจ้า และพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ลักษณะเด่นของวัดร่องขุนอยู่ที่พระอุโบสถสีขาว ประดับด้วยกระจกแวววาว และลวดลายต่าง ๆ ซึ่งเป็นงานศิลปะที่ไม่เหมือนที่ไหน ที่ด้านหน้าพระอุโบสถจะมีสะพานที่สื่อถึงการเดินข้ามวิญญูสงสารมุ่งสู่พุทธภูมิ และก่อนขึ้นสะพานจะมีครึ่งวงกลมเล็กซึ่งหมายถึงโลกมนุษย์ มีงานศิลปะเป็นรูปมือโผล่มาจากพื้นดิน สิ่งก่อสร้างที่โดดเด่นรองจากพระอุโบสถสีขาวก็จะเป็นอาคารห้องน้ำสีทอง ตกแต่งด้วยสีทองตั้งแต่หลังคาจนถึงตัวอาคาร เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวจีน นอกจากนี้ยังมีจิตรกรรมฝาผนังที่เสนอถึงการฝีมือของอาจารย์เฉลิมชัย ซึ่งไม่น่าพลาดชมอยู่ภายในโบสถ์อีกด้วย โดยภายในพระอุโบสถ ประกอบด้วยภาพเขียนสีทองตามผนังทั้ง 4 ด้าน เพดานและพื้นเป็นภาพเขียนที่แสดงถึงการหลุดพ้นจากกิเลสสาร มุ่งเข้าสู่โลกุตระธรรม ส่วนหลังคาพระอุโบสถได้นำหลักการของการปฏิบัติจิต 3 ข้อ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน

2) วัดร่องเสือเต้น

2.1) ความเป็นมา

วัดร่องเสือเต้น ตั้งอยู่ที่ชุมชนร่องเสือเต้น ตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ริมแม่น้ำกกฝั่งด้านซ้าย ทาง ทิศตะวันออกของเมืองเชียงราย ในอดีตสถานที่แห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งของวัดร้าง เมื่อ 80-100 ปีก่อน จากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่เล่าว่า ในสมัยนั้นยังไม่มีบ้านเรือนและผู้คนอาศัยอยู่มากนัก สัตว์ป่าจึงมีจำนวนมากโดยเฉพาะเสือ ชาวบ้านที่ผ่านแถวนี้มักชอบเห็นเสือกระโดดข้ามร่องน้ำไปมา จึงเรียกบริเวณนี้ต่อ ๆ กันมาว่า “ร่องเสือเต้น” รวมทั้งได้เรียก

หมู่บ้านใกล้เคียงบริเวณนี้ว่า “บ้านร่องเสือเต้น” อีกด้วย วัดร่องเสือเต้นถูกสร้างขึ้นเนื่องจากชาวบ้านร่องเสือเต้นไม่มีที่ทำบุญในหมู่บ้าน เวลาทำบุญในวันสำคัญต้องไปทำบุญที่วัดอื่น ทำให้คนในหมู่บ้านต่างกระจัดกระจายกันไป จึงได้ร่วมกันบูรณะวัดร้างแห่งนี้ เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านร่องเสือเต้น และเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญ จึงสร้างวัดแห่งนี้ขึ้นและให้ชื่อว่า “วัดร่องเสือเต้น”

2.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) วิหารวัดร่องเสือเต้น สร้างและออกแบบโดยศิลปินพื้นบ้านชาวเชียงราย นายพุทธา กาบแก้ว หรือที่คนรู้จักในนาม สล่านก ซึ่งเป็นศิษย์อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ วิหารเริ่มสร้างเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2548 โดยมีขนาดกว้าง 13 เมตร ยาว 48 เมตร สร้างเสร็จเมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2559 ร่วมใช้เวลาก่อสร้างแล้วเสร็จถึง 11 ปี วิหารใช้สีน้ำเงินตัดกับสีทอง ภายในวิหารยังมีภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังพุทธประวัติที่เน้นลงสีน้ำเงินแซมสีทองเป็นหลักแสดงถึงธรรมะขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าที่เผยแผ่ไปทั่วโลก ซึ่งความโดดเด่นของวิหารแห่งนี้อยู่ที่ศิลปะของตัววิหารที่สวยงามและมีเอกลักษณ์น่าจดจำ มีลักษณะเป็นศิลปะแนวประยุกต์ โดยใช้โทนสีน้ำเงินและสีฟ้าเป็นหลัก ที่ใช้เป็นสื่อแสดงถึงธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นหลักความจริงตามเหตุและผล เปรียบเสมือนเป็นท้องฟ้าที่สดใส และไม่ว่าใครก็ตามที่ได้มาเห็น ต่างก็ตะลึงในพุทธศิลป์ที่สวยงามแปลกตาและมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ส่วนด้านหลังวิหารมีพระพุทธรูปสีขาวองค์ใหญ่ เป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติสูงเทียบเท่ากับวิหารตัดกับสีน้ำเงินฟ้าสลับทอง รอบนอกวิหารมีประติมากรรมพุทธศิลป์ร่วมสมัยจัดวางตามจุดต่างๆอย่างสวยงามลงตัว นอกจากนี้ บริเวณรอบนอกยังมีพระพุทธรูปองค์ขาวประดิษฐานบนบัลลังก์ดอกบัวพร้อมพุทธสาวกและเหล่าทวยเทพทั้งหลาย

(2) พระพุทธรูปขมกลบตีรีโลกนาถ ภายในประดิษฐานพระประธานนามว่า พระพุทธรูปขมกลบตีรีโลกนาถ เป็นพระพุทธรูปสิงห์หนึ่งสีขาวมุก ขนาดหน้าตักกว้าง 5 เมตร สูง 6.5 เมตร โดยมีพระรอดลำพูน จำนวน 88,000 องค์ และแก้วแหวนเงินทองถูกฝังอยู่ใต้พระพุทธรูปองค์นี้ ส่วนบริเวณพระเศียรก็ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก รวมทั้งยังได้รับพระราชทานนาม รัชมมงคลตีรีโลกนาถ มีความหมายว่า “พระพุทธเจ้าทรงเป็นมงคลเจ้าในความเป็นราชา เป็นที่พึ่งในสามโลก”

(3) พระธาตุเกศแก้วจุฬามณีห้าพระองค์ มีความสูง 20 เมตร โดยยอดขององค์พระธาตุได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ จากสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก วัดร่องเสือเต้นสร้างจากแรงศรัทธาผนวกการสืบสานศิลปะในเชิงพุทธศิลป์ของสล่านก ผู้ที่ได้รับแรงบันดาลใจทางศิลปะจากอาจารย์ถวัลย์และอาจารย์เฉลิมชัย จนเกิดเป็นวัดที่สวยงามตา

(4) พญานาค ด้านหน้าพระวิหารจะมี “พญานาค” ตัวใหญ่ 2 ตัว อยู่คู่กัน ซึ่งเป็นศิลปะที่สล่ากันได้นำเอารูปแบบผลงานของอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ ผู้สร้างบ้านดำ จังหวัดเชียงรายนำมาประยุกต์ อาจารย์ถวัลย์นั้นขึ้นชื่อในเรื่องศิลปะเขาและงา จึงได้นำตรงนี้มาประยุกต์ใช้สร้างขึ้นโดยเฉพาะอวัยวะส่วนที่เป็นพันพญานาค จะเห็นได้ว่ามีความโค้งงอสวยงามและมีความแหลมคม พญานาคที่นี้จึงดูมีความสวยงาม พลิวไหว และน่าเกรงขามไปในตัว

2.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดเสื่อเต็นคือพระอุโบสถใหม่ที่มีความงดงามแปลกตา สร้างขึ้นด้วยศิลปะแบบไทยประยุกต์ จากการรังสรรค์ของนายพุทธา กาบแก้ว ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ที่เป็นผู้รังสรรค์วัดร่องขุนนั่นเอง ศิลปะประยุกต์ที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะบันไดพญานาคที่มีลวดลายสวยงามแตกต่างจากประติมากรรมอื่น ๆ เมื่อเข้าไปยังวัดร่องเสื่อเต็น ก็ต้องตื่นตาตื่นใจไปความสวยงามของวัดที่มีความแตกต่างจากรูปแบบการสร้างวัดทั่ว ๆ ไป เริ่มตั้งแต่ด้านหน้าวัดมีซุ้มประตูวัดสุดอลังการที่สร้างเป็นพญานาคทำวมุจลินทร์ และปูศรีสุทโธ ถัดเข้าเป็นวงเวียน ที่จัดสร้างเป็นพระอุคุต พระอัครสาวกของพระพุทธเจ้า ก่อนที่จะเข้าไปยังวิหารวัด ที่มีความสวยงามอลังการด้วยงานประติมากรรมพุทธศิลป์ร่วมสมัย พระวิหารแห่งนี้ให้นิยามว่าเป็นทิพยสถาน คือ เป็นการสรรเสริญพระพุทธเจ้าทั้งในรูปแบบของประติมากรรมและจิตรกรรม เมื่อคนเข้าไปมีจิตใจดีก็จะรักษาศีลก่อให้เกิดสมาธิ และปัญญาตามมา มีประติมากรรมบันไดพญานาคที่ใช้เฉดสีเดียวกันนั้นมีความชดช้อยและลวดลายแตกต่างจากประติมากรรมทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะช่วงเขี้ยวของพญานาคมีความพลิ้วไหวอ่อนช้อย ภายในวิหารมีผลงานจิตรกรรมภาพวาดฝาผนังเกี่ยวกับพระพุทธประวัติ โดยใช้เฉดสีน้ำเงินฟ้ามีลวดลายที่อ่อนช้อยงดงาม มีพระประธานสีขาว สูง 6.50 เมตร หน้าตักกว้าง 5 เมตร ชื่อว่า “พระพุทธรัชมงคโลกนาค” โดยมีพระรอดลำพูน จำนวน 88,000 องค์ และแก้วแหวนเงินทองหลายสิ่งถูกฝังอยู่ใต้พระพุทธรูปองค์นี้ รวมทั้งบริเวณพระเศียรได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก รวมทั้งยังได้รับพระราชทานนามพระพุทธรัชมงคโลกนาค ที่หมายความว่า “พระพุทธเจ้าทรงเป็นมงคล เจ้าในความเป็นราชา เป็นที่พึ่งในสามโลก” ด้านหลังวิหารมีพระพุทธรูปสีขาวปางห้ามญาติองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ ถัดไปคือ “พระธาตุเกศแก้วจุฬามณีห้าพระองค์” มีความสูง 20 เมตร โดยยอดขององค์พระธาตุได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ จากสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก วัดร่องเสื่อเต็น งดงามด้วยพุทธศิลป์ร่วมสมัยที่มีความสวยงาม โดดเด่นในแบบเฉพาะตัว เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และเป็นอีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาสำคัญของจังหวัดเชียงราย อีกหนึ่งความงดงามภายในอุโบสถต้องยกให้องค์พระประธานของที่นี่นั่นคือ “พระพุทธรัชมงคโลกนาค” พระประธานสีหนึ่งสีขาวมุก ขนาดหน้าตักกว้าง 5 เมตร สูง 6.5 เมตร เต็มเป็นสง่าท่ามกลางสีน้ำเงิน - ฟ้า ของภาพวาดที่อยู่ราย

ล้อม แม้จะเป็นองค์พระประธานที่สร้างขึ้นใหม่ แต่ภายในอัดแน่นด้วยวัตถุมงคลที่ควรค่าแก่ การกราบสักการะ ไม่ว่าจะเป็น ใต้ฐานพระพุทธรูปที่บรรจุ องค์พระรอดลำพูน จำนวน 84,000 องค์ พร้อมแก้วแหวนเงินทองมากมาย หรือบริเวณพระเศียรก็ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งได้รับ พระราชทานจาก สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก จึงไม่น่าแปลกใจที่ เหล่าบรรดาผู้คนที่เข้ามาที่นี่

ดังนั้น หลักคิดในการสร้างแหล่งเรียนรู้ทางพุทธศาสตร์ให้เป็นอัตลักษณ์ของวัดร่อง เสือต้น คือ วิหารสีน้ำเงินสร้างขึ้นตามความคิดของนายพุทธา กาบแก้ว โดยเจ้าอาวาสได้ให้อิสระทาง ความคิดและการทำงานอย่างเต็มที่ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าต้องแหวกแนวจากวัดหลาย ๆ วัดที่สร้างมา การบวกรูปเคารพ มีการประชาสัมพันธ์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และการที่นักท่องเที่ยว มาถ่ายรูปปลงเฟซบุ๊ก กระบวนการดูแลรักษา ในแต่ละเดือนคนในชุมชนจะนัดกันมาทำความสะอาด วัด ส่วนงานศิลปะเป็นหน้าที่ของช่างที่ทางวัดจ้างมาดูแลซ่อมแซม

3) วัดพระธาตุตอดยตุง

3.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุตอดยตุง หรือวัดพระมหาชินธาตุเจ้าตอดยตุง ตั้งอยู่บริเวณส่วนที่ เรียกว่าหน้าอกของดอยนางนอน ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของ ชาวเขา ซึ่งตอดยตุงมีระยะทางห่างจากอำเภอเมืองเชียงรายประมาณ 46 กม. และมีพระธาตุตอดยตุง ประดิษฐานอยู่บนยอดดอย สามารถมองเห็นได้ในระยะไกลเนื่องจากพระธาตุตอดยตุง ตั้งอยู่สูงกว่า ระดับน้ำทะเลประมาณสองพันเมตร อีกทั้งยังเป็นพระธาตุประจำปีเกิดปีกุนอีกด้วย ตามตำนานเล่า ว่า พระธาตุตอดยตุงสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอชุตราช กษัตริย์ผู้ครองเมืองโยนกนาคพันธุ์ (ปัจจุบันคือ อำเภอแม่จัน) พระมหากษัตริย์ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุพระรากขวัญเบื้องซ้าย (กระดูกไห ปลาร้า) แล้วมอบให้แก่พระเจ้าอชุตราช ได้สร้างเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุนั้นไว้บนดอยแห่งนี้ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ไว้ แล้วจึงได้ให้ทำตุง มีความยาว 1,000 วาปักบนยอดเขาหากทุงปลิว ไปถึงที่ใดก็กำหนดให้เป็นฐานของพระเจดีย์ ทั้งนี้พระองค์ได้พระราชทานทองคำให้พวกลาวจกเป็นค่า ที่ดิน และให้พวกมิลักขุ 500 ครอบครัวดูแลรักษาพระธาตุ ต่อมาในสมัยพญามังรายแห่งราชวงศ์ มังราย พระมหากษัตริย์ได้นำพระบรมสารีริกธาตุมาถวาย 50 องค์ พญามังรายจึงให้สร้างพระ เจดีย์อีกองค์ใกล้เคียงกับเจดีย์องค์เดิม นับจากนั้นเป็นต้นมาพระธาตุตอดยตุงจึงได้มีเจดีย์สององค์

ต่อมาในปีพ.ศ. 2470 พระธาตุตอดยตุงทรุดโทรมมาก ครูบาศรีวิชัยได้มาบูรณะ องค์พระธาตุขึ้นใหม่ โดยสร้างครอบองค์เดิมให้มีทรงแบบเดิม สูงประมาณ 5 เมตร สร้างรูปปั้นเสือไว้ ทั้ง 4 มุม สร้างวิหารสำหรับไหว้พระธาตุ 1 หลังพร้อมพระประธานปูนปั้นภายในวิหาร 1 องค์ ใช้ ระยะเวลาก่อสร้าง 4 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2470-2474 ค่าใช้จ่ายทั้งหมด 3,205 รูเปี้ย ภายหลังวิหารกับ

พระประธานได้ถูกภัยธรรมชาติทำให้ทรุดโทรม ส่วนองค์พระธาตุยังมีสภาพปกติแต่หมองคล้ำไป ในปี พ.ศ. 2516 กระทรวงมหาดไทยได้ก่อสร้างพระธาตุองค์ใหม่ครอบพระเจดีย์เดิมไว้ องค์พระธาตุเป็นสี่ทองขนาดเล็กสององค์ สูงประมาณ 5 เมตร บนฐานสี่เหลี่ยมย่อมุม มีซุ้มจระนำสี่ทิศ องค์ระฆังและปลียอดมีขนาดเล็ก ออกแบบโดยนายประภิต (จิตร) บัวบุศย์ การสร้างพระธาตุองค์ใหม่นั้นใช้วิธีหล่อคอนกรีตมาประกอบครอบเจดีย์คู่ทั้งสององค์ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงแบบขององค์พระธาตุดังกล่าวสามารถอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมไว้ภายในได้ ในปี พ.ศ. 2549 กรมศิลปากรมีโครงการรื้อถอนรูปแบบศิลปกรรมของพระธาตุดอยตุงที่กระทรวงมหาดไทยได้ก่อสร้างครอบพระธาตุองค์เดิมไว้ โดยให้เหตุผลว่า เพื่อเป็นไปตามร้องขอของคนท้องถิ่นไปทางจังหวัด และส่งต่อมายังสำนักโบราณคดีเชียงใหม่ ให้ช่วยฟื้นฟูพระสถูปในสมัยครุบาทศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา ได้บูรณะไว้ตามภาพถ่ายที่ปรากฏอยู่ในวิหารพระธาตุดอยตุง ซึ่งคณะทำงานได้มีการหารือทางเจ้าคณะอำเภอเวียงชัยเรียบร้อยแล้ว และได้ให้นำพระสถูปครอบที่ถอดออกมาไปตั้งไว้ที่วัดน้อยพระธาตุดอยตุง ซึ่งอยู่ด้านล่างก่อนขึ้นดอยพระธาตุ จากนั้นทำการบูรณะพระสถูปเจดีย์สมัยครุบาทศรีวิชัยให้คืนกลับมาสภาพดั้งเดิมให้แล้วเสร็จก่อนเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 21 ล้านบาท โดยรวมค่าปรับปรุงภูมิทัศน์ อาทิ ปรับปรุงพื้นที่ลานพระธาตุให้กว้างขึ้น รื้อโรงเก็บวัสดุอุปกรณ์ เคลื่อนย้ายพระสังกัจจายน์และพระพุทธรูปองค์ใหญ่ปางต่าง ๆ ไปตั้งประดิษฐานในสถานที่ที่เหมาะสม ปรับปรุงภูมิทัศน์ฐานบันไดนาคทางขึ้น เพื่อความสะดวกต่อพุทธศาสนิกชนซึ่งไปนมัสการพระธาตุเป็นจำนวนมากของทุกปี

3.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

วัดพระธาตุดอยตุงเป็นสถานที่ประดิษฐานพระเจดีย์บรมพุทธรูปพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนพระรากขวัญเบื้องซ้าย หรือกระดูกไหปลาร้าซึ่งนำมาจากประเทศอินเดีย ดังมีตำนานกล่าวไว้ว่าเมื่อ 1,000 กว่าปีล่วงมาแล้ว ประมาณ พ.ศ. 1454 พระมหากัสสปะเถระพร้อมด้วยพระเชาขุตรราช กษัตริย์ผู้ครองเมืองโยนกนาคพันธ์ ร่วมกับข้าราชการบริวารได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุสถิตไว้ ณ ดอยแห่งนี้ และได้ปักตุงหรือธงบูชาพระบรมสารีริกธาตุ เป็นตุงตะขาบมีความยาวถึงพันวาปักไว้บนยอดดอยปล่อยชายตุงปลิวสะบัดถึงที่ใดให้หมายเป็นเขตศักดิ์สิทธิ์ดอยนี้จึงได้ชื่อว่าดอยตุงมาจนถึงปัจจุบันนี้ พระธาตุดอยตุงเป็นปฐมเจดีย์แห่งล้านนา ตุง คือ ขวัญเมืองและเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา สถิตคู่พระธาตุนันทบุรีศักดิ์สิทธิ์ตลอดมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2470 ครุบาทเจ้าศรีวิชัยได้บูรณะองค์พระธาตุขึ้นใหม่ตามศิลปะแบบล้านนาดั้งเดิมและได้สร้างพระธาตุองค์ใหม่ครอบองค์เดิมไว้

พระธาตุดอยตุง เป็นพระธาตุที่มีชื่อเสียงมากที่สุดของจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีความเก่าแก่ สวยงาม มองเห็นวิวัฒนาการของเมืองเชียงรายได้อย่างเต็มตา มีลักษณะเป็นเจดีย์สี่ทองอร่าม 2 องค์คู่กัน ในรูปแบบทรงปราสาทยอดทรงระฆังกลมขนาดเล็ก ตั้งบนฐานสี่เหลี่ยม กรูกระเบื้องดินเผา และถือเป็น พระธาตุประจำปีกุน ซึ่งปีกุนในคติล้านนา นั้น สัญลักษณ์คือช้าง (กฤษณ) ไม่ใช่หมู ดังที่เราเข้าใจกัน นอกจากนี้ เมื่อถึงเทศกาลนมัสการพระธาตุดอยตุง จะมีพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทย

และเพื่อนบ้านจากประเทศใกล้เคียง เช่น ชาวเชียงตุงในรัฐฉาน ประเทศเมียนมา ชาวหลวงพระบาง เวียงจันทน์ สปป.ลาว เดินทางเข้ามานมัสการเป็นประจำทุกปี และในฤดูหนาวบรรยาอากาศรอบองค์ พระธาตุจะสวยงามเป็นพิเศษ เพราะถูกหมอกสีขาวปกคลุมทั่วบริเวณ ตำนานของพระธาตุดอยตุง กล่าวว่า นี่คือเจดีย์แห่งแรกในอาณาจักรล้านนาอันเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนพระรากขวัญ เบื้องซ้าย (กระดูกไหปลาร้า) ที่พระเจ้าอชุตราชทรงอัญเชิญมาจากประเทศอินเดีย นอกจากนี้ ยังมีเรื่องเล่ากันว่าในอดีตได้มีการปักธงตะขาบ (ตุง) ที่มีความยาวถึงพันวาไว้บนยอดดอย ถ้าหากปลายธง ไปตกที่ไหน ก็จะยึดเอาเป็นที่ตั้งพระสถูป เหตุนี้เองจึงน่าจะเป็นที่มาของชื่อพระธาตุดอยตุง แต่เดิม พระธาตุดอยตุงมีองค์เดียว รูปแบบการก่อสร้างเป็นศิลปะเชียงแสนย่อมุมไม้สิบสอง คล้ายกับพระธาตุ ดอยสุเทพ ทั้งนี้เมืองเชียงรายสมัยก่อนเป็นเมืองร้างอยู่หลายครา พระธาตุดอยตุงจึงขาดการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ ตัวพระธาตุทรวดุทโธรมและพังทลายลง พระเจ้ามังรายมหาราชจึงทรงมีรับสั่งให้สร้างเจดีย์ อีกร่องค้ำไว้ใกล้กันอีกร่องค้ำหนึ่ง จึงทำให้พระธาตุดอยตุงมี 2 องค์

พระธาตุดอยตุง พระธาตุประจำปีเกิดปีกุน ในยามปกตินั้นจะต้องแสงอาทิตย์จน เป็นสีทองอร่ามตา สร้างความประทับใจให้กับนักเดินทางทุกคน เป็นที่บรรจุพระรากขวัญเบื้องซ้าย (กระดูกไหปลาร้า) ของพระพุทธเจ้า ต่อมาในสมัยพญามังราย พระมหาวชิโรทธิเถระได้นำพระบรม สารีริกธาตุมาถวาย 50 องค์ พญามังรายจึงให้สร้างพระเจดีย์อีกร่องค้ำใกล้กับเจดีย์องค์เดิม นับจากนั้น เป็นต้นมาพระธาตุดอยตุงจึงได้มีเจดีย์สององค์มาจนถึงทุกวันนี้

3.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

รูปแบบสถาปัตยกรรม พระธาตุดอยตุงแต่เดิมมีองค์เดียว รูปแบบการก่อเป็น ศิลปะเชียงแสนย่อมุมไม้สิบสอง คล้ายกับพระธาตุดอยสุเทพ เมืองเชียงรายสมัยก่อนเป็นเมืองร้างอยู่ หลายครา พระธาตุดอยตุงจึงขาดการบูรณะปฏิสังขรณ์ ตัวพระธาตุทรวดุทโธรมและพังทลายลงนับตั้งแต่ พญามังรายได้สร้างเจดีย์อีกร่องค้ำใกล้กัน อีกร่องค้ำหนึ่งจึงทำให้พระธาตุดอยตุงมีสององค์ ปัจจุบันพระ ธาตุเป็นสีทองขนาดเล็กสององค์สูงประมาณ 5 เมตร บนฐานสี่เหลี่ยมย่อมุม มีซุ้มจระนำสี่ทิศ อยู่บน ดอยสูงแวดล้อมด้วยป่ารก เรียกว่า สวนเทพารักษ์ เชื่อกันว่าเป็นที่สถิตของเทพารักษ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2470 องค์พระธาตุทรวดุทโธรมมาก ครุบาเจ้าศรีวิชัย กับประชาชนเมืองเชียงรายได้ บูรณะขึ้นใหม่ โดยสร้างเป็นเจดีย์องค์ระฆังขนาดเล็กสององค์บนฐานแปดเหลี่ยม ตามศิลปะแบบ ล้านนา การบูรณะครั้งหลังสุด มีขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2516 โดยกระทรวงมหาดไทย ได้สร้างพระธาตุองค์ ใหม่ขึ้นครอบพระเจดีย์เดิมไว้ พระธาตุดอยตุง เป็นที่บรรจุพระรากขวัญเบื้องซ้าย (กระดูกไหปลาร้า) ของพระพุทธเจ้า นำมาจากมัธยมประเทศ นับเป็นครั้งแรกที่พระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ ได้มา ประดิษฐานที่ล้านนาไทย มีความเด่นที่จะมีพระธาตุ 2 องค์อยู่คู่กันไม่เหมือนพระธาตุที่วัดอื่น ๆ อีก มุมหนึ่งที่จะเห็นพระธาตุดอยตุงชัด ๆ คืออยู่ด้านหลังของอุโบสถ การท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาวจะมี หมอกลงจัดในตอนเช้า อดอยากได้เวลาที่เห็นพระธาตุชัด บางที่ต้องมาเที่ยงหรือป่วย เคยมาครั้งหนึ่งเมื่อ

ปี 2007 หมอกกลางจัดแทบมองไม่เห็นโบสถ์ของวัด ในวันนั้นหลาย ๆ คนก็ต้องผิดหวังที่องค์พระธาตุยังอยู่ในระหว่างการบูรณะ จึงเข้าไปกราบพระในโบสถ์ นอกจากสายหมอกแล้วบางเวลามีฝนตกลงมาเป็นช่วง ๆ ด้วย พอได้กลับมาอีกครั้งเริ่มมีประสบการณ์อย่างน้อยเลือกเวลาให้เป็นช่วงเที่ยง แดดจัด จะได้เห็นพระธาตุชัด

เมื่อนักท่องเที่ยวหลาย ๆ คนนึกถึงเชียงใหม่ขึ้นมา นักท่องเที่ยวจำนวนมากมายล่านั้น ก็มักจะเลือกนึกถึงพระธาตุดอยตุงเป็นสถานที่แรกที่ยากจะไปเที่ยว ไปสัมผัส และไปเก็บบรรยากาศ รวมถึงสักการบูชาพระธาตุดอยตุงกันสักครั้งในชีวิต เนื่องจากว่าพระธาตุดอยตุงเป็นโบราณสถาน ที่มีความเป็นมายาวนานและน่าสนใจ อีกทั้งยังเป็นพระธาตุที่เป็นที่เลื่อมใส และได้รับการสักการบูชาทั้งจากคนภายในเมืองเชียงใหม่ และทั้งจากนักท่องเที่ยวทั่วไป ไปจนถึงพุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก เพราะสำหรับพระธาตุดอยตุงนั้นถือว่าเป็นโบราณสถานเก่าแก่แห่งหนึ่งในภาคเหนือ และเป็นโบราณสถานเก่าแก่ของเชียงใหม่ ที่มีผู้คนทั่วไปให้ความสนใจ และยังถือว่าเป็นพระธาตุประจำปีเกิดของชาวปีกุนอีกด้วย

ดังนั้น จึงไม่แปลกที่พระธาตุดอยตุงจะได้รับความนิยม จากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยในแต่ละปีทุก ๆ วันจะมีนักท่องเที่ยวจากทั่วสารทิศ แวะเวียนมาเที่ยวพระธาตุดอยตุง ทั้งมาสักการบูชา และมาเพื่อเก็บภาพพระธาตุดอยตุง โบราณสถานเก่าแก่แห่งนี้นักกลับไปตลอดทั้งวันกันเป็นจำนวนมาก เมื่อมาถึงวัดพระธาตุดอยตุงแล้วสิ่งที่ไม่ควรพลาดมาก ๆ คือการมาจุดชมวิวพระธาตุดอยตุง ซึ่งเป็นจุดชมวิวใหม่ที่เพิ่งสร้างเสร็จได้ไม่นาน ซึ่งจะต้องเดินไปประมาณ 400 เมตร ทางเดินค่อนข้างสะดวกสบายไม่มีบันไดชันอะไรทั้งสิ้น วิวสวย คุ่มค่ากับการเดินมาก ใครที่มาช่วงเช้าตรู่นี้ก็เก็บแสงเช้าแสงเย็นได้เหมือนกัน

4) วัดพระธาตุจอมทอง

4.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุจอมทอง เป็นอีกหนึ่งวัดเก่าแก่ที่มีตำนานเคียงคู่มากับประวัติการสร้างเมืองเชียงใหม่ โดยองค์พระธาตุจอมทองแห่งนี้ ไม่เพียงมีชื่อที่เป็นมงคลนามเท่านั้น หากยังเป็นเจดีย์ตามศิลปะแบบล้านนาพุกามที่หุ้มทองคำสวยงามมากทีเดียว ย้อนตำนานในอดีต มีการสันนิษฐานว่า วัดแห่งนี้เกิดก่อนที่พ่อขุนเม็งรายจะมาพบดินแดนบริเวณนี้และสร้างเป็นเมืองเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 1815 เสียอีก โดยอ้างตามหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือพงศาวดารโยนกของพระยาประชากรจักร ซึ่งกล่าวว่า เมื่อพระพุทธศาสนาเมื่ออายุราว ๆ 936 ปีแล้วนั้น มีพระเถระเจ้ารูปหนึ่งชื่อว่า พระพุทธโฆษาจารย์ เป็นชาวโกศล ได้ออกเดินทางไปลังกาทวีป เพื่อนำคัมภีร์พระไตรปิฎกแห่งลังกาทวีปมาสู่สยามทวีปและพุกามประเทศ ต่อมาก็ได้นำเข้ามาสู่โยนกนครไชยบุรีศรีเชียงใหม่ในอาณาจักรไทย โดยในวันจันทร์ขึ้น 5 ค่ำเดือน 6 ปีชวด พ.ศ. 1483 ท่านได้นำพระบรมสารีริกธาตุ 3

ขนาดรวม 16 องค์ มาถวายแก่พระเจ้าฟ้างคราช เจ้าเมืองโยนกนาคพันธ์ในขณะนั้น พระองค์ได้แบ่งเป็นพระธาตุขนาดใหญ่หนึ่ง ขนาดกลางสองรวมสามองค์ส่งให้พญาเรือนแก้ว เจ้าเมืองไชยนารายณ์ (บริเวณอำเภอเวียงชัยในปัจจุบัน) ส่วนหนึ่งบรรจุลงมหาสถูปบนดอยทอง ขนานนามว่าพระธาตุดอยจอมทอง ซึ่งในช่วงเวลาเดียวกันกับที่บรรจุลงมหาสถูปบนดอยทองนั้นเอง พระเจ้าฟ้างคราชก็ได้้นำพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เหลือไปเก็บรักษาไว้ที่ดอยน้อย

4.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระเจดีย์ประธานของวัดพระธาตุดอยจอมทอง มีลักษณะเป็นเจดีย์ล้านนาพุกาม องค์ประกอบของเจดีย์ส่วนฐานมีลักษณะเป็นฐานปัทมทกเหลี่ยมยกสูง องค์เจดีย์มีลักษณะเป็นชั้นบัวถลารับองค์ระฆัง ส่วนยอดประกอบด้วยบัลลังก์ ปล้องไฉน ปลียอด และมีฉัตรอยู่ชั้นบนสุด องค์เจดีย์หุ้มด้วยทองจังโกฏี เหมือนกับพระเจดีย์อื่น ๆ ในภาคเหนือ ทำให้เกิดความสวยงามและยังสามารถป้องกันการเกิดตะไคร่น้ำ และป้องกันการเกิดวัชพืชบนองค์เจดีย์ด้วย

(2) พระวิหาร สถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในวัดพระธาตุดอยจอมทองคือพระวิหาร โดยมีลักษณะเป็นพระวิหารแบบร่วมสมัย ระหว่างศิลปล้านนาและรัตนโกสินทร์ มีองค์ประกอบที่สำคัญเหมือนพระวิหารทั่ว ๆ ไป กล่าวคือ ประกอบด้วยช่อฟ้า ใบระกา ทางหงส์ หน้าบัน บัวหัวเสา ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย และมีการตกแต่งภายในพระวิหารด้วยจิตรกรรมที่แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

(3) เสาศระดือเมือง 108 หลัก เสาศระดือเมืองนี้ชาวเชียงรายได้ร่วมใจกันสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพญามังราย และเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสมหามงคลพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาครบห้ารอบ โดยได้รับความร่วมมือจากสถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และรัฐบาลเยอรมนี เสาศระดือเมือง 108 หลัก ตั้งอยู่บนรูปแบบสมมุติของจักรวาลอันเป็นคติที่มีมาแต่โบราณ ด้านหน้าหันไปทางทิศตะวันออก ลานรอบนอกหมายถึงแผ่นดิน ล้อมรอบด้วยคูน้ำอันเปรียบได้กับน้ำในขอบจักรวาล รอบในยกขึ้นเป็นหกชั้นหมายถึงสวรรค์ทั้งหกของกามภูมิ แล้วยกขึ้นอีกสามชั้นซึ่งหมายถึงรูปภูมิ อรูปภูมิ และชั้นบนสุดเปรียบได้กับนิพพาน สำหรับตัวเสาศระดือเมืองเป็นตั้งเขาพระสุเมรุ ตั้งอยู่บนฐานสามเหลี่ยม หมายถึงตรีภูมบรรพตหรือผาสสามเส้า ล้อมด้วยเสา 108 ต้น อันหมายถึงสิ่งสำคัญในจักรวาล และล้อมรอบอีกชั้นด้วยร่องน้ำห้าร่องซึ่งเปรียบเป็นปัญจมหานทีลดหลั่นเป็นชั้นไหลลงสู่พื้นดินตามคติโบราณของล้านนา เสาศระดือเมืองจะใหญ่เท่าห้ากำมือและสูงเท่ากับความสูงของพระเจ้าแผ่นดิน โคนเสาศระดือเมืองนี้จึงใหญ่เท่ากับห้าพระหัตถ์กำ และสูงเท่ากับส่วนสูงแห่งพระวรกายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระองค์ได้เสด็จมาเจิมเสาศระดือเมืองนี้ เมื่อวันที่ 27 ม.ค. 2531 ชาวเชียงรายมีความเคารพศรัทธาเสาศระดือเมืองแห่งนี้มาก จึงนิยมมาสรงน้ำเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของชาวเมือง และเชื่อว่าน้ำที่สรงเสาศระดือเมืองแล้วเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์

4.3) อັตลัษณ์และเอกลัษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุดอยจอมทอง เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ถนนอาจ อำนวนย อยู่ด้านหลังศาลากลางจังหวัดเชียงราย บนดอยจอมทองหรือที่ชาวบ้าน เรียกว่า “ดอยตอง” ในบริเวณดอยตองแห่งนี้ยังมีสถานที่สำคัญคือ สะดือเมืองเชียงราย เป็นสัญลักษณ์ของการก่อตั้งชุมชน และเมือง และเชิงบันไดทางขึ้นไปสู่เสาดือคือ เมืองมีสิ่งก่อสร้างขนาดย่อมตั้งอยู่ เรียกว่า กรูวัฒนธรรม เชียงราย ซึ่งก่อสร้างขึ้นเมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2544 เป็นที่เก็บร่องรอยและหลักฐานทาง วัฒนธรรมร่วมสมัยปัจจุบัน ซึ่งกรูวัฒนธรรมแห่งนี้จะทำการขุดขึ้นมาอีกครั้งเมื่อมีอายุครบ 100 ปี หรือในวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2644 นอกจากนี้ยังมีศาลเจ้าพ่อดอยตอง ซึ่งเป็นสถานที่ที่ชาว เชียงรายเชื้อสายจีนนิยมมาประกอบพิธีกรรมสำคัญเป็นประจำ

วัดพระธาตุดอยจอมทอง หรือวัดพระธาตุดอยทอง เป็นหนึ่งในพระธาตุ 9 จอม ของเชียงรายซึ่งมีความเชื่อว่า หากสักการะครบทั้ง 9 จอมภายใน 1 วัน จะเกิดสิริมงคลนั่นเอง ที่นี่ เป็นวัดเก่าแก่มากๆ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นก่อนที่พญามังรายมหาราชจะสร้างเมืองเชียงรายขึ้น ภายใน วัดมีพระธาตุดอยจอมทอง มีลักษณะเป็นเจดีย์ล้านนาพุททามสวยงาม ซึ่งเป็นองค์พระเจดีย์ประธาน ของวัด ภายในประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ เป็นที่เคารพสักการะ เอกลัษณ์ที่โดดเด่นประการ หนึ่งคือ วัดพระธาตุดอยจอมทองมีประเพณีการสงฆ์น้ำพระธาตุในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ใต้ (เดือน 5 เหนือ) ประชาชนนิยมมาชมวิวน้ำแม่กก และสักการะเสาดือเมืองเชียงราย (เสาดลัษ เมือง) นอกจากนี้บริเวณเชิงบันไดลงทางด้านทิศตะวันตกของวัดมีศาลเจ้าจีน ซึ่งเป็นสถานที่ที่พี่น้อง ชาวไทยจีนนิยมมาประกอบพิธีกรรมสำคัญเป็นประจำ

5) วัดพระธาตุผาเงา

5.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุผาเงา ตั้งอยู่ที่ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย บนฝั่ง แม่น้ำโขงทางด้านทิศตะวันตก ตรงข้ามกับประเทศลาว มีพื้นที่ทั้งหมด 743 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนิน เขาเล็กๆ ทอดยาวลงมาตั้งแต่บ้านจำปี ผ่านบ้านดอยจัน และมาสิ้นสุดที่บ้านสบคำ แต่ก่อนชาวบ้าน เรียกดอยลูกนี้ว่า "ดอยคำ" แต่ต่อมาช่วงหลังๆ ชาวบ้านเรียกว่า "ดอยจัน" ความเป็นมาของวัดแห่งนี้ มาจากชื่อของพระธาตุผาเงา ที่ตั้งอยู่บนหินก้อนใหญ่ ส่วนคำว่าผาเงาหมายถึง เงาของก้อนผา ก้อน หินก้อนนี้มีขนาดใหญ่ทรงคล้ายเจดีย์ เวลาพระอาทิตย์ส่องผ่านก้อนหินทำให้เกิดเงาขนาดใหญ่ ชาวบ้านจึงเรียกว่า พระธาตุผาเงา แต่ในสมัยก่อนนั้นวัดมีชื่อเดิมว่า “วัดสบคำ” ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ โขงได้พังทลายจากแรงกระแสน้ำ ทำให้วัดถูกพัดพังทลายลงเกือบหมดวัด คณะศรัทธาจึงได้สร้างวัด ขึ้นมาใหม่ซึ่งไกลจากที่เดิม ชื่อของวัดนี้มาจากชื่อของวัดพระธาตุผาเงาที่ตั้งอยู่บนยอดก้อนหินใหญ่ คำว่า “ผาเงา” ก็คือเงาของก้อนผา หินก้อนนี้มีลักษณะสูงใหญ่คล้ายรูปทรงเจดีย์และทำร่มเงาได้ดี

มาก ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “พระธาตุผาเงา” ความจริงก่อนที่ย้ายวัดมาอยู่ที่นี้ก็มีชื่อว่า วัดสบคำ ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำโขง ฝั่งน้ำได้พังทลายลงทำให้บริเวณของวัดพัดพังลงใต้น้ำโขงเกือบหมดวัด คณะศรัทธาจึงได้ย้ายวัดไปอยู่ที่ใหม่บนเนินเขาซึ่งไม่ไกลจากวัดเดิม

ในช่วงสมัยของอาณาจักรโยนก วัดร้างแห่งนี้กำลังอยู่ในช่วงที่เจริญรุ่งเรืองสุดขีด สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นวัด ที่สำคัญและ ประจำกรุงเก่าแห่งนี้ก็เป็นได้ จะเห็นได้ ว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อดาเงาที่ขุดค้นพบแห่งนี้ถูกสร้างและฝังอยู่ใต้ พระพุทธรูปองค์ใหญ่ (พระประธาน) จะปิดบังซ่อนเร้นกลัวถูกโจรกรรมจากพวกนิยมสะสม ของเก่า ตอนแรกได้สันนิษฐานว่าบริเวณเนินเขาเล็กๆ ลูกนี้ที่กำลังแผ้วถางอยู่นี้จะต้องเป็นวัดเก่าแน่ เพราะได้พบเห็นซากโบราณวัตถุ กลาดเกลื่อนไปทั่วบริเวณในเดือนกุมภาพันธ์ 2519 จึงได้ลงมือแผ้วถางป่า แต่เดิมที่แห่งนี้เคยเป็นถ้ำ เรียกว่า ถ้ำผาเงา ปากถ้ำถูกปิดไว้นาน ทำให้บริเวณแห่งนี้เป็นป่ารก เต็มไปด้วย ซากโบราณวัตถุกระจัดกระจาย การค้นพบพระพุทธรูปหลวงพ่อดาเงา เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2519 เวลา 14.00 น. เมื่อคณะศรัทธาได้ปรับพื้นที่เรียบร้อยแล้ว ทุกคนต่างตื่นเต้นและปีติยินดีเมื่อ ได้พบว่าใต้ถ้ำนั้น (หน้าฐานพระประธาน) มีอิฐโบราณก่อเรียงไว้ เมื่อยกอิฐออกก็พบหน้ากาก จึงได้พบพระพุทธรูป มีลักษณะสวยงามมาก ผู้เชี่ยวชาญทางโบราณวัตถุได้วิเคราะห์ว่า พระพุทธรูปองค์นี้มีอายุระหว่าง 700-1,300 ปี คณะทั้งหมดจึงได้พร้อมกันตั้งชื่อพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “หลวงพ่อดาเงา” และเปลี่ยนชื่อวัดใหม่เป็น “วัดพระธาตุผาเงา” ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา นอกจากพระธาตุผาเงาแล้วยังมีซากพระธาตุโบราณอีก 2 องค์ได้แก่ พระธาตุจอมจัน ตั้งอยู่ถัดสูงขึ้นไป 300 เมตร เป็นซากเจดีย์สูงประมาณ 5 เมตร ปัจจุบันทางวัดได้สร้างอุโบสถไว้ที่ บริเวณพระธาตุจอมจันนี้และส่วนที่สูงที่สุดของเนินเป็นที่ตั้งของซากเจดีย์อีกองค์หนึ่ง สูงประมาณ 5 เมตรเช่นกัน ชาวบ้านเรียกว่า พระธาตุเจ็ดยอด ปัจจุบันทางวัดได้สร้างพระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ครอบองค์พระธาตุเจ็ดยอดองค์เดิมไว้ แต่ก็ยังสามารถมองเห็นซากของพระเจดีย์เจ็ดยอดได้ ณ ภายในพระเจดีย์องค์ใหม่นี้

5.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) หลวงพ่อดาเงา เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ศิลปะสมัยเชียงแสนสิงห์สาม มีเปลวรัศมี ขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 40 นิ้ว มีอายุระหว่าง 700-1,300 ปี หลวงพ่อดาเงา เป็นพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัย พระพักตร์รูปไข่ พระหูเป็นปม พระรัศมีเป็นเปลว ปัจจุบันประดิษฐานอยู่กลางวิหารหลวงพ่อดาเงาที่ชาวบ้านได้สร้างครอบเอาไว้ตั้งแต่เมื่อครั้งค้นพบองค์พระใหม่ ๆ สำหรับความศักดิ์สิทธิ์ที่เล่าขานกันมาเกี่ยวข้องกับความเมตตา ก่อนจะมีการเข้าไปบุกเบิกเพื่อบูรณะวัดพระธาตุผาเงา บริเวณดังกล่าวยังเป็นยอดดอยและมีป่าไม้หนาแน่น ชาวบ้านเล่าขานกัน มาตั้งแต่บรรพบุรุษและหลายคนประสบพบเจอด้วยตัวเองว่า คราใดที่เข้าป่าล่าสัตว์และติดตามสัตว์ป่าไปจนถึงบริเวณที่ตั้งของวัดพระธาตุผาเงาในปัจจุบัน สัตว์ป่าส่วนใหญ่จะหยุดนิ่งและไม่วิ่งหลบหนี แต่ที่น่าอัศจรรย์คือ ไม่ว่าพรานป่าจะใช้ปืน ธนูหรืออาวุธใด ๆ

ยั้ง ก็ไม่ถูกเนื้อต้องตัวสัตว์หรือสัตว์ มักจะหายเอาตัวรอดไปได้ทุกครั้ง ซึ่งเรื่องเล่านี้ยังคงตกทอดมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

(2) วิหารหลวงพ่อดำ เป็นสถาปัตยกรรมล้านนาก่อสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นมีขนาดความกว้าง 10 เมตร ขนาดความยาว 28 เมตร หลังคาลดหลั่น 2 ชั้น มุงด้วยกระเบื้องดินขอเคลือบ หน้าบันวิหารประดับลวดลายปูนปั้นศิลปะเชียงแสนบานประตู ทำด้วยไม้สัก แกะสลักลวดลายเกี่ยวกับประเพณีสิบสองเดือนของล้านนา หน้าต่างทำด้วยไม้สัก แกะสลักลวดลายเกี่ยวกับเรื่องราวพระเจ้าสิบชาติและ พระเวสสันดรภายในวิหาร ฝาผนังประดับ ประติมากรรมปูนต้ำเกี่ยวกับพุทธประวัติสัตว์ป่าหิมพานต์ ก่อสร้างขึ้นครอบบริเวณวิหารเดิมด้วยอิฐโบราณที่มีอยู่เดิม โดยเริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2522 จนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2535

(3) พระธาตุผาเงา เป็นพระธาตุองค์เล็กทรงแปดเหลี่ยม ศิลปะล้านนาได้สร้างประดิษฐานขึ้นบนก้อนหิน แกรนิตขนาดใหญ่ เป็นฐานของพระธาตุสูง 10 เมตร และมีหินก้อนใหญ่ นอนลาด ลักษณะคล้ายเงาของพระธาตุที่ตั้งอยู่ คณะผู้ค้นพบจึงขนานนามว่า “พระธาตุผาเงา” ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกที่สุดของเชิงเขาตอยคำ ที่ตั้งวัดปัจจุบัน และตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกวิหารหลวงพ่อดำ

(4) อุโบสถวัดพระธาตุผาเงา เป็นสถาปัตยกรรมล้านนาสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ตกแต่งด้วยไม้สักแกะสลัก และลวดลายปูนปั้นในศิลปะแบบล้านนาเป็นโบสถ์วิหารคตขนาดกว้าง 15 เมตร ขนาดยาว 25 เมตร หลังคามุงกระเบื้องดินขอโบราณลดหลั่น 2 ชั้น ทานผู้หญิงอุศนา ปราโมช ณ อยุธยา เป็นประธานกรรมการก่อสร้างอุโบสถ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระเทพรัตน ราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีและได้เสด็จฯ ทรงเป็นประธานพิธีถวายอุโบสถ เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2547 อีกทั้งได้พระราชทานพระราชนุญาตอัญเชิญอักษรพระนามาภิไธยย่อ “สธ” ประดิษฐานหน้าบันอุโบสถ ตั้งอยู่บนเนินส่วนพระธาตุจอมจัน

(5) พระธาตุจอมจัน มีประวัติว่า เมื่อขุนลิ่งได้ขึ้นครองเมือง "เวียงเป็กสา" (เมืองเชียงแสนปัจจุบันนี้) ได้สร้างพระธาตุจอมจันขึ้น ในช่วงปี พ.ศ. 996-1007 พระองค์ได้ชักชวนไพร่บ้าน ชาวเมืองทั้งหลายให้ช่วยกันสร้างเจดีย์ไว้บนยอดตอยคำ ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่าตอยจันท์เจดีย์ ที่ว่านี้หมายถึงพระธาตุจอมจัน พระธาตุจอมจัน ตั้งอยู่ระหว่างทิศเหนือ ติดกับแม่น้ำคำ แม่น้ำโขง และที่ราบลุ่มเมือง เชียงแสน ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดกับแม่น้ำกก ทิศใต้ติดกับที่ราบลุ่มพระธาตุจอมจันได้รับการ บูรณะและอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เชียงแสนของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 เชียงใหม่ ซึ่งพระธาตุจอมจัน คงเหลือแต่ฐานถึงปากระฆังเท่านั้น ส่วนองค์ระฆังและ ส่วนยอดพังทลายลงหมด

(6) พระธาตุเจ็ดยอด เป็นพระธาตุที่สร้างคู่กับพระธาตุจอมจัน คงเหลือซากสูงประมาณ 5 เมตร และปัจจุบันทางวัดได้สร้างเจดีย์องค์ใหญ่ครอบเอาไว้เรียกว่า พระบรมธาตุพุทธ

นิมิตเจดีย์ สร้างขึ้นด้วยความจงรักภักดีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายเป็น พระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ พระราชดำเนินแทนพระองค์พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจิมแผ่นศิลาฤกษ์และเททองพระพุทธรูปเชียงแสน สิ่งหนึ่ง เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2524 แล้วเสร็จปี พ.ศ. 2536 ขนาดกว้าง 40 เมตร ความยาว 40 เมตร ความสูง 3 เมตร โดยสร้างครอบพระธาตุเจ็ดยอดซึ่งเป็นพระธาตุเก่า ภายในมีภาพเขียนฝาผนัง พุทธประวัติและพระราชประวัติพระนางจามเทวี ด้านนอกพระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์สามารถเดิน รอบได้มีลักษณะคล้ายป้อมปราการ สามารถมองเห็นภูมิทัศน์ของอำเภอเชียงแสน ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศพม่า อย่างสวยงาม

(7) หอพระไตรปิฎกนานาชาติหอพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 ได้สร้างขึ้นกลางสระน้ำทางด้านหน้าวิหารหลวงพ่อดำทางทิศตะวันออก สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ตัวเรือนสร้างด้วยไม้สักทองทั้งหลัง เพื่อเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 และเป็นที่เก็บรวบรวมพระไตรปิฎกนานาชาติของพระพุทธศาสนา 9 ประเทศ 9 ภาษา อนาคตต่อไปจะเป็นแหล่งค้นคว้าของพุทธศาสนิกชนสืบไป

(8) บันไดนาคขึ้นอุโบสถและพระธาตุจอมจัน ทางขึ้นสู่อุโบสถและพระธาตุจอมจัน ด้านข้างวิหารหลวงพ่อดำเป็นพญานาค 7 เศียร มีความยาว 183 เมตร จำนวน 249 ชั้น ศิลปะปูนปั้น สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2537

(9) พิพิธภัณฑสถานผ้าทอเชียงแสน พิพิธภัณฑสถานผ้าทอเชียงแสน เป็นเรือนไม้ทรงล้านนา 2 ชั้น ใต้ถุนโล่ง เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2537 เสร็จเมื่อ พ.ศ. 2539 มีขนาดกว้าง 10 เมตร ความยาว 20 เมตร ชั้นบนเป็นสถานที่จัดแสดงลวดลายผ้าทอสมัยเก่าลวดลายเชียงแสน แสดงวิถีชีวิตของชาวล้านนาดั้งเดิม ใต้ถุนเป็นที่ทอผ้าของกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองเชียงแสน ริเริ่มจัดตั้งโดยพระครูไพศาลพัฒนารัต (ปัจจุบันพระพุทธิญาณมุนี) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้า เพื่ออนุรักษ์ผ้าทอลวดลายเชียงแสน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดป้ายพิพิธภัณฑสถานผ้าทอล้านนาเชียงแสน เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2543

(10) ชุ่มประตู่เข้าวัด ชุ่มประตู่วัด สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2522 เป็นรูปพระธาตุศิลปะเชียงแสน ได้นำเอาก่อนอิฐโบราณมาสร้างขึ้นใหม่ เพื่อให้เห็นความยิ่งใหญ่ในการก่อสร้างวัดในอดีต ซึ่งใช้วัสดุล้วนแต่มีคุณค่า อยู่ทางเข้าวัดติดกับถนนเชียงแสน-เชียงของ

นอกจากสถาปัตยกรรมดังกล่าวแล้ว วัดพระธาตุผาเงา ยังถือได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ ทางด้านสมุนไพร และเป็นศูนย์กลางความร่วมมือด้านสมุนไพรในวัดของจังหวัดเชียงรายด้วย

ทั้งนี้ พื้นที่บางส่วนของวัดได้จัดให้เป็นสวนสมุนไพร ที่ครูบาอาจารย์นักเรียน นักศึกษา และชาวบ้าน โดยทั่วไป มีโอกาสได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพร โดยทางวัดพยายามสร้างเครือข่าย ความร่วมมือกันระหว่าง วัด ชุมชน โรงพยาบาล และหมอชาวบ้าน เพื่อที่จะได้มีการแลกเปลี่ยน ความรู้และ ร่วมมือกันพัฒนาสวนสมุนไพร และยาสมุนไพรให้แพร่หลายมากขึ้น ซึ่งโรงพยาบาลก็เห็น ด้วยที่จะเข้า มาช่วยในการตรวจสอบเรื่องคุณภาพ ตอนนี้ทางวัดยังมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร อีกมาก

5.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุผาเงาแห่งนี้ ตั้งอยู่ที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ถือได้ว่าเป็น สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่คู่กับเชียงแสนมาอย่างยาวนาน มีประวัติเล่าขาน ความศักดิ์สิทธิ์ที่ใครแวะ เวียนมาผ่านที่อำเภอเชียงแสน ต้องแวะเข้ามากราบไหว้สักการะขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคลให้กับ ชีวิต ชื่อ “วัดพระธาตุผาเงา” นี้มีที่มาจากการค้นพบ “พระพุทธรูปหลวงพ้อผาเงา” ในปี พ.ศ. 2519 พบที่บริเวณถ้ำไต้ผา อายุระหว่าง 700-1,300 ปี เป็นพระพุทธรูปที่ถูกหล่อขึ้นจากศิลปะเชียงแสน ผสมกับรูปแบบของศิลปะสุโขทัย มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิราบปางมารวิชัย พระรัศมีเป็น เปลวสวยงาม มีขนาดหน้าตักสูงประมาณ 1.5 เมตร และกว้างประมาณ 1 เมตร ซึ่งหลังจากที่ค้นพบ พระพุทธรูปหลวงพ้อผาเงา จึงได้เปลี่ยนชื่อวัดตามชื่อพระพุทธรูปเปลี่ยนเป็นวัดพระธาตุผาเงา ในปัจจุบัน อัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือ “พระธาตุผาเงา” มีลักษณะเป็นพระธาตุขนาดเล็กทรง 8 เหลี่ยม เป็นการออกแบบจากศิลปะล้านนา สร้างขึ้นวางบนก้อนหินขนาดใหญ่มาก ซึ่งมีก้อนหินใหญ่อีกก้อน นอนลาดอยู่ ดูเหมือนกับเป็นเงาของพระธาตุ ส่วนเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่ง คือ “พระบรมธาตุพุทธนิมิตเจดีย์” ซึ่งอยู่บนยอดดอยขึ้นไป 1 กิโลเมตร ที่มีอายุกว่า 1,000 ปี องค์ เจดีย์มีลักษณะ เป็นเจดีย์สี่ขาวองค์ใหญ่ตั้งตระหง่านสวยงาม ถูกสร้างขึ้นมาครอบพระธาตุเจ็ดยอด เดินชมรอบ ๆ ได้ เพราะมีลักษณะคล้ายป้อมปราการ สามารถมองเห็นแม่น้ำโขง และพื้นที่รอยต่อของ ประเทศทั้ง 3 ได้แก่ ไทย ลาว และเมียนมา โดยบริเวณนั้นมีแม่น้ำโขงตัดผ่านสวยงามมาก จากตรงนี้ สามารถมองเห็นตัวเมืองเชียงแสน และประเทศลาวได้อย่างชัดเจน นับว่าเป็นอะไรที่ดีต่อใจ ทำให้ บริเวณนี้เป็นจุดที่นักท่องเที่ยวนิยมขึ้นมาสักการะและถ่ายรูปกันอีกที่หนึ่งของวัด และภายในวัดพระ ธาตุผาเงา ก็ยังมีอย่างอื่นให้ไปเที่ยวชมความสวยงามและความเก่าแก่ของศิลปะเชียงแสนได้อีก ที่นอกเหนือจากพระพุทธรูปหลวงพ้อผาเงา วิหารหลวงพ้อผาเงา พระธาตุผาเงาแล้ว และพระบรม ธาตุพุทธนิมิตเจดีย์ที่เป็นจุดดึงดูดสำคัญของวัด ซึ่งก็มีความสวยงามที่เรียกได้ว่าไม่ได้ด้อยไปกว่ากัน เลย ทั้ง อุโบสถพระธาตุจอมจัน หอพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติ และพิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนา เชียงแสน นอกจากนี้ วัดแห่งนี้มีความเชื่อว่า ผู้ใดที่มาสักการะ ขอพรที่ “วัดพระธาตุผาเงา” จะช่วย ให้หายจากอาการเจ็บไข้ได้ป่วย โรคที่เป็นจะทุเลาเบาลงและยังเชื่อกันอีกว่า การได้มาสักการะ พระธาตุผาเงา จะได้รับโชคลาภอย่างที่ขอ ทำให้มีนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกพื้นที่ทั้งในและต่างประเทศ

เดินทางมาสักการะอยู่ตลอดทั้งปี เรียกได้ว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอดฮิต ที่ต้องแวะมาของอำเภอ เชียงแสน

6) วัดห้วยปลากั้ง

6.1) ความเป็นมา

วัดห้วยปลากั้ง เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ตำบลริมกก อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย มีเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ ตั้งอยู่บนเนินเขาลูกเล็ก ๆ ในชุมชน ห้วยปลากั้ง วัดห้วยปลากั้งก่อตั้งขึ้นโดยพระอาจารย์ พบโชค ติสสะวังโส เจ้าอาวาส สภาพเดิม เป็นเนินเขาที่มีเพียงซากของวัดร้างและพงหญ้ารกชัฏ ต่อมาพระอาจารย์พบโชคซึ่งเป็นพระภิกษุจำพรรษา อยู่ที่วัดร่องธาร เชียงราย จึงมีจิตศรัทธาต้องการบูรณะ จึงได้ย้ายไปพำนักอยู่ครั้งแรกเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 โดยมีชาวชุมชนห้วยปลากั้งร่วมบูรณะ เริ่มจากการตั้งเป็นสำนักสงฆ์ จนได้รับ อนุญาตตั้งวัดเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 โดยมีพระอาจารย์พบโชค ติสสะวังโส เป็นเจ้าอาวาส รูปแรก (ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์พระไพศาลประชาทรร วิ.) สำหรับวัดห้วยปลากั้ง เดิมเป็นสถานปฏิบัติ ธรรม ต่อมาได้มีการรับเด็กชาวเขาที่ยากจนมาเลี้ยงดูและสงเคราะห์ให้ได้เล่าเรียน จนกระทั่งได้มีการ ขยายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และทางวัดก็ได้มีการพัฒนาโรงพยาบาลเพื่อให้ผู้ยากไร้ได้มีอาหารรับประทาน รวมไปถึงมีการจัดตั้งคลินิก และสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้ยากไร้ ทำให้มีผู้ใจบุญได้ทราบถึง ความช่วยเหลือต่อผู้ยากไร้ จึงได้มีการร่วมสมทบทุนในการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ในวัดห้วยปลากั้งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีภัตตาคารพบโชค ที่สร้างเป็นโรงพยาบาลสำหรับเด็กกำพร้า และคนชราประมาณ 200 คน ซึ่งพระอาจารย์พบโชคได้อุปการะเลี้ยงดู และยังมีภัตตาคารพบโชคกินฟรีสำหรับคนทั่วไป ห้อง ปฏิบัติธรรมคลินิกรักษาโรคพรวัดห้วยปลากั้ง ฯลฯ

6.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดห้วยปลากั้งตั้งอยู่บนเขาและมีเนินเขารายรอบวัดสามารถเห็นวิวทิวทัศน์ที่สวยงามสิ่งที่โดดเด่นของวัดนี้ คือ ภายในวัดมีสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นอย่างมหาเจดีย์ ๙ ชั้น เป็นเจดีย์ที่มีความแปลกตาไม่เหมือนกับเจดีย์ในที่อื่น ๆ เจดีย์ ๙ ชั้นมีหลังคาสีแดง มีพระธาตุจำลอง ประจำปีนักษัตรให้สักการบูชา บริเวณบันไดทางขึ้นมีมังกรคู่ตั้งตระหง่านเด่นเป็นสง่ารอบเจดีย์ และบนหลังคามีรูปมังกรประดับ ส่วนภายในเจดีย์มีเจ้าแม่กวนอิมจำลองแกะสลักด้วยไม้ และในแต่ละชั้นของเจดีย์จะมีพระพุทธรูปประจำชั้นประดิษฐานอยู่ อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของพบโชคธรรมเจดีย์ จะมีรูปทรงแปลกตาลักษณะเป็นทรงแหลมผสมผสานระหว่างศิลปะจีนและล้านนา หลังคาสีแดงมีรูปปั้น มังกรทอดยาวทั้งสองข้างบันได ภายในเจดีย์ประดิษฐานพระพุทธรูปและพระอรหันต์ต่างๆ และเป็นที ประดิษฐาน เจ้าแม่กวนอิมแกะสลักจากไม้จันทร์หอมองค์ใหญ่ รวมทั้งรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมสี่ขาองค์ใหญ่ และโบสถ์สี่ขาที่งดงามด้วยลวดลายปูนปั้นสุดอลังการ พบโชคธรรมเจดีย์ มีรูปปั้นมังกรคู่คอย

ปกปักษ์อยู่หน้าเจดีย์ เป็นมุมถ่ายรูปลักษณ์เขียนรายที่ใครต่อใครมาก็ต้องแวะมาถ่ายภาพ สาเหตุที่เจดีย์ 9 ชั้น มีชื่อว่า พบโชคธรรมเจดีย์ เนื่องด้วยวัดห้วยปลากั้งแห่งนี้เป็นวัดร้างมาตั้งแต่โบราณกาลไม่ทราบประวัติการสร้างแน่ชัด ต่อมาพระอาจารย์พบโชค ดิสาสะวังโส ได้บูรณะและก่อสร้างถาวรวัตถุขึ้นจำนวนมาก เป็นวัดที่มีความสวยงามและสงบ จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการจะปฏิบัติธรรมเพื่อตัดความวุ่นวายต่างๆ จึงกลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวเชียงรายอีกครั้ง

6.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พบโชคธรรมเจดีย์ เป็นสถานที่ที่ผู้ทั่วไปเยือนนิยมเข้าไปนมัสการสังคักดิ์สิทธิ์ภายใน โดยมีบันไดขึ้นสู่ทางเข้าได้ 2 ทาง เบื้องล่างเจดีย์เป็นราวระฆังที่ผู้ไปเยือนมักจะตีให้มีเสียงดังกังวานอย่างต่อเนื่อง จนทำให้บรรยากาศเต็มไปด้วยศรัทธา เมื่อเดินขึ้นไปถึงภายในเจดีย์จะเป็นห้องโถงกว้าง ห้องชั้นล่างสุดจะกว้างที่สุดตามสัดส่วนที่สูงเป็นสามเหลี่ยม ดังกล่าว โดยเป็นที่ประดิษฐานพระแม่กวนอิมโพธิสัตว์ปางประทานพรและอภัยทาน สร้างด้วยไม้จันทน์หอมมาจาก 3 ประเทศคือ จีน เมียนมา และอินเดีย ใช้เวลาแกะสลักนาน 108 วัน องค์กรุ่มีความกว้าง 7 เมตร สูง 7 เมตร ทำให้ส่วนบนสุดสูงเกินชั้น 2 จากชั้นแรกเมื่อขึ้นสู่ชั้นที่ 2 และชั้น 3 จะเป็นที่ประดิษฐานพระโพธิสัตว์กวนอิมทั้ง 12 ปาง ตั้งอยู่เรียงรายตามแนววงกลมส่วนชั้นที่ 4 เป็นพระพุทธรูป “หลวงพ่อโสธร” สร้างด้วยไม้ชั้น 5 เป็นพระโพธิสัตว์กวนอิมพันกร ซึ่งมักจะเป็นชั้นที่พุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะนิกายมหายานให้ความเคารพศรัทธาและพากันขึ้นไปกราบไหว้บูชาเป็นจำนวนมาก ขณะที่ชั้น 6 เป็นองค์สมเด็จพระพุฒาจารย์โต พรหมรังสี ชั้นที่ 7 เป็นพระนาคปรก ชั้นที่ 8 เป็นพระศรีอริยเมตไตรยตามรูปแบบความเชื่อของชาวจีน และชั้นที่ 9 เป็นชั้นยอดสุดเป็นที่ประดิษฐานพระยูไล ซึ่งผู้ไปเยือนสามารถเดินขึ้นไปนมัสการได้ทั้ง 9 ชั้น โดยแต่ละชั้นจะเปิดโล่งทุกด้านและมีที่นั่ง ให้ได้พัก ทำให้สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของตัวเมืองเชียงรายที่ยังคงมีความร่มรื่นเขียวขจีไปด้วยชุมชน ต้นไม้ ขุนเขา และแม่น้ำกกได้อย่างสวยงาม เจดีย์แห่งนี้ยังเปิดไฟที่มีแสงสว่างในช่วงเวลากลางคืน ซึ่งเป็นภาพที่งดงามน่าประทับใจต่อผู้พบเห็นอีกด้วย วัดห้วยปลากั้งยังมีพระอุโบสถสีขาวที่มีลวดลายสวยงาม และมีองค์พระโพธิสัตว์กวนอิมที่มีขนาดสูงถึง 69 เมตร หรือเกือบเท่าตึก 25 ชั้น โดยอยู่ระหว่างการก่อสร้าง ภายในองค์พระจะมีการติดตั้งระบบขึ้นลงด้วยลิฟต์เพื่อให้สามารถขึ้นไปดูทิวทัศน์ของเมืองเชียงรายได้

(2) องค์พระแม่กวนอิมสีขาว เป็นองค์เจ้าแม่กวนอิมขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยมีความสูงประมาณ 79 เมตร เทียบเท่ากับตึกสูง 25-26 ชั้น ตั้งอยู่บนเนินเขามองดูเด่นเป็นสง่า เชื่อกันว่าหากใครมาขอพรในเรื่องสุขภาพ การเงิน การงาน จะได้พรนั้นกลับไป ระหว่างทางเดินขึ้นไปสักการะเจ้าแม่กวนอิมจะพบการสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นอย่างงดงามโดยเฉพาะรูปปั้นมังกรสีขาวตรงบันไดที่อ่อนช้อยงดงาม บรรยากาศเหมือนอยู่ประเทศจีน ภายในองค์เจ้าแม่กวนอิมสามารถขึ้นไปเพื่อชมวิวด้านห้วยปลากั้งจากมุมสูงได้ด้วยหากขึ้นข้างบนใช้ลิฟท์ไปชั้น 25 (ค่าขึ้นลิฟท์

คนละ 20 บาท) สามารถเดินชมความงามของวัด และเดินไปที่จุดชมวิว จะไปอยู่ที่ดวงตาของเจ้าแม่กวนอิม มองเห็นทิวทัศน์ของเชียงราย และยังเห็นตรงประตูม้งกรทางเข้าวัด ด้านหน้าองค์เจ้าแม่กวนอิมใหญ่พืด เป็นอีกหนึ่งมุมที่ห้ามพลาดมาชม

7) วัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมือง

7.1) ความเป็นมา

วัดพระแก้ว เชียงราย เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ ได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงเมื่อปี พ.ศ. 2521 ตั้งอยู่เลขที่ 19 ถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เป็นวัดสำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งของประเทศไทย กล่าวคือ เป็นจุดที่ค้นพบพระแก้วมรกต และเป็นທີ່ประดิษฐานพระแก้วมรกตเป็นเวลานาน 45 ปี ก่อนที่จะอัญเชิญไปยังเชียงใหม่ เดิมมีชื่อว่า “วัดป่าเยี้ยะ หรือ ป่าญะ” เนื่องจากภายในวัดมีไม้เี้ยะ ซึ่งเป็นไม้ไผ่พื้นเมืองชนิดหนึ่งคล้ายไม้ไผ่สีสุก ไม่มีหนาม ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านนิยมนำไปชนินดีนี้ไปทำหน้าไม้หรือคันธนูและเรียกวัดนี้ว่าวัดป่าเยี้ยะ จนกระทั่ง พ.ศ. 1977 ฟ้าผ่าองค์พระเจดีย์ ได้พบพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทองอยู่ภายใน จึงนำไปประดิษฐานไว้ในวิหาร ต่อมาปูนปั้นบางแห่งหลุดกะเทาะออก แลเห็นเนื้อแก้วสีเขียวภายใน จึงกะเทาะปูนออกทั้งองค์จึงพบว่าพระพุทธรูปทำด้วยแก้วมรกต มีพุทธลักษณะงดงามมาก เป็นที่เลื่องลือโจษขานกันทั่วไป ความทราบถึงเจ้าเมืองจึงมีใบบอกไปยังพระเจ้าสามฝั่งแกน เจ้าเมืองเชียงใหม่ พระเจ้าสามฝั่งแกนจึงได้อัญเชิญไปยังเมืองเชียงใหม่ หลังจากนั้นมาพระแก้วมรกตได้ประดิษฐานยังสถานที่ต่าง ๆ อีกหลายแห่ง ได้แก่ ลำปาง เชียงใหม่ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ กรุงเทพมหานคร ในที่สุดประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร จนถึงปัจจุบัน 1 จากการค้นพบพระแก้วมรกตในครั้งนั้น ทำให้วัดป่าเยี้ยะได้รับการขนานนามวัดใหม่ว่า วัดพระแก้ว

7.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระอุโบสถสถาปัตยกรรมแบบล้านนา ทรงเชียงแสน มีลักษณะฐานเตี้ยเชิงหลังคาลาดต่ำ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2433 มีความงดงามมาก ในปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐานของพระประธาน คนเชียงรายเรียกกันว่า พระเจ้าล้านทอง สร้างด้วยทองสำริดปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 2 เมตร เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเชียงรายเคารพนับถือเป็นอันมาก แต่เดิมนั้นประดิษฐานอยู่ที่วัดพระเจ้าล้านทอง ต่อมาเมื่อสภาพเป็นวัดร้างจึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดดอยงำเมือง และได้อัญเชิญมาประดิษฐาน เป็นพระประธานที่วัดพระแก้วเมื่อปี พ.ศ. 2504 มีสภาพที่คงคุณค่าในการศึกษาเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรมแบบล้านนา ทั้งรูปแบบและลวดลาย นับว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าอีกประการหนึ่งของวัดภายในพระอุโบสถ นอกจากพระพุทธรูปประธาน “พระเจ้าล้านทอง” แล้ว ยังมีประเพณีหนังสือธรรมะ หนังสือสวดมนต์ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจที่จะทำวัตร สวดมนต์หรือ ใครรู้เกล้า

ธรรมะต่าง ๆ ตามต้องการ

(2) พระเจดีย์โบราณ ตั้งอยู่หลังพระอุโบสถ เป็นพระเจดีย์ที่มีความสำคัญ กล่าวคือ เป็นที่พบพระแก้วมรกตครั้งแรก มีลักษณะเป็นแบบล้านนา เมื่อปี พ.ศ. 1977 ได้เกิดฟ้าผ่าลงองค์พระเจดีย์พังทลายลง และได้พบพระแก้วมรกตซ่อนไว้ในพระเจดีย์กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนองค์ พระเจดีย์เป็นโบราณสถานสำคัญของชาติเมื่อ พ.ศ. 2478 ปัจจุบันเจดีย์องค์ดังกล่าวได้รับการบูรณะใหม่เป็นเจดีย์หุ้มทองจังโกเหลืองอร่ามทั้งองค์ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรมประเภท เจดีย์ทางวัดได้ติดตั้งค่ากล่าวบูชาพระเจดีย์ตามธรรมเนียมของคนไทยไว้ให้ผู้เข้าไปกราบไหว้ สักการะได้ห้องบันหรือไหว้พระเจดีย์ตามระเบียบของวัดได้อย่างถูกต้องด้วย

(3) หอพระแก้วหยก เป็นอาคารทรงล้านนาโบราณ เป็นที่ประดิษฐาน "พระพุทธรตนากรนวุติวัสสานุสรณ์มงคล" หรือ "พระหยกเชียงราย" บนฝาผนังอาคาร เขียนภาพจากตำนานพระแก้วมรกต และภาพวาดการสร้างและพิธีอัญเชิญพระหยกเชียงรายสู่พระอารามในวันที่ 19 ตุลาคม 2534 ซึ่งคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวเชียงรายร่วมกันสร้างขึ้นเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีพระชนมายุครบ 90 พรรษา เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2533 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพิธีพุทธาภิเษก ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2534 ชาวเชียงรายได้อัญเชิญมาประดิษฐานหอพระแก้วหยกเรียกว่า พระหยกเชียงราย ในหอพระแก้วหยกเชียงราย ให้ผู้เข้าไปกราบสักการะ ไปท่องเที่ยวได้ชมประวัติของพระแก้วหยกเชียงราย แต่หอพระแก้วหยกเชียงรายนั้นไม่อนุญาตให้จัดรูปเขียนด้านบนอาคารหอพระหยกเชียงราย ทางวัดจึงได้จัดสถานที่จัดรูปเขียนไว้ด้านล่าง ตรงบันไดขึ้นไปหอพระแก้วหยกเชียงรายทาง ขวามือ โดยด้านซ้ายมือจะเป็นสถานที่จัดเครื่องสักการบูชา เช่น ดอกไม้รูปเขียน ไว้บริการแก่ผู้ที่มีความประสงค์จะบูชา

(4) พิพิธภัณฑสถานหลวงแสงแก้ว อาคารทรงล้านนาประยุกต์ เริ่มสร้างเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2538 โดยมีคุณอมรา (แสงแก้ว) มุนีกานนท์เป็นผู้อุปถัมภ์ภายในเป็นพิพิธภัณฑสถานจัดแสดงพระพุทธรูปสำคัญ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธรศาสนาในรูปแบบที่ทันสมัย เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาท่องเที่ยวแก่ผู้สนใจทั่วไป ในพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้มีทั้งพุทธศิลป์ ศิลปะ วัฒนธรรม และโบราณวัตถุสมัยต่าง ๆ ของล้านนาเข้าไปให้ศึกษาเรียนรู้

7.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระแก้ว เป็นจุดที่ค้นพบพระแก้วมรกต และเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตเป็นเวลา 45 ปี ก่อนที่จะอัญเชิญไปยังเชียงใหม่ หลังพระอุโบสถมีเจดีย์อยู่องค์หนึ่งซึ่งได้พังลงมาแล้ว ได้พบพระพุทธรูปปลงรักปิดทององค์หนึ่งตกลงมาจากเจดีย์จึงได้อัญเชิญไปไว้วิหารหลวง ต่อมาปูนกระเทาะออกจึงเห็นเป็นแก้วสีเขียวทั้งองค์ ปัจจุบันเจดีย์องค์ดังกล่าวได้รับการบูรณะใหม่เป็นเจดีย์หุ้มทองจังโกเหลืองอร่ามทั้งองค์ พระอุโบสถ ในวัดพระแก้วมีความงดงามมาก ในปัจจุบันเป็นที่

ประดิษฐานของพระประธาน คนเชียงรายเรียกกันว่า "พระเจ้าล้านทอง" เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเชียงรายเคารพนับถือเป็นอันมาก แต่เดิมนั้นประดิษฐานอยู่ที่วัดพระเจ้าล้านทอง ต่อมาเมื่อมีสภาพเป็นวัดร้างจึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดคอยงำเมือง และได้อัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระประธานที่วัดพระแก้วเมื่อปี 2504

นอกจากนี้เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดแห่งนี้คือ โองหลวงแสงแก้วซึ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีความทันสมัยและสวยงามมาก ตั้งอยู่ภายในวัดพระแก้ว ตัวอาคารเป็นทรงล้านนาประยุกต์ ภายในเป็นพิพิธภัณฑสถานมีอยู่ด้วยกันสองชั้นจัดแสดงพระพุทธรูปสำคัญต่าง ๆ มากมาย รวมถึงวัตถุโบราณและของสำคัญของทางภาคเหนือ อาทิเช่น (1) พระพุทธศรีเชียงราย พระพุทธรูปปางมารวิชัยวัสดุโลหะปิดทองศิลปะเชียงแสน (2) พระเจ้าทันใจ พระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะเชียงแสนวัสดุโลหะสำริด (3) พระอุทอง พระพุทธรูปศิลปะอุทอง (พุทธศตวรรษที่ 18-20) เป็นพระพุทธรูปที่ได้รับอิทธิพลทางศิลปะมาจากทวารวดี ขอมและสุโขทัย (4) พระเชียงแสน พระพุทธรูปศิลปะเชียงแสน หรือศิลปะล้านนา (พุทธศตวรรษที่ 19-21) (5) พระสุโขทัย พระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 19-20) (6) พระบัวเข็ม เป็นปางหนึ่งของพระอุคุตซึ่งเข้านิโรธสมาบัติที่สะดือทะเล (7) พระธาตุ หมายถึง พระบรมสารีริกธาตุ หรือพระสารีริกธาตุของพระอรหันตสาวก มีรูปทรงและสีต่างกันไป ตามแต่เจ้าของสารีริกธาตุนั้น (8) แว่น พระเจ้า ใช้ในพิธีเบิกพระเนตรพระพุทธรูปใหม่ แว่นทั้งสาม หมายถึงญาณทั้งสามของพระพุทธเจ้า คือญาณที่ส่องให้เห็นอดีต ญาณที่ส่องให้เห็นการเกิดและการตาย และญาณที่ส่องให้เห็นถึงความหมดสิ้นไปแห่งกิเลสและอาสวะทั้งหลาย (9) สัตตภัณฑ์ แทนราวปักเทียนล้านนาโบราณ ตั้งจุดบูชาหน้าพระประธานในวิหาร พระอุโบสถ และหน้าพระธาตุเจดีย์ (10) จองพารา คำว่า "จองพารา" คือ "ปราสาทพระ" หรือพุทธบัลลังก์ ศิลปะไทยใหญ่ ทำด้วยเงิน การบูชาจองพารา คือการสร้างปราสาทเพื่อคอยรับเสด็จพระพุทธเจ้า ที่จะเสด็จลงมาจกสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (11) ชั้นแก้วตั้งสาม พานใส่ดอกไม้รูปเทียนขนาดใหญ่บูชาพระรัตนตรัย ความมุ่งหมาย เพื่อให้ดอกไม้รูปเทียนมารวมกันในจุดเดียว เป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่แยกชั้นวรรณะ และให้ชาวบ้านรู้จักพระรัตนตรัย (12) ตุงกระด้าง ตุงที่ทำด้วยไม้หรือโลหะ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ตุงกระด้างชุดนี้แกะสลักลายเรื่องราว ตำนานพระแก้วมรกต รวมทั้งการสร้างพระหยกเชียงราย (13) หีบธรรม หีบไม้สำหรับบรรจุพระคัมภีร์ใบลาน และคัมภีร์ธรรม พระธรรมที่จารึกในใบลานผูกไว้เป็นมัด (14) อุบ เป็นภาชนะเครื่องเซ่น ฐานสูง มีฝาครอบยอดแหลม สำหรับใส่อาหารถวายพระสงฆ์ เจ้านาย กษัตริย์ หรือใช้เป็นเครื่องสักการะ นอกจากนี้ภายในพิพิธภัณฑสถานโองหลวงมีศิลปะแบบล้านนาอันทรงคุณค่าอีกมากมายที่ทางวัดได้นำไปจัดตั้งไว้อย่างเป็นระเบียบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ โดยมีพระสงฆ์คอยแนะนำประจำอยู่ในพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติเป็นสวนไม้พุทธประวัติ/วรรณคดีรอบ ๆ พระอุโบสถทางวัดได้ปลูกต้นไม้ให้ร่มที่เป็น

ประเภทต้นไม้ตามพุทธประวัติและต้นไม้ในวรรณคดี โดยติดป้ายชื่อต้นไม้ไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ไปด้วย นอกจากนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับพุทธศาสนาแล้วยังได้ศึกษารัชมชาติไปด้วยพร้อม ๆ กัน

8) วัดมิ่งเมือง ตำบลเวียง อำเภอเมือง

8.1) ความเป็นมา

วัดมิ่งเมือง ตั้งอยู่ใจกลางเมืองเชียงราย เป็นวัดดั้งเดิมที่คาดว่ามีการตั้งแต่นั้นมา ตั้งแต่สมัยพญามังรายมหาราช เมื่อ ๗๐๐ กว่าปีผ่านมา โดยผู้สร้างคือ พระนางอโหวะมิ่งจางเมือง (เจ้าย่าเทพคำข้าย) เจ้าหญิงจากราชสำนักไทยลื้อ แห่งเมืองเชียงรุ่ง ลิบสองปันนา (มณฑลยูนนานของจีนในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นพระราชมารดาของพญามังรายฯ ตามประวัติการสร้างตามหลักฐานและคำบอกเล่าของคนโบราณเล่าว่า ผู้สร้างวัดมิ่งเมืองคือ มหาเทวีอุษาปายะโคซึ่งเป็นมเหสีของพ่อขุนเม็งรายฯ ซึ่งเป็นธิดาของกษัตริย์พม่าเมืองหงสาวดี ตามที่ปรากฏในแผ่นทองคำจารึกเป็นภาษาพม่า วัดมิ่งเมืองยังเป็นที่ปฏิกรรมของพระนางเทพคำข้าย พระมารดาของพ่อขุนเม็งรายฯ พระองค์จะเสด็จมาปฏิบัติธรรมที่วัดแห่งนี้เป็นประจำและยังเป็นสถานที่บรรจุอัฐิของพระองค์ด้วย วัดมิ่งเมืองยังมีชื่อเรียกว่าวัดเจ็ยตามแบบไทใหญ่ หรือชาวเชียงรายเรียกว่า วัดจ้างมูบ (ข้างหมอบ) นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า ในคราวที่จะอัญเชิญพระแก้วมรกตจากเชียงรายไปเชียงใหม่ ข้างทรงของพระแก้วได้หมอบคอยอยู่หน้าวัดมิ่งเมืองก่อนที่จะเคลื่อนขบวนไปยังเชียงใหม่ จึงทำให้ชาวบ้านเรียกว่า วัดข้างมูบ ตั้งแต่นั้นมาเมืองเชียงรายก็รกร้างและได้รับการบูรณะโดยกลุ่มชนชาวไทยใหญ่ที่ถูกกวาดต้อนมาจากนโยบายเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง เพราะก่อนที่จะซ่อมแซมวัดมาเป็นรูปแบบอย่างเช่นปัจจุบัน วัดมิ่งเมืองมีรูปทรงและสิ่งก่อสร้างเป็นรูปทรงไทใหญ่ทั้งหมด นอกจากนั้นยังพบศิลปะพม่าในช่วงแรกที่สร้างวัดอีกด้วย ปัจจุบันได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์พระเจดีย์โบราณ ศิลปะไทใหญ่ พระอุโบสถและพระวิหารไม้ลายคำศิลปะล้านนา ของวัดมิ่งเมืองอย่างถูกต้องตามหลักพุทธศิลป์ล้านนาและทัศนศิลป์เชิงโบราณคดี

8.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง ตั้งอยู่ภายในวิหารของวัด เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทองทั้งองค์ ศิลปะเชียงแสนสิงห์ 1 ยุคต้น มีพระนามว่า “พระมงคลศากยมุนีศรีมิ่งเมือง” ขนาดหน้าตักกว้าง 80 นิ้ว ยอดพระเกตุโมฬีเป็นรูปดอกบัวตูมแกะสลักจากหินแก้วจุยเจียหรือโป่งขาม ซึ่งเป็นหินที่เกิดขึ้นในดินแดนล้านนาเท่านั้น สำหรับองค์พระประธานของวัด เป็นพระพุทธรูปปั้นลงรักปิดทองทั้งองค์ เป็นศิลปะเชียงแสนสิงห์ 1 ซึ่งได้ทำการซ่อมแซมมาถึง 4 ครั้งมีอายุถึง 400 กว่าปี ซึ่งครั้งหลังสุด ช่วงที่ก่อสร้างได้เพิ่มขนาดขององค์พระให้ใหญ่ขึ้น โดยมีหน้าตักกว้างขนาด 80 นิ้ว มีพระนามว่า “หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง” ที่มีพุทธลักษณะที่ตรงตามพุทธศิลป์แบบเชียงแสนสิงห์ 1 ยุค

ต้น โดยเฉพาะที่ยอดพระเกตุโมฬีเป็นรูปดอกบัวตูมแกะสลักจากหินแก้วจุยเจีย หรือแก้วโป่งข่าม ซึ่งเป็นหินที่เกิดขึ้นในดินแดนล้านนาเท่านั้น

(2) พระวิหารวัดมิ่งเมือง เป็นวิหารไทใหญ่ประยุกต์ผสมผสานกับรูปแบบของวิหารล้านนา ภายในตกแต่งด้วยลวดลายแกะสลักลงรักปิดทอง ประกอบกับการกรุฝ้าเพดานแบบไตรภูมิและบราลีเป็นรูปหงส์จำนวน 34 ตัว มีลักษณะเป็นพระวิหารไม้ลายคำศิลปผสมผสานระหว่างไทใหญ่และล้านนา กรุฝ้าเพดานแบบไตรภูมิและบราลีเป็นรูปหงส์ บนสันหลังคาวิหารประดับด้วยปราสาทจำลองตามคติความเชื่อแบบไตรภูมิ ถือเป็นวิหารไม้หลังเดียวในเมืองเชียงรายที่หลงเหลืออยู่

(3) หลวงพ่อคำล้านนา ในปี พ.ศ. 2555 ในโอกาสที่วัดมิ่งเมืองมีอายุครบ 725 ปี และเมืองเชียงรายมีอายุครบ 750 ปี ทางวัดมิ่งเมืองจึงได้จัดสร้างหลวงพ่อดำจำลองขนาดหน้าตักกว้าง 59 นิ้ว น้ำหนัก 5 ตัน แกะสลักจากหินแกรนิตสีดำจากประเทศแอฟริกา ซึ่งเป็นเนื้อหินใกล้เคียงกับองค์จริง ที่เดิมประดิษฐานอยู่ที่มหาวิทยาลัยนาลันทา ซึ่งหลังจากนาลันทาล่มสลาย พระพุทธเจ้าองค์ดำ หรือหลวงพ่อดำนาลันทา เป็นพระพุทธรูปองค์เดียวที่เหลือรอดจากการทำลาย สำหรับพระพุทธรูปจำลององค์นี้มีพระนามว่า “หลวงพ่อดำล้านนา” เป็นพระพุทธรูปตระกูลปาละที่มีพุทธลักษณะสมบูรณ์ที่สุด

(4) บ่อน้ำข้างมูบ เป็นศิลปะแบบไทใหญ่มีซุ้มครอบไว้บนหลังข้างหมอบหรือรูปแบบซุ้มโขงข้าง ประดับด้วยรูปปั้นของข้างทรงเครื่องหมอบหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ชาวบ้านผ่านไปมาเรียกบ่อน้ำนี้ว่า “น้ำบ่อข้างมูบ” ในสมัยโบราณ บ่อนี้ได้ให้ประโยชน์แก่ชุมชนชาวตลาดเชียงรายเป็นอย่างมาก เพราะเป็นบ่อน้ำแห่งเดียวที่อยู่ในบริเวณนี้ ทั้งใช้ตักดื่ม และตักไปขาย และเป็นสถานที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างในเมืองและนอกเมือง เมื่อชาวบ้านเดินทางไกลมาจะเข้าเมือง จะแวะพักดื่มน้ำที่บ่อนี้ก่อน และดื่มน้ำที่บ่อข้างมูบก่อนแล้วค่อยเดินทางต่อไป

(5) เจดีย์วัดมิ่งเมือง เจดีย์มีศิลปะแบบล้านนาเป็นปูชนียสถานสำคัญได้รับเคารพสักการะจากชาวเชียงรายเป็นอย่างมาก ชาวบ้านดั้งเดิมเรียกเจดีย์นี้ว่า “พระธาตุมิ่งเมือง” เป็นปูชนียสถานที่มาคู่กับวัด สร้างด้วยเป็นศิลปะแบบล้านนา แต่ต่อมาได้รับการบูรณะ ใหม่ โดยสร้างเจดีย์บริวารตั้งไว้สี่มุม ประดับด้วยฉัตรศิลปะแบบพม่า เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ โดยได้รับประทานจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก นอกจากนี้เจดีย์นี้มีความสำคัญคือเป็นที่รวบรวมเก็บประวัติของวัด

8.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดมิ่งเมืองเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่มือง อยู่ใจกลางเมืองเชียงราย พบหลักฐานว่ามีอายุประมาณ 800 ปี ซึ่งยาวนานเท่ากับการสร้างเมืองเชียงรายเลย มี “พระธาตุมิ่งเมือง” เป็นปูชนียสถานสำคัญ รวมทั้งมีโบราณสถานและโบราณวัตถุปรากฏอยู่หลายอย่าง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นศิลปะผสม ระหว่างพม่าและล้านนา และมีปูชนียวัตถุสำคัญคือ พระบรมสารีริกธาตุ ประดิษฐาน ณ พระ

เจดีย์โบราณ อยู่ติดสถานที่สำคัญทางโบราณคดีของจังหวัดเชียงราย เป็นประตูเมืองเก่าของเมืองเชียงราย คือ ประตูไก่ดำ หรือประตูข้าวดำ หรือประตูเจ้าพ่อสันป่าแดง และคนเชียงรายยังคงเรียกบริเวณสี่แยกที่ถนนบรรพปราการตัดกับถนน ไตรรัตน์ว่า สี่แยกข้าวดำ ที่บริเวณประตูวัดด้านทิศตะวันออก มีบ่อน้ำโบราณ ชื่อ น้ำบ่อจ้ำมูบ ศิลปะแบบไทใหญ่ มีซุ้มครอบไว้เป็นประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างหมอบ เชื่อกันว่าบ่อน้ำนี้เป็นบ่อน้ำโบราณที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภคของผู้คนโบราณที่สัญจรเข้าออกเมือง ได้มาพักกายบริเวณประตูเมืองเพื่อดื่มน้ำและล้างหน้าให้เกิดสิริมงคลก่อนจะเริ่มเดินทางออกหรือเข้าสู่เมืองเชียงราย นอกจากนี้ยังมีเจดีย์เป็นปูชนียสถานเก่าแก่ ที่มีคู่มากับวัด เป็นศิลปะแบบล้านนา เดิมก่อนการบูรณะเป็นรูปทรงพม่าทั้งหมด แต่ต่อมาได้รับการบูรณะใหม่ โดยสร้างเจดีย์บริวารตั้งไว้สี่มุม ประดับด้วยฉัตรศิลปะแบบพม่า ชาวบ้านเรียกเจดีย์นี้ว่า “พระธาตุมิ่งเมือง” นอกจากนี้เจดีย์นี้มีความสำคัญ คือ เป็นที่เก็บรวบรวมประวัติของวัดไว้ ปัจจุบัน วัดมิ่งเมือง นอกจากจะเป็นวัดที่นำศึกษาด้านโบราณคดีศิลปะล้านนาผสมผสานศิลปะพม่าแล้ว ยังเป็นวัดที่พุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวทั่วไปแวะเวียนมาเที่ยวชมสักการะเป็นประจำทุกวัน อีกอย่างวัดดังกล่าวอยู่ใกล้หอนาฬิกา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย

9) วัดพระสิงห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง

9.1) ความเป็นมา

วัดพระสิงห์ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่ถนนท่าหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีเนื้อที่ 4 ไร่ 2 งาน 52 ตารางวา ทิศเหนือติดถนนสิงห์โคก ทิศใต้ติดถนนพระสิงห์ ทิศตะวันออกติดถนนท่าหลวง ทิศตะวันตกติดถนนภักดีณรงค์ สันนิษฐานกันว่าน่าจะสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้ามหาพรหม ซึ่งเป็นพระอนุชาของพญากือนา ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ราวปี พ.ศ. 1928 (พระเจ้ามหาพรหมเสวยราชย์ ณ เมืองเชียงราย ระหว่าง พ.ศ. 1888 -พ.ศ. 1943) ครั้งหนึ่งวัดแห่งนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคูเมืองของประเทศไทย คือ พระพุทธสิหิงค์ หรือที่เรียกกันในชื่อสามัญว่า “พระสิงห์” เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคูเมืองของประเทศไทยมาอย่างยาวนานมีหลักฐานปรากฏในศิंहินคินิทานบันทึกไว้ว่า สร้างขึ้นเมื่อราวพุทธศักราช 700 ในประเทศลังกา และประดิษฐานอยู่ที่ลังกา 1150 ปี จากนั้นได้ถูกอัญเชิญมาประดิษฐานยังราชอาณาจักรไทย พระประธานในพระอุโบสถวัดพระสิงห์ เป็นพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนสิงห์หนึ่ง เนื้อสำริดปิดทอง ปางมารวิชัย สร้างในสมัยใดไม่ปรากฏ ปัจจุบันวัดพระสิงห์เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธสิหิงค์ (หรือพระสิงห์) จำลองศิลปะเชียงแสน ปางมารวิชัย ชนิดสำริดปิดทอง

9.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระประธาน พระประธานในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปฏิมาศิลปะล้านนาไทย พุทธศตวรรษที่ 21 ปางมารวิชัย ชนิดสำริดปิดทอง หน้าตักกว้าง 204 เซนติเมตร สูงทั้ง

ฐาน 284 เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถมีพุทธลักษณะสง่างาม ประณีต ที่ฐานมีจารึกอักษรธรรมล้านนาว่า “กุลา ธมมา อกุลา ธมมา อพยากตา ธมมา” อันหมายถึง ปรีศนาธรรมระดับปรมาตถิในทางพระพุทธศาสนาที่ระบุว่า สภาวะธรรมทั้งปวงมี 3 ประเภท คือ ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลก็มี ธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลก็มี ธรรมทั้งหลายที่อยู่นอกเหนือจากกุศลและอกุศลก็มี

(2) พระอุโบสถ พระอุโบสถสร้างขึ้นราวปี พ.ศ. 1251-พ.ศ. 1252 ปีฉลู-ปีชวด เดือน 8 ขึ้น 12 ค่ำ วันเสาร์ (พ.ศ. 2432 ถึง พ.ศ. 2433) รูปทรงเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาไทยสมัยเชียงใหม่ โครงสร้างเดิมเป็นไม้เนื้อแข็ง และได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ให้มีสภาพสมบูรณ์และสวยงามยิ่งขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2504 และครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2533

(3) บานประตูหลวง บานประตูหลวงทำด้วยไม้แกะสลักจิตรกรรมอย่างประณีตวิจิตรบรรจง เป็นปรีศนาธรรมระดับปรมาตถิ ออกแบบโดยศิลปินเอก ผู้มีผลงานเป็นที่กล่าวขานในระดับโลกนามว่า อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี เป็นเรื่องราวของ ดิน น้ำ ลม ไฟ อันหมายถึง ธาตุทั้ง 4 ที่มีอยู่ในร่างกายคนเราทุกคน ผสมผสานกันโดยมีลวดลายไทยเป็นส่วนประกอบ ทำให้มีลีลาเฉพาะแบบของอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี งานแกะสลักบานประตูวิหารนี้ พระราชสิทธินายกได้มอบความไว้วางใจให้อำนวย บัวงามหรือสล่านวย และลูกมืออีกหลายท่านเป็นผู้แกะสลัก ใช้เวลาในการแกะสลักเกือบหนึ่งปี ได้บานประตูมีขนาด กว้าง 2.40 เมตร ยาว 3.50 เมตร และหนา 0.2 เมตร ด้วยลวดลายและลีลาการออกแบบ และฝีมือการแกะสลักเสลาอย่างประณีตบรรจง นับว่าบานประตูนี้ได้ช่วยส่งเสริมความงดงามของพระวิหารได้โดดเด่นมากขึ้น

(4) พระเจดีย์ พระเจดีย์เป็นพุทธศิลป์แบบล้านนาไทย สร้างในสมัยเดียวกับพระอุโบสถ ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์หลายครั้ง คือ พ.ศ. 2492 ครั้งหนึ่ง โดยพระครูสิกขาลังการเจ้าอาวาสในขณะนั้น และอีกหลายครั้งในสมัยต่อมาโดยท่านเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

(5) พระพุทธบาทจำลอง พระพุทธบาทจำลองบนแผ่นศิลาทราย มีขนาด กว้าง 60 เซนติเมตร ยาว 150 เซนติเมตร มีจารึกอักษรขอมโบราณ ว่า “กุลา ธมมา อกุลา ธมมา อพยากตา ธมมา”

(6) หอระฆัง เป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัยแบบล้านนาไทยประยุกต์ มีระฆังเป็นแบบใบระกาหล่อด้วยทองเหลืองทั้งแท่ง ซึ่งหาได้ยากมาก ในปัจจุบัน ขนาดความสูง 25 นิ้ว ยาว 39 นิ้ว หนา 1 นิ้ว ชุดพบบริเวณวัดพระสิงห์ เมื่อพ.ศ. 2438 ปัจจุบันชั้นล่างใช้เป็นหอกลอง

(7) ต้นพระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยา พลโทอัมพร จิตกานนท์ นำมาจากพุทธคยา ประเทศอินเดีย โดยความอนุเคราะห์จากท่านเอกอัครราชทูตอินเดียและอาสาสมัครวัฒนธรรมไทย-ภารตะ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2506 และปลูกเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2506 ต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นต้นไม้มงคลเนื่องในพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นต้นไม้ซึ่งพระโพธิสัตว์ลาดบัลลังก์ประทับในคืนก่อนตรัสรู้ เดิมเรียกกันว่าต้น “อัสดตพฤกษ์” ที่ได้ชื่อว่า “ต้นพระศรีมหาโพธิ์” ก็

เพราะเป็นต้นไม้ อันเป็นสถานที่ตรัสรู้ “โพธิธรรม” ของพระโพธิสัตว์สิทธัตถะ ซึ่งต่อมาก็คือสมเด็จพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

(8) ต้นสาละลังกา ต้นสาละลังกาเป็นไม้มงคลเนื่องในพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ คือ เป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าประทับ สำเร็จสืงไสยาสน์เป็นครั้งสุดท้าย ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ วัดเบญจมบพิตร ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมกิติโสภณ นำมาจากประเทศศรีลังกาและนำมาปลูกไว้ที่วัดพระสิงห์

9.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

สิ่งสำคัญที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของวัดพระสิงห์คือ เจดีย์ รอยพระพุทธบาท พระวิหารแก้ว นอกจากนี้ในวัดพระสิงห์เมืองเชียงรายนังมีสิ่งที่น่าสนใจอีกมาก อาทิ พระอุโบสถที่สร้างอย่างงดงามตามแบบศิลปะล้านนาเชียงแสน โครงสร้างเดิมเป็นไม้เนื้อแข็ง และได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์หลายครั้ง ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปสี่องค์สาริดปิดทอง หน้าตักกว้าง 204 เซนติเมตร สูงทั้งฐาน 284 เซนติเมตร ในพระอุโบสถยังมีสิ่งน่าชมคือบานประตูทอง ที่สร้างขึ้นเมื่อปี 2530 แกะสลักด้วยไม้อย่างประณีตอลังการ ออกแบบโดยศิลปินแห่งชาติชาวเชียงราย “ถวัลย์ ดัชนี” และแกะสลักโดยสล่าอำนวย บัวงาม โดย อ.ถวัลย์ได้ออกแบบการแกะสลักบานประตูเป็นปริศนาธรรม เกี่ยวกับเรื่องราวของธาตุทั้ง 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นสัญลักษณ์รูปสัตว์ 4 ชนิด คือ ช้างเป็นสัญลักษณ์ของดิน ครุฑเป็นสัญลักษณ์ของลม นาคเป็นสัญลักษณ์ของน้ำ และสิงโตเป็นสัญลักษณ์ของไฟ บริเวณด้านหลังพระอุโบสถยังเป็นที่ประดิษฐานองค์เจดีย์ทองอร่ามพุทธศิลป์แบบล้านนา สร้างขึ้นในสมัยเดียวกับพระอุโบสถ ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์หลายครั้ง คือ พ.ศ. 2492 ครั้งหนึ่ง โดยท่านพระครูสิขาลังการ เจ้าอาวาสในขณะนั้น จุดสุดท้ายที่ไม่ควรพลาด คือ หอระฆัง สถาปัตยกรรมแบบล้านนาประยุกต์ มีระฆังทรงใบระกา หล่อด้วยทองเหลืองทั้งแท่ง สูง 25 นิ้ว ยาว 29 นิ้ว หนา 1 นิ้ว ชูตพบในบริเวณวัดเมื่อปี พ.ศ. 2438 หากดูได้ยากมากในปัจจุบัน ส่วนด้านล่างของหอระฆังเป็นหอกลอง และต้นไม้สำคัญทางพระพุทธศาสนาอีก 2 ต้น คือ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งนำมาจากพุทธคยา ประเทศอินเดีย และต้นสาละลังกา ที่นำมาจากศรีลังกา

ทั้งนี้หลักคิดในการสร้างแหล่งเรียนรู้ทางพุทธศาสนาให้เป็นอัตลักษณ์ของวัดพระสิงห์ คือ การสร้างศาสนสถานภายในวัดให้เป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และสร้างให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางภาษา ศิลปวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ กระบวนการเผยแพร่ใช้แบบปากต่อปากโดยอาศัยความมีชื่อเสียงของวัดที่ เป็นวัดเก่าแก่ในจังหวัดเชียงราย ใช้สื่อออนไลน์ และวัดมีเพจของตนเองสำหรับเผยแพร่ ทั้งยังได้จัดทำหนังสือประวัติวัดให้ประชาชนได้บูชา กระบวนการดูแลรักษา พระสงฆ์สามเณรภายในวัดช่วยกันดูแล โดยใช้งบประมาณจากการอุดหนุนของสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ งบจากการทอดกฐิน ผ้าป่า นอกจากนี้ภายในวัดยังมีการติดกล้องวงจรปิดเพื่อการรักษาความปลอดภัย

10) วัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย

10.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุแสงแก้วโพธิญาณ ตั้งอยู่บนดอย “ม่อนแสงแก้ว” ตั้งอยู่ที่เลขที่ 191 ม.11 บ้านป่าตึง ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ขนาดพื้นที่ประมาณ 29 ไร่เศษ ตั้งอยู่บนเนินดอยห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีทัศนียภาพที่สวยงามมองเห็นทั้งตัวอำเภอแม่สรวย และหลายตำบลของอำเภอแม่สรวย เริ่มก่อสร้างเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ตรงกับเดือนแปดเป็งของล้านนา ซึ่งตรงกับวันวิสาขบูชา วันเพ็ญเดือนหก สร้างโดยท่านพระครูบา อริยชาติ อริยจิตโต คณะศรัทธาบ้านป่าตึง และศิษยานุศิษย์เมื่อครั้งที่ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ได้ย้ายจากวัดพระธาตุดงสีมา ตำบลแม่พริก อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มาจำพรรษา ณ ศาลามหาป่า ในใจกลางของหมู่บ้านป่าตึง โดยการรับนิมนต์ของพ่อหลวงยา ศรีทา และคณะศรัทธาชาวบ้านป่าตึง หมู่ที่ 11 พ่อหลวงยา ศรีทาและคณะศรัทธาบ้านป่าตึง อยากจะมีวัดใหม่ที่สะดวกต่อการทำบุญของญาติโยม จึงได้นำเรื่องมาปรึกษากับท่านครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ผู้ซึ่งเป็นพระนักคิดนักสร้าง เป็นผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม จรรโลงพระพุทธศาสนา เจริญรอยตามครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา ไทยอยู่แล้ว จึงได้คิดสร้างวัดใหม่ขึ้นมาเพื่อเป็นพุทธสถาน เป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน

หลังจากนั้นท่านครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ได้ทำการสำรวจพื้นที่ที่จะก่อสร้างวัดกับพ่อหลวงยา ศรีทา และคณะศรัทธาบ้านป่าตึง โดยใช้เวลานานหลายวันก็ยังไม่พบสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเป็นพื้นที่ในการก่อสร้างวัด แต่ด้วยบุญญาบารมีของท่านครูบาอริยชาติ อริยจิตโต และความศรัทธาอย่างแรงกล้าของชาวบ้านที่จะสร้างวัด คืบหนึ่งขณะที่ท่านครูบาอริยชาติ อริยจิตโต จำวัดอยู่ได้นิมิตว่ามีที่ดินเป็นเนินไม่สูงมากนัก มีต้นไม้ร่มรื่นล้อมรอบไปด้วยไม้ไผ่ ท่านครูบาอริยชาติ อริยจิตโต พึงพอใจในสถานที่แห่งนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงได้เล่านิมิตที่ท่านพบมาให้กับพ่อหลวงยาศรีทาและชาวบ้านฟัง คณะพ่อหลวงยา ศรีทาและชาวบ้านได้พาท่านครูบาอริยชาติ อริยจิตโตออกสำรวจพื้นที่โดยรอบของหมู่บ้าน จนมาถึงท้ายของหมู่บ้าน พบสวนของชาวบ้าน ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต จึงได้สำรวจพื้นที่โดยรอบสวนพบว่า มีลักษณะเป็นสวนและมีต้นไม้ล้อมรอบคล้ายกับสถานที่ที่ท่านได้ นิมิตพบในคืนที่ผ่านมา ท่านครูบาเดินออกสำรวจพื้นที่ด้วยความรวดเร็ว แล้วบอกกับคณะที่ติดตามท่านไป ในการสำรวจครั้งนั้นว่า ท่านพอใจในสถานที่แห่งนี้เป็นอย่างยิ่ง เหมาะสำหรับการก่อสร้างวัด เพื่อเป็นศาสนสถานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและ เป็นแหล่งศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน และสถานที่แห่งนี้เป็นของใคร พ่อหลวงยา ศรีทาจึงได้บอกว่าเป็นสวนของผู้ที่มีฐานะดี คงจะไม่ยอมขายให้ และถ้าหากขายก็คงจะต้องราคาแพง ความเป็นไปได้ที่จะได้ที่ดินเพื่อมาสร้างวัดคงจะไม่มี ท่านครูบา อริยชาติ อริยจิตโต จึงได้เดินไปจนถึงยอดเนินของสถานที่แห่งนั้นและได้จุดธูปเทียน พร้อมทั้งกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล และตั้งจิตอธิษฐานว่า “หากสถานที่แห่งนี้ แม้เป็นสถานที่ที่ศักดิ์สิทธิ์

เป็นสถานที่อันเป็นมงคลคู่บารมีท่านในการที่จะได้จรโลงพระพุทธรูปศาสนาต่อไปแล้ว ขอให้ได้ที่ดินผืนนี้มา”

เมื่อท่านครูบาอริยชาติ อริยจิตโตตั้งจิตอธิษฐานเสร็จแล้ว พ่อหลวงยา ศรีทา ได้เชิญเจ้าของที่ดินซึ่งเป็นผู้มีฐานะดีมาพบกับท่านครูบา เพื่อพูดคุยปรึกษาหารือในเรื่องการสร้างวัดบนของที่ดินผืนนี้ เจ้าของที่ดินได้ถวายที่ดินประมาณ 19 ไร่เศษให้กับท่านครูบาอริยชาติ อริยจิตโตเพื่อสร้างวัดอย่างง่ายดาย สร้างความประหลาดใจในสิ่งที่เกิดขึ้นกับคณะผู้ติดตามท่านครูบาอริยชาติ อริยจิตโตเป็นอย่างมากหลังจากที่เจ้าของที่ดินได้ถวายที่ดินเพื่อสร้างวัด ท่านครูบาได้ร่วมกับคณะศรัทธาปรับปรุงพื้นที่ พร้อมระบบสาธารณูปโภค เมื่อศิษยานุศิษย์ คณะศรัทธาและผู้ที่นับถือท่านครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ทราบข่าวการสร้างวัด ได้แสดงความจำนงค์ในการร่วมสมทบทุนสร้างวัดเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ท่านครูบา จึงได้เริ่มก่อสร้างศาสนสถาน และศาสนวัตถุต่าง ๆ โดยใช้ศิลปะแบบผสมผสานล้านนา พม่า ไท (ไทลื้อ) ซึ่งใช้ระยะเวลาอย่างรวดเร็วในการก่อสร้าง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ในวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2554 และผูกพัทธสีมา ฝังลูกนิมิตในวันอาทิตย์ที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2556 (ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 6 เหนือ) และพัฒนาต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

ที่มาของชื่อวัดแสงแก้วโพธิญาณ แสงแก้วโพธิญาณ แปลว่า ดอกบัวที่ผุดโผล่ขึ้นพ้นน้ำ แล้วมีแสงสว่างเรืองรองเหมือนแสงแก้ว โดยพระครูบาอริยชาติ ท่านเกิดนิมิตว่า ผนตกหนักมาก มองอะไรก็ไม่เห็น ครูบาก็เดินหลงไปหลงมาอยู่บนภูเขาสักพัก ก็ได้เห็นป่าทั้งป่าบนภูเขา มีดอกบัวบานเต็มไปหมด มีแสงสว่างไสวสวยงาม ครูบาจึงคิดชื่อได้จากเหตุนิมิต ที่เห็นแสงเรืองรองเหมือนแสงแก้ว กลายเป็นดอกบัว อีกนัยหนึ่งคือ โพธิญาณ หมายถึง หยั่งรู้ เหมือนบัวที่ผุดโผล่ขึ้นมาพ้นน้ำ แล้วเปล่งแสงคล้ายแสงแก้ว จึงได้ตั้งชื่อว่า "วัดแสงแก้วโพธิญาณ"

10.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระพุทธเจ้า 4 พระองค์ (ชั้นล่าง หรือ โลกมนุษย์) เป็นหุ่นปั้นรูปเหมือนแทนพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ คือ พระกกุสันธพุทธเจ้า, พระโกนาคมพุทธเจ้า, พระกัสสปพุทธเจ้า และพระโคตมพุทธเจ้า โดยมีสิงห์ขนาด 9 เมตรหนึ่งคู่ ตั้งอยู่บริเวณด้านขวาและด้านซ้ายของบันได ศิลปะลักษณะนี้ได้รับอิทธิพลมาจากขอมโบราณเรียกว่า “สิงห์ทวารบาล” ทำหน้าที่อารักขาสถานที่ และมีการออกแบบบันไดทางขึ้นเป็น “พญานาค” หรือที่เรียกว่า บันไดนาค เมื่อขึ้นบันไดผ่านซุ้มประตูเข้ามาก็จะเป็นชั้นที่สอง เป็นพุทธาวาสเป็นเขตของพระพุทธเจ้า เป็นที่ทำสังฆพิธีต่างๆ มีอุโบสถ วิหาร หอไตร มีปราสาท 16 หลัง แทนพรหม 16 ชั้น มีศาลา 16 ห้อง แทน 16 ชั้นฟ้า ซึ่งที่ชั้นสองนี้ จะเห็นยักษ์ และเทวดา ซึ่งเป็นปริศนาธรรมของพระครูบาอริยชาติ หากสังเกตดี ๆ ที่ยักษ์สองตนด้านขวานั้นในมือก็มีทั้งบ่วงและเหล็ก ทำสัญลักษณ์มือบอกรัก ส่วนที่เท้าก็มีทั้งรองเท้าแตะและรองเท้าผ้าใบคอนเวิร์ส เรียกได้ว่าเป็นปริศนาธรรมที่ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับวัตถุสมัยนิยมในยุคนี้

(2) พระอุปคุตจกบาตร รูปปั้นพระอุปคุต ซึ่งถือเป็นพระอรหันต์ที่มีฤทธิ์ กำลังอยู่ในท่า “จกบาตร” มีความโด่งดังในเรื่องการให้ชื่อเสียงและโชคลาภ เหมาะสำหรับผู้ที่มีจิตศรัทธาที่ต้องการมา ขอพรเรื่องความร่ำรวยและโชคลาภ เพราะเชื่อกันว่า หากผู้ใดมีบุญบารมีได้มาบูชา มักทำให้ร่ำรวยเงินทอง มีโชคลาภ เจริญรุ่งเรือง มีสติปัญญาเฉียบแหลม มีสมาธิจิตดี ปราศจากภัยทั้งปวง พระอุปคุตจกบาตร จะแตกต่างจากพระสิวลีจกบาตร ตรงที่พระอุปคุตจะเห็นแขนงหน้าเยื้องไปทางขวา ส่วนพระสิวลีจะหันหน้าตรง หรือบางครั้งหากเป็นรูปปั้นพระสิวลี จะมีกมลที่หุบอยู่ปอกอยู่ข้าง ๆ ตัวด้วยนั่นเอง ซึ่งหากมีโอกาสได้ไปสักการะพระอุปคุตจกบาตร ควรสวดพระคาถาบูชาพระอุปคุต เพื่อให้เกิดโชคลาภและคุ้มกันภัย

(3) วิหารหลวงลายคำ เป็นอีกหนึ่งจุดสำคัญของบริเวณชั้นสอง เพราะเป็นสถานที่ที่ดังมากเป็นอย่างมาก หากเดินขึ้นมาด้านบนิวิหารแล้วมองกลับไปด้านหลัง ก็เห็นวิมมุมกว้างของดอยม่อนแสงแก้ว ส่วนภายในวิหารประดิษฐานพระแสงแก้วโพธิญาณ พระพุทธรูปศิลปะเชียงแสน ทรงเครื่องล้านนา เป็นพระประธานประดิษฐานในวิหารวัดแสงแก้วโพธิญาณ

(4) เทพทันใจ หรือนัตโบโบยี เป็นรูปปั้นจำลองมาจากฝั่งพม่า ชาวพม่ามีความเชื่อกันว่า ไม่ว่าจะสร้างเจดีย์ใดหรือที่ไหนก็ตาม จะต้องมีการครอบค้อมครองดูแลเจดีย์ นั่นก็คือ “เทพทันใจ” ผู้ที่คอยคุ้มครอง เชื่อกันว่าจะทำให้สมปรารถนารวดเร็วทันใจ สมกับคำว่า เทพทันใจนั่นเอง ซึ่งการไหว้เทพทันใจนั้น ที่วัดแสงแก้วโพธิญาณ ก็คล้ายกับที่พม่า ไม่จำเป็นต้องใช้รูปในการไหว้ ใช้เพียงเครื่องบูชาเท่านั้น โดยเครื่องบูชานั้นจะประกอบด้วย มะพร้าว, กล้วย, ใบขนชะ, ผ้าคล้องคอ, รมฉัตรกระดาษ, ดอกไม้ และธูปธูปจำนวน 2 ใบให้นำสิ่งของที่ถวายใส่พาน แล้วนำไปวางที่โต๊ะ แต่หากไม่มีสิ่งของเหล่านั้น ก็ให้ห่มธูปธูปเป็นรูปกรวย สอดไปในมือของเทพทันใจ จากนั้นนำหน้าผากของเราไปแตะขีตที่นิ้วชี้ของเทพทันใจที่ขึ้นมา พร้อมอธิษฐาน ให้อธิษฐานได้เพียงข้อเดียวเท่านั้นถึงจะสัมฤทธิ์ผล เสร็จแล้วจึงดึงธูปธูปออกมา 1 ใบ เพื่อเก็บไว้เป็นสิริมงคล จากนั้นเดินจับรูปปั้นเทพทันใจรอบ ๆ รวมถึงจับไม้เท้าท่านด้วย แล้วคนทำพิธีจะให้ใบขนชะแก่เรา และให้เรานำผ้าไปคล้องคอเทพทันใจ เป็นอันเสร็จพิธี

(5) แม่นางกวักอ้วน หากพูดถึงเครื่องรางที่จะทำให้ค้าขายดีแล้วก็ต้องเป็น “นางกวัก” แน่นนอน ตามตำนานแล้วนางกวัก จะมีรูปร่างที่ผอมบางสวยงาม แต่ที่วัดแสงแก้วโพธิญาณ ไม่ใช่อย่างนั้น เพราะพระครูอริยชาติ อริยจิตโต ท่านได้สร้างนางกวัก ที่มีรูปร่างอ้วนท้วนสมบูรณ์ขึ้นมา โดยนางกวักที่วัดแห่งนี้ มีชื่อว่า “แม่นางกวักอ้วน” ซึ่งสาเหตุที่ทำให้สร้างนางกวักอ้วนขึ้นมา ก็เพราะความอ้วนหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ ความมั่งมีและด้วยชื่อ แม่นางกวักอ้วน ทรัพย์แสนล้าน ทำนางกวักอ้วนที่นี้กลายเป็นวัตถุมงคลวัดแสงแก้วโพธิญาณ มีชื่อเสียงระบือไปไกลถึงต่างประเทศ เพราะคนค้าขายเขาเชื่อกันว่า นางกวักอ้วนช่วยเรียกทรัพย์เรียกเงินได้

(6) แม่กระซิบ อีกหนึ่งจุดขอโชคของวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตามตำนาน

ความเชื่อของคนพม่านั้น “อะมาตอร์เมียะ” หรือ “เทพกระซิบ” เป็นธิดาของพญานาคที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า จนยอมฝืนธรรมชาติของนาคที่ปกติแล้วจะกินสัตว์เล็กสัตว์น้อยที่จับได้เป็นอาหาร แต่นางผู้ธิดาพญานาคไม่ยอมทำร้ายชีวิตอื่น ๆ ชั่วชีวิตของนางจึงกินแต่อาหารมังสวิรัตินั้น ทำให้เมื่อสิ้นชีวิตนางจึงได้กลายเป็น “นัต” ที่ผู้คนเคารพศรัทธานั่นเอง สำหรับวัดแสงแก้วโพธิญาณ จังหวัดเชียงราย “เทพกระซิบ” ได้รับการอธิษฐานจิตอัญเชิญโดยครูบาอริยชาติ อริยจิตโต เพื่อให้บารมีของ “เทพกระซิบ” ได้มาสถิตอยู่ในดินแดนไทย โดยหวังให้ชาวไทยซึ่งไม่สามารถเดินทางไปกราบสักการะเทพกระซิบที่พม่า ได้มีโอกาสสักการะขอพรท่านโดยตรงโดยไม่ต้องไปไกลถึงพม่า เชื่อว่าถ้ากระซิบขออะไรแล้วจะสมหวัง

(7) เทพนพเคราะห์ 9 องค์ “เทพนพเคราะห์” คือ เทพทั้ง 9 องค์ ผู้ครองเรือนชะตาของมนุษย์ มีต้นกำเนิดมาจากโหราศาสตร์ฮินดูที่นับถือพระสุริยเทพ (พระอาทิตย์) ซึ่งมีเทพบริวารอีก 8 องค์ รวมเป็น 9 องค์ ซึ่งให้โทษหรือสร้างอุปสรรคให้กับมนุษย์มากกว่าจะให้คุณ ต่อมาจึงต้องมีผู้ควบคุมเทพนพเคราะห์อีกชั้นหนึ่ง นั่นคือ “พระคเณศ” เทพผู้เป็นใหญ่เหนืออุปสรรคทั้งหมด เทพนพเคราะห์ทั้ง 9 องค์ ประกอบด้วย พระอาทิตย์, พระจันทร์, พระอังคาร, พระพุธ, พระพฤหัสบดี, พระศุกร์, พระเสาร์, พระราหู, พระเกตุ และพระตรีมูรติ ก่อนเข้าวงเวียนจะเจอเข้ากับยักษ์หลักและยักษ์ตีน แทนกลางคืนและกลางวันในความหมายทางโลก แต่ถ้าเป็นความหมายทางธรรม จะหมายถึง พุโธ คนเราทำอะไรให้มีสติ

(8) ครูบาชัยยะ วงศาพัฒนา เมื่อพ้นจากเขาพระสุเมรุ ทางด้านขวาคือครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ด้วยเหตุว่าชาวล้านนาเชื่อว่าครูบาศรีวิชัยคือพระโพธิสัตว์ที่ลงมาจุติในล้านนา ที่ครูบาอริยชาติสร้างรูปครูบาศรีวิชัยไว้ชั้นบนสุดเพื่อเป็นความหมายว่า “เหนือพระโพธิญาณมีพระโพธิสัตว์” พระวิหารที่สร้างไว้ชั้นกลางหรือชั้นสวรรค์-พรหมนั้นจะมีสะพานเชื่อมขึ้นมาถึงชั้นนี้เป็นนัยว่าการข้ามเข้าสู่ชั้นนิพพาน

(9) รูปหล่อโลหะครูบาศรีวิชัยองค์ใหญ่ที่สุดในโลก จุดสำคัญสำหรับใครที่มาเยี่ยมชมวัดแสงแก้วโพธิญาณ นั่นก็คือ “รูปหล่อโลหะครูบาศรีวิชัย” หน้าตักกว้าง 9 เมตร สูง 12 เมตร เป็นขนาดของรูปหล่อครูบาศรีวิชัย เนื้อโลหะองค์ใหญ่ที่สุดในโลก โดยจัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงคุณงามความดีของครูบาศรีวิชัยที่ท่านอุทิศให้พระพุทธศาสนา การสร้างรูปหล่อเหมือนขององค์ท่าน เพื่อเป็นอาจารย์บูชาให้ศรัทธาประชาชนจากทั่วสารทิศ ทั้งด้านภาคเหนือก็ดี ภาคอื่น ๆ ก็ดี และแม้กระทั่งศรัทธาจากต่างประเทศ ซึ่งนับวันจะมีเพิ่มมากขึ้น ได้มากราบไหว้เคารพบูชาเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

10.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ได้แก่ สถาปัตยกรรมสุดวิจิตรในวัดแสงแก้วโพธิญาณ โดยมีครูบาอริยชาติ วัดแสงแก้วโพธิญาณ เป็นผู้ออกแบบและสร้างวัดแห่งนี้ขึ้น จึงทำให้วัด

มีความสวยงาม ที่สะท้อนความเชื่อ และวัฒนธรรมของชาวพุทธในดินแดนล้านนาที่แฝงความหมายในเชิงธรรมะ และแฝงหลักพุทธธรรมอันลึกซึ้งอยู่ในทุกองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้น ซึ่งสถาปัตยกรรมที่ว่ามีด้วยกัน 10 จุดด้วยกันที่ได้รับความสนใจ และถูกแบ่งเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ชั้นล่าง (โลกมนุษย์) ชั้นกลาง (ชั้นสวรรค์) และชั้นบน (นิพพาน) เมื่อมาถึงวัดแสงแก้วโพธิญาณแล้วจะเจอซุ้มประตูที่มีความสวยงาม เป็นศิลปะแบบล้านนาที่มีความหรูหรา อ่อนช้อย และมีการใช้สีสันทันสมัย อีกทั้งการจัดวางสถาปัตยกรรมต่างๆนั้นทำได้อย่างลงตัว ซุ้มประตูขนาดใหญ่ด้านหน้ามีรูปปั้นพระอุปัชฌาย์ และพระสังกัจจายน์ ตั้งหน้าบองข้างซุ้มประตู บันไดทางขึ้นด้านข้างของบันไดทั้งสองฝั่งจะมีระฆังเรียงรายตลอดบันได สามารถเดินเคาะระฆังให้มีเสียงดังกังวานไปได้ โดยมีความเชื่อว่า การเคาะระฆังถวายเสียงดังกังวานนั้น จะทำให้เป็นคนที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เมื่อเดินขึ้นมาถึงลานชั้นที่ 2 แล้วจะพบรูปปั้นท่านท้าวจตุมาหาราชทั้งสี่ (ประกอบไปด้วย ท้าวเวสสุวรรณ ท้าวธตรฐ ท้าววิรูปักษ์ ท้าววิรุฬหก) และรูปปั้นเทวดา นางฟ้าต่าง ๆ ที่มีความสวยงามมาก พระประธานในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องแบบล้านนาปิดทองคำทั้งองค์ มีพระนามว่า "พระแสงแก้วโพธิญาณ" ซึ่งก็เป็นชื่อเดียวกับวัด จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถนั้นจะเป็นรูปพระพุทธรูปเจ้าทั้งหมด มีการลงสีทอง มีความสวยงามมาก อุโบสถด้านนอก มีความสวยงามอลังการ เป็นศิลปะแบบล้านนาที่มีความร่วมสมัยเป็นอย่างมาก ทพทันใจ (นัตโบบอयी) ที่จำลองมาจาก ณ เจดีย์โอบตาทาวน ประเทศพม่า

ทั้งนี้ พุทธศิลป์และศิลปะต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัดแสงแก้วโพธิญาณนั้นออกแบบสถาปัตยกรรม โดยพระครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ซึ่งผสมผสานระหว่าง โลกธรรม แสดงออกถึงความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวพุทธในดินแดนล้านนาอย่างชัดเจน และยังมีการผสมงานศิลปะ 3 รูปแบบไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืนคือ ศิลปะล้านนา ศิลปะไต (ไทยใหญ่) และศิลปะพม่า ซึ่งล้วนมีนัยที่สื่อความหมายในเชิงธรรมะและแฝงหลัก "พุทธธรรม" อันลึกซึ้งเอาไว้แทบทุกองค์ประกอบของวัด ซึ่งการออกแบบวัดนี้พระครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ท่านออกแบบเป็นชั้น ๆ ดังนี้

ชั้นแรก เมื่อเข้ามาจะเห็นรูปเหมือนแทนพระพุทธรูปเจ้า 4 พระองค์ คือ พระกฤษณ์พุทธเจ้า พระโกนาคมนพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า พระโคตมพุทธเจ้า มีสิงห์คู่ตัวใหญ่ ซึ่งครูบาเปรียบเทียบกับปรีศนาธรรม เหมือนพ่อกับแม่ของพระศรีอริยเมตไตรยมานั่งรอพระศรีอริยเมตไตรยมาตรัสรู้แล้วมาโปรดโลกในภายหน้าเหมือนคนเราทั้งหลาย นั่งรอผู้มีบุญ ผู้มีบารมี ผู้ที่จะเป็นโพธิสัตว์ ผู้ที่จะมาโปรดคนให้พ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร ระหว่างเดินขึ้นไป

ชั้นสอง ตรงบันไดจะมีนาค 3 หัว และจะมีตัวกินนาคอีก 3 ตัว ซึ่งเป็นปรีศนาธรรม หมายถึง กาลเวลาอยู่อมกลืนกินสรรพสัตว์ทั้งหลาย และยังหมายถึงว่า เหนือฟ้ายังมีฟ้า ความตามครอบงำคนเราทั้งหมดส่วนนาค 3 หัว ก็หมายถึง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และตัวกินนาค 3 ตัว หมายถึง ชรา พยาธิ มรณะ คือ เทวทูต 3 เพราะไม่สมถนะ ถ้าหากมีสมถนะด้วยจะเป็น เทวทูต 4

แต่ไม่รวมสมณะ ดังนั้นที่พระพุทธรเจ้าเห็นจึงมี ชรา พยาธิ และมรณะ เดินขึ้นมาถึงชั้นที่ 2 เป็นพุทธรูปเป็นเขตของพระพุทธรเจ้า เป็นที่ทำสังฆพิธีต่าง ๆ มีอุโบสถ วิหาร หอไตร มีปราสาท 16 หลัง แพนพรหม 16 ชั้น มีศาลา 16 ห้อง แพน 16 ชั้นฟ้า

ชั้นที่ 3 เป็นชั้นที่ตั้ง กุฏิ ของพระครูบาอริยชาติ และเป็นที่ตั้งขอพรจากท่านเทพทันใจ แม่นางกวัก แม่กระซิบ อีกทั้งยังเป็นที่ให้เข้าบูชา วัตถุมงคลต่าง ๆ ของทางวัด มีศาลาเอนกประสงค์ไว้สำหรับพักผ่อน กับบรรยากาศที่ร่มรื่น หอฉัน หอน้ำ ก็อยู่ในชั้นนี้

ชั้นที่ 4 เป็นการจำลองเรื่องโลกและจักรวาลด้านหน้าของทางเข้ามีเทพนพเคราะห์ 9 องค์ แทนด้วยวันทั้ง 9 มี อาทิตย์, จันทร์, อังคาร, พุธ, พฤหัสบดี, ศุกร์, เสาร์, ราหู, เกตุ, พระตรีมูรติแทนด้วย โลกทั้งสาม ก่อนเข้าวงเวียนเจอ ยักษ์หลับและยักษ์ตื่น แทนกลางคืนและกลางวัน อันนี้คือความหมายทางโลก แต่ถ้าเป็นความหมายทางธรรม จะหมายถึง พุโรหิต คนเราทำอะไรให้มีสติ เช่น เวลาเราเจริญสติ จะมีพุทโธ ถ้ามีพุทอยู่ โธก็หาย ถ้าพุทหาย โธก็อยู่ คือให้เราสติอยู่ตลอดเวลา ตรงกลางแทนด้วยเขาสุเมรุ ข้างบนสุดบนเขาพระสุเมรุ ประดิษฐานพระศรีอริยเมตไตรย หมายถึง ผู้ที่มีบารมีเต็มเปี่ยม จะตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้า เหนือสิ่งอื่นใดในโลกมนุษย์ โลกสวรรค์ และโลกชั้นพรหมถัดจากพระศรีอริยเมตไตรยลงมา มีมหาเทพต่าง ๆ คือ พระพรหม พระนารายณ์ พระศิวะ พระอินทร์ ท้ายจุดโลกบาลทั้ง 4 เทพประจำทิศ ทิพยธรรณิณทร ยักษ์า ยักษ์ี ฤๅษี และสัตว์ป่าหิมพานต์ รอบๆ เข้าพระสุเมรุเป็นเทพ 12 ราศี แทนด้วย 12 นักัษตร รอบนอกเป็นสระน้ำพุแทนด้วย วัฏสงสาร หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิด คนเราการจะข้ามพ้นวัฏสงสารได้ ต้องข้ามฝั่งมหาสมุทรก็คือ ฝั่งวัฏสงสาร ถ้าพ้นก็จะถึงฝั่งคือ พระนิพพาน เขาพระสุเมรุมีน้ำ 3 สาย แทนฝั่งน้ำพุทมนต์แห่งพระรัตนตรัยผ่านโลกและจักรวาล ผ่านบารมี 3 ครูบา สองข้างขวาเขาพระสุเมรุ มีพระพิฆเนศเป็นตัวแทนเทวดาทั้ง 6 ชั้นฟ้า พระพรหมแทนด้วยสวรรค์ชั้นพรหม 16 ชั้นฟ้า และพรหมวิหารทั้ง 4 พระอวโลกิเตศวรกวณโถมปางพนมือ แทนพระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลาย และพระสิวลีแทนพระอรหันต์ทั้งหลาย เมื่อพ้นจากเขาพระสุเมรุ ด้านหลังขึ้นบันไดไป เป็นรูปเหมือน ครูบาศรีวิชัย, ครูบาอภิชัยชาวปี, ครูบาชัยวงศาพัฒนา สามองค์นี้สื่อแทนพระรัตนตรัยแต่สื่อออกมาเป็น พระอริยสงฆ์ เพราะว่าวัดนี้ใช้ชื่อว่า วัดแสงแก้วโพธิญาณ หมายถึง ผู้สร้างบารมี เปรียบพระครูบาศรีวิชัย เหมือนพระโพธิสัตว์ที่เกิดมาสร้างบารมี แล้วพระครูบา 3 ท่านนี้ ก็เปรียบเหมือนต้นแบบของนักบุญล้านนาที่ นั่งอยู่ในใจคนล้านนามายาวนาน

นอกจากนี้ เมื่อพ้นจากเขาพระสุเมรุ ด้านหลังขึ้นบันไดไป เป็นรูปหล่อโลหะ ครูบาศรีวิชัยองค์ใหญ่ที่สุดในโลก ด้านซ้ายของคือครูบาขาวปี ส่วนด้านขวาคือครูบาชัยวงศาพัฒนา ด้วยเหตุว่าชาวล้านนาเชื่อว่าครูบาศรีวิชัยคือพระโพธิสัตว์ที่ลงมาจุติในล้านนา ที่ครูบาอริยชาติสร้างรูปครูบาศรีวิชัยไว้ชั้นบนสุดเพื่อเป็นความหมายว่า เหนือพระโพธิญาณ มีพระโพธิสัตว์ พระวิหารที่สร้างไว้ชั้นกลางหรือชั้นสวรรค์-พรหม นั้นจะมีสะพานเชื่อมขึ้นมาถึงชั้นนี้ เป็นนัยว่าการข้ามเข้าสู่ชั้น

นิพพาน นอกจากความมั่งคั่งที่ตาของเราสามารถมองเห็นแล้ว ที่วัดแห่งนี้ยังแฝงปริศนาธรรมมากมายไว้ในทุกมุมของวัด หากเดินดูด้วยตา ใช้ใจสัมผัส และใช้สมองพิจารณาถึงธรรมะที่ซ่อนไว้ ก็เชื่อว่าจะเป็นการมาชมวัดที่ได้ประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง

4.1.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน จังหวัดลำพูน

1) วัดมหาวัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง

1.1) ความเป็นมา

วัดมหาวัน หรือ วัดมหาวันนาราม ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 1200 เป็นพระอารามหลวงของพระนางจามเทวี พระนางได้นำพระศิลามาประดิษฐานไว้ด้วย เป็นศิลาจารึกหินทรายรูปใบเสมาใหญ่ อักษรอมฤตโบราณ ภาษามอญ อายุพุทธศตวรรษที่ 17-18 พระนางจามเทวีนั้นเดิมอยู่ที่อาณาจักรละโว้ เมื่อฤๅษีวาสุเทพ สร้างหริภุญไชยขึ้น พระนางจามเทวีได้เสด็จมาปกครองเป็นปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรหริภุญไชย เมื่อพระนางจามเทวีเสด็จมาหริภุญไชยนั้นได้พาไพร่พลที่มีความรู้สาขาต่างๆ พร้อมพระสงฆ์ ประมาณ 500 องค์มาด้วย รวมทั้งอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญอีก 2 องค์ คือ พระแก้วขาว (พระเสด็จ คมณี) และพระศิลาดำ (พระพุทธสิกขิ) เมื่อถึงหริภุญไชย พระนางจามเทวีโปรดให้สร้างวัดมหาวัน เพื่อให้เป็นที่จำพรรษาของพระสงฆ์และนำพระศิลามาประดิษฐานไว้ด้วย (ส่วนพระแก้วขาวนั้นพระเจ้าเม็งรายแห่งล้านนาได้อัญเชิญ ไปเป็นพระพุทธรูปประจำพระองค์ และประดิษฐานไว้ที่วัดเชียงมั่น ในจังหวัดเชียงใหม่ จนถึงปัจจุบัน) ต่อมาหริภุญไชยเกิดสงครามกับขุนลัวะวิลั้งชะ พระฤๅษีจึงใช้พระศิลาดำเป็นต้นแบบสร้าง พระเครื่องแจกจ่ายชาวเมืองเพื่อใช้ออกศึก พระเครื่องส่วนที่เหลือบรรจุไว้ในเจดีย์ที่วัดมหาวัน ต่อมาในยุคหลัง เมื่อเจดีย์บรรจุพระปรักหักพังลง ชาวบ้านจึงพบพระเครื่องที่เก็บไว้ต่างนำกันไปบูชาและ พบกับอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ พระเครื่องเหล่านี้คือ พระรอดมหาวันที่ตั้งตั้งนั่นเอง

ทั้งนี้ วัดมหาวันถือเป็นพุทธปรกาการประจำทิศตะวันตกของนครหริภุญไชย ตำนานมูลศาสนากล่าวถึงวัดแห่งนี้ในพุทธศตวรรษที่ 18 ตรงกับสมัยพระเจ้าสรพรสิทธิ์ว่า "เมื่อใหญ่ได้ 10 ปี ให้สร้างมหาวันกับทั้งเจดีย์ เมื่อเสร็จแล้วก็ให้ฉลองและถวายทานเป็นอันมาก แล้วให้สร้างพระพุทธรูปองค์หนึ่งไว้ในมหาวันนั้น" คำว่าสร้าง ในที่นี้ น่าจะหมายถึงการบูรณะปฏิสังขรณ์ เนื่องจากตำนานระบุชัดเจนว่า "มหาวัน" เป็นหนึ่งในพุทธปรกาการที่พระนางจามเทวีโปรดฯ โปรดให้สร้างไว้ที่ด้านตะวันตกของพระนคร หลังจากอาณาจักรล้านนาถูกพม่าเข้ามาครอบงำล้านนานครหริภุญไชยต้องรกร้างเป็นเวลายาวนาน จนกระทั่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกรีธาทัพมาขับไล่พม่าออกไปจนหมดสิ้น เวียงเชียงใหม่ และลำพูนได้รับการแผ้วถางฟื้นฟูสู่การเป็นเมืองอีกครั้งหนึ่ง ภายใต้การปกครองด้วยระบบเจ้าผู้ครองนครหัวเมืองประเทศราชที่ขึ้นตรงต่อกรุงธนบุรีและกรุงเทพฯ เป็นลำดับ หลังจากวัดมหาวันรกร้างมานาน คงเหลือแต่เพียงองค์เจดีย์ที่ส่วนยอดปรักหักพังลง

มาอยู่ท่ามกลางต้นไม้ที่ขึ้นรกร้าง พระรอด พร้อมด้วยพระพุทธรูปที่บรรจุอยู่เจดีย์กระจายเกลื่อนกลาดเป็นพื้นที่กว้าง วัดมหาวันได้รับการฟื้นฟูให้กลับมาเป็นพระอารามอีกครั้งหนึ่ง ในปี 2435 ครั้นมาถึงสมัยเจ้าหมื่นพินธุไพจิตรปกครองนครลำพูนได้บูรณะปฏิสังขรณ์เจดีย์วัดมหาวัน โดยสร้างครอบทับเจดีย์องค์เดิม ในราวปี พ.ศ. 2451 เจ้าอินททยงยศโชติได้บูรณะเจดีย์วัดมหาวันอีกครั้ง เนื่องจากมีต้นไม้ขึ้นบนองค์เจดีย์ทำให้เกิดรอยร้าวเสียหาย

1.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) เจดีย์วัดมหาวัน เป็นที่บรรจุพระรอดลำพูน 1 ใน 5 พระเครื่องชุดเบญจภาคีที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด เชื่อกันว่า พระรอดมีความศักดิ์สิทธิ์หรือความขลังในด้านแคล้วคลาดปราศจากภัยอันตรายและความวิบัติต่าง ๆ มีเสน่ห์เมตตามหานิยม ได้ลาภผลและคงกระพันชาตรี หากใครได้มากราบไหว้บูชาพระรอดก็จะพ้นภัยอันตรายทุกสิ่งปวง

(2) พระรอดหลวง เป็นพระพุทธรูปปฏิมากรศิลาเรียกว่า "พระพุทธรูปสิขิปฏิมากร" ที่เชื่อกันว่าพระนางจามเทวีทรงอัญเชิญมาจากนครละโว้ ปัจจุบันประดิษฐานบนแท่นแก้วเบื้องหน้าพระประธานในพระวิหาร ชาวลำพูนเรียกพระพุทธรูปปฏิมากรองค์นี้ว่า พระรอดหลวง ถือว่าเป็นต้นแบบของการสร้างพระรอดเนื้อดินเผาที่มีชื่อเสียงมากองค์หนึ่งของเมืองไทย ซึ่งมีการขุดค้นแทบทุกตารางนิ้วของวัดสืบเนื่องเป็นเวลายาวนานกว่า 30 ปี นอกจากนี้ ยังมีพระพิมพ์หรือรูปหล่อชนิดอื่นอีกมากมายหลายรูปแบบเหมือนกับที่พบจากวัดร่วมสมัยอีกด้วย เช่น พระคง พระรอดหลวง พระเหรียญ พระกลีบบัว พระสิบสอง เป็นต้น

1.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดมหาวันหรือวัดมหาวันนาราม เป็นวัดเก่าแก่ที่มีอายุยาวนานถึง 1,300 ปี ที่นี่เป็นที่ประดิษฐานของเจดีย์วัดมหาวัน ซึ่งบรรจุพระรอดลำพูน หนึ่งใน 5 พระเครื่องชุดเบญจภาคีที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด เชื่อกันว่าพระรอด องค์นี้มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก สามารถขจัดปัดเป่าสิ่งไม่ดีและคุ้มครองผู้ที่ไปกราบไหว้บูชาให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายและความวิบัติต่าง ๆ มีเสน่ห์เมตตามหานิยม รวมถึงให้โชคให้ลาภอีกด้วย ในอดีตเป็นที่ปลุกขวัญกำลังใจให้แก่ประชาชน และเหล่าทหารที่ต้องสู้รบในยามศึก และยังคงเป็นที่เคารพศรัทธาของผู้คนในปัจจุบันเช่นเดียวกัน ทั้งนี้วัดมหาวันมีลักษณะเป็นวัดโบราณ เป็นหนึ่งในวัดสี่มุมเมือง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของนครหรือศูนย์กลางปลุกสร้างในวัดล้วนสร้างขึ้นใหม่จนไม่หลงเหลือของเดิม แต่ที่ทำให้วัดเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางเพราะเป็นแหล่งที่พบพระรอดและพระรอดหลวง ซึ่งเป็นหนึ่งในพระเครื่องเบญจภาคี กระจายอยู่ทั่วไปเมื่อหลายสิบปีก่อน

ความสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือวัดแห่งนี้เคยเป็นพระอารามหลวงของพระนางจามเทวี ปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรหริภุญชัย สิ่งที่น่าสนใจคือ พระพุทธรูปสิขิ หรือพระศิลาดำ ซึ่งพระนางจามเทวีอัญเชิญมาจากเมืองละโว้ ชาวเมืองเรียกพระพุทธรูปองค์นี้ว่า พระรอดหลวง หรือพระรอด

ลำพูน ซึ่งมีความสำคัญและเป็นแบบพิมพ์ในการจำลองทำพระเครื่อง ที่ลือชื่อคือ พระรอดมหาวัน พระรอดได้ขุดค้นพบที่วัดมหาวันเพียงแห่งเดียวเท่านั้นเนื้อดินเผาละเอียด หนักนุ่มมาก องค์พระประทับนั่ง ชัดเพ็ชรปางมารวิชัยประกอบด้วยพื้นผนังใบโพธิ์ทั้งสองด้าน มีศิลปะโดยรวมแบบทวาราวดี-ศรีวิชัย เป็นรูปแบบเฉพาะของสกุลช่วงสมัยทวารวดี-ศรีวิชัย ปัจจุบันหากใครอยากมากกราบพระรอดหลวง อันเป็นต้นแบบของพระรอดก็สามารถมาได้ที่วิหารวัดมหาวัน โดยพระรอดหลวงเป็นพระพุทธรูปขนาดเล็ก ประดิษฐานไว้เบื้องหน้าองค์พระประธานภายในวิหาร สามารถเข้ามากกราบไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคลกันได้

2) วัดพระพุทธบาทพระธาตุอินทร์แขวน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง

2.1) ความเป็นมา

พระพุทธบาทพระธาตุอินทร์แขวน ตั้งอยู่ที่บ้านน้ำพุ หมู่ที่ 7 ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เป็นพระธาตุอินทร์แขวนจำลองแห่งจังหวัดลำพูน ในส่วนของเรื่องราวของการเริ่มสร้างองค์พระธาตุอินทร์แขวนนั้น แต่เดิมครูบาชัยยะวงศาพัฒนา (ครูบาวงศ์) วัดพระบาทห้วยต้ม ได้นิมิตว่าบนเนินเขาเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในลำพูนมีรอยพระพุทธรูปอยู่บนยอดดอย เลยให้ชาวบ้านช่วยกันหาและใช้เวลาอยู่ประมาณ 2 - 3 ปี ก็ได้มาพบรอยพระพุทธรูปบนเนินเขาเล็ก ๆ ที่ชาวบ้านแถบนี้เรียกกันว่า ดอยถ้ำหิน และยังพบความมหัศจรรย์หินที่ซ้อนกันอยู่บนเนินเขาที่น่าจะหลุดออกจากกันแล้วหล่นจากยอดเนินเขา แต่ก็ซ้อนกันอยู่อย่างไม่น่าเชื่อและไม่หล่นลงมา และชาวบ้านที่นี้พาวัวขึ้นมาเลี้ยงบนเขานี้เป็นประจำ มีคนเล่าว่าเคยผลักหินให้ร่วงลงไปปลักเท่าไร ๆ ก็ไม่หล่น ได้ใช้และเอาไม้คานมางัด ใช้คน 10 คนก็ไม่สามารถงัดไม่ไป จึงเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จากนั้นจึงได้มีการสร้างองค์พระธาตุขึ้นบนก้อนหินลูกด้านบน ซึ่งได้จำลองลักษณะของพระธาตุอินทร์แขวนมาจากที่พม่า เป็นหินที่ซ้อนทับกันอย่างมหัศจรรย์ และชาวบ้านบางคนก็ได้เล่าให้ฟังด้วยว่า เมื่อก่อนที่จะล้อมเขตห้ามเข้า ก็มีคนเดินไปใกล้หิน 2 ก้อนนั้น และสามารถมองเห็นช่องว่างระหว่างก้อนหินแต่ก็รู้สึกแปลกใจที่หินซ้อนกันอยู่ อย่างนี้มานานเพราะก้อนหินทับกันแค่นี้เดียวเท่านั้น แต่พอล้อมเขตห้ามเข้าแล้ว จะมองไม่ค่อยเห็นช่องว่าง นอกจากจะเดินหามุมบนเนินเขา มุมที่พอเหมาะก็จะเห็นช่องทะลุนี้ได้บ้าง ทางซ้ายมือของพระธาตุ ก็จะมีรอยพระพุทธรูปตรงกับนิมิตครูบาวงศ์ ชาวบ้านได้นำหินมาเรียงรอบเอาไว้ โดยถือเป็นว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเป็นเขตห้ามเข้าแทนประดิษฐานรูป 9 ครูบา อยู่ใกล้ ๆ กับองค์พระธาตุตรงจุดที่กำลังมีการก่อสร้างเป็นสี่เหลี่ยม บรรจุด้วยแผ่นทอง จะสร้างเป็นแท่น 9 ครู ในส่วนทางขึ้นพระธาตุอินทร์แขวนนั้นได้สร้างเป็นบันไดหินศิลาแลงสองข้างทางเป็นดินตามธรรมชาติ ยาวประมาณ 300 เมตร ซึ่งคาดว่าต่อไปคงจะมีการสร้างทางเดินปูหินศิลาแลงยาวตลอด 500 เมตรด้วย

2.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) เจดีย์พระธาตุอินทร์แขวน สำหรับเจดีย์องค์นี้ที่ตั้งอยู่บนก้อนหินหมื่นหมื่นหมื่นนั้นแม้จะเป็นเจดีย์องค์เล็กๆ แต่ตัวก็เป็นองค์พระธาตุเจดีย์ที่มีลักษณะผสมผสาน งดงาม และดูโดดเด่นเคียงคู่ไปกับก้อนหินที่ทาสีทองอร่าม ซึ่งทั้งเจดีย์และรอยพระพุทธรูปที่อยู่ใกล้กัน ทำให้ที่นี่มีชื่อเต็มเรียกอย่างเป็นทางการว่า “พระพุทธรูปพระธาตุอินทร์แขวน” แต่คนส่วนใหญ่มักจะเรียกกันว่าพระธาตุอินทร์แขวน หรือไม่ก็พระธาตุอินทร์แขวนลำพูน

(2) รูปปั้นและศาลาครุบา ในบริเวณเจดีย์จะมีรูปปั้นของเทพและยักษ์ผู้ทำหน้าที่อารักษปกป้องเจดีย์ และจุดที่จะสร้างศาลาครุบา 9 องค์ ที่ประกอบไปด้วยเกจิตั้ง อาทิ สมเด็จโต หลวงปู่ทวด หลวงปู่แหวน ครูบาศรีวิชัย ครูบาวงศ์ เป็นต้น

(3) รอยพระพุทธรูป ดอยแห่งนี้มีความสำคัญ คือ บนลานใกล้ ๆ กับก้อนหินใหญ่มีรอยหินที่เชื่อกันว่าเป็นรอยพระพุทธรูปประทับอยู่ ซึ่งเป็นรอยพระพุทธรูปบนเนินเขาเล็กๆ ชาวบ้านแถวนี้เรียกกันว่า “ดอยถ้ำหิน”

2.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระพุทธรูปพระธาตุอินทร์แขวนแห่งนี้ว่าเป็น Unseen ที่หนึ่งของไทย วัดนี้ตั้งอยู่บนดอยไม่สูงนัก ชาวบ้านรู้จักกันในชื่อดอยถ้ำหิน นานเนิ่นมาแล้วที่คนท้องถิ่นรู้ว่าบนยอดดอยนี้มีก้อนหินประหลาดสองก้อนตั้งพิงกันอย่างหมิ่นเหม่อยู่ริมผา แค่นี้เพียงแรงผลึกหรือลมกระโชก ก็น่าจะทำให้หินนั้นร่วงลงเบื้องล่างได้ง่าย ๆ แต่จนแล้วจนรอด หินสองก้อนนั้นก็ไม่เคยขยับเขยื้อนไปไหน ทั้งนี้การจะขึ้นไปยังพระพุทธรูปพระธาตุอินทร์แขวน ต้องเดินเท้าขึ้นไปบนบันไดศิลาแลงที่การเดินนี้ก็ให้นักท่องเที่ยวผู้มีจิตศรัทธาช่วยกันทำบุญด้วย ด้วยการช่วยกันขนทรายขึ้นไปสร้างบางส่วนของวัดที่ยังไม่แล้วเสร็จ โดยถือว่าเป็นการทำบุญที่ไม่ต้องใช้กำลังทรัพย์ เพียงแค่มีกำลังศรัทธาคนละไม้ละมือก็ได้บุญแล้ว ความท้าทายอยู่ที่หนทางขึ้นสู่องค์พระธาตุ จากปากทางต้องเดินขึ้นบันไดศิลาแลงไปอีกราว 500 เมตร สองข้างทางคือป่าโปร่งที่หน้าฝนคงเขียวรื่นตา หากในหน้าร้อนเช่นนี้ ใบไม้เหลือเกะกังก้านไม่มากนัก แต่แสงอาทิตย์ยามเย็นที่ลอดผ่าน และท้องฟ้าที่ค่อย ๆ เปลี่ยนสี ก็เผลอให้ทิวทัศน์รอบด้านสวยไปอีกแบบ ธรรมชาติส่งต่อความงามระเรื่อจวบกระทั่งขึ้นถึงด้านบน ท้องฟ้าสีส้มอมชมพูเป็นฉากหลังที่ส่งให้ก้อนหินริมผา ซึ่งประดิษฐานองค์พระธาตุดูทรงพลังและงดงามในความสด หากนักท่องเที่ยวขึ้นไปเยี่ยมชมที่วัดจะมีโอกาสเห็นวิวเมืองลำพูน และอาจได้พบกานานาพันธุ์ของป่าเต็งรังระหว่างเดินขึ้นไปสักการะพระธาตุอีกด้วย ดังนั้น วัดพระพุทธรูปพระธาตุอินทร์แขวนจึงนับเป็นอีกหนึ่งสถานที่แห่งศรัทธาที่น่าสนใจยิ่ง ที่สำคัญคือการได้ร่วมทำบุญด้วยการขนทรายขึ้นไปยังองค์พระธาตุนั้น อานิสงส์ผลบุญที่ผมได้รับแบบสัมผัสก็คือความรู้สึกอิ่มเอิบใจ เพราะบางครั้งบางทีอานิสงส์ผลที่ได้จากการทำบุญ มันก็ไม่ได้เกิดมาจากการทำอะไรเกินตัว การทำอะไรเกินกำลังทรัพย์หรือทำอะไรเกินความสามารถของตัวเองแต่อย่างใด

3) วัดพระธาตุหริภุญชัย ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง

3.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร หรือเรียกว่าวัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นวัดศูนย์กลางพุทธศาสนาที่ใหญ่แห่งหนึ่งในอาณาจักรล้านนาไทย สร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าอาทิตยราช แห่งราชวงศ์รามัญผู้ทรงมีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา วัดพระธาตุหริภุญชัยสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1651 โดยในตอนแรกได้สร้างเป็นมณฑปขึ้นเพื่อประดิษฐานพระบรมธาตุสูง 3 วา มีซุ้มทั้ง 4 ด้าน ครอบโกศทองคำสูง 3 ศอก บรรจุพระธาตุไว้ภายใน ต่อมาในสมัยพระเจ้าติโลกราช เจ้าเมืองเชียงใหม่ ได้โปรดให้เสริมพระบรมธาตุสูงขึ้นอีกเป็น 23 วา โดยใช้ทองจังโกฏก หรือ ทองแดงปนนาคราทำเป็น แผ่นหุ้มตลอดทั่วทั้งองค์ตั้งแต่ฐานถึงยอด ใช้ทองจังโกฏกไปทั้งหมด 15,000 แผ่น ภายในวัดเต็มไปด้วยโบราณสถานล้ำค่ามากมาย ตั้งแต่ซุ้มประตูก่ออิฐถือปูนประดับลวดลายวิจิตรพิสดาร อันเป็นฝีมือช่างโบราณสมัยศรีวิชัย มีซุ้มยอดเป็นชั้น ๆ ด้านหน้าซุ้มประตูมีสิงห์ใหญ่คู่หนึ่งยืนเป็นสง่าบนแท่นสูง ประมาณ 1 เมตร วัดพระธาตุหริภุญไชยวรมหาวิหาร จึงจัดเป็นปูชนียสถานสำคัญในภาคเหนือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่คู่มืองลำพูนมาอย่างยาวนานตั้งอดีตนับเวลามากกว่าพันปี ตั้งอยู่ใจกลางเมืองลำพูน มีถนนล้อมรอบสี่ด้าน คือ ถนนอัฐสารสหทางทิศเหนือ ถนนชัยมงคลทางทิศใต้ ถนนรอบเมืองทาง ทิศตะวันออก เดิมทีเป็นพระราชวังของพระเจ้าอาทิตยราชกษัตริย์ผู้ครองนครหริภุญชัย องค์ที่ 33 ต่อจาก พระนางจามเทวี ปฐมบรมกษัตริย์ของเมืองหริภุญชัย บริเวณกำแพงพระราชวังของพระเจ้า อาทิตยราชได้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นนอกและชั้นใน ในกาลต่อมาภายหลังพระเจ้าอาทิตยราชได้ ถวายราชวังของพระองค์ให้เป็นสังฆารามไว้กับทางพระพุทธศาสนาเมื่อถวายเป็นสังฆารามแล้ว ได้รื้อ กำแพงชั้นนอกออกแล้วปั้นสิ่งคู่หนึ่งไว้ที่ซุ้มประตูด้านทิศตะวันออก เป็นสิ่งขนาดใหญ่ประดับ เครื่องทรงยืนอ้าปากประดิษฐานไว้แทน ตามคติโบราณทางเหนือซึ่งนิยมสร้างสิ่งเฝ้าวัด วัดพระธาตุ หริภุญชัย จึงมีกำแพงสองชั้นตามรูปลักษณะของพระราชวังเดิมของพระเจ้าอาทิตยราช คือ รอบ บริเวณวัดชั้นนอกชั้นหนึ่ง และก่อกำแพงเป็นศาลาบาตรรอบองค์พระธาตุหริภุญชัยเป็นกำแพงชั้นใน อีกชั้นหนึ่ง

3.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระบรมธาตุหริภุญไชย เป็นเจดีย์แบบล้านนาไทยแท้ ๆ ที่ลงตัวสวยงาม ภายในบรรจุพระเกศบรมธาตุบรรจุในโกศทองคำ ประดิษฐานในพระเจดีย์ ประกอบด้วยฐานปัทม์ แบบฐานบัวลูกแก้ว ย่อเก็จ ต่อจากฐานบัวลูกแก้วเป็นฐานเชิงกลมสามชั้น ตั้งรับองค์ระฆังกลม บัลลังก์ย่อเหลี่ยม เจดีย์มีลักษณะใกล้เคียงกับ พระธาตุดอยสุเทพที่จังหวัดเชียงใหม่ สูง 25 วา 2 ศอก ฐานกว้าง 12 วา 2 ศอก 1 คืบ มีสี่ตติ-บัลยูช (รั้วเหล็กและทองเหลือง) 2 ชั้น สำเกาทอง ประดิษฐาน อยู่ประจำรั้วชั้นนอกทั้งทิศเหนือ และทิศใต้ มีซุ้มกมุถภัณฑ์ และฉัตรประจำสี่มุม และหอคอยประจำทุก ด้านรวม 4 หอ บรรจุพระพุทธรูป นิ่งทุกหอ นอกจากนี้ยังมีโคมประทีป และแท่นบูชาก่อประจำไว้เพื่อ

เป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

(2) ซุ้มประตู ก่อนที่จะเข้าไปในบริเวณวัด ต้องผ่านซุ้มประตูก่ออิฐถือปูนประดับลวดลายวิจิตรพิสดาร เป็นฝีมือโบราณสมัยศรีวิชัย ประกอบด้วยซุ้มยอดเป็นชั้น ๆ เบื้องหน้าซุ้มประตูมีสิ่งทีใหญ่คู่หนึ่งยื่นเป็นสง่า บนแท่น สูงประมาณ 1 เมตร สิ่งคู่นี้ป็นชั้นในสมัยพระเจ้าอาทิตยราช เมื่อทรงถวายวังให้เป็นสังฆาราม แต่เนื่องจากได้รับการบูรณะซ่อมแซมบ่อยครั้งมากจนแทบไม่เหลือร่องรอยของอิฐและปูนปั้นโบราณเดิม เหลือเพียงลวดลายจาง ๆ บางส่วนของวัสดุที่ก่อพอกทับใหม่เป็นปูนขาว หลักฐานเท่าที่เหลืออยู่มีจารึกติดไว้ว่าบูรณะครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2499 ส่วนผนังอาคารเจาะช่องทางเดินเป็นรูปโค้งมน (Arch) เป็นรูปแบบที่รับอิทธิพลตะวันตกผ่านทางศิลปกรรมพุกามเข้าสู่ล้านนาราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20 เหนือช่องประตูโค้งประดับด้วยแผ่นหน้าบันขนาดใหญ่ ลายปูนปั้นหลุดหายไปเหลือแต่กรอบตัวหงาที่มีปลายสองข้างเป็นหางวัน ส่วนโค้งด้านบนประดับฝักเพกา สองข้างประตูทางเข้ามีเสาประดับกรอบซุ้มย่อเก็จ 4 ชั้น ตกแต่งหัวเสาด้วยลายบัวคอเสื้อ ประจำยามอก กาบบัวเชิงล่าง ภายในกรอบกระจังกลีบบัวผูกเป็นลายช่อประดิษฐ์ มีดอกเบญจมาศ ดอกโบตันผูกรวมเป็นช่อ มีก้านใบแตกแขนงออกมา คล้ายกับลายใบไม้ที่พบในภาพเขียนสีบนภาชนะเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง ส่วนยอดเป็นทรงปราสาทหลายชั้นซ้อนกัน ชั้นแรกเป็นบัวถาดตกแต่งบัวชรวงโค้ง ที่มุมมีการย่อเก็จล้อกับผนังอาคารตอนล่าง ถัดขึ้นไปเป็นเรือนธาตุจำลองและชั้นเชิงบาตรซ้อนกัน ที่ซุ้มบันแถลงตกแต่งด้วยลายช่อ ลายเฟืองอุบะ แต่ละชั้นที่มุมประดับด้วยสลูปลจำลองทรงสี่เหลี่ยม ยอดบนสุดเป็นดอกบัวสี่เหลี่ยม เมื่อพิจารณาจะเห็นว่ารูปทรงของประตูโขงมีลักษณะรูปทรงเดียวกับโขงพระเจ้าภายในอุโบสถพระเจ้าทองทิพย์

(3) วิหารหลวง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2055 โดยพระเมืองแก้ว ต่อมาเจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ได้ทำการบูรณะพระวิหาร จากหลักฐานภาพเก่า รูปทรงวิหารเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าเปิดผนังโล่งแบบอาคารโถง (วิหารเปลือย) มีแนวผนังระเบียงก่ออิฐฉาบปูนเตี้ยๆ รับกับแนวชายคาด้านบนอกสุด โครงสร้างหลังคาเป็นช่อมาตั้งใหม่ หลังคามุงกระเบื้องดินขอ ลดชั้นซ้อนกัน 3 ชั้น ชายหลังคาอ่อนโค้งห่มคลุมลงมาค่อนข้างมาก หน้าบันแกะไม้ประดับลวดลายปูนปั้นในกรอบช่องลูกฟักแบบล้านนา ปลายป้านลมเป็นรูปตัวหงา ตกแต่งด้วยการแกะสลักไม้ประดับกระจก ผนังวิหารด้านหลังพระประธานเป็นไม้ ปิดตั้งแต่หน้าจั่วลงมาถึงระดับแผงคอสอง รองรับด้วยเสาไม้กลมหรืออาจเป็นเสาก่ออิฐฉาบปูนเขียนลายรดน้ำปิดทองลวดลายพรรณพฤกษา บริเวณช่อ แป กลอน ออกไก่ โครงสร้างไม้หลังคาทั้งหมดภายในอาคารเปิดเปลือย เครื่องไม้ทั้งหมดประดับลายค่าน้ำแต้ม ส่วนฐานชุกชีรองรับพระพุทธรูปประธานอยู่ในผังสี่เหลี่ยม ก่ออิฐฉาบปูน มีร่องรอยประดับลวดลายพรรณพฤกษาลงรักปิดทอง แต่ไม่ปรากฏพระประธาน มีเพียงพระอันดับ 2 องค์ มีแท่นบูชาในผังสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก มีธรรมาสันปราสาทสำหรับแสดงธรรม ผนังวิหารฉาบปูน

ในบันทึกของคาร์ล บ็อค (Carl Bock) นักธรรมชาติวิทยาและนักสำรวจชาวนอร์เวย์ เมื่อมาเยี่ยมชมวัดในวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2424 ได้กล่าวถึงวิหารหลวงว่า สถานที่ที่หันหน้าตรงกับทางเข้าคือโบสถ์ (ความจริงคือวิหาร) เป็นตึกสร้างใหม่ที่ยังสร้างไม่เสร็จ มีพระหลายรูปกำลังช่วยกันทาสี ทาน้ำมัน ปิดทองทั้งด้านนอกด้านใน และฝังกระจกสีตามลวดลายที่แกะสลักไว้ตรงหน้าจั่ว โบสถ์นี้สร้างด้วยไม้ทั้งหลังเว้นแต่พื้นซึ่งเป็นหิน และมีเสาไม้สักต้นใหญ่รับน้ำหนักหลังคาอันสูงลิ่วไว้ บนแท่นบูชามีพระพุทธรูปสำริดปางต่าง ๆ ทางด้านซ้ายของโบสถ์มีตึกหลังเล็กใช้เป็นที่เก็บพระธรรม

วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2457 เกิดพายุพัดวิหารหลวงพังทลาย เป็นพายุที่เรียกว่าลมหลวงล่าปาง เนื่องจากพัดมาจากทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้วิหารหลวงพังทลาย ท่ามกลางซากปรักหักพังของพระพุทธรูปปูนปั้นและหล่อโลหะหลายองค์ เจ้าจักรคำจรดศักดิ์ได้นิมนต์ครูบาศรีวิชัยเป็นประธานการบูรณะซ่อมแซมวิหารหลวง ครูบาศรีวิชัยไม่ได้สร้างตามแบบเดิม แต่สร้างเป็นวิหารแบบปิดมีผนัง (วิหารมีป่างอก) สร้างบนผนังสี่เหลี่ยมผืนผ้า ไม่มีการย่อเก็จ ผนังขนาด 5 ห้อง มีการต่อพาโลออกมาจากผนังวิหารด้านนอก สามารถใช้เป็นลานประทักษิณได้ ซึ่งรับอิทธิพลมาจากแผนผังของอุโบสถสมัยรัตนโกสินทร์ และมีมุขระเบียงทางขึ้นทั้งทางด้านหน้า ด้านหลัง ด้านข้างฐานล่างวิหารด้านนอกและพื้นทำด้วยหินขัด มีราวระเบียงลูกกรงเป็นทราวยาล้าง เสาวิหารด้านนอกเป็นเสาสี่เหลี่ยมก่ออิฐฉาบปูนประดับด้วยปูนหล่อรูปเทพชุมนุม เปลี่ยนโครงสร้างอาคารจากเครื่องไม้มาเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กในส่วนโครงสร้างหลักเพื่อความรวดเร็ว ได้ช่างฝีมือจากคุ้มหลวงเข้ามาร่วมทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างช่างพื้นบ้านกับช่างจากคุ้มหลวง คือยังใช้โครงสร้างแบบเก่าต่างใหม่ แต่มีการเปลี่ยนในการลดชั้นหลังคาจากที่เคยซีกชายปีกอ่อนช้อยลงต่ำให้แข็งแรงตรงดูอ่อนโค้งน้อยลงเพื่อความมั่นคงแข็งแรง ฝาเพดานปิดทึบประดับลายฉลุปิดทองภาพเทพชุมนุม ผนังวิหารก่ออิฐฉาบปูนไปจนจรดขอบแป ผนังวิหารด้านในประดับด้วยจิตรกรรมฝาผนังเรื่องทศชาติ ด้านนอกเขียนภาพพุทธประวัติ หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ ตกแต่งหน้าบัน (หน้าแหนบ) เป็นแบบผนังหุ้มกลองแทนหน้าบันแบบช่อมาต่างใหม่ เนื่องจากรับอิทธิพลภาคกลาง ลวดลายในกรอบหน้าบันตกแต่งเต็มพื้นที่ ไม่มีการแบ่งช่องเป็นลูกฟัก มีลักษณะผสมผสานระหว่างลวดลายล้านนาเช่นลายสับปะรด ลายเครือเถา และลวดลายพรรณพฤกษา ผสมผสานกับลวดลายที่ได้อิทธิพลจากภาคกลาง เช่น ลายช้างไอยรา 3 เศียร ลายครุฑยุคนาค ลายเทพพนม ลายกระหนกช่อหางโต ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ และมีการเพิ่มประดับลวดลายสัตว์ประจำปีเกิด คือเสือ (ขาล) ซึ่งเป็นสัตว์ประจำปีเกิดของครูบาศรีวิชัย วัสดุใช้กระจกแก้วจีนประดับ เสาภายในวิหารใช้เสาเหลี่ยมผสมเสากลม ประดับกระจกแก้วจีนเป็นลวดลายประดิษฐ์แบบภาคกลาง บริเวณเสา ชุ่มประตู หน้าต่าง หน้าบัน คันทวย มีพัฒนาการในเรื่องเทคนิคโดยใช้วิธีการหล่อแบบพิมพ์ปูนเพื่อความรวดเร็วจากนั้นระบายสีปิดทองและประดับกระจก และได้สร้างพระประธานองค์กลางขนาดใหญ่ภายในวิหาร พ.ศ. 2525 มีการบูรณะครั้งใหญ่คราวบูรณะองค์

พระธาตุหริภุญชัยในวโรกาสฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้ซ่อมส่วนใดของวิหารหลวงบ้าง ปรากฏจารึกการเขียนภาพจิตรกรรมประดับผนังด้านหลังพระประธานว่า ทำขึ้นใน พ.ศ. 2527 น่าจะเป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏในปัจจุบัน

(4) สุวรรณเจดีย์หรือปทุมวดีเจดีย์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือขององค์พระธาตุหริภุญชัย เป็นเจดีย์ที่มีลักษณะการก่อสร้างแบบเดียวกับ เจดีย์สี่เหลี่ยมหรือเจดีย์กู่กุดที่วัดจามเทวี จังหวัดลำพูนองค์เจดีย์สร้างด้วยศิลาแลงและอิฐ เป็นเจดีย์ทรงปราสาทมีฐานสี่เหลี่ยมซ้อนขึ้นไปห้าชั้น แต่ละชั้นประดับซุ้มจะนำทั้งสี่ด้าน ด้านละสามซุ้ม ภายในซุ้มจะประดิษฐานพระพุทธรูปดินเผาประทับยืนประทับอยู่ ซึ่งมีร่องรอย ของการลงรักปิดทอง ปัจจุบันเหลือให้เห็นเพียงไม่กี่องค์ ส่วนบนสุดของเจดีย์เป็นกลีบบัวปูนปั้นหุ้มด้วยโลหะแผ่น ส่วนยอดปลายสุดทำเป็น กรวยแหลมเรียวยาวขึ้นไปสุวรรณเจดีย์องค์นี้มีพระพิมพ์ที่สำคัญและมีชื่อเสียงของเมืองลำพูนบรรจุอยู่ภายในคือ พระเป็ม

(5) หอระฆัง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือขององค์พระธาตุหริภุญชัย เป็นหอสำหรับแขวนระฆังและกังสดาลขนาดใหญ่ สร้างขึ้นโดย พระครูพิทักษ์เจติยานุกิจ (ครูบาคำฟู) เมื่อ พ.ศ. 2481 ด้านบนแขวนระฆังขนาดใหญ่ซึ่งหล่อขึ้นในสมัยเจ้าหลวงดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 7 และชั้นล่างห้อยกังสดาลขนาดใหญ่ซึ่งหล่อขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2403 ฝีมือครูบาสู่งเม่นโดยกัญจนมหาเถระ เจ้าอาวาส วัดป่าเมืองแพะ และเจ้าหลวงเมือง เชียงใหม่ เป็นศรัทธาสถาสร้างหล่อกังสดาลนี้ ในวัดพระสิงห์เมืองเชียงใหม่เพื่อไว้เป็นเครื่องบูชาพระธาตุหริภุญชัย

(6) ราชสีห์ อยู่หน้าประตูโขง 1 คู่ สร้างในสมัยพระเจ้าติโลกราช เป็นสิ่งทรงเครื่องขนาดใหญ่ ยืนอ้าปากกว้างแลบลิ้นยาว ก่ออิฐฉาบปูนระบายสีแดง บางส่วนปิดทองประดับกระจกสี เดิมเคยมีลวดตึกเป็นตาข่ายรัดตัวราชสีห์ไว้ พร้อมสร้างศาลามีหลังคาคลุม ภายหลัง พ.ศ. 2490 ครูบาอภิชัยชาวปีได้นำไม้จากศาลาไปสร้างเป็นตู้ยาสังเค็ดลายรดน้ำ มีหัวเสาอ้าปากตรงปุมเปิดปิด ถวายตามวัดต่างๆ ที่มาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพครูบาศรีวิชัย ในบันทึกของคาร์ล บ็อค (Carl Bock) นักธรรมชาติวิทยาและนักสำรวจชาวเยอรมัน เมื่อมาเยี่ยมชมวัดในวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2424 ได้กล่าวถึงราชสีห์นี้ว่า พอเข้าไปในลานวัดก็ได้เห็นราชสีห์ 2 ตัว ยืนอยู่ในท่าเดิม คืออ้าปากกว้าง แลบลิ้นออกมาข้างนอก รูปนี้ทำด้วยอิฐและปูนทาสีแดง บางส่วนปิดทองและประดับกระจกสี มีลวดตึกเป็นตาข่ายรัดตัวราชสีห์นั้นไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ชำรุด แล้วเอาไปตั้งไว้ในศาลา

(7) วิหารพระพุทธรูป ตั้งอยู่ทางทิศใต้ขององค์พระธาตุ ตำนานพระธาตุเจ้าหริภุญชัยกล่าวว่าสร้างโดยพระเมืองเกษเกล้า โดยโปรดฯ ให้สร้างวิหารประจำทางทิศใต้ของพระธาตุหริภุญชัย ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่ลงรักปิดทองสมัยล้านนา เรียกพระพุทธรูป จากหลักฐานภาพเก่า วิหารเดิมมีรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยล้านนา แผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาเป็นชั้นลดซ้อนกัน 2 ชั้น มุงกระเบื้องดินขอ ด้านหน้าวิหารมีระเบียงเตี้ยๆ ฉาบปูน ครูบาศรีวิชัยได้บูรณะขึ้นใหม่เป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนในผังสี่เหลี่ยมผืนผ้า โครงสร้างหลังคาซ้อน

ต่างใหม่ กรุเพดานปิดทึบ ตกแต่งลวดลายบนหน้าบันรูปพรรณพฤกษา มีรูปเสื่อสัญลักษณ์ของครุบา ศรีวิชัยที่ปีกนก 2 ข้าง ระเบียงมุขด้านหน้าล้อมรอบด้วยลูกกรงหล่อปูนระบายสี เป็นแผ่นฉลุลาย คล้ายล้อกระเบื้องกังไสของจีน เสาวิหารด้านหน้าเป็นเสากลมฉาบปูนประดับปูนปั้นรูปหน้ากาลใน กรอบพุ่มข้าวบิณฑ์ติดกระจก เสาวิหารเป็นเสากลมฉาบปูนประดับกระจก พื้นด้านในปูกระเบื้องลาย ดอกซึ่งได้รับพระราชทานมาจากพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ในภายหลัง ส่วนบนผนังด้านในมีภาพ จิตรกรรมสีน้ำพลาสติกเรื่องโมหสถชาดก ฝาเพดานปิดทึบล่องชาด เขียนรูปร่างมณีเมขลาและเทพ ขุนนุมน ฐานชุกชี (แท่นแก้ว) ประดับกระจก ด้านหลังมีบันไดขนาดเล็ก 2 ข้าง วิหารพระพุทธได้รับการบูรณะอีกครั้งใน พ.ศ. 2501

(8) วิหารพระเจ้าทันใจ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกขององค์พระธาตุ ภายใน ประดิษฐานพระเจ้าทันใจ เป็นพระพุทธรูปประทับยืนปางอุ้มบาตร สร้างสมัยพระเจ้าติโลกราช เดิมมี พระเจ้าทันใจจิต เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัย อยู่คู่กันภายในวิหาร แต่ได้มีการเชิญไป ประดิษฐานในพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม คราวสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา ดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการมณฑลพายัพ พ.ศ. 2469 จากภาพเก่าเดิมมีสัญลักษณ์รูปเสื่อของ ครุบาศรีวิชัยอยู่ที่หน้าบัน ปัจจุบันยังมีรูปช้างเอราวัณ (เหลือเพียงเศียรเดียว) เนื่องจากมีการซ่อมแซม หลายครั้ง ฐานชุกชีกับกรอบซุ้มประดิษฐานพระเจ้าทันใจประดับด้วยกระจกสี ซุ้มประตูทางเข้าเป็น ซุ้มนาคเกี้ยว 3 ชั้น ประดับปูนปั้นรูปดอกไม้

(9) หอธรรมหลวง (หอพระไตรปิฎก) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของ องค์พระธาตุหริภุญชัย จารึกหริภุญชบุรีกล่าวว่า สร้างเมื่อ พ.ศ. 2053 โดยพระเมืองแก้วกับพระนาง สิริยศวดีเทวี พระราชมารดา ทรงให้สร้างพระไตรปิฎก 84,000 พระธรรมชั้นร์ พร้อมอรรถกถาฎีกา และอนุฎีกา รวมทั้งสิ้นเป็นคัมภีร์ 420 และพระพุทธรูปทองคำ นำมาประดิษฐานในหอธรรมที่ทรงสร้าง ขึ้น หอธรรมหลวงเป็นอาคารทรงสูงสองชั้น ครึ่งปูนครึ่งไม้ ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นอาคาร เครื่องไม้ ตั้งอยู่บนฐานเชิงในผังสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ ตัวอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าย่อเก็จ 2 ชั้น มีมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ตลอดทั้งหลังแกะลวดลายฉลุไม้ปิดทองประดับกระจก หลังคาทำลวดชั้น ประดับด้วยซ้อฟ้าใบระกาหางหงส์ บนสันหลังคาประดับด้วยบราลี (ปราสาทเพ็ชร์) หลังคามุงด้วย กระเบื้องโลหะคล้ายแผ่นดีบุก หน้าบันแกะสลักลวดลายภายในช่องตารางหน้าจั่วแบบช่อม้าย่างใหม่ ภายในแกะสลักเป็นรูปหน้ากาล บานทวารแกะสลักเป็นเทวดายืนแทนถือพระขรรค์ ภายในช่องลูกฟัก ใต้บานหน้าต่างรายล้อมด้วยสัตว์หิมพานต์ ตกแต่งผนังอาคารด้วยลายพุ่มข้าวบิณฑ์ บันไดแบ่ง ออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกจากพื้นดินสู่ฐานเชิง มีประตูทางเข้าทางเดียว จากนั้นไม่ปรากฏบันได บันได ช่วงที่ 2 ทำเป็นบันไดนาคเล็ก ๆ จากอาคารปูนสู่อาคารไม้ชั้นบน สันนิษฐานว่าหอธัมมมังคค์ปัจจุบัน น่าจะได้รับการบูรณะสมัยพระเจ้ากาวิละมาฟื้นฟูเมืองลำพูน และเป็นต้นแบบให้แก่หอธัมมมังคค์พระ

สิงห์ เชียงใหม่ มีการนำสิงโตจีนคาบแก้วด้วยหินอับเฉามาประดับที่หัวเสาบันไดชั้นล่าง ยุคครุบาทุศรัวิชัยมีการนำรูปตัวมอมมาประดับไว้ที่ผนังด้านข้างบันได

(10) เขาพระสุเมรุจำลอง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ขององค์พระธาตุหริภุญชัย เชื่อว่ามีมาแล้วตั้งแต่สมัยหริภุญชัย จากร่องรอยของฐานศิลาแลงเตี้ยๆ ที่จมฝังในพื้นที่คอนกรีต เขาพระสุเมรุจำลองตั้งอยู่บนพื้นดินไม่มีฐานรองรับ ส่วนล่างก่ออิฐถือปูนเป็นทรงกลมระบายสีชาดแดง ส่วนนี้คือเขาดรีกู่ ด้านบนหล่อด้วยทองสำริดลดหลั่นขึ้นไปเป็นเขาวงกต 7 ชั้น ลักษณะของการหล่อเป็นการหล่อทีละชั้นและนำมาประกบกันภายหลัง ส่วนนี้คือเขาสัตตบริภัณฑ์ ระหว่างเขาแต่ละชั้นนั้นมีเกษียรสมุทรคั่นสลับ แกะสลักเป็นรูปป่าไม้ สัตว์ เทวดา และอสูร ส่วนยอดบนสุดเป็นปราสาทหล่อสำริดปิดทองขนาดเล็ก มีรูปทรงคล้ายโคมปราสาทสำริด แต่ละด้านมีซุ้มประตูโขงเปิดโล่งถึงกันหมด แทนไฟชยันต์มหาปราสาทของพระอินทร์ รศ.ดร.วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ลักษณะของเทวดาที่ประดับในกรอบสามเหลี่ยมตามขนาดเขาสัตตบริภัณฑ์นั้น พระพักตร์ เครื่องประดับ และเครื่องทรงภูษาภรณ์มีรายละเอียดทางศิลปกรรมละม้ายศิลปะขอมโบราณก่อนสมัยนครวัด ราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 ร่วมสมัยพระเจ้าอาทิตยราช ขณะที่ ศ.ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์ เห็นว่าลวดลายที่คล้ายขอมนั้นอาจเป็นการลอกเลียนแบบขึ้นมาใหม่ในยุคหลังประมาณต้นรัตนโกสินทร์ก็เป็นได้ และมีข้อสังเกตว่าลวดลายศิลปกรรมของสัตตบริภัณฑ์มีฝีมือคล้ายคลึงกับลายประดับกราบเรือสำเภารูปสัตว์หิมพานต์ที่ประดับริมรั้วสัตตปิณฑุร อาจเป็นงานศิลปกรรมสกุลช่างเดียวกันก็ได้

นอกจากนี้ ภายในวัดยังมีสถานที่สำคัญอีกหลายแห่ง อาทิ วิหารพระเจ้าทันใจ วิหารพระเจ้าองค์แดง รอยพระพุทธรูปสลัสดวง วิหารพระนอน เป็นต้น รวมถึงอาคารพิพิธภัณฑ์ 50 ปี ซึ่งเป็นสถานที่จัดแสดงวัตถุโบราณและสิ่งของต่าง ๆ มากมาย นอกจากวัดพระธาตุหริภุญชัยจะเป็นศาสนสถานที่มีความงดงาม ทรงคุณค่า ทำให้จิตใจสงบสุข ร่มเย็นแล้วที่นี่ยังเป็นแหล่งให้ความรู้ไปในขณะเดียวกัน

3.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระบรมธาตุหริภุญชัย เป็นพระอารามหลวงสำคัญชั้นเอกของเมืองลำพูน ทุกวันจะมีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเที่ยวชมศิลปกรรมและความสวยงามของวัดพระธาตุหริภุญชัย ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ด้วยรูปลักษณะทางศิลปกรรมที่งดงาม โดยเฉพาะองค์พระธาตุซึ่งเป็นเจดีย์ทรงระฆังคว่ำ จึงทำให้องค์พระธาตุกลายเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางด้านศิลปกรรมของล้านนา ทั้งนี้เมื่อผ่านซุ้มประตูเข้าไปแล้วจะเห็นวิหารหลังใหญ่เรียกว่า "วิหารหลวง" ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของวัด โดยเป็นวิหารหลังใหญ่มีพระระเบียงรอบด้าน และมีมุขออกทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เป็นวิหารที่สร้างขึ้นใหม่แทนวิหารหลังเก่า ซึ่งถูกพายุพัดพังทลายไปเมื่อ พ.ศ. 2466 วิหารหลวงใช้เป็นบำเพ็ญกุศล และประกอบศาสนากิจทุกวันพระ ภายในวิหารประดิษฐาน

พระปฐมมาใหญ่ ก่ออิฐถือปูน ลงรักปิดทอง บนแท่นแก้วรวม 3 องค์ และพระพุทธรูป ปฐมมาหล่อโลหะ ขนาดกลางสมัยเชียงแสน ชั้นต้น และชั้นกลางอีกหลายองค์พระบรมธาตุหริภุญไชย ซึ่งเป็นเจดีย์แบบ ล้านนาไทยดั้งเดิมแท้ๆ ภายในจะมีพระเศษบรมธาตุที่บรรจุอยู่ในโกศทองคำ มีฐานปัทม์แบบฐานบัว ลูกแก้วย่อเก็จ ต่อจากฐานบัวลูกแก้วก็เป็นฐานเชียงกลมสามชั้น บัลลังก์ย่อเหลี่ยม เจดีย์นี้มีลักษณะ คล้ายกับพระธาตุดอยสุเทพของเชียงใหม่ และมีหอคอยประจำทุกด้านรวม 4 หอ บรรจุพระพุทธรูป นอกจากนี้ก็ยังมีโคมประทีปและแท่นบูชา เพื่อไว้เป็นที่สักการบูชาของนักท่องเที่ยวอีกด้วย นอกจากนี้เมื่อจะเข้าสู่เขตพุทธาวาสของวัด จะต้องผ่าน“ซุ้มประตูโขงทำสิงห์” ที่ตรงส่วนยอดสร้าง เป็นทรงปราสาทซ้อนกันหลายชั้น ประดับลวดลายปูนปั้น ฝีมือช่างชั้นครูอันสวยงามประณีตอ่อนช้อยงดงาม ส่วนเหตุที่ได้ชื่อว่าซุ้มประตูโขงทำสิงห์ เพราะในอดีตถัดจากซุ้มประตูแห่งนี้ไปทางทิศ ตะวันออก มีสะพานไม้ทอดข้ามแม่น้ำกวังไปยังวัดพระยืน จึงได้ชื่อว่าซุ้มประตูโขงทำสิงห์ อีกทั้งเอกลักษณ์ที่โดดเด่นซึ่งเป็นความสวยงามภายในวัดพระธาตุหริภุญไชย ยังมีทั้งวิหารหลวง สุวรรณเจดีย์ หรือปทุมวดีเจดีย์ หอระฆัง และซุ้มประตูให้ได้ชมความงดงาม โดยในทุก ๆ วันเพ็ญเดือน 6 จะมีการจัดงานนมัสการและสงฆ์พระบรมธาตุทุกปี นอกจากงานนี้ก็ยังมีอีกงานที่ยิ่งใหญ่อยู่ลึกลงไปไม่แพ้กัน คืองานโคมแสนดวงที่จะประดับโคมไฟสวยงามมาก ๆ พื้นที่ภายในวัดจะเต็มไปด้วยโคมล้านนา หลากหลายสีส่น โดยงานนี้จะจัดในช่วงวันลอยกระทงของทุกปีในวันเพ็ญเดือนหก โดยจะมีการอัญเชิญน้ำพระพุทธรูปมนต์ศักดิ์สิทธิ์จาก“ดอยมะข่อ”มาเข้าร่วมการสงฆ์ตามธรรมเนียมปฏิบัติแต่โบราณ ซึ่งนอกจากชาวจังหวัดลำพูนแล้ว ก็ยังมีประชาชนคนไทยในจังหวัดต่าง ๆ และชาวต่างชาติ เดินทางมาร่วมงานกันอย่างคับคั่ง

4) วัดจามเทวี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง

4.1) ความเป็นมา

วัดจามเทวีหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า วัดกู่กุด ตั้งอยู่บนถนนจามเทวี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นวัดเก่าแก่ที่สำคัญมาตั้งแต่สมัยล้านนาไทยที่มีความสำคัญทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ตามหลักฐานที่ได้พบศิลาจารึกเชื่อว่า พระราชโอรสของพระนางจามเทวีคือพระเจ้าชัยมหันตยศและพระเจ้าอนันตยศ โปรดให้สร้างวัดนี้ขึ้นเพื่อถวายพระเพลิง แล้วโปรดให้สร้างเจดีย์เหลี่ยมมียอดหุ้มด้วยทองเรียกชื่อว่า สุวรรณจิงโกฏิ พระเจดีย์สุวรรณจิงโกฏิ หรือ พระเจดีย์จามเทวี เป็นเจดีย์สี่เหลี่ยมแบบพุทธคยาในประเทศอินเดีย แต่ละด้านมีพระพุทธรูปยืนปางประทานพรอยู่เป็นชั้น ๆ มีพระพุทธรูป ยืนปางประทานพรอยู่ในซุ้มพระทั้งสี่ด้าน ด้านละ 15 องค์ รวม 60 องค์ ภายในพระเจดีย์บรรจุอัฐิของพระนางจามเทวีปฐมกษัตริย์แห่งนครหริภุญไชย ต่อมาจะเป็นสมัยใดไม่ทราบแน่ชัดยอดพระเจดีย์ได้หักหายไป ชาวบ้านจึงเรียกว่ากู่กุดพระเจดีย์ แต่จากการที่ไดพบศิลาจารึกวัดกู่กุด บริเวณเชิงพระธาตุเจดีย์กู่กุด (ศิลาจารึกลำพูนหลักที่สอง ซึ่งปัจจุบันจัดแสดง

อยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จังหวัดลำพูน) ศิลาจารึกหลักนี้กล่าวถึงการปฏิสังขรณ์รัตนเจดีย์กู่กุดที่ได้พังลงเนื่องจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ฉะนั้นลักษณะทางศิลปกรรมของพระเจดีย์ที่วัดกู่กุดนี้น่าจะอยู่สมัยของพระเจ้าสรวิศหรือพุทธศตวรรษที่ 17 และน่าจะไม่เกินรัชกาลพระเจ้าสวาธิสิทธิ์ หลังจากนั้นวัดนี้ก็คงถูกปล่อยให้ทิ้งร้างจนกระทั่ง พ.ศ. 2479 เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ได้อาราธนาครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนามาช่วยก่อสร้าง โบสถ์ วิหาร กุฏิ ตลอดจนบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานที่สำคัญภายในวัด แล้วสถาปนาวัดจามเทวีขึ้นใหม่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2480 มีชื่อว่า วัดจามเทวีจนกระทั่งทุกวันนี้

4.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระเจดีย์สุวรรณังโกฏฐิ หรือชื่อเรียกที่รู้จักกันดีคือเจดีย์กู่กุด หรือเจดีย์กู่กู่ หรือเจดีย์มหาพล ที่เรียกกู่กุด เพราะมีส่วนยอดหลุดหรือหัก ส่วนมหาพลเป็นชื่อดีที่ที่ตั้งของวัดนี้เอามาตั้งเป็นชื่อเจดีย์ เจดีย์ทรงปราสาทแบบหริภุญชัยของคตินี้เคยมียอด จึงเรียกทรงปราสาทยอดได้ด้วย มีลักษณะแปลกแตกต่างไปจากเจดีย์ทรงปราสาทในศิลปะล้านนาและศิลปะขอม คือ นับจากส่วนฐานทรงสี่เหลี่ยมมาเป็นเรือนธาตุทรงสี่เหลี่ยมเช่นกัน ตั้งซ้อนกันลดขนาดเป็นลำดับขึ้นไป 5 ชั้น แต่ละชั้นมีเจดีย์ประดับทิศทั้งสี่ และด้านทั้งสี่ของแต่ละชั้น มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในซุ้มจรณะนำและยอดแหลมที่หักหายคงเป็นกรวยเหลี่ยม พระเจดีย์องค์นี้จึงถือเป็นแบบสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญในศิลปกรรมหริภุญชัย

(2) เจดีย์แปดเหลี่ยม เป็นโบราณสถานที่สำคัญลักษณะทางสถาปัตยกรรมมีแผนผังเป็นรูปแปดเหลี่ยมซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไป สามารถแบ่งได้เป็นสามส่วน คือ ส่วนฐานประกอบด้วยฐานแปดเหลี่ยมซ้อนกันสองชั้น ถัดขึ้นไปเป็นชั้นบัวถลารองรับองค์เรือนธาตุ โดยส่วนล่างของเรือนธาตุ ทำเป็นฐานลดทอนไม่ลงเล็กน้อยจากระดับผนังของเรือนธาตุ ส่วนเรือนธาตุมีผังเป็นรูปแปดเหลี่ยมทรงสูง ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปประทับยืน ซุ้มมีลักษณะเป็นวงโค้งสามวง โบราณปูชนียสถานภายในวัดจามเทวีเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป อีกทั้งยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โบราณคดีที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย

(3) วิหารวัดกู่กุด เป็นวิหารที่มีความสวยงามโดยด้านในมีจิตรกรรมฝาผนังที่วิจิตรงดงาม และเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปปางมารวิชัยซึ่งเป็นพระประธาน ส่วนทางด้านขวาของวิหารมีรัตนเจดีย์ หรือเจดีย์แปดเหลี่ยม ฐานเป็นทรงแปดเหลี่ยมสองชั้น ถัดขึ้นไปเป็นชั้นบัวถลารองรับองค์เรือนธาตุ ส่วนเรือนธาตุก็เป็นทรงแปดเหลี่ยมทรงสูง แต่ละด้านมีพระพุทธรูปประทับยืนประดิษฐานรวมทั้งหมด 3 องค์ ถือเป็นอีกหนึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีผู้คนมากราบไหว้เมื่อเยือนวัดจามเทวี

(4) รัตนเจดีย์ เป็นเจดีย์ซึ่งตั้งอยู่ทางขวาของวิหาร รัตนเจดีย์องค์นี้สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 17 โดยพระยาสรวิศสิทธิ์ ฐานล่างสุดเป็นรูป 8 เหลี่ยม มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.40

เมตร สูงจรดยอด 11.50 เมตร องค์เจดีย์เป็นรูปสี่เหลี่ยม แต่ละเหลี่ยมเจาะเป็นซุ้มเพื่อประดิษฐาน พระพุทธรูปยืน ก่ออิฐถือปูนทั้งองค์ เมื่อเดินอ้อมมาด้านหน้าวิหารก็จะพบกับเรือนไม้สักหลังงาม ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานขององค์พระนางจามเทวีแกะสลักด้วยไม้ทั้งองค์ รายล้อมด้วยเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ที่ผู้คนนำมาถวาย ส่วนด้านหลังวิหารก็จะมีหอกลองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมายุ 81 พรรษา ซึ่งสร้างถวายโดยคณะศรัทธาสามัคคีชมรมแสงส่องหล้า เป็นเรือน ไม้สักขนาดกลางเก็บกลองหลวงขนาดใหญ่อีกด้วย

4.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดจามเทวีหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าวัดกู่กุดเป็นวัดเก่าแก่ที่สำคัญมา ตั้งแต่สมัย ล้านนาไทย ที่มีความสำคัญทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เป็นวัดที่ประดิษฐานอิฐของพระ นางจามเทวีปฐมกษัตริย์แห่งนครหริภุญชัย ชาวเมืองลำพูนจึงนับถือวัดนี้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังเป็น ที่ประดิษฐานอิฐของครุบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาอีกด้วย ทั้งนี้อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของวัด จะอยู่ที่เจดีย์ทรงปราสาทแบบหริภุญชัย ซึ่งมีลักษณะแปลกแตกต่างไปจากเจดีย์ทรงปราสาทในศิลปะ ล้านนาและศิลปะขอม คือ นับจากส่วนฐานทรงสี่เหลี่ยมมาเป็นเรือนธาตุทรงสี่เหลี่ยมเช่นกัน ตั้งซ้อน กันลดขนาดเป็นลำดับขึ้นไป 5 ชั้น แต่ละชั้นมีเจดีย์ประดับทิศทั้งสี่ และด้านทั้งสี่ของแต่ละชั้น มี พระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในซุ้มจรณะนำและยอดแหลมที่หักหายคงเป็นกรวยเหลี่ยม เจดีย์ทรง ปราสาทแบบหริภุญชัยอีกแบบองค์มีทรงแปดเหลี่ยม จึงนิยมเรียกตามทรงว่า เจดีย์แปดเหลี่ยมเป็น เจดีย์ขนาดเล็ก ด้านทั้งแปดของเรือนธาตุเจดีย์องค์นี้ ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนไว้ในซุ้มจรณะนำ เหนือ เรือนธาตุเป็นหลังคาซ้อนชั้นลดหลั่นขึ้นรับทรงระฆัง เหนือขึ้นไปเป็นยอดซึ่งหักหายแล้ว เจดีย์ลักษณะ นี้ได้พบแพร่หลายทางภาคกลางด้วย เช่น วัดพระแก้ว จังหวัดชัยนาท วัดพระรูป จังหวัดสุพรรณบุรี และสืบเนื่องมาจนถึงตอนต้นของกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นภายใน วัดกู่กุดยังมีเจดีย์อีกองค์หนึ่งขนาดเล็กกว่า คือเจดีย์แปดเหลี่ยม เป็นเจดีย์ที่มีฐานแปดเหลี่ยม เหนือ ขึ้นไปคือเรือนธาตุแปดเหลี่ยมเช่นกัน และประดิษฐานพระพุทธรูปในซุ้มจรณะนำของทุกเหลี่ยม ส่วนบน เหลืออยู่เพียงทรงระฆัง โดยที่ยอดทรงกรวยได้หักหายไปแล้ว ประเด็นที่น่าสนใจคือ พระพุทธรูป ภายในซุ้มจรณะนำทั้งแปดของเจดีย์องค์เล็กนี้ ต่างมีรูปลักษณะแบบเดียวกับพระพุทธรูปในจรณะนำของ เจดีย์กู่กุด ดังนั้น จึงมีส่วนช่วยให้พิจารณากำหนดอายุเจดีย์แปดเหลี่ยมองค์นี้ได้ว่า เป็นงานช่างร่วม สมัยกัน

5) วัดสันป่ายางหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง

5.1) ความเป็นมา

เดิมวัดแห่งนี้เป็นศาสนสถานของพราหมณ์ แต่หลังจากมีพระเถระจากประเทศ เมียนมาเข้ามาจำนวน 3 รูป คือ พระกัณทโว พระโสภโณ พระอุตตโม มาจำพรรษาแสดงธรรมเลย

เปลี่ยนเทวสถานให้เป็นวัด ในปี พ.ศ. 1074 ชื่อวัดขอมลำโพง โดยในตอนนั้นมีพระกัณฑ์โว เป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ถือเป็นวัดในศาสนาพุทธแห่งแรกของแดนล้านนา โดยชาวบ้านพร้อมใจกันสร้างขึ้นเพื่อถวายไว้ในบวรพุทธศาสนา หลังจากสร้างเสร็จจึงได้มีการอัญเชิญเอาพระอัฐิธาตุของพระอัครสาวกของพระพุทธองค์คือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ มาบรรจุไว้ ณ ที่เจดีย์ของวัด ต่อมาในยุคเสื่อมของพุทธศาสนากลายเป็นวัดร้าง จนมาถึงสมัยของพระนางจามเทวี ปฐมกษัตริย์ของเมืองลำพูน จึงได้มีการฟื้นฟูวัดสันป่ายางหลวงด้วยการสร้างถาวรวัตถุ และมีการกำหนดเขตธรณีสงฆ์ขึ้นใหม่ พร้อมกับประทานชื่อวัดใหม่ว่า “วัดอาพัฒนารามป่าไม้ยางหลวง” หรือเรียกง่ายๆ ว่า “วัด สันป่ายางหลวง” เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสถานที่ตั้ง เพราะในสมัยก่อน บริเวณดังกล่าวมีต้นยางขึ้นอย่างหนาที่บ วัดนี้ยังใช้เป็นสถานที่ถวายพระเพลิงศพพระนางจามเทวีอีกด้วย

5.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระวิหารพระเขียวโขง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2536 โดยใช้วัสดุเสาไม้ตะเคียนทอง ไม้แดง จากประเทศลาว พม่า และไทย พระครูบาอินทรเป็นผู้ออกแบบก่อสร้างและออกแบบลวดลายพื้นเมือง ผสมผสานระหว่างสมัยเก่ากับสมัยใหม่ วิหารพระเจ้าเขียวโขงเมื่อมองจากด้านหน้าจะมีหลังคา 5 ชั้นมีช่อฟ้า 5 ตัวหมายถึงพระเจ้า 5 พระองค์ ด้านหลังอีกสามหมายถึงศีลสมาธิปัญญา หมายถึงการปฏิบัติของพระพุทธเจ้า เพื่อเดินเข้าสู่พระนิพพาน หน้า 5 รวมหลัง 3 เป็น 8 หมายถึงต้องปฏิบัติตามทางสายกลางคือมรรค 8 ได้ธรรมมัชฌิมา ทางสายกลางคือ 9 เป็นโลกุตรธรรมหรือนิพพาน ความสงบดับเย็นจากกิเลสตัณหา ด้านล่างมีรูปปั้นนางประทีป เปรียบเหมือนรังกาและกาเผือกนอนในรัง รูปพรหมสี่หน้านั่งอยู่บนหลังกา หมายถึง กำเนิดตำนานนางประทีป นอกจากจะมีวิหารที่สวยงามแล้วยังมีพระพุทธรูปหินหยกขาวปางปรินิพพานที่สวยงาม

(2) พระเขียวโขง ภายในวิหารพระเขียวโขงเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปอัญญรัตน์มหานาทีศรีทริภุญชัย หรือพระเขียวโขง เป็นพระพุทธรูปแกะสลักจากหินแม่น้ำโขง บ้านดอนมหาวันทีใกล้กับประเทศลาว พระนามเต็มของพระเขียว คือ พระพุทธรูปอัญญรัตน์ มหานาทีศรีทริภุญชัย ซึ่งเหมือนพระพุทธรูปศิลาองค์ปัจจุบัน และมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ด้านล่างพระโขงเขียว คือ พระพุทธรูปเมตไตรเจ้าจอมมาจากพุทธคยาตอนที่พระพุทธเจ้าบรรลุธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

(3) พระวิหารพุทธอัญญรัตน์มหานาทีศรีทริภุญชัย เป็นมณฑปทรงล้านนา ด้านล่างประดิษฐานพระพุทธรูปเมตไตรเจ้าจอมมาจากพุทธคยาตอนที่พระพุทธเจ้าโคตรมะ บรรลุธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้านบนเป็นที่ประดิษฐานพระเขียวโขง หมายถึง พระพุทธรูปเจ้าโคตรมะที่มีอายุพระพุทธศาสนาผ่านมาถึงถึงพุทธกาล 2550 ปีของยุคพระพุทธเจ้าโคตรมะ ซึ่งพระครูบาอินทรปัญญาวิวัฒน์และญาติโยมพร้อมทั้งพุทธบริษัทได้ตั้งใจสร้างขึ้นเพื่อบูชาพระคุณของพระรัตนตรัย และภายในวิหารยังมีมณฑปพระเขียวแก้วซึ่งเป็นพระเขียวแก้วของพระมหาสารีบุตรด้านซ้ายบน ซึ่งเหมือนพระเขียวแก้วของเมืองจีน เป็นของสำคัญอีกชิ้นหนึ่ง นอกจากนั้นก็ยังมีพระพุทธรูปแก้วขาวของ

เก่าเมืองลำพูน รวมทั้งพระเครื่องสกุลหริภุญชัยซึ่งหาได้ยากอีกมากมาย นอกจากจะมีวิหารที่สวยงามแล้ว ยังมีพระพุทธรูปหินหยกขาวปางปรีนิพพานที่สวยงามอีกด้วย

5.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดนี้มีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยเชื่อกันว่าเป็นวัดแห่งแรกของอาณาจักรล้านนา ด้วยสาเหตุนี้ ทำให้ภายในวัดมีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยมีสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ศิลปะทางล้านนามากมาย ไม่ว่าจะเป็น “วิหารพระโขงเขียว” ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของพระหยกเขียว ซึ่งนำมาจากแม่น้ำโขง หรือจะเป็น “พระวิหารพุทธอัญญรัตน์มหานทีศรีหริภุญชัย” มณฑปทรงล้านนาที่ใช้ประดิษฐานพระพุทธรูปเมตไตรจจำลองจากพุทธคยา ฯลฯ การตกแต่งนอกจากจะใช้ศิลปะสไตล์ล้านนาแล้ว ยังมีการสอดแทรกคติความเชื่อทางศาสนาลงไปในกรก่อสร้างอิ นอกจากนี้การก่อสร้างที่มีความสวยงามแปลกตาในสไตล์ล้านนาแล้ว ความงามของพระพุทธรูปหินหยกขาวปางปรีนิพพาน, มณฑปพระเขียวแก้วซึ่งเป็นพระเขียวแก้วของพระมหาสารีบุตร, พระโขงเขียว, พระพุทธรูปแก้วขาวของเก่าเมืองลำพูน รวมทั้งพระเครื่องสกุลหริภุญชัยซึ่งอยู่ภายในวัดแห่งนี้ ก็เป็นตัวดึงดูดให้นักท่องเที่ยวพากันมาสักการะและเยี่ยมชมไม่อย่างขาดสาย นอกจากนี้ ภายในวัดสันป่ายางหลวงยังมีการแกะสลักลวดลายปูนปั้นไว้อย่างวิจิตรงดงาม โดยเฉพาะวิหารพระโขงเขียว มีการแกะสลักลวดลายปูนปั้นที่สร้างไว้ในพระวิหารอย่างละเอียดและวิจิตรสวยงามยิ่งแม้กระทั่งมุมหน้าจั่ว เสิงเพดานหลังคาด้านหน้า ด้านข้าง และ ด้านหลัง รวมทั้งเสาพระวิหารก็จะมีลายแกะสลักลงรักปิดทองไว้ แม้ถึงบ้านประตู-หน้าต่าง ทุกบาน วิหารพระโขงเขียว

นอกจากนี้ วัดสันป่ายางหลวง ยังเป็นวัดที่มีความสวยงามและน่าสนใจอย่างมาก มีเอกลักษณ์โดดเด่นที่ไม่มีความเหมือนใครเลยทีเดียว ซึ่งสร้างความประทับใจให้กับคนที่มาได้เป็นจำนวนมาก ในทั้งเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่น่าสนใจในท่ามกลางที่เป็นธรรมชาติอย่างแท้จริงที่เรียกว่ามีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เรานั้นสามารถหาข้อมูลอ่านได้ทางโลกออนไลน์ทั่วไปได้เลยที่มีการสร้างด้วยศิลปะที่ป็นล้านนา ทำให้มีความสวยในแบบมีเรียบ ๆ ที่มีความเชื่อทางศาสนาจากการที่ได้ตกแต่งออกมาได้อย่างลงตัวมากที่สุด ที่เรียกว่าบรรยากาศทุกส่วนก็มีความร่มรื่นและเย็นจากสิ่งที่เรียกว่าธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นป่า ดอกไม้ ที่อากาศนั้นเย็นเลยทีเดียว ที่วัดนี้จะได้เห็นความงามของพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์หลายรูป ที่ต่างมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมากไม่ใช่น้อย ที่ให้ความสนใจและมากราบไหว้กัน สำหรับใครที่มาเยือนเมืองลำพูน ก็แวะไปชมความงดงามของพระวิหารพุทธอัญญรัตน์มหานทีศรีหริภุญชัยได้ทุกวัน ตั้งแต่เวลา 6:00 18:00 น. หรือหากเวลามากหน่อยก็สามารถใช้บริการรถรางเพราะจะสามารถเที่ยวสถานที่สำคัญ ๆ ได้ทั่ว อีกทั้งยังมีไกด์แนะนำ พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ อีกด้วย

6) วัดพระพุทธรูปห้วยต้ม อำเภอลี้

6.1) ความเป็นมา

วัดพระพุทธรูปห้วยต้ม เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ในตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เป็นวัดที่ใหญ่ที่สุดของอำเภอลี้ ประกาศตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2533 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 ความเป็นมาของวัดพระพุทธรูปห้วยต้มตามตำนานกล่าวถึงเมื่อครั้งพุทธกาล สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จไปโปรดเวไนยสัตว์ในที่ต่าง ๆ พระพุทธองค์เสด็จมาถึงดงไม้ตาลแล้วขึ้นประทับบนจอมดอยแห่งหนึ่ง เรียกว่า ดอยนางฟ้า ได้ประทานพระเกศาธาตุ 1 เส้นให้พวกละว้าที่มาเฝ้าอยู่ ณ ที่นั้นบรรจู่ไว้ในพระเจดีย์ ต่อมาเรียกว่า ดอยนางนอนจอมแจ้ง (เพราะเสด็จมาถึงที่นั่นตอนรุ่งเช้า) ต่อมาเมื่อเมืองเถิน พ้อฤๅษีและหมอพรานอีก 8 คนหาบเนื้อสดเดินมาพบเข้า ขณะที่ไม่มีอะไรมาถวาย พระพุทธองค์ก็ยังไม่ได้อิน พวกพรานจึงเอาเนื้อไปกองรวมกันไว้ พวกละว้าที่อยู่ในบริเวณนั้นจึงไปต้มข้าวมาถวาย สมเด็จพระจอมไตรจึงทรงรับมาฉันและให้ศีลให้พรพวกละว้า พระพุทธองค์จึงทรงประทับรอยพระบาทไว้และทรงรับสั่งว่า "ถ้าผู้ใดปฏิบัติได้ตามที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนก็เหมือนอยู่ใกล้ ถ้าไม่ปฏิบัติก็เหมือนอยู่ไกล" และได้พระราชทานนามว่า ห้วยต้มข้าว ต่อมาเรียกเพี้ยนเป็น ห้วยต้ม จึงเป็นที่มาของชื่อวัดพระพุทธรูปห้วยต้มในปัจจุบัน วัดมีพระธาตุเจดีย์ศิลปะล้านนาผสมพม่า เป็นทรงแหลมเรียวยาวล้อมด้วยเจดีย์ขนาดเล็กอีก 16 องค์ ภายในศาลารอบองค์พระธาตุเจดีย์จะมีรูปปั้นของเกจิอาจารย์ชื่อดังของประเทศกว่า 30 องค์ และภายในศาลาหลังใหญ่ยังเป็นที่ตั้งศพของครูบาชัยยะวงศาพัฒนาบรรพบุรุษในโลงแก้ว บริเวณด้านเหนือของวัดเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปพระเจ้าเก้าต้อจำลองซึ่งประดิษฐานอยู่ในมณฑป ได้จัดให้มีพระราชพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไปเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2544 ภายในวัดยังมีสิ่งก่อสร้างทำจากศิลาแลงชุดได้จากบ่อศิลาแลงด้านหลังของวัด

6.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระมหาธาตุเจดีย์ศรีเวียง เป็นเจดีย์ขนาดใหญ่สี่เหลี่ยมทองงามอร่าม ตั้งโดดเด่นเห็นได้แต่ไกล และเป็นเจดีย์ที่ชาวปกากะญอให้ความเคารพศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง พระมหาธาตุเจดีย์ศรีเวียงชัยแห่งนี้ หลวงปู่ครูบาวงศ์สร้างขึ้น เพราะว่าเมื่อก่อนที่ตรงนี้มีการขุดค้นพบมูลและเขาของพระโคตมสารซึ่งก็เป็นพระชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้าซึ่งกลายเป็นหิน ท่านก็เลยอธิษฐานสร้างครอบมูลและเขาของพระโคไว้ และจำลองรูปแบบมาจากเจดีย์ชเวดากองที่ประเทศพม่า หากได้เข้ามายังพระมหาธาตุเจดีย์ศรีเวียงชัยจะเห็นถึงความยิ่งใหญ่และความศรัทธาของชาวปกากะญอที่มีต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก พวกเขาจะถอดรองเท้าตั้งแต่หน้าประตูวัดแล้วเดินเท้าเปล่ามาถึงยังองค์เจดีย์ที่อยู่ด้านใน เพราะชาวปกากะญอมีความเชื่อว่าการที่เดินติดเอาทรายเอาอะไรจากวัดออกไปเป็นสิ่งที่ไม่ดีเป็นบาป และพวกเขาก็จะมาทำบุญกันทุกวันพระ ตอนเช้ามีการใส่บาตร ตอนเย็นสวดมนต์ภาวนาและเวียนเทียน ถ้าเป็นวันธรรมดาตอนเช้าก็จะใส่บาตรและ

ตอนเย็นก็สวดมนต์ภาวนา แต่ไม่มีการเวียนเทียน และนอกจากที่เจดีย์แล้วที่วัดก็ยังมีการใส่บาตรเวียนเทียน แล้วแต่ว่าใครใกล้ที่ไหนก็ไปที่นั่น

ที่มาของชื่อพระมหาธาตุเจดีย์ศรีเวียงชัยนี้ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เป็นผู้ประทานนามให้ เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ.2538 แล้วเสร็จในปี พ.ศ.2548 สร้างด้วยศิลาแสดทั้งองค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีพระมหาเจดีย์องค์ใหญ่เป็นองค์ประธานอยู่ตรงกลาง มีความสูงจากพื้นถึงบัวยอดฉัตร 71 เมตร มีฐานกว้าง 1 ไร่ บันยอดฉัตรของเจดีย์ทำด้วยทองคำหนัก 25 กิโลกรัม เป็นพระเจดีย์ประจำปีเกิดของคนเกิดปีมะเมีย และมีพระเจดีย์องค์เล็กอยู่เป็นบริวารล้อมรอบรวม 48 องค์ โดยแบ่งพระเจดีย์องค์เล็ก 10 องค์แรกเป็นเจดีย์ประจำปีเกิด 10 ปีนักษัตร พระเจดีย์องค์เล็ก 28 องค์ หมายถึงพระพุทธเจ้า 28 พระองค์ที่ล่วงมาแล้ว และมีเจดีย์องค์เล็กที่เหลือ 10 องค์ หมายถึงพระพุทธเจ้า 10 องค์ ที่จะมาตรัสรู้ในอนาคต ภายในเจดีย์นอกจากจะบรรจุเขาและมูลของพระโค ยังบรรจุพระพุทธรูปที่มีขนาดหน้าตักกว้าง 9 นิ้ว จำนวน 84,000 องค์เท่ากับจำนวนพระธรรมชั้นตรี และรอบในกำแพงบรรจุพระพุทธรูปประจำวันเกิดของแต่ละวัน รอบนอกกำแพงมีรูปปั้นเกจิอาจารย์ทั่วทุกสารทิศ และมีดอกบัว 16 ดอกที่แต่ละดอกบรรจุพระพุทธรูปจำนวน 49 องค์ ส่วนด้านนอกมีระฆังให้ตีซึ่งมีความเชื่อว่าถ้าไปตีแล้วมีเสียงไปถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ถ้าเกิดมาชาติหนึ่งภพใดก็จะมีเสียงที่ไพเราะน่าหลงใหล

(2) ใจบ้านหรือสะดือเมือง หลวงปู่ครูบาวงศ์สร้างขึ้นเพื่อเป็นจุดศูนย์กลาง เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชนฯ ด้านในเป็นเจดีย์บรรจุก้อนหินที่ได้มาจากแม่น้ำสายหลักๆ มาบรรจุไว้ และจะมีการประกอบพิธีทำบุญสืบชะตาให้กับชุมชนฯ ช่วงเดือนเมษายนของทุกปี

(3) วิหารพระเมืองแก้ว เป็นวิหารสีขาวที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางเปิดโลกและร่างของหลวงปู่ครูบาวงศ์ ผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน และทุกวันที่ 17 พฤษภาคม ของทุกปี จะมีประเพณีการสักการะสรีระทิพย์ของหลวงปู่ครูบาวงศ์ และประเพณีเปลี่ยนผ้าหลวงปู่ ซึ่งเป็นประเพณีใหญ่ที่ชาวบ้านในชุมชนจะมาร่วมงานกันอย่างคับคั่ง

(4) จิตรกรรมฝาผนัง นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาชมจิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารที่วิจิตรงดงามหาชมที่ไหนไม่ได้ จิตรกรรมบอกเล่าเรื่องราวของครูบาวงศ์ฯ ตั้งแต่เกิดไปจนถึงเรื่องราวหลังมรณภาพ และพร้อมกันนั้นก็ได้ออกเล่าเรื่องราวของชุมชนพระบาทห้วยต้มด้วยเช่นกัน ด้านในวิหารมีรอยพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ ตามความเชื่อที่ว่าพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมายังบริเวณนี้วัดพระบาทห้วยต้มสร้างขึ้นโดยศรัทธาจากคนในชุมชนพระบาทห้วยต้ม ที่ต้องการสร้างขึ้นเพื่อครอบรอยพระบาทไว้ โดยท่านเป็นผู้วางแปลนทั้งหมดของวิหาร สะท้อนถึงความสามารถด้านการช่างของท่านเป็นอย่างดี โดยใช้เวลาก่อสร้างยาวนานเกือบ 35 ปี ภาพวาดนี้บอกเล่าเรื่องราวของการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ ที่แรงงานบางส่วนก็มาจากแรงงานของชาวบ้านพระบาทห้วยต้มเช่นกัน และการเปิดถนนขึ้นดอยสุเทพเป็นครั้งแรก

(5) โลงแก้ว ภายในวัดมีศาลาอันเป็นที่ตั้งศพของครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ซึ่งสรีระยังไม่เน่าเปื่อยบรรจุในโลงแก้วให้ประชาชนผู้ศรัทธาได้มากราบไว้ (และในวันที่ 17 พ.ค. ซึ่งเป็นวันคล้ายวันละสังขารของครูบาวางค์ฯ ชุมชนพระบาทห้วยต้มจะมีการทำบุญเปลี่ยนผ้าสรีระร่างศพเป็นประจำทุกปี) ชุมชนพระบาทห้วยต้มเป็นชุมชนพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ทุกเช้าคนในชุมชนจะมาทำบุญตักบาตรที่วัด ซึ่งการตักบาตรที่นี่จะไม่เหมือนที่อื่น กล่าวคือเป็นการตักบาตรที่พระสงฆ์จะนั่งประจำที่ศาลาในวัด ไม่ได้ออกไปบิณฑบาตภายนอก และคนในชุมชนจะถวายสังฆทานให้ โดยเป็นสังฆทานผัก เนื่องจากหมู่บ้านนี้รับประทานมังสวิรัตตามแนวคิดของครูบาวางค์

(6) พระเจ้าแก้วตื้อ ประดิษฐานอยู่ในพระมณฑปวัดพระบาทห้วยต้ม ได้จำลองมาจากพระเจ้าแก้วตื้อในอุโบสถวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยฝีมือสกุลช่างเชียงแสนผสมสุโขทัยหน้าตักกว้างประมาณ 120 นิ้ว ว่ากันว่าพระเจ้าแก้วตื้อองค์จริงที่วัดสวนดอกสร้างขึ้นในสมัยของพระยารัตนเมืองแก้ว เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 14 แห่งราชวงศ์มังราย (พ.ศ.2038-2068) อันนับเป็นยุคแห่งความรุ่งเรืองไพบูลย์ของศาสนาในเชียงใหม่มากที่สุด พระเจ้าแก้วตื้อองค์นี้นับเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามได้สัดส่วน และเนื่องด้วยที่พระองค์นี้มีน้ำหนัก 9 ตู้อ ซึ่งเป็นมาตราซึ่งของคนล้านนา ต่อมาชาวบ้านจึงเรียกกันต่อมาว่า “พระเจ้าแก้วตื้อ”

(7) วิหารครอบรอยพระพุทธรูปห้วยต้ม ภายในบรรจุรอยพระพุทธรูปบาท เมื่อครั้งที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมา ณ ที่นี้หลวงปู่ครูบาวางค์ได้สร้างรอยพระบาทจำลองครอบของจริงไว้ มีพระประธาน ภปร. ภายในวิหาร มีวิหารพระเมืองแก้ว เป็นที่ประดิษฐานพระสรีระของหลวงปู่ครูบาวางค์และจะมีประเพณีแห่พระสรีระของหลวงปู่ฯ ทุกวันที่ 17 พ.ค. ของทุกปี อีกทั้งยังมีพิพิธภัณฑ์ภายในมีรูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ และเครื่องอัฐบริวารทั้งหลาย มีมณฑปพระเจ้าเยี้ยวแก้ว ภายในบรรจุพระธาตุเจี้ยวแก้ว พระแก้ว ตาและพระธาตุข้อพระหัตถ์ มีหอพระไตรปิฎกภายในบรรจุพระไตรปิฎกฉบับโบราณ มีพระอุโบสถงดงามศิลปะล้านนา และมีบ่อน้ำทิพย์ศักดิ์สิทธิ์

(8) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้งนี้สถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนไม่ใช่จะมีแต่ศาสนสถานเท่านั้น แต่ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวปกากะญอให้ได้ชมกันอีก อาทิ ศูนย์วิจัยหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นศูนย์รวมสินค้าของคนในชุมชน มีการสาธิตการทอผ้า เครื่องจักรสาน ผ้าทอมือ และเครื่องเงินจำหน่าย มีศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดพระพุทธรูปห้วยต้ม และไปดูความเป็นอยู่ของชาวปกากะญอที่บ้านโบราณกะเหรี่ยงน้ำบ่อน้อย

6.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระพุทธรูปห้วยต้ม เป็นวัดที่มีความสวยงามทางด้านศิลปกรรมแบบผสมระหว่างล้านนากับพม่า โดยเฉพาะพระธาตุเจดีย์ทรงแหลมเรียวยาวล้อมด้วยเจดีย์ขนาดเล็กอีก 16

องค์ ภายในศาลารอบองค์พระธาตุเจดีย์จะมีรูปปั้นของเกจิอาจารย์ชื่อดังของประเทศกว่า 30 องค์ และภายในศาลาหลังใหญ่ยังเป็นที่ตั้งศพของครูบาชัยยะวงศาพัฒนาบรรจุในโลงแก้วให้ศรัทธาประชาชนได้กราบไหว้ นอกจากนี้ในบริเวณด้านเหนือของวัดเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปพระเจ้าเก้าตื้อจำลองซึ่งประดิษฐานอยู่ในพระมณฑป บริเวณทางเข้ามีอนุสาวรีย์ครูบาชัยยะวงศาพัฒนาตั้งอยู่ มีอาณาบริเวณกว้างขวาง ภายในมีสิ่งก่อสร้างทำจากศิลาแลง ขุดได้จากบ่อศิลาแลงด้านหลังของวัด และมีองค์พระธาตุที่ได้รับการตกแต่งอย่างงดงาม โดยครูบาชัยวงศา พระอาจารย์ชื่อดังของทางภาคเหนือเป็นผู้บูรณะก่อสร้างและจากศรัทธาของบรรดาชาวกะเหรี่ยงที่อยู่รอบบริเวณวัด

ปัจจุบันวัดพระบาทห้วยต้มเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนสถานที่เหมาะสมแก่การทำบุญและเรียนรู้ชุมชนคุณธรรมของชาวปกากะญอ ที่น่าประทับใจ นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวแบบไลฟ์สไตล์ (Lifestyles) จะได้สัมผัสได้เรียนรู้ความเป็นอยู่และซึมซับความดีงามของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ “ชาวปกากะญอ” ในชุมชนพระบาทห้วยต้ม ที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า และรับประทานมังสวิรัตทั้งหมู่บ้าน ทุกเช้าชาวบ้านจะไปทำบุญใส่บาตร ที่วัดพระพุทธรูปห้วยต้ม ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้านและใหญ่ที่สุดในอำเภอสี ภูมิของการเข้ามาเยี่ยมชมวัดพระพุทธรูปห้วยต้มและชุมชนพระบาทห้วยต้ม นั้น คือ ห้ามรับประทานเนื้อสัตว์และไม่นำเนื้อสัตว์เข้ามาในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะไม่เลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร จะเลี้ยงเฉพาะสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัขหรือแมวเท่านั้น และในช่วงวันพระชาวบ้านจะนำผักผลไม้มาเตรียมถวายสังฆทานผักกันที่วัด ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวบ้านได้ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน และเริ่มมีความนิยมมากขึ้นในสมัยหลวงปู่ครูบาชัยยะวงศาพัฒนาเป็นเจ้าอาวาส ท่านเป็นพระนักพัฒนาที่ชาวล้านนาเคารพศรัทธาเป็นอย่างมาก ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงปกากะญอ จึงมีวิถีวัฒนธรรมตามรอยหลวงปู่ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา อย่างเช่น การกินมังสวิรัตนี้ ก็เพราะว่าหลวงปู่ครูบาฯ สอนว่าถ้าเราเบียดเบียนสัตว์ ต่อไปสัตว์ก็จะมาเบียดเบียนเรา โรคภัยไข้เจ็บก็จะตามมา ถ้าเรากินมังสวิรัตเราก็ไม่ได้เบียดเบียนใคร ชาวบ้านจึงกินมังสวิรัต และยึดถือปฏิบัติสิ่งดีงามที่หลวงปู่ครูบาฯ สอนไว้ตลอดจนวันนี้

นอกจากนี้ ภายในบริเวณวัดมีสิ่งก่อสร้างที่สวยงามด้วยเอกลักษณ์ล้านนา ประยุกต์ วัสดุที่ใช้ก่อสร้างได้นำศิลาแลงมาก่อสร้างเป็นหลัก มีสถานที่สำคัญที่ทรงคุณค่ามากมาย เช่น วิหารครอบรอยพระพุทธรูป, บ่อน้ำทิพย์, เจดีย์ 84,000 พระธรรมชั้นดี, หอพระตรีปิฎก, มณฑปพระเจ้าเก้าตื้อ(มณฑปภูมิพล) และวิหารพระเมืองแก้ว พระฐานที่ประทับพระสรีระทิพย์ของหลวงปู่ครูบาเจ้าชัยยะวงศาพัฒนา ปัจจุบันมีพุทธศาสนิกชนทั่วทุกสารทิศเดินทางเข้ามาสักการบูชาและแสวงบุญ ตลอดทั้งร่วมสร้างศาสนสถานต่างๆ เพิ่มขึ้นมากมาย นอกจากจะได้มากราบนมัสการพระสรีระทิพย์ของหลวงปู่ฯ แล้ว ยังได้ชมวิถีชีวิตชาวเผ่าปกากะญอ ซึ่งยังคงความเป็นเอกลักษณ์ทั้งรูปแบบบ้านเรือนและการแต่งกาย

7) วัดพระยืน ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง

7.1) ความเป็นมา

วัดพระยืนในอดีตเคยรุ่งเรืองมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของเมืองหริภุญชัย แต่เดิมไม่ได้มีชื่อนี้ สันนิษฐานว่าพระนางจามเทวีทรงสร้างขึ้นในราว พ.ศ. 1213 (หลังครองราชย์ได้ 7 ปี) ตามตำนานเรียกชื่อวัดนี้ว่า อรัญญิการาม ชื่อของวัดพระยืน มาจากองค์พระพุทธรูปยืน ที่ตามเอกสารของวัดระบุว่า สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1606 ในสมัยพระเจ้าธรรมมิกราช (กษัตริย์องค์ที่ 32 แห่งหริภุญชัย) พระยืนองค์นี้หล่อด้วยทองสำริด สูง 18 ศอก (9 เมตร) เดิมประดิษฐานอยู่ในปราสาทสลูป (หลังวิหาร) ในสมัยนี้เรียกชื่อวัดว่า วัดพุทธอาราม ต่อมาในปี พ.ศ. 1912 พระยาเกีอณา ผู้ครองพินนครเชียงใหม่และลำพูน ได้สร้างพระพุทธรูปยืนเพิ่มเติมขึ้นอีก 3 องค์ ชื่อ “ วัดพระยืน ” เรียกตามปูชนียวัตถุสำคัญที่อยู่ในวัด คือพระยืน (พระพุทธรูปยืน) ซึ่งเรื่องเกี่ยวกับพระยืนนี้ ได้มีการกล่าวไว้ในหนังสือตำนานหลายเล่ม อาทิ ในหนังสือตำนานมูลศาสนา ได้กล่าวถึงตอนที่พระยาเกีอณาได้อาราธนานิมนต์พระสุมนเถระจากเมืองสุโขทัยเพื่อมาเชียงใหม่ โดยได้พักที่วัดพระยืน ในเมืองหริภุญชัย ราว พ.ศ. 1912 ซึ่งขณะนั้นได้มีพระยืน 1 องค์อยู่ก่อนแล้ว แต่บริเวณนั้นเป็นป่า พระยาเกีอณาจึงให้คนไปแผ้วถาง แล้วสร้างพระพุทธรูปยืนเพิ่มอีก 3 องค์ โดยองค์หนึ่งให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตก องค์หนึ่งหันหน้าไปทางทิศเหนือ และอีกองค์หนึ่งหันหน้าไปทางทิศใต้ และสร้างมณฑปครอบพระพุทธรูปยืนทั้ง 4 องค์นี้ไว้ นอกจากนี้ยังมีการขุดพบหลักศิลาจารึก ในวัดพระยืน สันนิษฐานว่ามีอายุประมาณ 600 กว่าปี สร้างขึ้นเมื่อคราวที่พระสุมนเถระกับพระยาเกีอณาได้ร่วมกันก่อสร้างพระพุทธรูปยืนขึ้นอีก 3 องค์ ศิลาจารึกนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เคยเสด็จมาทอดพระเนตร และได้นำกระดาษสาและแท่งคาร์บอนมาขูดเพื่อปรากฏตัวอักษรนำไปศึกษาซึ่งพระองค์ให้ความสนพระทัยเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ภายในวัดพระยืนยังมีพระอุโบสถที่เก่าแก่ ที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าเกีอณา เมื่อปี พ.ศ.1929 ต่อมาพระมงคลญาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดลำพูนและเจ้าอาวาสวัดพระยืน ได้ทำการบูรณะขึ้นใหม่ในปี พ.ศ.2472 ซึ่งปัจจุบันพระอุโบสถแห่งนี้ยังปรากฏภาพเขียนสีที่บริเวณด้านข้างและมีลวดลายที่หน้าบันอย่างสวยงาม ซึ่งคงสภาพเดิมเมื่อกว่า 70 ปีที่แล้ว ด้วยคุณค่าของศิลปกรรมเก่าแก่ที่มีการอนุรักษ์รักษาไว้เป็นอย่างดีของชาวบ้านวัดพระยืน

7.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) เจดีย์วัดพระยืน เป็นศิลปะพุกามสร้างบนยกพื้นสูงเป็นชั้นลดหลั่น ลานประทักษิณชั้นบนมีเจดีย์ขนาดเล็กประจำมุม เรือนธาตุเป็นทรงสี่เหลี่ยมมีระนาบยื่นออกมาทั้งสี่ด้านเหนือเรือนธาตุเป็นหลังคาลาดรองรับชุตฐานซ้อนต่อยอดทรงระฆัง เจดีย์องค์ใหม่ที่สร้างครอบของเดิมนี้นี้ เจ้าหลวงอินททยงยศเจ้าผู้ครองนครลำพูนได้ให้หนานปัญญาเมืองชาวบ้านหนองเส้ง ซึ่งเป็นช่างประจำคุ้มหลวง เป็นผู้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง โดยสร้างครอบของเดิมที่ปรักหักพังไป แล้วให้นำเอาอิฐ หิน และดินที่พังลงมาขึ้น ไส้ถมพระมณฑปองค์เดิมที่มีพระพุทธรูปยืนเหลือเพียงองค์

เดียนั้นจนหมดสิ้น มณฑปองค์ใหม่นี้ทำจากศิลาแลงและอิฐบางส่วน และประดับลวดลายปูนปั้น ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมสูงกว่าเดิมมาก มีบันไดที่ตกแต่งด้วยเหงาทอดขึ้นสู่มณฑปทั้ง 4 ด้าน บนมณฑปมีลานทักษิณล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว ที่มุมประดับด้วยสถูปิเกะ หรือเจดีย์บริวาร ถัดจากฐานมีเรือนธาตุย่อเก็จ และซุ้มจรณะ 4 ด้าน โดยยึดรูปแบบคล้ายกับองค์เดิมที่สร้างในสมัยของพระญาติวงศ์ แต่ลวดลายประดับฐานด้วยพระพุทธรูปยืน เนื้อขึ้นไปเป็นมาลัยเถาสี่เหลี่ยมซ้อนกัน 3 ชั้น และมีมุมประดับด้วยสถูปิเกะ ส่วนยอดประดับด้วยฉัตร นอกจากนี้ยังมียอดเล็ก ๆ ที่ประดับรอบยอดใหญ่อีก 4 ยอด อย่างไรก็ตาม กล่าวกันว่ารูปลักษณะของมณฑปวัดพระยืนนี้ คล้ายกับมณฑปสัพพัญญูในเมืองพุกามประเทศพม่า ทั้งนี้คงเนื่องมาจากชาวพม่าเข้ามาอาศัยในล้านนาและได้มีส่วนสร้างหรือสนับสนุนในการบูรณะมณฑปพระยืนแก้หายนปัญหาเมือง

(2) หลัทธิลาจาริกวัดพระยืน สำหรับสิ่งที่น่าสนใจที่ตั้งอยู่ในอาคารหลังเล็ก ๆ ใต้ร่มไม้เป็น“หลัทธิลาจาริกวัดพระยืน”(หลัทธิที่ 62) เป็นหินชนวนรูปใบเสมา ระบุปีชัดเจนว่าเป็นจุลศักราช 732 (พ.ศ.1913) เนื้อความเป็นอักษรโบราณ กล่าวถึงพระสุมนเถระที่นำพระพุทธศาสนาจากสุโขทัยมาเผยแพร่ในดินแดนล้านนา ซึ่งทางวัดในอาคารหลังเล็ก ๆ ใต้ร่มไม้ที่ทางวัดจำลองหลัทธิลาจาริกมาจัดแสดง

(3) ศาลาบาตรหรือศาลาเก้าห้อง สำหรับที่ในอดีตใช้เป็นที่พักประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆของวัด รวมถึงเป็นสถานเล่าเรียนหนังสือของคนเฒ่าคนแก่ประจำตำบลเวียงยองในยุคกระดานชนวนโน่น ศาลาบาตรหลังนี้ ปัจจุบันได้รับการบูรณะโดยกรมศิลปากรที่ยังคงมณฑลั้งความคลาสสิกแบบดั้งเดิมเอาไว้ ภายในศาลาแม่เหล็กการเล่าเรียนไปนานแล้ว แต่ช่วงนี้มีกิจกรรมอันน่าสนใจให้ญาติโยมได้ร่วมเพลิดเพลิน นั่นก็คือ การร่วมปั้นพระดินสกุลลำพูน เช่น พระรอด พระคง พระลือ ในกรรมวิธีแบบโบราณด้วยมือของตัวเองเพื่อใส่ในฐานพระพุทธรูปเมตตาตากยะมนีศรีหรือปฎิญาที่ทางวัดกำลังจัดสร้างขึ้น การปั้นพระแบบนี้ นอกจากจะเป็นการทำบุญด้วยมือของตนเองแล้ว ยังเป็นการฝึกสมาธิไปในตัว

(4) พระวิหาร โดยสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี ก่อนจะทำการบูรณะครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2537 ภายในประดิษฐานพระประธานเก่าแก่รุ่นราวคราวเดียวกับ การก่อสร้างพระวิหาร ตั้งแต่ครั้งสมัยพระนางจามเทวี ขณะที่จิตรกรรมฝาผนังเป็นผลงานวาดใหม่ฝีมือช่างท้องถิ่นเรื่องราวพุทธประวัติสีสันสดใสส่วนที่ถือเป็นอันซีนในวิหารหลังนี้ก็คือ ที่ด้านซ้ายมือขององค์พระประธาน (ใกล้ๆกับประตูบานซ้ายมือบานสุดท้าย) จะมีพระยืนองค์เล็กๆประดิษฐานอยู่ อุโบสถตรงบันไดทางเข้ามีตัวมอม ประดิษฐานองค์พระประธาน คือ พระศักยมณีศรีสุมนะ หรือหลวงพ่อกุญ เป็นองค์พระยืนจำลองที่จำลองแบบมาจากพระพุทธรูปยืนองค์แรกในเจดีย์อันเป็นที่มาของวัดแห่งนี้เอง

(5) อุโบสถ จัดเป็นพุทธสถานที่มีความน่าสนใจ โดยอุโบสถหลังนี้สร้างในสมัยพระยาเกีอานา มีรูปทรงสัดส่วนสมส่วน ด้านหน้าตรงบันไดทางเข้ามีตัว“มอม”(สัตว์ในตำนานล้านนา) ทำจากปูนปั้นฝีมือชาวบ้านที่นำลไปด้วยหน้าตาอันน่ารักน่าชัง เมื่อเดินผ่านตัวมอมเข้าสู่ภายในโบสถ์ จะพบกับองค์พระประธานคือพระศกยมุนีศรีสุมนะหรือหลวงพ่อใหญ่ที่ดูขี้มขลัง

(6) พิพิธภัณฑสถาน เป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นในโซนหลังวัด ที่ก่อตั้งขึ้นมาในปี พ.ศ. 2547 จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้เก่าแก่ต่างๆที่ทางวัดและชาวบ้านได้รวบรวมมานำเสนอ อาทิ ตู้พระธรรม หีบพระธรรม เครื่องเขียน ถ้วยชาม สัตตภัณฑ์ ชันโตก ผ้าพระบฏ เป็นต้น

7.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

เจดีย์วัดพระยืนมีอัตลักษณ์และลักษณะโดดเด่นแตกต่างจากเจดีย์ทั่วไปในเมืองไทย เป็นศิลปกรรมพม่า คล้ายกับเจดีย์วัดสัพพัญญูในเมืองพุกาม สร้างยกพื้นลดหลั่นกันเป็นชั้นๆ มีบันไดเดินขึ้นสู่ลานประทักษิณชั้นบนที่ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว และมีเจดีย์บริวารองค์เล็กอยู่ทั้ง 4 มุม ส่วนเรือนธาตุเป็นองค์ 4 เหลี่ยม มีซุ้มจรนำทั้ง 4 ด้าน ภายในประดิษฐานองค์พระพุทธรูปยืนสีทอง เนื้อขึ้นไปเป็นมาลัยเถา 4 เหลี่ยม ชั้น 3 ชั้น ยอดเป็นฉัตรสีทองอร่าม หน้าเจดีย์มีพระพุทธรูปหันหน้าเข้าหาองค์เจดีย์ ภายในวิหารมีพระประธานสมัยทวารวดี และด้านล่างของแท่นที่ประดิษฐานพระประธานนั้น มีพระพุทธรูปยืนอยู่ 1 องค์มีพุทธลักษณะงดงามมาก ๆ พระพักตร์ของพระพุทธรูปคล้ายๆกับที่เจดีย์กุฎ วัดจามเทวี ซึ่งนี่คือองค์พระยืนจำลองที่จำลองแบบมาจากพระพุทธรูปยืนองค์แรกในเจดีย์วัดพระยืนแห่งนี้ เจดีย์วัดพระยืนยังมีอีกสิ่งชวนสังเกตที่ไม่มีบอกไว้ตามเอกสารทั่วไป นั่นก็คือที่บันไดทางขึ้นลานประทักษิณด้านหนึ่ง มีการสร้างรูปปูนปั้นนูนต่ำรูปเสือประดับไว้ ทั้งนี้เนื่องจากสมัยก่อนวัดพระยืนมีอีกชื่อหนึ่งว่า“วัดกุเสื่อ” เพราะรอบๆวัดเป็นป่ารกครึ้ม มีเสื่อมาเพ่นพ่านอยู่บ่อยครั้ง ช่างจึงปั้นปูนเป็นรูปเสื่อจารึกประวัติศาสตร์ให้ชนรุ่นหลังได้รับรู้ วันนี้แม้ความเจริญทางวัตถุจะรุดหน้าไปมาก รอบๆวัดพระยืนกลายเป็นชุมชน ศูนย์ราชการ ไม่มีป่าหลงเหลือ แต่ในวัดพระยืนกลับยังคงมากมายไปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่อันร่มรื่นที่มีทั้งส่วนที่เป็นพื้นสนามหญ้า และพื้นที่เศษเป็นถนนอิฐโบราณเก่าแก่ อุดมไปด้วยมอสเขียวช่อมดูสบายตาและสดแสนจะคลาสสิก หากเทียบกับวัดวาอารามจำนวนมากในยุคปัจจุบันที่ปรับเปลี่ยนสนามดิน สนามหญ้า ตัดต้นไม้ใหญ่ๆน้อย ให้กลายเป็นลานจอดรถคอนกรีตอันแข็งกระด้างและร้อนระยับ จึงไม่แปลกใจเลยที่วัดพระยืนแห่งนี้ได้กลายเป็นวัดที่หลายคนใฝ่ฝันเดินทางมาศึกษาถึงประวัติและเยี่ยมชมความสวยงามของศิลปกรรมสมัยเมื่อ 600 กว่าปีก่อนอย่างมากมาย

8) วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า ตำบลมะกอก อำเภอบ้านนา

8.1) ความเป็นมา

วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า ตั้งอยู่ระหว่างดอยม่อนช้างกับดอยเครือ นับถือกันว่า เป็นรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าที่มาประทับไว้ตรงบริเวณที่นำผ้าจีวรมาตาก มีรอยตารางบนผาหิน ที่เชื่อว่าเป็นรอยตากผ้าจีวรพระพุทธเจ้า ตำนานเล่าว่า ครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จมาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ หลังจาริกและประทับพระบาทในที่ต่าง ๆ แล้ว เมื่อเสด็จมาถึงบนลานผาลาด (คือบริเวณที่ตั้งวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้าปัจจุบัน) สถานที่ที่พระองค์ทรงตั้งพระทัยจะประดิษฐานบาทเจดีย์ จึงทรงหยุดพักก่อน แล้วให้พระอานนท์นำเอาจีวรไปตากบนผาลาดใกล้กับที่ประทับ หลังจากนั้นทรงอธิษฐานเหยียบพระบาทประดิษฐานรอยไว้บนผาลาดนี้ และตรัสทำนายว่าสถานที่แห่งนี้จะปรากฏชื่อว่า “พระพุทธรูปบาทตากผ้า” ได้กล่าวไว้ว่า ในสมัยพุทธกาล สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จมาโปรดเวไนยสัตว์ในดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศไทยในปัจจุบัน) พระองค์ได้เสด็จไปในที่ต่าง ๆ กระทั่งเสด็จถึงบริเวณวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้าแห่งนี้ซึ่งเป็นผาลาด จึงได้ทรงอธิษฐานประทับรอยพระพุทธรูปบาทลง ณ ที่แห่งนี้ เพื่อเป็นที่สักการบูชาของมวลเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายและพระองค์ได้ตรัสให้พระอานนท์เอาจีวรไปตากบนผาลาด ใกล้บริเวณที่ประทับ ซึ่งปรากฏเป็นรอยเลื่อนกลางอยู่ ดังนั้น วัดนี้จึงได้ชื่อว่า “วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า” มาถึงทุกวันนี้

ทั้งนี้ เมื่อประมาณ พ.ศ. 1200 พระนางจามเทวี พระราชธิดาในพระเจ้ากรุงละโว้ (ลพบุรี) ได้เสด็จมาครองนครทริภุชชัย (ลำพูน) พระนางได้ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ให้สร้างมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปบาทเป็นพุทธรูชา พ.ศ. 2472 ท่านครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย ได้รับอาราธนาจากคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ซึ่งมีพระครูพุทธวิงศ์ธาดา วัดฉางข้าวน้อยเหนือ เจ้าคณะอำเภอบ้านนา (บ้านนา) เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ และมีหลวงวิโรจน์รัฐกิจ (เปรี๊ญ โจรจนกุล) เป็นประธานฝ่ายฆราวาส ได้ทำการก่อสร้างวิหารจัตุรมุขจนสำเร็จ ต่อมา ใน พ.ศ. 2486 คณะสงฆ์โดยมีพระญาณมงคล เจ้าคณะจังหวัดลำพูน วัดพระยืน เป็นประธาน พร้อมด้วยข้าราชการ ประชาชน ได้อาราธนาท่านครูบาพรหมา พรหมจกโก วัดป่าหนองเจดีย์ ตำบลท่าตุ้ม อำเภอบ้านนา มาเป็นประธานอำนวยการก่อสร้าง และดูแลกิจการของวัด โดยมีพระอธิการศรีนวล อินทนนท์ วัดช้างค้ำ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ในพ.ศ. 2502 ท่านครูบาพรหมา ได้เริ่มการพัฒนาวัดอย่างเต็มที่โดยการลงมือทั้งก่อสร้างและซ่อมแซมถาวรวัตถุที่ทรุดโทรม เช่น พระวิหารจัตุรมุข ได้ต่อเติมยอดมณฑปขึ้นอย่างเห็นในปัจจุบัน ก่อสร้างพระอุโบสถทั้งหลังเก่าและหลังใหม่ ศาลาการเปรียญทั้งหลังเล็กและหลังใหญ่ กุฏิแถว โรงเรียนพระปริยัติธรรม กำแพงวัดและอื่น ๆ เป็นที่ปรากฏอย่างเห็นใจปัจจุบัน

สำหรับประวัติวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า เดิมเป็นวัดราษฎร์ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2521 ตั้งอยู่ในเนื้อที่ประมาณ 175 ไร่ ซึ่งเป็นเนินเขาเตี้ยๆ อยู่

ใกล้ดอย (เขา) 2 ลูกคือ ดอยช้างและดอยเครือ อยู่ห่างจากเมืองลำพูนประมาณ 19 กิโลเมตร เป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูนหรือของภาคเหนือ ในปัจจุบันวัดพระพุทธรูปตากผ้า เป็นศูนย์กลางที่สำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกนักธรรม และบาลี ของพระภิกษุสามเณรในภาคเหนือ นอกจากนี้แล้ว ทางวัดได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรมควบคู่ไปกับการศึกษา ได้จัดตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้น เพื่อเป็นที่ปฏิบัติธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา และผู้สนใจทั่วไป

8.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) รอยพระพุทธรูป เป็นรอยพระพุทธรูปคู่เบ็องขวาและเบ็องซ้าย ประดิษฐานภายในมณฑปครอบรอยพระพุทธรูป พระวิหารจตุรมุข วัดพระพุทธรูปตากผ้า รอยพระพุทธรูปมีลักษณะของพระพุทธรูปขนาดเล็กใหญ่ไม่เท่ากัน รอยพระพุทธรูปเบ็องขวา รอยใหญ่ขนาดกว้าง 1.22 เมตร ยาว 2.75 เมตร รอยพระพุทธรูปเบ็องซ้าย รอยเล็กประดิษฐานถัดจากรอยพระพุทธรูปเบ็องขวาไปทางด้านหลังห่างกันเล็กน้อย มีขนาดกว้าง 0.96 เมตร ยาว 1.74 เมตร รอยพระพุทธรูปทั้ง 2 รอย ได้วางผืนปลายนิ้วพระพุทธรูปไปทางทิศตะวันออก เมื่อเดินทางเข้ามายังบริเวณวัดจะพบกับพระวิหารที่เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปของพระพุทธรูปเจ้าเป็นรอยพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่มีการปิดแผ่นทองคำเปลวเต็มรอยพระพุทธรูป ทั้งนี้อีกจุดหนึ่งที่ด้านหน้าพระวิหารแห่งนี้จะมีรอยเท้าสามเณรอรหันต์ปรากฏอยู่ก่อนเข้ามาก็กราบสักการะขอพรได้ นอกจากนี้เมื่อได้กราบรอยพระพุทธรูปแล้วยังจะพบกับพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในซุ้มด้านในศาลา

(2) ถ้ำพระฤๅษี เมื่อออกจากพระวิหารด้านทิศใต้จะพบกับศาลาหลังเล็กด้านขวามือความพิเศษ และแปลกคือจะมีลักษณะเหมือนถ้ำเข้าไปใต้ดินภายในจะมีรูปปั้นพระฤๅษีโดยรอบศาลาจะมีแผ่นสีมัลล้อมรอบศาลา เมื่อมาถึงแล้วสามารถเข้าไปกราบสักการะขอพรได้

(3) พระวิหารประจำวัด โดยมีการประดับตกแต่งลวดลายสวยงามมาก ด้านหน้าพระวิหารจะมีการปั้นรูปปั้นเทวดาสีองค์ถืออาวุธนั่งประจำทางขึ้นเพื่อเข้าสู่พระวิหาร ดูแล้วสวยงาม และแปลกตาไปอีกแบบสำหรับพระวิหารนี้ทางวัดจะใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญหรือเทศกาลต่าง ๆ หรือจะใช้สำหรับใช้สำหรับการประชุม รวมตัวเพื่อปรึกษาหารือกันระหว่างชาวบ้าน วัด และเป็นสถานที่สำหรับทำวัตร สวดมนต์ทุกเช้า-เย็น สามารถเข้าไปกราบขอพรพระประธานบนพระวิหารได้เพื่อความเป็นสิริมงคล

(4) ศาลาพระสังกัจจายน์ เป็นศาลาประดิษฐานพระพุทธรูปองค์สีดำ ตามประวัติพระสังกัจจายน์หรือพระมหากัจจายนะ เป็นพระอรหันต์ที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้แสดงธรรมะโดยย่อเข้าใจง่าย และตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่าหากใครได้กราบพระสังกัจจายน์จะเป็นผู้มีแต่ความสุข ความเจริญ มั่งมีด้วยโภคทรัพย์บริบูรณ์ไปด้วยทรัพย์สมบัติเงินทอง ที่สำคัญเชื่อว่าหากใครบูชาพระสังกัจจายน์จะมีแต่คำว่า รวย อ้วนท้วน-สมบูรณ์เหมือน

พระสังกัจจายน์

(5) ฝ่ายมงคลปลูกต้นไม้ จุดนี้พุทธศาสนิกชนสามารถทำบุญบริจาคปัจจัยเพื่อนำฝ่ายมงคลปลูกต้นไม้ (ต้นแก้ว) เพื่อความเป็นสิริมงคลโดยต้นแก้วตามชื่อ ถือว่าเป็นไม้มงคล การประดับตกแต่งต้นไม้ (ต้นแก้ว) ในวัด ก็เท่ากับเป็นกุศโลบายว่าเราได้ทำบุญด้วยการบริจาค (จาคะ) ลดความมีทิฐิมานะ ความเห็นแก่ตัว ลดความโลภ ความมัวเมาลุ่มหลง เป็นกุศโลบายลดกิเลสทางใจให้มีความสงบร่มเย็นได้อีกด้วย

(6) ฮ่องมงคล ระฆังมงคลเป็นฮ่องขนาดใหญ่สีดำตั้งอยู่คู่กับระฆังเงินมีความเชื่อกันว่าหากใครได้ตีฮ่องตีระฆังเงินนี้จะเป็นผู้มีชื่อเสียงก้องกังวานไปทั่วทุกทิศ ฮ่องนั้นให้ใช้วิธีการลูบเบา ๆ วนไปมาถ้ามีเสียงแสดงว่ามีบุญ

(7) ศาลาพระเจ้าทันใจ เป็นศาลาอยู่ด้านข้างพระเจดีย์มีพระประธานองค์ใหญ่ปางมารวิชัยหรือปางสะดุ้งมารองค์สีทองประดิษฐานอยู่สวยงามมาก ทางภาคเหนือมีความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าทันใจว่า พระเจ้าทันใจเป็นพระที่มีความศักดิ์สิทธิ์สมชื่อหากใครขออะไรมักจะสำเร็จทันใจหรือสมตามความปรารถนาของผู้ขอ ตามตำนานเล่าขานต่อกันมาว่า การสร้างพระเจ้าทันใจจะต้องช่วยกันร่วมแรงร่วมใจกันสร้าง (หล่อองค์พระ) ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งวัน

(8) พระวิหารจตุรมุข วัดพระพุทธบาทตากผ้า เป็นสถานที่ประดิษฐานรอยพระพุทธบาทขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จมาเพื่อโปรดเวไนยสัตว์ในเขตสุวรรณภูมิ ซึ่งพระองค์ได้ประทับรอยพระบาทไว้จำนวน 2 รอย คำว่า จตุรมุข มาจากคำว่า จตุร แปลว่า 4 กับคำว่า มุข แปลว่า ปากหรือหน้า ดังนั้น วิหารจตุรมุขจึงหมายถึงวิหารที่มี 4 หน้า

8.3) อັตลัษณ์และเอกลัษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระพุทธบาทตากผ้า นั้นถือได้ว่าเป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูน ใครที่ได้มาที่จังหวัดลำพูนนั้นต้องมากราบไหว้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ปัจจุบันวัดพระพุทธบาทตากผ้า นั้นเรียกได้ว่าเป็นแหล่งรวมพิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนาและได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรม รวมถึงการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา และผู้สนใจทั่วไป อັตลัษณ์ที่โดดเด่นของวัดพระพุทธบาทตากผ้า เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนที่ราบเชิงเขามีทัศนียภาพที่สวยงาม เมื่อเดินทางเข้าไปยังวัดก็จะมองเห็นตัววัดและบันไดนาคขึ้นไปยังองค์เจดีย์สี่ครุบาบนยอดเขาอย่างชัดเจน เห็นเป็นแนวตรงระหว่างถนนทางเข้าประตูวัดบันไดนาคและเจดีย์สี่ครุบา เป็นการกำหนดแนวของสิ่งปลูกสร้างได้อย่างลงตัวสวยงาม ภายในวัดส่วนมากพื้นจะเป็นพื้นหินศิลาแทบทั้งหมด ภายในวัดจัดสถานที่ได้อย่างเป็นสัดส่วน โดยด้านหน้าวัดเป็นอาคารสำหรับบริการอาหารเครื่องดื่มสำหรับคนที่เข้าเยี่ยมชมและบุชารอยพระพุทธบาทหรือเข้ามาทำบุญที่วัด นอกจากนี้มีบริการอาหารเครื่องดื่มแล้วก็มีสินค้าของที่ระลึกจากทางภาคเหนือให้เราได้เลือกชมเลือกซื้ออีกด้วย อาทิ เช่น เสื้อผ้าชาวล้านนา, ผ้าแพรว,

สมุนไพโรไทย เป็นต้น มีจุดบริการดอกไม้ธูปเทียนพร้อม ภายในวัดร่มรื่นเย็นสบายมีต้นไม้สลบไปกับพื้นที่นภายในวัดมีความเงียบสงบเหมาะสำหรับปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดทางด้านทิศใต้ก็เป็นรอยพระพุทธรูปขนาดใหญ่สองรอย ซึ่งประทับไว้บนแผ่นหินประดิษฐานภายในวิหารจตุรมุขหลังสวย ตัววิหารเป็นศิลปกรรมที่งดงามด้วยคุณลักษณะแบบผสมผสานสวยงามลงตัว มีซุ้มประตูทั้งสี่ทิศปิดทองประดับกระจกหลากสีสวยงามวิจิตร ทั้งด้านในและด้านนอก ฝาผนังเป็นภาพจิตรกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนาสวยงามน่าชม ภายในกลางวิหารเป็นเจดีย์องค์เล็กที่ครอบรอยพระพุทธรูปไว้อีกชั้นหนึ่ง ทำเป็นรั้วระเบียงล้อมรอบ ซึ่งเป็นเจดีย์ที่สร้างครอบไว้ครั้งแรกต่อมาจึงมีการสร้างวิหารหลังใหญ่ครอบอีกชั้นหนึ่งอย่างที่เราเห็นในปัจจุบัน บนเจดีย์องค์เล็กประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำวิหารเอาไว้และด้านหน้าระเบียงเป็นรูปเหมือนของครูบาศรีวิชัยเคียงคู่กับครูบาพรหมมา ทั้งนี้ ทุกปีในวันอัฐมีบูชา แรม 8 ค่ำ เดือน 8 เหนือ ซึ่งเป็นวันคล้ายวันถวายพระเพลิงพระสรีระของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทางวัดจัดให้มีงานประเพณีสงฆ์ร้อยพระพุทธรูปและพระบรมสารีริกธาตุเป็นประจำทุกปี เพื่อเปิดโอกาสให้บรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้สักการะด้วยดอกไม้ ธูปเทียน น้ำอบน้ำหอม และสงฆ์ด้วยน้ำขมิ้น ส้มป่อย ถวายเป็นพุทธบูชาและสืบสานงานประเพณีอันดีงามของล้านนา ในปัจจุบันได้มีการจัดงานประเพณีสงฆ์ร้อยพระบรมสารีริกธาตุและร้อยพระพุทธรูปตากผ้า อันเกิดจากศรัทธาของพี่น้องประชาชนชาวอำเภอป่าซาง ซึ่งได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน เป็นการถวายสักการะพระบรมสารีริกธาตุ ร้อยพระพุทธรูปและร้อยตากผ้า ซึ่งเป็นพุทธสถานเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์ของอำเภอป่าซางและจังหวัดลำพูน เป็นการสืบสานและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามควรค่าแก่การอนุรักษ์ของจังหวัดลำพูนให้คงอยู่สืบไป และมีกิจกรรมสมโภช อาทิเช่น การแสดงศิลปะการฟ้อนเล็บ ฟ้อนยอ ฟ้อนทริภูษัย การแสดงการตีกลองสะบัดชัย กลองบูชา และการแข่งขันตีกลองหลวงล้านนา

9) วัดพระธาตุผานาม ตำบลป่าไผ่ อำเภอเถิน

9.1) ความเป็นมา

วัดพระพุทธรูปผานาม ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 6 อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของอำเภอเถิน แต่ก่อนเคยเป็นวัดร้างมาก่อนจะถูกบูรณะขึ้นใหม่กว่า 300 ปีมาแล้ว ประกอบไปด้วยจารึกถึงพระครูบามหารัตนาคร ครูบินใจ ครูบาสุ่นันทะ ครูบาพุทธิมา ครูบากำ ครูบาจันทร์แก้ง ครูบาอินตัย และครูบาสุยะ เป็นซากปรักหักพังของสิ่งก่อสร้างและยังมีรอยพระพุทธรูปด้วย ต่อมาครูบาอภิชัยชาวปีได้ร่วมกับชาวบ้านหมู่บ้านผานามที่อพยพหนีน้ำท่วมจากอำเภอฮอด ช่วยกันก่อสร้างวัดขึ้นใหม่จนเจริญรุ่งเรืองถึงปัจจุบัน

9.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) วัดพระพุทธรูปมหาพนาทนามมี 2 จุด ให้แวะชมคือ ตัววัดที่ตั้งอยู่ด้านล่างมีรูปปั้นขนาดใหญ่ของครุบาอภิชัย (ขาวปี) ศิษย์ของครุบาเจ้าศรีวิชัยเป็นจุดเด่นตรงหน้าวัด และอีกหนึ่งจุดคือองค์พระธาตุที่ตั้งอยู่บนยอดดอย 2 องค์ โดยมีสะพานเชื่อมถึงกันและเป็นจุดชมวิวซึ่งสามารถมองเห็นเมืองลี่ได้ในมุมสูงแบบ 360 องศา หากเดินทางในช่วงเช้าประมาณ 6 โมง ก็จะได้พบกับทะเลหมอกอีกด้วย สำหรับการเดินทางขึ้นไปยังจุดชมวิวตั้งอยู่บนยอดดอยสามารถเดินทางได้ 2 วิธี คือ เดินขึ้นบันไดนาคซึ่งตั้งอยู่ด้านล่างหรือขับรถขึ้นไป ซึ่งทางขึ้นจะอยู่ด้านข้างวัด ทางขึ้นโดยรถยนต์เป็นดินลูกรังและแคบ แต่รถทุกชนิดสามารถขึ้นได้แต่ต้องขับรถด้วยความระมัดระวัง นอกจากนี้บริเวณจุดชมวิวยังมีร้านกาแฟ กาแฟชมดอย ตั้งอยู่บริเวณด้านบนด้วย สามารถจิบกาแฟพร้อมชมวิวไปด้วย

(2) องค์พระธาตุ เมืองค์พระธาตุตั้งโดดเด่นอยู่บนดอย 2 องค์ คือ พระเจดีย์ทองและพระเจดีย์เงิน พระธาตุเจดีย์องค์สีขาว (พระธาตุเงิน) ของครุบาเจ้าอภิชัยขาวปี ประดิษฐานบนดอยผาพนาท สร้างเมื่อ พ.ศ. 2519 เดือนยี่เป็ง โดยครุบาเจ้าอภิชัยขาวปี เป็นประธานกับครุบาขาวคำป็น เณร 4 รูป และครุบาขาวคำป็น เป็นช่างก่อสร้างคู่

(3) บันไดทางขึ้นมาราบไหว้องค์พระเจดีย์ จะมีระฆังเรียงรายกันอยู่บนสะพาน พร้อมทั้งมีโซนโยนเหรียญขอพรเอาไว้ให้อีกด้วย ภายในวัดยังประดิษฐานสมเด็จพระธรรมราชา (ที่ 3) พระผู้ประทานปัญญา ญาณ ความรู้ สัพพวิชา สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสพระสัทธรรมเทศนาแก่พระสารีบุตรว่า นานไปเบื้องหน้า พระโพธิสัตว์ทั้ง 10 พระองค์นั้น จะมีผู้ที่ได้ตรัสรู้แต่พระปรมาภิเษกสัมโพธิญาณเป็นลำดับที่ 3 คือ พระเจ้าปเสนทิโกศลจะได้ตรัสรู้เป็นสมเด็จพระธรรมราชาที่ 3

(4) รูปพระแม่ธรณีบีบมวยผม รูปปั้นพญานาค รูปปั้นสิงโต ประดิษฐานด้านข้างบันไดทางขึ้น/ลง รอยพระพุทธรูป-พระธาตุองค์สีขาว (พระธาตุเงิน) บนดอยผาพนาท วัดพระพุทธรูปมหาพนาท

(5) ร่างทิพย์ครุบาเจ้าอภิชัย (ขาวปี) ซึ่งเป็นศิษย์ของครุบาเจ้าศรีวิชัย และเป็นพระผู้บูรณะวัดแห่งนี้ ซึ่งร่างมานานและมีอายุมากกว่า 300 ปี จนรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบัน โดยทุกวันที่ 1-4 เดือนมีนาคม จะมีงานบุญใหญ่คือเปลี่ยนผ้าครุบา

9.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระพุทธรูปมหาพนาทเป็นวัดที่มีอาณาบริเวณกว้างขวาง เริ่มตั้งแต่ริมถนนเชิงเขาขึ้นไปจนถึงยอดเขา บนยอดเขามีพระธาตุเจดีย์ 2 องค์สีทองและสีขาว เป็นจุดชมวิวอำเภอลี่ที่สวยงามที่สุด โดยเฉพาะเมื่อยามพระอาทิตย์ขึ้น จะเห็นสายหมอกสีขาวบาง ๆ ปกคลุมทั้งอำเภอ หากใครที่เดินทางขึ้นไปบนพระธาตุช่วงเวลาประมาณ 6 โมงเช้า จะได้เห็นกับทะเลหมอกและสามารถ

ชมวิวิททัศน์ของอำเภอได้แบบ 360 องศาอีกด้วย เนื่องจากวัดได้ตั้งอยู่บนที่สูง เมื่อนักท่องเที่ยวขึ้นไปถึงวัด ไหว้พระกันเสร็จ ก็เดินชมรอบ ๆ ภายในบริเวณวัด และจะได้เห็นทัศนียภาพ เห็นวิวจากบนยอดดอย ที่มองลงมายังเบื้องล่าง เห็นเมืองลี้กัันได้อย่างชัดเจน นักท่องเที่ยวจะต้องพากันเดินขึ้นไปตามทางเดินบันไดนาคเพื่อขึ้นไปชมวิวด้านบนนั้น สามารถเดินขึ้นบันไดนาค 432 ขั้น ระหว่างทางจะมีพระพุทธรูปปางอุ้มบาตรจำนวน 160 องค์ เมื่อเดินขึ้นมาถึงก็จะสามารถถ่ายรูปสวย ๆ กับร่มที่เรียงรายอยู่บริเวณหน้าวัด เป็นโซนวัดด้านบนที่จะสามารถเดินทางขึ้นมากกราบไหว้องค์พระเจดีย์ แต่ถ้าไม่อยากจะเหนื่อยก็มีทางเลือกให้ขับรถขึ้นไปได้เช่นกัน ส่วนเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัด จะมีการจัดงานนมัสการสงฆ์เป็นประจำ ในวันที่ 13-17 เดือนเมษายนของทุกปี นอกจากนี้ยังมีประเพณีเปลี่ยนผ้าห่อสรีระครูบาศรีวิชัยชาวปีในวันที่ 3 มีนาคมของทุกปี เป็นประเพณีที่ทำต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ ครูบาศรีวิชัยชาวปีมรณภาพ โดยลูกศิษย์ได้เก็บพระสรีระร่างอันไม่เปื่อยไม่เน่าของท่านไว้ ณ โลงศพแก้ว ในหอปราสาทรักษาศพ จัดสร้างให้โดยครูบาวงค์ (ครูบาศัยยะวงศาพัฒนา) เพื่อเก็บพระสรีระร่างของครูบาศรีวิชัยชาวปีไว้ และภายในวัดนักท่องเที่ยวจะเห็นเด่นสะดุดตาตั้งแต่ขับรถกันเข้ามาแต่ไกล นั่นคือ รูปปั้นในท่ายืนขนาดใหญ่ของครูบาศรีวิชัยชาวปี นักท่องเที่ยวสามารถเดินเที่ยวกันได้ทั้งในส่วนด้านล่างของวัดมีศาลาที่เก็บสรีระสังขารของครูบาศรีวิชัยชาวปี หรือจะเดินขึ้นไปบนยอดเขา ด้านบน ซึ่งเป็นจุดชมวิว มีองค์พระธาตุสององค์ที่มีสีขาวและสีทองอย่างละองค์ตั้งอยู่บนยอดดอย นอกจากนี้บริเวณวัดพระพุทธรูปพาดหน้า ยังมีวิหารและสิ่งก่อสร้างที่สวยงามภายในวัด สร้างด้วยศิลปะแบบล้านนาโบราณ

10) วัดหนองเงือก ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง

10.1) ความเป็นมา

วัดหนองเงือก เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ในตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีเนื้อที่ 9 ไร่ 1 งาน 29 ตารางวา วัดหนองเงือกสร้างเมื่อ พ.ศ. 2371 ประวัติวัดเล่าว่า เมื่อ พ.ศ. 2371 เด็กชายอุปะละ บุตรของนายใจ ประสงค์ที่จะบวชเป็นสามเณรเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย แต่ขณะนั้นหมู่บ้านหนองเงือกยังไม่มีวัด นายใจจึงริเริ่มสร้างวัดประจำหมู่บ้าน จึงได้นิมนต์ครูบาปาระมีมาเป็นประธานสร้างวัด สร้างแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2372 วัดหนองเงือกได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2472 อาคารเสนาสนะและสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ ได้แก่ ชุมโฆงแบบล้านนา เจดีย์ และหอไตร หอไตรก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง ตัวหอไตรสร้างเป็น 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นห้องโถงมีทางเข้าด้านเดียว ทางเข้านี้ทำเป็นซุ้มโค้งมีทั้งหมด 5 ช่อง ช่องด้านซ้ายมือสุด เป็นผนังทึบมีรูปเทวดาปูนปั้น 2 องค์ประดับ ผนังของหอไตรชั้นล่างทั้ง 3 ด้านมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ผนังด้านซ้ายมือภาพเลอะเลือนไปมาก จิตรกรรมฝาผนังในหอไตร เป็นศิลปกรรมที่ได้รับอิทธิพลของศิลปะพม่าโดยเฉพาะเครื่องแต่งกายของคนในภาพ แต่คำอธิบายภาพ

ทั้งหมดเขียนด้วยอักษรล้านนาทั้งสิ้น วิหารของวัดเป็นอาคารทรงไทยล้านนา บานประตูมีลวดลายแกะสลักไม้ที่สวยงาม ภายในวิหารจะมีเสาไม้สักทั้งต้นขนาดหนึ่งคนโอบสูง 12 คอก ด้านหลังของวิหารวัดเป็นเจดีย์ที่บรรจุพระแก้วมรกตและพระบรมสารีริกธาตุ เจดีย์องค์นี้สร้างขึ้นในสมัยของครูบาญาณะ เจ้าอาวาสรูปที่ 5 (พ.ศ. 2453-2490)

10.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระพุทธรูปปางนาคปก ประดิษฐานอยู่ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์หน้าวัดซึ่งจะมีพุทธลักษณะคือเป็นองค์สีทองมีพระเกศาสีดำประดิษฐานบนนาคขดสี่ชั้นโดยมีเศียรพญานาคเจ็ดเศียรจากพุทธประวัติเชื่อว่าพระพุทธรูปปางนาคปกนี้เป็นพระพุทธรูปประจำวันเกิดของคนวันเสาร์ โดยตามประวัติเล่าว่า เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณได้เสวยวิมุตติสุขเป็นเวลา 7 วันใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ มีพญานาคนามว่ามุจจรินทร์ พญานาคว่าเป็นสัตว์ที่มีอิทธิฤทธิ์โดยเห็นได้จากตำนานเมื่อครั้งที่พระองค์ทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์พระองค์ได้ทรงเสวยวิมุตติสุขเป็นเวลา 7 วันโดยมีพระยามุจจรินทร์ ได้แผ่พังพานป้องกันแดด ฝน หรือมีแมลงน้อยใหญ่ไม่ให้มารบกวนพระวรกายของพระองค์จึงเป็นที่มาของพระพุทธรูปปางนาคปกนี้

(2) ประตูโขง เป็นประตูที่มีลวดลายเป็นปูนปั้นที่สวยงาม เป็นรูปกนิษฐกนิษฐี และลานเครื่องเกาที่อ่อนช้อยซึ่งปัจจุบันมีสภาพค่อนข้างเก่าแต่ยังถือว่ามีความสมบูรณ์มาก

(3) ศาลาแฝด เป็นศาลาทรงไทยสองหลังติดกันภายในมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่หน้าจะเป็นพระพุทธรูปศิลปะแบบล้านนา (ศาลาหลังแรก) ส่วนศาลาหลังที่สองจะมีพระพุทธรูปองค์สีทองปางชนะมารประดิษฐานอยู่ซึ่งศาลาทั้งสองหลังนี้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปกราบขอพรได้ตลอดเวลา เพื่อความเป็นสิริมงคลของตนและครอบครัว

(4) หอไตรวัดหนองเงือก มีลักษณะแตกต่างจากที่พบทั่วไปในจังหวัดลำพูน เป็นหอไตรก่ออิฐถือปูนทั้งสองชั้น เป็นศิลปะแบบพม่า ชั้นบนทึบมีการเจาะช่องสี่เหลี่ยมคัล้าย ๆ หน้าต่างชั้นล่างเป็นโถงโถ่ง มีระเบียง และผนังของอาคารชั้นล่างมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นเรื่องพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นต้นซึ่งสภาพของจิตรกรรมค่อนข้างจะหลุดลอกไปบ้างแต่ก็ยังคงความสวยงามกับสภาพที่เป็นอยู่สวยงามไปอีกแบบสำหรับพระไตรปิฎกนี้

(4) พระอุโบสถ มีรวดลายปูนปั้นประดับสวยงามทางขึ้นจะมีสิงห์สีทองสวยงามมาก ความเชื่อของคนทางเหนือเชื่อว่าสิงห์เป็นสัตว์มงคลคอยปกป้องรักษาดูแลบริเวณเขตพุทธาวาส สำหรับอุโบสถนี้จะใช้เป็นที่พักผ่อนสังฆกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานอุปสมบท (บวชพระ) สวดปาฏิโมกข์ เป็นต้นก็จะใช้พื้นที่ภายในพระอุโบสถ ซึ่งทางภาคเหนือถือว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (บางแห่งห้ามผู้หญิงเข้า)

(5) คະตึก (หอธัมม์หรือหอพระไตรปิฎก) สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2449 สมัยครูบาไชยสีทิ เป็นสถาปัตยกรรมแบบมอญผสมยุโรปและศิลปะพื้นเมือง โดยภายในเป็นที่เก็บพระ

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการจารึกด้วยอักษรธรรมล้านนาลงไปใบลาน ชั้นล่างนั้นมีจิตรกรรมฝาผนังวาดเรื่องราวของพระพุทธเจ้าโปรดสัตว์ในเมืองมนุษย์ ชั้นฟ้าและเมืองนาค วาดขึ้นในปี พ.ศ. 2460 โดยแบ่งพื้นที่ของภาพออกเป็น 2 ส่วน ด้านซ้ายมือเขียนเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าตอนที่ทรงนำพระอรหันตเสด็จลงมาจกสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากที่พระองค์เสด็จขึ้นไปแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพุทธมารดา ส่วนด้านขวามือเขียนเป็นภาพเมืองบาดาลมีพระยานาคมารอรับเสด็จพระพุทธองค์ ด้านขวาสุดเขียนเป็นภาพเจ้าวิรุฬหบัณฑิต นั่งอยู่ในปราสาท ส่วนผนังด้านขวามือเขียนเป็นเรื่องราวจากนิทานชาดกเรื่อง “พรหมจักรชาดก” ซึ่งเป็นนิทานพุทธศาสนาที่มีเค้าโครงเรื่องราวมาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ โดยลักษณะของภาพจิตรกรรมฝาผนังนี้เป็นศิลปกรรมที่ได้รับอิทธิพลของศิลปะแบบพม่าค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเครื่องแต่งกายของคนในภาพ แต่คำอธิบายภาพทั้งหมดเขียนด้วยอักษรล้านนาทั้งสิ้น

(6) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทยอง เป็นแหล่งรวบรวมอนุรักษ์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี โบราณวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินชีวิตของบรรพบุรุษชาวยองในสมัยโบราณ แบ่งเป็นทั้งหมด 3 หมวด คือ หมวดศาสนา หมวดวิถีชีวิตและกระบวนการผลิตผ้าฝ้ายทอมือ และหมวดโบราณวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ เปิดให้เข้าชมฟรีทุกวันตั้งแต่เวลา 09.00-17.00 น

10.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดหนองเงือกเป็นวัดสำคัญเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมายาวนานมีโบราณสถาน โบราณวัตถุอันทรงคุณค่ามหาศาล ลักษณะสำคัญของวัดหนองเงือกเป็นวัดที่สร้างขึ้นตามแบบศิลปกรรมพื้นบ้านเมืองเหนือสมัยเก่า ที่ขุมประตูหน้าวัดสร้างขึ้นตามแบบศิลปะล้านนาเป็นขุมประตูโขงประดับด้วยลวดลายวิจิตรพิสดาร แสดงให้เห็นถึงฝีมือทางสถาปัตยกรรมของช่างสมัยโบราณ พระวิหารของวัดเป็นอาคารทรงไทยล้านนา บานประตูมีลวดลายแกะสลักไม้ที่สวยงามไม่แพ้ที่อื่น ๆ ภายในวิหารจะมีเสาไม้สักทั้งต้นขนาดหนึ่งคนโอบสูง 12 คอก ด้านหลังของวิหารวัดเป็นเจดีย์ที่บรรจุพระแก้วมรกตและพระบรมสารีริกธาตุ เจดีย์องค์นี้สร้างขึ้นในสมัยของครูบาญาณะ เจ้าอาวาสองค์ที่ 5 (พ.ศ.2453-2490) ด้านทิศใต้ของพระเจดีย์เป็นหอพระไตรปิฎก เป็นสิ่งก่อสร้างที่เก่าแก่ที่สุดภายในวัด สร้างขึ้นเป็นอาคารสี่เหลี่ยมคอนกรีต 2 ชั้น ศิลปกรรมล้านนาประยุกต์อายุประมาณ 200 ปี ปัจจุบันเป็นที่เก็บพระธรรมคัมภีร์ต่าง ๆ ซึ่งจารึกลงในใบลานเป็นภาษาล้านนาด้วยตัวอักษรพื้นเมือง นอกจากนั้นยังเป็นที่เก็บของโบราณวัตถุมีค่าสำคัญของวัดเช่น พระพุทธรูปไม้ เชียงเทียน ตูพระธรรม เทวรูป ระฆัง กังสดาลและโบราณวัตถุอีกหลายอย่าง ภายในตัวอาคารชั้นล่างยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังฝีมือช่างสกุลล้านนาที่สวยงามและสมบูรณ์ที่สุด ภาพเขียนฝาผนังในหอไตรวัดหนองเงือกเป็นภาพเขียนเรื่องราวทางพุทธประวัติและเรื่องรามเกียรติ์ เป็นภาพลักษณะ 2 มิติคล้ายกับภาพฝาผนังวัดพระแก้วมรกตในพระบรมมหาราชวัง หากต้องการจะชมความสวยงามของภาพเขียนจิตรกรรมอายุร้อยปีที่สวยงามและยังสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งในล้านนาก็ต้องเดินทางไปชมที่วัด

นอกจากนั้นบ้านหนองเงือก ยังนับเป็นหมู่บ้านของชาวยองหนึ่งในหลาย ๆ หมู่บ้านที่มีการทอผ้าฝ้ายแบบพื้นเมืองดั้งเดิมเล่ากันว่าชาวยองบ้านหนองเงือก มีต้นตระกูลมาจากเมืองยองในแคว้นสิบสองปันนาที่ได้อพยพมาตั้งรกรากในอำเภอป่าซาง ชาวยองเหล่านี้กระจายกันอยู่ในหมู่บ้านต่าง ๆ หลายชุมชน โดยเฉพาะที่บ้านหนองเงือก ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและประเพณีก็ได้ ชาวบ้านบ้านหนองเงือกยังคงยึดถือปฏิบัติตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวยอง ซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในงานประเพณีพื้นบ้าน เอกลักษณะการแต่งกายของชาวยองก็โดดเด่นและน่าสนใจอยู่ไม่น้อย ผู้ชายชาวยองจะนิยมใส่กางเกงสะดอ สวมเสื้อม่อฮ่อม ผู้หญิงจะนิยมนุ่งผ้าซิ่นใส่เสื้อป้าย โปก ผ้าบนศรีชะโดยใช้ผ้าฝ้ายทอมือตามศิลปการทอผ้าแบบชนชาวยอง ด้วยเหตุนี้กรรมจึงทำให้ผ้าทอของชาวยองได้รับความสนใจจากคนทั่วไป หมู่บ้านหนองเงือกจึงนับเป็นหมู่บ้านตัวอย่างหนึ่งในหลายหมู่บ้านที่มีความพยายามจะฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวยองโดยเฉพาะการทอผ้าของชาวยองให้กลับมาสร้างชื่อเสียงให้กับป่าซางอีกครั้ง แม้ว่าพวกเขาจะไม่หวังให้ผ้าทอชาวยองโด่งดังเหมือนกับผ้าทอแม่แจ่มจากเชียงใหม่หรือผ้าทอยกดอกแบบดั้งเดิมของลำพูน แต่การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีการทอผ้าแบบชาวยองก็ถือเป็นหนึ่งในความภูมิใจของชาวบ้านหนองเงือกทุกคน

4.1.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน จังหวัดลำปาง

1) วัดพระแก้วดอนเต้า ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง

1.1) ความเป็นมา

วัดพระแก้วดอนเต้า หรือวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เป็นวัดที่เก่าแก่และสวยงาม มีอายุนับพันปี เคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) เมื่อ พ.ศ.1979 พระเจ้าสามฝั่งแกนเจ้าเมืองเชียงใหม่ ทรงจัดขบวนแห่เพื่อรับพระแก้วมรกตจากเชียงรายไปเชียงใหม่ แต่ขบวนแห่มาถึงทางแยกที่จะไปนครลำปาง ช้างที่รับเสด็จพระแก้วมรกตวิ่งตื่นไปทางเมืองลำปาง แม้หมอความจะขู่เชิญเล้าโลมประการใดก็ไม่ยอมไปทางเชียงใหม่ ในที่สุดพระเจ้าสามฝั่งแกนก็ต้องยอมให้อัญเชิญพระแก้วมรกตประดิษฐานไว้ ณ วัดพระแก้วดอนเต้า ประทับอยู่วัดนี้เป็นเวลา 32 ปี ครั้นล พ.ศ.2011 พระเจ้าติโลกราช เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ จึงได้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปเชียงใหม่ เหตุที่วัดพระแก้วดอนเต้าได้ชื่อว่า วัดพระแก้วดอนเต้า มีตำนานกล่าวว่า นางสุชาดา ได้พบแก้วมรกตในแดงโม (ภาษาเหนือเรียกว่าหมากเต้า) และนำมาถวายเจ้าอาวาสเพื่อแกะสลักเป็นพระพุทธรูปซึ่งก็คือพระแก้วดอนเต้า สำหรับวัดสุชาดารามสร้างขึ้นราว พ.ศ.2325-2352 เมื่อครั้งชาวเชียงแสนถูกกวาดต้อนมาตั้งชุมชนในเมืองเขลางค์ เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของนางสุชาดาหลังจากได้รับโทษประหารชีวิตด้วยความเข้าใจผิดและมาปรากฏความจริงในภายหลัง เชื่อกันว่าที่ตั้งของวัดแห่งนี้คือบ้านและไร่แดงโมของเจ้าแม่สุชาดาในอดีต แต่มีบางสันนิษฐานบอกว่า เนื่องจากวัดพระแก้วดอนเต้าและวัดสุชาดารามนั้นร้างลง แต่บาง

ที่ก็มีการสันนิษฐานเพิ่มว่า น่าจะเป็นเพราะย่านนี้เป็นสวนหมากเต้าและเป็นทีด่อน จึงชื่อพระธาตุว่า พระบรมธาตุด่อนเต้าและชื่อวัดว่าวัดพระธาตุด่อนเต้า และต่อมาเมื่อมีการประดิษฐานพระแก้วด่อนเต้าจึงเปลี่ยนชื่อเป็นวัดพระแก้วด่อนเต้า ได้รับประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน โดยกรมศิลปากร เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ในปี พ.ศ. 2527 กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมการศาสนา ประกาศรวมวัดพระแก้วด่อนเต้าและวัดสุชาดาราม เข้าเป็นวัดเดียวกัน ชื่อวัดพระแก้วด่อนเต้าสุชาดาราม เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2527

1.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระบรมธาตุด่อนเต้า เป็นพระธาตุเจดีย์ที่ประดิษฐานพระเกศธาตุของพระพุทธเจ้ากุกสันธะ 8 เส้น พระพุทธเจ้าโกนาคมนะ 16 เส้น พระพุทธเจ้ากัสสปะ 32 เส้น และพระพุทธเจ้าโคตมะ 108 เส้น ต่อมาพระมหินทร์เถระสาวกได้นำพระธาตุมะแก้ว (ไต) และหัวใจมาบรรจุไว้ที่ พระธาตุองค์นี้ ลักษณะขององค์พระธาตุเป็นงานศิลปะแบบล้านนา มีความกว้าง 13 วา สูง 25 วา สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 22 และในปี พ.ศ. 2453 เจ้าบุญวาทย์วงศาธิบดี เจ้าหลวงเมืองลำปางองค์สุดท้าย ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ ด้วยการยกยอดฉัตรทองคำ พร้อมกับก่อฐานทำซุ้มไว้ทั้ง 4 ทิศ เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวันเกิด ต่อมากรมการศาสนา ร่วมกับคณะศรัทธาเปลี่ยน ทองจังโก และในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2534 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ทรงประกอบพิธียกฉัตรทองคำขึ้นประดิษฐานพระบรมธาตุด่อนเต้า

(2) อุโบสถวัดสุชาดาราม เป็นสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองฝีมือช่างเชียงแสน มีลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ประดับด้วยภาพจิตรกรรมลายไทยลงรักปิดทอง ภายในเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยบนฐานชุกชี อุโบสถแห่งนี้ได้ทำการบูรณะเมื่อ พ.ศ. 2465 พ.ศ. 2503 และในปี พ.ศ.2550 เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

(3) เจดีย์ เป็นเจดีย์ทรงลังกาสุโขทัยผสมล้านนา ฐานสูงต่อมุลดชั้นสูงกว่าปกติ ต่อตัวบัวมาลัยปล้องไฉนบนยอดระฆังมีขนาดใหญ่ ทำให้สัดส่วนของเจดีย์มีลักษณะมั่นคงแข็งแรง องค์กรระฆังและปล้องไฉนหุ้มแผ่นทองจังโก

(4) ปราสาทพม่า อยู่ทางทิศใต้ขององค์เจดีย์ เป็นมณฑปหลังคายอดศิลปะพม่า ประดับลวดลายไม้ และแผ่นแกะสลักฝีมือละเอียดมาก ภายในมณฑปเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นปิดทอง ประดับกระจกสีวิจิตรพิสดารมาก มณฑปปราสาทมีรูปทรงงดงามด้วยหลังคาซ้อนชั้น ภายในตกแต่งด้วยไม้ แกะสลัก งานปั้นรักประดับกระจก และศิลปกรรมแบบตะวันตก เช่น กามเทพ แลดูละลานตาในความประณีต โดยมีจารึกระบุว่า เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2452 ใช้เวลา 9 ปีจึงแล้วเสร็จ มณฑปรูปทรงนี้ พม่าเรียกว่า เปี้ยต๊ต หมายถึงปราสาท

(5) มณฑป หรือพญาธาตุ หลังคายอดศิลปะพม่า ประดับลวดลายไม้ และแผ่นแกะสลักฝีมือละเอียดลวดลั่นเป็นชั้น ๆ ถึง 7 ชั้น ภายในมณฑปหรือพญาธาตุเป็นที่ประดิษฐานของพระบัวเข็ม เป็นพระพุทธรูปสำริดลงรักปิดทองศิลปะแบบพม่า ลักษณะพิเศษของพระบัวเข็มคือ พระพักตร์เหลี่ยมแบน ขมวดพระเกศาเล็กมาก สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ เสาของมณฑป หรือพญาธาตุเป็นต้นใหญ่เป็นคู่ ๆ แต่ละต้นมีการประดับตกแต่งไว้สวยงาม

(6) พระประธานประจำวิหาร ประดิษฐานอยู่ด้านในสุด ภายในอาคารมีการประดับเต็มพื้นที่ องค์กรพระปฏิมาและฐานชุกชี เป็นศิลปะพม่า ผนังด้านในสุดตกแต่งด้วยลายคำภายในกรอบสี่เหลี่ยม กระจกสีลวดลายเรขาคณิต ลวดลายและสีเส้นของดาวเพดาน ตรงกลางของทุกช่องสี่เหลี่ยมมีคิ้วพิด ยุวเทพของฝรั่ง บรรยากาศแบบตะวันตก ในพุทธสถานสมัยรัชกาลที่ 5 บนแผงไม้คือสองแสดงเรื่องเล่าพุทธประวัติ

(7) วิหารพระเจ้าทองทิพย์ สร้างโดยพระนางจามเทวี อายุกว่า 1,000 ปี เป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าทองทิพย์ศิลปะสมัยเชียงแสน มณฑปหรือพญาธาตุศิลปะแบบพม่า วิหารลายคำสุชาดารามฝีมือช่างเชียงแสน และเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ใหญ่ วิหารประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ที่มีอายุเก่าแก่พอกับวัด ส่วนภายในก็ยังมีจิตรกรรมฝาผนัง โดยมีลวดลายทองประดับตามส่วนต่างๆงดงาม เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเชียงแสน และยังมีพิพิธภัณฑสถานแห่งล้านนา อันเป็นแหล่งรวบรวมศิลปวัตถุแบบล้านนา เช่น สัตตภัณฑ์ เครื่องถ้วยกระเบื้อง พระพุทธรูปอีกด้วย

(8) วิหารหลวง เป็นวิหารปิดทรงล้านนาผสมผสานกับศิลปะรัตนโกสินทร์ หลังคาชดหน้า 2 หลัง 2 ซ้อนกัน 3 ตับ ภายในประดิษฐานพระปางมารวิชัยองค์ใหญ่หน้าตักกว้าง 2 วา 2 ศอก สูง 3 วา 1 ศอก วิหารหลวงหลังนี้ได้รับการบูรณะโดยครุบาเจ้าศรีวิชัย ในปี พ.ศ. 2467 หน้าบันวิหารได้บูรณะขึ้นใหม่เป็นลวดลายไม้แกะสลักเครือเถาลงรักปิดทองประดับพื้นลายด้วยแก้วเงิน ซ่อนด้วยเหล่าสัตว์ป่าหิมพานต์ และที่สำคัญมักจะมีการแกะสลักรูปเสื่อ ซึ่งนักชกชกประจำปีเกิดของท่านครุบาเจ้าศรีวิชัย

1.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

ลักษณะทั่วไปของวัดพระแก้วดอนเต้า เป็นวัดขนาดใหญ่มีผังวัดเป็นรูปสี่เหลี่ยม พระวิหารหันหน้าไปทาง ทิศตะวันออก มีพระเจดีย์ใหญ่อยู่หลังวิหารสถาปัตยกรรมหลักของวัดล้านนาโดยทั่วไปประตูโขงและพระวิหารหลวงถูกรื้อทิ้งแล้ว เหลือเพียงพระเจดีย์ล้านนาขนาดใหญ่หนึ่งองค์วิหารพระนอนและมณฑปยอดปราสาทศิลปะแบบพม่า สร้างขึ้นในสมัยหลังส่วน วัดสุชาดารามนั้นมี พื้นที่น้อย วิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเจดีย์อยู่หลังวิหาร มณฑปปราสาทพม่าอยู่ทางทิศใต้ขององค์เจดีย์ เป็นมณฑปหลังคายอดศิลปะพม่า ประดับลวดลายไม้และแผ่นแกะสลักฝีมือละเอียดมาก ภายในมณฑปเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้น ปิดทอง ประดับกระจกสีวิจิตร

พิสดารมาก วิหารหลวงที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย วิหารพระเจ้าทองทิพย์สร้างโดยพระนางจามเทวีอายุกว่า 1,000 ปี ประดิษฐานพระเจ้าทองทิพย์ศิลปะสมัยเชียงแสน มณฑปหรือพญาธาตุ ศิลปะแบบพม่า วิหารลายคำสุชาดารามฝีมือช่างเชียงแสนภายในมีจิตรกรรมฝาผนังลวดลายทองงดงาม เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเชียงแสน พิพิธภัณฑสถานแห่งล้านนาอันเป็นแหล่งรวบรวมศิลปวัตถุแบบล้านนา เช่น สัตภัณฑ์เครื่องถ้วย กระเบื้อง พระพุทธรูป เป็นต้น

2) วัดพระพุทธรูปปางมาแดง อำเภอแจ้ห่ม

2.1) ความเป็นมา

วัดเฉลิมพระเกียรติพระจอมเกล้าราชานุสรณ์ หรือชื่อเดิมเรียกว่า “วัดพระพุทธรูปปางมาแดง” ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง วัดเฉลิมพระเกียรติฯ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 800 เมตร และสูงจากอำเภอแจ้ห่มราว 500 เมตร ตั้งอยู่บนภูเขาใหญ่ในอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง อยู่ในพื้นที่ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดอยพระบาท บนยอดเขาแห่งนี้มีรอยพระพุทธรูปปางมาแดงอยู่ เป็นที่เคารพบูชาของชาวอำเภอแจ้ห่มมาอย่างยาวนาน แต่เมื่อก่อนนี้ยังไม่มีการทำถนนขึ้นสู่ดอยดังนั้นพุทธศาสนิกชน ผู้ศรัทธาจึงต้องเดินเท้าผ่านป่าทึบและหน้าผาสูงชันไปสักการบูชารอยพระพุทธรูปแห่งนี้ ต่อมาหลวงพ่อไพบูลย์ สุ่มังคโล (พระเทพวิสุทธิญาณ) เจ้าอาวาสวัดอนาลโยทิพยาราม จังหวัดพะเยา ได้เดินทางมาสักการะรอยพระพุทธรูปโดยการเดินเท้า พลังศรัทธาของท่านเป็นที่มาของการสร้างวัดขึ้น ประกอบกับในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) พระราชสมภพครบ 200 ปี เมื่อวันที่ 18 ต.ค. 2547 ทางคณะสงฆ์จึงมีมติให้สร้างวัดเฉลิมพระเกียรติแด่พระองค์ท่าน เพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่มีต่อปวงชนชาวไทย จึงได้สร้าง “วัดเฉลิมพระเกียรติพระจอมเกล้าราชานุสรณ์” ที่ตำบลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปางขึ้น

2.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

แหล่งท่องเที่ยวภายในบริเวณวัดจะแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ

ชั้นแรก จะเป็นที่ตั้งของตัววัดพระพุทธรูปปางมาแดง หรือที่บางคนเรียกกันง่ายๆ ว่า “วัดล่าง” บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของอุโบสถและเจดีย์ ภายในอุโบสถจะมีพระพุทธรูปประธาน จำลองมาจากพระนรินทรราย ซึ่งถือเป็นพระพุทธรูปประจำพระองค์ของรัชกาลที่ 4 องค์หนึ่ง ตัวอุโบสถเป็นลักษณะศิลปกรรมล้านนา มีความงดงามอ่อนช้อย หลังคาซ้อนสองชั้นลดหลั่นงามตา

ชั้นที่ 2 เรียกว่า “ภูผามอก” หรือ “ดอยจิหมอก” (จิหมอก เป็นภาษาท้องถิ่น หมายถึง จับหมอก) ห่างจากชั้นแรกประมาณ 3 กิโลเมตร แต่ทางมีความลาดชันมาก อาจเกิดอันตรายหากนักท่องเที่ยวขับรถขึ้นไปเอง ทางวัดจึงจัดให้มีรถสองแถวบริการรับ-ส่ง สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการขึ้นไปด้านบน โดยให้ชาวบ้านที่มีความชำนาญในเส้นทางเป็นคนขับ เสียค่าใช้จ่ายท่านละ

100 บาท ในบริเวณชั้น 2 นี้ จะเป็นที่ประดิษฐานของรอยพระพุทธรูปบาท เมื่อลงมาจากรถจะอยู่ทางด้านซ้ายมือของลานจอดรถ ประมาณ 300 เมตร รอยพระพุทธรูปบาทแห่งนี้เป็นที่เคารพศรัทธาของชาวแจ้ห่มและชาวลำปางมาก ในทุก ๆ ปี วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 จะมีการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทขึ้นเป็นประจำ บริเวณนี้จะมีศาลาและจุดชมวิว หากเดินทางมากับญาติผู้ใหญ่ที่สุขภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย สามารถให้นั่งรถพักในบริเวณนี้ได้ เมื่อกราบสักการะรอยพระพุทธรูปบาทในบริเวณนี้เรียบร้อยแล้วก็ถึงเวลาออกแรงเดินมุ่งหน้าสู่ยอดเขาอีกประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งเป็นชั้นสูงสุด

ชั้นที่ 3 ชื่อชั้นวิมารลอยฟ้า ช่วงแรกจะเป็นถนนปูนลาดชันนิดหน่อย เดินไปคุดไปก็จะถึงทางขึ้นบันไดอยู่ด้านซ้ายมือ มีป้ายบพทบริการ “พุทโธ” ให้ท่องระหว่างทางเวลาเดินขึ้นเพื่อจะได้ลืมความเหนื่อยล้าและเป็นพลังใจว่าอีกไม่กี่ก้าวก็ถึงแล้ว ลัดเลาะขึ้นไปตามภูเขาประมาณ 1 กิโลเมตร โดยทางวัดทำบันไดเหล็กให้เดินขึ้นได้อย่างสะดวก แต่สภาพเส้นทางที่ค่อนข้างชัน ค่อย ๆ เดินไป พักไป ก็เจอดีที่สุด ระหว่างทางยังมีจุดชมวิวให้แวะพักให้หายเหนื่อย และแวะชมวิวยสวย ๆ กันตลอดทาง หลังจากเดินจากที่ราบขึ้นที่สูงชันเรื่อย ๆ ก็มีเหนื่อยหอบกันบ้าง แต่พอเหลือบไปเห็นป้ายว่าอีกนิดเดียวก็ถึงละก็ ทำให้เรามีแรงฮึดที่จะเดินต่อมาถึงยอดอย่างสบาย ใช้เวลาเดินประมาณ 40-60 นาที (แล้วแต่ความฟิตของร่างกายแต่ละคน) ด้านบนนี้เป็นที่ประดิษฐานขององค์พระธาตุสี่ทอง หากเดินแยกไปทางขวาจะได้ขึ้นไปนมัสการองค์พระธาตุ ซึ่งต้องเดินขึ้นบันไดเล็ก ๆ ชัน ๆ ขึ้นไปอีกนิดหนึ่ง แต่วิวด้านบนนั้นงดงามเป็นอย่างยิ่ง มองเห็นทิวทัศน์ของอำเภอแจ้ห่ม และมองเห็นบริเวณโดยรอบวัดเฉลิมพระเกียรติฯ ที่อยู่ด้านล่างได้ด้วย มีรอยพระพุทธรูปตั้งอยู่บริเวณหน้าผาบนยอดเขาสูง ซึ่งการเดินทางขึ้นไปสักการะนั้นเส้นทางมีเพียงบันไดไม้และใช้สองมือช่วยพยุงตัวแล้วค่อย ๆ ปีนขึ้นไปยังที่ตั้งของรอยพระพุทธรูปบาทเท่านั้น ซึ่งเป็นเส้นทางที่ยากลำบากและอันตรายมากเลยทีเดียว ทางวัดจึงไม่อนุญาตให้ขึ้นไปบริเวณรอยพระพุทธรูปบาท หากเดินแยกไปทางซ้ายก็จะไปสู่ศาลาสวดมนต์ที่นี่ไม่ได้มีพระสงฆ์จำวัดอยู่ แต่จะเป็นสถานที่ที่พระจะขึ้นมาสวดมนต์ทุก ๆ วันแรม 8 ค่ำ บนศาลาสวดมนต์นี้จะมีพระพุทธรูปประดิษฐานให้พุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้กัน อีกทั้งยังเป็นจุดชมวิวที่งดงามอีกหนึ่งจุด มองไปเบื้องหน้าเป็นวิวของอำเภอแจ้ห่มที่สวยงาม และจุดนี้เองที่เราจะมองเห็นเจดีย์สีขาว 5 องค์อยู่ริมชะง่อนผาหินไกล ๆ เห็นแล้วก็ขมใจคนที่สร้างจริง ๆ ช่างเป็นเรื่องมหัศจรรย์อย่างยิ่ง

2.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

สิ่งที่โดดเด่นของวัดนี้จนทำให้มีชื่อเสียงโด่งดัง คือ ภาพอันงดงามของเจดีย์เล็กๆ สีขาวสร้างขึ้นบนภูเขาสูงเสียดฟ้า ล้อมรอบไปด้วยทิวเขาสูง ซึ่งสร้างจากแรงศรัทธาของมนุษย์เป็นภาพที่ดึงดูดให้ใครหลายคนอยากเดินทางไป ความโดดเด่นของวัดพระพุทธรูปบาทสุทธาวาส คือองค์เจดีย์น้อยใหญ่เรียงตัวกระจายอยู่บนยอดหินตามแนวสันเขาหินปูนฝั่งด้านตะวันตกของอำเภอแจ้ห่ม เจดีย์เหล่านี้สร้างจากแรงศรัทธาของชาวบ้านร่วมกับพระสงฆ์ ความสวยงามขององค์เจดีย์น้อยใหญ่ที่

เรียงรายอยู่บนยอดหินแล้ว จากบนวัดนี้ยังสามารถมองเห็นทัศนียภาพของอำเภอแจ้ห่มได้อย่างกว้างไกล เป็นภาพที่สวยงามและน่าตื่นตาตื่นใจยิ่ง เมื่อเดินขึ้นไปด้านบนภูเขาบริเวณวัดจะแบ่งออกเป็นสองฝั่ง คือฝั่งทางด้านขวามือเป็นบันไดขึ้นไปบนองค์พระธาตุสี่ทอง ซึ่งจากมุมนี้จะมองเห็นอำเภอแจ้ห่มและแนวสันเขาหินปูนด้านทิศใต้ ส่วนทางด้านซ้ายมือจะเป็นบันไดขึ้นไปศาลาสวดมนต์ จากจุดชมวิวในมุมนี้จะเห็นเจดีย์น้อยใหญ่ที่เรียงตัวกระจายไปตามแนวสันเขาหินปูนด้านทิศเหนือ โดยบริเวณตรงกลางจะมีพระวิหาร ภายในมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปสักการะหรือนั่งพักรับลมเย็น ๆ ได้ เมื่อมองไปทางขวาจะเห็นเป็นวิวขององค์พระธาตุสี่ทองบนยอดเขา และหากมองมาทางซ้ายจะเห็นเจดีย์สีขาว 5 องค์อยู่ริมชะง่อนผา หินไกล ๆ มองแล้วก็ต้องทึ่งว่าใครหนอช่างมีความพยายามไปสร้างเจดีย์ไว้ในที่ที่แม้แต่เดินตัวเปล่าก็ยังยากลำบากแต่ด้วยแรงศรัทธาของ มนุษย์ก็สามารถทำเรื่องที่ไม่น่าเป็นไปได้ให้เกิดขึ้นได้อย่างน่ามหัศจรรย์ ยอดเขาวัดพระบาทปู่ผาแดงมีความสวยงามแบบอลังการในมุมสูง หรือ Bird Eye View สำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการถ่ายภาพมักจะเก็บความสวยงามของวัดจากมุมสูง เช่น การถ่ายจาก เฮลิคอปเตอร์, ใช้โดรนในการถ่ายภาพ-วิดีโอ รวมทั้งสามารถเก็บภาพความสวยงามระหว่างยอดเขาได้ดีอีกด้วย

3) วัดพระธาตุลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา

3.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุลำปางหลวง ตั้งอยู่ในเขตตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง อยู่ห่างจากตัวเมืองลำปาง ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 18 กิโลเมตร เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองลำปางมาแต่โบราณ ตามตำนานกล่าวว่า ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระเถระสามองค์ได้เสด็จจาริกไปตามบ้านเมืองต่าง ๆ จนถึงบ้านลัมภะการวัน (บ้านลำปางหลวง) พระพุทธเจ้าได้ประทับเหนือดอยม่อนน้อย มีชาวลัวะคนหนึ่งชื่อลัวะ อ้ายกอนเกิดความเลื่อมใสได้นำน้ำผึ้ง บรรจุ กระบอกไม้ป้างมะพร้าว และมะตูมมาถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ได้ฉันน้ำผึ้งแล้วทั้งกระบอกไม้ป้างไปทางทิศเหนือ แล้วทรงพยากรณ์ว่า สถานที่แห่งนี้ต่อไปจะมีชื่อว่า ลัมภักปะนคร แล้วได้ทรงลูบพระเศียรได้พระเกศามาหนึ่งเส้นมอบให้แก่ลัวะอ้ายกอนผู้นั้น ลัวะอ้ายกอนได้นำพระเกศานั้นบรรจุในผอบทองคำ และใส่ลงในอุโมงค์พร้อมกับถวายแก้วแหวนเงินทองเป็นเครื่องบูชา แล้วแต่งยนต์ผัด (ยนต์หมุน) รักษาไว้และถนอมดินให้เรียบเสมอกัน แล้วก่อเป็นพระเจดีย์สูงเจ็ดศอกเหนืออุโมงค์นั้น ในสมัยต่อมาได้มีกษัตริย์เจ้าผู้ครองนครลำปางอีกหลายพระองค์มาก่อสร้างและบูรณะซ่อมแซมจนกระทั่งเป็นวัดที่มีความงามอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในทางประวัติศาสตร์นครลำปาง วัดพระธาตุลำปางหลวงมีประวัติว่า เมื่อปี พ.ศ. 2275 นครลำปางว่างจากผู้ครองนครและเกิดความวุ่นวายขึ้น สมัยนั้นพม่าเรืองอำนาจได้แผ่อิทธิพลปกครองอาณาจักรล้านนาไว้ได้ทั้งหมด พม่าได้ยึดครองนครเชียงใหม่ ลำพูน โดยแต่งตั้งเจ้าผู้ครองนครอยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์พม่า ทำมหา

ยศเจ้าผู้ครองนครลำพูนได้ยกกำลังมายึดนครลำปาง โดยได้มาตั้งค่ายอยู่ภายในวัดพระธาตุลำปางหลวง ครั้งนั้นหนานทิพย์ช้าง ชาวบ้านปงยางคก (ปัจจุบันอยู่อำเภอห้างฉัตร) วีรบุรุษของชาวลำปาง ได้รวบรวมพลทำการต่อสู้ทัพเจ้ามหายศ โดยลอบเข้ามาในวัดและใช้ปืนยิงทำมหายศตาย แล้วตีทัพลำพูนแตกพ่ายไป ปัจจุบันยังปรากฏรอยลูกปืนอยู่บนรั้วทองเหลืองที่ล้อมองค์พระธาตุเจดีย์ ต่อมาหนานทิพย์ช้างได้รับสถาปนาขึ้นเป็นพระยาสุลวะลือไชยสงคราม เจ้าผู้ครองนครลำปาง และเป็นต้นตระกูล ณ ลำปาง เชื้อเจ็ดตน ณ เชียงใหม่ ณ ลำพูน ณ น่าน

3.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) ชุมประตู่โขงและบันไดนาคด้านหน้า โดยชุมประตู่โขงเป็นงานฝีมือของช่างหลวงที่สวยงามอยู่ในสภาพที่ตึกก่อสร้างด้วยอิฐถือปูน ทำเป็นชุมประตู่ยอดแหลมเป็นชั้นแต่ละชั้นมีชุม 4 ทิศ ประดับตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นอย่างประณีต ถือว่าเป็นการสร้างชุมทรงปราสาทแบบกู่ที่แสดงถึงอิทธิพลของปราสาทแบบทวารวดีตอนปลาย ประตูโขงแห่งนี้ยังมีความสำคัญในฐานะที่ถูกเลือกใช้ให้เป็นสัญลักษณ์ของเมืองลำปางในตราประจำจังหวัดลำปางอีกด้วย อนึ่งชุมประตู่โขงแห่งนี้ได้รับการบูรณะโดยกรมศิลปากร คือชุดปูนสีขาวที่ทาพอกทับมาเป็นเวลานานออกจมนมมองเห็นผิวเดิมของชุม ทำความสะอาดและเคลือบน้ำยากันเชื้อรา ทำให้ลวดลายของชุมคมชัดสวยงามขึ้น สำหรับบันไดขึ้นด้านหน้าของวัดทั้งสองฝากได้รับการออกแบบให้เป็นรูปมังกรคาบพญานาค ตรงเชิงบันไดประดับด้วยรูปปั้นสิงห์ขนาดใหญ่ 2 ตัว สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นสมัยเจ้าหอคำดวงทิพย์ เจ้าผู้ครองนครลำปาง เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2331

(2) วิหารหลวง เป็นวิหารประธานของวัด สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2019 โดยเจ้าหมื่นคำเป็ก ตั้งอยู่บนแนวเดียวกับประตูโขง และองค์พระธาตุเจดีย์ เป็นวิหารจัตุรัสสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทรงวิหารโล่งตามแบบล้านนายุคแรก หลังคาจั่วซ้อนกันเป็นชั้น ๆ การลดหลั่นของชั้นของหลังคาอยู่ในรูปแบบลดหน้า 3 ชั้น หลัง 2 ชั้น กว้างประมาณ 17 เมตร ยาวประมาณ 36 เมตร มีเสาทั้งหมด 36 ต้น ภายในวิหารประดิษฐานพระเจ้าล้านทอง ซึ่งประทับในชุมมณฑปปราสาททอง ตามผนังผ้าย้อยของวิหารมีการเขียนงานจิตรกรรมเล่าชาดก เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ พระเวสสันดร และพระเจ้าสิบชาติ ด้านในของแนวคอสอง มีภาพเขียนสีโบราณเรื่องชาดก วิหารหลวงเป็นวิหารโล่ง รูปแบบสถาปัตยกรรมล้านนาภายในมีภาพจิตรกรรม วิหารทั้งสองมีสัดส่วนที่งดงาม และงานศิลปกรรมฝีมือช่างล้านนาในการตกแต่งส่วนต่าง ๆ อาทิ เครื่องประดับหลังคา ลายปิดทองล่องชาด และภาพเขียนสีภายในอาคาร กังดงามน่าชมเช่นกัน วิหารหลวงยังเป็นที่ประดิษฐานกู่พระเจ้าล้านทอง เป็นพระประธานปางมารวิชัยหล่อด้วยสำริด ส่วนกู่นั้นก็มีความใหญ่โตตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นปิดทองฝีมืองามวิจิตร

(3) พระธาตุลำปางหลวง เป็นเจดีย์ทรงล้านนา ก่ออิฐถือปูน ประกอบด้วยฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมด้วยบัวมาลัยสามชั้น เป็นเจดีย์ขนาดใหญ่ทรงกลมแบบล้านนาผสมทรงลังกา มีฐาน

กว้างด้านละ 24 เมตร สูง 45 เมตร และมีกำแพงแก้วเป็นเสาสำริดยอดดอกบัวล้อมเป็นรูปจัตุรัส หุ้มด้วยแผ่นทองเหลืองฉลุลายหรือที่เรียกว่าทองจังโก ตามตำนานกล่าวว่าเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุคือพระอัฐิธาตุพระนลาภข้างขวา และอัฐิธาตุลำคอของพระพุทธเจ้า ในทุก ๆ ปีจะมีงานสมโภชและสงฆ์นำองค์พระธาตุขึ้นในวันเพ็ญเดือน 12 หรือภาษาล้านนาเรียกว่า ยี่เป็ง ส่วนลักษณะทางสถาปัตยกรรม เป็นเจดีย์กลมทรงระฆังคว่ำ ปิดทองจังโกทั่วทั้งองค์เจดีย์ รูปทรงหนักแน่นไม่เหมือนเจดีย์แห่งอื่น ๆ รอบ ๆ พระธาตุมีการล้อมรอบด้วยรั้วเหล็ก โคมรั้ว มีการสร้างซุ้มประตูโขงอยู่ทางทิศใต้ของพระธาตุ บริเวณรั้วเหล็กมีเรื่องเล่าถึงรอยกระสุนปืนที่หนานทิพย์ช้างยิงปืนสังหาร ท้าวมหายศ เมื่อช่วงพุทธศตวรรษที่ 23

(4) วิหารน้ำแต้ม เป็นวิหารที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือขององค์พระธาตุเจดีย์ ลักษณะโดยทั่วไปของวิหารเป็นวิหารโถง สร้างด้วยเครื่องไม้ มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง 8 เมตร ยาวประมาณ 22 เมตร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยเจ้าหาญศรีธิดะ ประมาณปี พ.ศ. 2044 ความสำคัญของวิหารน้ำแต้มคือเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 45 นิ้ว สร้างในสมัยเจ้าหาญศรีธิดะ ภายในวิหารมีภาพเขียนจิตรกรรมบนพื้นดินสอพอง เรื่องเท้าสักกะและพระนางสามาวดี ซึ่งขณะนี้ลบเลือนไปมากแล้ว (เข้าใจกันว่ามีภาพเขียนบางส่วนที่เก่าแก่ที่สุดของภาคเหนืออยู่ในวิหารแห่งนี้) คาดว่าภาพเขียนเหล่านี้เป็นงานศิลปะในสมัยของพระเจ้าติโลกราช ล่าสุดทางกรมศิลปากรได้ทำการบูรณะเมื่อปี พ.ศ. 2531

(5) หอพระพุทธรูป เป็นสถาปัตยกรรมก่ออิฐทรงสี่เหลี่ยม ฐานเจดีย์สร้างครอบรอยพระพุทธรูปบาทไว้ สร้างขึ้นสมัยเจ้าหาญแต่ห้อง เมื่อปี พ.ศ. 1992 ภายในมองเห็นแสงหักเหปรากฏเป็นเงาพระธาตุและพระวิหารในด้านมุกกลับ แต่มีข้อห้ามไม่ให้ผู้หญิงขึ้น

(6) วิหารพระพุทธรูป สร้างขึ้นคู่กับวิหารน้ำแต้ม สันนิษฐานว่าเดิมคงเป็นวิหารโถง ได้มีการบูรณะซ่อมแซมภายหลัง ภายในวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 40 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะ และส่วนสัดส่วนงดงามมาก วิหารพระพุทธรูปเป็นวิหารทิศ ตามจักรวาลคติ มีองค์พระธาตุเจดีย์เป็นศูนย์กลาง สร้างขึ้นเป็นวิหารหลังแรกของวัดในปีพ.ศ. 2019 สมัยของพระเจ้าติโลกราช เดิมเป็นวิหารโถงมีฝ้าย้อยคอยกันแดดและฝน โครงสร้างภายในใช้วิธีการรับน้ำหนักของเครื่องบนแบบช่อมาต่างใหม่ซึ่งเป็นแนวคิดของช่างล้านนา ไม่ปรากฏในพื้นที่อื่นและมีเสาหลวง 10 ต้นแบ่งพื้นที่ภายในเป็น 5 ห้องเมื่อมีการบูรณะในปีพ.ศ. 2345 ได้มีการก่ออิฐขึ้นมาเป็นฝาปิดทับตามแนวเดียวกับฝ้าย้อยและกันปิดห้องแรกเพิ่มซุ้มประตูขึ้นมา พระประธานในวิหารเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปิดทอง ปางมารวิชัย ศิลปะแบบสุโขทัย ส่วนที่สวยงามที่สุดของวิหารหลังนี้น่าจะเป็นลายคำ ที่ช่างสมัยนั้นบรรจงสร้างสรรค์ตกแต่งวิหารให้สวยงาม มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นวิหารลายคำ 1 ใน 3 หลังของวัดพระธาตุลำปางหลวง ลายคำที่เสาหลวงมีร่องรอยของการบูรณะมาแล้วซึ่ง

น่าจะทำในคราวเดียวกับการกั้นฝาวิหารและยังปรากฏเงาพระธาตุกลับหัวภายในวิหารอีกด้วย ซึ่งบริเวณนี้สามารถชมได้ทุกเพศทุกวัย

(7) กุฏิพระเจ้าล้านทอง ตั้งอยู่บริเวณท้ายวิหารหลวง ภายในประดิษฐาน พระพุทธรูปคือพระเจ้าล้านทอง ซึ่งหล่อขึ้นเมื่อ พ.ศ.2019 กุฏินี้คงได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ใน พ.ศ. 2106 หลังจากที่เมืองเชียงใหม่ตกอยู่ใต้ปกครองของพม่า ส่วนบนของกุฏิเป็นแบบผสมระหว่างหลังคา ลาดกับหลังคาลาดชัน องค์กรประกอบต่างๆ รวมทั้งลวดลายปั้นประดับมีอยู่อย่างมากมาย แสดงให้เห็น ถึงแบบแผนของงานประดับในช่วงเวลานั้น

(8) พิพิธภัณฑวัดพระธาตุลำปางหลวง มีอาคารที่จัดแสดงข้าวของสำคัญของ วัดทั้งหมด 3 หลัง อาคารหลังแรกเป็นอาคารชั้นเดียว ภายในจัดแสดงงานสถาปัตยกรรมไม้แกะหลัก เครื่องไม้จำหลัก สัตตภัณฑ์ อาสนะ อาคารหลังที่สองหรือหอพระแก้ว เคยเป็นที่ประดิษฐานพระแก้ว ดอนเต้า โถงด้านในสุดเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วดอนเต้าองค์จำลอง พร้อมแท่นบูชาที่มีผู้คนมา สักการะ ด้านข้างจัดแสดงข้าวของต่าง ๆ ที่จัดวางไว้ในตู้กระจก อาทิ ลายพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงเสด็จเยี่ยม พิพิธภัณฑในปี 2507 มูยา(กลองสุบยาตินเผา) ยอย(ตาซัง) เป็ง ตูล(เครื่องซัง) เชิงเทียน กำไล เต้าปูน เครื่องทองเหลือง เครื่องเคลือบ อาคารหลังที่สาม เป็นอาคารคอนกรีตชั้นเดียว โถงตรงกลางเป็นที่ ประดิษฐานพระแก้วดอนเต้าองค์จำลอง ผนังด้านข้างทั้งสองด้านเป็นตู้กระจก ภายในจัดแสดง เครื่อง แต่งตัวม้า กังสดาลศิลปะล้านนาอายุ 50-100ปี เศษเครื่องปั้นปั้นประดับ พางกลางเครื่องทำให้เกิด เสียงใช้แต่งบนหลังวัวม้า เซียนหมาก เครื่องเขินศิลปะล้านนาแบบเมืองเชียงใหม่และพม่า แอ็บยา (กลองใส่ยาเส้น) พิณเป็ยะ เครื่องเบญจรงค์ น้ำตั้น (คนโท) ดาบ กลองสุบยา คัมภีร์จารึกอักษรล้านนา จ.ศ.1078-1182 พระพุทธรูปไม้ พระพิมพ์ เป็นต้น

3.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

ความยิ่งใหญ่และสง่างามของวัดพระธาตุลำปางหลวงนั้น เห็นและสัมผัสได้ เด่นชัดทันที ตั้งแต่เมื่อมองจากบริเวณภายนอกในระยะไกลหลายร้อยเมตร เป็นความงามที่สะกดผู้พบ เห็นให้ตื่นตะลึงใจ จนรู้สึกตัวเล็กลีบลงในชั่วพริบตา วัดพระธาตุลำปางหลวงมีขนาดใหญ่ ครอบคลุม พื้นที่กว้างขวางและสร้างขึ้นอย่างประณีตดีเยี่ยม จนกลายเป็นความยิ่งใหญ่ที่ชวนให้รู้สึกอัศจรรย์ใจ ความสง่างามนั้นเกิดจากการออกแบบวางผังวัดด้วยภูมิปัญญาอันชาญฉลาด ฝีมือเชิงช่างที่ล้ำเลิศ เปี่ยมด้วยคุณค่าความงามทางศิลปะและสภาพหอมล้อมรอบ ๆ บริเวณวัด ตัววัดทั้งวัดตั้งอยู่บนเนิน ย่อม ๆ (ซึ่งไม่ใช่เนินตามธรรมชาติ แต่เป็นฝีมือมนุษย์ถมดินก่อขึ้น) สูงจากพื้นราบปกติประมาณสิบ เมตร เนินนั้นช่วยขับเน้นเสริมให้วิหารหลวงและองค์พระธาตุเจดีย์ ซึ่งอยู่หลังเขตแนวกำแพงแก้ว (หรือเรียกกันอีกอย่างว่า ศาลาบาตร) เพิ่มทวีความสูงจนโดดเด่นขึ้นกว่าเดิมอีกมาก ประกอบกับรอบ บริเวณวัดครอบคลุมเลยไกลไปสุดหูสุดตา ไม่มีอาคารบ้านเรือนตึกสูงใด ๆ มาบดบังหรือรบกวน

ทัศนียภาพ ความยิ่งใหญ่สง่างามนั้นจึงเปล่งประกายอย่างถึงที่สุดและสามารถสัมผัสรับรู้ได้ทันที ถึงเจตนาในการออกแบบสร้างขึ้น โดยมุ่งหมายเนรมิตให้เป็นเขตแดนศักดิ์สิทธิ์สูงส่งเหนือกว่าโลกปกติของปุถุชน วัดพระธาตุลำปางหลวง คือภาพจำลองอย่างเป็นรูปธรรมของสวรรค์บนดิน และเป็นภาพจำลองสรวงสวรรค์แดนศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งกว้างไกลสุดเท่าที่จินตนาการของมนุษย์ (ในยุคสมัยอดีต) จะสามารถนึกคิดประดิษฐ์ออกมาได้ นี่ยังไม่นับรวมว่า มีสิ่งก่อสร้างอาคารสำคัญ ๆ อีกมากมายหลายหลากภายในวัด ซึ่งสร้างขึ้นอย่างอลังการวิจิตรบรรจง เฉพาะในมุมของผู้นิยมชมชอบทางศิลปะ วัดพระธาตุลำปางหลวงก็เปรียบได้กับพิพิธภัณฑหรือหอศิลป์ขนาดใหญ่ ซึ่งเก็บรวบรวมจัดแสดงผลงานศิลปะชิ้นเยี่ยมจำนวนนับไม่ถ้วน ยกย่องกันว่า นี่เป็นแหล่งรวมงานศิลปกรรมล้านนาที่สมบูรณ์ถึงพร้อมมากที่สุดอีกแห่ง ไม่ใช่เพียงแค่ล้าเลิศเป็นหนึ่งในจังหวัดลำปางเท่านั้น แต่ถือเป็นเพชรน้ำเอกครอบคลุมทั่วตลอดทั้งภาคเหนือเลยทีเดียว หลายสิ่งหลายอย่างในวัดนี้ หากดูที่ไหนอีกไม่ได้แล้ว กระทั่งในเชียงใหม่ ซึ่งเคยมีฐานะเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนา ก็เหลือตกทอดมาถึงปัจจุบันไม่เพียงพร้อมครบถ้วนเทียบเท่า

วัดพระธาตุลำปางหลวงเป็นปูชนียที่สำคัญของจังหวัดลำปางเป็นเสมือนศูนย์รวมของชุมชนที่สำคัญแห่งหนึ่ง จนวัดพระธาตุลำปางหลวงได้ชื่อว่าเป็นวัดที่สวยงามที่สุดของล้านนา ภายในวัดพระธาตุลำปางหลวงมีความงดงามอลังการของสถาปัตยกรรมล้านนา ตั้งแต่พระเจดีย์ พระวิหาร ชุมประตู่โขง จนถึงซุ้มพระเจ้าล้านนา ซึ่งเป็นพระประธานในวิหารหลวง ล้วนแล้วแต่สะท้อนถึงความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาและศิลปกรรมในล้านนาสมัยนั้นเป็นอย่างดี วัดพระธาตุลำปางหลวงแห่งนี้มิได้มีความสำคัญสำหรับชาวนครลำปางเท่านั้น ทุกวันนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชาวไทยและต่างประเทศเข้ามาเยือนอย่างไม่ขาดสาย เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านชาวเมืองทั้งใกล้และไกลต่างพากันมาราบไหว้บูชาอยู่เนืองนิตย์ พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้สถานที่แห่งนี้ประกอบพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็เคยเสด็จมานมัสการพระธาตุลำปางหลวงมาแล้วครั้งหนึ่งความเชื่อทางคติธรรม สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัดแห่งนี้นอกจากจะมีหน้าที่ใช้สอยทางพิธีกรรมในศาสนาแล้ว ยังมีความหมายสำคัญที่แฝงอยู่ก็คือ ช่างโบราณได้จำลองจักรวาลที่มีอยู่ในคัมภีร์โบราณเช่น ในไตรภูมิพระร่วงมาไว้ที่นี่ กล่าวคือ พระธาตุเจดีย์อันเป็นศูนย์กลางของวัดก็คือสัญลักษณ์ที่แทนเขาพระสุเมรุอันเป็นศูนย์กลางจักรวาล เพราะฉะนั้นในขณะที่เดียวกันองค์พระธาตุจึงเปรียบได้กับพระเจดีย์จุฬามณี ที่ประดิษฐานบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ อันเป็นวิมานของพระอินทร์

ดังนั้น การได้นมัสการองค์พระธาตุลำปางหลวงจึงเปรียบได้ว่าเป็นการได้กราบไหว้บูชาพระเจดีย์จุฬามณีอันศักดิ์สิทธิ์ไปพร้อมกันด้วย ดังนั้นลานทรายภายในวัดพระธาตุลำปางหลวงจึงมีความหมายที่เปรียบได้กับมหาสมุทรสี่พันนคร มีคุณค่าและความหมายพิเศษกว่าเม็ดทรายข้างถนนทั่ว ๆ ไป และปัจจุบันก็เป็นเพียงแห่งเดียวในภาคเหนือที่ยังคงสภาพดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์

และงดงามที่สุด แม้แต่เชียงใหม่ที่เมืองหลวงของล้านนาเองในปัจจุบันก็ยังมีที่หลงเหลืออยู่ในสภาพที่สมบูรณ์เท่ากับวัดพระธาตุลำปางหลวงเลย

4) วัดพระธาตุเสด็จ ตำบลเสด็จ อำเภอเมือง

4.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุเสด็จ ตั้งอยู่ที่บ้านเสด็จ ตำบลเสด็จ ห่างจากตัวเมืองไปตามเส้นทางลำปาง-งาว ประมาณ 19 กิโลเมตร แยกซ้ายตรงกิโลเมตรที่ 617-618 เข้าไปประมาณ 1.5 กิโลเมตร วัดพระธาตุเสด็จเป็นโบราณสถานอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปาง ชื่อว่าวัดพระธาตุนั้นมีที่มาว่าเป็นวัดที่มีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ในจังหวัดลำปางมีเพียง 2 วัด คือวัดพระธาตุลำปางหลวง และวัดพระธาตุเสด็จ มีตำนานกล่าวว่าวัดนี้สร้างขึ้นในสมัยพระนางจามเทวี อุโบสถและวิหารต่างๆ เช่น วิหารสุวรรณโคมคำ (วิหารพระพุทธรูป) วิหารจามเทวี ซึ่งเป็นโบราณสถานเก่าแก่ ได้รับการบูรณะใหม่ทั้งหมดแต่ยังคงสภาพศิลปะโบราณให้เห็นได้อยู่จนปัจจุบัน กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนไว้เป็นโบราณสถานของชาติแล้ว สถานที่อันเป็นที่ตั้งวัดพระธาตุเสด็จในปัจจุบัน เดิมเรียกว่าดอนโพรง หรือดอนโพง เพราะพื้นที่มีลักษณะเป็นที่ดอนและเป็นป่าช้าสำหรับฝังซากศพของชาวบ้าน ตอนกลางคืนจะมีหมา มีแร้งมาแทะกินซากศพ และที่บริเวณนี้จะมีต้นชะจาวใหญ่อยู่ต้นหนึ่งในคืนวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำจะมีดวงไฟพุ่งเป็นแสงสว่างออกไปให้ชาวบ้านได้เห็นและชาวบ้านแถบนี้เข้าใจ ว่าเป็นแสงของผีโพง ที่มากินซากศพตอนกลางคืน จึงเรียกชื่อสถานที่นี้ว่า ดอนโพรงหรือดอนโพง ตำนานวัดพระธาตุเสด็จ จุลศักราชได้ 496 ปี (พ.ศ. 2077) มีพระมหาเถรเจ้า 2 องค์มาจากเมืองพม่า เพื่อจะนมัสการพระมหาธาตุเจ้า มาถามหาดอนโพรง ชาวบ้านเมืองก็บอกมหาเถรเจ้าว่าไม่รู้จักไม่เคยได้ยิน จนไปถามผู้แก่ที่สุดก็ได้คำตอบว่าไม่รู้จักไม่เคยได้ยินมาก่อน ชายแก่คนนั้นได้นำพระมหาเถรไปพบกับอาจารย์โหราเมื่อเป็นพระเคยไปอยู่เมืองพม่า แต่กลับมาได้ลาสิกขาเสียแล้วก็ไปเป็นอาจารย์ (ผู้นำอุบาสกหรือไวยาวัจกร) อาจารย์โหราก็บอกว่าที่บ้านกาศใหม่มีนั่นแหละ ที่ริมแม่น้ำวังคันที่ มีดอนอันหนึ่งชื่อว่าดอนโพง มีต้นชะจาวอยู่ต้นหนึ่ง แต่เขาไม่เคยเรียกกันว่าดอนโพรงอย่างพระคุณเจ้าว่าเลย เขาเรียกกันว่า ดอนโพง แล้วมหาเถรเจ้าก็อ่านจารึกดูก็เห็นถูกต้องแม่นยำทุกประการ และต้นชะจาวก็มีกิ่งใหญ่ 2 กิ่งมีเทพบุตรรักษาองค์ละกิ่ง และมีกิ่งชะจาวเป็นปุย 40 พะวง ย้อยลงมาพื้นดินทั้ง 4 ทิศๆ ละ 10 พะวง ถ้ามมมาก็กวัดแกว่งกวาดพื้นให้เกลี้ยงราบเรียบดงงามยิ่งนัก ดุจมียามคอยกวาดรักษาอยู่เสมอ แม้แต่หญ้าเส้นหนึ่งก็ไม่มี เป็นสถานที่บริสุทธิ์สะอาดงดงามดี มหาเถรเจ้าจึงบอกให้อาจารย์โหรานี้แหละคือสถานที่บรรจุพระบรมธาตุที่แท้ จริงแล้วตั้งแต่นี้เป็นต่อไป ขอท่านทั้งหลายอย่าได้สงสัยอะไรอีกเลย จงเชื่อในตำนานที่เราเอามาจากลังกานี้เถิด ขอให้ท่านทั้งหลายอย่าได้นำเอาผีมาเสีย ณ ที่นี้ต่อไปเลยแล้วก็ให้อาจารย์โหรานี้ไปแจ้งข่าวให้ประชาชนทั้งหลายมาคนทั้งหลายก็พากันหลั่งไหลมาอย่างคับคั่ง แล้วพระมหาเถรเจ้าก็แจ้งให้ประชาชนทั้งหลายทราบอีกจุ

ข้างต้น คนทั้งหลายก็ไม่เชื่อและตำหนิพระมหาเถรเจ้าในทำนองที่ว่าเอาป่าช้าเป็นวัด ครั้นแล้วมหาเถรเจ้าทั้ง 2 องค์ ก็ทำการสักการบูชาพระธาตุพระพุทธรูปเจ้าด้วยข้าวตอก ดอกไม้ ธูปเทียน แล้วอธิษฐานว่า "ถ้าธาตุพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอยู่ใต้ร่มไม้คະจาวต้นนี้ ตั้งแต่เมื่อพระอรหันต์ 7 พระองค์ และเทพบุตรทั้งหลาย พระยา 5 พระองค์มาบรรจพระบรมธาตุพระพุทธรูปเจ้าไว้ที่นี่ และให้พรหมเทพบุตรและสุภัททะเทพบุตรรักษาพระสรีระธาตุพระพุทธรูปเจ้า มี ณ ที่นี้ จริงแล้ว ขอให้เทพบุตรทั้งสอง จงสำแดงพระสรีระธาตุพระพุทธรูปเจ้าให้เกิดปฏิหารย์ดุจเมื่อพระพุทธรูปองค์ยังมีพระชนม์อยู่เถิด" จากนั้นรัศมีพระสรีระธาตุพระพุทธรูปเจ้าก็ไหลหลั่ง แต่ต้นไม้คະจาวต้นใหญ่ มีประมาณเท่าลำตาลรุ่งเรืองงามประดุจทองคำและประดุจรูปพระยานาคเกี่ยวกันสุด ยอดต้นไม้คະจาวแล้วก็เปล่งรัศมี 6 ประการรุ่งเรืองงามยิ่งนัก แล้วก็เสด็จขึ้นไปบนอากาศ ใหญ่ประมาณเท่าลูกบาตรบั้ง เท่าลูกมะพร้าวบั้ง เท่าเดือนบั้ง เท่าดาวบั้ง มาที่สุดจะคณานับได้ ตลอดคืน คนทั้งหลายจึงได้เชื่อคำของมหาเถรเจ้า ก็บอกข่าวให้แก่คนทั้งหลายว่า ต่อไปเมื่อใดที่ต้นไม้คະจาวนี้จะชราเสื่อมคลายตายลงแล้ว ในตอนนั้นจักมีพระมหาเถรเจ้าองค์หนึ่งกับพระยาที่เสวยเมืองศรีนครชัยกับทั้งชาวเจ้าอริยะสงฆ์และประชาชนจักมาตัดไม้คະจาวนี้ แล้วจะก่อเป็นพระมหาเจดีย์ครอบพระสรีระธาตุพระพุทธรูปเจ้า สถานที่นี้ให้รุ่งเรืองถาวรสืบอายุพระพุทธรูปศาสนาต่อไป ตั้งแต่นั้นมาก็มีชื่อปรากฏเรียกกันว่า พระธาตุเสด็จ

4.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระเจดีย์พระธาตุเสด็จ ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงกลมฐานสี่เหลี่ยม ปรากฏรูปแบบศิลปะแบบบัวถลาแบบสุโขทัย กว้าง 7 วา สูง 15 วา สร้างในสมัยเจ้าหายูแต่ท้องในปี พ.ศ. 1992 องค์พระธาตุเสด็จบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เป็นเจดีย์แบบล้านนา ลักษณะคล้ายพระธาตุลำปางหลวงแต่องค์เล็กกว่า นอกจากนี้ยังมีวิหารใหญ่ เรียกว่า วิหารกลางประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดปางลีลาองค์ใหญ่มีพุทธลักษณะงดงามนามว่า หลวงพ่อห้ามญาติ วิหารหลวงเรียกว่าวิหารจามเทวี ประดิษฐานพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ศิลปะเชียงแสน และวิหารพระพุทธรูปประดิษฐานพระเจ้าดำองค์อ้วน พระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย และภายในวัดมีพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเสด็จ จัดแสดงพระพุทธรูปปางสมาธิ พระคำภีร์ใบลาน เป็นต้น

(2) วิหารสุวรรณโคมคำ หรือวิหารพระพุทธรูป เป็นวิหารพื้นเมืองเครื่องไม้ ศิลปะล้านนาไทย เป็น 1 ใน 10 ของวิหารเครื่องไม้ ที่ยังหลงเหลืออยู่ในภาคเหนือทรงสถาปัตยกรรมแบบล้านนา ที่สร้างระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-24 วิหารแห่งนี้สร้างในสมัยพระเจ้าหอคำดวงทิพย์ เจ้าผู้ครองนครลำปาง ในปี พ.ศ. 2366 เดิมวิหารแห่งนี้เป็นวิหารเปิดโล่ง แต่เมื่อครั้งบูรณะในปี พ.ศ. 2500 ได้สร้างผนังปิดทึบแล้วเจาะช่องหน้าต่างเป็นช่องลูกกรงแต่ยังคงเค้าเดิมไว้ทุกประการ ภายในประดิษฐานพระประธานองค์ใหญ่ ปางมารวิชัย ศิลปะเชียงแสน เสาภายในวิหารประดับด้วยลายเขียนทองงดงาม ภายในวิหารมีพระพุทธรูปปางมารวิชัยสมัยสุโขทัยเป็นพระประธานองค์ใหญ่ที่สุดในวัด ประดิษฐานในวิหารพระพุทธรูปหน้าตักกว้าง 290 เซนติเมตร สูง 370 เซนติเมตร สร้างราวพุทธ

ศตวรรษที่ 20-21 เรียกกันอีกชื่อว่า “พระเจ้าดอองค์อ้วน” วิหารจามเทวี หลังเดิมสร้างเมื่อใดไม่ปรากฏชัด หลังปัจจุบันเป็นวิหารศิลปะรัตนกุลสลา บูรณะในปี พ.ศ. 2476 โดยคณะอุบาสิกในจังหวัดลำปาง นำโดยแม่เลี้ยงป้อม บริบูรณ์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัยศิลปะเชียงแสน นอกจากนี้ยังมีพระเจ้าแก้วหยก เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิราบ สมัยเชียงแสนตอนปลาย หน้าตักกว้าง 47.9 เซนติเมตร สูง 65.9 เซนติเมตร สร้างด้วยหยกสีเขียว โดยช่างจากประเทศจีน จำลองมาจากพระพุทธรูปมหาณิรัตน์ปฏิมากร หรือ พระแก้วมรกตสร้างเมื่อ พ.ศ. 2533 ประดิษฐาน ณ ซุ้มโขงปราสาทด้านทิศตะวันตกของวัด

(3) วิหารจามเทวี หลังเดิมสร้างเมื่อใดไม่ปรากฏชัด หลังปัจจุบันเป็นวิหารศิลปะรัตนกุลสลา บูรณะในปี พ.ศ. 2476 ส่วนวิหารหลวงหลังปัจจุบัน สร้างขึ้นบนพื้นที่ของวิหารหลังเดิมที่รื้อทิ้งไปในปี พ.ศ. 2475 อันเนื่องมาจากสภาพชำรุดทรุดโทรม วิหารหลวงหลังปัจจุบัน มีลักษณะเป็นอาคารคอนกรีตแบบศิลปะรัตนโกสินทร์ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 25 ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลาขนาดใหญ่ เป็นประธานของวิหาร ปัจจุบันวิหารหลวงใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมและประเพณีเนื่องในพุทธศาสนารวมถึงกิจกรรมต่างๆ ของวัดที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนิกชน

(4) ซุ้มประตูโขง ถ้ากล่าวถึงซุ้มประตูโขงสกุลช่างลำปางที่สวยงามอีกหนึ่งหลังในยุคพม่าปกครองล้านนา (พ.ศ. 2101-2300) คือซุ้มประตูโขงวัดพระธาตุเสด็จ (หลักฐานจากภาพถ่ายโบราณ) ไม่มีหลักฐานใดระบุปีที่สร้างซุ้มประตูโขงหลังนี้ที่ชัดเจน แต่สิ่งที่ยังคงเหลือให้เห็นเป็นหลักฐานด้านรูปแบบงานศิลปกรรมคือ “เชรามิคประดับ” และเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ของวัดพระธาตุเสด็จ เป็นหลักฐานที่น่าเชื่อถือและสันนิษฐานได้ว่าซุ้มประตูโขงหลังดังกล่าว ก็น่าจะสร้างขึ้นในคราวเดียวกันกับซุ้มประตูโขงวัดไหล่หินหลวงแก้วช้างยืน นอกจากนั้นแล้วยังมีบันทึกอีกว่า เมื่อปี พ.ศ. 2404 ครุบาปินตา วัดหลวงกลางเวียง (วัดบุญวาทย์วิหาร) และครุบาจينا ปกเสาช่อมประตูโขงวัดพระธาตุเสด็จ ซึ่งก็หมายความว่าซุ้มประตูโขงได้มีมาก่อนหน้านี้แล้ว และได้ชำรุดเสียหายตามกาลเวลา จนได้มีครุบาทั้งสองมาเป็นประธานในการบูรณะซ่อมแซมอีกครั้ง ซึ่งปัจจุบันซุ้มประตูโขงวัดพระธาตุเสด็จ ถูกซ่อมแซมใหม่ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2475 จากหลักฐานภาพถ่ายโบราณ ด้วยลักษณะทางรูปแบบและการประดับตกแต่งซุ้มประตูโขงคล้ายกับวัดไหล่หินหลวงด้วยงานเชรามิคประดับ อันมีความเกี่ยวเนื่องกับครุบาทมหาปาพระมหาปัญญาที่เคยบวชเรียนที่วัดพระธาตุเสด็จมาก่อน จึงเป็นเหตุให้เชื่อได้ว่ารูปแบบการสร้างประตูโขงนั้นน่าจะส่งอิทธิพลถึงกันไม่มากก็น้อย

(5) พิพิธภัณฑวัดพระธาตุเสด็จ เป็นอาคารแถวข้างชั้นเดียวคล้าย ๆ กับ "พิพิธภัณฑวัด" ที่ชาวของภายในมีจำนวนมาก วางเรียงรายและซ้อนทับกันอยู่เต็มไปหมด ไม่ได้มีเรื่องเล่า(theme) เหมือนกับพิพิธภัณฑสมัยใหม่ทำกัน คงมีแต่ป้ายคำอธิบายสั้น ๆ ในวัดดูบางชิ้นว่าเรียกว่าอะไร ใช้ทำอะไร อายุเท่าไร ที่โครงการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมภาคเหนือ ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนภาคเหนือ ลำปาง มาช่วยจัดทำให้ นอกเหนือจากพระพุทธรูปไม้ที่มีอยู่หลายสิบองค์ ของ

ส่วนใหญ่เป็นของใช้ภายในวัด ของที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ของใช้ในชีวิตประจำวัน ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม อาทิ ฉัตรทองเหลืองยอดพระธาตุเสด็จ ฝีมือช่างล้านนา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 21-22 บาตรเหล็กขนาดใหญ่ของพระสงฆ์ สัตตภัณฑ์ หีบพระธรรมลายรดน้ำล่องรักร่องชาด หีบพระธรรมลายรดน้ำประดับกระจก ตุ้งหรือธงปตาทก ธรรมมาสน์ อุกหรือคนโทน้ำสำหรับใส่น้ำถวายเจ้านาย ยาบย้อยหรือบางประดับหน้ามูข จองอ้อยสำหรับใส่ของถวายพระสงฆ์ รูปปูนปั้นยอดบัวตูมที่วางบนซุ้มเจดีย์เล็ก ฝาชีครอบขันโตก สานด้วยหวายลงชาดปิดทอง บอกคอกน้ำเต้าใช้ใส่ตม่น้ำเวลาเดินทาง คนโทน้ำดินเผาเคลือบ หงส์ทำด้วยไม้และทองเหลือง เป็นต้น

4.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุเสด็จ เป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปาง ภายในวัดมีโบราณสถานที่สำคัญและได้รับการขึ้นทะเบียนไว้เป็นโบราณสถานของชาติ จากกรมศิลปากรแล้ว นักท่องเที่ยวจะได้สักการะพระพร้อมทั้งชมศิลปะโบราณ ซึ่งตามประวัติที่ได้ค้นพบมีความเชื่อว่า วัดพระธาตุเสด็จ ได้มีการสร้างขึ้นมาตั้งแต่ในสมัยพระนางจามเทวี มีทั้งพระวิหารต่างๆ และพระอุโบสถ ซึ่งมีสภาพที่ผ่านกาลเวลามานานนับร้อยปี มีความทรุดโทรมเก่ามาก จึงได้รับการบูรณะใหม่ทั้งหมด ที่มีสภาพที่สมบูรณ์และสวยงามแต่ก็ยังคงไว้ซึ่งการสร้างในการคงสภาพศิลปะโบราณเอาไว้ นักท่องเที่ยวเข้าไปภายในวัด จะเห็นมีโบราณสถานที่สำคัญคือ องค์พระธาตุเสด็จ ซึ่งได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ มีรูปแบบเป็นเจดีย์แบบล้านนา พระเจดีย์พระธาตุเสด็จ ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงกลมฐานสี่เหลี่ยม ศิลปะสมัยเชียงแสน สร้างในสมัยเจ้าหาญแต่ท่ง ในปี พ.ศ. 1992 มองแล้วก็จะคล้ายกับพระธาตุลำปางหลวง เพียงแต่จะมีขนาดที่องค์เล็กกว่า และยังมี “วิหารกลาง” หรือวิหารใหญ่ ที่ภายในวิหารจะประดิษฐาน “หลวงพ่อดำมหาธาตุ” เป็นพระพุทธรูปสำริดปางลีลาองค์ใหญ่ที่มีพุทธลักษณะงดงาม นอกจากนี้อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดจะมีแผนผังการสร้างวัดมีลักษณะเป็นภูมิจักรวาล มีพระธาตุเจดีย์เป็นศูนย์กลางของวัด และมีวิหาร ศาลา กำแพงแก้ว เป็นสถาปัตยกรรมบริวาร ลานเดินในวัดที่เดิมเกลี่ยลงด้วยทรายอุปมาเป็นมหาสมุทรสี่พันตร เพื่อให้ผู้คนเดินเท้าได้ช้าลง

5) วัดพระเจดีย์ซาวหลัง อำเภอเมือง

5.1) ความเป็นมา

วัดพระเจดีย์ซาวหลัง ตั้งอยู่ที่บ้านวังหม้อ ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ลักษณะการก่อสร้างเป็นศิลปะแบบพม่าผสมศิลปะล้านนา องค์ใหญ่สุดอยู่ตรงกลาง แวดล้อมด้วยเจดีย์อีกสิบเก้าองค์ รวมกันแล้วเป็นยี่สิบองค์ ชาวบ้านจึงเรียกว่าวัดเจดีย์ซาวหลัง โดยคำว่าซาวเป็นภาษาเหนือแปลว่ายี่สิบ ด้านหน้าของเจดีย์แต่ละองค์ทำเป็นซุ้ม มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ข้างใน เดิมทีวัดนี้ถูกทิ้งให้อยู่ในสภาพรกร้าง ปกคลุมด้วยเถาวัลย์และพันธุ์ไม้เลื้อย ซึ่งชำรุดทรุดโทรมตาม

กาลเวลา พระเจดีย์สี่บองค์นี้จึงคงมีแค่เพียงซากฐานขององค์เจดีย์ให้เห็น (พ.ศ.2460) ครั้นพอถึงวันสำคัญประจำปีก็จะมีพระสงฆ์กับชาวบ้านได้มาร่วมกันประกอบพิธีทางศาสนาสร้างน้ำพระธาตุเจดีย์ในวันเพ็ญเดือน 9 (เหนือ) หลังจากที่เสร็จพิธีก็ปล่อยให้อยู่ในสภาพรกร้างตามเดิม พระอุษะยันตาเถระผู้นำประวัติของวัดเจดีย์ขาวหลังเมื่ออดีตมาแล้วให้ชาวพม่าที่ตั้งรกรากอยู่ในลำปางได้ฟัง จึงมีการออกตามหาโบราณสถานที่อยู่ในประวัตินั้นจนพบว่าตั้งอยู่ที่บริเวณบ้านวังหม้อ หมู่ที่ 2 ในปัจจุบัน ในขณะนั้นเป็นปี พ.ศ.2456 วัดแห่งนี้เป็นเพียงซากปรักหักพังของหมู่เจดีย์เก่าและเนินซากวิหาร ต่อมาในปี พ.ศ.2547 พระอุษะยันตาเถระขณะนั้นทำดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าฝางผู้ซึ่งเป็นคนคัดลอกประวัติวัดเจดีย์ขาวที่หายไปมากล่าวอ่านให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยและพม่าฟัง ความจึงทราบไปถึงพ่อแล้วหรือพระครูศีลคันธวงค์ (เจ้าอาวาสรูปแรกของวัดเจดีย์ขาวหลัง) จึงได้ทำการจัดพิมพ์เพื่อให้ความรู้แก่ลำปางหลังจากนั้นจึงเกิดผู้มีจิตศรัทธาจำนวนมากได้รวมกันทำการบูรณะปฏิสังขรณ์เจดีย์ที่ปรักหักพังขึ้นมาใหม่โดยสล่าหรือช่างชาวพม่าจนชาวแพร่สะพัดออกไปคนเมืองที่รู้ต่างขอบูรณะ 1 องค์บ้าง 2 องค์บ้าง ส่วนองค์ที่ใหญ่ที่สุดนั้นมีเจ้าพ่อบุญญาพยอมังค์มานิตเจ้าผู้ครองนครลำปางองค์สุดท้ายรวมบูรณะด้วย จนเสร็จสิ้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2464 นั้นเอง วัดโบราณแห่งนี้เป็นที่ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนนิกายอริยวาสของพม่าในอดีตความงามของวัดนี้อยู่ที่หมู่พระเจดีย์สี่ขาวจำนวนสี่บองค์ที่ตั้งตระหง่านสามารถมองเห็นได้ตั้งแต่ทางเข้าวัดองค์ใหญ่สุดอยู่ตรงกลางแวดล้อมด้วยเจดีย์อีกสิบ

นอกจากนี้จากประวัติในตำนานยังพบว่า เมื่อ 500 ปี หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว มีพระอรหันต์จากอินเดียสองรูป ได้จาริกเผยแผ่พระพุทธศาสนามาถึงยังบริเวณนี้ เห็นสถานที่เงียบสงบเหมาะที่จะบำเพ็ญธรรม จึงใช้เป็นที่พักอาศัยปฏิบัติวิปัสสนา และอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนในละแวกนั้น จนมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น ในครั้งนั้นพญามิลินทรผู้แตกฉานในหลักธรรม ได้มาสนทนาซักถามปัญหาธรรมกับพระอรหันต์เถระทั้งสองรูป และมีความประสงค์จะทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา พระอรหันต์ทั้งสองรูปได้ใช้มือลูบศีรษะ มีเส้นเกศาติดมือมารูปละสิบเส้น แล้วมอบให้พญามิลินทร พญามิลินทรได้สร้างเจดีย์ขึ้นสี่บองค์ แล้วนำเอาเส้นเกศาบรรจุในเจดีย์องค์ละเส้น ต่อมาคนทั้งหลายจึงเรียกวัดนี้ว่า วัดเจดีย์ขาวหลัง วัดเจดีย์ขาว คำว่าขาว แปลว่า ยี่สิบ คำว่า หลังแปลว่า องค์ ฉะนั้น วัดเจดีย์ขาวหลัง จึงแปลได้ว่าวัดที่มีเจดีย์ 20 องค์ จากหลักฐานการขุดพบพระเครื่องสมัยทวารวดีที่องค์พระเจดีย์ ทำให้สันนิษฐานได้ว่าวัดนี้สร้างมานานกว่าพันปี

5.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) องค์พระธาตุเจดีย์ขาว ที่มีศิลปะล้านนาผสมศิลปะพม่า ช่างหมู่พระเจดีย์มีวิหารหลังเล็ก ประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดปางสมาธิ ศิลปะเชียงแสน ชาวบ้านเรียกว่า "พระเจ้าทันใจ" เจดีย์ขาวหลัง หรือเจดีย์สี่บองค์ที่มีสีทองอร่าม เจดีย์แต่ละองค์เป็นลักษณะสถาปัตยกรรม

แบบเจดีย์พม่าขนาดเล็ก มีสีทองเป็นประกายตั้งอยู่บนฐานเหลี่ยม ยอดเจดีย์ตกแต่งประดับด้วยฉัตรอย่างสวยงาม มีความเชื่อกันว่าภายในแต่ละเจดีย์มีพระเกศาธาตุบรรจุอยู่

(2) พระพุทธรูปแสนแช่ทองคำ เป็นพระปางมารวิชัยศิลปะสมัยล้านนา ประมาณพุทธศตวรรษที่ 21 หน้าตักกว้าง 9 นิ้วสูง 15 นิ้ว ลักษณะพิเศษของพระพุทธรูปองค์นี้สามารถแยกชิ้นส่วนออกเป็น 32 ส่วนนำมาสวมต่อกัน มีสลักยึดติดกับส่วนต่าง ๆ ของพระ (ภาษาล้านนาเรียกว่า แช่) บริเวณเศียรขององค์พระมีขอบบรรจุพระบรมธาตุ ที่พระเศียรและผ้าสังฆาฏิประดับด้วยอัญมณีสีต่าง ๆ ในช่วงอกของพระพุทธรูปข้างในบรรจุใบลานทองคำจารึกด้วยอักษรพื้นเมืองเป็นคาถาขธรรมกันอยู่ ปัจจุบันพระพุทธรูปแสนแช่ทองคำ ประดิษฐานในวิหารหลังเล็กติดกับวิหารหลวงในวัดพระเจดีย์ขาว เป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่มืองลำปางซึ่งเป็นพระพุทธรูปทองคำองค์แรกที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุแห่งชาติ

(3) พระพุทธรูปทันใจ ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่สวยงาม โดยพระอุโบสถนั้นจะมีบานประตูแบบโบราณ ลายรดน้ำ และเสาซุ้มประตูหน้าต่างก็จะประดับลวดลายเป็นกระจกสีๆ รวมไปถึงศาลาการเปรียญ ด้านหลังพระอุโบสถที่เป็นอาคารเรือนไม้ชั้นเดียว ก็ได้นำมาสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์แสดงโบราณวัตถุที่ชาวบ้านนำมาถวาย

(4) พิพิธภัณฑ์เขลางค์นคร อยู่ด้านหลังวัด เป็นอาคารสองชั้น พิพิธภัณฑ์อยู่ที่ชั้นบน จัดแสดงของในสมัยเก่า เช่นพระเครื่องต่าง ๆ ข้าวของเครื่องใช้ในอดีต และภาพถ่ายเก่าเป็นต้น เปิดให้ชมตั้งแต่ 8.30-16.00 น. และยังมีซุ้มให้เช่าเครื่องรางของขลังต่าง ๆ ตามความเชื่อของแต่ละท่านอยู่บริเวณหน้าพิพิธภัณฑ์ และด้านข้างเจดีย์ขาวหลัง และที่น่ารักก็เจ้าหน่าน้อยในวัดที่นอนกันอย่างเป็นที่เป็นที่ เป็นทาง แต่ตามส่งสายตาอ่อนวอนขอของกินจนที่มงานอดใจอ่อนต้องแบ่งกันกินจนได้

5.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดนี้เป็นปูชนียสถานที่สำคัญของจังหวัดลำปางสร้างแต่โบราณ ทรงคุณค่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณวัตถุ จากหลักฐานการขุดพบพระเครื่องสมัยทริภุญชัยที่องค์พระเจดีย์ ทำให้สันนิษฐานได้ว่าวัดนี้สร้างมานานกว่าพันปีสิ่งที่น่าชมภายในวัดคือ องค์พระธาตุเจดีย์ขาว ที่มีศิลปะล้านนาผสมศิลปะพม่า ข้างหมู่พระเจดีย์มีวิหารหลังเล็ก ประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดปางสมาธิ ศิลปะเชียงแสน ชาวบ้านเรียกว่า "พระเจ้าทันใจ" เชื่อกันว่าหากใครนับได้ครบ 20 องค์ถือว่าเป็นคนมีบุญ ข้างหมู่พระเจดีย์มีวิหารหลังเล็ก ประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดปางสมาธิ อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดอีกอย่างหนึ่ง คือ พระอุโบสถหลังใหญ่ ซึ่งประดิษฐานพระประธานเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่มีพุทธลักษณะงดงาม บานประตูทั้งสามเป็นของโบราณ เขียนลวดลายรดน้ำละเอียดสวยงาม เสาซุ้มประตูหน้าต่างประดับลวดลายกระจกสีเป็นลักษณะศิลปะสมัยใหม่ และที่ศาลาการเปรียญเรือนไม้ชั้นเดียว ด้านหลังพระอุโบสถเป็นพิพิธภัณฑ์สถานเขลางค์นครแสดงโบราณวัตถุที่ชาวบ้านนำมาถวาย โดยชาวบ้านได้ขุดพบพระพุทธรูปทองคำบริสุทธิ์หนัก 100 บาทสอง

สิ่ง มามอบให้แก่ทางวัดซึ่งพระพุทธรูปองค์นี้ชื่อว่า พระแสนแห่งทองคำ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะสมัยล้านนา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 ขนาดหน้าตักกว้าง 9 นิ้วครึ่ง สูง 15 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปทองคำองค์แรกที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุแห่งชาติ ความงามของศิลปกรรมล้านนา ผสมพม่าของวัดพระเจดีย์ขาวหลัง ในบริเวณวัดยังมีโบราณสถานมากมาย อาทิ พระพุทธรูปพันใจเป็นพระทองสัมฤทธิ์ ศิลปะเชียงแสนห่มผ้าพันตา ถ้าจำลอง ประดิษฐานรูปปั้นหลวงปู่มะขามเฒ่า (หลวงปู่ศุข) บ่อน้ำสองพี่น้อง เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ พิพิธภัณฑสถานแสดงโบราณวัตถุที่ชาวบ้านขุดพบพระเครื่อง นอกจากนี้ภายในวัดมีบริเวณกว้างขวาง และสวยงาม มีรูปปั้นที่สร้างขึ้นเพื่อแผ่กตัตถธรรม แสดงให้เห็นเริ่มตั้งแต่หน้าวัดกันเลยทีเดียว กับรูปปั้นภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาช่วยกันเข็นพระธรรมจักรเป็นปริศนาธรรม ว่าเราต้องช่วยกันขับเคลื่อน รักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับโลกนี้ต่อไป ตราบนานเท่านาน บรรยายภาคในบริเวณวัดยังมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับและไม้ยืนต้นไว้ร่มรื่น มีศาลาสิริกิตปุญญประชาสรรค์ เป็นสถานที่ปฏิบัติ มีอาคารนอน ห้องน้ำห้องสุขา แยกเพศชายหญิงไว้รองรับ และมีความสงบเหมาะแก่ผู้เข้าปฏิบัติธรรม

6) วัดศรีรองเมือง ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง

6.1) ความเป็นมา

วัดศรีรองเมือง เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ในตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง สร้างโดยพ่อเฒ่าจางตะก่าอินตะ คหบดีชาวไทใหญ่ ที่เข้ามาทำไม้ในเมืองลำปาง ของบริษัทบอมเบย์เบอร์ม่า สร้างวัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2447 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เหตุที่มีอาชีพอัดไม้โค่นต้นไม้ในป่า จึงได้สร้างวัดศรีรองเมืองนี้ได้เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ขอขมาต่อธรรมชาติ โดยใช้ช่างฝีมือชาวพม่าในการบูรณะจากวัดเดิมที่มีอยู่ก่อน ชื่อวัดศรีรองเมืองสะกดเพี้ยนมาจากชื่อเดิมที่เรียก วัดศรีสองเมือง ซึ่งสร้างขึ้นบนพื้นที่ของสำนักสงฆ์อันมีชื่อตามนามสกุลของผู้บริจาคที่ดิน สำนักสงฆ์ศรีสองเมือง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2434 วัดนี้เดิมชื่อ วัดท่าครวน้อยพม่า ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนและกำหนดขอบเขตวิหารของวัดศรีรองเมืองไว้ในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 98 ตอนที่ 177 ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2524

6.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) วิหาร มีลักษณะแบบวิหารไทใหญ่ในภาคเหนือซึ่งมีลวดลายสลักปิดทองและเครื่องไม้ประดับที่สวยงาม วิหารเป็นอาคาร 2 ชั้นมีหลังคาซ้อนกันแบบพม่า ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ส่วนชั้นบนทำด้วยไม้ ภายในวิหารประดิษฐานพระประธานที่ทำจากไม้ขนาดใหญ่อยู่ตรงกลางของเรือนยอด บนวิหารที่เป็นเรือนไม้นั้นมีเสากลมใหญ่เรียงรายกันหลายต้น แต่ละต้นประดับประดาด้วยลวดลายจำหลักไม้และกระจกสีแวววับสวยงาม ตัววิหารสร้างด้วยไม้สัก หลังคาซ้อนเป็นชั้น ๆ

แบบพม่า มีลายฉลุบนสังกะสี ใช้ประดับบนจั่วและเชิงชายคา ส่วนเสาไม้ในวิหารประดับด้วยกระจกหลากสี เดิมภายในวัดศรีรองเมืองมีทั้งวิหารใหญ่และวิหารน้อย สำหรับวิหารน้อยนั้นมีอยู่ถึง 9 หลัง แต่ปัจจุบันวิหารน้อยเหล่านั้นปรักหักพังไปจนหมดสิ้น จึงเหลืออยู่เพียงวิหารใหญ่ซึ่งเป็นวิหารประธานของวัดเพียงหลังเดียว ปัจจุบันวัดมีอายุประมาณ 103 ปี ภายในวิหารมีเสาไม้ตกแต่งด้วยศิลปะการปั้นรักเป็นลวดลายเครือดอกไม้ พันธุ์พฤกษา แล้วประดับด้วยกระจกหลากสี โดยเฉพาะเสาหน้าพระประธานจะปั้นรักเป็นรูปเทพารักษ์ คน ยักษ์ วานร และสัตว์ป่า เหมือนในป่าหิมพานต์ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2448 โดยใช้เวลาสร้างอยู่ประมาณ 7 ปี ภายในวัดนี้จะมีทั้งวิหารใหญ่และวิหารน้อย สำหรับวิหารน้อยนั้นมีอยู่ถึง 9 หลัง แต่ปัจจุบันวิหารน้อยเหล่านั้นปรักหักพังไปจนหมดสิ้น จึงเหลืออยู่เพียงวิหารใหญ่ซึ่งเป็นวิหารประธานของวัดเพียงหลังเดียวสำหรับวิหารศรีรองเมืองนี้เป็นอาคาร 2 ชั้น มีหลังคาซ้อนกันแบบพม่า ส่วนที่เป็นชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ส่วนบนทำด้วยไม้มีพระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะพม่าแบบมณฑลพะเยา จำนวน 3 องค์ พระประธานองค์ใหญ่ห่มจีวรเฉลียง มีพระบรมสาทิสลักษณ์ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ท่านได้เสด็จพระราชดำเนินมาในปี พ.ศ.2475 ประดิษฐานอยู่ที่เสาไม้ต้นด้านหน้า เมื่อเข้าประตูวิหารไปแล้วจะอยู่ทางด้านซ้ายมือ ได้จารึกข้อความไว้ว่า “พระราชทานให้ไว้ นายสา่งโต แม่จันทรพอง กับพวกที่ได้บริจาคทรัพย์ 18,187 บาท สร้างอุโบสถ ปฏิสังขรณ์กุฏิ และเครื่องอุปกรณ์สงฆ์ วัดศรีรองเมือง (ท่าคะน้อย) ลำปาง พ.ศ.2475”

(2) พระพุทธรูปบัวเข็ม เป็นพระพุทธรูปพระประธานไม้สักทองปางมารวิชัยแกะสลักจากไม้ศิลปะพม่า พุทธลักษณะนั่งขัดสมาธิเพชร หน้ากลม คิ้วโก่ง จมูกค่อนข้างสั้น แกะสลักโดยช่างพม่าชาวเมืองมณฑลพะเยา มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปองค์นี้ว่า สมัยก่อนมีไม้สักท่อนขนาดมหึมาไหลมาตามแม่น้ำวังแล้วมาติดอยู่ที่ทำน้ำหลังวัดศรีรองเมือง ชาวบ้านจึงได้ช่วยกันนำท่อนไม้สักมาเก็บรักษาไว้ที่วัดและกราบไหว้กัน จนวันหนึ่งมีฝนตกฟ้าร้องลมพัดแรงมากปรากฏว่าเทียนที่จุดไว้บนท่อนไม้ไม่ยอมดับ ศรัทธาชาวบ้านพร้อมด้วยพ่อเฒ่าจองค์เก่าอินตะ จึงได้ให้ช่างมาแกะสลักเป็นพระพุทธรูปแบบพม่าแล้วจึงนำมาประดิษฐานไว้ที่วิหารวัด

(3) ประตูวิหาร เมื่อขึ้นมาบนวิหารจะเห็นช่องประตูเรียงกันหลายช่องทุกช่องเปิดรอนักท่องเที่ยวและพุทธศาสนิกชนอยู่ทุกวัน มองเข้าไปด้านในจะเห็นพระพุทธรูปประดิษฐานเรียงกันชิดผนังอีกด้านหนึ่ง หันหน้าออกมาทางประตู ส่วนเสาทุกต้นประดับกระจกสีทั่วทั้งต้นตั้งแต่โคนเสาไปจนถึงยอดเสา นอกจากนี้ ประตูด้านหลังเป็นอีกจุดหนึ่งที่วิหารลักษณะเดียวกันนี้จะยังมีทุกวัดก็คือประตูที่กั้นระหว่างวิหารหรืออุโบสถกับห้องอื่น ๆ ของอาคาร เช่นกุฏิสงฆ์ ห้องครัว เป็นต้น หรือบางทีก็เป็นประตูทะลุออกด้านหลังของวิหาร มีบันไดลงได้อีกด้านหนึ่ง

(4) พระประธาน เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย โดยใช้ศิลปะพม่าในการสร้าง ประดิษฐานอยู่ในอาคารที่แบ่งด้วยเสาออกเป็นสี่ช่วงหรือสี่ห้องแต่ไม่มีผนัง ด้วยเหตุนี้

พระประธานจึงไม่สามารถประดิษฐานอยู่ตรงกลางได้ นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปประดิษฐานในปราสาทที่สวยงาม ทั้งหมดเรียงกันชิดแนวผนัง กันด้วยรั้วเหล็ก ถัดออกมาเป็นเขตอาสนที่นึ่งสำหรับสงฆ์ แล้วก็เป็นที่สำหรับพุทธศาสนิกชน ประชาชนนิยมนำเอาน้ำดื่มมาถวายเรียงรายอยู่ตามแนวรั้วเหล็ก

6.3) อັตลัษณ์และเอกลัษณ์ที่โดดเด่น

วัดศรีรองเมืองมีพระวิหารไม้สักทองที่สวยงามที่สุดในจังหวัดลำปาง กล่าวกันว่าเหมือนวิมานของพระอินทร์ สร้างขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ใช้เวลาสร้างถึง 7 ปี กำเนิดขึ้นในดินแดนที่เมื่อก่อนเต็มไปด้วยป่าสัก ภายในมีศิลปะพม่าที่น่าสนใจคือ วิหารที่มีหลังคาซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ภายในมีเสาที่โดดเด่น เสาทุกต้นของวิหารมีการใช้กระจกสลัปลวดลายทองตั้งแต่โคนเสาจนถึงปลายเสา บางส่วนของจั่วหลังคาได้ถอดแบบมาจากปราสาทเมืองมณฑลเลย์ ภายในวิหารชั้นบนของวัดนั้นมีความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร คือเป็นเรือนไม้ที่มีเสากลมใหญ่เรียงรายกันอยู่หลายต้น แต่ละต้นประดับด้วยกระจกสีต่าง ๆ มีทั้งสีเขียว ขาว ชมพู น้ำเงินและเหลือง เป็นลวดลายเครือดอกไม้พันธุ์พฤษชาติ เฉพาะเสาน้ำพระประธานจะปั้นรักเป็นรูปเทพารักษ์ คน ยักษ์ วานร และสัตว์ป่าเหมือนในป่าหิมพานต์ ด้วยแสงสว่างของกระจกสีที่ประดับตกแต่งอยู่ทั้งรอบเสาและบนเพดานทำให้เกิดแสงสะท้อนแสงออกมาสร้างแสงสว่างแก่วิหาร นอกจากนั้นในยามที่แสงสว่างเปลี่ยน สีของกระจกก็วูบไหวลือแสงแดดที่สาดเข้ามาจากภายนอก มีความสวยงามเป็นอย่างยิ่ง ภายในวิหารประดิษฐานพระประธานที่ทำจากไม้ขนาดใหญ่อยู่ตรงกลางของเรือนยอด บนพระวิหารที่เป็นเรือนไม้นั้นมีเสากลมใหญ่เรียงรายกันหลายต้น แต่ละต้นประดับประดาด้วยลวดลายจำหลักไม้และกระจกสีแวววับสวยงาม นอกจากนี้จุดเด่นของศิลปกรรมพม่าที่วัดศรีรองเมืองอยู่ที่ลวดลายฉลุโลหะและไม้ที่ประดับอยู่ตรงเชิงชายของหลังคาแต่ละชั้น สำหรับลวดลายที่ฉลุด้วยแผ่นโลหะบาง ๆ นั้นนอกจากจะให้ความงามในเรื่องช่องไฟและการประดิษฐ์แล้ว ยังให้ความรู้สึกอ่อนไหวราวกับว่าลวดลายต่าง ๆ นั้นพริ้วไหวไปตามลม รวมทั้งความใหญ่โตของพระพุทธรูปบัวเข็ม และเสาไม้เกะสลักนั้น ทำให้เราสามารถเห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของธุรกิจการค้าไม้ในอดีต ที่ชาวพม่านั้นได้เข้ามาทำการค้าไม้และมีความเชื่อที่ว่า ในต้นไม้ทุกต้นจะมีเทวดาและผีสิงอยู่ เมื่อได้ตัดต้นไม้ลงแล้วจึงจะต้องสร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นที่พักให้แก่เทวดาและผีสิงที่เราได้ไปตัดต้นไม้ไป เราจึงได้พบเห็นวัดรูปแบบพม่าที่มีการใช้ไม้สักในการสร้างและศิลปะการแกะสลักของช่างพม่าในลำปางอยู่มากมาย และวัดนี้ก็เป็นหนึ่งในวัดรูปแบบพม่าในลำปางที่สวยงามและไม่ควรพลาดแก่การมาเยี่ยมชมเลยทีเดียว

7) วัดพระธาตุจอมปิง ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา

7.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุจอมปิง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 บ้านจอมปิง ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ความเป็นมาของวัดตามตำนาน พบว่า พระนางจามเทวีขณะมาสร้างวัดพระธาตุลำปางหลวงเสร็จแล้วก็ได้มาสร้างวัดพระธาตุจอมปิงอีก จากนั้นวัดก็ร้างไป ต่อมาท่านนันทปัญญา พี่เลี้ยงของพระเจ้าลกคำ (เจ้าติโลกราช เจ้าเมืองเชียงใหม่) ได้มาทำการบูรณะ ซึ่งเมืองนี้มีชื่อว่า จุมภิตาราม ท่านนันทปัญญา มีเพื่อนชื่ออ้ายจอมแพร์ ทั้งสองได้สร้างวัดคนละวัด วัดที่อ้ายจอมแพร์สร้าง คือวัดจอมปิงลุ่มปัจจุบันนี้ วัดที่ท่านนันทปัญญาสร้างชื่อวัดจอมพี่เลี้ยง (วัดพระธาตุจอมปิง) ในปีพุทธศักราช 2000 ได้เกิดศึกพระยาใต้ (สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา) ยกทัพมาประชิดเมืองลำปาง เจ้าหมื่นดั่งนครไม่อยู่ไปราชการที่เชียงใหม่ เหลือแต่พระนางจามเทวีกำลังตั้งครรภ์เจ้าหาญแต่ท้อง ได้แต่งกายเป็นชายออกไปสู้รบจนกองทัพพระยาใต้พ่ายไป เมื่อเจ้าหมื่นดั่งนครและเจ้าติโลกราชทราบ ก็ยกกองทัพจากเมืองเชียงใหม่มาช่วยสถานที่รบเรียกว่า "มหาสนุก" และได้ฉลองชัยชนะที่วัดนี้ พระนางได้สร้างเจดีย์ไว้อีกหนึ่ง ส่วนฐานฐานดังกล่าวข้าวเปลือก ได้ตั้งชื่อเสียใหม่ว่า "วัดจอมพิงค์ชัยมงคล" จนเพี้ยนมาเป็นจอมปิงในปัจจุบัน

7.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) วิหารหลวง เมื่อเดินผ่านซุ้มประตูโขงหน้าวัดเข้ามาก็จะเห็นวิหารหลังใหญ่อยู่ตรงหน้า มองไม่เห็นเลยว่ามีพระธาตุอยู่ด้านหลัง พระวิหารหลวงวัดพระธาตุจอมปิงมีขนาดกว้าง 14.5 เมตร ยาว 29 เมตร ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันครุบาศรีวิชัยบูรณะ เมื่อปี พ.ศ. 2470 นอกจากนั้นยังมีธรรมมาสน์โบราณภาพพุทธประวัติ ด้านรอบนอกมีรูปปั้นยักษ์ เสือ ช้าง พญานาค อยู่ตามประตูเข้าด้านต่างๆ ซ่างพระวิหารหลวงเป็นพระอุโบสถ ซึ่งได้รับการบูรณะขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ.2501 ภายในมีพระพุทธรูป ตู้ใส่พระธรรมโบราณ เมื่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาวัดพระธาตุจอมปิง มักไม่พลาดที่จะเข้าไปชมเงาของพระธาตุจอมปิง ซึ่งเป็นภาพสะท้อนสี่ธรรมชาติผ่านรูเล็กๆ ที่หน้าต่างมาตกกระทบพื้นพระอุโบสถ นับเป็นสิ่งมหัศจรรย์ ว่ากันว่าในลำปางมีวัดที่สามารถมองเห็นเงาพระธาตุได้อย่างชัดเจนมีอยู่เพียง 2 วัดคือ ที่วัดพระธาตุลำปางหลวงกับวัดพระธาตุจอมปิงแห่งนี้

(2) พระธาตุจอมปิง เป็นองค์พระธาตุขนาดกว้าง 18 เมตร สูง 34 เมตร เคยถูกฟ้าผ่าในปี พ.ศ.2500 ทำการบูรณะใหม่อีกหลายครั้ง ปรากฏตามตำนานกล่าวว่าบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (กระดูกซี่โครงด้านซ้าย) ด้านหน้าองค์เจดีย์เป็นพระวิหารหลวง ครุบาศรีวิชัยเคยมาบูรณะเมื่อปี พ.ศ.2470 ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยสูง 7 เมตร

(3) พระประธาน ภายในมีพระพุทธรูปปางมารวิชัยเป็นประธาน หน้าตักกว้าง 2.2 เมตร สูง 7.30 เมตร ไม่ปรากฏพระนามขององค์พระ แต่เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่วัดพระธาตุจอมปิง พระวิหารหลวงจะปิดเวลาประมาณ 5 โมงเย็น

(4) พระอุโบสถ จากองค์พระธาตุจะมองเห็นอุโบสถหลังนี้อยู่ใกล้ๆ กัน ขนาดของอุโบสถนั้นเล็กมากเมื่อเทียบกับพระวิหารหลวง คือมีขนาดกว้าง 6.6 เมตร ยาว 11.2 เมตร บูรณะเมื่อปี 2501 ภายในมีพระประธานปางมารวิชัย ฐานกว้าง 1.1 เมตร สูง 1.7 เมตร มีตู้ใส่พระธรรมโบราณ 2 ใบ มีเงาพระบรมธาตุเป็นภาพสะท้อนสี่ธรรมชาติที่ถูกค้นพบโดยบังเอิญในปี พ.ศ. 2513 ตอนที่เด็กวัดมาเล่นซ่อนหาแล้วปิดประตูโบสถ์จนเห็นเงาพระธาตุที่พื้นโบสถ์ลอดช่องเล็กๆ ที่บานหน้าต่างเข้ามา เกิดเป็นความอัศจรรย์แก่ผู้ที่ได้พบเห็น หลังจากนั้นข่าวการพบเงาพระธาตุก็แพร่ไปทั่ว ชาวบ้านต่างเดินทางกันมาชมปรากฏการณ์นี้ จนมีชื่อเรียกกันมากมาย เช่น วัดพระธาตุเงาทอง วัดพระธาตุสองเงา วัดพระธาตุมหัศจรรย์ วัดพระธาตุเงาสี เป็นต้น

(5) เงาพระธาตุจอมปิง หลังจากที่ได้ค้นพบเงาพระธาตุ ทางวัดจึงได้จัดทำฉากรับภาพเงาพระธาตุใกล้ๆ กับบานหน้าต่าง เงาของพระธาตุเป็นภาพสีและเป็นเงากลับหัว การเกิดเงาของพระธาตุเกิดได้ทั้งกลางวัน กลางคืน ขอเพียงมีแสงส่องไปที่องค์พระธาตุ หรือแสงจันทร์ ก็เกิดเงาขึ้นในตำแหน่งเดิมตลอดเวลา ความมหัศจรรย์นี้พบอยู่เพียงในวัด 4 แห่งของจังหวัดลำปาง คือ วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุจอมปิง (อำเภอเกาะคา) วัดอักโขชัยคีรี และวัดผาแดงหลวง (อำเภอแจ้ห่ม)

(6) อาคารพิพิธภัณฑ์เป็นอาคารชั้นเดียว ภายในห้องโถง กลางห้องตั้งตู้จัดแสดงทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 6x2 เมตร ปิดกระจกโดยรอบ 1 ตู้ ภายในตู้จัดแสดงโบราณวัตถุที่ขุดพบบริเวณวัด อาทิ เศษภาชนะดินเผา กำไลหิน กำไลสำริด ใบหอก ลูกปัด ต่างหู นอกจากนี้จัดมีของสะสมของวัด ได้แก่ พระพุทธรูป กล้องสุบยาดินเผา ที่ใส่ดินปืนทำจากเขาสัตว์ ฝ้ายันต์ ตะกรุด เขียนหมาก โดยจัดวางเรียงเป็นกลุ่มพร้อมป้ายคำบรรยายวัตถุภาษาไทยบางรายการ ด้านบนของตู้ติดตั้งหลอดไฟลูออเรสเซนต์สีต่างๆ เพื่อให้แสงสว่างแก่โบราณวัตถุศิลปวัตถุที่จัดแสดง ด้านข้างตู้จัดแสดงใหญ่ ยังมีตู้เก็บคัมภีร์ใบลานอีกหนึ่งตู้ และมีแทนประดิษฐานรูปปั้นของหลวงพ่อก้าว จิระมโหม (ไชยราช) อดีตเจ้าอาวาส พร้อมป้ายประวัติชีวิตของหลวงพ่อก้าวที่เขียนด้วยลายมือบนฝาผนังด้านหลัง

(7) ศาลเจ้าพ่อม้าขาว ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังของวัด ตามตำนานกล่าวว่า เมื่อครั้งที่เจ้าเมืองได้สร้างเมืองเสร็จต้องการคนเฝ้าบ้านเมือง เลยประกาศออกไปหาคนเฝ้า ต่อมาชายผู้หนึ่งได้ขี่ม้าขาวเข้ามาอาสาจะเฝ้าเมืองนี้ให้ ทราบชื่อภายหลังว่า หนานกัณฑ์ยะ ซึ่งเป็นพระแล้ว ลี้กออกมา จากนั้นท่านก็ได้ทำพิธีประหารตัวเองด้วยการตัดคอ นำร่างฝังไว้บริเวณเมืองนี้ ชาวบ้านจึงพากันขนานนามท่านว่า “เจ้าพ่อม้าขาว”

7.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุจอมปิง เป็นวัดศิลปะแบบล้านนา โดดเด่นเห็นได้ชัดที่ลักษณะตัวของพระธาตุที่สวยงามอร่ามด้วยสีทอง และฐานเป็นลักษณะย่อมุม องค์พระธาตุภายในบรรจุพระบรม

สารีริกธาตุไว้ สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าติโลกราช อุตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดนี้คือ การเกิดเงาสะท้อนเป็นภาพสีธรรมชาติขององค์พระธาตุ ผ่านรูเล็กบนหน้าต่างมาปรากฏบนพื้นภายใน พระอุโบสถตลอดเวลาที่มีแสงสว่างทั้งกลางวันและกลางคืน จุดสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาแวะเวียนมาที่วัดพระธาตุจอมปิงก็คือ การได้สักการะองค์พระบรมธาตุ ชมความสวยงามของพระธาตุ และความอัศจรรย์ของพระธาตุหัวกลับ ซึ่งมีคุณลุงผู้ดูแลคอยให้คำแนะนำและดูแลเรื่องการส่องพระธาตุหัวกลับ ในโบสถ์หลังเล็ก ๆ ที่เราจะต้องเดินเข้าไปอยู่ในความมืด ถึงจะมองเห็นแสงที่ลอดผ่านรูเล็ก ๆ จากหน้าต่าง แล้วเกิดเป็นภาพหักเห เป็นพระธาตุหัวกลับ บนผืนผ้าสีขาวที่ได้เตรียมไว้ให้ นับว่าเป็นความอัศจรรย์อย่างยิ่ง ทั้งนี้ เงาสะท้อนพระธาตุเจดีย์นี้มีมานานแล้วแต่ไม่มีใครสังเกตเห็น ชาวบ้านที่มาทำบุญหรือมาฟังธรรมในวันสำคัญทางศาสนาตอนกลางคืน หรือวันขึ้น 15 ค่ำที่มีพระจันทร์เต็มดวง จะปรากฏเงาพระธาตุทอดเป็นแนวยาวขึ้นบนพื้นปูนภายในโบสถ์หลังเก่า ครั้ง แรกก็ไม่มีใครรู้ เพราะเป็นภาพที่เลื่อนรางไม่ชัดเจน และรูปทรงพระเจดีย์ก็เหมือนภาพถูกยัดให้ยาวขึ้น เมื่อหลายคนช่วยกันดู จึงรู้ว่าเป็นเงาสะท้อนของพระธาตุฯที่ผ่านช่องรูเล็กๆเท่าปลายนิ้วก้อยของบานหน้าต่างที่ปิดไว้ จากนั้นก็บอกต่อให้ชาวบ้านคนอื่นๆได้รู้จนปรากฏเป็นข่าวไปทั่วประเทศ ทุกวันนี้ยังมีประชาชนและนักท่องเที่ยวเดินทางมาชมกันอย่างไม่ขาดสาย จนทางวัดต้องจัดให้เข้าชมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องน่าแปลก และค่อนข้างลงตัวพอดีที่สามารถเห็นได้ภายในโบสถ์เก่าแก่แบบล้านนาที่มีอายุหลายร้อยปี นอกจากนี้ ภายในบริเวณวัดยังมีพิพิธภัณฑ์ จัดแสดงโบราณวัตถุต่างๆ เช่น เศษภาชนะดินเผา ตะขอสำริด กำไลหิน กำไลสำริด ใบหอก เป็นต้น ที่ขุดเจอในบริเวณวัดและพื้นที่ใกล้เคียง

8) วัดศาสนโชติการาม ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง

8.1) ความเป็นมา

วัดศาสนโชติการาม หรือวัดป่าฝาง สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่เลขที่ 69 ถนนสนามบิน ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีเนื้อที่ 7 ไร่ 1 งาน 60 ตารางวา ที่มาของชื่อวัดสันนิษฐานว่าเดิมภายในวัดน่าจะมีต้นฝางอยู่มากคล้ายกับป่าวัดศาสนโชติการามนี้มีมีอุโบสถที่เป็นอาคารแบบพม่าผสมตะวันตกแบบที่ปรากฏความนิยมมาก่อนแล้วในมณฑลพายัพ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2435 สมัยรัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี โดยพ่อเฒ่าอู๋ส่วยอั้งและแม่เฒ่าคำหวาน สุวรรณอั้ง สอนสามภรรยา คหบดีชาวพม่าที่มีจิตศรัทธาเลื่อมใสอย่างแรงกล้า ปราบปรามความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา ครั้งที่ได้มาประกอบอาชีพป่าไม้ในนครลำปาง เมื่อได้สร้างวัดศาสนโชติการาม (วัดป่าฝาง) เมื่อปีพุทธศักราช 2435 จึงได้อาราธนาพระสงฆ์เข้าอยู่จำพรรษา และอุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา ครั้งถึงปีพุทธศักราช 2499 จึงได้ให้หม่องตีกับเหล่ามคทายกไปขออนุญาต เพื่อขอเขตอุโบสถจากเจ้าผู้ครองนครลำปางในสมัยนั้น คือ เจ้าหลวงบุญวาทย์ วงศ์มานิตย์ เพื่อทำหนังสือขอรบบังคมทูลต่อพระเจ้าแผ่นดินสยาม ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ

เป็นล้นพ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปิยมหาราชทรงมีพระบรมราชโองการ พระราชทานมา ดังนี้ “ที่ 76/147 มีพระบรมราชโองการประกาศไว้แก่ชนทั้งปวงว่า ที่เขตพระอุโบสถ ป่าฝาง ตำบล บ้านป่าขาม แขวงเมืองลำปาง โดยยาว 10 วา กว้าง 10 วา หม่อมตึกกับทนายและราษฎรได้ให้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอเป็นที่วิสุคามสีมา พระเจ้าแผ่นดินสยาม ได้ทรงยินยอมอนุญาตแล้ว โปรดให้กรรมการปักกำหนดให้ตามประสงค์ ทรงพระราชอุทิศที่นั้นให้เป็นทีวิสุคามสีมา ยกเป็นแผนกหนึ่งต่างหากจากพระราชอาณาเขต เป็นที่สำหรับพระสงฆ์แต่จากอุทิศทั้งสี่ทำสังฆกรรมมีอุโบสถกรรม เป็นต้น” พระราชทานมาตั้งแต่วันที่ 30 กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก 125 พระพุทธศาสนากาล 2449 พรรษา เป็นวันที่ 13775 ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ด้านบนกลางและด้านล่างกลางทรงประทับตราแผ่นดิน และมีอักษรขอมเขียนไว้อีกสองแถว (คัดลอกจากสำเนาพระบรมราชโองการที่ให้ไว้กับวัดป่าฝางศาสนโชติการาม) เมื่ออุสูส่วนอัครได้ถึงแก่นิจกรรม แม่เฒ่าสำ วงศ์พรหมมินทร์ ซึ่งเป็นบุตรของพ่อเฒ่าอุสูส่วนอัครและแม่เฒ่าคำหวาน ได้อุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาต่อมา เมื่อแม่เฒ่าสำ วงศ์พรหมมินทร์ ได้ถึงแก่นิจกรรมลง จึงมอบหมายให้คุณแม่เหม สุวรรณอัคร ซึ่งเป็นบุตรของอุสูส่วนอัครและแม่เฒ่าหวาน ได้ทำนุบำรุงวัดศาสนโชติการาม (วัดป่าฝาง) เป็นรุ่นที่สอง จนกระทั่งคุณแม่เหม สุวรรณอัคร ถึงแก่นิจกรรม คุณสมพร โอสถานุเคราะห์ เป็นบุตรตรีของคุณแม่เหม สุวรรณอัคร เป็นผู้อุปถัมภ์ผู้ดูแล ตลอดจนบูรณปฏิสังขรณ์ สิ่งก่อสร้างภายในวัดศาสนโชติการาม (วัดป่าฝาง) เป็นรุ่นที่สามให้ความเจริญรุ่งเรืองอยู่คู่พระพุทธศาสนาสืบไป

8.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระธาตุเจดีย์ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งได้อัญเชิญมาจากพม่า เมื่อ พ.ศ. 2449 พระธาตุสี่ทองได้ลงรักปิดทอง มีความโดดเด่นเป็นสง่าซึ่งมองเห็นแต่ไกล ส่วนฐานของพระธาตุจัดไว้เป็นแปดเหลี่ยม ในแปดเหลี่ยม จะทำเป็นซุ้มสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปหินอ่อน ซึ่งมีความหมายถึงทิศทั้ง 8 หรือมรรค 8 ผล 8 เมื่อวัดโดยรอบกับส่วนสูงของพระธาตุ จะมีความกว้างและยาวเท่ากันคือ 45 เมตร พระธาตุเจดีย์องค์นี้เป็นเจดีย์ที่มีความโดดเด่นและมีความสวยงามด้วยศิลปะแบบพม่า มีรูปทรงแปดเหลี่ยม และมีพระธาตุบุรฉัตรล้อมรอบอีกหลายองค์ รอบฐานของพระเจดีย์มีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวัน ทั้งหมด 8 ซุ้ม ภายในพระเจดีย์ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

(2) เสาหงส์ เสาหงส์ เป็นสัญลักษณ์ของวัดมอญ ซึ่งเป็นของชาวมอญที่มาจากเมืองหงสาวดี วัดมอญทุกวัดจะต้องมีเสาหงส์เป็นสัญลักษณ์วัดป่าฝางหรือวัดศาสนโชติการามเป็นวัดที่เก่าแก่มากกว่า 100 ปี ถือเป็นโบราณสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เป็นวัดที่สวยงามวัดหนึ่งของจังหวัดลำปาง

(3) พระวิหาร เป็นวิหารครึ่งตึกครึ่งไม้มีหลังคาซ้อนกันหลายชั้นตามรูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบพม่า ภายในพระวิหาร นอกจากเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย

ศิลปะพม่า 3 องค์แล้ว ยังมีสิ่งสวยงามให้เราได้ชมกัน เช่น เพดานพระวิหารที่มีการประดับตกแต่งด้วยกระจก และเสากภายในพระวิหารที่มีสีทอง ลักษณะครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น ภายในวิหารชั้นบน เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปที่เก่าแก่แบบพม่า ซึ่งมีพุทธลักษณะงดงาม ฐานชุกชี ชุ่มด้านหลังของพระพุทธรูป ฝ้าเพดาน บัวหัวเสา ตลอดจนกรอบเสาประดับด้วยกระจกหลายสีที่บรรจงวิจิตรอย่างสวยงาม มีลวดลายของไม้แกะสลัก ได้ลึกรักปิดทองเป็นอย่างดี หลังคามีการสร้างตามสถาปัตยกรรมลดหลั่นเป็นชั้น ๆ

(4) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วัดวัดศาสนโชติการามหรือวัดป่าฝางแห่งนี้ เป็นวัดที่สร้างขึ้นโดยชาวพม่า ภายในวัดมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่เป็นศิลปะพม่า รวมถึงมีสถานที่สำคัญต่าง ๆ ให้ท่านได้ไปนมัสการและไปชมกัน ดังนั้น ท่านได้ได้มาเที่ยวที่จังหวัดลำปาง หรือมีความชื่นชอบในความงามของศิลปะพม่า จึงพลาดไม่ได้เลยที่จะต้องมาเยือนที่วัดแห่งนี้สักครั้ง

(5) พระอุโบสถ พระอุโบสถแห่งนี้ มีความงดงามด้วยมีหลังคาซ้อนกันหลายชั้นแบบพม่า มีการประดับเสาด้านหน้าพระอุโบสถด้วยปูนปั้นประดับกระจกเป็นลวดลายที่มีความวิจิตรงดงามเป็นอย่างมาก ภายในพระอุโบสถนอกจากเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะพม่าที่มีความงดงามแล้ว ฐานชุกชีของพระประธาน และเพดานของพระอุโบสถยังมีการประดับตกแต่ง ซึ่งมีความวิจิตรงดงามเป็นอย่างมากครับ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2449 ก่อด้วยอิฐถือปูน เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประธานปางฉันทผลสมอ ทรงผ้าลายพันตาฐานชุกชีประดับด้วยลวดลายปูนปั้นเป็นเรื่องราวชาดก ฝ้าเพดานลงรักทาสีแดงชาด ทำเป็นช่องจำนวน 12 ช่อง แต่ละช่องประดับลวดลายปูนปั้นและกระจกสี มีรูปปูนปั้นนกกยูงและรูปเทพคอยรักษาทุกช่อง ส่วนหลังคาเป็นเครื่องไม้ลดหลั่นเป็นชั้น ๆ บริเวณรอบนอกซุ้มประตู หน้าต่าง ประดับตกแต่งลวดลายปูนปั้นเป็นรูปเถาวัลย์ และเทพดาร์กษาประตู หน้าบัน เสาด้านหน้า และเพดาน ประดับด้วยกระจกสีหลากสี ลวดลายของปูนปั้นเป็นรูปดอกไม้เถาวัลย์ อย่างประณีตบรรจงทุกสัดส่วน ปี พ.ศ.2548 คุณสมพร-คุณสุรินทร์-คุณนิติ โอสสถานเคราะห์ ได้มอบหมายให้ท่านพระครูสาธุกิจจรรย์นันทแห่งวัดพระธาตุดอยน้อย จังหวัดเชียงใหม่ ทำการซ่อมแซมให้คงสภาพเดิมและสวยงามยิ่งขึ้น

8.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดศาสนโชติการาม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า วัดป่าฝาง ตั้งอยู่ที่ถนนสนามบิน ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง เป็นวัดสร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยชาวพม่าที่เข้ามาประกอบอาชีพการป่าไม้ในลำปางในยุคนั้น ซึ่งน่าจะเรียกได้ว่าเป็นยุคเฟื่องฟูของกิจการไม้สักความพิเศษของวัดนี้ที่เพียงสัมผัสได้ด้วยตา จะรับรู้ถึงความงดงามด้วยพระเจดีย์ใหญ่สีทองสุกปลั่งแลดูโดดเด่น โดยมีความโดดเด่นทั้งตัวพระธาตุและวิหารไม้สัก ซึ่งสร้างขึ้นตามแบบศิลปะพม่า โดยเฉพาะวิหารไม้ที่อยู่ใกล้กับพระธาตุ ซึ่งมีหลังคาซ้อนกันเป็นชั้น ๆ งดงามและน่าศรัทธาสุด ๆ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปศิลปะมณฑลเลย ทั้งนี้ยังมีวิหารทรงพม่า อายุกว่า 100 ปี เจดีย์รูปทรงแปดเหลี่ยมมีพระพุทธรูป

ประจำวันเกิดที่สัมพันธ์กับทิศทั้งแปดและสัตว์ประจำปีเกิดตามคติของชาวพม่า - ไทใหญ่ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เสาหงส์และพระประธานศิลปะแบบพม่า อีกทั้งยังเป็นที่ยังเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่อัญเชิญมาจากพม่าเมื่อประมาณ พ.ศ. 2449 ในส่วนของวิหารนั้น เป็นเรือนไม้ทั้งหลังหลังคาซ้อนกันเป็นชั้น ๆ แบบพม่าขณะที่พระอุโบสถขนาดเล็กก็มีหลังคาเครื่องไม้แบบพม่าประดับด้วยลวดลายเครือเถาปูนปั้นเหนือ บานประตูสวยงามซึ่งภายในประดิษฐานพระทับทิมพม่าซึ่งห่มจีวรประดับด้วยทับทิมสวยงามและหาได้ยากมาก นอกจากนี้ยังมีรูปแบบสถาปัตยกรรมพม่าในสมัยราชวงศ์คองบองตอนปลาย สกุลช่างมันตะเล่ย์ ที่แผ่อิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคนี้ (ภาคเหนือของไทย) ก่อนจะตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ สถาปัตยกรรมที่โดดเด่นมีเอกลักษณ์ส่วนใหญ่เป็นวิหารไม้ หลังคาซ้อนกันหลายชั้น ที่เรียกว่า พญาธาตุ

9) วัดปงยางคก ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร

9.1) ความเป็นมา

วัดปงยางคก เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ในตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร ลำปาง สร้างขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 1243 มีตำนานเล่าว่า ครั้งเมื่อพระนางจามเทวี ผู้ครองนครหริภุญชัย มาเยี่ยมเจ้านันทยศราชบุตร ผู้มาครองนครเขลางค์ลำปาง ระหว่างเดินทางนำฉัตรทองไปบูชาที่พระธาตุลำปางหลวง ช้างพระที่นั่งย่อตัวหมอบชูงวงคารวะ พระนางเห็นเป็นอัศจรรย์ จึงพักพล ณ ที่นั้น ตกกลางคืน พระนางอธิษฐานว่าอธิษฐานว่าหากมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขอให้ปรากฏขึ้น จากนั้นมีแสงพุ่งออกมาจากจอมปลวก จากนั้นพระนางจามเทวีจึงทรงให้ปลุกมณฑปปราสาท ครอบจอมปลวกไว้ ตลอดจนสร้างสิงห์คาบนาง สร้างกุฏิเจ้านบ แต่ต่อมาเพี้ยนมาเป็น "วัดปงยางคก" ปัจจุบันมณฑปปราสาทประดิษฐานอยู่ในวิหารพระแม่เจ้าจามเทวี สร้างในราว พ.ศ. 2275-2302 เป็นระยะเวลาที่พระยาไชยสงคราม (ทิพย์ช้าง) ผู้ครองเมืองลำปางอยู่จนถึงแก่อสัญกรรม วิหารมีขนาดกว้าง 3 ห้อง ยาว 5 ห้อง ไม่มีประตูหน้าต่าง หลังคาลาดชั้น ด้านหน้า 3 ชั้น ด้านหลัง 2 ชั้น ฝืนหลังคา 2 ตับ ซ่อฟ้า ป่านลม โครงสร้างของวิหารทั้งซื่อคานเสาเขียนลายทอง หน้าบันผนังด้านยาวเป็นฝ้าย้อย คือทำด้วยไม้เข้าเตี้อยเป็นแผง ปิดลงมาประมาณครึ่งเสา ฝาด้านในเขียนภาพและลวดลายตกแต่ง ห้องทำวิหารก่อผนังทับ ด้านทิศใต้ของห้องที่สามและห้องที่สี่ ก่อผนังเจาะช่องแสงเพื่อกันฝนสาด ห้องทำวิหารเป็นที่ตั้งของมณฑปประดิษฐานพระประธาน มณฑปทรงปราสาท หรือเรียกว่า โขงพระเจ้า งดงามด้วยปูนปั้นและลวดลายประดับ ปัจจุบันวิหารจามเทวีได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และเป็นสถาปัตยกรรมด้านอนุรักษ์ดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยาม เมื่อ พ.ศ. 2543 นอกจากนี้ วัดปงยางคกนี้ ยังมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน เพราะเป็นถิ่นกำเนิดของเจ้าหนานตีบจ้าง (เจ้าพระยาสุรเวทชัยสงคราม) วีรบุรุษแห่งเขลางค์นคร ผู้กู้อิสรภาพจากพม่าเข้าศึก อันเป็นต้นตระกูลของเจ้าผู้ครองนครในภาคเหนือมาตั้งแต่อดีต อีกประการหนึ่งก่อนที่เจ้า

หนานตีบจ้างจะได้ปราบดาภิเษกเป็นเจ้าพระยาสุรเวทย์สังครามขึ้นปกครองเขลางค์นครลำปาง พระองค์ก็ได้เคยอยู่ ณ วัดปงยางคคณ์มาก่อนจึงถือว่าเป็นวัดประวัติศาสตร์ของลานนาไทยที่มีความสำคัญยิ่งทีเดียว

9.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) วิหารจามเทวี วิหารหลังนี้มีความกว้าง 8 เมตร ยาว 15 เมตร มุงด้วยแป้นไม้เกร็ด เป็นวิหารขนาดเล็กศิลปะแบบล้านโบราณยุคหริภุญชัย สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ตอนล่างเปิดโล่งตลอด ไม่มีประตูหน้าต่าง ตอนท้ายสุดของวิหารมีผนังก่ออิฐฉาบปูนทึบสามด้านล้อมกู่พระเจ้าหรือโขงพระเจ้า ลักษณะการก่อสร้างของวิหารจามเทวีเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาสกุลช่างเขลางค์นครว่ากันว่าเป็นวิหารที่มีความสวยงามตามแบบฉบับของสถาปัตยกรรมภาคเหนือ ฐานพระวิหารยกสูงจากพื้นดินหนึ่งฟุต ซึ่งนักประวัติศาสตร์ศิลปะสันนิษฐานว่า แต่เดิมฐานพระวิหารคงจะมีความสูงกว่านี้ แต่เนื่องจากในอดีตมีน้ำหลากพาดินจากที่อื่นมาท่วมทับถมทุกปีเป็นเวลากว่าพันปีมา แล้วขณะเดียวกันความเชื่อในเรื่องการขนทรายเข้าวัดของคนล้านนาที่นิยมนำทรายมาถมในวัดจึงเป็นสาเหตุให้ฐานของวิหารจามเทวีเหลือเพียงหนึ่งฟุต ภายในวิหารจามเทวีมีการเขียนลายน้ำรักปิดทองบนพื้นสีแดง ได้แก่รูปลายกระถาง หรือ หม้อบรูณะชะงูะ ซึ่งหมายถึงความเจริญของหมู่ชนในเขตตำบลปงยางคค และลายกนกเครือเถาวัลย์ ลายเทพยดา ลายดาว ลายเรขาคณิต เป็นต้น

(2) กู่จ้างบ เป็นเสนาสนะที่สร้างขึ้นพร้อมกับวิหารพระแม่เจ้าจามเทวี ในปี พ.ศ. 1253 ต่อมาได้มีการบูรณะเมื่อ ปี พ.ศ.2507 กู่จ้างบเป็นอาคารเล็กๆ หันเข้าหาวิหาร

(3) หอตู้เจ้าตีบจ้าง เป็นชื่อของอาคารที่เขียนตามสำเนียงการออกเสียงของชาวเหนือ หมายถึง ศาลเจ้าพ่อทิพย์ช้าง หมายถึง หนานทิพย์ช้าง (พระเจ้าทิพย์จักรสุลวะฤไชยสังคราม) ย้อนหลังกลับไปในยุคที่มีเจ้าผู้ครองนครลำปาง เป็นตำแหน่งที่เริ่มมาตั้งแต่สมัยหริภุญชัย โดยกษัตริย์พระองค์แรกของนครลำปาง คือ พระเจ้าอนันตยศ ราชบุตรของพระนางจามเทวี พระเจ้าอนันตยศทรงสร้างนครลำปางและขึ้นครองเมืองเมื่อ พ.ศ. 1231 ซึ่งลูกหลานของพระเจ้าอนันตยศยังคงขึ้นครองลำปางสืบต่อมา จนถึงรัชสมัยของพระยาเบิก ในปี พ.ศ. 1838 พระยามังรายแห่งเชียงใหม่ ได้ให้ขุนสงครามยกทัพมาตีนครลำปาง พระยาเบิกทรงช้างออกมากระทำยุทธหัตถี กองทัพนครลำปางแตกพ่าย และพระยาเบิกได้รับบาดเจ็บ พระยาเบิกถูกขุนสงครามปลงพระชนม์ที่บ้านตาล ในเขตนครลำปาง ถือเป็นกาลสิ้นสุดยุคราชวงศ์หริภุญชัยในนครลำปาง

9.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

ความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของวัดนี้ คือ มีวิหารไม้แบบล้านนาเรียกกันว่า วิหารจามเทวี ตามประวัติระบุว่าสร้างเมื่อพ.ศ. 2275 หรือเมื่อราว 285 ปีก่อน จัดเป็นวิหารขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นหลังคาสามชั้น เป็นศิลปะแบบล้านโบราณยุคหริภุญชัยสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ตอนล่างเปิดโล่งตลอด ไม่มีประตูหน้าต่าง ตอนท้ายสุดของวิหารมีผนังก่ออิฐฉาบปูนทึบสามด้านล้อมกู่พระเจ้าหรือ

โฆงพระเจ้า ลักษณะการก่อสร้างของวิหารจามเทวีเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาสกุลช่างเขลางค์นคร ว่ากันว่าเป็นวิหารที่มีความสวยงามตามแบบฉบับของสถาปัตยกรรมภาคเหนือ ทั้งนี้ ผู้ที่มีความสนใจในด้านประวัติศาสตร์ล้านนา ไม่ควรพลาดที่จะไปชมวิหารจามเทวีหลังนี้ เพราะเป็นวิหารที่เก่าแก่อายุกว่าพันปี นอกจากนั้นบริเวณเสาวิหารยังประดับด้วยลายเขียนศิลปะแบบพื้นเมืองเหนือ เขียนด้วยรักปิดทองซึ่งจากวิหารอื่น ๆ ที่เขียนด้วยลายน้ำแต้ม ถือเป็นจิตรกรรมเสาวิหารที่สวยงาม วิจิตรบรรจงด้วยฝีมือของสกุลช่างเมืองเขลางค์ชั้นยอด อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมล้ำค่าของเมืองลำปาง ปัจจุบันวิหารจามเทวีได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในฐานะที่เกี่ยวข้องกับผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในประวัติศาสตร์ชาติไทย ได้แก่ หนานทิพย์ช้าง บรรพบุรุษของเจ้าผู้ครองนครนครแคว้นล้านนา ซึ่งท่านเกิดที่บ้านปางยงคกและได้ศึกษาบวชเรียนที่วัดแห่งนี้ จากความสำคัญของวิหารจามเทวีหลังนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทาน เกียรติบัตรให้แก่วิหารจามเทวีในฐานะสถาปัตยกรรมด้านอนุรักษ์ดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยามฯ เมื่อปี พ.ศ.2543

10) วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว

10.1) ความเป็นมา

วัดจองคำ พระอารามหลวง ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านหวด ห่างจากตัวอำเภอองาวไปทางทิศใต้ประมาณสิบกิโลเมตรตามถนนพหลโยธินลำปาง-งาว เป็นวัดศิลปะไทยใหญ่ผสมพม่า พื้นที่วัดยาวถึงบนเขา สร้างขึ้นเมื่อราวปีพุทธศักราช 2446 ซึ่งเป็นสมัยของเจ้าบุญอุบาทย์ วงศ์มานิต ผู้ปกครองนครลำปางองค์สุดท้าย โดยกลุ่มคนหบดีชาวไทยใหญ่ที่ทำงานในบริษัทบอมเบย์ พร่าซ่า (Bombay Prasa Company) ซึ่งเป็นบริษัทของชาวอังกฤษที่เข้ามาจับสัมปทานทำป่าไม้ในเขตอำเภอองาว ซึ่งเป็นแหล่งที่มีไม้สักทองที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของภาคเหนือ เมื่อคนเหล่านั้นทำไกลถิ่นฐานเดิมมานาน จึงต้องการที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงได้ร่วมมือกันสร้างวัดขึ้น เพื่อเป็นสถานที่ทำบุญและยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ และได้ตั้งชื่อวัดว่า วัดจองคำ จากนั้นจึงได้กราบอาราธนาท่านพระนันท มาเป็นเจ้าอาวาสรูปแรก คำว่า จองคำ เป็นภาษาไทยใหญ่ มาจากคำสองคำคือ คำว่า จอง แปลว่า วัด, วิหาร, หรืออาราม, และคำว่า คำ แปลว่า ทอง (สุวรรณ) เมื่อรวมกันเข้าจึงแปลว่า วัดทองคำ (สุวรรณวิหาร, สุวรรณาราม) ซึ่งมีความหมายว่า วัดที่สง่างามรุ่งเรืองดุจทองคำ และผู้สร้างเป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวยและมีศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา ดุจทองคำแม้ผ่านกาลเวลาไปสักกี่ไม่เศร้าหมอง ยังฉายรัศมีแวววาวดังเดิม เนื่องจากบริเวณที่ตั้งเดิมของวัด เกิดการขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2448 โดยการนำของพ่อเลี้ยงพะกะหม่อง หมอกเรืองใส และพ่อเลี้ยงญาณะ มาลาโยงพร้อมด้วยคณะกรรมการวัดและผู้มีจิตศรัทธาได้ประชุมตกลงย้ายวัดลงมาสร้างใหม่ ณ บริเวณใกล้ที่ตั้งสถานีอนามัยตำบลบ้านหวดในปัจจุบัน

ปีพุทธศักราช 2472 พ่อเลี้ยงพะกะหม่อง หมอกเรืองใส และพ่อเลี้ยง ญาณะ มาลาโยง พร้อมด้วยประชาชนผู้มีจิตศรัทธาได้ร่วมกันสร้างพระวิหารหลังใหญ่ ศิลปะแบบ ล้านนา มีมุขและปราสาท 5 หลัง สร้างด้วยไม้สักทองทั้งหลัง ใช้เวลาในการก่อสร้างประมาณ 3 ปี และได้จัดงานฉลองพระวิหารในปีพุทธศักราช 2475 ในช่วงเวลาที่กำลังก่อสร้างพระวิหารอยู่นั้น ท่านพระนันโท เจ้าอาวาสรูปที่ 1 ได้ลาสิกขาไป หลังจากที่ได้ก่อสร้างพระวิหารเสร็จแล้ว คณะศรัทธา จึงได้กราบอาราธนาท่านพระญะยธัมโมมาเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 2 หลังจากที่ท่านพระญะยธัมโมมา ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสอยู่ปีเศษ ได้ถึงแก่มรณภาพลง ปีพุทธศักราช 2476 พ่อเลี้ยงพรหมมินทร์ กาญจนวงศ์ พร้อมด้วยพ่อเลี้ยงองค์ไก่อ่ กาญจนวงศ์บุตรชาย ได้สร้างถวายพระพุทธรูปเจดีย์ขึ้น มีเจดีย์ องค์ใหญ่อยู่ตรงกลางฐาน และเจดีย์องค์เล็ก 4 องค์อยู่ตามทิศทั้ง 4 มุม ใช้เวลาในการก่อสร้าง ประมาณ 2 ปี ได้จัดงานฉลองในปีพุทธศักราช 2478 โดยยกยอดฉัตรเจดีย์ทั้ง 5 องค์ ปีพุทธศักราช 2480 พ่อเลี้ยงองค์ไก่อ่ กาญจนวงศ์ ได้สร้างถวายศาลาการเปรียญขึ้น 1 หลัง และในปีเดียวกันนั้น ท่านพระญะยธัมโม เจ้าอาวาสรูปที่ 2 ได้ถึงแก่มรณภาพลง หลังจากนั้นคณะกรรมการวัดและทายก ทายิกาจึงได้อาราธนาท่านพระคันธมา มาเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 3 ปีพุทธศักราช 2517 พระวิหารหลัง ใหญ่ของวัดได้ถูกย้ายไปปลูกสร้างที่เมืองโบราณ บางปู สมุทรปราการ และต่อมาไม่นาน ท่าน พระคันธมา เจ้าอาวาสก็ได้มรณภาพลง เมื่อท่านพระคันธมา เจ้าอาวาสรูปที่ 3 ได้มรณภาพแล้ว หลังจากนั้นไม่มีพระภิกษุมาอยู่จำพรรษาเลย มีแต่พระภิกษุมาพำนักอยู่เป็นครั้งคราว 1 เดือนบ้าง 2 เดือนบ้างเท่านั้น จึงทำให้เสนาสนะภายในวัดทรุดโทรมลงตามลำดับ

ปีพุทธศักราช 2524 โดยทางคณะเจ้าภาพเมืองพระ พร้อมด้วยคณะกรรมการ วัดและทายกทายิกาได้กราบอาราธนาหลวงปู่โอภาส โอภาโส มาอยู่จำพรรษาและดูแลวัดเป็นลำดับ มาจนถึงปัจจุบัน เมื่อหลวงปู่โอภาส โอภาโสรับนิมนต์มาจำพรรษาที่วัดจองคำซึ่งมีสภาพเป็นวัด ร้าง ในขณะนั้น มีเนื้อที่เพียง 3 ไร่ สภาพกร้างมีแต่ตอไม้และหญ้าขึ้นปกคลุมบริเวณ พื้นที่เป็น ลุ่ม เป็นดอนสิ่งปลูกสร้างเดิมมีสภาพปรักหักพัง ยกเว้นพระพุทธรูปสมัยเชียงแสนและสมัยสุโขทัยที่ ประดิษฐานงดงามอยู่ ด้วยสภาพเช่นนี้จึงยากที่พระสงฆ์ใหม่จะมาจำพรรษาอยู่ได้ แต่ด้วยศรัทธาอัน แแรงกล้าและความมุ่งมั่นต่อการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่นในวัดจองคำ หลวงพ่อจึงได้ลงมือ แผนวถพื้นที่โดยรอบ พอทุกอย่างเข้าที่เข้าทางแล้ว หลวงปู่จึงได้เริ่มต้นการบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์ขึ้น ก่อนซึ่งเปรียบเหมือนหลักชัยของพระพุทธศาสนา แม้ว่ากุฏิเสนาสนะที่จำวัดจะผุพังลง เพราะขาด ศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนในละแวกนั้นก็จะให้การสนับสนุนเรื่องปัจจัย 4 เนื่องจากปัญหาด้านภาษา ซึ่งเป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร อีกทั้งไม่มีลูกศิษย์ที่จะช่วยสนองงานด้านต่าง ๆ ในเวลานั้น ความยากลำบากจึงเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ แต่จากการบูรณะพัฒนาวัดอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ทำให้วัดจองคำ ได้รับการยกย่องจากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างในปี พ.ศ. 2538 เป็นอุทยานการศึกษา ในปี พ.ศ. 2539 เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างมีผลงานดีเด่น ในปี พ.ศ. 2541 และใน

ปี พ.ศ. 2549 ได้รับการพิจารณาจากวัดราชบูรณะขึ้นเป็น พระอารามหลวงชั้นตรี ในวโรกาสมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

10.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) เจดีย์พุทธคยา เป็นองค์จำลองที่มีขนาดเท่ากับเจดีย์พุทธคยาองค์จริงที่ประเทศอินเดีย ตั้งอยู่ที่วัดจองคำพระอารามหลวง อำเภอเงา จังหวัดลำปาง เป็นหนึ่งในความยิ่งใหญ่และอลังการทางพระพุทธศาสนาที่ควรค่าแก่การไปเยี่ยมชม เจดีย์พุทธคยาองค์นี้มีความสูงถึง 53 เมตร ใช้เวลาในการก่อสร้างนานถึง 3 ปีเต็ม ลวดลายศิลปะโดยรอบจะมีความวิจิตรตระการตา ทั้งลวดลายทางพระพุทธศาสนาแบบอินเดีย และการฉลุลวดลายอันงดงามลงบนองค์เจดีย์ จนเกิดเป็นผลงานศิลปะขนาดใหญ่ที่ดูแปลกตาหาชมได้ยากในเมืองไทย ภายในถูกตกแต่งออกมาได้อย่างโอ้ออลังการ ประดิษฐานพระพุทธรูปเอวไว้หลายองค์ เหมาะสำหรับคนที่อยากจะหาที่สงบ ๆ ในการนั่งทำสมาธิ หรือมาไหว้พระทำบุญ ปัจจุบันองค์เจดีย์นี้ได้กลายเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดลำปาง นักท่องเที่ยวจากทุกสารทิศต่างพร้อมใจกันเดินทางมาแสวงบุญที่องค์เจดีย์แห่งนี้

(2) พระวิหารชัยภูมิ เป็นสถาปัตยกรรมก่อสร้างโดดเด่นเป็นสง่า เป็นศิลปะแบบไทยใหญ่ ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างที่แน่ชัด ตัววิหารชัยภูมิศิลปะแบบไทยใหญ่หลังเดิมถูกรื้อย้ายมาไว้ ณ เมืองโบราณ จังหวัดสมุทรปราการ วิหารไม้หลังที่เห็นปัจจุบันเป็นศิลปะที่สร้างขึ้นใหม่ พระวิหารหลังนี้มีลักษณะกว้างหลังคาหลายชั้น มีทางขึ้น-ลงทางเดียวคือบันไดด้านหน้า ลักษณะของอาคารไม้สีดำทั้งหลังมองภายนอกดูเข้มขลัง ภายในใต้หลังคากลับประดับตกแต่งด้วยสีแดงและสีทองแต่ถ้าหากไม่มาดูภายในมองแต่เพียงจากด้านนอกจะไม่รู้เลย บนพระวิหารชัยภูมิมีหน้าต่างประตูหลายบานลวดลายการแกะสลักสวยงามเป็นแบบเดียวกันทั้งหมด

(3) พระพุทธรูป ในพระวิหารแห่งนี้เป็นที่เก็บรักษาพระพุทธรูปหลายองค์ มีทั้งศิลปะแบบไทยและศิลปะพม่า พระพุทธรูปแกะสลักจากไม้ต้นเดียวกันทั้งองค์ทั้งปางประทับยืนที่ดูเหมือนจะแกะสลักได้ง่าย และปางประทับนั่งซึ่งต้องเขานื้อไม้ออกเป็นจำนวนมาก

(4) อุโบสถวัด มีจุดเด่นที่หน้าจั่วและหน้าบรรณ ที่แกะสลักจากไม้ด้วยรูปพญานาคลวดลายมีเทพพนมแต่ศิลปะแบบพม่า อยู่ตำแหน่งรอบ ๆ อุโบสถเหมือนกับเสมาของวัด ศิลปะแบบไทย ความแปลกของอุโบสถหลังนี้ยังอยู่ที่ตำแหน่งของอุโบสถซึ่งอยู่มุมด้านหน้าซ้ายสุดของวัดด้านข้างของอุโบสถชิดกำแพงข้างวัด

10.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดจองคำ พระอารามหลวง ตั้งอยู่บนทางหลวงลำปาง-เงา (ทางหลวงหมายเลข 1 หรือพหลโยธิน) หากเดินทางมาจากจังหวัดตากหรือกรุงเทพฯ วัดจองคำจะอยู่ซ้ายมือ ด้วยซุ้มประตูสีทองสลักลวดลายสวยงาม กำแพงหินเป็นแนวยาวกว่า 200 เมตร จึงทำให้วัดจองคำเป็นที่สะดุดตาของผู้ที่สัญจรไปมา สภาพรอบนอกของวัด เป็นเขตภูเขา มีภูเขาล้อมรอบซึ่งมีลักษณะเป็นแอ่ง

กะทะ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของต้นน้ำลำธารและมีป่าไม้ล้อมรอบ มีลักษณะเป็นที่ราบ บางส่วนก็เป็นที่คดอຍ เพราะสภาพภูมิประเทศของวัดมีป่าไม้ล้อมรอบแล้วยังประกอบไปด้วยลำน้ำต่าง ๆ จึงทำให้มีอากาศค่อนข้างเย็นสบาย อุตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัด ได้แก่ พระวิหารชัยภูมิ ซึ่งเป็นพระวิหารหลังใหม่ได้สร้างในรูปแบบเดิม ตัววิหารเป็นศิลปะแบบไทยใหญ่ (เงี้ยว) สร้างขึ้นเพื่อฉลองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี พร้อมกับที่ได้มีการตั้งขึ้นเป็นพระอารามหลวง เมื่อเข้ามาภายในวัดจะมีบรรยากาศที่เงียบสงบ มีความร่มรื่นด้วยไม้نانาพันธุ์ทั้งเล็กใหญ่ เมื่อเข้ามาแล้วในวัดจะมองเห็นพระวิหารชัยภูมิหลังที่สวยงามรอเราอยู่ ซึ่งตัวพระวิหารไม่ได้เป็นหลังเดียวโดด แต่เป็นเหมือนเรือนหมู่ที่เป็นทั้งภูมิสงฆ์ด้วย สถาปัตยกรรมการสร้างงามตาถึงนักรวมทั้งบานประตูหน้าต่างของพระวิหารชัยภูมิ ก็ยังมีการแกะสลักด้วยลวดลายที่งดงามแบบเดียวกันหมดเช่นกัน ซึ่งการได้เข้าไปนมัสการพระและได้เห็นศิลปะแบบนี้เรียกว่าอิมเมและคุ้มค่ามากมาย มีมุมถ่ายรูปความสวยงามภายในวัดมากมาย ภายในวัดมีพระพุทธรูปทั้งที่เป็นศิลปะแบบพม่าและศิลปะแบบไทย มีพระแก้วมรกตจำลอง พระพุทธรูปแกะสลักจากไม้ต้นเดียวมีทั้งปางประทับยืน และปางประทับนั่งซึ่งทรงเครื่องและแกะสลักอย่างละเอียดจริง ๆ และบริเวณวัดยังมีพระเทพพนมศิลปะพม่า มีพระเจดีย์วัดจองคำที่เหลืองทองอร่าม และยังมีพระมหาเจดีย์พุทธคยาที่ถอดแบบมาจากอินเดียเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ

4.1.4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1) วัดพระธาตุดอยกองมู ตำบลจองคำ อำเภอเมือง

1.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุดอยกองมู เป็นวัดศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอน มาช้านาน ตั้งอยู่บนดอยกองมู ทางทิศตะวันตกของ ตัวเมืองแม่ฮ่องสอนเพียง 3 กม.เดินทางโดยแยกจากทางหลวงสาย 108 ตรงบริเวณ อนุสาวรีย์พระยาสิงหนาทราชาขึ้นไปทางซ้ายมือ เป็นทางลาดยาง ขึ้นภูเขาไปอีกประมาณ 1.5 กิโลเมตร เดิมชื่อว่า “วัดปลายดอย” แต่เนื่องจากตั้งอยู่บนดอยกองมู ชาวบ้านจึงนิยมเรียกว่า “วัดพระธาตุดอยกองมู” มากกว่า โดยคำว่า "กองมู" เป็นภาษาไทยใหญ่แปลว่า "พระเจดีย์" วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2403 โดยพ่อค้าชาวไทใหญ่ชื่อ “จองต่องสู” เพื่อเป็นที่พักอาศัยของพระอุปถัมภ์ที่นิมนต์มาจากเมืองตองยี ประเทศพม่า ต่อมาพญาสิงหนาทราชา เจ้าฟ้าเมืองแม่ฮ่องสอนได้บูรณะและสร้างเจดีย์ขึ้นมาองค์หนึ่งจากนั้นก็ไปนิมนต์พระเถระชื่อ “อุเอี้ยงต๊ะกะ” จากเมืองหมอกใหม่ ประเทศพม่า ครั้นเมื่อสิ้นสมัยของพญาสิงหนาทราชาแล้ว แม่จ้านางเม็ยะผู้เป็นหลานของเจ้าฟ้าโกหล่านก็ได้อุปถัมภ์วัดนี้สืบต่อมาด้วยความสำคัญของวัดพระธาตุดอยกองมูที่สร้างขึ้นเป็นแห่งแรกในแม่ฮ่องสอน ชาวบ้านจึงถือเป็นปูชนียสถานสำคัญคู่บ้านคู่เมืองมาช้านาน ทุกปีหลังเทศกาลออกพรรษาหนึ่งในพลังศรัทธาของชาวไทที่ได้แสดงออกต่องานบุญสำคัญ พวกเขาจะพร้อมใจ

กันเดินขึ้นดอยกองมูเพื่อร่วมตักบาตรเทโว ซึ่งถือเป็นงานบุญสำคัญวันหนึ่งที่ชาวไตในเมืองแม่ฮ่องสอนจะต้องปฏิบัติจนกลายเป็นประเพณีที่คนต่างถิ่นควรรหาโอกาสเข้าร่วมงานสักครั้งหนึ่งศาสนา

1.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2403 พร้อมกับวัดโดยจองต่องสู้และนางเหล็ก ผู้เป็นภรรยา เป็นที่บรรจุพระธาตุของพระโมคคัลลานะเถระ ซึ่งนำมาจากเมืองมะละแหม่ง ประเทศพม่า พ.ศ. 2417 ลักษณะของเจดีย์เป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญประดับลวดลายปูนปั้น มีฐานแปดเหลี่ยมซ้อนสามชั้น บริเวณฐานชั้นล่างสุดประดับด้วยซุ้มพระตามทิศทั้งแปด

(2) พระธาตุเจดีย์องค์เล็ก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2417 โดยพญาสิงหนาทราชา เจ้าผู้ครองแม่ฮ่องสอนคนแรก เพื่อเป็นที่ระลึกในการขึ้นครองแม่ฮ่องสอน เป็นที่บรรจุพระธาตุของพระโมคคัลลานะเถระ ซึ่งนำมาจากพม่าลักษณะ เป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญ มีฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนสามชั้น ตรงมุมทั้งสี่ของฐานมีปูนปั้นรูปสิงห์ประดับอยู่ บริเวณฐานด้านล่างประดับด้วยซุ้มพระแบบศิลปะมอญ ซุ้มประธานมีหลังคาประดับเรือนยอดสามยอด แต่ละยอดเป็นทรงประสาทซ้อนสามชั้น ประดับลวดลายปูนปั้นสวยงามวิหาร อยู่ติดกับพระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่สร้างขึ้นพร้อมกัน มีลักษณะเป็นอาคารทรงโรงเปิดโล่ง ผนังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาซ้อนสามชั้น มุงด้วยกระเบื้องไม้และตกแต่งโลหะ ฉลุลวดลายตามแบบศิลปะไทใหญ่

(3) พระวิหาร อยู่ติดกับพระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ ซึ่งสร้างขึ้นพร้อมกันมีลักษณะเป็นอาคารทรงโรงเปิดโล่ง หลังคาซ้อนกันสามชั้นมุงด้วยกระเบื้องไม้ตกแต่งด้วยโลหะฉลุลวดลายประณีตงดงามตามแบบศิลปะไทใหญ่จง เป็นอาคารหลักของวัดไทใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่จะไว้ทำกิจกรรมทางศาสนา อาจกล่าวได้ว่าจงนั้นเป็นทั้งวิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิพระและหอฉัน อย่างไรก็ตามแม้ว่าวัดไทใหญ่จะทำกิจกรรมหลายอย่างบนจงแต่ก็จะมีกรแบ่งส่วนออกไป โดยการเล่นระดับสูงต่ำของพื้นอาคาร ส่วนที่สำคัญที่สุดบนจงก็คือ ส่วนที่ใช้ประดิษฐานพระพุทธรูปประธานจะอยู่ในระดับพื้นที่สูงที่สุด หลังคาที่ปกคลุมในส่วนนี้ก็จะทำยอดสูงขึ้นไปกว่าส่วนอื่น ๆ ในลักษณะสองคอสสามชายหรือยอดปราสาท พื้นที่ในระดับต่ำสุดของจงมักจะใช้เป็นส่วนที่นั่งฟังเทศน์ฟังธรรมของชาวบ้าน

(4) จุดชมวิว ตั้งอยู่ด้านหน้าองค์พระเจดีย์ จากจุดนี้ของวัดพระธาตุดอยกองมูเป็นสถานที่ชมทัศนียภาพเมืองแม่ฮ่องสอนที่สวยงาม นอกจากนี้ ที่ด้านหลังกองค์พระธาตุทั้งสอง จะเป็นจุดชมวิวเมืองแม่ฮ่องสอนที่สวยงาม ซึ่งจะพบกับทัศนียภาพแบบเต็ม ๆ ของเมืองแม่ฮ่องสอนแบบไร้สิ่งบดบัง สวยงาม และคุ้มค่าอย่างยิ่งกับการเดินทางขึ้นมา

1.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

สัญลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ทุกคนต้องแวะเวียนไปเยี่ยมชมและสักการะคือพระธาตุแห่งนี้นั่นเอง ที่นี้ถือเป็นวัดศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอนมาช้านาน มีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นด้วยพระธาตุเจดีย์สีขาวสะอาดสององค์ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระธาตุของพระโมคคัลลานะเถระและพระสารีบุตรเถระ จึงเป็นที่นับถือศรัทธาจากชาวเมืองแม่ฮ่องสอน นอกจากองค์พระธาตุหลักทั้งสององค์แล้ว วิหารของวัดพระธาตุดอยกองมูก็มีความสวยงามไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือ หลังคาซ้อนสามชั้นมุงด้วยกระเบื้องไม้ และประดับตกแต่งด้วยโลหะฉลุลวดลายแบบไทยใหญ่ ภายในวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปประธานองค์ใหญ่ ตามแบบพระของพม่าให้พุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้ขอพร จากประวัติความเป็นมาของพระเจดีย์ทั้งสององค์นี้ จะเห็นได้ว่า วัดพระธาตุดอยกองมูมีความเกี่ยวข้องกับประเทศพม่าอยู่มากพอสมควร ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจเลยถ้าสถาปัตยกรรมต่างๆ ภายในวัดนั้นจะมีรูปแบบอันโดดเด่นด้วยศิลปะแบบไทยใหญ่ ผสมผสานกับพม่า นอกจากนี้บริเวณวัดยังเป็นจุดชมวิวเมืองแม่ฮ่องสอนที่มีความสวยงามเป็นอย่างมาก สามารถมองเห็นภูมิประเทศและสภาพตัวเมืองแม่ฮ่องสอนได้อย่างสวยงามชัดเจน และหากใครได้มีโอกาสขึ้นมาเที่ยวที่พระธาตุดอยกองมูแห่งนี้ ควรมาในยามเย็นก่อนพระอาทิตย์ตกและอยู่ยาวไปจนพลบค่ำ เนื่องจากบริเวณพระธาตุจะมีการประดับไฟสีส้มไปรอบองค์พระธาตุเป็นภาพที่สวยงามมากๆ มองดูคล้ายพระธาตุดอยกองมูนั้นเรืองแสงเลยทีเดียว นอกจากนี้บริเวณวัดยังเป็นสถานที่จัดงานเทศกาลสำคัญประจำปีหลายงานของจังหวัด เช่น ปีใหม่ วันสงกรานต์ และวันออกพรรษาที่จะมีการตักบาตรดาวดิงส์ อันเป็นประเพณีที่น่าสนใจของแม่ฮ่องสอน

2) วัดศรีดอนชัย ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย

2.1) ความเป็นมา

วัดศรีดอนชัย หรืออีกชื่อ วัดหลวงสะหรีบัวบาน ตั้งอยู่เลขที่ 18 หมู่ที่ 8 ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลังกัดมหานิกาย มีเนื้อที่ 11 ไร่ 2 งาน 40 ตารางวา ตามประวัติพงศาวดารกล่าวว่า เป็นวัดแรกของเมืองปาย (อำเภอปาย) โดยสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1855 โดยพะก่าหม่องขอได้นำทัพพม่ามาตั้งที่บ้านดอนแห่งนี้ และได้สร้างวัดขึ้นในชื่อว่า วัดดอนจองใหม่ (หรือวัดใหญ่) โดยการสร้างครั้งแรกนั้นได้สร้างกุฏิ (หรือจองแบบไทใหญ่) ให้เป็นที่บำเพ็ญกุศลของเหล่าทัพและประชาชนในสมัยนั้น ได้นิมนต์พระพม่าไทใหญ่ จากแสนหวีหนองฮีเมืองป๋น ลางเคอ เมืองนาย มาจำพรรษาอบรมชาวบ้านและกองทัพในสมัยนั้น ต่อมา พ.ศ. 2020 พระเจ้าติโลกราชมีพระราชบัญชาให้เจ้ามหาศรีไจยาหรือเจ้าศรีไจย์ ซึ่งเป็นราชบุตรของพระเจ้าแสนะภู นำช่างพลายเผือก 2 เชือก ชื่อช่างพลายเผือกเผ่ามงคล และช่างพลายแก้วมงคล พร้อมเหล่าเสนาทหารยกทัพมาเพื่อมาตีเมืองแห่งนี้จากพะก่ากันนะและพะก่าสา่งกง และได้รับชัยชนะจากการรบในครั้งนั้น ก่อนที่ทหารพม่าจะถอยทัพได้ทำการเผาทำลายบ้านเรือนจนเสียหายหมด หลังจากการต่อสู้กันปรากฏว่า ช่างพลายทั้ง 2

เชือกได้หายไป ทหารได้ติดตามหาจนพบว่า ช้างทั้งสองได้หนีไปเล่นน้ำในแม่น้ำไม่มีชื่อแห่งหนึ่ง เมื่อทหารได้นำช้างกลับคืนมาและได้กราบทูลเจ้ามหาชีวิตศรีใจยาทราบ พระองค์ทรงปรารภว่าแม่น้ำนี้ควรจะมีชื่อว่า “แม่น้ำปาย” อันมาแต่ชื่อช้างที่เรียกช้างพลายว่า “จางปาย” และเมืองนี้ก็ให้มีชื่อว่า “เมืองปาย” จากการชนะศึกสงครามในครั้งนี้ พระเจ้าติโลกราชได้สถาปนาให้เจ้าศรีใจยาเป็น “เจ้าชัยสงคราม” ให้ดูแลปกครองเมืองปายสืบต่อไป และได้สร้างวัดโดยการสร้างขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2021 โดยได้ก่อสร้างวิหาร กำแพง กุฏิ และเสนาสนะอื่น ๆ และขุดสร้างกำแพงเมือง ประตูเมือง และอัญเชิญอาราธนาพระพุทธรูปสี่องค์ (พระสิงห์ปาย) จากเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่มาประดิษฐานรวมทั้งได้อาราธนาพระวชิรปัญญามหาเถร วัดมหาโพธาราม (เจ็ดยอด) จังหวัดเชียงใหม่ และพระภิกษุมหาเถระจากเมืองพะเยา จังหวัดเชียงราย อีก 5 รูป จำพรรษาอบรมศีลธรรมให้กับชาวบ้าน โดยได้ตั้งชื่อวัดใหม่ว่า วัดศรีดอนไชย (ต่อมาเขียนเป็น “วัดศรีดอนชัย” ตามสมัยใหม่) ในปี พ.ศ. 2124 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เสด็จมาฝึกคุมทหารที่เมืองปาย และเสด็จมานมัสการพระพุทธรูปสี่องค์ (พระสิงห์ปาย) ประทับแรมที่ปราสาทหอคำเจ้าฟ้าคุ่มเจ้าหลวงเมืองปายแห่งนี้ด้วย เมื่อ พ.ศ. 2158 เจ้าแม่สุนันทาได้เข้ามาปกครองเมืองปาย และได้บูรณะซ่อมแซมวัดศรีดอนชัยและปราสาทหอคำที่เจ้าฟ้าที่ถูกพม่าเผาบาง ยังได้อาราธนาพระภิกษุจากเวียงเชียงใหม่จำพรรษา จากข้อมูลของกรมการศาสนาระบุว่าตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2392 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2480

2.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) วิหารลายคำ เป็นวิหารที่มีความเก่าแก่และเป็นที่ยึดเหนี่ยวศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในชุมชนมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน โดยวิหารของทางวัดหลังดังกล่าวสร้างเมื่อปีพุทธศักราช 2021 โดยเจ้าไชยสงคราม เจ้าผู้ครองเมืองปาย และเป็นที่ยึดเหนี่ยวศรัทธาของพุทธศาสนิกชน (พระสิงห์ปาย พระพุทธรูปเก่าแก่ประจำวัดศรีดอนชัย) เป็นวิหารที่มีความงดงามไปทุกจุดจะเรียกวิจิตรตระการตาก็คงไม่ผิด ทุกอย่างตกแต่งได้อย่างปราณีต รวมทั้งเสาไม้สักที่ลวดลายไม่ซ้ำแบบในแต่ละเสา โดยได้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์มาโดยตลอดตามกำลังของชาวบ้าน แต่ด้วยกาลเวลาอันยาวนานจึงทำให้ทรุดโทรมลงไป

(2) พระพุทธรูปสี่องค์ (พระสิงห์ปาย) เป็นพระพุทธรูปศิลปะเนื้อทองสำริดปางมารวิชัยเชียงแสนสิงห์ยุคแรก สร้างในราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 อายุราวประมาณ 700-800 ปี วัดศรีดอนชัย จัดให้มีประเพณีการสงฆ์พระพุทธรูปสี่องค์ ทุกวันที่ 13 เมษายน ส่วนพระเจ้าฝนนแสนท่าเมื่อไปประดิษฐานอยู่ ณ ที่แห่งใด เชื่อว่าจะมีฝนตกต้องตามฤดูกาล น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ นับได้ว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนเมืองปายมาอย่างยาวนาน และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของเมืองปายอีกด้วย

(3) พระประธานองค์ใหญ่ เป็นศิลปะล้านนาผสมพม่า ขณะที่ใต้พระประธานลงมาในซุ้มเรือนแก้วคือพระสิงห์ปาย (หรือพระพุทธรูปสิงห์) ซึ่งเป็นพระศิลปะเชียงแสน เนื้อสำริด สร้างในพุทธศตวรรษที่ 17 มีพระพุทธรูปลักษณะที่ดูผึ่งผาย ถึงตอนนี้ก็มีอายุกว่า 900 ปีแล้ว ทางวัดได้สร้างราชมณฑลสำหรับแห่พระสิงห์ปายในช่วงสงกรานต์เพื่อให้ประชาชนได้สรงน้ำขอพระเป็นประจำทุกปี ซึ่งถือเป็นประเพณีที่ดั้งเดิม

2.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดศรีดอนชัยเป็นวัดแห่งแรกในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในเมืองปายมากกว่า 700 ปี มีสถาปัตยกรรมเป็นแบบล้านนา ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม ทางเข้าจะมีสิงห์สีขาวตัวใหญ่ 2 ตัวเฝ้าวัดอยู่ดูสวยงามน่าเกรงขาม พระอุโบสถของวัดงดงาม ด้วยการผสมผสานศิลปะของพม่า และล้านนา ภายในวัดมีวิหารลายคำก่อสร้างด้วยศิลปะล้านนาอย่างวิจิตรตระการตา ทั้งยังเป็นประดิษฐานพระพุทธรูปสิงห์ (หรือพระสิงห์ปาย) ซึ่งเป็นศิลปะเชียงแสนคู่บ้านคู่เมืองที่เก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์ เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่เนื้อทองสำริดปางมารวิชัย ศิลปะเชียงแสน สิงห์ยุคแรกมีอายุประมาณ 700-800 ปี ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้านอย่างมาก โดยใน พ.ศ. 2124 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชซึ่งทรงนำทหารมาฝึกที่เมืองปาย และได้เสด็จมาทรงสักการะพระสิงห์องค์นี้ด้วย อีกทั้งในช่วงวันสงกรานต์ทางวัดจะอัญเชิญพระสิงห์ปายออกมาให้ชาวบ้านได้สรงน้ำและสักการะเป็นประจำทุกปีอีกด้วย ภายในวิหารมีพระพุทธรูปหลักทั้งสิ้น 4 องค์ด้วยกัน คือ พระพุทธรูปสิงห์ (พระสิงห์ปาย) พระผนแสนท่า (ขอฟ้าขอฝน) พระเจ้าน้อย โดยทั้งสามองค์นี้ ทำจากสัมฤทธิ์ทั้งหมด และพระหมายปาย พระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่สุดที่มีอายุถึง 500 ปี ส่วนด้านหน้าของวัดก็จะมีเครื่องสักการะเป็นนักษัตรปีต่าง ๆ พร้อมเทียนและดอกไม้ เพื่อให้ผู้ที่มาไหว้พระได้เลือกไปกราบสักการะเป็นมงคลแก่ตัวเอง

3) วัดจองคำ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง

3.1) ความเป็นมา

“วัดจองคำ” เป็นวัดที่ถูกสร้างขึ้นเป็นแห่งแรกของจังหวัดแม่ฮ่องสอน และอยู่คู่เมืองสามหมอกมานานนับร้อยปี จนได้รับการสถาปนาให้เป็นพระอารามหลวง เมื่อปี พ.ศ. 2527 สำหรับชื่อ “วัดจองคำ” คำว่า “จอง” ในภาษาไทยใหญ่แปลว่าอาคารหลักที่สามารถเป็นทั้งวิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิพระ ที่ทำวัตรเย็น โรงครัว หรืออะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของวัด ชาวไทใหญ่จะเรียกว่า “จอง” แต่เนื่องจากว่า “จอง” นี้มีการปิดทองคำเปลวสีเหลืองชาวแม่ฮ่องสอนจึงเรียกว่า “วัดจองคำ” นั่นเอง (คำว่า “คำ” ในภาษาตระกูลล้านนา ล้านช้าง แปลว่า Gold ในภาษาอังกฤษ เช่นเดียวกับคำว่า “ทอง” ในภาษาตระกูลขอม แต่คำไทย เรียกเหมือนกันว่า “ทองคำ” นั่นเอง) จากบันทึกทางประวัติศาสตร์เก่า เล่าไว้ว่า วัดจองคำสร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2370 โดย “พระยาสิงหนาท

ราชา” เจ้าเมืองคนแรกของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ต่อมาองค์พระเจดีย์ของวัดจองคำ ได้ชำรุดทรุดโทรมไป “พระอุณาภิระ” จึงได้ทำพิธีบวงสรวงขอรี้อถอน แล้วจัดสร้าง “พระพุทธรูปหลวงพ้อโต” พร้อมทั้งจัดสร้าง “วิหารตรีมุข” ขึ้นบนพื้นที่ ซึ่งเคยประดิษฐานพระเจดีย์ องค์เดิมในปี พ.ศ. 2475-2479 โดยเริ่มต้นสร้างในปี พ.ศ.2475 และสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2479 โดยใกล้ ๆ กับวัดจองคำมีวัดอีกคือ “วัดจองกลาง” วัดทั้งสองแห่งนี้มีลักษณะคล้ายกับวัดแฝด เนื่องจากตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงแก้วเดียวกัน “วัดจองกลาง” ในปัจจุบันนั้น เคยเป็นเพียงแค่อุโบสถที่ตั้งศาลาของ “วัดจองใหม่” ซึ่งใช้ให้บุคคลทั่วไปได้แวะพักระหว่างถือศีล-ปฏิบัติธรรม แต่ภายหลังจากที่เจ้าอาวาสวัดจองใหม่ องค์สุดท้ายได้มรณภาพลง มีพระภิกษุชาวพม่ารูปหนึ่ง ซึ่งเดินทางมาร่วมงานฌาปนกิจของท่านเจ้าอาวาสได้แวะเข้าไปพักอาศัยในศาลาดังกล่าว พระภิกษุชาวพม่ารูปนี้มีประชาชนคนท้องถิ่นให้ความเคารพศรัทธาเป็นอันมาก จึงได้มีผู้นิมนต์ให้ท่านอยู่ประจำที่ศาลาต่อไป จวบจนกระทั่งปี พ.ศ. 2410 คณะผู้มีจิตศรัทธาจึงได้ร่วมกันสร้างวัดขึ้นทดแทนศาลาดังกล่าว และเรียกวัดแห่งใหม่ ซึ่งตั้งอยู่ระหว่าง “วัดจองคำ” และ “วัดจองใหม่” นี้ว่า “วัดจองกลาง” (ปัจจุบัน “วัดจองใหม่” ได้กลายเป็น “โรงเรียนนักธรรม” แล้ว) ต่อมากระทรวงศึกษาธิการประกาศรวมวัดจองกลางกับวัดจองคำเป็นวัดเดียวกัน ตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2517 มีนามว่า "วัดจองคำ"

3.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) วิหารตรีมุข เป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ้อโต โดยลักษณะของวิหารจะเป็นแบบศิลปะแบบไทใหญ่คล้ายกับปราสาท ลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบไตผสมฝรั่ง อาคารมีผังเป็นรูปตัวแอล ผังก่ออิฐถือปูน ประตูหน้าต่างตอนบนโค้งประดับลวดลายแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก มุงด้วยด้วยสังกะสี เเชิงชายประดับด้วยไม้ฉลุ ซึ่งเห็นได้ว่าค่อนข้างแตกต่างจากวัดที่อื่น ๆ ในประเทศไทยที่วิหารส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะวิหารเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าหลังคาไม่เกิน 3 ชั้น และทำด้วยอิฐหรือปูน ส่วนสาเหตุที่หลังคาวิหารของศิลปะไทใหญ่เป็นลักษณะยอดปราสาท ก็เพราะคติของชาวไทใหญ่เชื่อว่าปราสาทเป็นของสูง ผู้ที่จะประทับในปราสาทจะต้องเป็นกษัตริย์หรือตัวแทนพระพุทธรูปศาสนาเท่านั้น

(2) เจดีย์วัดจองคำ ชาวไทใหญ่เรียกกันว่า "กองมู" เจดีย์มีลักษณะคล้ายมณีทาบ โดยช่างฝีมือชาวไทใหญ่รูปทรงจุฬามณี ความสูง 32 ศอก ฐานสี่เหลี่ยมมีมุข 4 ด้าน พร้อมสิงห์ด้านละหนึ่งตัว ประดิษฐานพระพุทธรูปนั่งด้านละหนึ่งองค์ และเริ่มสร้างเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2456 สร้างแล้วเสร็จในเดือนมกราคม พ.ศ. 2458 โดยศรัทธาขุนเพียร (พ่อเลี้ยงจองนุ) พิรุณกิจและแม่จองเฮือนคอบดี ชาวแม่ฮ่องสอนและในองค์พระเจดีย์ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่มานมัสการองค์พระเจดีย์

(3) อุโบสถเป็นอาคารรูปทรงมณฑปรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 6 เมตร ยาว 12 เมตร หลังคาเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กรูป พระเจดีย์ 5 ยอด ภายในเขียนภาพพุทธประวัติบนฝาผนัง

บานประตู หน้าต่างทำด้วยไม้แกะสลัก พระประธานในอุโบสถนี้ ทางวัดได้ทำพิธีเททองหล่อขึ้น เมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2522 เบิกพระเนตรเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2523 วิหารหลวงพ่อโตภายในเป็นที่ประดิษฐานพระประธาน คือ "หลวงพ่อโต" สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2496 โดยช่างชาวพม่าเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ มีขนาดหน้าตักกว้าง 4.85 ม. จำลองมาจากพระศรีศากยมุนี (หลวงพ่อโต) ที่วัดสุทัศน์เทพวราราม วิหารแห่งนี้มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่ผสมฝรั่ง อาคารมีผังเป็นรูปตัวแอล ผนังก่ออิฐถือปูน ประตู หน้าต่างตอนบนโค้งประดับลวดลายแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก หลังคามุงสังกะสี เเชิงชายมีลูกไม้ฉลุแบบขนมปังขิง

(4) พิพิธภัณฑศตึกตาไม้ เป็นพิพิธภัณฑจัดแสดงศตึกตาไม้แกะสลักเป็นรูปคนและสัตว์ เป็นศตึกตาไม้แกะสลักของช่างชาวพม่าตามเรื่องราวในพระเวสสันดรชาดก ซึ่งศตึกทั้งหมดนี้ถูกนำมาจากประเทศพม่าตั้งแต่พ.ศ.2400 รวมถึงภาพประวัติของเจ้าชายสิทธัตถะ และภาพวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต ซึ่งทั้งหมดนี้จัดแสดงไว้ภายใน “พิพิธภัณฑจัดแสดงศตึกตาไม้” นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปหินอ่อนองค์เล็ก แกะด้วยฝีมือปราณีต มีคัมภีร์โบราณ ถ้วยชามและเครื่องใช้ในสมัยโบราณอีกหลายชิ้น หากนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะพบกับวิถีชีวิตและงานประเพณีของชาวไตหรือไทใหญ่ที่ไม่เคยเห็นจากที่ไหนมาก่อน นอกจากนี้บนศาลาการเปรียญยังประดิษฐาน “พระเจ้าอินทร์सान” หรือ “พระไม้ไผ่सान” ขนาดหน้าตักกว้าง 2 เมตร สูง 2.5 เมตร ซึ่งบนยอดพระเศวตบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ด้วย

(5) แผ่นกระจกเขียนสี เป็นเรื่องพระเวสสันดรชาดกและพุทธประวัติตลอดจนภาพแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสมัยก่อนหลายสิบ ภาพ มีคำบรรยายใต้ภาพเป็นภาษาพม่า และมีบันทึกบอกว่าเป็นฝีมือช่างไทใหญ่จากมณฑลทะเลย์ กระจกเขียนสี เหล่านี้ติดอยู่บริเวณฝาผนังห้องเจ้าอาวาสบนจวงวัดจวงกลาง วิหารเล็ก มีหลังคาเรือน ยอดทรงปราสาท ซ้อนชั้นห้าชั้นประดับยอดด้วยฉัตรทองสามชั้น หลังคามุงสังกะสี มีโลหะฉลุลาย ตกแต่งเรือนยอดและเชิงชาย

(6) หนองจองคำ เป็นหนองน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่อยู่คู่กับเมืองแม่ฮ่องสอนมายาวนานเกินกว่าร้อยปี ได้รับการขุดแต่งบูรณะ เมื่อปี พ.ศ. 2438 ในสมัยพญาพิทักษ์สยามเขต เจ้าฟ้าผู้ครองเมืองแม่ฮ่องสอน คนที่ 3 ในครั้งอดีต นอกจากหนองจองคำ จะเป็นที่อยู่อาศัยของฝูงปลาจำนวนมาก แล้วบรรดาเจ้าขุนมูลนายยังได้อาศัยใช้ต้นหญ้าริม หนองจองคำแห่งนี้เลี้ยงช้างรวมถึงได้อาศัยใช้น้ำในหนองอาบน้ำช้างด้วย เมื่อเวลาผ่านไปนานมาจนถึงยุคปัจจุบัน ทางเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ก็ได้ทำการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบหนองจองคำใหม่ แล้วจัดตั้งเป็น “สวนสาธารณะหนองจองคำ” เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ใช้

3.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดจองคำตั้งอยู่ใจกลางเมืองแม่ฮ่องสอนติดกับหนองจองคำ เป็นหนึ่งในวัดที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมไทใหญ่อย่างชัดเจน และสวยงามที่สุดที่สุดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ภายในวัดมีองค์

พระธาตุเจดีย์สี่ขาวแตงลายปูนปั้นสีทองด้านบนยอดประดับฉัตรสามชั้น ฐานองค์พระเจดีย์เป็นสี่เหลี่ยม มีมุขสี่ด้าน มุมแต่ละด้านจัดสร้างเป็นองค์พระเจดีย์บริวารขนาดเล็กพร้อมกับรูปปั้นสิ่งไว้ทั้งสี่มุมใกล้ ๆ กันทางด้านทิศตะวันออกขององค์พระเจดีย์ นอกจากนี้ยังมีศาลาวิปัสสนาที่มีลักษณะหลังคาทรงปราสาท 5 ชั้น มุงด้วยสังกะสีมีลวดลาย ส่วนวัดจองกลางตั้งอยู่ข้างกับวัดจองคำ ภายในวิหารมีแท่นบูชาตั้งพระพุทธรูปหินขัดปางสมาธิ ปิดทองเหลืองอร่ามไปทั้งองค์ และภายในวัดยังมีพิพิธภัณฑ์จัดแสดงตุ๊กตาไม้แกะสลักเป็นรูปคนและสัตว์ ฝีมือแกะสลักของช่างชาวพม่า ซึ่งนำมาจากพม่าตั้งแต่ พ.ศ. 2400 นอกจากนี้ยังมีภาพจิตรกรรมบนแผ่นกระจกเรื่องพระเวสสันดรชาดกและภาพพุทธประวัติ ตลอดจนภาพแสดงชีวิตความเป็นอยู่ของคนสมัยนั้นหลายภาพ มีคำบรรยายใต้ภาพเป็นภาษาพม่า และมีบันทึกบอกไว้ว่าเป็นฝีมือของช่างไทยใหญ่จากมณฑลพะเย่ย์ วัดจองคำและวัดจองกลางจึงเปรียบเสมือนวัดแฝด ด้วยตั้งอยู่ในกำแพงเดียวกัน เมื่อมองจากด้านหน้า วัดจองคำ จะอยู่ด้านซ้ายมือ ส่วนวัดจองกลางจะอยู่ทางขวามือ วัดจองคำและวัดจองกลางตั้งอยู่กลางเมืองแม่ฮ่องสอน และเป็นเสมือนสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองไทใหญ่แห่งนี้ เพราะนอกจากความงดงามทางศิลปะแล้ว วัดทั้งสองยังเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีของชาวแม่ฮ่องสอน พื้นที่ด้านหน้าของวัดซึ่งเป็นสวนสาธารณะหนองจองคำยังเอื้อให้ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีตามประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีอีกด้วย

4) วัดพระธาตุแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย

4.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุแม่เย็น ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองปายราว 2 กิโลเมตร จากตัวเมืองปายหากมองไปทางทิศตะวันออกจะเห็นองค์พระธาตุแม่เย็นสีทองตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่บนยอดเขา วัดพระธาตุแม่เย็นเป็นวัดศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองปายมาเป็นเวลานาน สำหรับประวัติความเป็นมาของวัดนี้ไม่มีประวัติหลักฐานใด ๆ ที่จะบ่งบอกได้ว่าสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยใด ? และใครเป็นผู้สร้าง ? พบเห็นเพียงองค์พระธาตุเจดีย์ตั้งอยู่เท่านั้น เป็นไปได้ว่าเมืองปายเคยถูกปกครองโดยกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย มีฐานะเป็นเพียงเมืองเล็ก ๆ ทางฝั่งตะวันตกของอาณาจักรล้านนา ผู้ปกครองเมืองปายในสมัยนั้นอาจเป็นหนึ่งในพระราชโอรสที่มีหลายพระองค์ โดยแบ่งไปปกครองตามเมืองต่างๆ ที่อยู่ในเขตการปกครองของล้านนา สันนิษฐานนี้จึงสรุปได้เพียงว่า องค์พระธาตุเจดีย์ของวัดพระธาตุแม่เย็นสร้างโดยผู้มาปกครองเมืองปายที่เป็นพระราชโอรสของกษัตริย์ล้านนาพระองค์ใดพระองค์หนึ่งเท่านั้น แต่ถึงแม้จะระบุตัวบุคคลไม่ได้ แต่ก็พอจะทราบอายุอย่างกว้างได้ว่า พระธาตุแม่เย็นมีอายุอยู่ในราว 500-600 ปี แม้หลักฐานชิ้นสำคัญจะไม่มีการบันทึก หรืออาจมีการบันทึกแต่ไม่ได้มีการเก็บรักษา จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม วัดพระธาตุแม่เย็นในยุคใหม่เมื่อเมืองปายโด่งดัง จนกลายเป็นเมืองท่องเที่ยวยอดนิยมในวันนี้

4.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) เจดีย์พระธาตุแม่เย็น เป็นเจดีย์ทรงระฆังสีขาวฐานกลม สูงประมาณ 3 เมตร โดดเด่นที่ยอดฉัตรแบบเจดีย์พม่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางขึ้นมาชมและกราบไหว้พระนอน แล้วที่นี่ยังสามารถชมวิวทิวทัศน์ของตัวเมืองปาย-แม่น้ำปายได้อีกด้วย โดยช่วงเวลาที่คนนิยมจะเป็นช่วงก่อนพระอาทิตย์ตกดิน

(2) อุโบสถของวัด มีลักษณะผสมผสานศิลปะล้านนาและพม่า และเจดีย์ทรงระฆังแบบพม่า ที่ตั้งอยู่ด้านหลังอุโบสถ ก็คือพระธาตุแม่เย็น นั่นเอง จากหลักฐานไม่ปรากฏแน่ชัดว่าใครเป็นผู้สร้างและสร้างเมื่อใด

(3) พระพุทธโลกุตรมหา牟尼 พระพุทธรูปปางมารวิชัยสีขาวองค์ใหญ่ตั้งอยู่บนเนินเขาสูง รายล้อมด้วยป่าไม้เขียวชะอุ่ม ทิศนียภาพสวยงามซึ่งมีบันไดกว่า 300 ขั้น ให้เดินขึ้นไปเพื่อให้ผู้ที่มีความศรัทธาได้ใช้ความพยายามเดินใช้สติและออกกำลังขาขึ้นไปจนถึงบนฐานของพระพุทธรูปให้ได้ โดยด้านบนเมื่อนักท่องเที่ยวเดินไปถึงเมื่อได้สักการะพระพุทธรูปองค์ใหญ่แล้ว ก็จะได้นั่งพักผ่อนให้หายเหนื่อยด้วยการชมทิวทัศน์ของตัวเมืองปายและแม่น้ำปายได้อย่างทั่วถึง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธรูปองค์ใหญ่ หรือ พระพุทธโลกุตรมหา牟尼 จึงเป็นจุดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้มาเยือนอย่างไม่ขาดสาย

4.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุแม่เย็น (Wat Phra That Mae Yen) เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองแห่งอำเภอปาย ตั้งอยู่บนภูเขาทางด้านทิศตะวันออก ห่างจากสะพานประวัติศาสตร์ท่าปายไปราวแปด กิโลเมตร โดดเด่นด้วยพระพุทธรูปปางมารวิชัยสีขาวที่ตั้งตระหง่านอยู่บนเนินเขาเหนือวัดขึ้นไป ซึ่งต้องขึ้นบันไดไปราวสามร้อยกว่าขั้นเพื่อไปสักการะองค์พระใหญ่ที่ด้านบน และยังสามารถชมวิวมืองปายแบบพาโนรามาที่จุดชมวิวด้านบนได้อีกด้วย ภายในวัดมีพระอุโบสถหนึ่งหลังเป็นที่ประดิษฐานองค์พระนอน ด้านหลังพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระธาตุแม่เย็นซึ่งมีลักษณะเป็นเจดีย์สีทองทรงระฆังแบบพม่า นอกจากนี้เหนือขึ้นไปบนเนินเขาเป็นที่ประดิษฐานองค์พระใหญ่ปางมารวิชัยสีขาว ซึ่งต้องเดินขึ้นบันไดพญานาคขึ้นไปราวสามร้อยขั้นเพื่อไปสักการะ และที่ด้านบนยังเป็นจุดชมวิวมืองปายได้ในมุมกว้าง นักท่องเที่ยวจึงนิยมมากันในช่วงเช้าและช่วงเย็นเพื่อมาชมพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดิน สำหรับภายในของวัดนั้นจะมีอาคารสิ่งก่อสร้างที่มีความเก่าแก่และสวยงามอย่างมากอยู่หลายอาคารด้วยกัน โดยเป็นศิลปะแบบล้านนาผสมแบบพม่า โดยตัวเจดีย์นั้นมีความเก่าแก่และยังไม่สามารถสรุปได้ว่าสร้างขึ้นมาในยุคสมัยใด และด้วยความที่วัดแห่งนี้ตั้งอยู่บนที่สูงด้านหลังของเจดีย์จึงเป็นจุดที่จะมีบรรดานักท่องเที่ยวมาชมความงดงามของวิวทิวทัศน์ที่สวยงามของตัวอำเภอปายที่ชัดเจนเป็นอย่างมาก และเป็นแหล่งที่มีนักท่องเที่ยวนิยมมาชมความสวยงามของพระอาทิตย์ตกดินเป็นอย่างมาก เพราะสามารถเห็นดอยจิกจ้องเป็นฉากหลังที่มีความสวยงามแปลก

ตาเป็นอย่างมากเลยทีเดียว นับว่าเป็นอีกจุดที่น่าสนใจในอำเภอปาย โดยมีนักท่องเที่ยวมาเยือนทุกวันตลอดปี ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ และส่วนใหญ่จะนิยมมากันในช่วงเย็น เป็นจุดรวมพลคนท่องเที่ยว ที่ไม่ว่าจะเที่ยวรอบปายแบบวนซ้ายหรือวนขวา ก็จะมีหยุดอยู่ที่วัดพระธาตุมะเย็นเป็นโปรแกรมสุดท้ายของวันเสมอ

5) วัดน้ำฮู ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย

5.1) ความเป็นมา

วัดน้ำฮูเป็นวัดเก่าแก่เมืองปายมานาน ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2468 ด้วยน้ำพักน้ำแรงและจิตศรัทธาของชาวอำเภอปายที่ต้องการสร้างศาลาเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปที่ค้นพบใต้ต้นไม้ ต่อมาได้ร่วมกันตั้งชื่อให้ว่าหลวงพ่อบ้านเมือง หลวงพ่อบ้านเมืองมีความมหัศจรรย์ที่รู้จักกันดีคือ บริเวณพระโมลีเมื่อเปิดออกได้ ภายในมีน้ำไหลซึมอยู่ตลอดเวลา ชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์และนิยมนำไปบูชาเพื่อเป็นสิริมงคล ทั้งนี้ประวัติศาสตร์ของวัดน้ำฮูนี้มีความเป็นมาที่ยาวนานมาควบคู่กับเมืองปาย จากตำนานที่มีผู้บันทึกเป็นหนังสือพื้นเมืองและพิจารณาจากข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของอำเภอปาย สันนิษฐานว่าคงจะตั้งบ้านเมืองมาประมาณสองพันกว่าปีมาแล้ว ซึ่งในสมัยนั้นมีการปกครองลักษณะเจ้าผู้ครองนคร เมื่อประเทศไทยได้ประกาศแบ่งเขตการปกครองในปี พ.ศ. 2443 ได้ประกาศให้เมืองปาย ขุนยวม เมืองฮ่องสอน ไปขึ้นกับมณฑลพายัพ ต่อมาในปี พ.ศ. 2454 ทางกรมได้แต่งตั้งให้หลวงเจริญ เขตเขลางค์นคร (สอน สุขุมินทร์) มาเป็นนายอำเภอปายคนแรก จากหลักฐานที่ปรากฏเป็นโบราณวัตถุต่าง ๆ ตามวัดร้าง กำแพงวัด ซากเจดีย์ ปรางค์หักพัง พระพุทธรูปที่ก่อด้วยอิฐถือปูน ก้อนอิฐเก่าแผ่นใหญ่และหนามาก สันนิษฐานได้ว่าเป็นที่อยู่ของพวกลัวะ พวกขอม และลำธาร ลำห้วยหลายแห่งเป็นที่ที่มีช้างป่าจำนวนมาก ต่อมาเมื่อพวกไทยใหญ่พากันอพยพมาจากเมืองป๋น เมืองพาย เมืองแสนหวี เชียงของ เชียงตุง หมอกใหม่ ลางเคเรือ ก้างยาม พม่า และมอญ มาด้วยบ้าง เมื่อมาถึงบ้านดอน (ปัจจุบันบ้านเวียงเหนือ) จึงตกลงใจกันอยู่ที่นั่น และยกขุนสา่งปายขึ้นเป็นเจ้าเมืองจากนั้นช่วยกันขุดคูรอบเวียง เพื่อป้องกันสัตว์มารบกวน มีประตูสามด้านทางทิศใต้เรียกว่า "ประตูดำ" เป็นประตู ที่นำศพออกไปป่าช้า แล้วสร้างวัดในบ้านดอนทางทิศตะวันออกในรัชสมัยของพระเจ้าอินทรวชิยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ได้ให้ "พะก่ากันนะ" มาเป็นเจ้าฟ้าเมืองปาย และมีผู้ครองเมืองปายสืบต่อมาอีกคนหนึ่งคือ ขุนสา่งเนิง จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2454 ตรงกับ ร.ศ.129 "เมืองปาย" ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอจนถึงปัจจุบัน

5.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระพ่อบ้านเมืองที่อยู่คู่มากับวัดน้ำฮูที่ทุกคนสักการะนับถือเป็นพระพุทธรูปสิงห์สามปางมารวิชัยหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ หน้าตักกว้าง 24 นิ้ว สูง 30 นิ้ว ส่วนพระเศียรกลวงมีพระเมหาพีครอบ ไม่มีประวัติบันทึกการสร้างอย่างชัดเจน สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยสมเด็จพระ

พระนเรศวรมหาราช พร้อมกับสถูปเจดีย์ซึ่งอยู่หลังวิหาร ได้รกร้างอยู่เป็นเวลานาน ในปี พ.ศ. 2468 พระพุทธรูปองค์นี้พระเศียรกลวง ส่วนบนเปิดปิดได้และมีน้ำขังอยู่ อายุประมาณ 500 ปี โดยเมื่อ พ.ศ. 2515 มีพระธุดงค์จากอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มานมัสการและสงสัยว่าข้างในพระจะมีน้ำจึงเปิดดูพบว่า มีน้ำจริง ๆ ข่านี้แพร่ออกไปก็มีผู้คนหลั่งไหลมาขอน้ำไปสักการะพอน้ำในพระเศียรหมดก็จะมีไหลออกมาอีกในลักษณะซึมออกมาตลอดเวลา สันนิษฐานว่าอาจเกิดจากวัสดุที่ใช้ทำองค์พระ

(2) เจดีย์อัฐิพระสุพรรณกัลยา ด้านหลังวิหารหรือโบสถ์ของวัดน้ำฮูเห็นพระเจดีย์สีทองอยู่เรียกว่า เจดีย์อัฐิพระสุพรรณกัลยาและมองออกไปข้างกันนั้นก็มีศาลาประดิษฐานที่มีรูปพระพินางอยู่ พระเจดีย์นี้ไม่มีบันทึกประวัติการสร้างอย่างชัดเจน เชื่อกันว่าสร้างโดยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเพื่อบรรจุพระอัฐิของสมเด็จพระพินางสุพรรณกัลยา ซึ่งได้เสด็จไปเป็นตัวประกันที่พม่าแทนสมเด็จพระนเรศวรมหาราช แต่ต่อมาได้ถูกปลงพระชนมที่พม่านั้นเอง ภายในพระเจดีย์นี้ยังบรรจุเส้นพระเกษาของสมเด็จพระพินางฯ ไว้ด้วย

(3) ศาลาประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งอยู่โคนไม้พร้อมด้วยชากปรั๊กหักพังของเจดีย์ โดยในปี พ.ศ. 2474 ครูบาศรีวิชัย นักบุญล้านนาไทย ได้นำคณะศิษยานุศิษย์เดินธุดงค์มายังอำเภอปาย ได้เห็นสภาพทรุดโทรมของวัดและพบพระพุทธรูปดังกล่าว จึงได้สร้างวิหารขึ้นหนึ่งหลังสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป พร้อมกับสร้างเจดีย์ขึ้นด้านหลังวิหาร 1 องค์

(4) ศาลาสวยกลางน้ำหน้าวัดน้ำฮู เป็นศาลาปลาภายในมีรูปปั้นของพระเอกาทศรถ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และรูปปั้นสมเด็จพระพินางสุพรรณกัลยาไว้ให้สักการบูชา ส่วนรอบๆ วัด หากมาช่วงหน้าหนาวจะมีร้านค้าเปิดขายกันอย่างคึกคักโดยรอบ

5.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดนี้เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่ง มีนามว่า "พระอุ้มเมือง" ซึ่งชาวเมืองปายมีความเคารพเป็นอย่างมาก ถือว่าเป็นพระศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองปายมานานแล้ว และมีพระพุทธรูปลักษณะไม่เหมือนพระพุทธรูปธรรมดาทั่วไป คือที่พระเศียรขององค์พระ จะทำพระเศียรเป็นฝาเปิดออกได้ โดยการยกพระเกตุออก จะเห็นภายในพระเศียรเป็นช่องกว้างประมาณ 3 นิ้ว และมีน้ำซึมออกมาตลอด เชื่อกันว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ใช้รักษาโรคต่างๆ ได้ ซึ่งปัจจุบันทางวัดได้อัญเชิญพระอุ้มเมือง มาประดิษฐานเป็นพระประธานในโบสถ์ โดยในทุกๆ 10 วัน ทางวัดจะมีการเปิดพระเศียรและตักน้ำข้างในออกมา น้ำที่มีอยู่ด้านในพระเศียรก็ไม่ได้มีมากมายจนท่วมพระเศียร กลับมีปริมาณเพียงแค่น้ำช้อนชาเท่านั้น ซึ่งทางวัดจะนำน้ำที่ได้จากพระเศียรนั้นมาผสมกับน้ำเปล่า เพื่อนำมาทำเป็นน้ำมนต์ไว้ให้ประชาชนที่ต้องการน้ำศักดิ์สิทธิ์จากองค์พระได้นำกลับไปใช้สอยตามปรารถนา โดยไม่อนุญาตให้ประชาชนทั่วไปป็นปายขึ้นไปตักน้ำจากพระเศียรของพระด้วยตัวเองอย่างเด็ดขาด หากว่านักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาชมความอัศจรรย์ของ “องค์หลวงพ่อกุ้มเมือง” อย่าง

ใกล้ชิดในโบสถ์นั้น ทางวัดจะเปิดให้เข้าชมได้เฉพาะในฤดูหนาวเท่านั้น ซึ่งถ้ามานอกฤดูกาลนักท่องเที่ยวต้องขออนุญาตจากเจ้าอาวาสเพื่อเปิดโบสถ์ก่อน

6) วัดหลวง ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย

6.1) ความเป็นมา

วัดหลวง ตั้งอยู่เลขที่ 34 หมู่ที่ 1 บ้านเมืองพร้าว ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 7 ไร่ 3 งาน 59 ตารางวา สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2346 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2494 เป็นวัดใหญ่และเป็นวัดประจำอำเภอปาย เป็นที่ทำการของเจ้าคณะอำเภอปาย มาตั้งแต่สมัยเจ้าฟ้าปกครองเมือง สันนิษฐานว่าคงจะสร้างพร้อมกับที่เจ้าฟ้าผู้ครองเมืองปาย ได้ย้ายเมืองจากที่เดิมคือตำบลเวียงเหนือ มาตั้งเมืองใหม่ในพื้นที่ตำบลเวียงใต้ในปัจจุบัน ซึ่งการย้ายหอเจ้าฟ้าและเมืองปายใหม่ในครั้งนั้น ราวปี พ.ศ. 2346 และบริเวณที่สร้างวัดนี้เดิมก็เป็นวัดร้างมาก่อนแล้ว โดยมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ก่อด้วยอิฐถือปูน ซึ่งมีสภาพทรุดโทรมประดิษฐานอยู่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2442 พระยาดำรงเจ้าฟ้าพ่อเมืองปายได้ถึงแก่พิราลัยไป บุตรของพระยาดำรงคือ พระยาราชก็ขึ้นปกครองเมืองแทน เจ้าฟ้านำราษฎรเมืองปายก่อสร้างพระเจดีย์ โดยทำการก่อสร้างครอบองค์พระพุทธรูป เป็นระยะเวลา 3 ปี พระเจดีย์แล้วเสร็จเรียบร้อย พระยาราชเสมาภคฉัตรเจดีย์ (ต่างที่กองมู) เมื่อปี พ.ศ. 2444 ซึ่งในสมัยนั้นนั้นมีพระภิกษุออหรือครูบาวอ ไม่ทราบฉายา เป็นเจ้าอาวาสและเป็นเจ้าคณะอำเภอปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งกิจกรรมด้านต่างๆ ได้เป็นไปอย่างดีมาก วัดวาอารามเจริญรุ่งเรือง ด้วยครูบาวอเป็นผู้มีอิทธิพลมีคนเคารพยำเกรงมาก และเจ้าฟ้าเมืองปาย พร้อมด้วยราษฎรพร้อมใจกันสร้างกุฎิศาลาการเปรียญ รวม 7 หลัง หลังกลางมีขนาดใหญ่และสวยงามมาก โดยสร้างในแบบศิลปะไทยใหญ่ (พม่า) วัสดุเป็นไม้ทั้งหมด เสา-ฝา-เพดาน ตกแต่งลวดลายอย่างสวยงามด้วยกระจกตัดแต่งเป็นชิ้นเล็กๆ ตามเสาหลงรักปิดทอง ต่อมาไม่นานนักได้ก่อสร้างบ่อน้ำอีก ในสมัยที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารงานการปกครองส่วนท้องถิ่นเมื่อ พ.ศ. 2450 ทางราชการได้แต่งตั้งให้หลวงเจริญเขตเขลางค์นคร มาเป็นนายอำเภอคนแรกของอำเภอปาย ก็ได้มาพึงบารมีของครูบาวอปกครองดูแลทุกข์สุขของราษฎร มีการกล่าวโดยไม่มี การยืนยันว่าในช่วงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองจากเจ้าฟ้ามาเป็นนายอำเภอในระหว่างช่วงเวลาที่ว่างพ่อเมืองอันเนื่องมาจากการถึงพิราลัยของเจ้าฟ้า การใช้เวลาในการแต่งตั้งตลอดถึงการใช้เวลาในการเดินทาง ครูบาวอได้ปกครองดูแลเมืองปายแทนเจ้าฟ้าพ่อเมือง ก่อนมอบอำนาจให้นายอำเภอปกครองดูแลตามระเบียบของทางราชการ ซึ่งถือได้ว่าท่านมีบทบาทสำคัญ และมีส่วนช่วยให้การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่นอย่างยิ่ง ครูบาวอเป็นเจ้าอาวาสวัดหลวงองค์แรก และเป็นเจ้าคณะอำเภอองค์แรกของอำเภอปาย ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2450 ต่อมาพระอโด้ถึงแก่ภรรษาภาพไป มีพระหลู่หรือพระเชียงตองเป็นเจ้าอาวาสแทน ต่อมาไม่นานพระเชียง

ต้องกลับไปเมืองพม่า มีพระเกหล่ำมาอยู่แทนชั่วคราว ต่อมาคณะศรัทธาไปนิมนต์พระภิกษุโยงจากวัดทุ่งโป่งมาเป็นเจ้าอาวาสแทน ต่อมา พ.ศ. 2496 พระครูอนุศิษย์ศาสนการได้มรณะภาพไป พระครูโสภณสวัสดิการ เจ้าอาวาสวัดโป่งเวียงเหนือได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะอำเภอปาย แทนพระครูอนุศิษย์ศาสนการ วัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2494

6.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) หลวงพ่อพระเพชร ประดิษฐานภายในชั้นบน กุฏิศาลาการเปรียญวัดหลวง เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองปาย อายุประมาณ 500 ปี สมัยเดียวกับหลวงพ่อบ่อนเมือง วัดน้ำฮู พระพุทธรูปหน้าตักกว้าง 12 นิ้ว ศิลปะเชียงแสนแบบฐานสูง หล่อด้วยเนื้อทองสัมฤทธิ์ ถูกค้นพบตั้งแต่สมัยพระเจ้าติโลกราชและพระพุทธรูปถูกห่อหุ้มด้วยปูน ต่อมาชาวบ้านพบเข้าแล้วปูนได้กะเทาะออกมาพบว่าเป็นพระพุทธรูปองค์สีทองสวยงามอยู่ภายใน

(2) พระเจ้าพาราละแข่ง หรือ พระมหามัธยมนี้ เป็นพระพุทธรูปที่ได้รับความนับถืออย่างแพร่หลายในกลุ่มพุทธศาสนิกชนบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ อีรวดี-สาละวิน โดยชาวไตเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ทำให้ความเคารพสักการะ พระเจ้าพาราละแข่งเป็นอย่างมาก ความเชื่อดังกล่าวถูกผลิตซ้ำผ่านงาน วรรณกรรมประเภทตำนาน เรื่องเล่า การจำลองรูปเหมือน ตลอดจนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังจะเห็นว่าตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นมา หัวเมืองสำคัญของชาวไตนิยมจำลองพระเจ้าพาราละแข่งไปประดิษฐานและนิยามให้มีสถานะเป็นพระพุทธรูปประจำเมือง

7) วัดชูดองเป้ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง

7.1) ความเป็นมา

ตั้งอยู่ที่บ้านกุงไม้สัก หมู่ 2 ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เริ่มก่อตั้งเมื่อ 20 มีนาคม 2551 โดยมีพระจิตตพัฒน์ อคคปัญโญ เจ้าอาวาส เริ่มเป็นผู้ก่อตั้งเริ่มแรกมีพื้นที่ประมาณ 6 ไร่ โดยห้างจองค์พาณิชย์เป็นผู้ให้บริจาคพื้นที่ เจ้าอาวาสได้เริ่มพัฒนาพื้นที่เป็นสถานปฏิบัติธรรมและอบรมธรรมะให้แก่พุทธศาสนิกชนและนักเรียนนักศึกษาในพื้นที่ใกล้เคียงจนเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายจึงได้ขยายพื้นที่เพิ่มขึ้น ปัจจุบันมีพื้นที่ทั้งหมด 26 ไร่ ในพื้นที่ได้ก่อสร้างอาคารที่ปฏิบัติธรรมกุฏิ โรงครัวพระพุทธรูป (ชูดองเป้) ซึ่งอยู่ในช่วงกำลังดำเนินการก่อสร้าง สอนธรรม ภูสมะ นอกจากนี้เป็นสถานที่เรียนธรรมะและศึกษาปฏิบัติธรรมแล้ว ยังเป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ชูดองเป้ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปอันเกิดจากความร่วมมือและความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน “ชูดองเป้” เป็นภาษาไทยใหญ่ หมายถึง อธิษฐานสำเร็จ และนอกจากนี้ยังมีความสวยงามของธรรมชาติ ลำน้ำแม่สะงาและไร่ชา บริเวณไหล่เขาด้านหลังสวนธรรมภูสมะ ซึ่งจะมีสะพานชูดองเป้เชื่อมการเดินทางไปมาหาสู่ของชาวบ้านชุมชนกุงไม้สักกับสถานปฏิบัติธรรมภูสมะ ระยะทางประมาณ 600

เมตร สร้างเมื่อประมาณ ปีพ.ศ. 2555 โดยความร่วมมือของจังหวัดแม่ฮ่องสอน และชาวบ้านทุ่งไม้สัก และศรัทธาธรรมจากพุทธศาสนิกชน ซึ่งถือได้ว่านอกจากได้เดินทางไปทำบุญและปฏิบัติธรรมแล้ว ยังได้พักผ่อนหย่อนใจเพื่อให้เกิดความสงบแก่ผู้แสวงบุญและนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

7.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

สะพานชุตองเป้ ตั้งอยู่ที่บ้านทุ่งไม้สัก อำเภอเมืองฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ห่างจากตัวเมืองประมาณ 8 กิโลเมตร มีความกว้าง 2 เมตร ยาวประมาณ 500 เมตร เป็นสะพานไม้ซึ่งกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมอีกแห่งหนึ่ง ชุตองเป้ เป็นภาษาไทยใหญ่แปลว่า อธิษฐานสำเร็จ หรือบางคนก็บอกว่าแปลว่า ความสำเร็จ ซึ่งมีความเชื่อกันว่า หากได้มายืนอยู่กลางสะพานแล้วอธิษฐานขอความสำเร็จใด ๆ ก็จะได้พบกับความสมหวัง นับว่าเป็นสะพานไม้ไผ่ที่ยาวที่สุดในประเทศไทย สะพานชุตองเป้ เป็นสะพานที่เกิดจากความศรัทธาและการร่วมแรงร่วมใจของพระภิกษุสงฆ์และชาวบ้านทุ่งไม้สักที่ต่างก็ช่วยกันลงแรงสานพื้นสะพานด้วยไม้ไผ่ทอดยาว ไปบนที่นาของเจ้าของที่อุทิศผืนนาถวาย โดยสร้างเพื่อเชื่อมต่อระหว่างสวนธรรมภูสมะและหมู่บ้านทุ่งไม้สักข้ามผ่านทุ่งนา และแม่น้ำสายเล็กๆ เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์และชาวบ้านที่อยู่อีกฝั่งได้ใช้สัญจรไปมาระหว่างหมู่บ้านได้สะดวกยิ่งขึ้น ด้วยความสวยงามคลาสสิกเป็นเอกลักษณ์ของสะพานกับที่พาดผ่านทุ่งนา ที่โอบล้อมด้วยหุบเขาและสายหมอกคลอเคล้าแสงอาทิตย์ ในยามเช้า รวมถึงภาพนักท่องเที่ยวที่เฝ้ารอใส่บาตร เป็นภาพเสน่ห์ในยามเช้าที่หลายคนต่างหลงใหลที่อยากจะมาเยือนสะพานไม้แห่งศรัทธานี้สักครั้งหนึ่ง ซึ่งหากมาในช่วงฤดูฝนในช่วงเดือนก.ย. –ปลายต.ค ก็จะได้พบกับท้องทุ่งนาเขียวขจี และในช่วงต้นถึงกลางเดือน พ.ย. ซึ่งอยู่ในช่วงปลายฝนต้นหนาวก็จะได้พบกับข้าวออกรวงเหลืองทอง หากนักท่องเที่ยวท่านใดที่อยากจะมาสัมผัสบรรยากาศและร่วมทำบุญตักบาตร พระสงฆ์จะเริ่มบิณฑบาตประมาณเวลา 06.00 น. ของทุกวัน โดยท่านจะเดินจากสะพานฝั่งสวนธรรมภูสมะไปเรื่อยๆ จนสุดสะพานไปยังหมู่บ้าน และจะเดินกลับผ่านมายังสะพานและกลับไปยังสวนธรรมฯ ประมาณช่วงเวลา 7 โมง–8 โมง ซึ่งหากมาไม่ทัน 6 โมงเช้าก็สามารถรอในช่วงเวลานี้ก็ได้

แหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งคือ พระพุทธรูปทรงเครื่อง ซึ่งเป็นพระประธานแห่งสวนธรรมองค์ที่งดงามไปด้วยศิลปะพม่าสีทองอร่าม ประดิษฐานอยู่ในวิหารโถง ไม่มีผนัง ส่วนข้างๆก็มีอาคารขนาดใหญ่ประดิษฐานพระพุทธรูปให้สักการบูชา รวมไปถึง อาคารที่ให้คนมาไหว้พระแล้วทำบุญด้วยการเขียนชื่อใส่ป้ายแขวนไว้ ที่ผมเห็นแล้วชวนให้นึกถึงวัดจำนวนมากในญี่ปุ่นหรือเกาหลีไม่น้อยเลย นอกจากนี้ ภายในสวนธรรมก็ยังมีถ้อยคำธรรมะ คติเตือนใจ และรูปปั้นปริศนาธรรมที่ทรงเสน่ห์ไปด้วยงานศิลปะร่วมสมัย อีกทั้งยังมีจุดชมวิวที่มองลงไปเห็นสะพานชุตองเป้ทอดยาวอย่างสวยงาม

7.3) อັตลัษณ์และเอกลัษณ์ที่โดดเด่น

สวนธรรมภูสมะเป็นพุทธศาสนสถานอันปลีกวิเวก บรรยากาศดี และวิเวก ภายในบริเวณที่ตั้งอยู่บนเนินเขา ดูกดงามไปด้วยศิลปะพม่าและไทใหญ่รวมถึงงานร่วมสมัยที่ทางวัดนำมาประดับไว้ โดยอาคารต่างๆจะดูโดดเด่นไปด้วยหลังคาฉลุสังกะสีในแบบศิลปะพม่า เป็นที่ประดิษฐาน “พระเจ้าชุตองแป้” พระพุทธรูปสามัคคีอิฐฐานมหาจักรพรรดิ มีสถานที่ปฏิบัติธรรม มีเรือนเพาะธรรม เป็นศาลามุงด้วยใบตองตึง ด้วยการออกแบบที่ประยุกต์ความโดดเด่นในเอกลักษณ์ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีสะพานชุตองแป้ซึ่งเป็นอັตลัษณ์และเอกลัษณ์ที่โดดเด่นของวัด เป็นสะพานไม้ที่สร้างทอดยาวกว่า 500 เมตร จากเนินเขาที่ตั้งของสวนธรรมภูสมะ ข้ามแม่น้ำสะงา ข้ามทุ่งนาของชาวบ้าน เพื่อใช้สำหรับพระภิกษุได้เดินบิณฑบาตรเข้าไปยังหมู่บ้าน โดยมีหลากหลายมุมให้สัมผัส ถ่ายรูปเที่ยวชม ไม่ว่าจะเป็นในช่วงโค้งสะพาน ใต้สะพาน พื้นไม้ไผ่(สาน) เหลี่ยมเสา หัวสะพานหรือมองผ่านทุ่งนา ในช่วงฤดูฝนที่ท้องทุ่งนาเขียวขจีกับช่วงหน้าหนาวที่ข้าวออกรวงเหลืองทอง มุมมองของสะพานถือว่าสวยงามมาก ซึ่งเป็นเป็นช่วงไฮไลท์ของการถ่ายรูปสะพาน ทำให้สะพานชุตองแป้กลายเป็นดังสถานที่ท่องเที่ยวขึ้นมาในทางอ้อม และมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปถ่ายรูปสะพานแห่งนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต่างก็ไปด้วยจุดประสงค์ที่ดั่งมา โดยนอกจากจะไปถ่ายรูปสะพานแห่งนี้แล้ว ก็ยังไปใส่บาตรพระภิกษุสามเณรที่ออกบิณฑบาตในตอนเช้าตรู่ ไปทำบุญไหว้พระที่สวนธรรมภูสมะกันท่ามกลางอากาศที่สดชื่น ทำให้ปัจจุบันสะพานชุตองแป้หรือสะพานบุญแห่งความสำเร็จนั้น ได้กลายเป็นอีกหนึ่งแห่งที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมมากที่สุดอีกหนึ่งแห่งของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

8) วัดหัวเวียง ตำบลจองคำ อำเภอเมือง

8.1) ความเป็นมา

วัดหัวเวียงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2406 และเป็นวัดหลังที่สองของเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งคำว่า หัวเวียง นั้นก็คือหัวเมืองนั่นเอง ไม่ทราบนามผู้สร้างวัด ทราบแต่ว่าเป็นวัดแห่งที่สองของเมืองแม่ฮ่องสอน ชาวเมืองแม่ฮ่องสอนเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดกลางเวียง กล่าวกันว่า วัดหัวเวียงหลังแรกสร้างขึ้นมีศาลาการเปรียญถึง 7 หลัง แต่พอถึง พ.ศ. 2515 ศาลาทั้ง 7 หลังนี้ ได้ถูกรื้อถอนทั้งหมด และได้สร้างศาลาการเปรียญขึ้นใหม่ที่ใช้กันจนถึงปัจจุบันขึ้นมาแทน เนื่องจากวัดหัวเวียง เป็นวัดที่มีศิลปะแบบไทใหญ่ จึงมีเอกลักษณ์ที่มีหลังคาซ้อนกันหลายชั้นโดยยกจั่วขึ้นและมีหลังคาเล็กกว่าทั้งชายคอรอบลงมา ถ้ามีสองจั่วและซ้อนหลังคาสามชั้นเรียกว่า “เจตุน” ส่วนอาคารสามคอคจั่วและซ้อนหลังคาเป็นสี่ชายเรียกว่า “ยอนแซก” หากสูงไปกว่านั้นนิยมสร้างเป็นยอดปราสาทโดยซ้อนหลังคาสามชั้นไปห้าหรือเจ็ดชั้น ส่วนชายของหลังคานิยมประดับสังกะสีเจาะฉลุเป็นลวดลายสวยงาม สังกะสีฉลุส่วนที่ประดับเหนือหลังคาเรียกว่า “ปานถ่อน” ส่วนสังกะสีฉลุส่วนที่ห้อยลงมาเรียกว่า “ปานชอย” วัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2519 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 40

เมตร ยาว 80 เมตร ทั้งนี้ ความสำคัญของวัดหัวเวียงนั้น ถือเป็นศูนย์กลางของแม่ฮ่องสอน และเป็นที่ใช้ประโยชน์สำหรับสาธารณะ เช่น เป็นหน่วยเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตลอดทั้งยังเป็นที่ยุมนุมของลูกเสือชาวบ้านทุกเดือน แม้แต่การประชุมพระสังฆาธิการในอำเภอและต่างอำเภอ ในจังหวัดและต่างจังหวัด ก็ยังจัดขึ้นที่วัดนี้เป็นประจำอยู่เสมอ จากสมัยก่อนที่วัดนี้สร้างอยู่บริเวณหัวเมืองของจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ปัจจุบันเมื่อความเจริญรุ่งเรืองรุกคืบเข้ามา มีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โรงแรมเพิ่มขึ้น ทำให้วัดหัวเวียงที่เคยอยู่หัวเมือง กลายมาอยู่ใจกลางเมืองแม่ฮ่องสอนแทน

8.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระพุทธรูป 5 องค์ เป็นพระพุทธรูปโบราณ องค์ใหญ่อยู่ตรงกลาง หันพระพักตร์อยู่ทางทิศตะวันออก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2406 องค์รองลงมาอยู่ด้านหน้าขององค์ใหญ่หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก ส่วนองค์เล็กอีก 3 องค์ สร้างเรียงไว้ทางทิศเหนือ โดยจำนวน 2 องค์สร้างไว้ทางทิศใต้ และอีกองค์หนึ่งหันพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ

(2) พระเจ้าพาราละแข่ง เป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำเมือง โดยสร้างขึ้นจำลองจากพระมหามายูณี ซึ่งชาวพม่านับถือกันมาก เนื่องจากเชื่อว่าพระพุทธรูปเจ้าเคยเสด็จมาประทานลมหายใจให้แก่พระมหามายูณี สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2460 จองโพทญาและจองห่วนนะ สองพ่อค้าวัวพร้อมด้วยคณะเดินทางไปยังเมืองมณฑลทะเลย์เพื่อจัดสร้างพระพุทธรูปองค์นี้ ยังได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุขนาดเท่าเม็ดข้าวโพดที่ในพบเขียนหมากในป่า การหล่อพระเจ้าพาราละแข่ง ช่างได้หล่อเป็นท่อน จำนวน 9 ท่อน องค์พระหล่อจากทองเหลือง แต่พระพักตร์มีส่วนผสมของทองคำ ทำให้พระพักตร์เงาแวววาวอยู่เสมอ เมื่อสร้างพระพุทธรูปเสร็จจึงได้แยกออกเป็น 9 ชิ้น บรรจุลงเรือ 9 ลำ น้ำหนักรวม 999 กิโลกรัม ล่องมาตามแม่น้ำสาละวิน ขึ้นที่ท่าเรือบ้านท่าโป่งแดง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากนั้นนำไปประกอบที่วัดพระธาตุดอยกองมู ก่อนอัญเชิญไปประดิษฐานยังวัดหัวเวียงจนถึงปัจจุบัน ทางวัดได้มีการรักษาความปลอดภัยเป็นอย่างดี

(3) วิหารพระเจ้าพาราละแข่ง เป็นวิหารไม้ ศิลปกรรมแบบศิลปะไทใหญ่ เป็นอาคารไม้ที่แบ่งพื้นที่ของอาคารออกเป็น 2 ส่วน มีส่วนยอด ที่ทำเป็นหลังคาซ้อนชั้นเหมือนปราสาทจำนวน 2 ยอด ยอดแรกเป็นปญาคาดแบบพม่า ส่วนอีกยอดหนึ่งเป็นปญาคาดมีโดมด้านบน ซึ่งได้รับอิทธิพลศิลปะตะวันตกแบบอังกฤษ 1 ใน 2 ยอด (ยอดแบบอังกฤษ) สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระเจ้าพาราละแข่งที่จำลองมาจากเมืองมณฑลทะเลย์ ประเทศเมียนมาร์ ก่อนนำมาประดิษฐานที่วัดหัวเวียง ซึ่งชาวแม่ฮ่องสอนถือว่าเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของแม่ฮ่องสอนอีกองค์หนึ่ง

(4) วิหารทรงปราสาท 2 องค์ โดยองค์ใหญ่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีความกว้างและยาวเท่ากัน คือ 1,850 เมตร สูงจากพื้นประมาณ 15 เมตร ตัวอาคารสร้างด้วยไม้พื้นล่างเป็นคอนกรีต เฉพาะพื้นด้านในปูด้วยกระเบื้องลายต่าง ๆ ผนังคอนกรีตขึ้นรับกับฝาลูกทรงไม้

หลังคาเป็นชั้น ๆ รวมสามชั้น ส่วนยอดเป็นยอดโดม มุงด้วยสังกะสี และสลักลวดลายสังกะสีประกอบทุกชั้น สำหรับวิหารหลังเล็กซึ่งตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกนั้น ก่อสร้างแบบเดียวกับวิหารหลังใหญ่ และสันนิษฐานว่าคงจะสร้างขึ้นพร้อมกันแต่มีความละเอียดกว่า โดยมีหลังคา 5 ชั้น ไม่รวมยอดโดมและฉัตร ตัววิหารมีความกว้าง 6.40 เมตร ยาว 8.30 เมตร ภาษาไทใหญ่เรียกวิหารเล็กนี้ว่า "อะโฮยงข่าม" ซึ่งหมายถึงที่รับแขก วิหารหลังนี้ใช้เวลาในการก่อสร้าง 2 ปี จึงเสร็จเรียบร้อย โดยนำวัสดุในการก่อสร้างจำพวกสังกะสีกระจกสีและกระเบื้องปูพื้นมาจากเมียนมาร์ ศาลาจำศีล อาคารไม้หลังคามุงสังกะสีแห่งนี้ ประดับลายเงาะสังกะสี มีรูปทรงสวยงาม เป็นศาลาไม้แบบไทใหญ่ซึ่งสร้างขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์ และได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานโดยกรมศิลปากรแล้ว อุโบสถหลังใหม่ สร้างตามแบบอย่างสถาปัตยกรรมไทใหญ่ผสมผสานพม่า เป็นอาคารคอนกรีตหลังคา ยกชั้นสูงเป็นชั้น ๆ มุงกระเบื้องประดับลายเงาะสังกะสี

(5) อุโบสถวัดหลังใหม่ สร้างตามแบบอย่างสถาปัตยกรรมไทใหญ่ผสมผสานพม่า เป็นอาคารคอนกรีตหลังคา ยกชั้นสูงเป็นชั้น ๆ มุงกระเบื้องประดับลายเงาะสังกะสี นอกจากนี้ยังมีหอระฆัง เจดีย์และโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมอีกด้วย

8.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดหัวเวียงเป็นวัดที่ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนี้ใช้ทำกิจกรรมสำคัญตามประเพณีทางพุทธศาสนา และที่สำคัญไปกว่านั้น วัดแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญประจำเมืองอย่างพระเจ้าพาลละแข่งอีกด้วย โดยพระเจ้าพาลละแข่งหรือพระมหามุนีเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประดิษฐานอยู่ ณ วัดหัวเวียง ด้วยเหตุที่วัดหัวเวียงหรือวัดกลางเวียงตั้งอยู่ใจกลางเมือง จึงมักใช้เป็นที่จัดงานวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยใหญ่ตลอดปีในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว หรือเทศกาลต่าง ๆ เช่น เทศกาลออกพรรษา เทศกาลปีใหม่สากล และเทศกาลปีใหม่เมือง วัดหัวเวียงจะได้จัดพิธีการสงฆ์พระเจ้าพาลละแข่งเป็นประจำทุกปี พอถึงเทศกาลสำคัญ จะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ต่างเดินทางมานมัสการเป็นจำนวนมาก เนื่องจากพระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์อยู่คู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอนมานับหลายร้อยปี พระเจ้าพาลละแข่ง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยทรงเครื่อง ฝีมือช่างชาวเมืองมณฑลพะเยา ประเทศพม่า องค์พระหล่อจากทองเหลือง นอกเหนือจากวิหารพระเจ้าพาลละแข่งแล้ว ภายในวัดยังมีอุโบสถและเจดีย์แบบพม่าอยู่ด้วย ซึ่งถ้าสังเกตที่อุโบสถดี ๆ จะมีเห็นว่ามียอดแบบพม่าคล้ายกับที่วิหารพระเจ้าพาลละแข่ง แน่นนอนว่านั่นคือสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประธานของอุโบสถหลังนี้นั่นเอง วัดหัวเวียงยังมีจองหรือวิหาร ซึ่งเป็นอาคารอเนกประสงค์ของวัดที่นำเอาวิหารศาลาการเปรียญ ห้องเรียน และกุฏิพระ มารวมไว้ในอาคารหลังเดียว เป็นอาคารที่พบได้ทั่วไปตามวัดพม่าทั้งในประเทศไทยและประเทศเมียนมา ซึ่งแน่นอนว่าพระพุทธรูปภายในจองก็ประดิษฐานอยู่ได้ปราสาทเช่นกัน ดังนั้น หากใครไปวัดพม่าแล้วเห็นยอดแบบนี้ ให้คิดไว้ก่อนเลยว่าข้างใต้นั้นจะต้องมี

พระพุทธรูปประดิษฐานอยู่อย่างแน่นนอน แต่ภายในมักประดิษฐานพระพุทธรูปหลายองค์ โดยองค์ประธานจะเป็นองค์ที่อยู่ตรงกลางและมีขนาดใหญ่ที่สุด

9) วัดก้ำก้อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง

9.1) ความเป็นมา

วัดก้ำก้อ ภาษาไต แปลว่า "ดอกบุนนาค" สร้างขึ้นเมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2433 ตรงกับวันพฤหัสบดี ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 2 ปีชาล จ.ศ. 1252 โดยเจ้าอาวาสรูปแรกของวัด นามว่า "ครูบาเฒ่า" ชาวไทใหญ่ผู้อพยพมาจากเมืองเชียงทอง เป็นผู้ริเริ่มสร้างวัดนี้ขึ้น ชาวบ้านทั่วไปขนานนามท่านว่า "ตุ้เจ้าเจียงตอง" (ออกเสียงตามภาษาพื้นเมือง) หมายถึงพระที่มาจากเมืองเชียงของนั่นเอง ประวัติการก่อตั้งวัดก้ำก้อพอจะสรุปได้ว่า ครูบาเฒ่าท่านนี้เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านเป็นอันมาก เนื่องจากท่านมีวัตรปฏิบัติที่ดีงาม จึงเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวไทใหญ่ที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทย ต่อมาเกิดความไม่สงบขึ้นในประเทศพม่า ท่านจึงอพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมืองแม่ฮ่องสอน เมื่อท่านออกธุดงค์ท่านได้พบที่กว้างราบเรียบอยู่ท่ามกลางต้นไม้ต้นใหญ่ และมีป่าล้อมรอบหนาทึบเป็นพื้นที่ที่มีสภาพเหมาะสมกับการสร้างวัดได้โดยไม่ต้องตัดไม้ทำลายป่า ท่านจึงชวนชาวบ้านร่วมกันสร้างวัดขึ้น โดยชาวบ้านผู้ศรัทธาเป็นผู้หาวัสดุก่อสร้างและระดมแรงงานมาสร้างวัด และครูบาเฒ่าได้มรณภาพลงในปี พ.ศ. 2453 ต่อมาเมื่อมีพระสงฆ์รูปหนึ่งชื่อพระอาจารย์หม่อง เป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ 2 ซึ่งเป็นพระที่บวชมาจากรัฐไทใหญ่ ได้เข้ามาอาศัยอยู่และเป็นเจ้าอาวาสวัด โดยทำการเผยแพร่หลักธรรมต่างๆ เจริญรอยตามครูบาเฒ่าทำให้มีความเจริญมากขึ้นเป็นลำดับ สมัยครูบาแดง เจ้าอาวาสองค์ที่ 3 นับเป็นช่วงที่วัดก้ำก้อมีการพัฒนาอย่างเจริญมากในทุกๆ ด้าน เพราะท่านจะเน้นหนักด้านธุดงค์วัตรแต่ยังให้การศึกษและการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย เมื่อรับการนิมนต์หรือธุดงค์ไปที่ใด ท่านจะใส่ใจทำนุบำรุงทั้งด้านศาสนาและด้านการศึกษา และพัฒนาด้านอื่นๆ ควบคู่กันไปด้วย สมัยพระวิมล วิมล เจ้าอาวาสองค์ที่ 4 ได้ให้การทำนุบำรุงศาสนา และการศึกษาเช่นกัน แต่ท่านเป็นผู้สนใจในด้านความอยู่ยงคงกะพัน เป็นผู้มีความศรัทธาใน สมัยพระสุนทร สุนทรโร เจ้าอาวาสองค์ที่ 5 สภาพการศึกษาและการพัฒนาในด้านต่างๆ ของวัดเริ่มตกต่ำลง ในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการส่งเสริมการศึกษาจากรัฐบาลกลาง การเรียนการสอนเน้นภาษาไทยกลางที่ได้เริ่มต้นทำเป็นครั้งแรก จึงทำให้เกิดการสับสนไม่เป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่นที่เคยชินกับภาษาไทใหญ่ที่มีการปลูกฝังกันมาแต่อดีต

9.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) ชุมประตู่ทางเข้าไปสู่ศาลาการเปรียญ หรือที่เรียกว่า "สว่าง" เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดแม่ฮ่องสอนตามแบบสถาปัตยกรรมไต (ไทใหญ่) จะมีเฉพาะอาคารวัดเท่านั้นไม่มีในอาคารบ้านเรือนของชาวบ้านทั่ว ๆ ไป

สร้างเป็นสถาปัตยกรรมไต (ไทใหญ่) ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2484 โดยนายส่วยจิ่ง นางยูน ตรีทอง เป็นเจ้าศรัทธาสร้างถวาย

(2) พระพุทธรูปสำคัญภายในวัดประกอบด้วย 1) พระประธาน พระสังฆราชองค์ปัจจุบันเป็นผู้ประทานให้วัด 2) พระมณฑลเศียร ย้ายมาจากอุโบสถหลังวิหารวัดพระนอน และได้นำมาประดิษฐานไว้ที่วัดก้าก้อเมื่อ ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 8 พ.ศ. 2509 โดยมีหลวงพ่อกุหลาบ (กมล) กุศลภิกษุและพระมหารักษ์ สุภิญโญ ได้อัญเชิญนำมาประดิษฐานไว้ ณ วัดก้าก้อ รวมอายุประมาณ 80 ปี 3) พระसान (อายุประมาณ 114 ปี) ศรัทธาแม่เต่าจางย้อย เข้าบูชามาจากมณฑลเศียรประเทศพม่า นำมาถวายเป็นองค์ประธาน ณ วัดก้าก้อ ตั้งแต่เริ่มสร้างวัด 4) พระหินอ่อนทรงเครื่อง ศรัทธา คุณบุญชู คุณปริศนา ตรีทอง นำมาจากประเทศพม่า เพื่อถวายให้ประดิษฐานอยู่ที่วัดก้าก้อเมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2533 5) พระหินดำ เป็นศิลปกรรมมาจากอังวะ (เอว้า) เข้ามาจากร้านขายของเก่าบริสุทธิแอนติก อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

(3) โบสถ์ สร้างขึ้นเมื่อ 8 มกราคม พ.ศ. 2533 ใช้ในการประกอบศาสนพิธีของคณะสงฆ์ เป็นโบสถ์ที่ผสมผสานศิลปะแบบไทใหญ่และพม่า

9.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดก้าก้อเป็นวัดเก่าแก่คู่เมืองแม่ฮ่องสอน มีลักษณะสถาปัตยกรรมทางสถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่ที่งดงาม คือมีการสร้างวัดโดยฝีมือของช่างชาวไทใหญ่ที่ได้เข้ามาอาศัยและได้ศรัทธาในวัดนี้ วัดก้าก้อมีสิ่งปลูกสร้างที่โดดเด่น คือมีซุ้มประตูทางเข้าไปสู่ศาลาการเปรียญ หรือที่เรียกว่า “สร้างหว่าง” เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดแม่ฮ่องสอนตามแบบสถาปัตยกรรมไต (ไทใหญ่) จะมีเฉพาะอาคารวัดเท่านั้นไม่มีในอาคารบ้านเรือนของชาวบ้านทั่วไป ความพิเศษของวัดแห่งนี้ ก็คือ พระประธาน ที่ได้รับการประทานมาจากพระสังฆราช อีกทั้งยังมีพระหินอ่อนทรงเครื่อง, พระมณฑลเศียร อายุกว่า 80 ปี และธรรมาสน์เก่าแก่ อายุประมาณ 114 ปี จึงนับเป็นวัดที่ควรแก่การไปสักการะสะสมแต้มบุญเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ด้านหน้าวัดโดดเด่นด้วยสิ่งหุ้มศิลปะไทใหญ่ 2 ตัวยืนขนานซ้ายขวา ถัดไปพากถนนเป็นเจดีย์สามส่วนขนาดย่อม ส่วนอีกพากหนึ่งเป็นทางเดินหลังคาคลุม มีซุ้มประตูหลังคาซ้อนชั้นตกแต่งลวดลายฉลุสังกะสีอย่างวิจิตรบรรจง ทางเดินสายนี้เข้าสู่ศาลาอันขริมขลัง ข้างในมีพระพุทธรูปศิลปะไทใหญ่-พม่า อันสวยงามให้สักการบูชา

10) วัดม่วยต่อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง

10.1) ความเป็นมา

วัดม่วยต่อ ตั้งอยู่เลขที่ 21 ตำบลจองคำ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2432 โดยเจ้านางเมียะ ซึ่งเป็นเจ้าเมืองแม่ฮ่องสอนในสมัยนั้น ชื่อวัด

นี้ได้มาจากเจ้าอาวาสรูปแรกย้ายมาจากวัดม่วยต่อ อำเภอหมอกใหม่ รัฐฉาน ในประเทศเมียนมา และท่านได้นำชื่อวัดม่วยต่อมาใช้ด้วย ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า "จองม่วยต่อ" และเรียกกันมาจนถึงปัจจุบัน "วัดม่วยต่อ" ในภาษาไต (ไทใหญ่) จะเรียกพระธาตุว่าม่วยต่อ วัดต่าง ๆ ที่มีการบรรจุพระธาตุก็จะเรียกว่า "จองม่วยต่อ หรือ วัดม่วยต่อ" เพราะการตั้งชื่อให้เป็นภาษาไทยกลางของส่วนกลางทำให้การเรียกชื่อนั้นเพี้ยนไป วัดม่วยต่อนี้ในอดีตตั้งอยู่ตั้งอยู่ด้านทิศเหนือของเมืองขุนยวม คนท้องถิ่นจะเรียกวัดม่วยต่อในชื่อเล่นอีกหนึ่งชื่อก็คือ "จองเนอหรือวัดทิศเหนือ" จากประวัติที่มีคนแก่เล่าสืบต่อกันมานั้นบอกว่า เมื่อปี พ.ศ.2397 นั้นมีการพบว่าเป็นวัดร้าง ที่มีซากพระธาตุและวิหารเก่าอยู่ เมื่อมีพระธุดงค์มาอาศัยพักระหว่างเดินธุดงค์ เมื่อมีชาวบ้านเลื่อมใสมากขึ้นชาวบ้านจึงช่วยกันทะนุบำรุงรักษา มีการสร้างศาลาการเปรียญแบบไต (ไทใหญ่) ขึ้นมาใช้ชั่วคราวและได้เรียกวัดนี้ว่า "จองม่วยต่อ" (จอง=วัด ในภาษาไต) พ.ศ.2451 มีศรัทธาลุงจองหลูและครอบครัว พร้อมด้วยศรัทธาทั้งหลาย มีจิตศรัทธาส่งศาลาการเปรียญแบบไทยใหญ่เป็นอาคารถาวรขึ้นหลังหนึ่งแทนศาลา หลังเก่าซึ่งชำรุดทรุดโทรมมาก พร้อมกับสร้างพระประธานแบบก่ออิฐถือปูนขนาดใหญ่ขึ้นเป็นองค์แรก (องค์ซ้ายมือ) ต่อมาอีกหนึ่งปีพระโพธิญาณเจ้าอาวาสองค์ที่สองพร้อมด้วยลูกศิษย์ลูกหาได้ สร้างพระประธานองค์ที่สองขึ้นลุ ถึง พ.ศ.2471 ศรัทธาแม่เต่าพะกำหานจี พานิชยานนท์และครอบครัว พร้อมด้วยศรัทธาอื่น ๆ ร่วมกันสร้างศาลาการเปรียญเพิ่ม 1 หลัง พร้อมกับสร้างหอไตรแบบไทยใหญ่ใต้ฐานเจดีย์และศาลาบำเพ็ญสมณธรรม (สลอบอาหุง) ด้านหน้าพระธาตุเจดีย์ไว้เป็นที่บำเพ็ญสมณธรรมคนเฒ่าคนแก่อีกด้วย วัดนี้ได้รับการขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายเมื่อปี พ.ศ. 2466 ครั้นในปี พ.ศ. 2498 พระราชวิริกรเจ้าอาวาสวัดม่วยต่อ และเจ้าคณะจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้สร้างศาลาการเปรียญทรงไทใหญ่ขึ้นใหม่ เป็นศาลาการเปรียญในสถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

10.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

วัดม่วยต่อแห่งนี้มีความสำคัญยิ่งสำหรับจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพราะไม่เพียงสะท้อนวัฒนธรรมไทใหญ่ผ่านสถาปัตยกรรมล้ำค่าและประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีต่างขอมต่อโหลง (ถวายเป็นพุทธบูชา) เทศกาลเข้าพรรษา เทศกาลออกพรรษา งานสงกรานต์ที่จัดขึ้นเป็นประจำภายในวัดเท่านั้น หากยังมีสิ่งสำคัญที่น่าชมมากมาย วัดม่วยต่อจัดงานประเพณีเขาวงกตทุกวันขึ้น 10-15 ค่ำ เดือน 12 สิ่งสำคัญประจำวัดประกอบไปด้วยพระประธานในอุโบสถ พระประธานในศาลาการเปรียญ พระพุทธรูปสิงห์ 1 สิงห์ 3 งาช้างแกะสลัก แทนพระแบบปราสาทยอดแหลม และระฆังแบบประดิษฐ์ใหญ่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ พระประธานในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปทองเหลืองนำมาจากประเทศพม่าในปี พ.ศ.2466 พระประธานในศาลาการเปรียญ เป็นพระพุทธรูปเนื้อสัมฤทธิ์ศิลปะแบบพม่า พระพุทธรูปสิงห์ 1 สิงห์ 3 อยู่ภายในวัดอยู่หน้าพระประธานในศาลาการเปรียญ งาช้างแกะสลักเป็นพระพุทธรูป 2 คู่ อยู่ภายในศาลาการเปรียญ นำมาจากประเทศพม่าในปี พ.ศ. 2466 แทนพระแบบปราสาทยอดแหลม เจดีย์และระฆังแบบประดิษฐ์รูปใหญ่ได้ทรุดโทรมไปแล้ว เจดีย์ทรง

เครื่องแบบมอญ จัดเป็นเจดีย์ที่มีความงดงาม องค์เจดีย์ล้อมรอบด้วยเจดีย์บริวาร ส่วนยอดประดับด้วยฉัตรโลหะ แขนงกระดิ่งโดยรอบ จอง แม้เป็นจองที่สร้างขึ้นใหม่ใน พ.ศ.2527 แต่ที่ตั้งซึ่งอยู่ด้านหลังเจดีย์ ทำให้เมื่อมองจากประตูทางเข้าวัด จะเห็นภาพในมุมกว้างอันน่าชมของวัดไทใหญ่ คือเจดีย์สีขาวอยู่เบื้องหน้า โดยมีจองหลังใหญ่สีน้ำตาลเข้มตั้งเด่นอยู่ด้านหลัง

10.3) อັตลัษณ์และเอกลัษณ์ที่โดดเด่น

อັตลัษณ์ที่โดดเด่นของวัด ได้แก่ พระประธานในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปทองเหลือง นำมาจากประเทศพม่า และพระประธานในศาลาการเปรียญ เป็นพระพุทธรูปเนื้อสัมฤทธิ์ ศิลปะแบบพม่า รวมทั้งศาลาการเปรียญด้านหน้ามีลักษณะหลังคาเป็นแบบศิลปะไทยภาคกลาง ทำให้วัดม่วยต่อเป็นถาวรสถานทีผสมผสานศิลปะของไทยใหญ่เข้ากับศิลปะไทยกลาง ทำให้เกิดความสวยงามไปอีกแบบหนึ่ง สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์น่าสนใจอีกอย่างของวัด คือ เจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญ ล้อมรอบด้วยพระเจดีย์บริวารยอดประดับด้วยฉัตรโลหะ แขนงกระดิ่งโดยรอบและจอง (ปราสาท) ซึ่งสร้างขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2527 มีเสาศาลาหลังเก่าสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งใช้เป็นสถานพยาบาลทหารที่เจ็บป่วย ริมแนวรั้วด้านในมีอัฐิของทหารญี่ปุ่นผู้เสียชีวิตในสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากนี้แล้วงานประเพณีที่มีชื่อเสียงของวัด ได้แก่ ปอยหมั่งกะป่า หรืองานประเพณีเขาวงกต จากความเชื่อที่ว่าป่าหิมพานต์เป็นป่าที่มนุษย์ปฤชนไม่สามารถเข้าไปได้โดยง่าย และมีทางเข้าออกแค่ทางเดียวและการเข้าออกก็ยากลำบาก เลยนำมาดัดแปลงให้คนเข้าไปสักการบูชาในทางเดินที่คดไปเคี้ยวมาของงานนี้ งานประเพณีเขาวงกตเดือน 12 ดัดแปลง จากที่ได้ทำกันมาทุกปี ให้ใกล้เคียงความเป็นจริง ตามความเป็นมาให้มากที่สุด โดยตรงกลางจะมีปราสาท 2 หลัง หลังหนึ่งเป็นที่ประทับของพระเวสสันดร อีกหนึ่งเป็นที่ประทับของพระนางมัทรีและกัญหาขาลี อีก 4 มุมนั้นเป็นสระบัว บนสระบัวทุกสระจะเป็นวัด (จองพารา) 2 คอสามชาย เป็นที่ประทับของพระอุคุตซึ่งมีอยู่ในน้ำมหาสมุทร เพื่อให้สอดคล้องกับคัมภีร์ที่คนสมัยก่อนเขาบันทึกไว้เพื่อเป็นหลักฐานทาง พระพุทธศาสนาว่า ในรอบปีหนึ่ง ๆ พระอุคุตจะเสด็จขึ้นมาบิณฑบาตในโลกมนุษย์ครั้งหนึ่ง ในวันเพ็ญเดือน 12 เวลาเช้าตรู่ของทุกปี ถ้าผู้ใดมีบุญวาสนาพบเห็นและถวายสิ่งของเครื่องใช้ หรือเครื่องอุปโภคต่าง ๆ จะเป็นข้าว ขนม หรือผลไม้ต่าง ๆ และได้มีการจำลองการเดินทางค้าขายในอดีตไว้ให้รุ่นลูกรุ่นหลานไว้ดูด้วย คือ “โบต่าง หรือ วัต่าง ” เนื่องจากว่าการเดินทางเพื่อทำมาค้าขายในอดีตนั้นใช้ทางเท้าเป็นหลัก ไม่มีรถยนต์ใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะการไปซื้อ-ขายที่เชียงใหม่ แม่สะเรียง แม่ฮ่องสอน หรือ มัณฑะเลย์ ประเทศพม่า ก็ใช้วัต่างแบบนี้ไปเป็นฝูงใหญ่ บางฝูงก็มี 50 ตัว แต่บางฝูงอาจจะมีถึง 100 ตัวก็ได้

4.1.5 แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน จังหวัดแพร่

1) วัดจอมสวรรค์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง

1.1) ความเป็นมา

วัดจอมสวรรค์ ตั้งอยู่บนถนนยันตรกิจโกศล ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัด 1 กิโลเมตร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยสร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาของชาวไทใหญ่ ซึ่งเดิมมีถิ่นฐานอยู่ในประเทศพม่า และเดินทางมาค้าขายที่เมืองแพร่ ในเวลาต่อมาชาวเงี้ยวได้เริ่มอพยพเข้ามาอาศัยอยู่บริเวณรอบวัดเป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ เรียกว่า “หมู่บ้านใหม่” (ในยุคของเจ้าหลวงพิมพิสาร เจ้าผู้ครองนครแพร่ ปี พ.ศ. 2415) บางส่วนได้เข้าไปทำงานอยู่ในบริษัทอีสต์เอเชียติก ซึ่งเป็นบริษัทของชาวยุโรปที่ได้รับสัมปทานการทำไม้ในจังหวัดแพร่ จนมีฐานะมั่งคั่งร่ำรวย ด้วยความเลื่อมใสในบวรพุทธศาสนา พ่อเฒ่าคำอ่อง (ชาวเงี้ยว) ได้ร่วมมือกับพ่อฮ้อยกันดี (ต้นตระกูลเจริญกุล) สร้างวัดจอมสวรรค์ขึ้นในปี พ.ศ. 2437 ใช้เวลาสร้างประมาณ 5 ปี จึงแล้วเสร็จ เมื่อเกิดเหตุการณ์เงี้ยวปล้นเมืองแพร่ วัดจึงมีสภาพทรุดโทรม พ่อฮ้อยกันดี นายฮ้อยคำมาต และแม่เฒ่าหล้า เจริญกุล ได้บูรณะซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดีขึ้น ต่อมา นายจอง นันตา (บิดาของแม่เตียว อักษรมินทร์) ซึ่งชาวอังกฤษเคยแต่งตั้งให้เป็น Headman มาก่อน เป็นชาวไทยใหญ่อีกคนหนึ่งที่ทำการค้าขายจนมีฐานะร่ำรวย ได้ร่วมมือกับแม่เฒ่ากุย ลูกสาวของพ่อฮ้อยกันดี ได้สร้างเสริมบูรณะเพิ่มเติม พร้อมทั้งได้สร้างเจดีย์ รูปแบบสถาปัตยกรรมพม่าไว้ทางทิศตะวันออกเฉียงของวัดด้วย

1.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) อุโบสถไม้ ซึ่งเป็นทั้งโบสถ์วิหารและกุฏิไปในตัว จุดเด่นของอุโบสถอยู่ที่ลวดลายการฉลุไม้ และการประดับกระจกสีบริเวณเพดาน ภายในแสดงให้เห็นฝีมือการตกแต่งอย่างวิจิตรบรรจง เสาและเพดานประดับกระจกสีงดงาม มีบันไดขึ้นลงด้านหน้า 2 ข้าง ประดับด้วยทองเหลือง ดีและเจาะให้เป็นลวดลายแบบพม่า เสาไม้ในส่วนของอาคารที่เป็นโบสถ์ลงรักปิดทอง ตกแต่งลวดลายคล้ายสีทองน้ำ มีข้อความเป็นภาษาพม่า จารึกไว้รอบเสามีจำนวนทั้งสิ้น 35 ต้น เสาอื่นๆ อีก 14 ต้น ลงรักปิดทองและประดับกระจกสี

(2) คัมภีร์โบราณที่ทำจากงาช้าง ซึ่งจารึกอักษรฝักขาม โดยนำงาช้างมาบดละเอียดผสมกับยางไม้แล้วนำมารีตอกออกเป็นแผ่น ผึ่งให้แห้งแล้วนำมาจารด้วยสีที่ได้จากยางไม้อีกครั้ง ถือเป็นศิลปวัตถุที่มีค่ายิ่ง เป็นศิลปวัตถุสำคัญคู่บ้านคู่เมือง

(3) โบราณวัตถุ ภายในโบสถ์วัดจอมสวรรค์มีโบราณวัตถุที่ล้ำค่าหลายอย่าง เช่น พระประธานปางคันธราฐศิลปะพม่า, หลวงพ่อसान พระพุทธรูปที่สร้างโดยใช้ไม้ไผ่สานเป็นองค์ลงรักปิดทอง ศิลปะพม่า, พระพุทธรูปปางช้างศิลปะแบบพม่า พระพุทธรูปนี้ถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญองค์หนึ่งที่ชาวแพร่ให้ความเคารพศรัทธาเป็นจำนวนมาก, คัมภีร์ปาฏิโมกข์, บุษบก ลวดลาย

วิจิตรงดงามประดิษฐานพระพุทธรูปหินอ่อน ทางกรมศิลปากรเล็งเห็นความสำคัญของโบราณสถาน และโบราณวัตถุอันล้ำค่า จึงได้จดทะเบียนไว้เป็นสมบัติของชาติ เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2533 เพื่อจะได้อนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานสืบไป

(4) เจดีย์วัดจอมสวรรค์ เป็นเจดีย์ที่คล้ายกับเจดีย์ชเวดากอง มีเจดีย์ประธานอยู่ตรงกลาง และมีเจดีย์รายอยู่รอบ ๆ หลายองค์ เจดีย์องค์นี้ตั้งอยู่มุมด้านหนึ่งของวัด ในเวลากลางวันจะมีคนเฝ้ามาจอดในวัดรวมทั้งรถของนักท่องเที่ยวที่มาวัดจอมสวรรค์มาจอดบ้าง บางทีถ้าไม่สังเกตก็คงไม่เห็นเจดีย์องค์นี้ จึงนับเป็นเรื่องน่าแปลกที่วัดจอมสวรรค์มีพื้นที่รอบ ๆ โบสถ์ ทุกด้าน ด้านละหลายเมตร แต่กลับเลือกสร้างเจดีย์ไว้ที่มุมสุดของวัดจนแทบมองไม่เห็น

1.3) อັตลัษณ์และเอกลัษณ์ที่โดดเด่น

วัดจอมสวรรค์เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมศิลปะไทใหญ่ ตัวอารามเป็นทั้งโบสถ์ วิหารและกุฏิ มีหลังคาเล็กใหญ่ลดหลั่นกันไป ตัวอาคารสร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง เป็นวัดเก่าแก่สร้างด้วยศิลปะพุกาม (พม่า) มีศิลปวัตถุและโบราณวัตถุที่สวยงามและทรงคุณค่า ศาลาการเปรียญและกุฏิ อยู่ในอาคารเดียวกัน ตัวอาคารสร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง มีหลังคาเล็กใหญ่ลดหลั่นกันเป็นชั้นรวม 9 ชั้น ฝาผนังแบ่งเป็นตอน ๆ คล้ายซ้ออ้อย ภายในแสดงให้เห็นฝีมือการตกแต่งอย่างวิจิตรบรรจง เสาและเพดานประดับกระจกสีงดงาม มีบันไดขึ้นลงด้านหน้า 2 ข้าง ประดับด้วยทองเหลือง ดีและเจาะให้เป็น ลวดลายแบบพม่า ภายในตกแต่งอย่างบรรจงวิจิตรงดงาม เสาไม้มีทั้งลงรักปิดทองและประดับกระจกสีงดงามด้วยลวดลายแบบไทใหญ่ ลวดลายเพดานตกแต่งด้วยกระจกสีต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นรูปสัตว์หิมพานต์ มีความวิจิตรงดงามมาก ซึ่งเป็นลวดลายที่เกิดจากการนำเอากระจกสีที่มีขนาดไม่เท่ากัน มาเรียงปะติดปะต่อให้เกิดเป็นลวดลายตามความเชื่อได้อย่างงดงาม เป็นงานที่มากด้วยคุณค่า สร้างความตื่นตาตื่นใจต่อผู้พบเห็นทั้งนี้ เสาไม้ในส่วนของอาคารที่เป็นโบสถ์ลงรักปิดทองนั้น ตกแต่งลวดลายคล้ายสีทองน้ำ มีข้อความเป็นภาษาพม่า จารึกไว้รอบเสาซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 35 ต้น เสาอื่น ๆ อีก 14 ต้นที่ลงรักปิดทองและประดับกระจกสีเช่นกัน เจดีย์มีรูปทรงแบบพม่า ที่มีลักษณะเป็นเจดีย์ใหญ่อยู่ตรงกลางและรายล้อมด้วยเจดีย์เล็กทั้ง 4 ด้าน ด้านละ 3 องค์ คัมภีร์โบราณที่ทำจากงาช้าง ดอกไม้หิน ปืนคาบศิลา หลวงพ่อसान พระพุทธรูปที่สร้างโดยใช้ไม้ไผ่สานทั้งองค์แล้วลงรักปิดทอง พระพุทธรูปงาช้าง ศิลปะแบบพม่า คัมภีร์งาช้าง โดยนางาช้างมาบดแล้วอัดเป็นแผ่นบาง ๆ เขียนลงรักแดง จารึกเป็นอักษรพม่าบุษบก ลวดลายวิจิตรงดงามประดิษฐานพระพุทธรูปหินอ่อน

ทั้งนี้ เมื่อก้าวพ้นบันไดจะแปลกตาด้วยระเบียงสองข้าง ซึ่งมีลูกกรงเป็นไม้กลึงกลม ลูกมะหวดลักษณะคล้ายระเบียงบ้านแต่กว้างกว่า ส่วนราวบันไดข้างได้ปั้นเป็นลายนูนสูงซึ่งคงลักษณะให้คล้ายเดิมไว้มากที่สุด ส่วนหลังคาทางขึ้นเป็นซุ้มซ้อนลดหลั่นกัน 6 ชั้น ลักษณะของยอดซุ้มเป็นยอดฉัตรทำด้วยแผ่นโลหะฉลุลาย ระหว่างชั้นของซุ้มประดับด้วยกรอบลายย่อมุมไม้สิบสอง ติดลายดาวรูปดอกไม้ตรงกลาง อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแบบพม่า ถัดจากระเบียงใหญ่สองข้างหน้าอุโบสถ

จะมีประตูบานเพี้ยมหลายบานเปิดโล่งอยู่ เพื่อประโยชน์ในการเดินเข้าวัดได้สะดวก ตามมุมต่างๆ ลง ลวดลายปิดทองไว้ทุกจุด ซึ่งทำให้เห็นถึงการใส่ใจรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของฝีมือช่างในสมัยก่อน แม้แต่ลักษณะการตีฝาไม้กระดานแทนที่จะตีเหมือน ๆ กัน วัดจอมสวรรค์กลับตีทั้งตามแนวตั้งและแนวนอน บ้างก็ตีเฉียงสลับกันเป็นรูปก้างปลาทำให้เกิดเส้นสายที่แปลกตา เจ้าอาวาสสันนิษฐานว่า น่าจะเกิดจากการที่มีช่างมากฝีมือหลายคนมาร่วมกันสร้าง จึงทำให้ดูแตกต่างแต่กลับลงตัวอย่างวิจิตรบรรจง เมื่อขึ้นมายังตัววิหารจะเห็นเพดานลวดลายไม้ฉลุรูปดอกไม้และสัตว์หิมพานต์นานาชนิด เรียงตัวแนวเดียวกันกับเสาไม้สักทรงกลม ฉลุด้วยสีทองสวยงามเพื่อนำสายตาไปสู่หลวงพ่ोजอมสวรรค์ปางห้ามมารที่ประดิษฐานอยู่เพียงองค์เดียว โดยรวมเมื่อเข้ามาข้างในจะเห็นว่าทั้งงดงามและไม่เหมือนวัดใด ดังนั้น กรมศิลปากรได้จดทะเบียนไว้เป็นสมบัติของชาติเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2533 เพื่ออนุรักษ์โบราณสถานแห่งนี้ให้เป็นสมบัติอันล้ำค่าที่คนรุ่นหลังจะได้ศึกษาสืบไป

2) วัดพระนอน ตำบลในเวียง อำเภอเมือง

2.1) ความเป็นมา

ตำนานวัดพระนอนจากโบราณ ได้บันทึกเกี่ยวกับวัดพระนอนไว้ว่า วัดพระนอน สร้างโดยเจ้าพระยาชัยชนะสงครามและพระนางเจ้าอุทองศรีพิมพา แต่เดิมนั้นวัดนี้มีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ คือพระนอนซึ่งองค์จริงนั้นเป็นหินยาวขนาด หกศอกต่อมาเจ้าปู่ท้าวคำซึ่งเป็นพระอัยกาของพระยาชัยชนะสงครามเห็นว่าไม่ปลอดภัย จึงได้สั่งให้นำพระนอนองค์ใหญ่ครอบองค์เดิมไว้และช่วยกันตกแต่งพระพุทธรูปนอนองค์ใหม่ให้สวยงาม พอตีมีกองทัพพม่าเข้ามาบุกรุกเมืองโกศัยชาวเมืองก็ตื่นกลัว พวกกันอพยพหลบหนีตามป่าเขาโดยยังมีทันได้ฉลองพระพุทธรูปนอน เจ้าชัยชนะสงครามก็ออกศึกและสวรรคตในสนามรบ น้องชื้อท้าวยาสีหรีแสนหาญ ออกรบสู้พม่าก็หายสาบสูญอีก เมื่อนครโกศัยไม่มีเจ้าปกครองเมืองได้ละทิ้งวัดพระนอนเป็นวัดร้างเป็นเวลานานเท่าใดไม่ปรากฏมีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นคลุม บริเวณวัดมีเถาวัลย์ขนาดใหญ่ที่ชื่อว่าผักหละหรือผักชะอมขึ้นปกคลุมพระนอนเป็นเวลานานจนบริเวณนั้นกลายเป็นป่า ต่อมาเมื่อพ่อค้าต่างเมืองเดินทางมาค้าขายบริเวณดังกล่าวเห็นผักหละงามดี จึงเอาไปเป็นอาหารและได้พบก้อนอิฐอยู่ทั่วไป พวกพ่อค้าจึงสงสัยว่าเป็นวัดร้างและนำความไปเล่าให้ชาวบ้านฟัง ชาวบ้านก็แตกตื่นช่วยกันหักล้างถางพงพบต้นไม้ใหญ่เป็นต้นมะม่วงขึ้นปกคลุมพระนอน คล้ายกับร่ม ชาวบ้านเกิดศรัทธาจึงช่วยกัน บูรณะซ่อมแซมให้สวยงามและแข็งแรงและได้ตั้งชื่อว่าวัดเสียใหม่ ว่า "วัดต้นม่วง" และในการบูรณะครั้งนั้นได้พบแผ่นทองคำจารึกของพระนางพิมพาจึงได้รู้ว่า วัดม่วงค้ำนั้นแต่เดิมคือวัดพระนอน และสันนิษฐานว่าวัดพระนอนนี้ได้สร้างสำเร็จในเดือนเก้าเหนือขึ้นสิบห้าค่ำ ทั้งนี้โดยถือเอาคำจารึกในแผ่นทองคำเป็นหลักวัดพระนอนเป็นปูชนียสถานเก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัดแพร่ ได้รับเกียรติจากทางจังหวัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของเมืองแพร่

วัดพระนอน ได้รับการประกาศตั้งขึ้นเป็นวัดเมื่อ พ.ศ. 1320 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 9 มิถุนายนพ.ศ. 2536

2.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระอุโบสถเชียงแสน สร้างแบบสมัยเชียงแสนไม่มีการเจาะหน้าต่างแต่ทำผนังเป็นช่องแสงแทน ใช้ช่องแสงด้านข้างแทนหน้าต่าง ลักษณะหลังคาลดหลั่นกันลงมาแต่ก็มีรูปแบบเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ สำหรับลวดลายหน้านั้นเป็นลวดลายแบบอยุธยาตอนปลาย ผูกเป็นลายก้านขดและมีภาพรามเกียรติ์ประกอบ

(2) พระวิหาร มีรูปแบบการก่อสร้างเช่นเดียวกับอุโบสถแต่การตกแต่งบริเวณชายคาเป็นไม้ฉลุโดยรอบและหลังคาประดับด้วย ไม้แกะสลักเป็นรูปพระยานาคบริเวณหน้าจั่ว

(3) พระพุทธรูปนอนปางสีหไสยาสน์ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นยาว 9 เมตร ลงรักปิดทองตลอดองค์ พระพุทธรูปสีทองที่เห็นจะเป็นพระนอนองค์ใหญ่ครอบองค์จริง ส่วนองค์จริงนั้นเป็นหินยาวขนาด 6 ศอก

(4) พระเจดีย์ ตั้งอยู่ด้านหลังอุโบสถ เป็นเจดีย์ทรงระฆังคว่ำรูป 8 เหลี่ยม มีพระพุทธรูปอยู่ 4 ด้าน

(5) หลวงพ่อมงคลทิพณี พระประธานในอุโบสถวัด เป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะงดงาม ประดิษฐานบนแท่นที่มีลวดลายสวยงาม ด้านหน้าประดิษฐานพระพุทธรูปหลวงพ่อเจ็ดกษัตริย์ มีความเชื่อกันว่าหลวงพ่อเจ็ดกษัตริย์มีพระพุทธรูปปฏิหาริย์บันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล จึงมีการสร้างหลวงพ่อเจ็ดกษัตริย์ประดิษฐานอยู่ที่เขื่อนสำคัญ ๆ หลายแห่งทั่วประเทศไทย

(6) ภาพปูนลายเงินพระนอนในป่า ในวิหารพระนอน เป็นวิหารที่ไม่มี การตกแต่งมากนัก ทาด้วยสีขาวทั้งหลัง อยู่ด้านหลังโบสถ์ไม่ไกล เห็นมีภาพที่ทำด้วยแผ่นเงินปูนลายคล้ายกับงานปูนลายที่โบสถ์เงินวัดศรีสุพรรณ เป็นภาพในครั้งที่พบพระนอนใหม่ๆ หลังจากทีวัดถูกปล่อยร้างไปจนมีต้นไม้และเถาวัลย์ปกคลุมพันองค์พระจนมองไม่เห็นอยู่กลางป่า

2.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระนอน เป็นวัดที่เก่าแก่อีกแห่งหนึ่งที่อยู่ในกำแพงเมืองของจังหวัดแพร่ อายุกว่าพันปี เป็นวัดที่มีการสร้างด้วยศิลปะแบบผสมผสานถึงสามยุค คือ ศิลปะเชียงแสน ศิลปะสุโขทัยและศิลปะอยุธยาตอนปลายด้านหลังมีวิหารพระนอนซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่า 1,300 ปี ซึ่งมีประชาชนนิยมเข้ามากราบไหว้บูชา อุโบสถสร้างตามแบบสมัยเชียงแสน ไม่มีการเจาะหน้าต่าง แต่ทำผนังเป็นช่องแสงแทน สำหรับลวดลายหน้าบันเป็นลวดลายแบบอยุธยาตอนปลาย ผูกเป็นลายก้านขด และมีภาพรามเกียรติ์ประกอบ วิหารมีรูปแบบการก่อสร้างเช่นเดียวกับอุโบสถ แต่ตกแต่งบริเวณชายคาเป็นไม้ฉลุโดยรอบและหลังคาประดับด้วยไม้แกะสลักเป็นรูปพระยานาคบริเวณหน้าจั่ว พระพุทธรูปนอนปางสีหไสยาสน์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น มีความยาว 9 เมตร ลงรักปิดทองตลอด

องค์เจดีย์ตั้งอยู่ด้านหลังอุโบสถ เป็นทรงระฆังคว่ำรูป 8 เหลี่ยม มีพระพุทธรูปอยู่ 4 ด้านสร้างพร้อม กับพระนอน ชื่อพระธาตุสิงห์อุดรนคร วัดพระนอน เป็นศูนย์รวมใจของชุมชนชาวพระนอน ซึ่งมี ประชากรในชุมชนประมาณ 200 หลังคาเรือน ซึ่งดั้งเดิมนั้นพวกแรกเป็นชาวข่าบ้านพระนอนที่ตั้ง รกรากมาแต่เดิม และที่อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง สปป.ลาว เพราะสังเกตได้จากอาชีพของ ชาวบ้านในอดีตที่มีชื่อเสียงในการทำเครื่องเงิน เครื่องเงิน ชั้นเงิน (สลุง) และพานเงิน ซึ่งเป็น อุตสาหกรรมในครัวเรือน ปัจจุบันยังคงมีการประกอบอาชีพดังกล่าวอยู่บ้าง มีถนนคนเดินชุมชนบ้าน พระนอน หรือกาดกองเก่า ในช่วงเย็นของวันเสาร์ สามารถเลือกซื้อเครื่องประดับเงินของชุมชนพระ นอนได้ เพราะมีการตั้งแผงจำหน่ายบริเวณปากทางเข้าวัด วัดพระนอนจึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ สำคัญและน่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของเมืองแพร่ ซึ่งทางราชการได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นแหล่ง ท่องเที่ยว เพราะมีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สวยงามแบบล้านนาไทยที่เป็นเอกลักษณ์ หากนักท่องเที่ยว มาเที่ยวเมืองแพร่ ได้เข้าไปเยี่ยมชมคุ้มเจ้าหลวง ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง คุ้มวงศ์บุรี และถนนคนเดิน "กาดกองเก่า" สามารถเข้าไปกราบขอพรพระนอน หลวงพ่อมงคลทิพนี พระธาตุสิงห์อุดรนคร และชม สถาปัตยกรรมล้านนาอันเก่าแก่ที่วัดพระนอน มีมุมสำหรับการถ่ายภาพเป็นที่ระลึกว่าครั้งหนึ่งได้เคย มา ณ ที่แห่งนี้

3) วัดพระธาตุจอมแจ้ง ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง

3.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุจอมแจ้ง ตั้งอยู่บ้านไคร้ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ “วัด พระธาตุจอมแจ้ง” แต่เดิมนั้นเรียกว่า “วัดพระธาตุจวนแจ้ง” เนื่องจากสมัยที่พระพุทธองค์เสด็จถึง สถานที่แห่งนี้เป็นเวลาใกล้สว่างพอดี ต่อมาเรียกเพี้ยนเป็น “วัดพระธาตุจอมแจ้ง” ซึ่งตั้งอยู่บริเวณ เนินเขาใกล้กับพระธาตุช่อแฮ เป็นพระธาตุที่มีรูปทรงคล้ายกับพระธาตุช่อแฮ สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1331 แต่ไม่ปรากฏชื่อผู้สร้าง ตามตำนานพระธาตุจอมแจ้งกล่าวไว้ว่า ปี พ.ศ. 1900 พญาสิทธิ กษัตริย์แห่ง กรุงสุโขทัย ได้เดินทางมาทำการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุ อุโบสถ กำแพง และบันไดนาคครั้งหนึ่ง ปี พ.ศ. 2451 สิ่งก่อสร้างในวัดพระธาตุจอมแจ้งได้ชำรุดทรุดโทรมลง พระครูพุทธวงศาจารย์ อดีตเจ้า คณะจังหวัดแพร่ พร้อมด้วยพระภิกษุ สามเณร ทุกวัด และ พระยาบุรีรัตน์ และคุณหญิงจันทร์คำ ได้ ร่วมกันทำการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุ บูรณะกำแพง บันไดนาค ก่อสร้างศาลา จนเสร็จ เรียบร้อย จึงได้จัดงานบุญฉลองอย่างยิ่งใหญ่ โดยทำดอกไม้เพลิงขนาดใหญ่ เพื่อจุดเป็นพุทธบูชา แต่จุดได้ไม่นานจึงเกิดระเบิดขึ้นเสียงดังสนั่น สร้างความเสียหายให้กับบันไดนาค ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา พระครูอุดมขันตีคุณ อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุจอมแจ้ง พร้อมด้วยพระภิกษุสามเณร ทายกทายิกา ได้ทำการบูรณะวัดครั้งใหญ่ ทั้งองค์พระธาตุ วิหาร ปิดทององค์พระประธาน สร้างแท่น พระประธาน บูรณะบันไดนาค สร้างกุฏิ 2 หลัง สร้างศาลา 8 หลัง รื้อกำแพงเก่าแล้วสร้างใหม่ สร้าง

ถนนคอนกรีตในบริเวณวัด สร้างซุ้มประตูวัด ลาดยางถนนทางขึ้น ลาดยางบริเวณวัด ปั้นพระพุทธรูปต่างๆ สร้างห้องปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน สร้างหลวงพ่ótันใจ ทำบุษบก สร้างพระยืนสูง 11 เมตร สร้างรูปปั้นจำลองสวรรคต นรก เปรต อสุรกาย สร้างอุโบสถ ขยายเขต ติดตั้งไฟฟ้า ติดตั้งประปา สร้างพระสังกัจจายน์ วาดภาพพุทธประวัติ สร้างซุ้มประตูวัดเข้าพระธาตุ สร้างรั้วรอบพระธาตุ สร้างพิพิธภัณฑสถาน สร้างรั้วบริเวณจัดงานนมัสการพระธาตุ สร้างห้องสมุด และชุดสระเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง ปี พ.ศ.2508 พระครูอุดมขันตีคุณ เจ้าอาวาสพร้อมด้วยคณะสงฆ์ สามเณร ทายก ทายิกาทั้งหลายได้พร้อมใจกันทำการปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุอีกครั้งหนึ่ง มีศรัทธา นายสิงคาร นางศรีเพรา วัฒนสมบัติ มีจิตศรัทธารับเอาเศวตฉัตร(ยอดพระธาตุ)ไปซ่อมแซม ลงรักปิดทองใหม่ ทำพิธียกฉัตรในวันวิสาขบูชา เดือน 8 เหนือ ขึ้น 15 ค่ำ ปีมะเส็ง

3.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) องค์พระธาตุจอมแจ้ง ตั้งบนเนินเขาเตี้ย เป็นที่บรรจุพระเกศาธาตุ และพระบรมสารีริกธาตุพระหัตถ์ซ้ายของพระพุทธเจ้า พระธาตุจอมแจ้งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1331 ไม่ปรากฏชื่อผู้สร้าง พระธาตุสีทององค์นี้สูง 29 เมตร ฐานกว้าง 10 เมตร โดยเป็นเจดีย์ทรงพุ่มศิลปะผสมระหว่างสุโขทัยกับศิลปะเวียงโกศัยที่ยังอยู่ในลักษณะค่อนข้างสมบูรณ์ ทั้งนี้ เดิมเรียกกันว่าพระธาตุจวนแจ้ง เนื่องจากสมัยที่พระพุทธองค์เสด็จมาถึงสถานที่นี้จวนสว่างพอดี และต่อมาเพี้ยนเป็นจอมแจ้งจนถึงปัจจุบัน องค์พระธาตุจอมแจ้งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ทางวัดไม่อนุญาตให้ผู้หญิงเข้าไปในเขตกำแพงฐานขององค์พระธาตุ เข้าได้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น

(2) พระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ ปางพระนาคปรกประดิษฐานอยู่คู่กับองค์พระธาตุ และพระนอนปางไสยาสน์องค์ขนาดใหญ่ ในสวนลานปฏิบัติธรรมอยู่บริเวณซ้ายมือของทางเข้าประตูวัด

(3) หลวงพ่ोजอมแจ้ง ภายในวิหารมีหลวงพ่ोजอมแจ้ง มีอายุมากกว่า 600 ปี เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นศิลปะเชียงแสนและแบบสุโขทัยผสมผสาน ลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 3.50 เมตร สูง 4.30 เมตร ประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชี มีลายปูนปั้นบัวคว่ำหงายประดับด้วยกระจก

(4) พระเจ้าทันใจ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลงรักปิดทองศิลปะสมัยสุโขทัย ปางสมาธิ หน้าตักกว้าง 0.75 เมตร สูง 1.50 เมตร พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เชื่อกันว่าหากใครประสงค์สิ่งใดแล้วไปขอพรกับพระเจ้าทันใจแล้ว จะสำเร็จสมประสงค์ดังคำอธิษฐาน

(5) บ่อน้ำทิพย์โบราณ เป็นบ่อน้ำทิพย์ที่อยู่คู่กับพระธาตุจอมแจ้ง ตั้งแต่สมัยโบราณกาล เป็นบ่อ 5 เหลี่ยม แต่มีความแปลกที่บ่อน้ำแห่งนี้ไม่เคยแห้งเลย ถึงแม้ว่าจะเป็นฤดูแล้งและตั้งอยู่บนเนินเขาสูง ก็ยังมีน้ำอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเชื่อกันว่าใครได้นำน้ำจากบ่อน้ำนี้ไปอาบ หรือดื่มแล้วก็จะหายจากโรคภัยไข้เจ็บ และทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง

(6) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อธิบดีเจ้าอาวาส เพื่อเก็บรักษาของโบราณที่มีค่าและหาได้ยากให้พุทธศาสนิกชนคนรุ่นหลัง ได้เยี่ยมชม ศึกษาค้นคว้า และตระหนักถึงความสำคัญ ปัจจุบันท่านพระครูสุจินต์รัตนานิมิต เจ้าอาวาสได้สร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานหลังใหม่ เป็นทรงไทยล้านนา 2 ชั้นเป็นอาคารที่มีความสวยงาม

(7) เจดีย์นางแก้ว-นางแมน สนมของพญาสิทธิไทย สร้างขึ้นครอบปากถ้ำ เป็นเจดีย์ที่มีความสวยงาม ก่อสร้างด้วยอิฐถือปูน รูปทรงสุโขทัยร่วมกับเวียงโกศัย สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 ในสมัยของพญาสิทธิไทย ตามความเชื่อที่ว่า หากใครได้ตกลงไป หรือเดินเข้าไปในถ้ำแล้ว จะมีทางออกไปโผล่ที่แม่น้ำยม

(8) ด้านหลังบริเวณวัด จะมีองค์พระธาตุเก่าแก่ ซึ่งไม่ได้มีการบูรณะ ทำให้เห็นความเก่าแก่ และร่องรอยอารยธรรมสมัยก่อน เป็นพระธาตุที่ก่อสร้างด้วยอิฐดินแดง

3.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุจอมแจ้งวัดเป็นสำคัญอีกแห่งหนึ่งของเมืองแพร่ที่ผู้คนนิยมเดินทางเข้ามาสักการะพระธาตุจอมแจ้งอันเป็นที่บรรจุพระเกศาธาตุ และพระบรมสารีริกธาตุพระหัตถ์เบื้องซ้ายของพระพุทธเจ้า องค์พระธาตุจอมแจ้งนี้มีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นโดยยังอยู่ในลักษณะค่อนข้างสมบูรณ์ ภายในบริเวณวัดนั้นยังมีพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ปางนาคปรกประดิษฐานอยู่คู่กับองค์พระธาตุ มีพระนอนปางไสยาสน์องค์ใหญ่ ในลานปฏิบัติธรรมที่อยู่บริเวณซ้ายมือของทางเข้าประตูวัด ขณะที่ภายในวิหารมีหลวงพ่อจอมแจ้งซึ่งมีอายุประมาณ 600 กว่าปี เป็นพระประธาน ด้านหลังมีองค์พระธาตุเก่าแก่อีกองค์หนึ่งซึ่งไม่ได้บูรณปฏิสังขรณ์ ยังคงไว้ในรูปแบบของการก่อสร้างด้วยอิฐ และมีพิพิธภัณฑสถานรวบรวมของโบราณของวัด มีรูปปั้นแสดงรูปสวรรค์ นรกจำลองเพื่อเตือนให้คนทำดีละเว้นความชั่ว ทุกปีในวันขึ้น 11 ค่ำ - 15 ค่ำ เดือน 5 เหนือ (เดือน 3 ใต้) จะมีการจัดงานนมัสการพระธาตุจอมแจ้งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากมาย เดินทางเข้ามาสักการะพระธาตุและหลวงพ่อจอมแจ้งเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตองค์พระธาตุจอมแจ้งสีทองอร่ามตามด้วยทองสวยงามทั้งองค์ มีความสูงถึง 29 เมตร ฐานกว้าง 10 เมตร เป็นเจดีย์ทรงพุ่มศัลปะผสมระหว่างสุโขทัยกับศิลปะเวียงโกศัย รอบองค์เจดีย์มีกำแพงปูนล้อมรอบและมีซุ้มประตูทั้งสี่ทิศ นอกจากนี้วัดพระธาตุจอมแจ้ง เป็นวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ บริเวณรอบวัดทั้ง 4 ทิศ ล้อมรอบด้วยป่าไม้ มีทั้งไม้ยืนต้นและยาสมุนไพรหลากหลายสายพันธุ์ เหมาะกับการปฏิบัติธรรมควบคู่กับการศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ โดยท่านพระครูสุจินต์รัตนานิมิต อธิบดีเจ้าอาวาสมีแนวคิดที่จะพัฒนาวัดควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เข้าวัดศึกษาธรรมะควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยสอนธรรมะผ่านธรรมชาติ ป่าไม้ ทำให้ชาวบ้านตระหนักและเห็นความสำคัญของป่าไม้และช่วยกันอนุรักษ์สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

4) วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย

4.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรีสามัคคีธรรม ตั้งอยู่ ณ บ้านห้วยน้ำพริก หมู่ที่ 5 ตำบลด่านชัย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ห่างจากกรุงเทพมหานคร 527 กิโลเมตร อยู่ริมถนนหมายเลข 101 ด่านชัย-ลำปาง ห่างจากสามแยกด่านชัยประมาณ 5 กิโลเมตร ผ่านค่ายทหาร ม.พันสิบสองหรือค่ายพลูไชยบูรณ์ เป็นวัดบนยอดม่อนโตนสูงราว 20 เมตร เนื้อที่ราว 25 ไร่ เป็นวัดที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2520 บนที่ดิน 25 ไร่ ซึ่งได้รับการบริจาคจากชาวบ้าน เป็นวัดที่สร้างขึ้นใหม่บนเนินเขาด้วยรูปแบบศิลปกรรมล้านนาประยุกต์ ความกว้างใหญ่ของศาสนสถานและความสวยงามของศิลปกรรมจึงดึงดูดให้ผู้คนเดินทางมาราบไว้ แม้ว่าวัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรีจะเพิ่งสร้างขึ้น เป็นวัดใหม่แต่ก็ยังมีพระภิกษุสงฆ์จำพรรษาอยู่ไม่มากนัก โดยมีครูบาน้อยหรือพระอธิการมนตรี ธมมเมธี เป็นเจ้าอาวาสและผู้เริ่มบุกเบิกในการสร้างวัดมากกว่า 20 ปีจนกระทั่งมีศาสนสถานที่สำคัญปรากฏอยู่มากมาย พุทธศิลป์ที่ทำให้วัดนี้มีความโดดเด่นน่าสนใจไม่ใช่อยู่ที่ความใหญ่โตโรฐานของวัด แต่อยู่ที่ความลึกซึ้งและรากเหง้าทางภูมิปัญญาของพุทธศิลป์ล้านนา ซึ่งท่านครูบาน้อยเจ้าอาวาสมีฝีมือในด้านงานแกะสลัก งานปั้น และยังเป็นจิตรกรที่สามารถเขียนเรื่องราวพุทธประวัติได้อย่างสวยงามอีกด้วย โดยเฉพาะลายปูนปั้นที่ปรากฏอยู่ในบริเวณวัดส่วนใหญ่เป็นผลงานของท่านเจ้าอาวาสทั้งสิ้น วัดนี้สร้างขึ้นด้วยรูปแบบสมัยใหม่ไม่มีวัดใดเหมือน จึงทำให้วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรีกลายเป็นศูนย์รวมแห่งพุทธศิลป์ล้านนารุ่นใหม่ ภาพจิตรกรรมที่ปรากฏอยู่บนฝาผนังระเบียงคต เป็นเรื่องราวของชาดกพื้นบ้านและภาพพุทธประวัติ สิ่งที่น่าสนใจก็คือภาพวิถีชีวิตพื้นบ้านและการดำรงอยู่ของคนล้านนาภายในเขตพุทธาวาสปรากฏเจดีย์ต่าง ๆ ทรงล้านนากว่า 20 องค์ นอกจากนี้บริเวณด้านหน้าบันไดทางขึ้นทิศตะวันออกมีรูปปั้นสิงห์ขนาดใหญ่ตั้งอยู่ 2 องค์ เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจจากผู้ผ่านไปมาได้เป็นอย่างดี ครูบาน้อยท่านมีความห่วงใยในศิลปะมรดกล้านนาดังคำที่ท่านได้จารึกลงในผนังทางเข้าพระอุโบสถว่า “พุทธสถานแห่งนี้ ข้าพเจ้าได้ทุ่มเทอุทิศทั้งชีวิตและวิญญาณตลอดระยะเวลา 15 ปีเพื่อสร้างมอบไว้ในบวรพุทธศาสนาจึงขอฝากให้เจ้าอาวาสองค์ต่อไปและผู้ที่จะมาดูแลแทนข้าพเจ้า จงมีความรักและห่วงใยสืบสานงานศิลป์และวรรณกรรมที่ข้าพเจ้าสร้างไว้ ณ สถานที่แห่งนี้”

4.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระพุทธชินเรศนวราชขพิตร พระประธานประจำอุโบสถหล่อด้วยโลหะพุทธลักษณะจำลองจากพระพุทธชินราชวัดพระศรีมหาธาตุ เมืองพิษณุโลก ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปที่งดงามที่สุดในเมืองไทย นามของพระพุทธรูปได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9

(2) ศาลาพิพิธภัณฑ์ สร้างด้วยไม้สักทองทั้งหลังรูปทรงล้านนา ภายในจัดแสดงโบราณวัตถุมีค่าของหัวเมืองฝ่ายเหนือไว้มากมาย เช่นพระพุทธรูปต่าง ๆ เครื่องเงิน เครื่องดนตรี

ล้านนา นอกจากนี้ยังมีการจัดแสดงเครื่องใช้อาวุธของนักรบโบราณ รวมทั้งภาพถ่ายของเจ้านายฝ่ายเหนือและภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ในล้านนาอีกด้วย

(3) พระธาตุนารมี 30 ทศ ฐานแปดเหลี่ยมซ้อนกันสองชั้น ชั้นแรกมีข้างปูนปั้นค้ำอยู่สลักรูปหล่อพระปัจเจกพระพุทธเจ้า ชั้นที่สองประดิษฐานพระพุทธรูปประทับนั่งและประทับยืน ชั้นที่สาม เป็นหมู่เจดีย์ทรงกลมขนาดเล็ก 24 องค์ ขนาดกลาง 7 องค์ ขนาดใหญ่ 1 องค์ รวมทั้งสิ้น 32 องค์

(4) อุโบสถแบบล้านนา ขนาดกว้าง 13 เมตร ยาว 30 เมตร มีลานประทักษิณโดยรอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จแทนพระองค์ในงานพระราชพิธีตถุณินิมิต เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2540

(5) สถาปัตยกรรมงานพุทธศิลป์ ได้แก่ พระพุทธชินเรศนวราชพิตร เป็นพระประธานประจำอุโบสถหล่อด้วยโลหะ พุทธลักษณะจำลองจากพระพุทธชินราชวัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก ชื่อของพระพุทธรูปได้รับพระราชทานนามจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระเจ้าแก้วตื้อ จำลองมาจากพระเจ้าแก้วตื้อ จากวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพระพุทธรูปแบบล้านนาที่มีพุทธลักษณะที่สวยงาม มีอายุกว่า 500 ปี และพระพุทธรูปมหาภูมิ ทรงเครื่องพญามังราย ซึ่งจำลองมาจากพระพุทธรูปมหาภูมิ เมืองมณฑลเลย์ ประเทศพม่า แต่สร้างเป็นรูปแบบศิลปล้านนา และสุดท้ายที่เห็นเด่นเป็นสง่าก็คือ พระพุทธไสยาสน์ เป็นพุทธศิลป์แบบพม่า ขนาดยาว พระเกตุมาลายาวจรดถึงพระบาท มีความยาว 85 เมตร สร้างด้วยปูนปั้น

(6) พระนอนสีหไสยาสน์ทรงเครื่อง พระอธิการมนตรี ธรรมเมธี สร้างพระนอนสีหไสยาสน์ทรงเครื่ององค์นี้ถวายแด่พระเจ้าทิพย์จักร สุระวะฤๅไชยสงคราม (เจ้าหนานทิพย์ช้าง) เป็นราชวงศ์ตระกูล เชื้อเจ็ดตน เป็นปฐมวงศ์ ทิพย์จักร ได้กอบกู้เอกราชของล้านนาไทยจากพม่า พ.ศ. 2272-2275

4.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุนามมงคลคีรี มีจุดเด่นคือเป็นวัดที่รวบรวมศิลปกรรมล้านนา ประยุกต์ที่สวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่ง ภาพจิตรกรรมบนฝาผนังระเบียงคตเป็นเรื่องราวของชาดกพื้นบ้านและภาพพุทธประวัติ ในบริเวณวัดมีเจดีย์ทรงล้านนากว่า 30 องค์ ด้านหน้าบันไดทาง ขึ้นทิศตะวันออกมีรูปปั้นสิงห์ขนาดใหญ่และพระนอนองค์ใหญ่โดดเด่นอยู่ด้านหน้าวัด นอกจากนี้ยังมีอาคารพิพิธภัณฑ์ไม้สักทรงล้านนา ที่เก็บรวบรวมเรื่องราวของล้านนาและเมืองแพร่ จัดแสดงเครื่องใช้อาวุธของนักรบโบราณ รวมทั้งภาพถ่ายของเจ้านายฝ่ายเหนือและภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ในล้านนา เป็นวัดที่สวยงามตามลักษณะของสถาปัตยกรรมล้านนาแบบผสมผสานที่หลวงพ่อมนต์รี หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ครูบาน้อย เจ้าอาวาสวัด ได้จำลองรูปแบบมาจากวัดสำคัญๆของภาคเหนือ และจากประเทศอื่นได้แก่

พม่า จีน และลาว โดยเลือกเอาจุดเด่นของแต่ละแห่งมารวบรวมไว้ที่วัดนี้ เป็นการผสมผสานที่ลงตัว ทำให้มีลักษณะต่างจากวัดทั่วไป นอกจากจะนำเอาสุดยอดงานด้านพุทธศิลป์ของล้านนาที่มีชื่อเสียงมารวมกันไว้ที่เดียวแล้ว ยังระดมช่างฝีมือชั้นยอดที่เรียกว่า "สล่า" ของภาคเหนือมาร่วมกันก่อสร้างจนแล้วเสร็จ โดยมีหลวงพ่อมนตรีควบคุม ออกแบบ และลงมือก่อสร้างด้วยตัวเองในส่วนที่เป็นงานชิ้นสำคัญๆ บ่อยครั้งที่มิได้พบเห็นหลวงพ่อกำลังทำงานบนนั่งร้านหลังคาโบสถ์ หรือกำลังปั้นโครงพระพุทธรูปก่อนที่จะให้ช่างฝีมือดำเนินการต่อความสามารถในงานพุทธศิลป์ ได้รับการกล่าวขานจากผู้พบเห็นเป็นอันมาก แม้แต่เจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากรก็เคยมาเห็น และต่างทึ่งในฝีมือเป็นอันมาก โดยเฉพาะการเขียนลวดลายต่าง ๆ ไม่มีต้นแบบ ไม่มีแบบร่าง เมื่อจรดดินสอบนกระดาษก็วาดลายได้ทันที ต่างกับหลักการร่างลายไทยโดยทั่ว ๆ ไป สุดยอดของศิลปะล้านนาจำนวนถึง 11 แห่ง ที่นำมาประยุกต์สร้างโบสถ์วิหาร และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ภายในวัดพระธาตุสุโทน ได้แก่ ซุ้มประตูด้านหน้าโบสถ์ จากวัดพระธาตุลำปางหลวง ซุ้มประตูด้านตะวันออก จากวัดพระธาตุดอยสุเทพ ซุ้มประตูด้านตะวันตกจากวัดพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ซึ่งวัดนี้สร้าง จากช่างฝีมือเชียงใหม่ที่พระเจ้าชัยเชษฐาธิราชแห่งลาวเป็นผู้นำ ไปสร้าง ฐานพระอุโบสถรูปซีกแฉก วั้งประทับพระยามังราย ประตูและหน้าต่าง ลวดลายแกะสลัก วิหารลายคำวัดพระสิงห์ เชียงใหม่ ปั้นลวดลายเก่าศิลปะทางเหนือ จากวัดต้นเกว่น อำเภอสมิง เชียงใหม่ นาค 7 เศียร แบบขอม/นางอัปสรปูนปั้น จากวัดเจ็ดยอด เชียงใหม่ หอไตร จากวัดพระสิงห์ เชียงใหม่ หอระฆัง จากวัดพระธาตุหริภุญชัย กุฏิหลังใหญ่สร้างจากไม้สักทอง จากบ้านไทยสิบสองปันนาประเทศจีน พระบรมธาตุ 30 ทิศน์ ศิลปะเชียงแสนจากวัดพระธาตุนอ (หน่อ) ของพระชนกพระเจ้าเม็งรายมหาราช จากแคว้นสิบสองปันนา

5) วัดศรีดอนคำ ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง

5.1) ความเป็นมา

วัดศรีดอนคำหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “วัดห้วยอ้อ” ย้อนกลับไปในปี พ.ศ. 1078 พระนางจามเทวี พระราชธิดาภคินีผู้ครองเมืองละโว้ เป็นมเหสีพระยารามรามัญผู้ครองเมืองอโยธยา หรือเมืองรามบุรี ขณะนั้นทรงตั้งครรภ์ฝาแฝดยังอ่อนอยู่ ได้เสด็จมาครองเมืองหริภุญชัย (จังหวัดลำพูนในปัจจุบัน) ในกาลนั้นพระราชบิดาได้มอบของคำบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ได้มาจากโศภนพราหมณ์ โดยทางด้วยเรือมาพร้อมกับคณะสงฆ์ นักปราชญ์ และไพร่พลจำนวนมาก ร่องทวนกระแสน้ำปิงมาตามน้ำยม พระนางได้คิดในใจว่า เราลองขึ้นไปก่อนเถิด (ตั้งแต่นั้นมาสถานที่ที่มีการเปลี่ยนสายน้ำล่องเรือ จึงเรียกว่า เมืองลอง) และแล้วได้ประชุมคณะสงฆ์ นักปราชญ์ พิจารณาเห็นว่า ที่นี้เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะบรรจุพระธาตุ พอถึงวันดีจึงพร้อมใจกันสร้างพระธาตุขึ้นมาเป็นพระธาตุห้วยอ้อ หรือพระธาตุศรีดอนคำในปัจจุบัน แล้วจึงเคลื่อนพลล่องน้ำยมกลับขึ้นน้ำปิงจนถึงเมืองหริภุญชัย ต่อมาพระนางจึงได้ประสูติลูกชายสองคนพระนามว่า เจ้ามหันตยศกับเจ้าอนันตยศ

อย่างไรก็ดี พระธาตุห้วยอ้อองค์ปัจจุบัน สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2167 โดยพระสังฆราชาเจ้า วัดยอดใจ เมือง แพล (แพร่) แต่สร้างได้เพียงฐาน 3 ชั้น ต่อมาถึงปี พ.ศ. 2193 พระสังฆราชาเจ้า วัดร่องน้อย เมือง แพล (แพร่) และพระหลวงเจ้า วัดดอนไฟ เมืองนครลำปาง ได้เสริมสร้างต่อจนถึง พ.ศ. 2202 แต่ก็ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2215 พระมหาเถรเจ้าสุทธนะ วัดนาหลวง เมืองลอง (ต่อมาได้เป็นเจ้า อาวาสวัดศรีดอนคำ) ได้สร้างต่อจนสำเร็จ ในปี พ.ศ. 2531 พระครูเกษมรัตนคุณ (อดีตเจ้าอาวาส ลำดับถัด ๆ มา) ได้บูรณะปิดทององค์พระธาตุ ล่วงมาจนถึงปี พ.ศ. 2550 พระครูอดุลสารธรรม (อดีต เจ้าอาวาส) ได้บูรณะเปลี่ยนแผ่นทองหุ้มพระธาตุและหุ้มทองยอดพระธาตุ ครั้นถึงปี พ.ศ. 2559 พระครูสิริวัชรโสภิต (เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน) ได้บูรณะปิดทองฉัตร และหุ้มทองยอดพระธาตุ ทั้งนี้วัด ศรีดอนคำได้รับการจัดตั้งวัดประมาณปี พ.ศ. 2162 โดยได้รับวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2476 ได้รับพัทธสีมาขนาดกว้าง 12 เมตร ยาว 24 เมตร ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2476

5.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระเจ้าพ่้าโต้ เป็นพระพุทธรูปไม้ศิลปะล้านนา ขนาดหน้าตัก 74 เซนติเมตร ฐานกว้าง 34 เซนติเมตร สูง 8.84 เซนติเมตร สร้างโดยการใช้ไม้พ่้า หรือ ไม้โต ซึ่งสร้าง เสร็จภายใน 1 วันก่อนพระอาทิตย์ตกดิน ด้วยหลักการสร้างพระพุทธรูปเช่นนี้ จึงเรียกกันในอีกชื่อ หนึ่งว่า “พระเจ้าทันใจ” มีทั้งหมด 5 องค์ (องค์ใหญ่ 1 องค์ องค์เล็ก 4 องค์) ปัจจุบันเหลือประดิษฐาน ที่วัด 3 องค์ (องค์ใหญ่ 1 องค์ องค์เล็ก 2 องค์) ส่วนองค์เล็กได้นำทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเจ้า 1 องค์ ซึ่งปัจจุบันอยู่ที่ไร่แม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย อีก 1 องค์ ถูกโจรกรรมไป แต่ยังมีพระพุทธรูปองค์เล็ก ที่แกะจากไม้อีกจำนวนมากกว่า 1,000 องค์ ประดิษฐานอยู่ในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งอานิสงส์การบูชาและ การกราบไหว้พระเจ้าพ่้าโต้ หรือพระเจ้าทันใจ จะทำให้เกิดบารมีด้านการประสบความสำเร็จที่พึง ปรารถนาในเวลาอันรวดเร็ว

(2) หอไตร ตั้งอยู่ข้างกับระฆังลูกระเบิด เป็นแหล่งเก็บรวบรวมความรู้ ในตำนาน พระพุทธรูปเก่าแก่ และคัมภีร์โบราณ ทางพระพุทธศาสนา

(3) ระฆังที่ทำจากลูกระเบิด ที่มาที่ไปของคำว่า “เมืองแพร่แห่งระเบิด” ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จากการที่มีการทิ้งระเบิดทางรถไฟ แต่ระเบิดไม่ระเบิด ชาวบ้านเกิดความเสียหายจึงได้ช่วยกันแบกหามใส่เกวียนไปถวายวัดทำเป็นระฆัง ผู้คนที่ผ่านไปมา ไม่เข้าใจก็ต่างนำไปพูดกล่าวขานว่า “แพร่แห่งระเบิด”

(4) พระบรมธาตุเจดีย์ พระธาตุแห่งนี้ได้รับการบูรณะหลายครั้ง ปัจจุบันมี ฐานเป็นปูน ส่วนบนประดับด้วยแผ่นโลหะสีทอง ตั้งอยู่ด้านหลังพระอุโบสถหลังใหญ่ มีองค์พระธาตุซึ่ง บรรจุพระอรุณี (กระดูกหน้าอก) ของพระพุทธเจ้า มีศาลาประดิษฐานของพระเจ้าเชียงใหม่อยู่ภายใน วัด ถือว่าเป็นพระธาตุที่มีอายุเก่าแก่มาช้านานคู่กับวัดพระธาตุศรีดอนคำ

(5) พิพิธภัณฑวัดศรีดอนคำ นับเป็นพิพิธภัณฑที่เก็บรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ใช้อยู่ในวิถีชีวิตของชาวเมืองลองในอดีต แต่ละชิ้นได้รับมาจากพี่น้องชาวอำเภอลอง เช่น เครื่องแก้ว จานชาม คนโทดินเผา ผ้าขึ้นดินจก เครื่องมือการเกษตร เครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีในอดีต รถจักรยานคันแรกของเมืองลอง พร้อมทั้งใบอนุญาตขับขี้อจักรยานกลอง ภาพถ่ายบ้านเมืองในยุคก่อนๆ รวมทั้ง

(6) พิพิธภัณฑพระพุทธรูปสำคัญและประวัติบูรพาจารย์ ที่ภายในจัดแสดงพระพุทธรูปทอง เป็นพระพุทธรูปล้าค่าอายุกว่า 700 ปี รวมถึงยังมีพระพุทธรูปเงินและไม้ จำนวนหลายร้อยองค์ จัดแสดงพระพุทธรูปที่สำคัญต่างๆ ของทางวัดเช่น พระเจ้าเงินพระเจ้าทอง (พระพุทธรูปที่บุด้วยทองคำ และพระพุทธรูปที่บุด้วยเงิน) พระเจ้าแก้วเมืองลอง (พระพุทธรูปที่แกะจากแก้วโป่งข่าม) พระเจ้าเชียงตุง (สร้างด้วยดินเผา) พระเจ้าหน้าคำ (พระพุทธรูปที่บุพระพักตร์ด้วยทองคำ) พระเจ้าแกะจากงาช้าง เป็นต้น และยังมีพระพุทธรูปอีกจำนวนมากหลายรูปลักษณะ รวมไปถึงภาพวาดพระธาตุประจำปีเกิด ที่บรรจุตั้งแต่ลงบนด้านหลังกระจกซึ่งล้าแล้วแต่เป็นมรดกอันล้ำค่าของคนเมืองลอง นอกจากนี้ ยังมีเครื่องใช้ในกิจกรรมทางพุทธศาสนาอีก เช่น " สัตบรรณ " ที่ใช้วางเครื่องบูชาต่าง ๆ ภาชนะสำหรับใส่ดอกไม้ธูปเทียนขนาดใหญ่ รูปลักษณะเป็น 3 เหลี่ยม เทียบเคียงกับพระรัตนตรัย ภาชนะสำหรับใส่ดอกไม้ธูปเทียนขนาดเล็ก

5.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดศรีดอนคำ ถือเป็นวัดท่องเที่ยวยอดนิยมประจำเมืองลอง และยังเป็นวัดสำคัญประจำอำเภอลองอีกด้วย โดยวัดแห่งนี้ได้รับให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ประจำปี พ.ศ. 2540 จากกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ นอกจากองค์พระธาตุศักดิ์สิทธิ์ที่มีอายุอานามกว่า 1,200 ปี มีพระเจ้าฟ้าไต้ พระพุทธรูปไม้แกะสลักที่แปลกที่สุดในประเทศไทยแล้ว จุดเด่นสุดของวัดศรีดอนคำแห่งนี้ก็คือ “ระฆังลูกระเบิด” ระฆังลูกระเบิด หรือระฆังแห่งเสรีภาพ ซึ่งระฆังที่มีลักษณะเป็นสีทองรูปทรงแปลกแหวกแนวไปจากระฆังวัดแห่งอื่นๆ ในโลกนี้ ก็เนื่องมาจากเป็น “ลูกระเบิดที่ไม่ระเบิด” เกิดเป็นตำนาน “เมืองแพร่แห่งระเบิดเหตุเกิดที่เมืองลอง” ระฆังนี้จึงถือเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง ของการต่อสู้และเสียสละเพื่อเสรีภาพของชาติไทย นอกจากตำนานของระฆังลูกระเบิดแล้ว อีกสิ่งทีถือเป็นจุดเด่นของวัดศรีดอนคำแห่งนี้ก็คือ พิพิธภัณฑ ที่มีให้เข้าชมถึง 2 แห่งด้วยกัน คือ “พิพิธภัณฑพระพุทธรูปสำคัญและประวัติบูรพาจารย์” กับ “พิพิธภัณฑวัดศรีดอนคำ” ที่ภายในจัดแสดง พระพุทธรูปทอง เป็นพระพุทธรูปล้าค่าอายุกว่า 700 ปี รวมถึงยังมี พระพุทธรูปเงิน จำนวน 333 องค์ ซึ่งล้าแล้วแต่เป็นมรดกอันล้ำค่าของคนเมืองลองทั้งสิ้น ทั้งนี้ พิพิธภัณฑจะประกอบด้วย 2 อาคาร อาคารแรกเป็นพิพิธภัณฑพระเจ้าฟ้าไต้ จัดแสดงองค์พระเจ้าฟ้าไต้ ซึ่งเป็นพระไม้แกะสลักโบราณ โดยการใช้มีดพระเจ้าไต้เป็นเครื่องมือในการแกะสลักองค์พระ และยังมีพระไม้เก่าแก่นับ 2,000 กว่าองค์ และอาคารพิพิธภัณฑที่สอง จัดแสดงเกี่ยวกับความเป็นมาของชาวชุมชนในห้วยอ้อ

ซึ่งได้รับความร่วมมือจากกองบุญหมื่นฟ้า เป็นผู้นำคณะศรัทธาสร้างขึ้นและยังมีผู้มีประสบการณ์อย่างอาจารย์โกลม พานิชพันธ์ เป็นผู้ดูแลในการจัดแสดง พร้อมทั้งยังมีองค์พระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์คือ องค์พระธาตุห้วยอ้อ (ฮ้องอ้อ) ซึ่งมีตำนาน กล่าวขานกันมานาน นอกจากนี้ทางวัดยังมีเทศกาลงานประเพณีที่สำคัญของวัดศรีดอนคำ คือ งานไหว้สาณนมัสการพระธาตุศรีดอนคำ จะจัดในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี นักท่องเที่ยวที่มีโอกาสผ่านไปเที่ยวอำเภอลอง ก็มักจะเข้าไปกราบนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด พร้อมชมศิลปะฝีมือของบรรพบุรุษชาวพุทธล้านนา และนมัสการพระธาตุศรีดอนคำเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตอยู่เสมอ

6) วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร ตำบลในเวียง อำเภอเมือง

6.1) ความเป็นมา

วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร แต่เดิมนั้นเป็นวัดราษฎร์ มาจากสองวัดรวมกัน ได้แก่ วัดพระบาท และวัดมิ่งเมือง ตั้งอยู่ห่างกันเพียงมีถนนกันเท่านั้น ในอดีตวัดพระบาทมีมาก่อนหน้านี้แล้ว ในยุคแรกชื่อ วัดพระพุทธบาท ต่อมาชื่อวัดพระบาทแสงฟ้า วัดไชยอารามพระบาท และสุดท้ายชื่อวัดพระบาท ส่วนวัดมิ่งเมืองเป็นวัดที่เจ้าผู้ครองนครแพร่เป็นผู้สร้าง มีตำนานเล่าสืบกันว่า ในยุคแรกเจ้าผู้ครองนครแพร่จะมาร่วมทำบุญพร้อมกับราษฎรที่วัดพระบาท แต่ต่อมามีราษฎรจมากทำให้มาทำบุญตักบาตรร่วมกับราษฎรไม่ค่อยทันเวลา จึงได้ให้สร้างวัดขึ้นมาใหม่ในพื้นที่สวนอุทยานของเจ้าผู้ครองนครชื่อวัดสวนมิ่ง หรือวัดมิ่งเมือง ต่อมาได้สร้างพระเจดีย์มิ่งเมืองให้เป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นวัดที่อยู่ใจกลางเมือง และมีการสร้างหอธรรมและพระวิหารหลวงมิ่งเมือง วัดพระบาทเป็นวัดของอุปราชหรือเจ้าหน้าหอ ส่วนวัดมิ่งเมืองเป็นวัดของเจ้าผู้ครองนครแพร่ เมื่อเมืองแพร่ล้มเลิกระบบเจ้าผู้ครองนคร วัดทั้งสองก็ถูกทอดทิ้งอยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก ต่อมาในช่วงปี 2490 เกิดการรวมกันของ 2 วัดคือ วัดพระบาทกับวัดมิ่งเมือง เป็นวัดพระบาทมิ่งเมือง สมัยพระปรีดิวงศาจารย์ (ฟู อุตตสิโว) เป็นเจ้าอาวาสวัดพระบาท และเป็นเจ้าคณะจังหวัดแพร่ (ต่อมาเป็นพระครู พระอุบาลีคุณูปจารย์) และพระครูธรรมสารสุจิต (สุจี กตสาโร) เป็นเจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง (พระมหาโพธิวงศาจารย์) วัดพระบาทและวัดมิ่งเมืองอยู่ห่างกันเพียงมตรอกคั่น เจ้าอาวาสทั้ง 2 วัด ได้ปรึกษากับเจ้าตุน วังซ้าย ซึ่งเป็นศรัทธาตัน (ศรัทธาเก้า) ของวัดมิ่งเมืองว่าจะจัดงานกินสลากที่วัดมิ่งเมือง แต่วัดมิ่งเมืองคับแคบ จึงได้ตกลงที่จะทูปกำแพงรวมวัดทั้งสองเข้าด้วยกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2491 พระปรีดิวงศาจารย์ ได้ทำหนังสือขออนุญาตสังฆมนตรี ให้รวมวัดพระบาทกับวัดมิ่งเมืองเป็นวัดเดียวกัน เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2492 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศรวมวัดพระบาทกับวัดมิ่งเมืองเข้าด้วยกัน เป็นวัดพระบาทมิ่งเมือง มีฐานะเป็นวัดราษฎร์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2498 ได้ยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ประเภทวรวิหาร โดยมีการบูรณะวัดอีกหลายครั้ง ครั้งสำคัญคือ การสร้างพระอุโบสถใหม่ เนื่องจากหลังเก่าถูกไฟไหม้ไปจนหมดสิ้น ปัจจุบันวัดนี้เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธโกศัยศิริชัยมหา

ศากยมุนี พระคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดแพร่และยังมีพระเจดีย์มิ่งเมือง ซึ่งเป็นเจดีย์เก่าแก่มีรอยพระพุทธรูปจำลองอยู่ภายใน นอกจากนี้วัดนี้ยังเป็นที่ตั้งของมูลนิธิยาขอบอนุสรณ์เพื่อระลึกถึง "ยาขอบ" หรือ นายโชติ แพร่พันธุ์ นักเขียนผู้ล่วงลับไปแล้วซึ่งเป็นทายาทเจ้าเมืองแพร่คนสุดท้าย

6.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระพุทธโกศัย สิริชัยมหาศากยมุนี ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหารพระอารามหลวง เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองแพร่ แต่เดิมพระอุโบสถวัดพระบาทประสพอัคคีภัยทำให้พระประธานองค์เดิมถูกไฟไหม้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2498 วัดจึงได้หล่อพระพุทธโกศัยขึ้นมาใหม่เป็นเนื้อทองสำริดหน้าตักกว้าง 1 วา 5 นิ้ว เป็นศิลปะปางมารวิชัยแบบสมัยเชียงแสนผสมสุโขทัย ต่อมาพระธรรมราชานุวัตรอดีตเจ้าคณะตรวจการภาค 5 อดีตเจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหารได้ถวายพระนามว่า "พระพุทธโกศัย สิริชัยมหาศากยมุนี" ให้เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของชาวแพร่

(2) พระวิหารมิ่งเมือง ปัจจุบันได้จัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์พระวิหารมิ่งเมืองภายในเป็นที่ประดิษฐานพระประธานปูนปั้นพุทธศิลป์แบบล้านนาเมืองแพร่ และยังจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ที่น่าสนใจหลายอย่าง วัตถุที่โดดเด่นที่สุดคือพระคัมภีร์ที่ปักด้วยไหม ซึ่งปักถวายโดยแม่เจ้าบัวไหลชายาของพระพิริยเทพวงศ์เจ้าผู้ครองนครแพร่องค์สุดท้ายนำถวายไว้ให้แก่วัดพระบาทมิ่งเมือง

(3) มณฑปรอยพระพุทธบาท ตามตำนานสมัยครั้งพระพุทธกาลพระพุทธเจ้าได้เสด็จโปรดเวไนยสัตว์แล้วได้เสด็จลงมายังเมืองพลนครหรือนครพล และได้มาประทับพักพระอิริยาบถ ณ ปากถ้ำพญานาคซึ่งมีลมออกจากปากถ้ำแรง จากนั้นพระพุทธองค์ได้เสด็จประทับรอยพระพุทธบาทไว้ ณ ปากถ้ำสถานที่ดังกล่าวก็คือวัดพระพุทธรูป ต่อมาเจ้ามหาอุปราชได้สร้างพระวิหารครอบรอยพระพุทธบาท 4 รอย จากนั้นปากถ้ำก็ถูกปิดทันที เมื่อ พ.ศ. 2448 พระยาบุรีรัตน์ (หนู มหายศปัญญา) หรือเจ้าบุรีรัตน์ได้สร้างวิหารพระบาทต่อมาเนื่องจากวิหารพระพุทธรูปหลังเดิมชำรุดตามธรรมชาติที่สร้างมานาน ทางวัดจึงรื้อแล้วสร้างเป็นรูปมณฑปหลังคาเทคอนกรีตเสริมเหล็กสร้างเมื่อ พ.ศ. 2485 สำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2486

(4) พระธาตุมิ่งเมือง เป็นพระธาตุโบราณ สร้างมานานเสมือนเป็นเครื่องหมายใจกลางเมือง จึงเรียกว่าพระธาตุมิ่งเมือง ไม่มีประวัติที่จะให้ค้นคว้าหาหลักฐาน แต่เป็นที่เคารพนับถือของประชาชน พระธาตุองค์นี้ฐานยกพื้นสูง 3 คอก ฐานองค์พระธาตุบนฐานยกพื้น 2 คอก เป็นฐานสี่เหลี่ยม กว้างด้านละ 3 วา 2 คอก องค์พระธาตุ 5 เหลี่ยมตั้งบนฐานสูง 7 วา 2 คอก นับแต่พื้นดินถึงยอดพระธาตุสูง 8 วา 1 คอก

6.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร เป็นวัดที่เกิดจากการรวมวัด 2 วัดเข้าเป็นวัดเดียวกันคือวัดพระบาท และวัดมิ่งเมือง ในปี พ.ศ. 2498 วัดพระบาทมิ่งเมืองที่ประดิษฐานพระพุทธโกศัยศิริชัยมหาศากยมุนี พระคู่บ้านคู่เมืองแพร่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญภายในวัด ประกอบด้วยรอยพระพุทธบาท

4 รอย พระธาตุมิ่งเมือง พระสิงห์หนึ่งเวียงโกศัย พระพุทธรูปสิงห์จำลอง พระพุทธรูปมิ่งขวัญเมือง พระพิฆเนศแกะจากไม้ขนุนมงคลอายุ 300 ปี และพิพิธภัณฑสถานพระวิหารมิ่งเมืองที่ได้เก็บรวบรวมวัตถุโบราณอันล้ำค่าไว้ในที่แห่งนี้ และเป็นที่เก็บรักษาพระคัมภีร์ปกด้วยไหม พระคัมภีร์ที่ตัวอักษรประดิษฐ์ขึ้นจากการปักด้วยไหมที่ละตัว นับเป็นศิลปวัตถุชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของจังหวัดแพร่ นอกจากนี้ยังเป็นพระอารามหลวงแห่งเดียวในจังหวัดแพร่ จัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวแพร่ ในวัดมีเจดีย์มิ่งเมือง

7) วัดพระธาตุช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่

7.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุช่อแฮ พระอารามหลวง ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ที่ 11 ถนนช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ตามพระราชพงศาวดารว่าด้วยกรุงสุโขทัย หอสมุดแห่งชาติกล่าวถึงวัดพระธาตุช่อแฮว่า สร้างขึ้นระหว่าง พ.ศ. 1879-1881 ในสมัยที่พระมหาธรรมราชา (ลิไท) ยังเป็นพระมหาอุปราชซึ่งครองเมืองศรีสัชชนาลัยอยู่ในครั้งนั้น พระองค์โปรดให้สร้างสถานที่สำคัญทางศาสนาตามที่ปรากฏในพุทธประวัติในที่ต่าง ๆ รวมทั้งที่เมืองแพร่ซึ่งอยู่ในขอบเขตสหสีมาของกรุงสุโขทัย พระมหาธรรมราชาลิไทพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุแก่ขุนลัวะอ้ายก้อมให้นำมาบรรจุไว้ในฐานเจดีย์ เมื่อขุนลัวะอ้ายก้อมมาถึงบริเวณดอยโกสียชัศคคะ เห็นว่าทำเลดีจึงสร้างเจดีย์ขึ้นและนำผอบพระบรมสารีริกธาตุบรรจุไว้ในสิงห์ทองคำ สร้างแท่นที่ตั้งผอบด้วยเงินและทอง แล้วตั้งสิงห์ทองคำไว้โดยโอบปูนทับอีกชั้นหนึ่ง หลังจากนั้นก็จัดงานบำเพ็ญกุศลเฉลิมฉลอง 7 วัน 7 คืน ภายหลังเมืองแพร่ถูกรวมเข้ากับอาณาจักรล้านนาไทยกษัตริย์ล้านนาก็ทรงได้ทะนุบำรุงพระธาตุช่อแฮตามลำดับ จนกระทั่งราชวงศ์นี้หมดอำนาจลง พระธาตุช่อแฮก็ทรุดโทรมเป็นอันมากจนล่วงมาถึง พ.ศ. 2467 พระมหา เมธังกร (พรหม พรหมเทโว) อดีตเจ้าคณะจังหวัดแพร่และเจ้าอาวาสวัดเมธัง เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ในการบูรณปฏิสังขรณ์ พร้อมด้วยครูบาศรีวิชัย (หรือตุ้เจ้าวัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน) ได้เป็นประธานบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดแพร่ จนทำให้พระธาตุช่อแฮกลับมามีความงดงาม และเป็นแหล่งเชิดหน้าชูตาของจังหวัดแพร่

ความเป็นมาตามตำนานพระธาตุช่อแฮในตำนานพระเจ้าเลียบโลก กล่าวถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า พระองค์ได้เสด็จมาถึงเมืองพล (เมืองแพร่) ประทับ ณ ดอยโกสียชัศคคะบรรต ขณะนั้นหัวหน้าชาวลัวะชื่อ ขุนลัวะอ้ายก้อม ได้มากกราบไหว้พระพุทธเจ้าที่ดอยนี้ พระพุทธเจ้าได้แสดงปาฏิหาริย์เคี้ยวหมากเม่าให้ขุนลัวะอ้ายก้อมเห็น และประทานพระบรมสารีริกธาตุ (พระเกศาธาตุ) เป็นที่ระลึก โดยเอาเส้นผมพระเกศาเส้นหนึ่งให้แก่ขุนลัวะอ้ายก้อมแล้วรับสั่งให้เอาไปไว้ในถ้ำที่อยู่ใกล้ ๆ และรับสั่งอีกว่าเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพานไปแล้ว ให้เอาพระบรมสารีริกธาตุพระข้อศอกข้างซ้ายมาบรรจุไว้ ณ สถานที่นี้ และเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับ

ชั้นธ ปรีนิพานไปแล้ว 218 ปี สมเด็จพระเจ้าอโศกมหาราชและพระอรหันต์ทั้งปวงได้ร่วมอธิษฐาน อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุในโกศที่เตรียมไว้นั้น ให้ไปสถิตย์อยู่ในสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ ทรงตั้งไว้ เมื่อสิ้นคำอธิษฐาน พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลายก็เสด็จออกจากโกศโดยทางอากาศไปตั้งอยู่ที่แห่งนั้น ๆ ทุกแห่ง ส่วนพระบรมสารีริกธาตุที่เหลืออยู่ พระอรหันต์ทั้งปวงก็อัญเชิญไปบรรจุ พระบรมสารีริกธาตุที่เหลืออยู่ พระอรหันต์ทั้งปวงก็อัญเชิญไปบรรจุในเจดีย์ 84,000 องค์นั้น แล้ว ประกาศแก่เทวดาทั้งหลายให้พิทักษ์รักษาตลอดไป จนกว่าหมดอายุแห่งพระพุทธศาสนา 5,000 พระวัสสา

ส่วนตำนานพระธาตุช่อแฮอีกทางหนึ่ง กล่าวถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าได้ เสด็จมาถึงเมืองพล (เมืองแพร่) ประทับ ณ ดอยโกสยธชัคคะบรรพต ขณะนั้นมีหัวหน้าชาวลัวะนามว่า ขุนลัวะอ้ายค้อม (อ่านว่า "ก้อม") ได้มากราบไหว้พระพุทธเจ้าที่บนดอยนี้ พระพุทธเจ้าได้แสดง อธิปาฏิหาริย์ให้ขุนลัวะอ้ายค้อมเห็น เนื่องจากสถานที่นี้เป็นที่ร่มรื่น เหมาะสมที่จะตั้งเป็นสถานที่ไว้ในพระพุทธศาสนา พระองค์ได้ประทานพระบรมสารีริกธาตุที่ระลึก โดยเอาเส้นพระเกศาเส้นหนึ่ง ให้แก่ขุนลัวะอ้ายค้อมไว้ มีรับสั่งให้เอาเส้นพระเกศานี้ไปไว้ในถ้ำที่อยู่ใกล้บริเวณนี้ พระองค์มีรับสั่งอีก ว่าเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพานไปแล้ว ให้เอาพระบรมสารีริกธาตุพระศอกข้างซ้ายมาบรรจุไว้ ณ สถานที่นี้ และต่อไปภายหน้าจะได้ชื่อว่าเมืองแพร่ โดยเป็นเมืองใหญ่ซึ่งพระองค์เคยเสด็จประทับ ณ ใต้ต้นหมากนี้ เมื่อทรงทำนายนายแล้วก็เสด็จจาริกไปยังเมืองต่าง ๆ ที่ทรงเห็นว่าควรจะเป็นที่ตั้ง พระธาตุได้ จากนั้นจึงเสด็จกลับไปยังพระเชตะวันอารามและหลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธ ปรีนิพานไปแล้ว 218 ปี ตรงกับสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้าอโศกมหาราชและพระ อรหันต์ทั้งปวงได้ร่วมกันอธิษฐานว่า เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีพระชนม์ชีพอยู่นั้น เคยเสด็จ ไปยังถิ่นฐานบ้านเมืองหลายแห่ง แล้วทรงหมายสถานที่ที่ควรจะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ จึงขอ อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุที่ได้บรรจุในโกศที่เตรียมไว้นั้นไปสถิตย์อยู่ในสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรง หมายไว้นั้นเถิด เมื่ออธิษฐานแล้วพระบรมสารีริกธาตุทั้งหลายก็เสด็จออกจากโกศโดยทางอากาศไป ตั้งอยู่ที่แห่งนั้น ๆ ทุกแห่ง ส่วนพระบรมสารีริกธาตุที่เหลืออยู่ พระอรหันต์ทั้งปวงก็อัญเชิญไปบรรจุใน พระเจดีย์ 84,000 องค์นั้น แล้วประกาศแก่เทวดาทั้งหลายให้พิทักษ์รักษาตลอดไป จนกว่าจะ หมดอายุแห่งพระพุทธศาสนา 5,000 พระวัสสา กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนพระธาตุช่อแฮ เป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 และได้ ประกาศกำหนดขอบเขตโบราณสถาน เล่มที่ 97 ตอนที่ 159 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2523 สำหรับชื่อ พระธาตุช่อแฮนั้น บ้างว่าได้มาจากชื่อผ้าแพรชิ้นดีซึ่งทอจากสิบสองปันนาที่ชาวบ้านนำมาผูกบูชา พระธาตุ บ้างก็ว่ามาจากผ้าแพรที่ขุนลัวะอ้ายค้อมนำมาถวาย ทุกปีจะมีงานนมัสการพระธาตุในวันขึ้น 9 ค่ำ- ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 (ประมาณเดือนมีนาคม)

7.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระธาตุช่อแฮ พระธาตุช่อแฮ พระธาตุประจำปีเกิดปีเสื่อ (ปีخال) พระธาตุช่อแฮ เป็นพระธาตุ 1 ใน 12 ราศี คือ เป็นพระธาตุประจำปีเกิด สำหรับคน ที่เกิดปีเสื่อ (ปีخال) หากนำผ้าแพรสามสีไปถวายจะทำให้ชีวิตมีพลังคุ้มครองป้องกันศัตรูได้ การสวดและไหว้ให้เริ่มต้น นะโม 3 จบ แล้วสวดตามด้วยคาถาบูชาพระธาตุ 5 จบ พลังบารมีจะดลบันดาลให้มีชีวิตที่ดีขึ้น พระธาตุช่อแฮ หมายถึง เจดีย์บรรจุพระบรม สารีริกธาตุพระศอกซ้ายและพระเศวตธาตุของ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและประดิษฐานด้วยผ้าแพรอย่างดี

(2) หลวงพ่อช่อแฮ เป็นพระประธานประดิษฐานในพระอุโบสถ ศิลปะล้านนา เชียงแสน สุโขทัย สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นหลังจากสร้าง องค์พระธาตุช่อแฮ แล้ว มีอายุหลายร้อยปี หน้าตักกว้าง 3.80 เมตร สูง 4.50 เมตร ก่อสร้างด้วยอิฐโอบปูน ลงรักปิดทอง

(3) พระเจ้าทันใจและไม้เสี่ยงทาย พระเจ้าทันใจหรือหลวงพ่อตันใจ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิปูนปั้น ลงรักปิดทอง หน้าตักกว้าง 30 นิ้ว สูงประมาณ 2 ศอก (กว้าง 80 ซม. สูง 1.20 ซม) เป็นพระพุทธรูปองค์ใหม่ที่สร้างขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2465 ผู้สร้างคือ ชาวไทยใหญ่ (เงี้ยว) สร้างพระพุทธรูป องค์นี้ แทนพระพุทธรูปองค์เดิมที่หล่นด้วยจัน (ตะกั่ว) ที่ถูกลักไป พระเจ้าทันใจหรือ หลวงพ่อตันใจ (ทางเหนืออ่านว่า พระเจ้าตันใจ) เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่มีผู้นิยมกราบไหว้บน บานศาลกล่าวอยู่เสมอ เชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปที่ใครมาขอพรแล้ว จะได้สิ่งนั้นอย่างสมประสงค์ ด้านหลังซุ้มพระเจ้าทันใจประดิษฐานอยู่ มีไม้เสี่ยงทายทำด้วยไม้รวก หรือไม้สัก มีความยาวเกิน 1 วา คาดว่าใช้แทนไม้เซียมซี เมื่อผู้ใดต้องการเสี่ยงทายสิ่งใด ก็ให้นำไม้ดังกล่าวมาทาบกับช่วงแขนที่กาง เหยียดตรงไปจนสุดแขนทั้งสองข้าง ความยาวของวาอยู่ตรงจุดใดของไม้ ก็จะทำเครื่องหมายไว้แล้วนำ ไม้มาอธิษฐานเบื้องหน้าพระเจ้าทันใจว่า สิ่งที่คุณประสงค์นั้นจะสำเร็จหรือไม่ หากสำเร็จก็ขอให้ความ ยาวของตนเลยจุดที่ทำเครื่องหมายไว้ออกไป เมื่ออธิษฐานเสร็จแล้วก็นำไม้เสี่ยงทายขึ้นมาวาอีกครั้งหนึ่ง

(4) พระพุทธโลกนารถบพิตร และวิหารศิลปะล้านนาประยุกต์ เป็นพระพุทธรูป ปางพระนาคปรก ประดิษฐานอยู่ในวิหารศิลปะล้านนาประยุกต์ ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังอย่าง สวยงาม สร้างขึ้น ในปี 2534 โดยมีเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินธโร ป.ธ.9) เป็น ประธานเททองหล่อและเบิกพระเนตร องค์พระขนาด หน้าตักกว้าง 3.60 เมตร สูง 7 เมตร สร้างด้วย โลหะทองเหลืองลงรักปิดทอง

(5) พระเจ้าไม้สัก สร้างด้วยไม้สักทอง หน้าตักกว้าง 33 นิ้ว สูง 87 นิ้ว เป็นศิลปะ สมัยล้านนา

(6) พระเจ้านอน เป็นพระพุทธรูปที่ชาวจังหวัดแพร่เคารพนับถือ ก่อนจะขึ้น ไหว้องค์พระธาตุช่อแฮ ชาวบ้านมักจะแวะไหว้พระเจ้านอนก่อนเสมอ สร้างเมื่อขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เหนือ พ.ศ. 2459 เป็นพระเจ้านอนศิลปะพม่าขนาดยาว 3.70 เมตร สูง 1.35 เมตร ก่อสร้างด้วยอิฐ

โบกปูน ลงรักปิดทอง

(7) ธรรมมาสน์โบราณ ธรรมมาสน์โบราณมีความสวยงามวิจิตรบรรจง ลวดลายไทยผสมศิลปะทางล้านนา ซึ่งมีนางแก้ว ทองถิ่น สร้างอุทิศให้นายคลอง ทองถิ่น เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2492 ก่อสร้างด้วยไม้สักแกะสลัก ลงรักปิดทอง

(8) กรู้อัฐิครุบาศรีวิชัย บรรจุอัฐิธาตุส่วนที่ 5 จากจำนวน 7 ส่วนของครุบาศรีวิชัย สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกบุญคุณที่ท่านได้ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา

(9) บันไดนาคโบราณ ภายในวัดพระธาตุช่อแฮมีบันไดนาค อยู่ 4 ด้าน และบันไดสิงห์ 1 ด้าน รวม 5 บันได ซึ่งล้วนมีความยาวและจำนวนขั้นไม่เท่ากัน

(10) เจ้ากุ่มภักดิ์ มีความเชื่อว่า นาคที่เฝ้าบันไดกุ่มภักดิ์ ด้านทิศตะวันออกเฉียงขององค์พระธาตุช่อแฮ ชอบหนีออกไปเล่นน้ำที่ลำน้ำแม่สาย หมู่บ้านใน เป็นประจำ ชาวบ้านจึงสร้างเจ้ากุ่มภักดิ์นั่งทับขดหางนาคไว้ เพื่อมิให้หนีไปเล่นน้ำอีก

(11) สวนรุกขชาติช่อแฮ ตั้งอยู่ที่ดินของวัด มีพื้นที่ 52 ไร่ เหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจและศึกษาพันธุ์ไม้ มีต้นไม้ขนาดพันธุ์กว่า 1,000 ชนิด

7.3) อັตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุช่อแฮ เป็นวัดศักดิ์สิทธิ์เก่าแก่ คู่บ้าน คู่เมืองจังหวัดแพร่ และเป็นวัดพระธาตุประจำปีเกิดของผู้ที่เกิดปีชวด บุคคลใดที่มาเที่ยวจังหวัดแพร่แล้วจะต้องมานมัสการพระธาตุช่อแฮ เพื่อเป็นสิริมงคลกับตนเอง จนมีคำกล่าวที่ว่า ถ้ามาเที่ยวจังหวัดแพร่ แต่ไม่ได้มานมัสการพระธาตุช่อแฮเหมือนไม่ได้มาจังหวัดแพร่ เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนเขาเตี้ยสูงประมาณ 28 เมตร องค์พระธาตุช่อแฮเป็นเจดีย์ ศิลปะเชียงแสน แบบแปดเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองบุด้วยทองคำบวบหรือทองจังโก องค์พระธาตุสูง 33 เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 11 เมตร ลักษณะองค์พระธาตุตั้งอยู่บนฐานเขียงสี่เหลี่ยม 1 ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นฐานหน้ากระดานแปดเหลี่ยม 3 ชั้นรองรับ ถัดไปเป็น ฐานบัวคว่ำ และชุดท้องไม้แปดเหลี่ยมซ้อนลดชั้นกันขึ้นไป 7 ชั้น จากนั้นเป็นบัวระฆัง 1 ชั้น และหน้ากระดานหนึ่งชั้น จนถึงองค์ระฆัง แปดเหลี่ยม ถัดขึ้นไปเป็นบัลลังค์ย่อมุมไม้สิบสองและปล้องไฉน ส่วนยอดฉัตรประดับตกแต่งด้วยเครื่องบนแบบล้านนามี ร้วเหล็ก รอบองค์พระธาตุ 4 ทิศ มีประตูเข้าออก 4 ประตู แต่ละประตูได้สร้างซุ้มแบบปราสาทล้านนาไว้อย่างสวยงาม ทุกปีจะมีประเพณีการไหว้พระธาตุช่อแฮเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน เดิมจะจัด 5 วัน 5 คืน ได้เปลี่ยนแปลงเป็น 7 วัน 7 คืน วันแรกของงานจะเริ่มขึ้นในวันขึ้น 9 ค่ำเดือน 6 เหนือ เดือน 4 ใต้ของทุกปีซึ่งถือว่าการจัดงานไหว้พระธาตุช่อแฮ ยึดถือตามจันทรคติ เป็นหลัก ประเพณีไหว้พระธาตุช่อแฮ แห่งหลวง ในการจัดงานมีขบวนแห่อันยิ่งใหญ่ประกอบไปด้วยขบวนของ ทุกอำเภอ การฟ้อนรำ ขบวนช้างเจ้าหลวง และเครื่องบรรณาการ ขบวนแห่กัสดาลขบวนแห่หมากเป้ง ขบวนต้นผึ้ง ขบวนแห่ผ้าห่ม องค์พระธาตุ 12 ราศี ซึ่งประกอบด้วยขบวนตุ่ง 12 ราศี ขบวนข้าวตอกดอกไม้ ต้นหมาก ต้นผึ้ง ต้นดอก ขบวนแห่ผ้าห่ม

องค์พระธาตุ 12 ราศี ขบวนกังสดาล ขบวนตุงขบวนพ็อนรำมีการเทศน์และมีการเทศน์และฟังเทศน์ มหาชาติ มหาเวสสันดรชาดก ทั้งกลางวันและกลางคืน สำหรับกลางวันมีมหรสพสมโภชตลอดงาน

8) วัดพระธาตุดอยเล็ง ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง

8.1) ความเป็นมา

พระธาตุดอยเล็ง เป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดแพร่ซึ่งตั้งอยู่บนภูเขาสูงทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระธาตุช่อแฮ ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร และตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระธาตุจอมแจ้ง ประมาณ 4 กิโลเมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่มีมาคู่กับพระธาตุช่อแฮและพระธาตุจอมแจ้ง ตลอดถึงคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่อาศัยอยู่ในตำบลป่าแดงและช่อแฮได้เล่าตามตำนานว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จโปรดเวไนยสัตว์มาดอยลูกหนึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของดอยชัศคະบรพต เมื่อเสด็จมาถึงจวนใกล้แจ้ง (สว่าง) ณ ที่นั้นจึงเรียกว่าดอยจวนแจ้ง ปัจจุบันจึงเรียกว่าพระธาตุจอมแจ้ง หลังจากนั้นได้เสด็จมาทางทิศเหนือถึงดอยชัศคະบรพตได้มาประทับอยู่ ณ ที่นั้น โดยมีขุนลี้วะอ้ายก้อม เป็นโยมอุปัฏฐาก จึงให้ขุนลี้วะอ้ายก้อมออกไปสำรวจภูมิประเทศเพื่อที่จะสร้างพระธาตุช่อแฮ ขุนลี้วะอ้ายก้อมจึงขึ้นไปยืนบนภูเขาที่ทำเลที่ตั้งจึงตกลงใจสร้างพระธาตุช่อแฮ แล้วพระพุทธองค์จึงทรงมอบเกศาธาตุไว้ที่ดอยชัศคະบรพตลูกนั้น ปัจจุบันเรียกว่าพระธาตุช่อแฮ ครั้นเมื่อสร้างพระธาตุช่อแฮเสร็จแล้ว ขุนลี้วะอ้ายก้อมก็ระลึกถึงภูเขาที่ตนขึ้นไปยืนเล็งดูภูมิประเทศ จึงได้สร้างเจดีย์ขนาดเล็กเรียกว่า อุทเทศเจดีย์ ขึ้นบนภูเขาดังกล่าว ต่อมาชาวเมืองแพร่ได้เรียกชื่อว่า พระธาตุดอยเล็ง ซึ่งเป็นพระธาตุที่ตั้งอยู่สูงสุดในบรรดาพระธาตุทั้งหมดในจังหวัดแพร่ ออกไปได้เสด็จไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทรงประทับอยู่บนดอยลูกหนึ่งซึ่งสูงกว่าดอยทั้งหมด จึงได้เอาบาตรวางไว้บนดอยลูกนั้น ปัจจุบันเรียกว่าดอยภูกวาง (ชาวบ้านได้เอาก้อนหินใส่จนเต็มรอยบาตร) แล้วจึงประทับแลดูดอยอีกลูกหนึ่ง (ภาษาท้องถิ่นของภาคเหนือคือเล็งผ่อ) ซึ่งอยู่ใกล้กับดอยภูกวางที่วางบาตร พระองค์จึงได้ประทับแลดูภูมิประเทศของเมืองโกศัยหรือเมืองแพร่ทรงตรัสว่า “ที่นี่เป็นที่น่ารื่นรมย์เหมาะแก่การสร้างบ้านสร้างเมือง เพราะมีแม่น้ำยมไหลผ่าน” จึงให้ชื่อดอยลูกนี้ว่าดอยเล็ง บางตำนานเล่าว่า เจ้าเมืองเล็งดูเพื่อสร้างพระธาตุช่อแฮและเมืองแพร่ การประทับแลดูนั้นตามภาษาพื้นเมืองเหนือแปลว่า “เล็ง” ดังนั้นดอยลูกนี้จึงเรียกว่า “ดอยเล็ง” เนื่องจากเป็นตอนที่สูงสุดสามารถมองเห็นทิวทัศน์และภูมิประเทศได้ถึง 3 อำเภอ คือ อำเภอสูงเม่น, อำเภอเมืองแพร่, อำเภอร้องกวาง ของจังหวัดแพร่ได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามใครที่มานมัสการพระธาตุช่อแฮ ถ้าไม่ตั้งใจดูจะไม่สามารถมองเห็นพระธาตุดอยเล็ง

ในการต่อมาเมื่อประมาณ 1,200 ปี ได้มีพญาเชียงบุญ เป็นเจ้าเมืองปกครองทางเหนือ ได้สร้างเจดีย์ไว้ขนาดความกว้าง 5 เมตร สูง 11 เมตร ไว้เป็นอุทเทศเจดีย์เป็นสถานที่เคารพนับถือ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ระลึกว่าในครั้งหนึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จมาประทับที่นี้ จึงได้นำ

สิ่งของที่มีค่าเช่น พระบรมสารีริกธาตุ, พระสีวะลี, พระพุทธรูปแก้วฐานแก้วพลี, พระพุทธรูปหุ้มด้วยทองและเงิน, ทับทรวง (สำหรับกษัตริย์), แหวนทองคำและแก้วแหวนเงินทองบรรจุไว้ในองค์พระธาตุ สถานที่แห่งนี้จึงเป็นอนุสรณ์สถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดแพร่ หลังจากนั้นได้มีพวกม่านหรือพวกเมี่ยงชาวพม่าอพยพมาทางตอนเหนือของเมืองแพร่ได้ทำการบูรณะขึ้นใหม่ วัดพระธาตุแห่งนี้ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักกันมากนัก จนกระทั่งวันเวลาผ่านไปหลายปีต่อหลายปี ถนนหนทางเริ่มได้รับการพัฒนาจนกระทั่ง รถธรรมดาสามารถขับขึ้นไปถึงตัวพระธาตุได้ และด้วยความร่วมมือกันของท่านเจ้าอาวาส เจ้าคณะ ผู้บริหารจังหวัดฝ่ายฆราวาส และพุทธศาสนิกชน จึงได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระธาตุดอยเล็ง เมื่อนั้นวัดพระธาตุแห่งนี้ จึงเริ่มเป็นที่รู้จักกันจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ได้ในที่สุด

8.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระธาตุดอยเล็ง เป็นพระธาตุขนาดเล็กกว้างราว 5 เมตร สูง 11 เมตร มีการบูรณะมาอย่างต่อเนื่อง ในช่วงงานประเพณีไหว้พระธาตุช่อแฮ เมืองแพร่แห่ตุงหลวง จะมีประชาชนขึ้นไปนมัสการพระธาตุดอยเล็ง เรียกกันว่าเป็น “ประเพณีขึ้นดอยเล็ง” เพื่อระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ครั้งหนึ่งเคยมาประทับ ณ ดอยแห่งนี้

(2) ระเบียบชมวิว เป็นจุดชมวิวที่สามารถมองเห็นพระธาตุช่อแฮเจดีย์สีทองเหลืองอร่ามโดดเด่นอยู่ไม่ไกล โดยทางจังหวัดแพร่ได้จัดทำเป็นระเบียบชมวิวซึ่งตั้งอยู่ก่อนบันไดทางขึ้นไปยังวัด สามารถชมพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้าและสายหมอกได้อย่างงดงาม ชมพระอาทิตย์ขึ้นที่จุดชมวิวแล้วจากนั้นเดินขึ้นบันไดไปต่อเพื่อกราบไหว้พระธาตุต่อเพื่อเป็นสิริมงคล

8.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

พระธาตุดอยเล็งเป็นปูชนียสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดแพร่ ตั้งอยู่บนภูเขาสูงทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระธาตุช่อแฮ พระอารามหลวง ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดแพร่ โดยเป็นพระธาตุที่ตั้งอยู่สูงที่สุดในบรรดาพระธาตุทั้งหมดในจังหวัดแพร่ เป็นจุดชมวิวทิวทัศน์ของจังหวัดแพร่อีกแห่งที่อยู่สูงจนสามารถมองเห็นได้ถึง 3 อำเภอ คือ อำเภอสูงเม่น อำเภอเมือง และอำเภอร่องควาง เป็นเจดีย์สีขาวบริสุทธิ์ อายุหลายร้อยปี ที่ตั้งตระหง่านโดดเด่นอยู่กลางวัด เป็นพระธาตุขนาดเล็กกว้างประมาณ 5 เมตร สูง 11 เมตร ส่วนภายในพระอุโบสถจะได้ชมความงดงามของ “ภาพจิตรกรรมฝาผนัง” และภาพวาดรัชกาลที่ 9 และรัชกาลที่ 10 ในครั้งที่ยังออกผนวช ซึ่งถูกวาดขึ้นอย่างสวยงามและสมบูรณ์อยู่ทางบริเวณปากทางเข้าอุโบสถ ทั้งนี้วัดพระธาตุดอยเล็งอยู่คู่กับพระธาตุช่อแฮและพระธาตุจอมแจ้งมาหลายร้อยปี นอกจากจะมาไหว้พระธาตุเก่าแก่ของเมืองแพร่ เพื่อความเป็นสิริมงคลแล้ว ถ้ามาช่วงเช้ายังจะได้สัมผัสทะเลหมอกบนพระธาตุดอยเล็งอีกด้วย ทำให้ในปัจจุบันได้มีนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดเข้ามาเที่ยวชมบรรยากาศที่จุดชมวิว เพื่อรอถ่ายภาพพระอาทิตย์ขึ้นข้างข้างผาด่าน และนักท่องเที่ยวบางส่วนได้ขึ้นไปไหว้พระธาตุจอมแจ้ง และ

ชมวิวจังหวัดแพร่ มุมกว้างเป็นที่คึกคัก เพราะนักท่องเที่ยวทุกคนต้องเดินขึ้นบันไดกว่าร้อยขั้นเพื่อไปชมความงามจุดชมวิวที่เห็นตัวเมืองแพร่

9) วัดพงษ์สุนันท์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง

9.1) ความเป็นมา

วัดพงษ์สุนันท์ ตั้งอยู่บนถนนคำลือ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ สร้างขึ้นเมื่อราวปี พ.ศ.1472 เป็นวัดสร้างขึ้นลำดับที่ 7 ของจังหวัดแพร่ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าพรหม ซึ่งเป็นกษัตริย์ไทยองค์แรกที่ทรงกู้เอกราชได้จากขอม และได้ตั้งอาณาจักรไทยขึ้นใหม่เมื่อราวพ.ศ.1400 ก่อนอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งเป็นยุคสร้างบ้านแปงเมือง พ.ศ.1524 ขอมส่งกองทัพหลายหมื่นคนเข้ารุกรานอาณาจักรโยนกและเชียงแสน เข้าตีเมืองต่างๆ พร้อมกัน พลรัฐนคร (แพร่) ก็ถูกกองทัพขอมโจมตี และเข้าทำลายเมืองได้เผาวัดวาอาราม ลอกเอาทองคำที่หุ้มพระพุทธรูปและเจดีย์ไปเป็นจำนวนมาก วัดต่าง ๆ ในพลรัฐนครได้ถูกทำลายยับเยิน จนกลายเป็นวัดร้างไประยะหนึ่ง รวมถึงวัดพงษ์สุนันท์ด้วย พ.ศ.1559 ท้าววังสุพลรวบรวมผู้คนเมืองพลเข้ามาโจมตีขับไล่ทหารขอมแตกพ่ายหนีไปจนหมดสิ้น แล้วสร้างเมืองบูรณะซ่อมแซมวัดขึ้นใหม่ ต่อมาขอมส่งกำลังมายึดอาณาจักรโยนก เชียงแสน และล้านนาอีกครั้งแล้วได้เปลี่ยนชื่อเมืองพลหรือพลรัฐนคร เป็นเมืองโกศัยหรือโกศยนคร และวัดต่างๆ ก็ถูกทำลายลงอีกครั้ง ในปีพ.ศ.1650 ทำให้วัดพงษ์สุนันท์กลายเป็นวัดร้าง ระหว่างปี พ.ศ.1984-2030 ซึ่งเป็นสมัยของพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์แห่งล้านนา ผู้ครองนครเชียงใหม่ ทำสงครามกับกรุงศรีอยุธยา ได้มาตั้งทัพที่เมืองแพร่เป็นเวลานานหลายปี เมืองแพร่กลายเป็นสนามรบและเมืองสำคัญทางยุทธศาสตร์ ล้านนาและกรุงศรีอยุธยาต่างก็จะยึดครอง กว่าสงครามจะสงบเมืองแพร่ก็ถูกทำลายลงอีกครั้ง พระเจ้าติโลกราชทรงโปรดปรานด้านศาสนาได้สร้างพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะล้านนา-สุโขทัย ให้พระนางหอมมุข พระสนมเอก นำมาประดิษฐานไว้ในอุโบสถวัดพงษ์สุนันท์ พ.ศ.2101 พระเจ้าบุเรงนองแห่งพม่ายกกองทัพมาโจมตีอาณาจักรล้านนาส่งกองทัพเข้าตีทุกหัวเมือง เมืองแพร่ถูกพม่าเผาเมืองและวัดวาอารามต่างๆ รวมทั้งวัดพงษ์สุนันท์ด้วย นับแต่นั้นมาเมืองแพร่ยังคงมีศึกสงครามและเกิดภัยธรรมชาติต่างๆ จึงทำให้วัดพงษ์สุนันท์เป็นวัดร้างอีกครั้ง จนถึงปีพ.ศ.2460 มีผู้ไปพบวัดร้างอยู่ในป่าโปร่งชาวบ้านเรียกว่า “ปง” ซึ่งเรียกวัดนี้ว่า “วัดปงสนุก” หรือบางครั้งก็เรียกสั้น ๆ ว่า “วัดสิ่นุก”

เมื่อปี พ.ศ.2472 ผนังวิหารได้พังทลายลงมาเพราะเกิดน้ำท่วม ทำสังฆกรรมไม่ได้หลายปี หลวงพงษ์พิบูลย์ (พรหมวงศ์พระถาง) และภรรยาของท่าน คือเจ้าสุนันตา มหาศปัญญา จึงได้เป็นผู้นำในการก่อสร้างวิหารใหม่ วัดนี้จึงเปลี่ยนชื่อเป็น วัดพงษ์สุนันท์ ตามชื่อหลวงพงษ์พิบูลย์ และเจ้าแม่สุนันตา ต่อมาก็ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์จากเจ้าไข่มุกต์และเจ้าทองด้วงวงศ์บุรี ซึ่งเป็น

บุตตรบุญธรรมของหลวงพงษ์พิบูลย์และแม่เจ้าสุนันทาวงศ์บุรี ได้ร่วมกับคณะศรัทธาทัวไปอุปถัมภ์วัดนี้ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

9.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระอุโบสถ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ชื่อว่า "พระเจ้าแสนสุข" มีอายุราว 568 ปี เสนาสนะภายในบริเวณวัดมีพระนอน องค์ใหญ่สีทองอร่าม ชุ่มประตุมงคล 19 ยอด มีเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธรูปเก่าแก่สวยงาม

(2) วิหารแก้ว องค์พระธาตุเจดีย์ 108 ยอด ที่เป็นวิหารสีขาวทั้งหลัง มีความหมายทางพุทธศาสนา คือ บูชาพระพุทธรูป โดยวิหารหลังนี้มี พระธาตุเจดีย์ทั้งหมด 108 องค์ ซึ่งล้อมรอบด้วยกำแพงลูกแก้วทั้งหมด 108 ลูก เมื่อมองลูกแก้วสามารถเห็น "วิหารแก้วองค์พระธาตุเจดีย์ 108 ยอดกลับหัว" สวยงามและน่าอัศจรรย์มาก ภายในวิหารมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ นามว่า "พระสุรัสวดีประทานพร" และองค์เล็กที่ทำจากไม้ขนุนทั้งองค์ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพระพุทธรูปในจังหวัดแพร่ ปีนักษัตร เป็นต้น ส่วนในองค์พระธาตุเจดีย์ บรรจุพระสกุลดำคุณเป็นแสนองค์"

(3) เจดีย์พระธาตุพงษ์สุนันตมงคล บรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระบรมสารีริกธาตุ มาจากประเทศอินเดียและศรีลังกา เพื่อให้ญาติโยมได้สักการะ รวมทั้งพระพุทธรูปเก่าแก่ และวัตถุมงคลต่าง ๆ โดยได้มีการจัดงานสงฆ์พระบรมสารีริกธาตุ งานไหว้สาพระธาตุพงษ์สุนันตมงคล เป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนกุมภาพันธ์

(4) พระเจ้าทันใจ อีกหนึ่งสิ่งที่ไม่เหมือนวัดอื่น คือพระเจ้าทันใจอยู่ในท่าประทับยืนขึ้นนิ้ว ถ้าจะขอพรต้องใช้นิ้วฉากประชิดที่นิ้วชี้ของพระเจ้าทันใจ ก็จะได้สมดังปรารถนา โดยมีนายช่างชาวพม่าและพระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ (พระเถระช่างแกะสลักไม้) เป็นผู้ปั้น

(5) พระธาตุหนองเต่าคำ พญาเต่า ไต้ท้องพญาเต่ามีพระอุปัชฌ์ ซึ่งโบราณสถานในวัดล้วนแล้วแต่มีปริศนาธรรมทั้งสิ้น

(6) พระสุรัสวดีประทานพร ภายในวิหารมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่และองค์เล็กที่ทำจากไม้ขนุนทั้งองค์ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพระพุทธรูปในจังหวัดแพร่ ปีนักษัตร เป็นต้น ส่วนในองค์พระธาตุเจดีย์บรรจุ "พระสกุลดำคุณ"

(7) พระเจ้าแสนสุข ภายในพระอุโบสถจะประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ชื่อว่าพระเจ้าแสนสุข อายุราว ๆ กว่า 568 ปี และมีเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปเก่าแก่

9.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพงษ์สุนันตนับเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ล้านนาไทย ภายในอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ชื่อว่า "พระเจ้าแสนสุข" มีอายุราว 568 ปี

เสนาสนะภายในบริเวณวัดมีพระนอนองค์ใหญ่สีทองอร่าม ชุ่มประตุมงคล 19 ยอด มีเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธรูปเก่าแก่สวยงาม เอกลักษณะที่โดดเด่นอีกอย่างของวัดคือ วิหารแก้วองค์พระธาตุเจดีย์ เป็นวิหารสีขาวทั้งหลัง มีความหมายทางพุทธศาสนา คือ บุษบาพระพุทธรูป โดยวิหารหลังนี้มีพระธาตุเจดีย์ทั้งหมด 108 องค์ ซึ่งล้อมรอบด้วยกำแพงลูกแก้วทั้งหมด 108 ลูก โดยเมื่อมองเข้าไปที่ลูกแก้ว จะสามารถเห็นวิหารแก้วองค์พระธาตุเจดีย์ 108 ยอดนั้น กลับหัวอย่างสวยงาม ภายในวิหารก็จะมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ นามว่า "พระสุรัสวดีประทานพร" ประดิษฐานอยู่ และมีองค์เล็กที่ทำจากไม้ขนุนทั้งองค์ก็เช่นเดียวกัน รวมทั้งภาพจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพระพุทธรูปในจังหวัดแพร่ ปีนักษัตรต่าง ๆ แต่อีกหนึ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของคือ พระเจ้าทันใจ ทำประทับยืนขึ้นนี้ สามารถขอพรจากท่านโดยการใช้หน้าผากประชิดที่นิ้วชี้ของพระเจ้าทันใจ นอกจากนั้นในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปีนั้น วัดพงษ์สุนันท์ก็จะมีการจัดประเพณีงานสงกรานต์น้ำพระบรมสารีริกธาตุ งานไหว้สาพระธาตุพงษ์สุนันท์มงคล ให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าร่วมงานกัน

10) วัดพระธาตุอินทร์แขวนจำลอง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง

10.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุอินทร์แขวนจำลอง เมื่อประมาณ 600 กว่าปี ณ บริเวณแห่งนี้เป็นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีภูเขาหินปูน หินตั้งกระจายอยู่ทั่วบริเวณ ในอดีตที่ผ่านมาตามตำนานเล่าขานว่า ลำห้วยแม่แคมเป็นเส้นทางเดินเท้าและทางเดินทางม้า ทางวัดของเจ้าหลวงเมืองพลนคร (เมืองแพร่) เพื่อเดินทางไปหาของป่าและพักผ่อนอาบน้ำตกลอดจนลี้ภัยสงคราม เข้าศึกทั้งหลายที่เข้ามาบูรณเมืองพลนครได้เอาทรัพย์สินมีค่ามาด้วย พอบ้านเมืองสงบสุขลงทางเจ้าหลวงเมืองพลนคร (เมืองแพร่) และบริวารก็ได้เดินทางกลับลงไปครองเมือง ดูแลเมืองต่อไปโดยที่สมบัติที่มีค่าที่นำมาด้วยก็ซ่อนหรือฝังเอาไว้ก่อนโดยมิได้นำติดตัวกลับไป จนกระทั่งได้บูรณปฏิสังขรณ์เมืองเสร็จประชาชนทำมาหากินเป็นปกติสุขแล้ว ทางเจ้าหลวงเมืองพลนคร (เมืองแพร่) และบริวารก็ได้เดินทางขึ้นมาอีกครั้ง ณ บริเวณแห่งนี้เพื่อจะนำเอาสิ่งของสมบัติมีค่าที่ได้ซ่อนหรือฝังไว้กลับไป พอมาถึงก็หาไม่เจอเพราะบริเวณที่ซ่อนหรือฝังไว้นั้นกลายเป็นป่ารกทึบ ช่วยกันหากก็ไม่เจอก็ไม่ได้ทรัพย์สินสมบัติออกไป จึงสันนิษฐานว่าบริเวณป่าภูเขาแถบนี้เคยเป็นสถานที่ซ่อนสมบัติของมีค่าของเจ้าหลวงเมืองพลนคร (เมืองแพร่) มาก่อนยังมีร่องรอยปรากฏอยู่ทั่วบริเวณที่ตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาโพธิวงศาจริยาราม พุทธอุทยานดอยผาสุวรรณค์ เฉลิมพระเกียรติ ร.9 ต่อมาชาวบ้านได้อพยพตามเจ้าหลวงเข้ามาทำไร่ ทำสวนเมี่ยง ปลูกพืชผักสวนครัวเลี้ยงสัตว์ส่งขายในตัวเมืองพลนคร (เมืองแพร่) จึงเกิดหมู่บ้านขึ้นในหุบเขา (ตีนดอย) ลักษณะหมู่บ้านเล็กในป่าใหญ่ จึงได้ชื่อหมู่บ้านว่าบ้านนาดอย ต่อมาทางหลวงปู่พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ อดีตเจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหารได้เพิ่มชื่อบ้านขึ้นอีกท่อนหนึ่งคือ "คูหา" เพราะบริเวณแถบนี้มีถ้ำ มีคูหาอยู่เยอะจึงมีชื่อเรียกใหม่ว่าบ้านนาคูหาจนถึงปัจจุบันนี้

สถานที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมแห่งนี้เป็นป่ารกทึบ ต่อมานายอภิชาติ ภัทรทิพย์มงคล ได้เข้ามาจับจองทำไร่ปลูกข้าวโพด ลางสาตอยู่หลายปี ทางญาติพี่น้องและคุณวุฒิกัทร แสงทองได้ถวายที่บริเวณแห่งนี้ให้กับพระเดชพระคุณหลวงปู่พระมหาโพธิวงศาจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร ได้มาพัฒนาเพื่อจัดสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมและได้ประสานงานกับป่าไม้จังหวัดแพร่เข้ามากำหนดเขตพัฒนา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ศูนย์ปฏิบัติธรรมวงศาจริยารามเป็นนามของพระเดชพระคุณหลวงปู่พระมหาโพธิวงศาจารย์ (สุจี กตสารมหาเถระ) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหารอดีตที่ปรึกษาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 6 และอดีตผู้ก่อตั้ง ผู้จัดการโรงเรียนพุทธโกศวิทยวิทยา จังหวัดแพร่ พระเดชพระคุณหลวงปู่ฯได้นำได้นำพระสงฆ์สามเณรเข้ามาพัฒนาตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 ให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ สามเณรและฆราวาส และญาติโยมพุทธศาสนิกชนทั่วไป ตลอดจนเป็นสถานที่อบรมนักเรียนสามเณรของโรงเรียนพุทธโกศวิทยวิทยา และโรงเรียนอื่นๆ มีเจ้าคุณพระวิมลกิจจาภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร เป็นประธานการพัฒนา และป่าไม้จังหวัดแพร่ได้กำหนดเขตโครงการพัฒนาศูนย์ฯ จำนวน 26 ไร่ ปี พ.ศ.2553 ได้รับหนังสือสำคัญแสดงเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์พื้นที่ที่พื้นที่ป่าไม้ร่วมกับพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้เป็นที่พักสงฆ์ศูนย์ปฏิบัติธรรม อาณาเขตส่วนใหญ่เป็นสวนหินงอก หินตั้งขนาดเล็ก ขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก ในระหว่างหินตั้ง หินงอก ทางศูนย์ได้ปลูกกล้วยน้ำหว่า กล้วยหอมทอง กล้วยไข่ พืชผักสวนครัวอื่น ๆ เพื่อประกอบภัตตาหาร บนหน้าผาตั้งได้ก่อสร้างเป็นพุทธสถาน มีพระธาตุอินทร์แขวนซึ่งจำลองมาจากประเทศพม่า พระเจ้าชยันตีมหัศจรรย์ พระเจ้าทันใจ พระเจ้าสำเร็จเร็วพลัน พระเจ้าหยกทิพย์ พระไม้ขนุนมงคลคลศิริศรีภูมิทิพย์ พุทธอุทยานดอยผาสวรรค์ ถือได้ว่าเป็นหนึ่งเดียวของประเทศไทยเป็นแหล่งต้นบุญ ต้นน้ำ ต้นป่าและต้นไม้ ดินแด โอโซนอันดับ 7 ของประเทศไทย ไปเมืองแพร่ต้องไปสัมผัสให้ได้

10.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของวัดได้แก่ พระธาตุอินทร์แขวนจำลอง เป็นพระธาตุประจำปีเกิด ปีจอ นอกจากจะได้สักการบูชาพระธาตุอินทร์แขวนจำลองแล้วยังจะได้สัมผัสองค์พระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ภายในพุทธอุทยานมีเส้นทางขึ้นไปนมัสการ พระธาตุอินทร์แขวนประมาณ 200 เมตร เป็นขั้นบันไดและบางช่วงเป็นทางซีเมนต์ มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณเดียวกัน ได้แก่ พระพุทธชยันตีมหัศจรรย์ รอยพระพุทธรูป ถ้ำศิลาบรรณคูหา ซึ่งมีร่องรอยของสมบัติ ของคนโบราณ พระพุทธรูป บรรยากาศรมรีน เจียบสงบ มีทางเดินเชื่อมต่อแต่ละแห่ง นอกจากจะเห็นทิวทัศน์สวยงามแล้ว การไปสักการะถ้าเห็นว่าเป็นเพียงก้อนหิน ก็ยังเป็นการแสดงความเคารพต่อธรรมชาติ แต่หากมันมองเป็นตัวแทนแห่งศาสนาก็จะได้พิจารณาถึงแก่นแท้แห่งหลักธรรม

10.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

พระธาตุอินทร์แขวนแห่งเมืองแปรนี้ตั้งเด่นเป็นสีทองท่ามกลางขุนเขาเขียวขจีสดชื่นยิ่งนัก การจะขึ้นไปนมัสการพระธาตุอินทร์แขวนจะต้องเดินจากบริเวณลานจอดรถขึ้นบันไดไปประมาณ 200 เมตร ก็จะถึงบริเวณองค์พระธาตุ สามารถเข้าไปกราบไหว้ได้อย่างใกล้ชิด อีกทั้งยังสามารถชมทิวทัศน์ของขุนเขาจากบริเวณองค์พระธาตุได้ด้วย นอกจากนี้บริเวณศูนย์ปฏิบัติธรรมแห่งนี้ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณเดียวกัน ได้แก่ พระผุดขนาดใหญ่ (พระพุทธรูปที่มีเพียงบริเวณพระอุระไปจนถึงพระเศียร ราวกับผุดขึ้นจากดิน) พระพุทธรูปยืนตีฆ้องขรรค์ รอยพระพุทธรูป ถ้ำศิลาบรรณคูลาซึ่งมีร่องรอยมนุษย์โบราณอีกด้วย

4.1.6 แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน จังหวัดน่าน

1) วัดพระธาตุเขาน้อย ตำบลตุ๊ใต้ อำเภอเมือง

1.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุเขาน้อย สร้างขึ้นในสมัยเจ้าปู่แข็ง ในปี พ.ศ. 2030 หรือประมาณ 500 กว่าปีมาแล้ว (กรุงศรีอยุธยาตอนต้น) มีอายุใกล้เคียงกับวัดพระธาตุแช่แห้ง สร้างโดยพระมหาสีรองของพญาภูเข็ง เจ้าผู้ครองนครน่าน และต่อมาในสมัยพระเจ้าสุริยวงศ์ผริตเดชฯ หรือประมาณช่วงปี พ.ศ. 2449-2452 (รัชกาลที่ 5) ได้มีการบูรณะใหม่ ซึ่งพระวิหารก็สร้างขึ้นในช่วงนี้ด้วย แต่ว่าช่างที่มาบูรณะนั้นเป็นชาวพม่าชื่อ “หม่องยง” เลยทำให้องค์พระเจดีย์หรือพระวิหารมีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมล้านนาผสมกับพม่า และภายในองค์พระธาตุเจดีย์มีความเชื่อว่าเป็นที่บรรจุพระเกศาธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่า พระพุทธเจ้าได้เสด็จขึ้นมาประทับบนดอยแห่งนี้ พระพุทธเจ้ารู้ว่า ณ สถานที่แห่งนี้จะเป็นศูนย์รวมพระศาสนาจึงได้มอบพระเกศา 2 เส้น และพระพุทธเจ้าทรงหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของเมืองน่านในปัจจุบันแล้วตรัสว่า “ต่อไปสถานที่แห่งนี้จะเป็นที่ตั้งของเมืองที่มีชื่อว่า “นันทบุรี” ซึ่งจะเป็นเมืองที่ศาสนาเจริญรุ่งเรือง และสามารถรักษาพระพุทธศาสนาได้ครบ 5,000 ปี กรมศิลปากรได้ทำการสำรวจและขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ. 2523 ด้วยความเป็นวัดที่อยู่บนเขาสูง จึงเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงาม อยู่ตรงลานปูนพระพุทธรูปปางลีลาองค์ใหญ่ คือพระพุทธรูปอูถมมงคลนันทบุรีศรีเมืองน่าน สร้างเมื่อปี พ.ศ.2542 ในทุกปีจะมีงานประเพณีแปดเป็งนมัสการพระธาตุเขาน้อยในเทศกาลวิสาขบูชา โดยมีคณะศรัทธาพุทธศาสนิกชนมาร่วมกันทำบุญตักบาตร สรงน้ำพระธาตุ ห่มผ้าห่มทิพย์ถวายพระธาตุ แห่ควัทานขึ้นไปถวายวัดในตอนกลางคืนจะมีการเวียนเทียนถวายเป็นพุทธบูชา และมีการแข่งขันจุดบั้งไฟดอก การแข่งขันตีกลองแวง กลองปฐาส่วนในเทศกาลออกพรรษาที่จะมีประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะทุกปีโดยจำลองภาพตักบาตร ตามแบบสมัยพุทธกาลซึ่งเป็นภาพน่าประทับใจ

1.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระพุทธรูปมหาอุตมมงคลนันทบุรีศรีน่าน พระพุทธรูปปางประทานพรบนฐานดอกบัวสูง 9 เมตร ที่ยื่นอย่างสง่างาม โดยบนยอดพระเศวตทำจากทองคำหนัก 27 บาท พระพุทธรูปองค์นี้สร้างขึ้นเนื่องในมหามงคลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ ทรงเจริญพระชนมพรรษา 6 รอบ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542 สำหรับตัวพระธาตุนั้นมีความเก่าแก่ยิ่งนักซึ่งสร้างขึ้นในสมัยเจ้าปู่แข็ง พ.ศ. 2030 โดยเป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูนทั้งองค์ศิลปะพม่าผสมล้านนา ภายในบรรจุพระเศวตธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ระหว่างปี พ.ศ. 2449-2454 โดยช่างชาวพม่า

(2) พระธาตุน้อย องค์พระธาตุตั้งอยู่บนยอดดอยเขาน้อย ซึ่งอยู่ด้านตะวันตกของตัวเมืองน่าน สร้างในสมัยเจ้าปู่แข็ง เมื่อปี พ.ศ. 2030 องค์พระธาตุเป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูนทั้งองค์ เป็นศิลปะพม่าผสมล้านนา ภายในบรรจุพระเศวตธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ ในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ระหว่างปี พ.ศ. 2449-2454 โดยช่างชาวพม่า และวิหารสร้างในสมัยนี้เช่นกันวัดพระธาตุน้อย เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ และเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งของ จ.น่าน สันนิษฐานว่ามีอายุรุ่มราวคร่าวเดียวกับพระธาตุแช่แห้ง ตั้งอยู่บนดอยเขาน้อย สูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 240 ม.

(3) สถาปัตยกรรม ภายในวัดพระธาตุน้อยยังมีสิ่งที่น่าสนใจอยู่อีกเป็นจำนวนมาก เริ่มกันตั้งแต่ทางขึ้นบันไดนาคสามหัวซึ่ง ทอดตัวยาวขึ้นไปถึงยอดเขาด้วยจำนวนขั้นบันไดมากถึง 303 ขั้น ปลายหางนาคไปสิ้นสุดที่บริเวณหน้าพระวิหารทรงตรีมุข ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปศิลปะแบบพม่า รวมถึงศาลาพระเจ้าทันใจ รอยพระพุทธรูปจำลอง ในวิหารพระเจ้าทันใจบริเวณด้านข้างองค์พระธาตุเจดีย์ นอกจากนี้ภายในบริเวณวัดยังมีแผ่นศิลาจารึกภาษาพื้นเมืองพระแม่ธรณีบีบมวยผม ศาลาเอนกประสงค์ ศาลาประดิษฐานหลวงพ่อกษม เขมโก และตำหนักเจ้าแม่กวนอิมที่บริเวณทางขึ้นบันไดนาค

1.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุน้อย ตั้งอยู่บนเขาสูง จึงเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงามสามารถมองเห็นทิวทัศน์โดยรอบของตัวเมืองน่าน มีโอกาสเห็นทะเลหมอกปกคลุมเมืองน่านพร้อมกับแสงสีทองในตอนเช้าได้ในช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม ปัจจุบันบริเวณลานชมทิวทัศน์ประดิษฐานพระพุทธรูปมหาอุตมมงคลนันทบุรีศรีน่าน ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางประทานพร บนฐานดอกบัวสูง 9 เมตร ยอดพระเศวตทำจากทองคำหนัก 27 บาท เป็นจุดเดียวที่เห็นเมืองน่านจากมุมสูง โดยจะมองเห็นขุนเขาน้อยใหญ่ตั้งทะมึนโอบล้อมเมืองน่าน เป็นฉากหลัง จุดนี้ยังแสดงให้เห็นชัดถึงลักษณะการตั้งเมืองของทางภาคเหนือ ที่มักเลือกทำเลที่ตั้งบนที่ราบลุ่มและหุบเขาด้วย ทั้งนี้เนื่องจากวัดพระธาตุน้อยตั้งอยู่บนยอดดอยเขาน้อย สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 290 เมตร และสูงกว่าระดับเมืองน่าน

ประมาณ 90 เมตร แม้ว่าจะสูงไม่มาก แต่ด้วยที่ตั้งติดกับเมืองน่าน เลยทำให้เห็นมุมสูงของตัวเมืองน่านได้อย่างใกล้ชิดมากที่สุด จากมุมนี้จะเห็นว่าเมืองน่านตั้งอยู่ในหุบเขาลุ่มแม่น้ำน่าน ที่เกิดจากการยุบตัวของแผ่นดินในอดีต ในวันที่อากาศแจ่มใสทัศนวิสัยดี ยังสามารถมองเห็นแนวทิวเขาตอยภูคา ซึ่งเป็นยอดเขาสูงสุดของจังหวัดน่านได้ นอกจากนี้บริเวณหน้าวัดมีบันไดนาค 303 ขั้น นักท่องเที่ยวที่ต้องการออกกำลังกาย ก็จอดรถข้างล่างแล้วเดินขึ้นมาได้ ส่วนเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดอีกอย่างหนึ่งคือ การจัดงานประเพณีแปดเป็งนมัสการพระธาตุเขาน้อย โดยจะทำในวันเพ็ญขึ้น 14 ค่ำ และ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เหนือ ซึ่งส่วนใหญ่จะตรงกับวันวิสาขบูชา เพื่อน้อมรำลึกถึงพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเทศกาลวิสาขบูชา ซึ่งจะมีการประกอบพิธีกรรมทางเทศนา ประกอบด้วยการแสดงตนเป็นพุทธมามะกะ การแสดงพระธรรมเทศนา การทำบุญตักบาตร ถวายผ้าทิพย์ ห่มองค์พระธาตุ การสงฆ์น้ำพระธาตุ การเวียนเทียน เป็นต้น

2) วัดพระธาตุช้างค้ำ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง

2.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ ถนนสุริยพงษ์ ตรงข้ามสำนักงานเทศบาลเมืองน่าน เดิมเรียก "วัดหลวง" หรือ "วัดหลวงกลางเวียง" สร้างขึ้นในสมัยเจ้าปู่แข็ง พ.ศ. 1949 เป็นวัดหลวงในเขตนครน่าน สำหรับเจ้าผู้ครองนครใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีสำคัญทางพุทธศาสนาและพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ตามศิลาจารึกหลักที่ 74 ซึ่งถูกค้นพบภายในวัดกล่าวว่า พญาพลเทพฤชชัยเจ้าเมืองน่านได้ปฏิสังขรณ์บูรณะวิหารหลวงเมื่อ พ.ศ. 2091

2.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระวิหารหลวงวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เป็นวิหารขนาดใหญ่ รูปทรงสร้างตามสถาปัตยกรรมทางภาคเหนือ ลักษณะภายในโอโถง ด้านหน้ามีสิงห์คู่ ยืนตรงเชิงบันได ด้านละตัว มีทางเข้า 3 ทาง ประตูกลาง ทำเป็นประตูใหญ่ และประตูเล็กอยู่ด้านซ้ายและด้านขวา มีทางขึ้นเป็นประตูเล็ก ๆ ตรงข้ามพระประธาน ด้านทิศตะวันออกและตะวันตกอีก 2 ข้าง ทำหลังคาซ้อนกัน 2 ชั้น มุขลดด้านหน้าและด้านหลัง หน้าบัน ติด้วยแผ่นกระดานเรียงต่อกัน แล้วประดับที่ขอบเสาด้านหน้าทุกต้น ตามลักษณะสถาปัตยกรรมล้านนาไทย ภายในพระวิหารกว้างขวาง มีเสาปูนกลมขนาดใหญ่ ขนาด 2 คนโอบรอบ จำหลัก ลวดลายปูนปั้นนูนสูงไว้ เหนือจากระดับพื้นพระวิหาร 1.50 เมตร เป็นลวดลายกนกกระย้าย่อย เหมือนลวดลายที่เสาในวิหารวัดภูมินทร์

(2) พระธาตุเจดีย์ช้างค้ำวรวิหาร เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุไว้ภายใน นับเป็นปูชนียสถานสำคัญ เป็นเจดีย์ที่ได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปะสุโขทัย จากเจดีย์ทรงลังกา คือเจดีย์วัดช้างล้อมนั่นเอง พระธาตุเจดีย์สร้างด้วยอิฐถือปูน มีฐานฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ซ้อนกัน 3 ชั้น กว้างด้านละ 9 วา ฐานจากชั้นแรกสูงถึงชั้นสอง มีรูปช้างค้ำอยู่ในลักษณะ เหมือนฐานรองรับไว้

ด้านละ 6 เชือก รวมทั้งหมด 24 เชือก ข้างแต่ละตัว โผล่ส่วนหัว ลอยออกมาครึ่งตัว ขาหน้าทั้งคู่ ยื่นพ้นออกมาจากเหลี่ยมฐาน เหนือขึ้นไปเป็นฐานปัทม์ (ฐานบัว) ซ้อนกัน 3 ชั้น และเป็นองค์ระฆัง แบบลังกา ต่อจากองค์ระฆัง ทำเป็นฐานเชิง รองรับมาลัยลูกแก้วลดหลั่นกันไป เป็นส่วนยอด ปัจจุบันพระธาตุเจดีย์ข้างค้ำได้รับการบูรณะซ่อมแซม และหุ้มด้วยแผ่นทองเหลืองทั้งองค์มีความสวยงามมาก

(3) หอไตรวัดข้างค้ำวรวิหาร ลักษณะโครงสร้างเหมือนวิหารและโบสถ์ มีสิงห์ยืนอยู่ตรงเชิงบันได งดงามด้วยลายปูนปั้น หลังคาซ้อน 3 ชั้น หลังคาทำเป็นชั้น ๆ ก่ออิฐทาสี เครื่องบนไม้สัก มุงกระเบื้องไม้สัก ทำอย่างแน่นหนา มีเพดานจั่ว 2 ชั้น และเพดานทำด้วยลวดลายต่าง ๆ เป็นห้องเก็บพระธรรมและพระไตรปิฎก ปัจจุบันได้ปรับปรุงเป็นวิหาร เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมณี พระพุทธรูปสุโขทัยปางลีลา หาคมได้ยากยิ่ง

(4) พระพุทธรูปทองคำปางลีลา คือ พระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมณี ซึ่งเป็นทองคำ 65 % สูง 145 เซนติเมตร ยอดพระโมฬีทำเสริมเมื่อ พ.ศ. 2442 หนัก 69 บาท เจ้าจ้าวพารมาสุ่ม เจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ 14 แห่งราชวงศ์ภูคา เป็นผู้สร้าง เมื่อวันพุธ เดือน 6 เหนือ พ.ศ. 1969 เป็นศิลปะสุโขทัย ประดิษฐานอยู่ที่หอพระไตรปิฎกใหญ่ที่สุดในประเทศ

(5) พระเจ้าหลวง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขัดสมาธิวัสดุปูนปั้นลงรักปิดทอง ขนาดหน้าตักกว้าง 4.50 เมตร สูง 6 เมตรศิลปะสมัยล้านนา ประดิษฐานอยู่ในวิหารหลวงวัดพระธาตุข้างค้ำ และเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดน่าน เป็นที่นับถือของชาวเมืองน่าน นอกจากพระองค์จะงดงามแล้ว ยังมีสิ่งขลังซึ่งปั้นลวดลายก้านต่อดอก ประดับกระจกงดงามฐานชุกชีเป็นรูปตรีมุขรายล้อมไปด้วยพระพุทธรูปขนาดต่างๆอีกหลายองค์

(6) พระเจดีย์ทิพย์ เป็นเจดีย์องค์เล็ก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกแนวเดียวกับพระเจดีย์ข้างค้ำวรวิหาร มีวิหารพระเจ้าทันใจกั้นกลางห่างจากกำแพง 4.50 เมตร ภายในบรรจุพระบรมธาตุ ลักษณะเจดีย์เหลี่ยมจัตุรัสก่ออิฐถือปูน กว้างด้านละ 3 วา สูง 7 วา 2 ศอก ก่อเป็นฐานเชียงหน้ากระดานองค์เจดีย์ย่อมุม ด้านข้างเจาะเป็นซุ้มจรนารูปเรือแก้ว สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปทั้ง 4 ทิศ ต่อองค์เจดีย์เป็นส่วนยอด ทำบังหน้ากระดานฐานเชียงซ้อนกัน 3 ศอก ล้อมเป็นแนวสี่เหลี่ยม เว้นช่องทางทิศตะวันออกสำหรับเข้าประทักษิณ

(5) พญาครุฑพ่าห์ (พญาครุฑกางปีก) ประดับที่หน้าบันพระวิหาร หรืออุโบสถ ในจังหวัดน่านไม่ปรากฏว่าสร้างไว้ในวัดใดเลย รูปครุฑพ่าห์นั้นเป็นสัญลักษณ์แห่งราชวงศ์จักรีสะท้อนให้เห็นถึงการถวายความจงรักภักดีต่อราชสำนักสยามของเจ้าเมืองน่านในฐานะเมืองประเทศราช และหอไตรแห่งนี้พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองเมืองน่านขณะนั้นตั้งพระทัยที่จะสร้างอุทิศถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศมหาจุฬาลงกรณ์ รัชกาลที่ 5 เพราะปี พ.ศ. 2453 เป็นปีที่พระองค์เสด็จสวรรคต ดังหลักฐานปรากฏเหนือครุฑพ่าห์ตัวที่สองจำหลัก

ด้วยไม้ห้อยตัวลงมาหน้าหอไตร จารึกอักษรย่อไว้ว่า “ พ จ น พ ร ช ก ศ ล พ ุ ธ ฌ ล ฯ ” ซึ่งนายปฏิพัทธ์ พุ่มพงษ์แพทย์ ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 7 น่าน ได้ถอดความไว้ว่า “ พระเจ้าน่าน พระราชกุศลถวายพระพุทธเจ้าหลวง ”

2.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงวัดแห่งนี้ สิ่งแรกที่หลายๆ คนจะต้องรู้สึกตื่นตาตื่นใจ เมื่อได้มาเยือนก็คือพระธาตุเจดีย์ช้างค้ำปูชนียสถานสำคัญที่เป็นประธานของวัด ซึ่งมีขนาดใหญ่โต และภายในยังใช้เป็นประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุอีกด้วย แต่สำหรับคนเมืองน่านเอง จะเรียกพระธาตุองค์นี้กันว่า “ พระธาตุหลวง ” ตามอย่างชื่อในอดีตและเมื่อมองขึ้นไปรอบๆ บริเวณพระธาตุ ก็จะพบกับปูนปั้นลอยตัวรูปช้างค้ำ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อวัดพระธาตุช้างค้ำในปัจจุบัน เรียงรายอยู่โดยรอบเจดีย์ด้านละ 6 เชือก รวมทั้งหมด 24 เชือก โดยช้างแต่ละเชือกที่เห็นจะมีลักษณะเพียงครึ่งตัวเท่านั้น และเมื่อมองถัดขึ้นไปยังยอดพระธาตุก็จะเห็นยอดของพระธาตุ ที่ถูกหุ้มห่อด้วยแผ่นทองเหลืองทั้งองค์และยามเมื่อต้องแสงอาทิตย์ จะเปล่งประกายสีทองเหลืองอร่ามสวยงามมาก

อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดจะมีลักษณะโครงสร้างสถาปัตยกรรมมีลักษณะอย่างเดียวกับวิหารและโบสถ์ ตั้งอยู่ด้านหน้าคู่กับพระวิหารหลวง อาคารก่ออิฐโอบปูน ยกพื้นสูงมีสิงห์ยืนอยู่ด้านหน้า ตรงเชิงบันไดด้านละ 1 ตัว ตั้งเสาราย รับหลังคาเชิงชายแทนผนัง และก่อผนังปิด ทำเป็นห้องไว้พระธรรม และพระไตรปิฎก ตรงแนวเสาที่รับคาน มีทางเข้าด้านหน้าเป็นประตูทางเดียว บานประตูสลักเป็นรูปเทวดา 2 องค์ และมีลายปูนปั้น เป็นรูปยอดปราสาท ทำเป็นชั้นติดหน้าต่างด้านละ 3 บาน ผนังด้านหลังปิดทึบ ด้านนอกสองข้างทาง ระหว่างเสารายและผนัง เป็นทางเดินถึงกันได้ตลอดโดยรอบ อาคารสูงหลังคาซ้อน 3 ชั้น ไม่มีมุขลด ที่หน้าบัน ใช้แผ่นไม้เรียงต่อกัน เป็นแผ่นๆ ประดับลายปูนปั้น เป็นรูปกนกกล่อพระยาครุฑ ระหว่างช่วงเสาประดับด้วยแผ่นไม้จำหลัก ลายกนก เป็นรูปสามเหลี่ยม สลับลายพุ่มข้าวบิณฑ์คว่ำ และรูปพระยาครุฑห้อยลงมาตามแบบสถาปัตยกรรมของล้านนา ภายในมีลักษณะส่วนกว้างแคบ ส่วนยาวลึก เข้าไปภายใน และส่วนสูงจะลดขึ้นไปมาก ใช้เป็นที่เก็บพระไตรปิฎก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นใบลาน จารึกอักษรตัวธรรมมีอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันได้ปรับปรุงเป็นวิหาร ใช้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนี ทั้งนี้ลักษณะสถาปัตยกรรมของวัดพระธาตุช้างค้ำได้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย อาทิ เจดีย์ทรงลังการอบฐานองค์เจดีย์ก่ออิฐถือปูนและบันเป็นรูปช้างครึ่งตัว ด้านละ 5 เชือกและที่มุมอีก 4 เชือกดูคล้ายจะเอาหลังหนุน หรือค้ำองค์เจดีย์ไว้ ลักษณะคล้ายวัดช้างล้อม และภายในวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดยืนปางประทานอภัย อายุราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ 19 ตรงกับสมัยสุโขทัยตอนปลาย มีพระประธานเป็นปูนปั้นขนาดใหญ่ศิลปะเชียงแสน ฝีมือสกุลช่างน่าน ที่มีพุทธลักษณะงดงามยิ่งของเมืองน่าน

นอกจากนี้ ภายในบริเวณวัดยังมีหอพระไตรปิฎกที่ได้ชื่อว่าใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ข้างพระวิหารหลวงให้ชมอีกด้วยซึ่งหอพระไตรปิฎกแห่งนี้ ถูกสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้า

สุริยพงษ์ผริตเดชฯ ในปี พ.ศ. 2453 และเมื่อเข้าไปด้านในหอไตรก็จะพบกับพระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนีพระทองคำ ปางลีลาศิลปะสุโขทัยที่หล่อขึ้นด้วยส่วนผสมของทองคำ 65 เปอร์เซ็นต์ และมีความสูงตลอดองค์ 145 เซนติเมตรประดิษฐานอยู่ด้านใน ซึ่งตามประวัติบันทึกไว้ว่าแต่เดิมพระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนีองค์นี้ เป็นเพียงพระพุทธรูปปางรักพอกปูน แต่ต่อมานักโบราณคดีชาวอเมริกันได้เข้ามาศึกษาค้นคว้าศิลปกรรมในจังหวัดน่าน แล้วพบว่าพระพุทธรูปองค์นี้ไม่ใช่พระปูนปั้นจึงได้ลองใช้ค้อนกะเทาะปูนที่ หุ้มออก ปรากฏว่าพระวรกายด้านในยังมีการทาสีทับไว้อีกชั้นหนึ่ง เมื่อลองขูดดูจึงพบว่าด้านในเป็นเนื้อทองคำสุกปลั่ง ซึ่งหลังจากนำรอกออกจนหมดจึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ ณ หอพระไตรปิฎกแห่งนี้

3) วัดภูมินทร์ บ้านภูมินทร์ อำเภอเมือง

3.1) ความเป็นมา

วัดภูมินทร์ ตั้งอยู่ที่บ้านภูมินทร์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ใกล้กับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน เป็นวัดที่แปลกกว่าวัดอื่น ๆ คือ โบสถ์และวิหารสร้างเป็นอาคารหลังเดียวกันประตูไม้ทั้งสี่ทิศ แกะสลักลวดลายโดยช่างฝีมือล้านนาสวยงามมาก นอกจากนี้ฝาผนังยังแสดงถึงชีวิตและวัฒนธรรมของยุคสมัยที่ผ่านมาตามพงศาวดารของเมืองน่าน วัดภูมินทร์สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2139 โดยพระเจ้าเจตบุตรพรหมมินทร์ เจ้าผู้ครอง เมืองน่านได้สร้างขึ้นหลังจากที่ครองนครน่านได้ 6 ปี มีปรากฏในคัมภีร์เมือง เหนือว่าเดิมชื่อ "วัดพรหมมินทร์" ซึ่งเป็นชื่อของเจ้าเจตบุตรพรหมมินทร์ ผู้สร้างวัด แต่ตอนหลังชื่อวัดได้เพี้ยนไปจากเดิมเป็น "วัดภูมินทร์" โดยได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ในสมัยเจ้าอนันตวรฤทธิเดช (ปลายสมัยรัชกาลที่ 4 ต่อรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) ซึ่งเจ้าผู้ครองนครน่าน เมื่อ พ.ศ.2410 ใช้ระยะเวลารวมเกือบ 7 ปี ซึ่งสันนิษฐานว่าในการบูรณะครั้งนี้ได้ทรงมีรับสั่งให้วาดภาพจิตรกรรมฝาผนัง (คำเมือง: ฮูปแต้ม) ภายในพระอุโบสถจตุรมุข ซึ่งรวมทั้งภาพที่มีชื่อเสียงเช่น ปู่มานย่ามานหรือกระซิบรักบันลือโลก

3.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระอุโบสถจตุรมุข เป็นพระอุโบสถที่ประกอบด้วยมุขสี่ด้าน ทั้งนี้กรมศิลปากรได้สันนิษฐานว่า เป็นพระอุโบสถจตุรมุขหลังแรกของประเทศไทย ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ 4 องค์ หันพระพักตร์ออกไปทางด้านประตูทั้งสี่ทิศ หันเบื้องพระปฤษฎางค์ (หัวไหล่) ชนกันประทับนั่งบนฐานชุกชี ปางมารวิชัย นักโบราณคดีบางส่วนสันนิษฐานว่าแสดงถึงพระพุทธรูปองค์ต่าง ๆ คือ พระกฤษณ์พุทธเจ้า พระโกนาคมนพุทธเจ้า พระกัศสปพุทธเจ้า และพระโคตมพุทธเจ้า (พระพุทธรูปองค์ปัจจุบัน) ในขณะที่บางส่วนสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเลียนแบบลักษณะของพระพรหมสี่พักตร์ ซึ่งปรากฏในพระนามของผู้สร้างวัด คือเจ้าเจตบุตรฯ และกลุ่มสุดท้ายมองว่าสื่อถึงพรหมวิหาร 4

(2) ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพจิตรกรรมหรือ “سوبแต้ม” ในวัดภูมินทร์เป็นชาดกในพุทธศาสนา แต่ถ้าพิจารณารายละเอียดของวิถีชีวิตของคนเมืองในสมัยนั้น มีภาพที่น่าสนใจอยู่หลายภาพ ภาพเด่น คือ ภาพปู้ม่าน ย่าม่าน ซึ่งเป็นคำเรียกผู้ชายผู้หญิงชาวไทลื้อในสมัยโบราณ กระชิบสนทนากัน ผู้ชายสักหมึกผู้หญิงแต่งกายไทลื้ออย่างเต็มยศ ภาพวาดของหนุ่มสาวคู่นี้มีความประณีตมาก ภาพนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นภาพที่งามเป็นเยี่ยมของวัดภูมินทร์ อาจารย์ วินัย ปราบริปู ศิลปินสายเลือดน่าน ได้แสดงความเห็นไว้ว่า ศิลปินผู้เขียนภาพที่วัดภูมินทร์เป็นศิลปินคนเดียวกับผู้เขียนภาพที่วัดหนองบัว ที่อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน "หนานบัวผั้น" หรือ ทิดบัวผั้น ช่างวาด ชาว ไทลื้อ เนื่องจากภาพจิตรกรรมวัดภูมินทร์กับวัดหนองบัวมีโครงสร้างสีเดียวกัน คือ แม่สีแดง น้ำเงิน เหลืองเป็นหลัก และมีภาพที่คล้ายคลึงกันถึงกว่า 40 จุด เช่น ใบหน้าคน การแต่งกาย สรรพสัตว์ ทุ่งไก่อ้วน นก ลิง กวาง แม้กระทั่งแนวการลากเส้นสายพุ่มไม้และกอ สับปะรด ก็ยังเป็นแบบเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการค้นพบภาพร่างด้วยหมึกบนกระดาษสาพับ (ชาวล้านนาเรียก ปีบสา) ระบุว่า เป็น ของ "หนานบัวผั้น" ใช้ร่างก่อนภาพจริงลงบนฝาผนัง ซึ่งมีหลายภาพ อาทิ ภาพอิโรติกของลิงหนุ่มสาว เป็นภาพร่างใน "ปีบสา" พบที่วัดหนองบัว แล้วมีภาพนี้ไปปรากฏที่ฝาผนังวัดภูมินทร์ด้วย

3.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดภูมินทร์ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นวัดสำคัญและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดน่าน วัดมีลักษณะที่สำคัญคือโบสถ์และวิหารถูกสร้างเป็นอาคารเดียวกัน ความสวยแปลกของวัดภูมินทร์ที่ไม่เหมือนใคร และไม่มีใครเหมือน เป็นหนึ่งเดียวในประเทศไทยก็คือเป็นพระอุโบสถทรงจตุรมุข พระประธานจตุรพักตร์ นาคสะดุ้งขนาดใหญ่แห่แหนพระอุโบสถเทินไว้กลางลำตัวนาค พระอุโบสถจตุรมุขนี้กรมศิลปากรได้สันนิษฐานว่า เป็นพระอุโบสถจตุรมุขหลังแรกของประเทศไทย พระอุโบสถตรงใจกลางประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ 4 องค์ หันพระพักตร์ออกด้านประตูทั้งสี่ทิศ หนเบื้องพระอุโบสถวางคั่นกันประทับ นั่งบนฐานชุกชี เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ผู้ที่ไปชมความงามของพระอุโบสถนี้ไม่ว่าจะเดินขึ้นบันไดทิศใด จะพบพระพักตร์ของพระพุทธรูปทุกด้าน มีเรื่องเล่ากันว่า หากใครจะไปกราบขอพรพระจตุรทิศ ให้พยายามสังเกตหน้าองค์พระ 1 ในทั้งสี่ทิศ ซึ่งจะมีอยู่เพียงทิศเดียวเท่านั้น ที่หน้าองค์พระประธานจะมีลักษณะยิ้มแย้มมากกว่าทั้ง 3 ทิศที่เหลือ ก็ให้กราบขอพรยังทิศนั้นแล้วจะได้สมปรารถนาตามที่ตั้งใจ อีกจุดหนึ่งที่เป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือ จิตรกรรมฝาผนังหรือ “سوبแต้ม” ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 3 เรื่อง ได้แก่ พุทธชาดก ตำนานพื้นบ้าน และความเป็นอยู่ของชาวน่านในอดีต ตลอดผนังทั้ง 4 ด้าน ถ้าพิจารณารายละเอียดของวิถีชีวิตของคนเมืองในสมัยนั้น มีภาพที่น่าสนใจอยู่หลายภาพ เช่น ภาพของ “ปู้ม่าน ย่าม่าน” ซึ่งเป็นคำเรียกผู้ชายผู้หญิงชาวไทลื้อในสมัยโบราณกระชิบสนทนากัน ผู้ชายสักหมึก ผู้หญิงแต่งกายไทลื้ออย่างเต็มยศ ภาพวาดของหนุ่มสาวคู่นี้มีความประณีตมาก และได้รับการยกย่องว่าเป็นภาพที่งามเป็นเยี่ยมของวัดภูมินทร์ มีการใช้สีแดง ฟ้ำดำ น้ำตาลเข้มเป็นพื้นใหญ่ ๆ คล้ายภาพสมัยใหม่

นอกจากนี้ยังมีภาพน่าสนใจอยู่หลายภาพ เช่น ภาพธรรมเนียมการอยู่ข่วงของชาวไทลื้อ ภาพชาวพื้นเมือง ซึ่งอาจเป็นชาวเขา "เปือยะ" ของป่าบนคีรีชะ เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนกับคนเมือง ภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนเมืองน่าน ที่แสดงให้เห็นอิทธิพลตะวันตกที่เข้ามาผสมผสานในวิถีพื้นเมือง ภาพชาวต่างประเทศที่เข้ามาเมืองน่านช่วงรัชกาลที่ 5 โดยทรงผมและเครื่องแต่งกายของผู้หญิง เป็นรูปแบบเดียวกับที่กำลังเป็นที่นิยมในยุโรปขณะนั้น อีกทั้งบริเวณรอบ ๆ วัดมีสถูปเจดีย์พระมาลัยโปรดโลก อาคารเป็นทรงกลม ภายในมีรูปปั้นจำลองเมืองนรก เพื่อเตือนสติไม่ให้ทำความชั่ว เป็นงานศิลปะที่มีความน่าสนใจอีกแห่งหนึ่ง รวมถึงพิพิธภัณฑวัตถุซึ่งมีโบราณวัตถุจัดแสดงอยู่มากมายให้ได้ชมกัน

4) วัดพระธาตุแช่แห้ง ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง

4.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุแช่แห้ง หมู่ 3 บ้านหนองเต่า ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เดิมเป็นวัดราษฎร์ ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวง ประดิษฐานอยู่ ณ อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน อยู่ห่างจากตัวเมืองออกไปประมาณ 3 กิโลเมตร วัดพระธาตุแช่แห้งตั้งอยู่บนเนินเขาเดี่ยวๆ ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดน่าน ก่อตั้งขึ้นในปี 1354-1358 โดยเจ้าพระยาภาณุวงศ์ เจ้าเมืองผู้มีอำนาจที่สุดของเมืองน่านในขนาดนั้น ขณะที่เมืองหลวงของอาณาจักรตั้งอยู่ที่บัว เรียกได้ว่าเป็นวัดใจกลางเมืองน่านในอดีตก็ได้ไม่กี่ปีต่อมาเมื่อมีการย้ายเมืองหลวงของอาณาจักรไปที่น่าน ตัววัดเองก็ถูกย้ายไปยังที่ตั้งใหม่เช่นเดียวกันเริ่มย้ายในช่วง พ.ศ. 1368 โดยเจ้าเมืองผากอง โดยมีองค์พระธาตุตั้งอยู่บนเนินเขา ลูกเดี่ยว ๆ เป็นสีทองสุกปลั่ง สามารถมองเห็นได้แต่ไกล เนื่องจากสูงถึง 2 เส้น เป็นอนุสรณ์ของความรักและความสัมพันธ์ระหว่างเมืองน่านกับเมืองสุโขทัยในอดีต ตัวพระธาตุตั้งอยู่บนเชิงเนินปุด้วยอิฐลาดชันไปยังยอดเนินกว้างประมาณ 20 วา มีบันไดนาคขนานทั้งสองข้าง จากพงศาวดารเมืองน่านกล่าวว่า พระยาการเมือง เจ้านครน่านได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจาก กรุงสุโขทัย (กระดุกข้อมือข้างซ้าย) มาประดิษฐานไว้ที่ตอญูเพียงแช่แห้ง และตามตำนานกล่าวว่า พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาประทับสรงน้ำที่ริมฝั่ง แม่น้ำน่านทางทิศตะวันออก ที่บ้านห้วยไค้ และเสวยผลสมอแห้ง ซึ่งพระยามลราชนำมาถวาย แต่ผลสมอนั้นแห้งมาก พระพุทธเจ้าจึงทรงนำผลสมอนั้นไปแช่น้ำก่อนเสวย และทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปนี้จะมีผู้นำพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐาน จึงเรียกพระสถูปที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุแห่งนี้ว่า พระธาตุแช่แห้ง

4.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระธาตุแช่แห้ง พระธาตุคู่บ้านคูเมืองของชาวน่าน สันนิษฐานว่ามี อายุราว 600 ปี พญาการเมืองโปรดให้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1891 เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ได้มาจากกรุงสุโขทัย องค์พระธาตุมีความสูง 55.5 เมตร ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ 22.5 เมตร พระธาตุแช่แห้งเป็นศิลปะการก่อสร้างที่มีความวิจิตรงดงามอีกแห่งหนึ่งของภาคเหนือ เป็นศิลปะ

การก่อสร้างที่ได้รับอิทธิพลการก่อสร้างมาจากเจดีย์พระธาตุหริภุญชัย โดยมีลักษณะโดยรอบๆขององค์พระธาตุ คือจะมีการบูรบองค์ด้วยทองจังโก ในส่วนของทางเดินขึ้นสู่องค์พระธาตุนั้น จะเป็นตัวพญานาค หน้าบันเหนือประตูทางเข้าลักษณะของการปั้นจะเป็นลายนาคเกี่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของช่างฝีมือและศิลปะจังหวัดน่านโดยแท้จริง โดยในทุกปีจะมีงานนมัสการพระบรมธาตุแช่แห้งระหว่างวันขึ้น 11 ค่ำ ถึง 15 ค่ำเดือน 6 ทางเหนือ ซึ่งจะอยู่ราวปลายเดือนกุมภาพันธ์หรือต้นเดือนมีนาคมของทุกปี จะมีประเพณีนมัสการพระธาตุแช่แห้ง ที่ชาวน่านเรียกว่า งานหกเป็งนมัสการพระธาตุแช่แห้ง ที่สำคัญเป็นพระธาตุประจำปีเถาะตามคติการไว้พระธาตุตามปีนักษัตรของชาวล้านนา

(2) วิหารหลวง อยู่ทางด้านทิศใต้ขององค์พระธาตุลักษณะของวิหารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นวิหารขนาดใหญ่ 6 ห้อง ห้องกลางมีขนาด 3 ห้อง และต่อชั้นลดออกไปทางด้านหน้า 2 ห้องและ ด้านหลัง 1 ห้อง มีประตูทางเข้าสี่ด้าน ที่ประตูทางเข้าด้านหน้ามีปูนปั้นรูปสิงห์สองตัวตามแบบศิลปะพม่า เหนือกรอบประตูด้านหน้าและหลังประดับลายปูนปั้นเป็นรูปนาคเกี่ยวกระหวัดกันแปดตัว หลังคาทรงจั่วซ้อนลดหลั่นสามชั้นตามแบบล้านนา เอกลักษณ์ของศิลปะเมืองน่าน ที่น่าสนใจคือ ตรงกลางสันหลังคาทำเป็นส่วนหางของนาคสองตัวเกี่ยวกระหวัดกันขึ้นไปเป็นสามชั้น เป็นศิลปกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากล้านช้างฝั่งตงและหาดูได้ยากในปัจจุบัน

(3) พระเจ้าล้านทอง ภายในวิหารหลวงมีพระเจ้าล้านทองเป็นพระประธานพุทธลักษณะปางมารศรีวิชัยศิลปะล้านนา ประทับนั่งบนฐาน เป็นพระพุทธรูปองค์ที่สวยงามในจังหวัดน่านองค์หนึ่งและเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองมาช้านาน พระพุทธรูปประทับยืนประดิษฐานในวิหารหลวงจำนวน 2 องค์ปัจจุบัน องค์จริงมอบให้พิพิธภัณฑ์ จังหวัดน่านอีกองค์ถูกโจรกรรมและยังไม่ได้กลับคืน องค์ที่เห็นจำลองจากองค์จริงทำพิธีหล่อเททองเมื่อ ปี 2550

(4) วิหารพระเจ้าทันใจ สร้างด้วยคอนกรีตหลังคาไม้มุงด้วย กระเบื้องดินรูปแบบวิหารโถง ทรงจัตุรมุข กว้าง 11 เมตร ยาว 11 เมตร และรอยพระพุทธรูปจำลอง โดยปัจจุบันได้บูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่ ทำให้งดงามยิ่งขึ้น

(5) วิหารพุทธไสยาสน์ อยู่ทางด้านหน้านอกกำแพงแก้วขององค์พระธาตุแช่แห้ง มีเจดีย์สี่ขาศิลปะพม่าเป็นเจดีย์ที่จำลองมาให้ชาวพุทธได้บูชา ชาวบ้านเรียกว่า พระธาตุเขวาดากองตั้งอยู่ทางซ้ายมือเมื่อเดินขึ้นมาถึงบริเวณลานด้านหน้าวัดพระธาตุวิหาร ก่อสร้างตามแนวขององค์พระ มีประตูทางเข้าด้านหลังคือทิศใต้

(6) บันไดนาค บันไดนาค 2 ตัว คู่กันซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าทางเข้าพระบรมธาตุซึ่งสามารถเห็นวิวทิวทัศน์ของเมืองน่านได้ในบริเวณกว้าง ทางเดินกว้างขนานข้างด้วยราวบันไดนาค ยาวนำไปสู่บริเวณวัด ปลายด้านล่างของราวบันไดมีหัวพญานาคขนาดใหญ่สูง 4 เมตรลำตัวของพญานาคทอดตัวยาวจนถึงบริเวณวัด ด้านนอกของเนินดินมีกำแพงล้อมรอบรูปสี่เหลี่ยมปิดกั้นวัดกับ

ภายนอกไว้อยู่ แต่สามารถเข้าไปเยี่ยมชมได้ เนื่องจากมีประตูทางเข้า เมื่อเข้าไปจะพบกับลานกว้างขนาดใหญ่ที่ภายในนั้นมีหอศิลป์แบบเปิด มีเจดีย์ วิหารและมณฑปที่สวยงามน่าดึงดูดสายตา

4.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุแช่แห้ง เป็นวัดที่มีประวัติเก่าแก่มาอย่างยาวนานของจังหวัด ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นศูนย์กลางของความศรัทธาในท้องถิ่น วิหารหลวงของวัดถูกสร้างขึ้นในสไตล์ไทยลี้มผสมผสานกับความเป็นล้านนา ทางเข้าวิหารมีสิงโตขาวตัวใหญ่สองตัวเฝ้าอยู่ เหนือประตูทางเข้าหลักเป็นปูนปั้นรูปพญานาคที่สานกัน ผงังฉาบปูนมีหน้าต่างบานเล็ก วิหารมีสามหลังคาค้ำด้วยชายคาแกะสลักไม้หลังคาปลายประดับด้วยช่อฟ้า เสาสีขาวสองแถวภายในวิหารรองรับหลังคาพระพุทธรูปแบบสุโขทัยองค์ใหญ่ไว้ในวิหารเพื่อเป็นพระประธานของวิหาร ถัดจากเจดีย์คือมณฑปของวิหารซึ่งเป็นโครงสร้างแบบเปิดหลังคามุงด้วยไม้หลายชั้น สีแดงขนาดใหญ่ประดับด้วยลวดลายสีทอง ภายในมณฑปมีพระพุทธรูปหลายองค์ประทับบนแท่นหลากสี อัตลักษณ์ที่โดดเด่นอีกอย่างของวัดคือสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมสกุลช่างน่าน โดยแยกออกเป็น 2 แห่ง ได้แก่ วิหารหลวง อยู่ทางด้านทิศใต้ขององค์พระธาตุเป็นวิหารขนาดใหญ่ 6 ห้อง ห้องกลางมีขนาด 3 ห้อง และต่อชั้นลดออกไป ทางด้านหน้า 2 ห้องและด้านหลัง 1 ห้อง หากดูจากภายนอกจะมองเห็นเป็นอาคารขนาดใหญ่ หลังคาลาดต่ำลงมาเป็นชั้นซ้อน ด้านละ 3 ชั้น และมีชั้นลดด้านหน้า 2 ชั้น ด้านหลัง 1 ชั้น มีประตูทางด้านหน้า และด้านข้างตรงกลาง ที่น่าสนใจคือ ตรงกลางสันหลังคาทำเป็นส่วนหางของนาคสองตัว เกี่ยวกระหวัดกันขึ้นไปเป็นสามชั้น เป็นศิลปกรรมที่งดงามและหาดูได้ยาก วิหารพระนอนอยู่ทางด้านหน้านอกกำแพงแก้วขององค์พระธาตุ วิหารก่อสร้างตามแนวทางขององค์พระ มีประตูทางเข้าด้านหลังคือทิศใต้ นอกจากนี้การที่คนไทยนั้นมีความเชื่อเกี่ยวกับการกราบไหว้บูชาอย่างยาวนาน การไหว้พระธาตุพระจำปีเกิดของชาวล้านนาสำหรับคนที่เกิดปีเถาะนั้นจะอยู่ที่จังหวัดน่าน สำหรับคนที่เกิดปีเถาะหลายคนนั้นก็มีความหวังที่จะเข้าไปสักการะอย่างน้อยครั้งหนึ่งในชีวิตเพื่อเสริมบุญบารมีให้กับตัวเอง ชาวเมืองล้านนามีความเชื่อกันว่า การได้เดินทางไปสักการบูชากราบไหว้วันมัสการองค์พระธาตุแช่แห้ง จะทำได้รับอานิสงค์อย่างแรงกล้าทำให้ชีวิตอยู่ดี มีสุขปราศจากโรคภัยต่างๆ มาเบียดเบียน หน้าที่การงานเจริญก้าวหน้า เป็นต้น

5) วัดศรีพันต้น ตำบลในเวียง อำเภอเมือง

5.1) ความเป็นมา

วัดศรีพันต้น ตั้งอยู่ที่ ถนนเจ้าฟ้า ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเขตเทศบาลเมืองน่าน สร้างขึ้นเมื่อราว ๆ 600 ปีที่แล้ว (ช่วงปี พ.ศ. 1960 – 1969 : สุโขทัยตอนปลายหรืออยุธยาตอนต้น) โดยพญาพันต้น เจ้าผู้ครองนครน่าน แห่งราชวงศ์ภูคา ส่วนชื่อวัดตรงกับนามผู้สร้างคือพญาพันต้น บางสมัยเรียกว่า วัดสลีพันต้น (คำว่า สลี หมายถึง

ต้นโพธิ์) ซึ่งในอดีตมีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ด้านทิศเหนือและทิศใต้ของวัด ปัจจุบันถูกโค่นเพื่อตัดเป็นถนนแล้ว วัดศรีพันต้นได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2505 วัดศรีพันต้นเคยเป็นที่พำนักของหลวงปู่ครูชั้นทะ อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีพันต้น ซึ่งเป็นพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีวิชารักษาคนป่วย ด้วยการเป่าคาถาเสกน้ำมันต์และการใช้สมุนไพรพื้นบ้านรักษาได้ผลดีมาก โดยเฉพาะโรคกระดูกและแผลอักเสบจากตุ่มฝีหนอง ตลอดชีวิต ของหลวงปู่ครูบาชั้นทะ ท่านได้เมตตาไปรักษาคนป่วยในโรงพยาบาลน่านเป็นประจำทุกวันจนถึงแก่กรรมภาพ

5.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) วิหารและอุโบสถสีทอง มีความสวยงามเป็นสง่าด้วยสีทองเหลืองอร่าม มีจิตรกรรมปูนปั้นที่สวยงาม พญานาคเจ็ดเศียร ปราณีตสวยงามมาก ตั้งเด่นเป็นสง่าเฝ้าบันได หน้าวิหารดูสวยงามมีชีวิตชีวา ปั้นโดยสล่ารง หรือ นายอนุรักษ์ สมศักดิ์ เป็นช่างชาวน่าน (สล่า เป็นภาษาเหนือแปลว่า ช่าง) และภายในวิหารช่างชาวน่าน ได้เขียนภาพลายเส้นประวัติของพระพุทธเจ้าและประวัติการกำเนิดเมืองน่าน มันเป็นภาพเขียนลายเส้นลงสีธรรมชาติสวยงามและทรงคุณค่าอย่างยิ่ง

(2) วิหารสังฆายวัดศรีพันต้น เป็นองค์ที่มีขนาดใหญ่มากและเก่าแก่ที่สุดในจังหวัดน่าน โดยมีหลักฐานสำคัญที่บงบอกให้ทราบ คือหลักศิลาจารึก ด้านหลังพระมหากัจจายนะ บอกเพียงแค่การบูรณะในสมัยของเจ้ามหาพรหมสุรธาตา เจ้าผู้ครองนครน่าน ก่อนหน้านั้นมีหลักฐานเป็นคัมภีร์ใบลานในครั้งที่เมืองน่านถูกพม่ารุกรานก็ถูกเผาเสียหาย จึงไม่ปรากฏอายุที่แน่ชัดว่ากี่ร้อยปี แต่ถ้านับในขณะที่ยุทธะโดยเจ้ามหาพรหมสุรธาตามานั้น ประมาณ 500 กว่าปี ในปัจจุบันวัดศรีพันต้นได้มีการจัดงานสักการะ พระกัจจายนะเถระ ทุกวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 หรือวันมาฆบูชา และอีกวันคือ 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี

(3) เรือพญาสี เรือโบราณ นอกจากตัวพระวิหาร และพุทธประติมากรรมแล้ว สิ่งที่น่าสนใจไม่แพ้กันคือ “เรือพญาสี” (สี แปลว่า ใหญ่โต อลังการ) โดยที่มาของชื่อเรือมาจากที่ผู้คนได้มาพบเห็นเรือลำนี้ต่างเกิดความประหลาดใจในรูปร่าง ทรวดทรงของเรือที่มีลักษณะใหญ่โตสวยงาม เป็นสง่าอย่างมาก ซึ่งภาษาเหนือเรียกว่า “สี” ทั้งยังมีหัวเรือรูปพญานาคที่มีลวดลายต่างจากที่อื่น จึงเรียกชื่อรวมกันว่า “เรือพญาสี” ตั้งแต่นั้นมา เรือพญาสี สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2545 ส่วนเรือเกียรติประวัติสร้างขึ้นในปีพ.ศ.2546 สล่ารงค์หรือคุณอนุรักษ์ สมศักดิ์ ชาวชุมชนศรีพันต้น เป็นผู้สร้างเรือลำนี้ขึ้น

(4) โรงเรือแข่งบ้านศรีพันต้น บริเวณทางเข้าของวัดศรีพันต้น เป็นที่เก็บเรือแข่งของจังหวัด หนึ่งในนั้นมีเรือ “เลิศเกียรติศักดิ์” จัดวางให้นักท่องเที่ยวได้ชม เรือลำนี้ถือเป็นเรือแข่งที่สวยงามและยาวที่สุดในประเทศไทย มีความยาวทั้งหมด 17 วา 1 คอก 9 นิ้ว ทำจากไม้ตะเคียนที่พบบริเวณสุสานบ้านดอนเฟื่อง ประวัติของเรือเป็นเรือต่อทั้งลำ โดยการนำของพระครูวิสุทธานนทกิจ เจ้าอาวาสวัดศรีพันต้น ได้ซื้อไม้มาจากป่าสุสานบ้านศรีนาป่า น ตำบลเรือง ได้ต่อเรือเมื่อปี พ.ศ. 2546

สำหรับเรือ เลิศเกียรติศักดิ์ (พญาสี) เป็นเรือที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดน่าน (และเรือแข่งที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย) สามารถบรรจุผู้พายได้ 100 คน

5.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดศรีพันต้นเป็นวัดเก่าแกในตัวของเมืองน่าน จุดเด่นของวัดแห่งนี้คือ วิหารสีทองอร่ามตา ตั้งเด่นเป็นสง่ามีสีทองระยิบระยับ ตั้งโดดเด่นพร้อมงานปูนปั้น พญานาคเจ็ดเศียร สีทองที่งดงามมาก เป็นงานปูนปั้นที่มีความอ่อนช้อย เขียนลายเส้นลงสีธรรมชาติสวยงามและทรงคุณค่าอย่างยิ่ง โดยช่างฝีมือของเมืองน่าน ถือว่าเป็นพญานาคที่ตั้งอยู่หน้าวิหารทั้ง 2 ซ้างที่มีความสวยงามเป็นอย่างยิ่ง ด้านในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่บอกเล่าเรื่องราวของเมืองน่านที่สวยงาม นอกจากนี้ ภายในบริเวณวัดยังเป็นสถานที่เก็บเรือแข่งที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย “เลิศเกียรติศักดิ์”(พญาสี) ปัจจุบันหากใครได้มาเยี่ยมชมความงามของวิหารกาญจนาภิเษก ภายในวัดศรีพันต้นด้านข้างวิหารยังมีโรงเก็บหัวเรือแข่ง และเรือที่เรียกได้ว่า เป็นโบราณวัตถุสำคัญของวัด เพราะน่านจะมีประเพณีแข่งเรือยาวเป็นประจำปีที่สืบทอดมายาวนานแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมคู่ชุมชนและวัดศรีพันต้นมาแต่โบราณ จนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางทั้งภายในและภายนอกจังหวัดน่าน

6) วัดมิ่งเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง

6.1) ความเป็นมา

วัดมิ่งเมือง ตั้งอยู่ห่างจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน (ซึ่งเดิมคือ หอคำที่ประทับของเจ้าผู้ครองนครน่าน) ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 400 เมตร ไม่ได้ปรากฏว่าสร้างตอนไหน แต่น่าจะก่อนที่พม่ามาปกครองล้านนา (ก่อนปี พ.ศ. 2100) เพราะตามหลักฐานแผ่นทองพงศาวดารพม่าจารึกไว้ว่า เดิมชื่อ “วัดทะเลแม่ศรี” หลังจากถูกทิ้งร้างไว้นานมากหลายร้อยปี โดยเป็นวัดร้างที่มีขนาดพื้นที่กว้างใหญ่ (กว้างใหญ่กว่าที่ตั้งวัดในปัจจุบันประมาณ 2 เท่า) วัดร้างแห่งนี้ได้มีผู้รู้หลายท่านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณพ่อสำราญ จรุงจิตประชารมณ อติตมหาดเล็กหุ้มแพร ในเจ้ามหาพรหมสุรธาตา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้าย ท่านเป็นปราชญ์ทางประวัติศาสตร์เมืองน่าน ท่านสันนิษฐานว่า วัดร้างที่เป็นที่ตั้งของวัดมิ่งเมืองในปัจจุบันนี้ น่าจะเป็นวัดห้วยไคร้ ซึ่งมีมาก่อนหรือพร้อมกับการตั้งเมืองภูเพียงแช่แห้ง ต่อมาเมื่อมีการย้ายเมืองน่านจากเมืองภูเพียงแช่แห้งเข้ามาตั้งเมืองน่านใหม่ขึ้นบนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน ซึ่งตามพงศาวดารเมืองน่านกล่าวว่า ตั้งเมืองน่านใหม่ขึ้น ณ บ้านห้วยไคร้ เป็นธรรมเนียมและความศรัทธาของชาวพุทธทุกภาคในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือเมื่อรวมตัวกันตั้งเป็นหมู่บ้านหรือตำบลก็จะต้องสร้างวัดประจำหมู่บ้านหรือตำบลของตนขึ้น วัดห้วยไคร้ก็คงจะถูกตั้งหรือสร้างขึ้นพร้อมกับหมู่บ้านห้วยไคร้ตามธรรมเนียมดังกล่าว แต่ไม่อาจจะหาหลักฐานยืนยันได้ วัดห้วยไคร้คงจะร้างลงก่อนที่จะมีการย้ายเมืองน่านใหม่มาตั้ง หรือร้างลงหลังจากนั้น ไม่มีการบันทึกหรือปรากฏในพงศาวดารเมืองน่านแต่ประการใด

ล่วงมาถึงสมัยของเจ้านันทวรฤทธิเดช เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ 62 ในปี พ.ศ. 2400 พระองค์เสด็จถวายสักการะบวงสรวงเสาศระหลักเมืองน่าน (หรือเสามิ่งเมือง ซึ่งเรียกขานกันในสมัยนั้น) ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหอคำ ใกล้กับวัดร้าง (วัดห้วยไคร้) พระองค์ทรงเกิดศรัทธาอุปสาทะโปรดให้สร้างวัดใหม่ขึ้น ณ บนที่วัดร้าง และทรงโปรดให้ตั้งชื่อวัดใหม่นี้ว่า วัดมิ่งเมือง ด้วยเหตุที่มีเสามิ่งเมืองตั้งอยู่ใกล้ชิด จนถึงสมัยของเจ้ามหาพรหมสุรธาตา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้าย โปรดให้สร้างพระเจดีย์มิ่งขวัญเมืองขึ้น และโปรดให้มีการบูรณะวัดมิ่งเมืองครั้งใหญ่ เมื่อเสร็จสิ้นแล้วโปรดให้มีการสมโภชเป็นเวลา 7 วัน 7 คืน ซึ่งมีการจารึกไว้ในแผ่นศิลาและประดิษฐานอยู่หน้าเจดีย์มาจนถึงปัจจุบัน และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา พระคุณเจ้าท่านพระครูสิริธรรมภาณี (แสน์ ฐานสิริ) เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง เจ้าคณะอำเภอเมืองน่าน ในสมัยนั้น ทำการรื้อถอนอุโบสถหลังเดิมทิ้งลง เนื่องจากชำรุดทรุดโทรมมาก โดยออกแบบให้เป็นอุโบสถแบบล้านนาร่วมสมัย การก่อสร้างตัวอาคารเป็นฝีมือช่างพื้นบ้านเมืองน่าน งานลวดลายปูนปั้นเป็นฝีมือช่างจากเชียงใหม่ โดยมียายเสาร์แก้ว เล่าดี เป็นช่างใหญ่ที่ทำการปั้นและออกแบบลวดลายปูนปั้นทั้งหมด รวมทั้งได้นำคณะสงฆ์และคณะศรัทธาชาววัดมิ่งเมือง ตลอดจนพุทธศาสนิกชนที่ให้การอุปถัมภ์สนับสนุนดำเนินการพัฒนาบูรณะปฏิสังขรณ์วัดมิ่งเมืองมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบันนี้

สำหรับเสาศระหลักเมืองของจังหวัดน่านชาวพื้นเมืองจะเรียกเสาศระหลักเมืองว่า เสามิ่งหรือเสามิ่งเมือง สร้างขึ้นโดยสมเด็จพระเจ้าฟ้าอัครฉัตรปัญญา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ 57 โปรดให้ฝังเสาศระหลักเมืองน่านต้นปัจจุบันนี้ เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2331 ณ สถานที่ที่ทรงเสด็จเสวย คือที่ข้างวัดร้างเก่าซึ่งตั้งอยู่ห่างจากหอคำ (ปัจจุบันคือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน) โดยผู้รู้สันนิษฐานว่าวัดร้างนี้คือวัดห้วยไคร้ สมัยสุโขทัยแต่เดิมเสามิ่งเมืองมีลักษณะเป็นไม้สักทองขนาดใหญ่ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 60 ซม. สูงประมาณ 3 ม. หัวเสาเกลี้ยงเป็นรูปดอกบัวตูม ตัวเสาฝังลงกับพื้นโดยตรงไม่มีศาลครอบ จนกระทั่งในปี 2506 เมืองน่านได้เกิดน้ำท่วมใหญ่ แม่น้ำน่านไหลเข้าท่วมถึงเสามิ่งเมือง ตัวเสาอายุร้อยกว่าปีที่เริ่มผุร่อนจึงโค่นล้มลง ต่อมาทางวัดมิ่งเมืองพร้อมด้วยพ่อค้าประชาชนชาวน่านจึงได้ร่วมกันนำเสามิ่งเมืองน่านต้นเดิมที่โค่นล้มลงนั้นมาเกลี้ยงแต่งใหม่ และสลักหัวเสาเป็นพระพรหมสี่หน้า รวมทั้งสร้างศาลทรงไทยจตุรมุขครอบเสามิ่งเมืองขึ้นเป็นครั้งแรก ในครั้งนั้นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงเป็นองค์ประธานประกอบพิธีตั้งเสาศระหลักเมืองน่าน เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2516 จนมาถึงปี พ.ศ. 2548 ศาลหลักเมืองน่านได้ทรุดโทรมลงไปมาก ทางเจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง และทางราชการร่วมกับประชาชนชาวน่าน ได้ทำการรื้อถอนศาลหลักเมืองน่านเดิมลง และร่วมใจกันสร้างศาลหลักเมืองหลังใหม่ขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ในปี พ.ศ. 2549 และทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 80

พรรษา โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงยกยอดเศียรท้าวมหาพรหมยอดศาลหลักเมืองน่าน เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551

6.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง องค์พระประธานเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรัก ปิดทองทั้งองค์ เป็นศิลปะเชียงแสนมีอายุถึง 400 กว่าปี ซึ่งมีนามว่า “หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง” ที่มีพุทธลักษณะที่งดงามตามพุทธศิลป์แบบเชียงแสน โดยเฉพาะที่ยอดพระเกตุโมฬีเป็นรูปดอกบัวตูม แกะสลักจากหินแก้วเจีย หรือแก้วโปงขาม ซึ่งเป็นหินที่เกิดขึ้นในดินแดนล้านนาเท่านั้น

(2) เจดีย์ เป็นปูชนียสถานเก่าแก่ที่มีคู่มากับวัด เป็นศิลปะแบบล้านนา เดิมก่อนการบูรณะเป็นรูปทรงพม่า วิหารเป็นวิหารไทใหญ่ประยุกต์ผสมผสานกับรูปแบบของวิหารล้านนา ภายในตกแต่งด้วยลวดลายแกะสลัก ลงรักปิดทอง ประกอบกับการกรุฝ้าเพดานแบบ ไตรภูมิและบาสิรูปหงส์เป็นจำนวน 34 ตัว บ่อน้ำชาวบ้านทั่วไปเรียกบ่อน้ำนี้ว่า “บ่อน้ำข้างมูบ”

(3) อุโบสถ ลักษณะเด่นคือ ลายปูนปั้นที่ผนังด้านนอกของพระอุโบสถ เป็นฝีมือตระกูลช่างเชียงแสน มีความวิจิตรงดงามมาก มีภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวเมืองน่าน เป็นฝีมือช่างท้องถิ่นยุคปัจจุบัน ภายในอุโบสถได้ทำการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยคุณสุรเดช กาละเสน (จิตรกรพรสวรรค์พื้นบ้านเมืองน่าน) โดยเขียนแบบอนุรักษ์ศิลปภาพโบราณ เป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองน่าน เริ่มตั้งแต่สมัยพญาภูคาเจ้าเมืองน่านองค์ปฐม ตั้งอยู่เมือง ณ เมืองย่าง (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอปัว) มาจนถึงสมัยเจ้ามหาพรหมสุรธาตา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้าย ตัวอาคารของพระอุโบสถมีลักษณะเป็นสีขาวเกือบทั้งหลัง เป็นฝีมือของสล่า (ช่าง) พื้นบ้านเมืองน่าน ส่วนลวดลายปูนปั้น เป็นฝีมือของสล่า (ช่าง) สกุลเชียงแสนโบราณ ซึ่งมีนายเสาร์แก้ว เลาคี เป็นนายช่างใหญ่มาทำการปั้นลวดลาย ใช้เวลาปั้นประมาณ 5 ปี

(4) เสาหลักเมือง ตั้งอยู่ในศาลาจตุรมุข แต่เดิมเรียกว่า “เสามิ่งเมือง” หรือ “เสามิ่ง” เป็นไม้สักทองขนาดใหญ่ มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 60 เซนติเมตร สูงประมาณ 3 เมตร ลักษณะเป็นเสาทรงกลมส่วนหัวเสาเกล่าเป็นดอกบัวตูมฝังไว้กับพื้นดินโดยตรง ไม่มีศาลหรืออาคารครอบแต่อย่างใด จากหลักฐานที่มีการบันทึกไว้พบว่า ได้รับการสร้างขึ้นในสมัยเจ้าอัตถวรปัญญา เป็นเจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ 57 โปรดให้ฝังเสาประหลักรเมืองน่านที่วัดมิ่งเมือง เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2331 หลังจากที่พระองค์ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ณ กรุงเทพฯ และร่วมพระราชทานพิธีฝังเสาพระหลักเมือง กรุงเทพมหานคร เมื่อปีพุทธศักราช 2129 พระองค์จึงได้คตินั้นมาฝังเสาพระหลักเมืองน่านขึ้น เหตุเพราะแต่ก่อนมานั้นเมืองน่านไม่มีการสร้างเสาหลักเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. 2514 ผู้ว่าราชการจังหวัดน่านคนที่ 27 ได้นำข้าราชการ และประชาชนชาวน่าน ร่วมกันสร้างเสาหลักเมืองน่านขึ้นใหม่ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง โดยได้นำเอาเสาหลักเมืองเดิมมาเกล่าแต่งใหม่ เสาหลักเมืองมีความสูงประมาณ 3 เมตร ฐานประดับด้วยไม้แกะ

ลวดลายลงรักปิดทอง ยอดเสาแกะสลักเป็นรูปพระพรหมพักตร์มีชื่อ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 ในขณะที่เสาหลักเมืองกำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการก่อสร้าง สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จย่า) ได้โปรดฯ เสด็จมาบรรจุต้นท้าวเวสสุวรรณ จำนวน 84,000 องค์ ลงในหลุมฐานเสาหลักเมือง และในปี พ.ศ. 2516 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ทรงเป็นองค์ประธานในการประกอบพิธีตั้งเสาหลักเมืองน่าน

6.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดมิ่งเมืองเป็นที่ประดิษฐานเสาหลักเมืองของจังหวัดน่าน เสาหลักเมืองจะตั้งอยู่ในศาลาจัตุรมุขสีขาว เสาทำจากอิฐปูนสูงประดับด้วยไม้แกะสลักลวดลายสีทอง ยอดเสาแกะสลักรูปหน้าพระพรหมที่แสดงถึงเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ความโดดเด่นของวัดมิ่งเมืองก็คือพระวิหารที่มีลักษณะเป็นลายปูนปั้นผนังด้านนอกโทนสีขาวทั้งหมด ภายในพระวิหารมีองค์พระพุทธรูปปูนปั้นสีทองศิลปะแบบเชียงแสน อายุมากกว่า 400 ปี ซึ่งมีนามว่า “หลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง” นอกจากนี้ภายในพระวิหารยังมีจิตรกรรมฝาผนังแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวเมืองน่าน และประวัติความเป็นมาตั้งแต่ สมัยเจ้าพญาภูคา ผู้ครองนครน่านองค์แรก จนถึงสมัยเจ้ามหาพรหมสุรธาตาเจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้าย เขียนโดยจิตรกรสวรรค์พื้นเมืองน่าน นอกจากนี้สถาปัตยกรรมตัวอาคารสีขาวยังถูกออกแบบโดยช่างชาวจังหวัดน่านในยุคปัจจุบันด้วย ลักษณะเด่นของวัดอีกอย่างหนึ่งคือ ลายปูนปั้นที่ผนังด้านนอกของพระอุโบสถ มีความสวยงามวิจิตรบรรจง เป็นฝีมือตระกูลช่างเชียงแสน ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวเมืองน่าน ฝีมือช่างท้องถิ่นยุคปัจจุบัน โบราณสถานและโบราณวัตถุในพระวิหารแกะสลักและประดับด้วยทองคำเปลวพระพุทธรูปได้รับอิทธิพลจากศิลปะประเภทหนึ่งในภาคเหนือของประเทศไทยที่เรียกว่าเชียงแสนสิ่งหนึ่ง ภาพดังกล่าวระบุว่ามียุคมากถึง 400 ปีและได้รับการปรับปรุงใหม่ถึง 4 ครั้งแล้ว ในการปรับปรุงครั้งล่าสุดช่างได้ขยายขนาดของรูปให้กว้างหน้าตัก 80 นิ้ว รูปนี้มีชื่อว่า “หลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง” พระพุทธรูปองค์นี้ถือเป็นตัวอย่างที่ดีเยี่ยมของภาพเชียงแสนสิ่งหนึ่งในยุคแรกเนื่องจากมียอดพระที่สวยงามแกะสลักจากพลอยที่พบในล้านนา นักท่องเที่ยวหรือคนต่างถิ่นถ้าได้มาเยือนเมืองน่านสามารถมาสักการะเสาหลักเมืองประจำจังหวัด ตั้งอยู่ในวัดมิ่งเมือง เพื่อเป็นสิริมงคลและคุ้มครองให้การเดินทางครั้งนี้ประสบความสำเร็จและปลอดภัยตลอดการเดินทาง ดังนั้นวัดมิ่งเมืองนับเป็นอีกหนึ่งวัดงามแห่งเมืองน่าน หากใครได้มีโอกาสมาเยือนจะต้องประทับใจในความวิจิตรงดงามและความประณีตของสถาปัตยกรรมที่ฝากฝีมือไว้ในศาลหลักเมืองและอุโบสถวัดมิ่งเมือง

7) วัดพญาวัด ตำบลคู้ใต้ อำเภอเมือง

7.1) ความเป็นมา

วัดพญาวัดเป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ในตำบลคู้ใต้ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน วัดพญาวัดไม่มีประวัติการสร้างที่แน่ชัด แต่จากการเปรียบเทียบศิลปกรรมเจดีย์วัดพญาวัดและการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณวัดพญาเจดีย์ น่าจะสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 21 อีกข้อสันนิษฐาน คือ พื้นที่ของวัดอยู่ภายในเขตเวียงวัดพญาวัด เป็นเวียงโบราณริมแม่น้ำน่านที่คงสร้างขึ้นก่อนการสร้างเมืองน่าน (พ.ศ. 1911) โดยย้ายเมืองมาจากบริเวณภูเวียงแช่แห้ง (บริเวณวัดพระธาตุแช่แห้งในปัจจุบัน) มาสร้างเมืองใหม่ ณ ริมฝั่งแม่น้ำน่านทางทิศตะวันตก จึงคาดว่า วัดพญาวัดคงสร้างพร้อมกันกับเวียงพญาวัด ยังปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์บางฉบับ เช่น พงศาวดารล้านนาและพงศาวดารเมืองน่าน เป็นต้น วัดพญาวัดจึงเป็นวัดโบราณทางพุทธศาสนา สถานที่ผ่านกาลเวลาหลายยุคหลายสมัยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแสดงถึงสถานภาพในความเป็นวัดและบทบาทของวัดต่อเนื่องโดยตลอด

7.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระธาตุจามเทวี เป็นเจดีย์สถานรูปสี่เหลี่ยม ก่อด้วยอิฐสุอดิน มีรูปแบบเป็นเจดีย์ที่พบเฉพาะศิลปะล้านนาระยะแรก สันนิษฐานว่าจำลองแบบมาจากเจดีย์วัดกู่กุด เป็นเจดีย์ทรงขุมสี่เหลี่ยมซ้อนกัน 5 ชั้น แต่ละชั้นแต่ละด้านก่อเป็นขุม 3 ขุม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปยืนที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัย ต่อมาได้รับการบูรณะอีกครั้งในสมัยพระเจ้าติโลกราช โดยได้สร้างยอดขุมก่ออิฐวงโค้งขึ้นอันเป็นศิลปะแบบเชียงใหม่ ส่วนยอดมีลักษณะคล้ายคลึงกับยอดเจดีย์ในศิลปะล้านช้างมีคุณค่ายิ่งต่อการศึกษาด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมภาคเหนือ

(2) พระเจ้าในโขง เป็นพระประธานในอุโบสถวัดพญาวัดมาแต่โบราณ เมื่อองค์พระชำรุดจึงได้มีการพอกปูนทับ จึงมีลักษณะดังเช่นปัจจุบัน คำว่า “โขง” หมายถึง ขุม ดังนั้น “พระเจ้าในโขง” จึงหมายถึง พระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ในขุมนั่นเอง

(4) พระเจ้าฟ้า (พระเจ้าฝนแสนห่า) เป็นพระพุทธรูปไม้แกะสลักที่อยู่คู่กับวัดพญาวัดมาแต่โบราณ เมื่อปีใดฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวเมืองน่านจะอันเชิญไปสรงน้ำที่แม่น้ำน่านเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล จึงได้พระนามว่า “พระเจ้าฟ้า” ซึ่ง “ฟ้า” ในภาษาเหนือ แปลว่า ท้องฟ้า คือผู้ที่สามารถบันดาลให้ฝนตกหรือไม่ตกก็ได้

(5) ศาลเจ้าแม่จามเทวี สร้างขึ้นเพื่อให้เข้ากับพระธาตุจามเทวี เป็นอนุสรณ์ระลึกถึงพระนางจามเทวี ให้ผู้ศรัทธามาสักการะได้โดยไม่ต้องเดินทางไปถึงลำพูน

(6) อุโบสถประดิษฐานพระเจ้าฝนแสนห่าหรือพระเจ้าสายฝน ด้านในอุโบสถบนผนังเหนือหน้าต่างประตูเขียนภาพจิตรกรรมเรื่องทศชาติ เวสสันดรและประเพณีต่าง ๆ ของคนเมือง ส่วนบริเวณตัวไม้โครงสร้างเครื่องบนของโบสถ์ (เช่น ช่อ แป คาน เสาตุ๊กตา) และขอบหน้าต่าง

ประตูกตกแต่งด้วยลายคำ (ปิดทองล่องชาด) เป็นลายไทย ลายหมอนน้ำแบบล้านนาและมีรูปมังกรอยู่ บางที่ ส่วนบนบานหน้าต่างและประตูเป็นลายคำรูปทวารบาล บริเวณโถงด้านหน้า ผนังด้านข้าง แบ่งเป็น 2 แถว แถวบนเป็นลายคำรูปหมอนน้ำและเทวดา ส่วนแถวล่างเป็นไม้แกะสลักทาสีรูปนักษัตร ต่าง ๆ นอกจากนั้น ยังมีภาพวาดการมาเยือนของบุคคลสำคัญอยู่เหนือหน้าต่างข้างประตูทางเข้าและ ภาพเทวดาถือเครื่องดนตรีและอัฐบริวารอยู่บนคอสอง บริเวณโถงด้านหลัง ผนังด้านข้างที่อยู่เหนือ หน้าต่างซึ่งมีลายคำรูปทวารบาลเขียนจริยาวัตรและงานศพของพระครูพิศาลันนทเวช อดีตเจ้าอาวาส วัดพญาวัต

7.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพญาวัตเป็นวัดเก่าแก่ที่มีความน่าสนใจชุกชอนอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นองค์ พระเจดีย์ศิลาแลงที่สร้างในสมัยพระนางจามเทวี คูคล้ายเจดีย์กู่กุดของลำพูน โดยเป็นทรงซุ้มสี่เหลี่ยม ซ้อนกัน 5 ชั้น แต่ละชั้นประดิษฐานพระพุทธรูปยืนที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัย ต่อมาได้รับการบูรณะอีกครั้งในสมัยพระเจ้าติโลกราช โดยได้สร้างยอดซุ้มก่ออิฐวงโค้งขึ้นอันเป็นศิลปะแบบ เชียงใหม่ที่แสดงให้เห็นถึงการเข้ามาอิทธิพลเหนืออาณาจักรน่าน ส่วนในพระอุโบสถนั้นเป็นที่ ประดิษฐาน "พระเจ้าฝนแสนห่า" หรือ "พระเจ้าสายฝน" ที่ชาวเมืองน่านอัญเชิญมาในคราวที่ต้องการ ทำพิธีแห่ขอฝน รวมทั้งธรรมมาสน์แกะสลักฝีมือช่างสกุลน่านที่มีความเก่าแก่ที่สุดที่เคยค้นพบ โดย สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยเจ้าอัตถวรปัญญาในช่วงครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 24 เอกลักษณ์ที่ โดดเด่นของวัดพญาวัตอีกอย่างคือ พระพุทธรูปปฏิมา ซึ่งเป็นพระประธานองค์ใหญ่ที่สุดของจังหวัดน่าน นอกจากนี้จะมีพระเจดีย์ขนาดใหญ่ที่สร้างไว้ด้านหลังพระวิหารแล้ว ภายในวิหารยังเป็นที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปปางลีลา 2 องค์ (ศิลปะสุโขทัย) ซึ่งสร้างสมัยพญาสารผาสุม เจ้าผู้ครองเมืองน่าน เมื่อปี พ.ศ. 1969 นอกจากนี้ยังมีภาพไม้จำหลักทวารบาลรูปยักษ์ที่บานประตูวิหารหลวงซึ่งมีความงดงาม แปลกตา

8) วัดหนองบัว ตำบลปาคา อำเภอท่าวังผา

8.1) ความเป็นมา

วัดหนองบัว เป็นวัดไทลื้อเก่าแก่ของหมู่บ้านหนองบัว จังหวัดน่าน ซึ่งมีถิ่นเดิมอยู่ในดินแดนสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของจีน และอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อราว 200 กว่าปีมาแล้ว โดยเฉพาะในแถบจังหวัดเหนือตอนบนที่เป็นอาณาจักรล้านนาเดิม และจังหวัดน่าน ก็เป็นหนึ่งในที่อยู่อาศัยของชาวไทยลื้อ จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ทำให้สันนิษฐานได้ว่า วัดหนองบัวแห่งนี้ได้มาตั้งอยู่ที่ริมหนองบัว (หนองน้ำประจำหมู่บ้าน) ซึ่งอยู่ห่างจากที่ตั้งวัดปัจจุบันไป ทางทิศตะวันตกประมาณ 500 เมตร ปัจจุบันไม่มีซากโบราณสถานเหลืออยู่เลย ต่อมาได้มีการย้ายวัด มาที่ปัจจุบันนี้ สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2405 โดยการนำของครูบาทหลวงสุนันต์ระ่วมกับชาวบ้าน

หนองบัวสร้างขึ้น จึงทำให้วิหารหนองบัวแห่งนี้เป็นสถาปัตยกรรมไทยล้านนาที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่ง ซึ่งหาได้ยากมากในสมัยนี้ และพระวิหารหนองบัวแห่งนี้ยังมีจิตรกรรมฝาผนังแบบโบราณที่สวยงามอีกด้วย ทั้งนี้ ประวัติวัดหนองบัวและประวัติจิตรกรรมไม่มีหลักฐานบันทึกไว้ การสืบประวัติจะต้องอาศัยข้อมูลจากสองทางด้วยกันคือ สืบจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่และสืบจากการสังเกตจากรายละเอียดที่แสดงไว้ในภาพเขียน

8.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) จิตรกรรมฝาผนังวัดหนองบัว จิตรกรรมฝาผนังที่วัดหนองบัวไม่มีหลักฐานบันทึกไว้ชัดเจน แต่คาดกันว่าเป็นฝีมือของหนานบัวผัน ศิลปินชาวไทลื้อที่เคยสร้างงานจิตรกรรมที่วัดภูมินทร์ที่อำเภอเมืองน่าน ซึ่งมีภาพที่โด่งดัง ได้แก่ ภาพปู่ย่ามาน่า เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับภาพจิตรกรรมทั้งสองก็พบความเหมือนทั้งลายเส้น, สีเส้น, ใบหน้า และฉากกว่า 40 จุด อีกทั้งยังมีมุมมองและแนวคิดที่ทันสมัย รู้จักนำสีเส้นมาใช้ เช่น สีแดง ฟ้ำ ดำ น้ำตาลเข้ม และมีวิธีลงสีแปรงคล้ายภาพวาดสมัยใหม่ เรื่องราวในจิตรกรรม ได้แก่ พุทธประวัติ และ จันทาคชชาดก ซึ่งเป็นนิยายคติธรรมเก่าแก่ในหนังสือ ปัญญาชาดกปัจฉิมภาค ชาวบ้านในภาคเหนือเรียกว่า คำวธรรม เป็นนิทานธรรมที่สอนให้กุลบุตรและกุลธิดาเอาแบบอย่างจริยธรรมที่ดีงามเช่น การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความกตัญญูกตเวทิตี และความเมตตากรุณา การสืบประวัติจากรายละเอียดของจิตรกรรมประเมินอายุจิตรกรรมว่าคงอยู่ในราวสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5 เนื่องจากพบภาพเรือกลไฟและรูปทหารชาวฝรั่งเศสที่ผนังด้านทิศเหนือ ตามหลักฐานในจดหมายเหตุหลายแห่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีเรือกลไฟใช้ตั้งแต่ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงสันนิษฐานว่าช่างเขียนคงเห็นและนำแบบมาเขียนไว้ จิตรกรรมฝาผนังวัดหนองบัวแห่งนี้ได้ทำหน้าที่สะท้อนความเป็นอยู่ของผู้คนสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี ภาพจิตรกรรมฝาผนังจึงเสมือนเปิดโอกาสให้คนดูได้จินตนาการได้อย่างกว้างไกลทำให้รู้สึกเพลิดเพลินสนุกสนาน ใจคอเบิกบานชอบกล สิ่งสะท้อนจากภาพเขียนที่เห็นได้ชัดคือการแต่งกาย โดยเฉพาะการแต่งกายของผู้หญิงที่นุ่งผ้าซิ่นลายน้ำไหล หรือผ้าซิ่นตีนจกที่สวยงามและปัจจุบันยังเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงของชาวไทลื้ออีกด้วย

(2) บ้านโบราณชายไทยลื้อหรือเฮือนไทยลื้อมะเก่า ด้านหลังของวิหารวัดหนองบัว มีการนำเรือนไทยลื้อมาจัดแสดงเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาถึงวิถีชีวิตแบบชาวไทลื้อในอดีต บนเรือนไทยลื้อจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ประจำวันต่างๆ ให้ได้ชม อีกทั้งเป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายผาชิ้นทอมือซึ่งเป็นสินค้าชุมชนบริเวณวัดหนองบัว

(3) ป่าสาวัดหนองบัว เป็นป่าสาขนาดใหญ่ที่ทางล้านนาเรียกว่า “ป่าสา ลัน” มีลักษณะเป็นกระดาศสาขนาดใหญ่ภายในมีภาพร่างลายเส้นสีดำเป็นส่วนมากทั้งด้านหน้าและด้านหลังมีบางภาพที่นำสีแดงมาลงเพิ่มเติมลงไปบ้าง ภาพวาดลายเส้นดูเหมือนการร่างภาพเพื่อเป็นการวาดเพื่อการจดจำหรือเหมือนกับบันทึกช่วยจำ อีกทั้งยังน่าจะเป็นหลักฐานที่นำไปแสดงต่อ

ผู้ว่าจ้างเพื่อให้เห็นถึงความสามารถรวมถึงผลงานที่จะปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังว่าจะมีรูปแบบเช่นไร
 ปืบสาววัดหนองบัวมีทั้งหมด 24 หน้ารวมด้านปกหน้าและปกหลังแล้วภาพวาดด้านหน้าและด้านหลังมี
 ทั้งหมด 22 หน้ามีการวาดภาพส่วนมากเป็นหน้าคู่หรือ 2 หน้าแต่มีบางภาพที่วาดเป็นสองคู่หรือ 4
 หน้าภาพลายเส้นที่ปรากฏถือได้ว่าเป็นภาพลายเส้นที่สวยงามและทรงคุณค่าเป็นอย่างสูงเนื่องจากไม่
 ปรากฏหลักฐานของการวาดลายเส้นที่เลื่อมเช่นนี้ที่ใดมาก่อน ถือได้ว่าเป็นสมบัติชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของ
 เมืองน่านที่สมควรแก่การอนุรักษ์และศึกษาต่อยอดสู่การสร้างสรรค้งานอื่นได้เป็นอย่างดี

8.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

ความโดดเด่นของวัดแห่งนี้คือ ภายในโบสถ์มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่เล่าเรื่องใน
 ปัญญาชาดก ซึ่งเป็นพระชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า เขียนโดย "ทิดบัวผัน" ช่างเขียนลาวพวน ที่ถูกนำ
 ตัวมาจากเมืองพวนในแคว้นหลวงพระบาง จึงทำให้ที่นี่เป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบไทลื้อที่สมบูรณ์และ
 หาดยากยิ่ง โดยในภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้นยังมีภาพของเรือกลไฟ ทหารชาวฝรั่งเศส และดาบปลาย
 ปืน ซึ่งเริ่มเข้ามาในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 4-5 นี้จึงเป็นจิตรกรรมฝาผนังที่ทรงคุณค่า บอกเล่า
 เรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนสมัยก่อน และความสมบูรณ์ของภาพยังใกล้เคียงกับภาพ
 จิตรกรรมฝาผนังของวัดภูมินทร์ในเมืองน่านอีกด้วย โดยช่างฝีมือสกุลไทลื้อที่เราจะสามารถเห็นได้ใน
 ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงแค่ 2 แห่งคือ วัดภูมินทร์ และวัดหนองบัวแห่งนี้เท่านั้น เนื่องจากเป็นที่ทราบกัน
 ดีว่า จังหวัดน่านนั้นมีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่มากที่สุด หนึ่งในจำนวนนั้นที่ดูเหมือนจะเป็นสัญลักษณ์
 ของเมืองน่านเป็นแล้วก็คือ กลุ่มชนไทลื้อ ซึ่งมีอยู่มากเป็นอันดับสอง ทว่าเอกลักษณ์ประเพณีของชน
 กลุ่มนี้กลับสร้างสีสันให้เมืองน่านกลายเป็นเมืองท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมขึ้นมาในระยะเวลาสิบปี
 ที่ผ่านมา ไทลื้อหรือคนลื้อ นับเป็นชาติพันธุ์หนึ่งในกลุ่มภาษาไทย-ลาว มีประวัติกล่าวว่าถิ่นเดิมของ
 พวกเขาอยู่ในดินแดนสิบสองปันนา มณฑลยูนนานทางตอนใต้ของประเทศจีน อพยพเข้ามาอยู่ในเขต
 ประเทศไทยเมื่อราว 200 กว่าปีมาแล้ว โดยเฉพาะในแถบจังหวัดเหนือตอนบนที่เป็นอาณาจักรล้านนา
 เดิม ไทลื้อกลุ่มใหญ่จะอาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน พะเยา รวมถึงบางส่วนของเชียงราย ชาวไทลื้อในเมือง
 น่านนั้นแยกย้ายกันอาศัยอยู่ในอำเภอต่าง ๆ เช่น พุงช้าง ปัว ท่าวังผา เป็นต้น การดำเนินชีวิตความ
 เป็นอยู่ของชาวไทลื้อส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับคนเมือง คือจะอาศัยอยู่บนที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเพื่อทำ
 การเพาะปลูก หลังจากว่างเว้นจากการทำนาหญิงชาวไทลื้อจะนิยมทอผ้า โดยเฉพาะผ้าทอลายน้ำไหล
 ของชาวไทลื้อเมืองน่านถือได้ว่าเป็นความประณีตและงดงามที่สุด นอกจากนั้นเอกลักษณ์ด้าน
 สถาปัตยกรรมของไทลื้อก็นับได้ว่าเป็นความสวยงามโดดเด่นไม่แพ้กัน

นอกจากนี้ บริเวณภายนอกของวัดยังร่มรื่นไปด้วยต้นลำไยอายุกว่าร้อยปี ปรากฏ
 มอส เฟิน กล้วยไม้ปกคลุมลำต้นอย่างสวยงาม จะมองเห็นสิ่งหึ่งปูนปั้นสองตัวยืนอยู่หน้าวิหาร ซึ่งเป็น
 วิหารปูน หลังคาทรงจั่วลดสองชั้น แต่ละชั้นมีฝั้นหลังคาสองดับ บริเวณหน้าบันหรือหน้าแหงบ
 ซึ่งเป็นแผ่นไม้กรุปิดโครงหลังคา ด้านล่างตกแต่งด้วยไม้แกะสลักรูปดอกกลอย ลวดลายดั้งเดิมของไทลื้อ

ส่วนด้านบนเป็นปะกนลูกฟัก ตกแต่งลายดอกประจํายามติดกระจกลี บริเวณหลังคาประดับปูนปั้นรูปสัตว์ บนสุดมีรูปปูนปั้นตัวนกหัสติลิงค์ ซึ่งเป็นสัตว์ทมิฬพันธุ์ที่มีหัวเป็นข้างหางเป็นหงส์ เป็นพาหนะของผู้มีบุญ แทนข้อฟ้าของภาคกลาง ตําลงมาเป็นรูปนาคแต่ทรงปากงุ้มคล้ายนก บริเวณหางหงส์ทำเป็นรูปเศียรนาคมีลำตัวทอดยาวขึ้นไปจนถึงสันหลังคา ลักษณะนี้ยังปรากฏอยู่บนข้อฟ้า หลังคา และหน้าบันโบสถ์ขนาดเล็กๆ ที่อยู่ด้านข้าง บริเวณหน้าบันเป็นลวดลายพรรณพฤกษาแกะจากไม้อย่างสวยงาม โดยปกติแล้วโบสถ์ในภาคเหนือจะเปิดใช้เฉพาะทำการอุปสมบท และไม่อนุญาตให้ผู้หญิงเข้าไป บางแห่งไม่อนุญาตให้ฆราวาสเข้าไปด้วย

9) วัดสวนตาล ตำบลในเวียง อำเภอเมือง

9.1) ความเป็นมา

วัดสวนตาลเป็นวัดเก่าแก่ที่อยู่คู่บ้านคู่มืองน่านมาร่วม 600 ปีสร้างขึ้นในสมัยพระนางปทุมมาวดีชายาของพญาภูเข็ง เจ้าผู้ครองนครน่านเมื่อราวปี พ.ศ. 1955 โดยสร้างขึ้น ณ บริเวณด้านนอกของกำแพงเมืองน่านด้านทิศเหนือ ซึ่งในอดีตเคยเป็นสวนตาลหลวงมาก่อน และเมื่อสร้างวัดแห่งนี้ขึ้นมาชื่อวัดจึงถูกเรียกตามชื่อของสวนตาลหลวงนั่นเอง ทั้งนี้ในช่วงปี พ.ศ. 1993 สมัยอาณาจักรล้านนา พระเจ้าติโลกราชเจ้าเมืองเชียงใหม่ ได้ยกกองทัพเพื่อรวบรวมหัวเมืองล้านนา รวมทั้งเมืองน่านให้เป็นปึกแผ่น โดยได้โปรดเกล้าฯ ให้หล่อพระพุทธรูปพระเจ้าทองทิพย์ ประดิษฐานไว้ในวิหารวัดสวนตาลเพื่อแสดงถึงชัยชนะที่พระองค์ทรงยึดเมืองน่านได้ พระเจ้าทองทิพย์เป็นพระพุทธรูปสำริดศิลปะแบบล้านนาที่ว่ากันว่าสวยงามที่สุดองค์หนึ่ง ในยุคของการแผ่ขยายอำนาจของพม่า เมื่อปี พ.ศ. 2101 พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่าได้ยกกองทัพมาตีหัวเมืองล้านนา ทำให้เมืองเชียงใหม่และเมืองน่านตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ทางกรมพม่าที่ปกครองอยู่ในเชียงใหม่ได้แต่งตั้งเจ้าเมืองมาปกครองเมืองน่าน เป็นเวลากว่า 200 ปี ในช่วงเวลานั้นมีการนำช่างฝีมือชาวพม่าเข้ามาสร้างวัดหลายแห่งในเมืองน่าน รวมทั้งวัดสวนตาล (พม่า) หรือ วัดมาน เป็นศิลปกรรมแบบพม่า ซึ่งปัจจุบันหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ได้เลือนหายไปตามกาลเวลา วัดสวนตาลจึงมีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่สืบสานความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีความเจริญของศิลปวัฒนธรรมตั้งแต่ครั้งอดีต สืบทอดต่อกันมาหลายยุคหลายสมัยควบคู่กับอาณาจักรสุโขทัย และยังมีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรล้านนาที่มีศูนย์กลางอยู่ที่เชียงใหม่ จนถึงยุคสมัยการแผ่ขยายอำนาจของพม่าที่มีต่อหัวเมืองล้านนา ซึ่งปรากฏหลักฐานทางโบราณสถานหลายแห่งในเมืองน่าน เช่นที่วัดสวนตาล สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ทางการปกครองของล้านนาในอดีตนอกจากเจ้าผู้ครองนครน่านจะมีความสัมพันธ์และอำนาจในการปกครองแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับเมืองศรีสัชชนาลัย (เขลียง) ของอาณาจักรสุโขทัยอีกทางหนึ่งด้วย ปัจจุบันวัดสวนตาล ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเป็นศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา สังกัดสงฆ์มหานิกาย เมื่อ พ.ศ. 2413

9.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระเจ้าทองทิพย์ ประดิษฐานเป็นพระประธานอยู่ในวิหารหลังใหญ่ มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัยองค์ใหญ่ที่มีขนาดหน้าตักกว้าง 10 ฟุต สูง 14 ฟุต 4 นิ้ว และถูกสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1993 โดยพระเจ้าติโลกราชแห่งนครเชียงใหม่โปรดเกล้าฯ เพื่อแสดงถึงชัยชนะที่พระองค์สามารถยึดเมืองน่านไว้ในพระราชอำนาจได้นั่นเอง และในทุกๆปีเมื่อถึงช่วงเทศกาลมหาสงกรานต์ ชาวบ้านจะจัดให้มีงานนมัสการและสงน้ำ “พระเจ้าทองทิพย์” พระพุทธรูปองค์สำคัญที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ และเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองมาแต่อดีตเป็นประจำ โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณ จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประทานน้ำสงเป็นประจำปี

(2) เจดีย์วัดสวนตาล ตัวเจดีย์หลังวิหารนั้นเดิมเป็นทรงดอกบัวตูมหรือทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ปล้องไฉนและปลียอด ตามแบบเจดีย์พุ่มข้าวบิณฑ์ศิลปะสุโขทัย สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของศิลปะสมัยสุโขทัย มีฐานฐานางดงาม ชั้นล่างมีซุ้มประตูทั้งสี่ทิศ ส่วนฐานเป็นฐานหน้ากระดานสี่เหลี่ยมซ้อนกัน รองรับเรือนธาตุย่อเก็จซึ่งมีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ เจดีย์องค์นี้จะสร้างขึ้นหลังจากพญาผากอง (พ.ศ. 1906-1931) ย้ายราชธานี จากเมืองกุเพียงแซ่แห่งมาที่เมืองเวียงน่าน ปี พ.ศ. 1911 ตามตำนานกล่าวไว้ว่า ภายในอุโมงค์ใต้ฐานเจดีย์ ลึก 20 วา มีเส้นเกศาธาตุหนึ่งเส้นของพระพุทธเจ้าบรรจุไว้ในโกศใสในเรือสำเภาทองมีปราสาทตั้งอยู่ในนั้น ต่อมาพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ผู้ครองนครน่านโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2457

(3) พระศรีอริยเมตไตรย ภายในอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระศรีอริยเมตไตรย ปางนั่งพับเพียบองค์แรกซึ่งมีแห่งเดียวในประเทศไทยพร้อมกับมีพระเจ้า 5 ที่ประดิษฐานอยู่ที่เดียวกัน ทำให้มีประชาชนเดินทางมาสักการะกันเป็นจำนวนมากเพื่อเป็นสิริมงคลกับตัวเอง

(4) พระเจ้าทันใจวัดสวนตาล เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางสมาธิ ขนาดหน้าตักกว้าง 29 นิ้ว สูง 39 นิ้ว สร้างเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2521 วันขึ้น 15 ค่ำ เดือนยี่ ในงานประเพณีเทศน์มหาชาติของวัดสวนตาล ดำเนินการสร้างโดยครูบามนตรี ธรรมเมธี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

(5) พระพุทธรูปนันทะมทามงคลมณี (พระเจ้าม่าน) พระพุทธรูปศิลปะพม่า สร้างขึ้นแทนพระเจ้าม่านองค์เดิมที่เกิดอุบัติเหตุภัยทางธรรมชาติพังทลายลง คณะกรรมการฝ่ายสงฆ์และคณะศรัทธาชุมชนบ้านสวนตาลพร้อมด้วยประชาชนผู้มีจิตศรัทธาได้ร่วมบริจาคทรัพย์สร้าง และได้ทำพิธีมหาพุทธาภิเษก เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2561

(6) บ่อน้ำทิพย์ แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ในจังหวัดน่าน "บ่อน้ำทิพย์วัดสวนตาล" อำเภอเมืองน่าน ตั้งอยู่บริเวณลานหน้าอุโบสถวัดสวนตาล โดยบ่อแห่งนี้ขุดขึ้นเพื่อนำน้ำมาใช้ในการสร้างพระเจ้าทองทิพย์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำริดองค์ใหญ่ดงามในวิหารของวัดสวนตาล บ่อน้ำ

แห่งนี้อยู่ในตำแหน่งที่สายพระเนตรของพระเจ้าทองทิพย์ทอดถึง ราชสำนักเมืองน่านนำน้ำศักดิ์สิทธิ์จากบ่อนี้ไปใช้ในพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา และในพิธีสำคัญ ๆ ของแผ่นดินไทยอีกหลายครั้ง

9.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดสวนตาล มีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่สืบสานความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีความเจริญของศิลปวัฒนธรรมตั้งแต่ครั้งอดีต สืบทอดต่อกันมาหลายยุคหลายสมัยควบคู่กับอาณาจักรสุโขทัย และยังมีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรล้านนาที่มีศูนย์กลางอยู่ที่เชียงใหม่ รูปแบบของศิลปะเมืองน่านรุ่นเก่า จึงได้รับอิทธิพลด้านศิลปกรรมร่วมสมัยมาจากกรุงสุโขทัย ดังปรากฏหลักฐานทางสถาปัตยกรรมหลายแห่งที่สำคัญในเมืองน่าน เช่น ภาพถ่ายเก่ารูปเจดีย์วัดสวนตาล ก่อนการบูรณะมีลักษณะเป็นเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยม ยอดดอกบัวตูมหรือทรงพุ่มข้าวบิณฑ์อันเป็นศิลปกรรมสมัยสุโขทัย โดยที่วัดพญาวัดก็มีสถูปเจดีย์รูปสี่เหลี่ยมซ้อนเป็นชั้น ๆ แบบเดียวกับสถูปเจดีย์เหลี่ยมวัดมหาธาตุสุโขทัย ทั้งนี้อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดอีกอย่าง ได้แก่ องค์พระธาตุ ซึ่งมีพระเศียรธาตุของพระพุทธเจ้าบรรจุอยู่ และมีวิหารหลังเล็กอยู่ข้างๆพระธาตุวัดสวนตาล ซึ่งที่นี่จะเป็นที่ประดิษฐานของพระเจ้าทันใจ โดยวิหารมีลักษณะเปิดโล่งมีพระเจ้าทันใจประดิษฐานอยู่เพียงองค์เดียว และที่บริเวณด้านหน้าของวัดนั้น นักท่องเที่ยวจะเห็นมีบ่อน้ำเล็กๆอยู่หนึ่งบ่อ ซึ่งบ่อน้ำนี้ได้ชื่อว่า บ่อน้ำทิพย์ จะเห็นได้ว่าที่วัดสวนตาลแห่งนี้มีพระศักดิ์สิทธิ์อยู่หลายองค์ทั้ง พระเจ้าทองทิพย์ พระเจ้าทันใจ พระศรีอริยเมตไตรย พระเจ้า 5 ที่นี้จึงเหมือนเป็นศูนย์รวมของความศรัทธาของชาวเมืองน่าน ทำให้มีประชาชนมาสักการะกันเป็นประจำไม่ขาดสาย นอกจากนี้ ยังมีการจัดงานนมัสการและสงฆ์เป็นประจำทุกปี ให้แก่พระเจ้าทองทิพย์ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์อีกด้วย

10) วัดภูเก็ต ตำบลวรรณคร อำเภอป่า

10.1) ความเป็นมา

วัดภูเก็ต ตั้งชื่อตามหมู่บ้านที่ชื่อว่าหมู่บ้านเก็ต คนในชุมชนนี้เดิมย้ายถิ่นฐานมาจากแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ผ่านเข้ามาทางประเทศลาว แต่ด้วยวัดตั้งอยู่บนเนินเขา ซึ่งทางเหนือ เรียกว่า “ดอย” หรือ “ภู” จึงตั้งชื่อว่า “วัดภูเก็ต” หมายถึงวัดบ้านเก็ตที่อยู่บนภู หรือ ดอยวัดภูเก็ต โดยวัดนี้มีพระครูสุทินนันทธรรม เจ้าคณะอำเภอบ่อเกลือ เป็นเจ้าอาวาส วัดภูเก็ตยังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดภูเก็ต เปิดสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีพระนักเรียนมาเรียนที่นี้เป็นจำนวนมาก

10.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) โรงแรมธรรมะ ภายในวัดภูเก็ตมีเทมเพิลสเตย์ ชื่อว่าภูเก็ต สนธยา เทมเพิลสเตย์ หรือเรียกให้เข้าใจง่าย ๆ คือเป็นลักษณะของโรงแรมธรรมะ เป็นอาคารที่พัก สำหรับผู้ที่มาปฏิบัติธรรมหรือนักท่องเที่ยวที่สนใจ อาคารซึ่งตั้งอยู่ตรงจุดชมวิว สามารถเห็นวิวทุ่งนาเขียว

ขจีได้จากห้องพัก โดยสร้างเป็นอาคารขนาด 4 ชั้น มี 8 ห้องนอน โดยในชั้นที่ 4 จะเป็นห้องปฏิบัติธรรม และที่น่าสนใจคือตัวโรงแรมจะสร้างอยู่ใต้โบสถ์ของวัดกุเก็ด ซึ่งผู้ที่เข้ามาพักจะได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมร่วมกับทางวัด รวมทั้งจะได้ศึกษาวิถีชีวิตของพระเณรภายในวัด ได้ทำบุญตักบาตร ลักษณะเหมือนกับโรงแรมระดับ 3 ดาว เพียงแต่ผู้ที่เข้ามาพักหากมาเพื่อปฏิบัติธรรมไม่ต้องเสียค่าที่พัก

(2) พระพุทธรธรรมจักร ด้านหลังโบสถ์เดินเวียนขวามาจะเห็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ปางปฐมเทศนา โดยมีรั้วโพธิ์ใหญ่ขึ้นปกคลุมกันแดดกันฝน เป็นภาพที่น่าเลื่อมใสศรัทธา ประดุจเหมือนได้พบพระพุทธองค์กำลังนั่งแสดงปฐมเทศนา

(3) โบสถ์วัดกุเก็ด เป็นโบสถ์ล้านนาประยุกต์ประดับด้วยกระจกสี ประตูด้านหลังของโบสถ์มีพญานาค 1 คู่ และช้าง 1 คู่ ด้านหน้าโบสถ์ มีพระพิฆเนศ พระสังกัจจายน์ พระอุคุต พร้อมเชิงเทียนสำหรับมากราบไหว้ขอพรตามศรัทธา หน้าบันด้านหน้าประดับกระจกสีทั้งหมด ยามเช้าแสงแดดโดนหน้าบันจะเป็นประกายวิบวาวสวยงามมาก

10.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดกุเก็ดถือว่าเป็นวัดที่มีภูมิทัศน์และวิวที่สวยงาม โดยจุดเด่นของวัด คือ มีระเบียบชมวิวด้านหลังวัด ติดกับทุ่งนาที่กว้าง โกลพร้อมด้วยฉากหลัง เป็นภูเขาวนอุทยานดอยภูคา ในยามเช้าวัดกุเก็ดเป็นจุดชมวิวพระอาทิตย์ขึ้นที่งดงามอีกแห่งหนึ่ง ด้านล่างวัดมีแม่น้ำไหลผ่าน ซึ่งเป็นน้ำซับซึมมาจากใต้ดินไหลรินรวมกันเป็นลำธารให้ฝูงปลาและสัตว์น้ำอยู่อาศัย ทางวัดได้จัดให้เป็นเขตอภัยทานให้นักท่องเที่ยว สามารถให้อาหารจากลานข้างบน ผ่านท่อไหลลงไปให้กับฝูงปลาได้ และสามารถมองเห็นฝูงปลาที่อยู่ด้านล่างได้อย่างชัดเจน มีอุโบสถทรงล้านนาประยุกต์ จิตรกรรมฝาผนังสามมิติ เป็นที่ประดิษฐาน “หลวงพ่อแสนปั่ว หรือ หลวงพ่อพุทธเมตตา” ที่ศักดิ์สิทธิ์ หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก บริเวณวัดมีต้นดึกเคียม ต้นไม้หายาก และเป็นต้นไม้แปลก เมื่อมีคนมาสัมผัสที่ลำต้นใบที่บริเวณยอดจะสั่นไหวคล้ายกับมีลมพัดผ่าน เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว รวมทั้งจะได้ศึกษาวิถีชีวิตของพระเณรภายในวัด ได้ทำบุญตักบาตร ที่สำคัญที่โรงแรมแห่งนี้จะไม่มี การจองตั๋วเครื่องบินแอลกอฮอล์อย่างเด็ดขาด โรงแรมธรรมะของวัดกุเก็ดถือเป็นแห่งแรกในประเทศไทย ซึ่งไม่ใช่การเปิดศาลาวัดให้คนเข้าไปนอนแล้วมาตั้งชื่อว่าเป็นโรงแรม แต่ที่วัดกุเก็ดมีการสร้างอาคารและห้องพัก ที่มีลักษณะเหมือนกับโรงแรมทั่วไป ประมาณโรงแรมระดับ 3 ดาว เพียงแต่ผู้ที่เข้ามาพักหากมาเพื่อปฏิบัติธรรมไม่ต้องเสียค่าที่พัก ซึ่งแนวทางนี้วัดต่าง ๆ สามารถนำไปพัฒนาต่อได้เพราะถือว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้คนเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมมากขึ้น ทั้งยังช่วยให้ผู้ที่เข้าพักได้มีโอกาสศึกษาวิถีชีวิตของผู้คนที่พักอาศัยอยู่รอบวัดด้วย

4.1.6 แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน จังหวัดพะเยา

1) วัดอนาลโย ตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง

1.1) ความเป็นมา

พระเทพวิสุทธิญาณ (พระอาจารย์ไพฑูริย์ สุขมงคล) ได้มีมติเห็นสายทรายทองคำ หลั่งไหลลงมายังวัดรัตนวาราม เหมือนแม่น้ำไหลมาจำนวนมากมากองอยู่ที่วัดเป็นกองมหึมา เมื่อท่านมองไปยังต้นสายจึงเห็นเป็นเขาลูกหนึ่งอยู่อีกฟากหนึ่งของกว๊านพะเยา ซึ่งหลังจากนั้นอีก 2 ปี ได้มีญาติโยมอาราธนานิมนต์ท่านไปสร้างวัดบนเขาลูกนั้น โดยชาวบ้านเล่าว่า เคยเห็นแสงสีเหลืองเหมือนทองสุกสว่างอาบไปทั่วทั้งเขา ซึ่งมักจะให้เห็นกันในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ ชาวบ้านจึงได้ขนานนามเขาลูกนั้นว่า ดอยม่อนแก้ว ท่านมิได้รับปากสร้างวัดแต่อย่างใดเพราะเห็นว่าเวลานั้นการสร้างวัดรัตนวารามก็เป็นภาระอย่างใหญ่หลวงแล้ว คืบหนึ่งหลังจากกลับจากนิมนต์ท่านฝันว่า ท่านได้เหาะขึ้นไปบนเขาลูกหนึ่งห่างจากบ้านสันป่าม่วงประมาณ 2 กิโลเมตร เห็นพระพุทธรูปปางไสยาสน์ทองคำเหลืองอร่ามสวยงามและท่านได้กราบนมัสการพระพุทธรูปนั้นด้วยความเต็มตื่นศรัทธา ท่านอดคิดไม่ได้ว่ามหามงคลนิมิตนี้แสดงว่าเขาลูกนี้คงเหมาะเป็นที่ปฏิบัติธรรมอย่างยิ่ง แต่ก็ได้บอกใคร ตั้งแต่นั้นมาญาติโยมฟากนั้นของกว๊านก็ได้เดินทางมากราบท่านแทบทุกอาทิตย์ โดยทุกครั้งก็จะอาราธนานิมนต์ท่านไปสร้างวัดบนเขาลูกนั้นอยู่ทุกครั้ง จนเวลาผ่านไป 3 ปี ท่านจึงคิดว่าศรัทธาของญาติโยมที่ต้องการสร้างวัดแห่งนี้มีความแน่วแน่มั่นคง ท่านจึงถามว่าเพราะเหตุไรจึงต้องการสร้างวัดนี้ ชาวบ้านตอบว่าเคยเห็นแสงสว่างเป็นดวงกลมสีเหลืองเหมือนทองอาบยอดเขาลูกนี้ และมีผีดูเจ้าที่แรง ชาวบ้านที่ทำอะไรทำนาอยู่บริเวณนี้จะต้องกลับแต่หัววัน อยู่พักผ่อนหรือนอนพักไม่ได้เด็ดขาด หลายคนเห็นชายร่างใหญ่สีดำมากระตุกขา มาทำให้ตกใจตื่น มาทำให้เกิดความกลัว บางคนเสียสติ บางคนจับไข้จนทำมาหากินไม่ได้ ท่านได้ฟังแล้วก็เกิดความเมตตาสงสารชาวบ้านจึงตอบแบบแบ่งรับแบ่งสู้ว่า "ถ้ามีโอกาสคงได้ไปร่วม"

ในราวปีพุทธศักราช 2520 ท่านนำคณะอีก 2-3 รูป และชาวบ้านขึ้นไปสำรวจบริเวณดังกล่าวที่เรียกกันว่า ดอยม่อนแก้ว โดยเห็นว่าเป็นที่ที่มีความสงบด้วยมองเห็นกว๊านพะเยาทั้งยามพระอาทิตย์ขึ้น และยามพระจันทร์ส่องแสงระยิบระยับบนผิวน้ำทำให้จิตใจสงบได้ง่าย อีกทั้งการเดินทางปีนเขาทำก็ได้ไม่ลำบากมากนักจึงตั้งเป็นสำนักสงฆ์อนาลโยบนม่อนพระนอน ต่อมาด้วยกระแสศรัทธาจากญาติโยมทั่วทุกสารทิศที่หลั่งไหลมา จนเริ่มมีผู้คิดสร้างเป็นวัดจึงได้ขออนุญาตสร้างวัดขึ้นกับทางกรมป่าไม้ จึงได้มีการสำรวจพื้นที่อย่างละเอียดจึงพบว่า ที่ม่อนพระนอนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีพื้นที่ไม่เหมาะสม เพราะหากสร้างอาคารขึ้นคงต้องมีการตัดไม้สูงใหญ่จำนวนมาก จึงได้พบกับม่อนเขาอีกแห่งหนึ่งซึ่งมีลักษณะต่อกันกับม่อนพระนอนเดิม เพียงแต่มีช่องเขาขาดกันอยู่เท่านั้น มีพื้นที่เป็นแนวยาวตามสันเขาเหมาะแก่การสร้างวัดมากกว่า จึงได้เลือกสร้างบนสถานที่ที่เห็นในปัจจุบัน ที่มาของชื่อวัด "อนาลโยทิพยาราม" ก็มาจากเมื่อปี พ.ศ. 2525 หลวงพ่อได้ตัดสินใจมาอยู่ที่นี้

และเริ่มสร้างวัด ท่านได้นิมนต์ว่ามีคนรูปร่างดำ สูงใหญ่มาบอกว่าหากท่านอาจารย์จะมาอยู่ที่นี่ ก็มาอยู่ได้ แต่ขอให้ตั้งชื่อวัดเป็นวัดหลวงปู่ขาว ซึ่งท่านพระอาจารย์ก็ไม่ขัดข้องประการใด ดังนั้นจึงได้เป็นชื่อวัดอนาลโยขึ้นมา เพราะท่านมีนามว่า "หลวงปู่ขาว อนาลโย" ผู้เป็นประธานสงฆ์ อยู่ ณ วัดกลองเพล และยังมีพระพุทธรูปหรือพระยืนที่ท่านตั้งใจจะสร้างขึ้น ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางลีลาที่สูงใหญ่ที่สุด สร้างไว้บนยอดเขาตรีเพชร มีความสูง 25 เมตร กว้าง 6 เมตร น้ำหนักรวม 254 ตัน พระองค์นี้ในตอนแรกได้สร้างเป็นชิ้น ๆ ก่อน แล้วค่อยนำมาประกอบขึ้น ซึ่งต้องใช้ความอดทนมากทีเดียว กว่าจะได้ออกมาเป็นรูปเป็นร่างอย่างที่ให้เห็นกันอยู่

แต่ต่อมา เมื่อเริ่มก่อสร้างก็พบว่ามีปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำ ในระหว่างพระอาจารย์ไพฑูริย์กำลังครุ่นคิดวิธีการแก้ไขปัญหาอยู่นั้น วันหนึ่งได้รับอาราธนานิมนต์ไปเจริญพระพุทธมนต์ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณในพระบรมมหาราชวัง ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเคนเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมมาถึงท่านอาจารย์ ทรงมีพระราชปฏิสันถารว่า "ทราบข่าวว่าท่านอาจารย์ได้ไปสร้างสำนักสงฆ์บนเขาสูงที่จังหวัดพะเยาทางปากกว๊าน คงจะขาดแคลนน้ำ ไม่เป็นไรผมจะปรึกษากรมชลประทานให้" วันพุธที่ 18 มกราคม 2527 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมมัสการพระอาจารย์ไพฑูริย์ สุขุมงคโล หัวหน้าสำนักสงฆ์อนาลโยเป็นการส่วนพระองค์ ในการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้นทรงสำราญพระราชหฤทัยเป็นที่ยิ่ง ทรงสนทนาธรรมแล้วทรงเสวยพระกระยาหารค่ำ ณ ที่ประทับรับรองของสำนักสงฆ์อนาลโย ตั้งแต่เวลา 15.00 น. จนถึงเวลา 20.00 น. จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับ แล้วได้ทรงมีพระราชดำริให้กรมชลประทานจัดสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ต๋อมและอ่างเก็บน้ำห้วยทับช้าง เพื่อผันน้ำมาใช้บนสำนักสงฆ์และจ่ายไปยังไร่นาของประชาชน จึงนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมเป็นที่สุด

1.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) ศาลาจตุรมุขกลางน้ำ เดินทางมาถึงวัดอนาลโยทิพยารามที่ลานจอดรถ จะผ่านซุ้มประตูบันไดพญานาคทางเดินขึ้นวัด จะเห็นมีบันไดอีกแห่งหนึ่งกับป้ายบอกทางขึ้นศาลาจตุรมุขกลางน้ำ ซึ่งเป็นจุดที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของวัด จะเห็นศาลาไม้ทรงจตุรมุขขนาดใหญ่อยู่กลางสระน้ำที่มีลักษณะเป็นรูปวงกลม มีศาลารายล้อมรอบนอกกลายเป็นสถานที่สำหรับฉันภัตตาหารของพระภิกษุที่จำพรรษาที่วัดนี้ ศาลาจตุรมุขมีทางเดินเป็นไม้เข้าไปเฉพาะตรงซุ้มประตูที่ทำด้วยปูน

(2) ซุ้มประตูวัด ซุ้มประตูแห่งนี้สร้างเหมือนปราสาทหินโบราณสวยงาม เมื่อเดินขึ้นบันไดมาจะเห็นพญานาคที่มีร่างเป็นมนุษย์ แต่ส่วนหางเป็นพญานาคขดเป็นฐานนั่งอยู่ที่หน้าซุ้มประตูกับป้ายชื่อวัดที่ใช้อักษรสวยงาม จุดเริ่มต้นทางเดินบันไดพญานาค ด้านหลังพญานาคที่ซุ้มประตูมีงานประติมากรรมปูนปั้นรูปร่างคล้ายยักษ์แบกอ่างรูปแปดเหลี่ยม บนรอบๆ อ่างทำเป็นบุตรพญานาคยังเด็กยืนล้อมอ่าง แต่ละด้านของอ่างแปดเหลี่ยมมีงานปูนปั้นนูนต่ำเป็นรูปต่าง ๆ กัน

(3) บ้านไวดอนาโยทิพยาาราม ข้อมูลจากชาวบ้านบอกเล่าว่าบ้านไวดันนี้มี 200 กว่าชั้น หากไม่มีเรือยาวแรงเดิน หรือมีเวลาไม่มากพอชาวบ้านที่มีรถบริการขึ้นดอยบุษราคัม คนละ 50 บาท หรือเหมาเที่ยวหลายๆ แห่ง 400 บาทสำหรับผู้ที่น่ารถมาเองขับขึ้นไปได้เพราะทางไม่ชันมากมายอะไรนัก

(4) บ้านไวดพญานาค ช่วงต่อระหว่างบ้านไวดซุ่มประตูและบ้านไวดพญานาคที่จะเดินขึ้นไปยังวัด เป็นจุดเริ่มต้นของพญานาคเลื้อย มี 3 เศียรทั้ง 2 ข้าง ลวดลายละเอียดสวยงาม ทางเดินเป็นป่าไม้ร่มรื่น

(5) ศาลาเจ้าแม่กวนอิม เป็นจุดแรกที่ลานจอดรถบนเขาไวดอนาโย ต้องจอดรถตรงนี้แล้วเดินเข้าไปบริเวณของวัดกว้างใหญ่มาก หากจะเดินชมทั้งหมดรวมทั้งพุทธอุทยานเขาตรีเพชร อาจจะต้องใช้เวลาทั้งวัน

(6) ซุ้มประตูทางเข้าบนเขา ที่บนเขาดอยบุษราคัมก็มีซุ้มประตูที่สร้างในลักษณะปราสาทโบราณเหมือนซุ้มประตูด้านล่าง บนยอดซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประทับยืนหันพระพักตร์ไปตรงข้ามกัน (หันหลังเข้าหากัน) ทำให้มองเห็นพระพุทธรูปทั้งตอนเดินเข้าและเดินออกจากประตู

(7) แท่น 12 นักชัตร เป็นแท่นที่สร้างด้วยปูนลักษณะเป็นวงกลมอยู่ไม่ห่างจากซุ้มประตูมากนัก นักท่องเที่ยวหลายคนที่ผ่านมาแท่นนี้จะอธิษฐานตั้งเหรียญตรงกับปีเกิดของตนเอง จนมีเหรียญวางอยู่บนแท่นนี้จำนวนมาก ช่าง ๆ แท่นมีวัดอุ้มงคลให้บูชาชื่อศาลาอนาโยมงคล มีหนังสือประวัติการสร้างวัดอนาโย เล่าเรื่องประวัติพระอาจารย์ไพบูลย์ สุมังคโล อดีตเจ้าอาวาสผู้เริ่มก่อสร้างวัดรัตนารามและวัดอนาโยทิพยาารามแห่งนี้ เมื่อปี 2512 และปี 2523 ตามลำดับ

(8) หอพระสยามเทวาธิราช เป็นลักษณะคล้ายซุ้มศาลาหลังไม้ใหญ่มาก มีทางเข้าออกทางเดียว มีช่องหน้าต่างเล็กๆพอให้แสงลอดเข้ามาได้อยู่ห่างจากหอหลวงปู่ขาว อนาโย ซึ่งมีรูปปั้นเหมือนหลวงปู่ขาวอยู่ภายในเพียงเล็กน้อย

1.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดอนาโยมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น โดยเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมอันสงบงดงามท่ามกลางธรรมชาติ ซึ่งสร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาของผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและวัตรปฏิบัติของหลวงปู่ไพบูลย์ สุมังคโล พระสายวิปัสณาผู้มีลูกศิษย์ลูกหาให้ความศรัทธามากมาย จนสามารถสร้างวัดอันงดงามและเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมอันเงียบสงบบนดอยบุษราคัมแห่งนี้ บริเวณดอยบุษราคัมและม่อนพระนอน ประกอบด้วยพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยลักษณะงดงามมาก และยังมีพระพุทธรูปปางต่างๆ อีกหลายองค์ อาทิ พระพุทธไสยาสน์ พระพุทธรูปปางลีลา พระพุทธรูปปางนาคปรก สร้างด้วยความประณีตสวยงามแบบศิลปะไทย รัตนเจดีย์ เป็นศิลปะแบบอินเดียพุทธคยา เก่งจีนประดิษฐานเจ้าแม่กวนอิม หอพระแก้วมรกตจำลอง จากยอดเขาสามารถชมทัศนียภาพของกว๊านพะเยาและเมือง

พะเยาได้อย่างสวยงาม ขึ้นได้ 2 ทาง คือ ทางบันไดและทางรถยนต์ มีที่พักแบบรีสอร์ตบนวัด

ทั้งนี้ บริเวณด้านล่างของวัดมีการจัดสวนร้านค้าและลานจอดรถไว้ที่เชิงดอย แยกส่วนจากเขตอันร่มรื่นเงียบสงบของวัดที่ตั้งไว้บนดอยอย่างชัดเจน โดยมีบันไดคอนกรีตสลัก ลวดลายอันงดงามนำขึ้นไปสู่บริเวณวัด แมกไม้สองข้างทางยังเขียวขจีดำรงความเป็นธรรมชาติไว้อย่าง สมบูรณ์ บนไหล่ดอยมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่นามพระพุทธรุเมตตานภาวิสุทธิมงคล ตั้งตระหง่านอยู่ กลางแจ้งไว้ให้พุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้ ตามเส้นทางเดินอันร่มรื่นได้ร่มโบของแมกไม้ป่าเต็งรัง จะ พบหอพระแก้ว อันเป็นสถานที่ประดิษฐานพระแก้วและเป็นหอปฏิบัติธรรมอันเงียบสงบ ด้านหลังจะมี ลานเปิดโล่งมองเห็นผืนป่าอันแน่นหนัดเขียวขจีและหุบดอยอันสลบซับซ้อน จากหอพระแก้วลึกลงไป จะเป็นเขตสังฆาวาสที่ไม่ใช่เขตหวงห้าม แต่เป็นเขตคามแห่งการปฏิบัติธรรมที่ใครก็เข้าไปได้ แต่ควร จะให้ความเคารพสถานที่ สำรวมระวังกิริยาอาการ เพราะสถานที่นี้ต้องการความเงียบสงบ ความวิเวก ในท่ามกลางธรรมชาติเพื่อการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสงฆ์ บริเวณนี้จะมีศาลาริมดอยที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปเก่ามากมายนับร้อยองค์ ที่ริมศาลาเราสามารถมองเห็นทิวทัศน์อันกว้างไกลของดอย หนองและที่ราบลุ่มเบื้องล่าง มองเห็นทุ่งนา และกว๊านพะเยาอยู่ไกลลิบ นอกจากนั้นที่นี่ยังเป็นมุมมอง อันงดงามในยามอรุณรุ่ง โดยเฉพาะในฤดูหนาวที่มักเป็นเช้าแห่งการนัดพบกันของสายหมอกและแสง ตะวันทำให้เกิดภาพฝันอันงดงาม

2) วัดพระนั่งดิน ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ

2.1) ความเป็นมา

วัดพระนั่งดิน ตั้งอยู่ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ตามตำนานพระเจ้า นั่งดินกล่าวว่า พญาผู้สร้างเมืองชื่อว่า “พญาคำแดง” และเมืองนั้นชื่อ “พุทธรส” ประชาชนชาวเมือง มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้สร้างพระพุทธรูปนามว่า “พระเจ้านั่งดิน” พระพุทธเจ้าทำนาย ว่า สิบไปภายหน้าเมืองจะเจริญรุ่งเรืองอุดมไปด้วยสินทรัพย์ และได้ชื่อว่าเมืองเชียงคำ ส่วนอีก ตำนานหนึ่ง กล่าวว่า พระยาผู้ครองเมืองพุทธรสได้ค้นพบประวัติ (ตำนาน) เมื่อ จุลศักราช 1213 ปีระกาเดือน 6 แรม 3 ค่ำ วันจันทร์ พระพุทธเจ้าได้เสด็จออกเมตตาสรรพสัตว์รอบโลกโดยทาง อภินิหาร พอพระองค์เสด็จมาถึงเวียงพุทธรส (อำเภอเชียงคำในปัจจุบัน) พระองค์ได้เสด็จประทับอยู่ บนดอย สิงคุตตระ พระธาตุดอยคำปัจจุบัน ทรงแผ่เมตตาและประสาทพรตรัสสั่งพระยาคำแดงเจ้า เมืองพุทธรสในขณะนั้น ให้สร้างรูปเหมือนของพระองค์ไว้ยังเมืองพุทธรสนี้ พอพระสัพพัญญูเจ้า ตรัสจบ ก็ปรากฏว่ามีพระยาอินทร์องค์หนึ่ง พระยานาคตนหนึ่ง พระฤๅษี 2 ตน และพระอรหันต์ 4 องค์ ช่วยกันเนรมิตเอาดินศักดิ์สิทธิ์จากเมืองลังกาทวีป มาสร้างพระรูปเหมือนของพระพุทธองค์ โดยใช้เวลาสร้างหนึ่งเดือนกับเจ็ดวันจึงแล้วเสร็จ ครั้นเมื่อพระพุทธองค์ ได้เสด็จโปรดสัตว์ทั่วถึงแล้ว จึงได้เสด็จเข้าสู่เมืองพุทธรสอีกครั้งทรงเห็นรูปเหมือนที่ให้ทรงสร้างนั้น เล็กกว่าองค์ถาคคต จึงตรัส

ให้เอาดินมาเสริมให้ใหญ่เท่าพระองค์ แล้วพระสัพพัญญูเจ้าได้แผ่รัศมีออกครอบจักรวาล รูปปั้นจำลอง จึงเลื่อนลงจากฐานชุกชี (แท่น) มากกราบไว้พระสัพพัญญูเจ้า พระองค์ได้ตรัสเทศนากับรูปเหมือนที่ให้สร้างขึ้นนั้นว่า "ขอให้ท่านจงอยู่รักษาศาสนาของกุตถาคตให้ครบ 5,000 พระวรรษา" พระรูปเหมือนนั้นได้กราบนิ้วรับเอาแล้วประดิษฐานอยู่บนพื้นดินนั้น พระรูปเหมือนดังกล่าวคือองค์พระเจ้านั่งดินในปัจจุบันนี้เอง ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า พระเจ้านั่งดินองค์นี้ไม่ได้ประทับบนฐานชุกชี เหมือนกับพระพุทธรูปในอุโบสถวัดอื่น ๆ มีผู้เฒ่าแก่เล่าว่า เคยมีชาวบ้านพากันสร้างฐานชุกชีแล้วอัญเชิญพระเจ้านั่งดินขึ้นประทับ แต่มีเหตุปาฏิหาริย์เกิดฟ้าผ่าผ่านลงมาที่อุโบสถถึง 3 ครั้ง พุทธบริษัททั้งหลายจึงอาราธนาลงมาประดิษฐานบนพื้นดินดั้งเดิมตราบเท่าทุกวันนี้

2.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

แหล่งท่องเที่ยวของวัดที่สำคัญได้แก่ พระเจ้านั่งดิน” ประดิษฐานในวิหารวัดที่พื้นวิหาร โดยกันเป็นห้องกระจก ตามตำนานกล่าวว่า พระพุทธรูปนี้สร้างตั้งแต่ครั้งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ดังนั้น พระเจ้านั่งดินน่าจะมียุกว่า 2,500 ปี ในการสร้างพระพุทธรูปนี้ ใช้เวลา 1 เดือน 7 วัน จึงเสร็จ องค์พระธาตุพระนั่งดิน มีแปดเหลี่ยมบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไว้และมีองค์พระพุทธรูปพระเจ้านั่งดินจำลอง เนื้อทองเหลือง ประดับล้อมรอบแต่ละเหลี่ยม ๆ ละ 3 องค์มี 3 ชั้น ชั้นละ 3 องค์ รวม 24 องค์และมีกระจกปิดไว้ โดยองค์พระธาตุพระนั่งดินทาดด้วยสีทองประดับด้วยแก้วและมีซุ้มประตูโขง 8 ด้านประดับด้วยแก้วสีต่างๆ อย่างสวยงาม โดยองค์พระธาตุวัดพระนั่งดินสูง 25 เมตรฐานกว้าง 15 เมตร นายจันทร์ ชันธสีมา ไวยาวัจกรวัดพระนั่งดินกล่าวว่า องค์พระธาตุพระนั่งดิน เจ้าคณะจังหวัดพะเยา พระครูอภิวัฒน์กิตติ เจ้าอาวาสวัดพระนั่งดิน พร้อมด้วยชาวบ้านทั้งในและนอกพื้นที่อำเภอเชียงคำ ตลอดจนต่างจังหวัด ได้ร่วมใจกันสร้างขึ้นเมื่อปี 2557 เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา แด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนเป็นที่เคารพสักการะบูชาของพุทธศาสนิกชนควบคู่กับพระพุทธรูปพระเจ้านั่งดิน

2.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

ความโดดเด่นของวัดพระนั่ง ดินที่ไม่เหมือนใคร คือประดิษฐานบนพื้นดินไม่มีฐานชุกชีรองรับ จึงได้ถูกจัดอันดับให้เป็น “อันซีนไทยแลนด์” แห่งที่ 2 ของจังหวัดพะเยา รองจากพระเจ้าตนหลวง ที่วัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นวัดที่มีความสำคัญเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวเชียงคำและพื้นที่ใกล้เคียงและถือเป็นวัดคู่บ้านคู่เมือง อำเภอเชียงคำมาช้านาน ภายในอุโบสถมีการตกแต่งประดับประดาด้วยตุ๊กซึ่งเป็นเอกลักษณ์ศิลปะของชาวเหนือและเป็นທີ່ประดิษฐานขององค์พระประธาน โดยทางวัดมีการจัดกิจกรรมเชิญสักการะรอยพระพุทธบาท รวมทั้งสงฆ์พระนั่งดินในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

3) วัดพระธาตุจอมทอง ตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมือง

3.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุจอมทอง ตั้งอยู่ในตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ไม่ปรากฏหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับการสร้างอย่างชัดเจน เนื่องจากยังขาดการศึกษา ค้นคว้าหรือชุดแต่งทางโบราณคดี ซึ่งอาจมีจารึกที่ยังไม่ค้นพบ แต่วัดพระธาตุจอมทองถือว่าเป็นปูชนียสถานคู่เมืองและเป็นวัดสำคัญที่ประดิษฐานพระธาตุจอมทอง โดยภายในจะบรรจุเศวตธาตุ พระธาตุแขนขวาของพระพุทธเจ้าเอาไว้ เป็นพุทธสถานที่สำคัญอย่างยิ่งของเมืองพะเยาและอาณาจักรล้านนา กล่าวคือ พระธาตุจอมทองเป็นหนึ่งในโบราณสถานที่มีอายุยาวนานและเคียงคู่มากับประวัติศาสตร์ของเมืองพะเยา ตั้งแต่ครั้งสร้างบ้านแปลงเมืองของผู้คนในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำอิง โดยนับตั้งแต่สมัยแคว้นพะเยา สมัยอาณาจักรล้านนาของชาวโยน (ยวน) จวบจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอาจประเมินช่วงอายุได้ประมาณ 500–700 กว่าปี ทั้งนี้เนื่องจากวัดพระธาตุจอมทอง ในปีพุทธศักราช 2543 ครูบาเทือง นาดสีโล เจ้าอาวาสวัดบ้านเด่นสหรัศมีเมืองแกน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำคณะผู้มีจิตศรัทธาทำการห่มทองจังโกซึ่งเป็นศิลปะสกุลช่างเชียงใหม่ และสร้างกำแพงแก้วล้อมรอบพระธาตุไว้ อย่างวิจิตรงดงาม พร้อมทั้งมีการถวายพระพุทธรูปสำริด (พระเจ้ายิ้ม) ไว้ให้พุทธศาสนิกชนได้สักการะ ภายในบริเวณเขตวัด แบ่งออกเป็น เขตพุทธาวาส ประกอบด้วย พระธาตุ พระวิหาร วิหาร พระเจ้าทันใจ (หินทราย) ต้นศรีหรือต้นโพธิ์ ต้นจุมพลาลาว และวิหารคดกำหนดขอบเขตเขตสังฆาวาส กุฎิที่จำวัดของพระภิกษุ และเขตอบรมปฏิบัติธรรม ประกอบด้วย โสงหลวง (อาคารปฏิบัติธรรม) อาคารนอน นอกจากนี้ยังมีวิหารรอยพุทธบาทที่สร้างขึ้นในสมัยครูบาเจ้าศรีวิชัย และบันไดนาคและซุ้มประตูที่สร้างขึ้นภายหลัง เป็นต้น

3.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ องค์พระธาตุสี่ทองเหลืองอร่ามตั้งเด่นตระหง่านอยู่บนดอยจอมทองคือ "พระธาตุจอมทอง" ตั้งอยู่ภายในวัดพระธาตุจอมทอง เป็นปูชนียสถานโบราณคู่เมืองพะเยา วัดพระธาตุจอมทอง เป็นวัดสำคัญที่ประดิษฐานพระธาตุจอมทอง อันเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวเมืองพะเยามาตั้งแต่โบราณ พระธาตุจอมทองเป็นเจดีย์ทรงล้านนาสูง 30 เมตร ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้าง 9 เมตร ซ้อนกันสามชั้น รองรับองค์ระฆัง ส่วนยอดสุดเป็นฉัตรสีทอง ฐานโดยรอบข้างล่างด้วยแผ่นโลหะ ดุนลายเป็นรูป 12 นักษัตร และลายไทยอันงดงาม พระธาตุองค์นี้ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่าสร้างตั้งแต่สมัยใดเพียงแต่มีประวัติเกี่ยวกับพระธาตุจอมกิตติที่เชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย ทั้งนี้ ลักษณะของพระธาตุเจดีย์ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยม 1 ชั้น ต่อด้วยฐานเขียงย่อมุม 1 ชั้น และเป็นฐานปัทม์ย่อมุมต่อด้วยฐานวงกลม 3 ชั้น ต่อขึ้นเป็นชั้นมัลลิกาทรงกลม 3 ชั้นรองรับองค์ระฆัง ส่วนบัลลังก์นั้นมีย่อมุม ส่วนปล้องไฉนนั้นมีปูนปั้นบัว 2 ชั้นประดับอยู่ที่ฐานและยอดของปล้องไฉน ต่อขึ้นไปเป็นปลียอดและฉัตร เชื่อกันว่าเป็น

พระเจดีย์ที่บรรจุพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้า ถือเป็นปูชนียสถานและโบราณสถานที่สำคัญ คู่บ้านคู่เมืองพะเยามาตั้งแต่โบราณ กว้าง 20 เมตร สูง 30 รูปลักษณะขององค์เจดีย์เป็นทรงเดียวกันกับเจดีย์พระธาตุจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และวัดพระธาตุศรีบุญชัย จังหวัดลำพูน ซึ่งศิลปะรูปทรงแบบนี้เป็นที่นิยมของช่างสกุล ครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทยที่เคยมาเป็นประธานบูรณะพระธาตุดังกล่าว ด้านหน้าเป็นพระวิหารขนาดกว้าง 8 เมตร ยาวประมาณ 20 เมตร ผนังด้านข้างโล่งเรียบ ไม่มีประตู หน้าต่าง ภายในมีพระพุทธรูปหินทราย ตั้งอยู่บนฐานชุกชีเป็นพระประธาน และมีพระหินทรายขนาดกลางอีกหลายองค์ประทับเรียงราย รอบ ๆ บริเวณพระธาตุและพระวิหารซึ่งเป็นเขตพุทธาวาส ล้อมรอบด้วยศาลาราย เคยเป็นที่จำวัดเจริญสมาธิภาวนาของครูบาเจ้าศรีวิชัย คราวมาเป็นประธานบูรณะพระวิหารวัดพระเจ้าตนหลวง

3.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุจอมทอง ตั้งอยู่บนดอยจอมทอง ตรงข้ามวัดศรีโคมคำ (วัดพระเจ้าตนหลวง) ถือเป็นปูชนียสถานโบราณที่สำคัญคู่บ้านคู่เมืองพะเยา สามารถเดินทางขึ้นไปกราบนมัสการองค์พระธาตุได้สองทาง มีถนนขึ้นไปถึงวัดพระธาตุจอมทอง สำหรับใครที่ชอบเดินเท้า ก็สามารถเดินเท้าขึ้นบันได โดยจอดรถไว้บริเวณลานจอดรถด้านล่าง บริเวณโดยรอบวัดพระธาตุจอมทองเป็นป่าไม้เป็นสวนรุกขชาติ เมื่อเดินทางขึ้นไปถึงวัดก็จะพบกับความสงบร่มรื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถมองเห็นทัศนียภาพของตัวเมืองพะเยาและกว๊านพะเยาได้อย่างชัดเจน อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดอีกอย่าง ได้แก่ องค์พระธาตุจอมทอง ที่มีสีเหลืองอร่าม สวยงามตั้งตระหง่านอยู่บริเวณบนยอดเขาจอมทอง ถือเป็นองค์พระธาตุศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองชาวพะเยาหลายชั่วอายุคน ที่ยังคงความสวยงามโดดเด่น และเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพะเยา ต่างทำการแวะเวียนสักการะบูชากันอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะมีองค์พระธาตุที่เก่าแก่ที่มีอายุรวมแล้วมากกว่า 723 ปี บริเวณวัดพระธาตุจอมทองยังเป็นที่ตั้งของสิ่งศักดิ์สิทธิ์อายุหลายร้อยปี ทั้งพระเจ้าทันใจรอยพระพุทธบาทที่ถือเป็นที่เคารพสักการะของบุคคลทั่วไป เนื่องจากหัวเมืองสำคัญในล้านนามีการยกพระธาตุสำคัญขึ้นเป็นพระธาตุประจำเมือง ประเพณีโบราณประจำวัด คือ ประเพณีถวายทาน (दान) น้ำตัน (คนโท) น้ำหม้อ (หม้อน้ำ) และแห่ผ้าห่มพระธาตุ เรียกว่า ประเพณี 6 เป็ง (วันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เหนือ)

4) วัดศรีโคมคำ ตำบลเวียง อำเภอเมือง

4.1) ความเป็นมา

วัดศรีโคมคำ หรือวัดพระเจ้าตนหลวง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า วัดทุ่งเอี้ยง ตั้งอยู่เลขที่ 692 ถนนพหลโยธิน หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศเหนือประมาณ 1,000 เมตร ด้านทิศใต้และทิศตะวันตก ติดกับกว๊านพะเยา ทิศเหนือและทิศ

ตะวันออก ติดกับถนนพหลโยธิน เริ่มก่อสร้างองค์พระประธาน (วัดพระเจ้าตนหลวง) เมื่อจุลศักราช 853 พุทธศักราช 2034 วันพุธ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 (แปดเหนือ คือเดือน 6 ของภาคกลางตรงกับเดือนพฤษภาคม) สมัยพระยาเมืองยี่ปกครองเมืองพะเยา สร้างเสร็จ เมื่อ พ.ศ. 2067 ประมาณ 33 ปี และเป็นวัดโดยสมบูรณ์ในสมัยพระยาเมืองตูปกครองเมืองพะเยา แต่องค์พระเจ้าตนหลวง พระพุทธรูปประธานภายในวิหารหลวง สร้างขึ้นก่อน คือ พ.ศ. 2034 สมัยพระเมืองยี่เป็นเจ้าเมืองพะเยา และสร้างแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2067 วัดศรีโคมคำเป็นวัดที่สร้างขึ้นหลังจากการก่อสร้างพระเจ้าตนหลวง ตัววิหารหลังเดิมไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าผู้ใดสร้าง ต่อมาหัวเมืองต่างๆ ของล้านนาหลายหัวเมือง ถูกพม่ารุกรานทำให้ประชาชนแตกกระจัดกระจาย ต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน บ้านเมืองถูกทอดทิ้งปล่อยให้ปรักหักพัง รกร้างว่างเปล่าอยู่ประมาณ 56 ปี ในภายหลังได้สถาปนาเมืองพะเยาขึ้น บ้านเมืองและวัดวาอารามได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่ หลังยุคที่กรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ดีเอาล้านนามาจากพม่า มาจนถึงช่วงที่พระยาประเทศอุตรทิศเป็นผู้ครองเมืองพะเยาคคนสุดท้าย ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนระบบการปกครองแบบหัวเมือง มาเป็นมณฑลเทศาภิบาลในสมัยรัชกาลที่ 5 ช่วงสมัยนี้ เริ่มมีการบูรณะวัดศรีโคมคำและพระเจ้าตนหลวงขึ้นมาอีกครั้ง หลังตัววัดและองค์พระมีสภาพทรุดโทรมมาเกือบ 60 ปี การบูรณะวัดศรีโคมคำเป็นการบูรณะไปที่ละส่วน เนื่องจากขาดงบประมาณ ทำให้เกิดความล่าช้า จนเมื่อ ปี พ.ศ. 2465 พระครูศรีวิราชวชิรปัญญา เจ้าคณะแขวงเมืองพะเยา เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ทางฝ่ายบ้านเมืองคือ พระยาประเทศอุตรทิศ เจ้าผู้ครองเมืองพะเยา และหลวงสิทธิประศาสน์ (คล้าย บุขบรณ) นายอำเภอเมืองพะเยาคคนแรก ร่วมกันไปอาราธนาท่านครูบาศรีวิชัย จากจังหวัดลำพูนมาเป็นประธาน ดำเนินการก่อสร้างพระวิหารหลวงและเสนาสนะต่าง ๆ จนสำเร็จบริบูรณ์ ทั้งหมดแล้วเสร็จภายในระยะเวลาเพียง 1 ปี จนเมื่อปี พ.ศ. 2467 ก็ได้มีการทำบุญฉลองวัดที่บูรณะขึ้นมาใหม่ โดยมีพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำเป็นองค์แรก และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวง เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2523

4.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระเจ้าตนหลวง เป็นพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนองค์ใหญ่ที่สุดในล้านนาไทย ขนาดหน้าตักกว้าง 16 เมตร สูง 18 เมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานในวิหารหลวง สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2034-2067 ในสมัยพระยาเมืองยี่ครองเมืองพะเยา (สมัยพระยอดเชียงราย กษัตริย์ลำดับที่ 13 แห่งราชวงศ์มังรายของเชียงใหม่) และเนื่องจากขนาดใหญ่โตนั้นพระองค์จึงไม่ได้ประทับบนฐานชุกชีเช่นพระพุทธรูปทั่ว ๆ พระเจ้าตนหลวงหรือพระเจ้าองค์หลวงมิใช่เป็นแต่เพียงพระพุทธรูปคู่เมืองพะเยาเท่านั้น แต่ถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองอาณาจักรล้านนาไทยด้วย ในวันวิสาขบูชามีงานนมัสการพระเจ้าตนหลวงเป็นประจำทุกปีเรียกว่างานประเพณีนมัสการพระเจ้าองค์หลวงเดือนแปดเป็ง ตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่าเมื่อครั้งพุทธกาล พญานาคได้เข้า

เฝ้าพระพุทธองค์และเกิดศรัทธาจะสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ จึงนำทองคำมาให้ตายายที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมกว๊านพะเยาเพื่อสร้างพระพุทธรูป ซึ่งใช้เวลาสร้างทั้งหมด 33 ปี

(2) พระอุโบสถกลางน้ำ เป็นพระอุโบสถหลังเก่าตั้งอยู่หน้าวิหารหลวง คุรุบาศรีวิชัยสร้างขึ้นพร้อมกับพระวิหาร ส่วนหลักสีมานั้นเป็นของโบราณอยู่ครบถ้วนทั้ง 8 ทิศ มีเขตแดนกว้างพอประมาณบรรจุพระสงฆ์ 21 รูป เมื่อก่อสร้างขึ้นแล้ว คณะสงฆ์วัดศรีโคมคำใช้ทำสังฆกรรมมาตลอด ต่อมาเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2528 ได้สร้างพระอุโบสถหลังใหม่โดยมีนายบุญนิยม สิทธิหาญ เป็นนายช่างสถาปนิกออกแบบ นายช่างเถา พัฒนโกสิน เป็นช่างก่อสร้างจนเสร็จเรียบร้อย เมื่อตัวอาคารพระอุโบสถเสร็จแล้ว นายอินตา ชัยศรี บ้านป่าซางน้อย จังหวัดลำพูน มาแกะสลักหน้าบรรณพระอุโบสถแกะสลักประตู 3 ช่อง 6 บาน หน้าต่าง 26 ช่อง เมื่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่เสร็จแล้ว จึงทำเรื่องขอพระราชทานวิสุงคามสีมาไปยังกรมการศาสนาได้รับพระราชทานมาเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 แล้วชะลอไว้ยังไม่ฝังลูกนิมิตเพราะกำลังตกแต่งพระอุโบสถในบางส่วน หลังจากนั้นนายอังคาร กัลยาณพงษ์ มาเขียนภาพต้นโพธิ์ด้านหลังพระประธานในพระอุโบสถแล้วเขียนภาพรอบผนังด้านใน

4.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดศรีโคมคำเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองพะเยา เป็นพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในล้านนา สร้างจากอิฐมอญผสมกับปูนขาว ชาวพะเยาถือเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง วิหารหลวงหลังนี้ถือเป็นอาคารหลักของวัดแห่งนี้ สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเมื่อเข้ามาภายในบริเวณวัดคือ หน้าบันของวิหาร เพราะถ้าเป็นวิหารแบบล้านนาทั่ว ๆ ไปจะมีลักษณะเป็นกรอบตารางหรือม้าต่างไหม เช่น หน้าบันวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ แต่หน้าบันของวิหารหลวงนี้ทำเป็นลายพันธุ์พฤกษาเต็มพื้นที่ ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ประการหนึ่งของสถาปัตยกรรมที่สร้างหรือปฏิสังขรณ์โดยคุรุบาเจ้าศรีวิชัยที่นำลักษณะของสถาปัตยกรรมภาคกลางเข้าไปผสมผสานอย่างลงตัว อย่างไรก็ตามในหน้าบันยังมีการแทรกรูปสัตว์และเทวดาลงไปด้วย ในจำนวนนั้นมีครุฑ ซึ่งเป็นลวดลายที่สามารถพบได้ในอุโบสถและวิหารในภาคกลาง และที่น่าสนใจไปกว่านั้น ใกล้ๆ รูปครุฑ ขนาบสองฝั่งด้วยเสือเหลิยวหลัง 2 ตัว เสือเป็นสัตว์ที่พบได้บ่อยบนหน้าบันวิหารหลวงที่สร้างโดยคุรุบาเจ้าศรีวิชัย เหตุผลที่เป็นเสือนั้นก็เพราะว่าคุรุบาเจ้าศรีวิชัยเกิดปีชงหรือปีขาล ดังนั้น จึงมีสัญลักษณ์นี้ใส่เอาไว้ในหน้าบันด้วยนั่นเอง รวมถึงหอรمانหรือหุนมาน ซึ่งพบทั้งบริเวณปีกนกและที่คันทวยหรือนาคต้นด้วย ทั้งนี้ พระเจ้าตนหลวง” หรือ “พระเจ้าองค์หลวง” มิใช่เป็นแต่เพียงพระพุทธรูปคู่เมืองพะเยาเท่านั้น แต่ถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองอาณาจักรล้านนาไทยด้วย ในช่วงเดือนหกของทุกปี ประมาณเดือนพฤษภาคม ตรงกับวันวิสาขบูชา จะมีงานนมัสการพระเจ้าตนหลวงหรือเทศกาล “แปดเป็ง” จะมีประชาชนในจังหวัดพะเยาและจังหวัดใกล้เคียงมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการก่อสร้างพระเจ้าตนหลวง เมื่อครั้งสมัยที่ยุคทองทางพระพุทธศาสนาของล้านนา ประชาชนจึง

เชื่อว่าพระเจ้าตนหลวง คือตัวแทนของพระพุทธเจ้า ใครที่ได้มากราบสักการะแล้ว จะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลอยู่ดีมีสุขตลอดไป

5) วัดติโลกอาราม ตำบลเวียง อำเภอเมือง

5.1) ความเป็นมา

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช ได้ทรงแผ่ขยายพระราชอำนาจออกไปทั่วทุกทิศ ดินแดนล้านนา ขยายอาณาบริเวณไปจนจรดชายแดนจีนตอนใต้ ยุคสมัยนี้ นอกจากการศึกษาสงครามแล้ว พระพุทธศาสนาก็มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก มีการส่งทูตไปยังลังกา ทำให้พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบลังกาเข้ามามีอิทธิพลอยู่ในล้านนา อีกทั้งยุคสมัยของพระเจ้าติโลกราช ยังมีการสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ 8 ของโลกทำให้เมืองต่าง ๆ ในอาณาจักร ต่างมีการทะนุบำรุงพระศาสนา มีการสร้างวัดและคัถลอกพระไตรปิฎกกันอย่างแพร่หลาย หนึ่งในวัดที่สร้างขึ้นมาในยุคของพระเจ้าติโลกราชคือวัดติโลกอาราม และวัดนี้ถือเป็นพระอารามหลวงหรือวัดหลวงในรัชสมัยอีกด้วย เนื่องจากเป็นวัดที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทรัพย์ให้สร้างและรับเป็นองค์อุปถัมภ์

วัดติโลกอารามหรือสันธาตุดอกสีแฉ่ง พระอารามหลวงในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์ล้านนาลำดับที่ 9 แห่งราชวงศ์มังราย เป็นวัดเก่าแก่กลางกว๊านพะเยาที่มีอายุราว 500 กว่าปี เป็นศาสนสถานเก่าแก่ที่มีมาก่อนกว๊านพะเยา สร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2019-2029 เดิมมีเพียงยอดเจดีย์ที่ก่อด้วยอิฐดินเผา ปัจจุบันตัววัดก็ยังจมอยู่ใต้กว๊านพะเยา โดยจมอยู่ใต้กว๊านพะเยายาวนานกว่า 68 ปี เนื่องจากปี พ.ศ. 2482 กรมประมงได้ก่อสร้างประตูกั้นน้ำ ทำให้น้ำแม่เมืองและลำน้ำสาขาซึ่งไหลลงมาจากทิวเขาผีปันน้ำ เกิดการเอ่อล้นเข้าท่วมชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่บริเวณหนองเอี้ยงจนเกิดทะเลสาบน้ำจืดขึ้นมา เรียกว่ากว๊านพะเยา ทำให้วัดโบราณสถาน และชุมชนโบราณจำนวนมากจมอยู่ใต้น้ำ ชาวบ้านที่ทำการประมงแถบกว๊านพะเยาเรียกว่า สันธาตุดอกสีแฉ่ง เนื่องจากเห็นเป็นส่วนของพระธาตุโผล่พ้นผิวน้ำขึ้นมาบริเวณโดยรอบ มีกลุ่มพีชน้ำขึ้นปกคลุมอยู่เป็นจำนวนมาก ปี พ.ศ. 2549 ได้มีการล่องเรือสำรวจกว๊านพะเยา คณะสำรวจซึ่งนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยา ตัวแทนจากหอจดหมายเหตุ หอการค้าจังหวัด ได้ล่องเรือผ่านบริเวณสันธาตุดอกสีแฉ่งและเกิดความสนใจ เนื่องจากเป็นศาสนสถานเก่าแก่ที่มีมาก่อนกว๊านพะเยา ปี พ.ศ. 2550 คณะสำรวจพร้อมด้วยประธานฝ่ายสงฆ์คือพระธรรมวิมลโมลี ได้ล่องเรือสำรวจพื้นที่อีกครั้ง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสันธาตุดอกสีแฉ่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด หนึ่งเดือนหลังการสำรวจพื้นที่ ผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยา นำชาวบ้านลงพัฒนาพื้นที่บริเวณสันธาตุดอกสีแฉ่ง มีการกำจัดวัชพืช ปรับปรุงสถานที่ มีการบูรณะสิ่งปลูกสร้างให้มีความแข็งแรง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ขึ้นไปนมัสการพระธาตุ

ในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 ระหว่างทำการบูรณะ คณะทำงานได้ค้นพบแผ่นหินทรายจารึกด้วยอักษรฝักขาม ซึ่งเป็นอักษรที่ใช้บันทึกกันอย่างแพร่หลายในรัชกาลของพระเจ้า

ติโลกราช อักษรชนิดนี้นิยมสลักลงบนแผ่นหิน โดยเฉพาะในเมืองพะเยา ถือว่าเป็นหนึ่งในเมืองที่มีจารึกหินทรายสมัยล้านนามากที่สุด เนื่องจากมีแหล่งสกัดหินเป็นของตัวเอง และเป็นเมืองที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง โดยเมื่อส่งแผ่นหินทรายให้ผู้เชี่ยวชาญพิสูจน์ ปรากฏว่า ข้อความที่จารึกระบุประวัติของวัดไว้อย่างชัดเจน โดยข้อความบนแผ่นหินทรายระบุว่าวัดนี้ถูกสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนา สร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2019–2029 เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าติโลกราช เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของอาณาจักร ปัจจุบันจารึกหินทรายวัดติโลกอาราม ถูกเก็บรักษาไว้ที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ

5.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญภายในวัด ได้แก่ พระพุทธรูปศิลา เป็นพระพุทธรูปหินทราย ปางมารวิชัยศิลปะสกุลช่างพะเยา หน้าตักกว้าง 105 เซนติเมตร สร้างขึ้นโดยการแกะสลักจากหินทรายทั้งองค์ ตั้งอยู่บนแท่นอิฐวัดติโลกอาราม มีอายุ 544 ปี โดยพระเจ้าติโลกราชได้สร้างไว้เมื่อปี พ.ศ. 2019 ชาวบ้านได้อัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นมาจากน้ำ จากนั้นทางจังหวัดพะเยาได้เชิญไปประดิษฐานไว้ที่วัดศรีอุโมงค์คำ จนปี พ.ศ. 2550 ได้มีการบูรณะสันธาตุดุบกลี่แจ่งขึ้นมา มีการตั้งฐานบุษบกด้วยอิฐดินเผา และได้มีการอัญเชิญพระพุทธรูปหินทรายจากวัดศรีอุโมงค์คำมาประดิษฐานไว้บนฐานบุษบกบริเวณลานซึ่งสร้างขึ้นมานี้ที่วัดติโลกอาราม

5.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดติโลกอารามมีคุณค่ามากกว่าการเป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ ด้วยเป็นต้นธารแห่งวัฒนธรรมใหม่ของเมืองพะเยา นั่นคือ “ประเพณีเวียนเทียนกลางน้ำ” พื้นที่ว่างเปล่ากลายเป็นช่วงเมืองแสดงศิลปะหลายแขนง มีว่าจะเป็น จิตรกรรม นาฏกรรม ดนตรีกรรม ควบคู่กับประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนา โบราณสถานและพิธีกรรมทางศาสนา ผสมผสานแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม Corporate Social Responsibility (CSR) ประสบความสำเร็จอย่างสูงในช่วงสิบปีที่ผ่านมา วัดติโลกอารามสามารถน้อมนำวัยรุ่นหนุ่มสาวเดินทางสู่วิหารแห่งศรัทธา โดยวัดติโลกอารามนับเป็นสุทธมัทศจรรย์แห่งศาสนสถานสมัยล้านนาที่มีอายุกว่า 500 ปี ซึ่งเป็นวัดกลางน้ำแห่งเดียวในไทย พุทธศาสนิกชนจะได้อัมบุญทุกเข้ากับพิธีตักบาตรข้าวเหนียวริมกว๊านพะเยา ล่องเรือสัมผัสทิวทัศน์กว๊านพะเยา นั่งเรือชมโบราณสถานรอบลานอิฐดินเผาและพระธาตุที่โผล่พ้นผิวน้ำพร้อมกราบนมัสการหลวงพ่อดิลก พระพุทธรูปหินทรายศิลปะสกุลช่างพะเยา และพบกับพิธีกรรมแห่งเดียวในโลก นั่งเรือแจวเวียนเทียนกลางน้ำรอบวัด จัดขึ้นในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชาและวันอาสาฬหบูชาของทุกปี ครั้งหนึ่งในชีวิตมาล่องเรือชมวัดกลางน้ำด้วยกัน โดยในปัจจุบันวัดติโลกอารามมีชื่อเสียงและเป็นที่ยุ้จักแก่นักท่องเที่ยวที่ชอบเที่ยววิถีชีวิตแบบธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกว๊านพะเยา สืบสานพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่สำคัญและสร้างชื่อเสียงให้พะเยาเป็นที่ยุ้จัก คือ กิจกรรมตักบาตรข้าวเหนียว กิจกรรมนั่งเรือพายไหว้พระ และกิจกรรมนั่งเรือเวียน

เทียนทางน้ำรอบวัดติโลกอาราม ทั้งนี้ การเวียนเทียนที่วัดติโลกอาราม มีความแตกต่างจากการเวียนเทียนในวัดอื่น ๆ คือผู้ที่เข้ามาเวียนเทียน จะนั่งอยู่บนเรือแจวเพื่อทำการเวียนเทียนรอบลานอิฐดินเผา และพระธาตุที่ใหล่พันผิวน้ำ เนื่องจากอุโบสถของวัดจมอยู่ใต้กว๊านพะเยา โดยในแต่ละปีจะมีการเวียนเทียนทั้งหมด 3 ครั้ง คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา ซึ่งการเวียนเทียนกลางน้ำนี้ ถือเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่สนับสนุนโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

6) วัดนันตาราม ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ

6.1) ความเป็นมา

วัดนันตาราม ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ 13 ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ไม่ปรากฏว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยใด เล่ากันว่าแต่เดิมที่ตั้งวัดแห่งนี้เป็นวัดร้างมาก่อน ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พ่อหม่องโพธิ์ซิ่น และพ่อเผ่าอุปถัมภ์ร่วมกันสร้างขึ้นและนิมนต์พระอุรวัดณะ พระภิกษุชาวไทใหญ่จากเมืองตองยี รัฐฉาน มาจำพรรษา โดยระยะแรกสร้างเป็นเพียงวิหารไม้มุงด้วยหญ้าคา คนจึงเรียกว่าจองคา โดยคำว่าจองเป็นภาษาไทใหญ่หมายถึงวัด ส่วนคาหมายถึงมุงด้วยหญ้าคา บ้างก็เรียกจองมาน หรือวัดพม่า เดิมเรียก "จองมาน" หรือ "จองคา" เพราะมุงด้วยหญ้าคา ต่อมาพ่อหม่องโพธิ์ซิต อริยภา บริจาคที่ดินเนื้อที่ 3 ไร่เศษ เป็นสถานที่ก่อสร้างร่วมกับพ่อเผ่าอุปบล บุญเจริญ จนสำเร็จเรียบร้อย มีฐานะเป็นอาราม (ขึ้นตรงต่อคณะสงฆ์พม่าในขณะนั้น) ประชาชนทั่วไปนิยมเรียก "วัดจองมาน" หรือ "จองเหนือ" เพราะอยู่ทางทิศเหนือของเทศบาลตำบลเชียงคำ วัดจองมานหรือจองเหนือ อยู่ในสภาพล้มลุกคลุกคลานมาหลายชั่วคนเพราะขาดผู้ดูแล จนต่อมาในปี พ.ศ.2467 พ่อเผ่าตะก่าจองนันทา วงศ์อนันต์ (คำว่า พ่อจอง หมายถึง ผู้สร้างวัด / ตะก่า หมายถึง ผู้ที่รักษาอุโบสถศีล และนอนวัดตลอดพรรษา) คหบดีชาวปะโอ (ตองสู) ผู้รับสัมปทานทำไม้ให้กับบริษัทค้าไม้ต่างชาติ เป็นผู้บริจาคแรงกล้าที่จะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ได้เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันบูรณะปรับปรุงเสนาสนะให้มีความมั่นคงแข็งแรงสมเป็นพุทธสถาน และต่อมาแม่เผ่าจាំมเฮิง ประเสริฐกุล ได้ร่วมบริจาคที่ดินจำนวน 5 ไร่ 1 งาน 72 ตารางวา สร้างวิหารหลังใหม่ พ่อเผ่าตะก่าจองนันทา วงศ์อนันต์ (อู) รับเป็นเจ้าภาพสร้างวิหารหลังปัจจุบัน โดยว่าจ้างช่างชาวพม่าจากจังหวัดลำปาง มาออกแบบและทำการก่อสร้างเป็นวิหารไม้ทั้งหลัง รูปทรงสถาปัตยกรรมแบบพม่าตอนล่าง หลังคาหน้าจั่วยกเป็นช่อชั้นลดหลั่นกันสวยงาม มุงด้วยไม้แป้นเกร็ด เพดานประดับประดาด้วยกระจกลวดลายวิจิตรไม่ซ้ำกัน การปฏิสังขรณ์และก่อสร้างจองมานครั้งใหญ่ ใช้เวลาร่วม 10 ปี พ่อเผ่าตะก่าจองนันทา วงศ์อนันต์ (อู) จึงได้เป็นประธานจัดงานฉลองครั้งใหญ่รวม 15 วัน 15 คืน นอกจากจะจัดงานมหรสพสมโภชแล้วยังมีการแจกวัตถุทานและตั้งโรงงาน แจกจ่ายยาจกฉกและคนยากจนทั่วไปตลอดทุกวัน มีประชาชนเดินทางมาร่วมงานและรับของแจกเป็นจำนวนมาก นับเป็นงานมหากุศลครั้งยิ่งใหญ่ และเป็นครั้งแรกของวัดจองคา ชื่อเสียงของพ่อเผ่าตะก่าจองนันทา วงศ์อนันต์ (อู) คหบดีชาวปะโอ

เป็นที่รู้จักทั่วไปของคนในอำเภอเชียงคำ ด้วยท่านเป็นคหบดีที่มีจิตใจเลื่อมใสในพุทธศาสนาและมีจิตศรัทธาเป็นมหากุศล ตั้งใจปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนมิได้ขาด มีความเพียรในการรักษาอุโบสถศีล นอนวัดตลอดฤดูพรรษา ทั้งยังเสียสละบริจาคทรัพย์เป็นเจ้าของศรัทธาในการปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และสร้างวิหารถวายเป็นสมบัติในพระพุทธศาสนา ได้รับการยกย่องจากพุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นการรำลึกถึงคุณงามความดีและเป็นอนุสรณ์ของพ่อเฒ่าตะก่าจอนันดา วงศ์อนันต์ (อู) จึงได้เปลี่ยนชื่อวัดจากจอม่าน เป็น "วัดนันทาราม" เพื่อเป็นเกียรติแก่ท่านและตระกูล "วงศ์อนันต์" นับแต่ พ.ศ.2452 ถึงปัจจุบันมีเจ้าอาวาสทั้งสิ้น 19 รูป และพระอธิการสันติ ชยธมโม รักษาการเจ้าอาวาสตั้งแต่ 2558 และเป็นเจ้าอาวาสจนถึงปัจจุบัน

6.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) วิหารวัดนันทาราม พื้นที่ใช้งานภายในวิหารวัดนันทาราม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน บริเวณแรกคือ ทางเข้าของวิหารที่มีประติมากรรมรูปสิงห์ 2 ตัว พร้อมกับเสาสูงสองเสานาบข้าง บนยอดสุดมีการประดับประติมากรรมรูปนกยูงส่วนด้านหน้าราวบันไดเป็นประติมากรรมสัตว์ผสม ส่วนที่ 2 คือ พื้นที่ที่อยู่ถัดจากบริเวณทางเข้าด้านหน้าขึ้นมา มีลักษณะเป็นห้องโถงขนาดใหญ่สองช่วงเสา ยาวห้าช่วงเสาวางตัวขนานกับทิศตะวันออกและตก เรียกว่า “จงตะกา” เป็นพื้นที่ส่วนฆราวาสไว้สำหรับทำบุญไหว้พระสวดมนต์ฟังธรรม ตลอดจนการถวายปัจจัยต่าง ๆ แก่พระสงฆ์นั่นเอง ส่วนที่ 3 คือพื้นที่ถัดจาก จงตะกา ลักษณะเป็นโถง มีเสาร่วมขนาดกว้าง 3 ช่วงเสา ยาว 5 ช่วงเสา พื้นที่ส่วนนี้เรียกว่าจงพารา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการประดิษฐานพระพุทธรูป พื้นที่ส่วนนี้มีการยกพื้นขึ้นสองระดับ ชั้นแรกเป็นพื้นที่สำหรับพระสงฆ์ ส่วนถัดไปคือพื้นที่ประดิษฐานพระประธาน และพระพุทธรูปอื่นๆ จากชั้นของสงฆ์อีก 40 เซนติเมตร ส่วนที่ 4 คือพื้นที่ด้านตะวันออกมีขนาดกว้าง 3 ช่วงเสา ยาว 2 ช่วงเสา เรียกว่า “จงสังฆะ” ใช้เป็นที่จำวัดของเจ้าอาวาส โดยวิหารวัดนันทารามมีเสาทั้งหมด 68 ต้น ซึ่งเป็นเสาไม้สักทองทุกต้น รูปแบบอาคารของหลังคาวัดนันทารามนั้น เป็นเรือนซ้อนต่อกันเป็นชั้น มีความสูงต่ำลดหลั่นกัน เพื่อแสดงถึงวรรณะและชนชั้นทางสังคมตามแนวคิดในการสร้างเรือนที่พักของฐานันดรชั้นสูงในวัฒนธรรมอินเดียนั่นเอง

(2) พระพุทธปฏิมาประธานไม้สักทอง (พระพุทธเมตตา) เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ทรงเครื่องแบบมณฑลพะเยาแกะสลักด้วยไม้สักทองขนาดใหญ่ทั้งองค์ ขนาดหน้าตักกว้าง 51 นิ้ว สูงวัดจากฐานถึงยอดเกศา ประมาณ 9 ศอก ประดิษฐานบนสิงห์บัลลังก์ไม้ประดับลวดลายและกระจกสี ชั้นบนสุดเป็นเรื่องราวในพระเวทสันดรชาดก มีแผงไม้กั้น ด้านหลังฐานเป็นไม้ฉลุแบบมณฑลพะเยาประกอบด้วยลวดลายเครือเถา มีเทวดา Cupid (คิวปิด) เป็นเทพแห่งความรัก (ซึ่งคาดว่าได้รับอิทธิพลมาจากชาติตะวันตก เพราะสร้างในสมัยที่พม่าเป็นคนในบังคับของอังกฤษ) และสัตว์หิมพานต์ล่างสุดเป็นนางนกกิ้งกะหรา (นางกิ้งก่าหรือนางกิ้งนร) ทั้งหมดสร้างจากไม้ต้นเดียวกัน มีพุทธอัครสาวก คือ พระสารีบุตรประกอบเบื้องขวาพระโมคคัลลานะ ประกอบเบื้องซ้ายของ

พระประธาน อัญเชิญมาจากวัดจองเหม่งท่า ตำบลออย อำเภอปง จังหวัดพะเยา (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ สถานีอนามัยบ้านดอนแก้ว)

(3) พระเจ้าแสนแซ่ เนื้อทองสัมฤทธิ์ปางมารวิชัย มีขนาดหน้าตักกว้าง 19 นิ้ว สูง 24 นิ้ว แม่พิมพ์บัวได้ขุดมาจากพ่อพิมพ์ช่างตี (พี่เขย) ในราคา 1 ชั่ง (80 บาท) นำมาถวายเป็นพระประธานที่วัด ปัจจุบันกรมศิลปากรได้จดทะเบียนรับรองเป็นวัตถุโบราณไว้แล้ว พระพุทธรูปแสนแซ่ สร้างขึ้นด้วยช่างศิลป์ในสมัยเชียงแสน ทำเป็นขึ้น ๆ สามารถถอดและประกอบเข้าด้วยกัน โดยมีสลักหรือแห่ตอกให้ขึ้นส่วนขององค์พระกระชับแน่น มั่นคง พระเจ้าแสนแซ่ อาจแปลได้ว่า เป็นพระพุทธรูปที่มีการใช้สลักหรือตัวยึดส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกันจำนวนมาก ซึ่งคงไม่ใช่สลักถึงแสนตัวเพียงแต่อุปมาว่ามากดังมีเป็นแสนเท่านั้น ปัจจุบันชิ้นส่วนขององค์พระเจ้าแสนแซ่ที่สามารถขยับได้คือข้อพระกรด้านซ้ายเพียงอย่างเดียว

(4) พระพุทธรูปเกสรดอกไม้ สร้างจากดอกไม้หอมนานาชนิดในเมืองตองกี ประเทศพม่า ซึ่งนำมาตากแห้งและบดให้ละเอียดผสมกับยางรัก ฝ้าฟางเผา คลุกกับดินจอมปลวก หรืออิฐปูนปั้นเป็นพระพุทธรูปลงรักปิดทอง สร้างถวายเป็นพุทธรูปบูชาโดยพ่อพิมพ์ท่า หัวอ่อน และแม่พิมพ์ป้อง สุมาลย์เจริญ

(5) พระพุทธรูปหินขาว (หยกขาว) เป็นพุทธศิลปะแบบพม่า มีลักษณะเด่น หน้าตักกว้าง 14 นิ้ว สูง 18 นิ้วสร้างถวายเป็นพุทธรูปบูชา โดยแม่พิมพ์ท่า วาระกุล เนื่องในโอกาสฉลองกุฏิ 2 ชั้น

(6) พระพุทธรูปเววมังคลโสมนันนทิจิยราช (หลวงพ่อสุขใส) อ่านว่า พระ-พุท-ระ-คะ-เว-วะ-มัง-คะ-ละ-โส-มะ-นัน-ทิจิ-ยะ-ราช มีความหมายว่า “พระพุทธรูปเนื้อทองเหลืองที่เป็นหนึ่งในมงคลศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ ณ วัดนันทาราม” เป็นพระพุทธรูปที่พุทธศาสนิกชนสักการะบูชาเพื่อขอพรให้มีความสุขสดใสเหมือนดังองค์พระหลวงพ่อสุขใส เป็นศิลปะแบบพม่ามีลักษณะเด่น หน้าตักกว้าง 25 นิ้ว สูง 36 นิ้ว คณะสงฆ์นำโดยพระอธิการสันติ ชยธมโม เจ้าอาวาสและศรัทธาวัตนันทาราม ร่วมสร้างถวายเนื่องในโอกาสครบรอบ 90 ปี ของการสร้างพระวิหารวัดนันทาราม และเนื่องในโอกาส 111 ปี อำเภอเชียงคำ ถวายเป็นพุทธรูปบูชา เมื่อวันที่มาฆบูชา ที่ 4 มีนาคม 2558

(7) พระเจ้าทันใจ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปิดทองรูปแบบสิงห์หนึ่ง โดยได้ทำการปั้นองค์พระสำเร็จเสร็จสิ้น ในเวลา 1 วัน นับเป็นพระพุทธรูปที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปนิยมมากกราบไหว้สักการะขอพร เพราะเชื่อว่าจะสัมฤทธิ์ผลโดยเร็วทันใจสมดังชื่อขององค์พระ

(8) หลวงพ่อยิ้ม เป็นพระประธานด้านในวิหารมาจาก วัดจองเหม่งท่า วัดร้างในชุมชนไทใหญ่เดิมที่อำเภอปง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย แกะสลักจากไม้สักทองทั้งต้น ลงลักปิดทอง ตามรูปแบบศิลปะมณฑลพายัพตามวัดประดับด้วยกระจกสี คล้ายกับวัดศรีรองเมือง ลำปาง ออกแบบและปั้นโดยพ่อสล่าหนานโอง กันทะมาลา และพ่อพิมพ์ช่างหลวง บุญเจริญ

(9) พระอุโบสถ สร้างเมื่อปี 2514 ศิลปะแบบผสมพม่า-ล้านนา และเป็นปีที่ วัดนันทารามได้ขึ้นตรงต่อคณะสงฆ์ไทย จากเดิมขึ้นตรงต่อคณะสงฆ์พม่าวัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง

(10) พระเจดีย์สี่สิบกาศตวรรษ เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน สร้างในวโรกาสฉลอง ยี่สิบกาศตวรรษหรือกิ่งพุทธกาลแห่งพระพุทธศาสนา เมื่อ ปี 2500 แม่เฒ่าจ๋ามเอ็ง ประเสริฐกุล และแม่เฒ่าผ่อง เฒ่าไท ได้ร่วมกันเป็นเจ้าของสร้าง ถวายเป็นพุทธบูชาในวโรกาสดังกล่าว ลักษณะเป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม โดยพ่อเฒ่าสล่าหนานโอง (ทวากหลวง) กันทะมาลา และพ่อเฒ่ามะเส็ง (ทวากน้อย) กันทะมาลา เป็นผู้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง ปัจจุบันสร้างองค์ใหม่ครอบไว้สูงประมาณ 23.84 เมตร พุทธศาสนิกชนสามารถเข้าไปกราบสักการะพระเจดีย์องค์เดิมซึ่งอยู่ด้านในได้

(11) หออุตงหม่อง (พิพิธภัณฑ) หออุตงหม่องเป็นห้องสะสมของเก่าโบราณ สร้างถวายโดยพ่อวิเชียร เนตรประสิทธิ์ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2541

(12) ปราสาท ส.อุไร ด้านในประดิษฐานองค์พระแม่กวนอิม ผนังและเพชดานตกแต่งด้วยไม้แกะสลักพุทธประวัติงดงามยิ่ง สร้างถวายโดยพ่อมหาสุทัศน์ แม่อุไร พงษารักษ์ เมื่อ พ.ศ 2528

6.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดนันทารามเป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญสูงสุดแห่งหนึ่งในประวัติศาสตร์ ด้วยการรวบรวมสถาปัตยกรรมหลายชนิดเข้าด้วยกันอย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมของชาวปะโอ, พม่า, จีน, อินเดีย, ล้านนาและอังกฤษ นอกจากนี้ วัดนันทารามยังได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเขตที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานแก่พระสงฆ์เป็นการเฉพาะเพื่อใช้สร้างอุโบสถ เป็นวัดที่อนุรักษ์วิหารศิลปะแบบไทยใหญ่ตัววิหาร สร้างด้วยไม้สักทั้งหลักตกแต่งลวดลาย ฉลุไม้อย่างสวยงามตามส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น หน้าบัน หน้าต่าง ระเบียง เป็นต้น ทั้งลวดลายแกะสลัก หลังคาซ้อนชั้นมุงแป้นเกล็ดหรือกระเบื้องไม้ที่ลดหลั่นลงตัว วิหารไม้สักของวัดนันทารามที่สร้างไว้กว่า 100 ปีแล้วนั้นปัจจุบันยังอยู่ในสภาพงดงามสมบูรณ์ ภายในวิหารยกเป็น 3 ชั้น ชั้นสูงสุดคือชั้นพุทธะเป็นชั้นประดิษฐานของพระประธานและพระพุทธรูป รองลงมาเป็นชั้นของพระสงฆ์ และชั้นสุดท้ายคือชั้นที่นั่งของอุบาสกอุบาสิกา ในวิหารมีเสาทั้งหมด 68 ต้น ลงรักปิดทอง 40 ต้น เพชดานลงลวดลายประดับด้วยกระจกศิลปะแบบมณฑลพะเยา ภายในวิหารดูขรมขลังเปี่ยมไปด้วยพลังแห่งศรัทธา เมื่อเดินเข้าไปจะพบกับองค์พระประธานที่เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย แกะสลักจากไม้สักทองลงรักปิดทองทรงเครื่องแบบไทยใหญ่ ประดิษฐานบนฐานไม้ที่ฉลุลวดลายอย่างสวยงาม โดยข้างองค์พระมีพระพุทธรูปหินขาว และพระพุทธรูปปฏิมาประธานไม้สักทองที่ต่างเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ทรงเครื่องแบบไทยใหญ่อย่างสมส่วนสวยงามประดิษฐานอยู่ องค์พระประดิษฐานบนสิงห์บัลลังก์ไม้ประดับลวดลายและกระจกสีงามอลังการด้วยไม้ฉลุศิลปะพม่า เป็นลวดลายเครือเถา ทั้งยังมีกามเทพตัวน้อย (คิวปิด) เทพแห่งความรัก 8 องค์ แกะสลักอยู่ในด้านหลังพระประธานด้วย คาดว่าได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก

เพราะสร้างในสมัยที่พม่าเป็นคนในบังคับของอังกฤษ การที่มีกามเทพน้อยทั้ง 8 องค์อยู่ด้านหลังองค์พระนี้ทำให้บางคนมาราบพระและถือโอกาสไหว้ขอพรในเรื่องของความรักในคราวเดียวกัน

นอกจากนี้เอกลักษณ์ที่โดดเด่นอีกอย่างคือ มีเจดีย์แบบไทยใหญ่ มีพิพิธภัณฑสถานบัตรเก่า เครื่องใช้โบราณ ผ้าลายโบราณ และภาพวาดโบราณเกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติแต่ละตอน สิ่งน่าสนใจอีกอย่างหนึ่งในวิหารก็คือ "ธรรมาสน์" สีทองเหลืองอร่ามฉลุลวดลายอ่อนช้อยสวยงามที่ทำจำลองมาจากราชบัลลังก์ของพม่าตั้งโดดเด่นอยู่ ส่วนถ้าแหงนหน้ามองเพดานก็จะพบกับลวดลายประดับกระจกสีที่งดงามวิจิตร ซึ่งทั้งพระพุทธรูปและศิลปกรรมต่างๆที่วัดนั้นตารามนั้น ถือว่าทรงคุณค่าและน่าประทับใจแก่การไปเที่ยวชมเป็นอย่างยิ่ง นับเป็นวัดงามแห่งเมืองเชียงคำ ที่หลายๆคนยกย่องให้เป็นวัดที่งามที่สุดแห่งหนึ่งในจังหวัดพะเยา ที่อยากให้หลายๆคนได้มีโอกาสไปเยี่ยมชม สำหรับการเยี่ยมชมวัด หากมาเป็นหมู่คณะ สามารถติดต่อรถราง เพื่อนั่งชมวิถีชีวิตของชนเผ่าลื้อได้อีกด้วย และนอกจากนี้ยังมีกิจกรรมให้ปั่นชมภูมิทัศน์โดยรอบ ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ มีกลุ่มชุมชน ทำขนมให้ได้ชิมและติดไม้ติดมือกลับบ้านกันอีกด้วย

7) วัดแสนเมืองมา ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ

7.1) ความเป็นมา

วัดแสนเมืองมา ตั้งอยู่เลขที่ 13 ถนนสิทธิประชาราษฎร์ บ้านมาง หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา วัดแสนเมืองมา เป็นวัดที่มีความเป็นมาเก่าแก่ซึ่งมีหลักฐานระบุว่าสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ประมาณปี พ.ศ. 2351 โดยสมัยนั้นเจ้าผู้ครองเมืองน่านได้กวาดต้อนชาวไทยใหญ่จากเมืองมาง สหภาพพม่า มาอยู่หมู่บ้านแห่งใหม่ และเรียกหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านมาง" จากนั้นได้ชักชวนชาวบ้านช่วยกันสร้างวัดขึ้น ตั้งชื่อว่า "วัดมาง" ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น "วัดแสนเมืองมา" ในที่สุด โดยได้รับการบูรณะครั้งใหญ่มาแล้ว 2 ครั้ง คือในช่วงต้นของปี พ.ศ. 2490 และ พ.ศ. 2532 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2494 และได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติเมื่อ ปี พ.ศ. 2527

7.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) วิหารวัดแสนเมืองมา รูปแบบของวิหารสร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมของไทยผสมผสานกับสถาปัตยกรรมล้านนาอย่างลงตัว หลังคาเป็นแบบ 2 ชั้นลดหลั่นกัน 2 ระดับ หลังคามีลักษณะโค้งลาดต่ำคลุมพระวิหารมุงด้วยแป้นเกล็ด ซ่อฟ้าทำด้วยไม้แกะสลักเป็นรูปหงส์ตามแบบศิลปะไทลื้อ หน้าบันประดับด้วยไม้ฉลุลวดลายเป็นรูปเทพพนมรายล้อมด้วยลายพันธุ์พฤกษานับได้ว่าเป็นพระวิหารที่มีขนาดสัดส่วนและลักษณะที่สวยงามมากอีกหลังหนึ่ง

(2) พิพิธภัณฑสถานบ้านวัดแสนเมืองมา ตั้งอยู่ในบริเวณวัด สร้างขึ้นในปี 2534 เป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุทางพุทธศาสนา เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ที่สื่อ

ให้เห็นถึงวิถีการดำรงชีวิตของชาวไทลื้อและชาวล้านนาในอดีต วัตถุที่นำมาแสดงมาจากวัตถุโบราณที่เป็นของเดิมภายในวัดและจากการรวบรวมจากคนในชุมชนหมู่บ้านมา โดยมีคณะสงฆ์และชุมชนร่วมกันบริหารจัดการ

(3) พระพุทธรูปปางมารวิชัย เป็นองค์พระประธานก่ออิฐถือปูนลงรักปิดทองมีลักษณะเด่นคือ สร้างตามพุทธศิลป์ที่เป็นจารีตนิยมของไทลื้อ ซึ่งนิยมสร้างพระพุทธรูปมี พระเมลาลีเป็นรูปเปลวเพลิง (สัญลักษณ์ของการตรัสรู้) พระกรรณยาวจรดพระอังสะ (แสดงถึงพระปัญญาคุณ) พระพักตร์ทรงเหลี่ยมแฉ้มสรวล อิมเอิบ (แสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณ) และพระพักตร์คู่อ่อนเยาว์ (แสดงถึงพระวิสุทธิคุณ) องค์พระประธานสร้างโดยคงลักษณะตามพุทธศิลป์แบบจารีตไทลื้อ เป็นเพียงองค์เดียวที่มีอยู่ในอำเภอเชียงคำในขณะนี้

(4) ธรรมาสันแบบจารีตดั้งเดิมของไทลื้อ สร้างขึ้นมาพร้อมพระวิหาร โดยสร้างด้วยไม้ตั้งอยู่บนฐานอิฐก่อสูงมีผนังไม้ที่รอบบั้งสี่ด้าน ลักษณะผายออก รอบนอกประดับด้วยลวดลายพันธุ์พฤกษามีบันไดและทางขึ้นอยู่ด้านหน้า ใช้สำหรับพระภิกษุสามเณรแสดงธรรมเทศนา

(5) จิตรกรรมฝาผนัง ภายในวิหารบนผนังรอบๆ วิหาร มีรูปวาดประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อ ที่เดินทางอพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนาทางตอนใต้ของประเทศจีน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนับเป็นระยะเวลาประมาณ 200 ปี

7.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมไทลื้อลวดลายบนหน้าบัน ภายในวิหารมีภาพเขียนวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ หลังคาวิหารที่ซ้อนลดกันหลายชั้น ไม่นิยมทำหลังคาสูง ตรงหลังคาประดับด้วยช่อฟ้า ซึ่งทำเป็นรูปหงษ์แกะสลัก หรือตัวนาคคาบแก้ว นอกนั้นมีการประดับประดาด้วยไม้แกะสลัก ตกแต่งด้วยสีต่างๆ ดุงดงมตา ส่วนบานประตูทำด้วยไม้แกะสลักทุกบาน ประตูเข้าสู่อุโบสถจะเป็นสามมุข มุขแต่ละทิศทำเป็นสัตว์สามอย่างที่เชื่อว่าจะช่วยปกป้องคุ้มครองศาสนา ได้แก่ พญานาค เสือ และ สิงห์ และภายในฝาผนังมีจิตรกรรมฝาผนังที่วาดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวไทลื้อ และพระประธานเป็นพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน ในปี พ.ศ.2527 กรมศิลปากรได้นำเอาอุโบสถขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน (อุโบสถไทลื้อ) เมื่อ 27 ตุลาคม 2524 เล่ม 98 ตอนที่ 177 นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดแสนเมืองมา (วัดมาง) สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2534 เป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุทางพุทธศาสนา เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชาวไทลื้อและชาวล้านนาในอดีต เป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวไทลื้อและชาวล้านนาในอดีต ที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้ ให้คงอยู่เพื่อเยาวชนและประชาชนทั่วไปได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ต่อไปในอนาคต การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ เช่น ภาพพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ที่เสด็จมาในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ของใช้ในครัวเรือน เครื่องใช้ที่ทำจากเครื่องลายครามและเครื่องเบญจรงค์ เครื่องมือในการทำเกษตรกรรม

เหรียญกษาปณ์ ธนบัตร และเงินโบราณ อุปกรณ์เครื่องชั่ง ตวง วัด อุปกรณ์ในการทอผ้า พระพุทธรูป หินทรายศิลปะช่างสกุลพะเยา อาคารพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดแสนเมืองมา ตั้งอยู่ในบริเวณวัดแสนเมืองมา ด้านขวามือของพระวิหารสถาปัตยกรรมไทลื้อ วัดลุ่มที่นำมาแสดงมาจากวัดอุโบราณที่เป็นของเดิม ภายในวัด และจากการรวบรวมจากคนในชุมชนหมู่บ้านมา ซึ่งในอดีตอพยพมาจากเมืองมางสิบสองปันนาประเทศจีน การบริหารจัดการภายในพิพิธภัณฑสถานอยู่ในความดูแลของคณะสงฆ์วัดแสนเมืองมา และชุมชนบ้านมาง ทำให้วัดแสนเมืองมากลายเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านท่องเที่ยว มีทั้งโบราณสถาน พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดแสนเมืองมา เรือนไทลื้อ เมืองมาง และยังสามารถทำอาหาร ขนม เสื้อผ้าไทลื้อให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้สัมผัสอย่างจุใจทุกวันพุธแรกของเดือน หรือเที่ยวในชุมชนด้วยการปั่นจักรยานไปเยือนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อสัมผัสกับวิถีชาวบ้าน

8) วัดราชคฤห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง

8.1) ความเป็นมา

วัดราชคฤห์ เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ในตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2443 เดิมชาวบ้านเรียกว่า วัดใหม่ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2481 แต่เดิมเป็นที่ตั้งของบริเวณวัดมหาพน ร่องรอยความเก่าแก่ของซากโบราณวัตถุและองค์เจดีย์ภายในบริเวณวัดมหาพน ยังคงหลงเหลือสภาพให้เห็นอย่างชัดเจน ถึงความเก่าแก่ของวัดแห่งนี้ ซึ่งจากประวัติศาสตร์ที่ถูกค้นพบเป็นวัดโบราณที่มีอายุมากกว่า 1,300 ปี มีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรสุโขทัย ครั้งเมื่อในอดีตเคยมีการต่อสู้กับอาณาจักรสุโขทัย มีบันทึกว่า ได้นำเอาหลังคาวิหารของวัดแห่งนี้ซึ่งเป็นทองเหลือง นำมาหล่อเป็นอาวุธปืน เพื่อต่อสู้กับอาณาจักรสุโขทัยที่เข้ามารุกราน

8.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) ชุมประตู่โขง เป็นชุมประตู่ทางเดินเข้าสู่วัด เรียกตามภาษาเหนือว่าชุมประตู่โขง ประดับด้วยปูนปั้นรูปเทวดา นางฟ้า พญานาคและดอกไม้ ยอดชุมประตู่เป็นรูปพรหมสี่หน้า สีสันลวดลาย โดดเด่นสะดุดตา

(2) เจดีย์ เป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม ยอดมุมมีชุมจรนาทสี่ทิศ บนเรือนธาตุมีเจดีย์บริวารทั้งสี่ด้าน องค์ระฆังของเจดีย์ฉาบด้วยสีทอง ทางประตูข้างของกำแพงแก้วมีรูปปั้นสิงห์คู่ ทั้งสี่ด้าน

8.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดราชคฤห์ ชาวบ้านมักจะเรียกกันว่า วัดใหม่ เป็นวัดที่ตั้งอยู่กลางเมือง แต่มีบรรยากาศสงบร่มรื่น ความโดดเด่นของวัดอยู่ที่ชุมประตู่โขงอันงดงามที่ตั้งตระหง่านอยู่หน้าทางเข้าวัด ด้านหน้าประตูทางเข้าเป็นประตูโขงขนาดใหญ่ เป็นการก่ออิฐถือปูน มีรูปเทวดาปูนปั้น บนยอดมี

รูปพรหมสี่หน้า ภายในวัดมีพระอุโบสถ กว้างราวประมาณ 20 เมตร ยาวเกือบ 40 เมตร ภายในเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทราย ลงรักปิดทอง เป็นพระพุทธรูปที่มีความงดงามองค์หนึ่งในล้านนา ด้านหลังพระอุโบสถเป็นองค์พระเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมย่อมุม มีซุ้มจรนำทั้งสี่ทิศ บนเรือนธาตุมีเจดีย์บริวารทั้งสี่ด้าน องค์ระฆังของเจดีย์ฉาบด้วยสีทอง ทางประตูเข้าของกำแพงแก้ว มีรูปปั้นสิงห์คู่ทั้งสี่ด้าน ปัจจุบันองค์พระเจดีย์มีความทรุดโทรม ทางวัดจึงได้ทำการบูรณะใหม่ให้อยู่ในสภาพดี

9) วัดพระธาตุจอมศีล ตำบลบ้านถ้ำ อำเภอดอกคำใต้

9.1) ความเป็นมา

วัดพระธาตุจอมศีลตั้งอยู่เหนือชุมชนโบราณบ้านถ้ำ ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนขนาดใหญ่มาตั้งแต่โบราณ สืบเกิดได้จากสิ่งก่อสร้างและศาสนสถานวัดร้างอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งตั้งอยู่ในหมู่บ้านและเชิงเขาตามยอดเขารอบๆ พระธาตุจอมศีลจะมีกองอิฐกองอยู่ ซึ่งไม่สามารถสันนิษฐานได้ เพราะการขุดค้ำทำลายหลักฐานไปหมดแล้ว โดยเป็นวัดที่อยู่บนเนินเขาสูงท่ามกลางธรรมชาติ เป็นวัดที่แอบซุกตัวเก็บอยู่กับธรรมชาติ มีความร่มรื่นของแมกไม้ที่อุดมสมบูรณ์ สันนิษฐานว่าเป็นวัดเก่าสร้างมานับร้อยปี ภายในวัดมีองค์พระธาตุจอมศีล ซึ่งเป็นพระธาตุเก่าแก่ที่เชื่อกันว่าเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งนี้ จากการที่วัดเป็นโบราณสถานที่สำคัญ ในปี 2260 ได้มีพระสงฆ์เมืองพะเยาได้แต่งเป็นตำนานไว้ ต่อมาก็ได้ถูกทิ้งร้าง แต่ตอนหลังมาพบตำนานที่เมืองน่าน พระครูศรีวิราชชิริปัญญา เจ้าคณะแขวงพะเยาร่วมกับพระยาประเทศอุดรทิศ (ไชยวงศ์) ได้นำชาวบ้านมาบูรณะปี พ.ศ. 2440 นอกจากนี้ยังมีตำนานเล่าว่า การสร้างวัดพระธาตุจอมศีลบนเนินเขาแห่งนี้ เพราะมียักษ์ 2 ตน คอยดูแลรักษาและอยู่บริเวณภูเขานี้มาช้านาน เมื่ออดีตนั้นมียักษ์มาหาอาหารและได้พบพระพุทธรูป จากนั้นยักษ์คิดจะจับพระพุทธรูปเจ้ากินเป็นอาหาร และในทันใดนั้นก็ได้เข้าไปจับพระพุทธรูป พระพุทธรูปได้แสดงอิทธิฤทธิ์ โดยยักษ์ก็จะร้อนเป็นไฟทรนทราย จนยักษ์บอกว่าพอแล้วข้ายอมแล้ว พระพุทธรูปเจ้าบอกว่าเราหยุดแล้วแต่ท่านยังไม่หยุด พอยักษ์หยุดคิดที่จะกินพระพุทธรูปเจ้าความเจ็บปวดก็หายไป จากนั้นจึงยอมทุกอย่างที่พระพุทธรูปเจ้าได้สั่งสอนไว้และได้จำศีลอยู่ที่ภูเขานี้ และต่อมาชาวบ้านได้สร้างวัดขึ้นบนเขาแห่งนี้ชื่อว่า “วัดพระธาตุจอมศีล” และได้สร้างหอเจ้าพ่อล้านช้างไว้ที่สวนรุกขชาติที่ตำบลบ้านถ้ำใกล้วัดพระธาตุจอมศีล ทั้งนี้ แม้ว่าชาวบ้านจะเรียกว่าเป็นวัดอย่างไรก็ตาม แต่เมื่อไม่มีพระภิกษุสงฆ์องค์สามเณรอาศัยจำพรรษาอยู่ ประกอบกับขาดการดูแลเอาใจใส่จากคนรุ่นหลัง จึงทำให้วัดพระธาตุจอมศีลกลายเป็นวัดร้างตลอดมา เพราะอยู่ในที่สูงและภูเขาหินไม่มีใครบุกรุกเอาที่ไปทำประโยชน์มากนัก โดยได้รับการรับรองจากรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2536

9.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) หลวงพ่อพุกกะยาภรณ์มณีศรีปทุม ภายในวิหารวัดพระธาตุจอมศีล มีพระพุทธรูปที่เป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์ทรงเครื่องขัตติยราชกษัตริย์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องที่ใหญ่ที่สุดในโลก คือ “หลวงพ่อกะยาภรณ์มณีศรีปทุม” องค์พระทรงเครื่อง มีความสูง 7 เมตร หน้าตักกว้าง 5.50 เมตร สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2545 มีความงดงามอย่างยิ่ง ทั้งนี้ การสร้างพระทรงเครื่ององค์นี้ สืบเนื่องจากในอดีตเมืองพะเยาได้มีกษัตริย์สร้างพระทรงเครื่องไว้ที่วัดหลวงราช สันฐาน ต่อมาพระได้สูญหายไป และทางวัดได้สร้างพระจอมทรงเครื่องจำลองขึ้นมาใหม่แต่องค์เล็กกว่า เพื่อให้ชาวพะเยาได้กราบไหว้และเป็นสิริมงคลกับบ้านเมือง ต่อมาทางวัดพระธาตุจอมศีลได้สร้างพระทรงเครื่องขึ้นมาอีกองค์เป็นพระทรงเครื่องที่มีความสวยงามและใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมา

(2) พระพุทธรูป 108 องค์ ทางวัดได้ทำการก่อสร้างพระพุทธรูป จำนวน 108 องค์ บริเวณริมเขาภายในวัดพร้อมทั้งภาพจำลองนรกภูมิ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ในพื้นที่ และใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นถวายเป็นพระราชกุศลต่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

(3) เจดีย์วัดพระธาตุจอมศีล ลักษณะองค์พระเจดีย์ ฐานล่างสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตอนกลางเป็นแท่งทึบมุมย่อไม้สิบสองเหนือขึ้นไป ลดหลั่น 3 ชั้น รูปแบบแปดเหลี่ยม ต่อด้วยระฆัง บังลังก์ บัวกลุ่มหรือบัวฝาละมีปล้องไฉนปลียอดและฉัตร ตอนหลังมาตั้งแต่บัวกลุ่มลงมาได้เปลี่ยนแปลงไป จนปี 2540 ได้มีการบูรณะครั้งใหญ่ ได้เปลี่ยนด้วยยอดของเจดีย์ โดยถือตัวบัลลังก์ออกไป จึงทำให้ขาดศิลปะแบบล้านนาไปอย่างมากและได้หุ้มทองทั้งองค์

(4) พระธาตุจอมศีล เป็นพระธาตุเล็ก ๆ ที่มีผู้ก่อสร้างด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งประมาณกันว่าสูงแค่ 3 คอก ในอดีตของการสร้างปูชนียสถานของชาวไทยนิยมสร้างวัดหรือพระธาตุในสถานที่สูงและเด่นที่สุดในชุมชนนั้น ๆ ประกอบกับการให้ความนับถืออย่างสูงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามคติความเชื่อเรื่องราวอันเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้นมีความผูกพันกันแน่นแฟ้นกับชาวบ้านยิ่งขึ้น ในอดีตแม้ว่าคนไทยจะเป็นผู้นับถือศาสนาผี คือการบนบานสานกล่าวก็ตาม เช่น หอผี อันหมายถึงหอเจ้าพ่อลานช้าง ซึ่งต่อมาก็กลายเป็นตำนานที่เล่าขานกันไม่จกจบสิ้นของคนในท้องถิ่น ในการสร้างพระธาตุจอมศีลขึ้นครั้งแรกก็ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ซึ่งในคติพระพุทธศาสนาถือกันว่าผู้ที่ได้สร้างพระธาตุจะเป็นผู้ที่ทำบุญกุศลใหญ่หลวง

(5) สกายวอล์ควัดพระธาตุจอมศีล พระครูสุนทรวิจิตร เจ้าอาวาสวัดพระธาตุจอมศีล เจ้าคณะตำบลถ้ำ พร้อมด้วยชาวบ้าน ได้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดสร้างสกายวอล์ค หรือจุดชมวิวขึ้นบนเขาใกล้องค์พระธาตุจอมศีลภายในเขตบริเวณวัดพระธาตุจอมศีลขึ้น เพื่อให้เป็นจุดชมวิวทัศนียภาพ ซึ่งสามารถมองเห็นทิวทัศน์ครอบคลุมไปหลายอำเภอของจังหวัดพะเยาอย่างเห็นได้ชัดและสวยงาม ในรูปของการมองเห็นแบบพระจันทร์ครึ่งเสี้ยวหรือประมาณ 90 องศา โดยช่วงเช้า หาก

มีหมอกกลางจัดก็จะมีหมอกปกคลุมอย่างสวยงาม ส่วนการมองทิวทัศน์ชองกลางวัน ก็จะมีหมอกที่คั่นอาคารบ้านเรือนของแต่ละอำเภอ และกลางคืนก็เห็นแสงไฟอาคารบ้านเรือน และไฟเส้นทางของถนนที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติของขุนเขาและป่าไม้ล้อมรอบ

9.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

วัดพระธาตุจอมศีลแห่งนี้เหมาะแก่ผู้ที่แสวงหาความสงบ รักการปฏิบัติธรรมและท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เพราะมีความร่มรื่นของแมกไม้อยู่มาก บริเวณทางเข้าสู่วัดนั้นมีสวนรุกขชาติที่มี “น้ำออกสู” และแหล่งพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ของป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ รวมถึงองค์เจ้าพ่อล้านช้างที่เป็นสิ่งศักดิ์ที่ชาวตำบลบ้านถ้ำนับถือกันเป็นเวลานานมาก ไวรอให้มานมัสการและเยี่ยมชม นอกจากนี้ ยังมีจุดชมวิวและสกายวอล์ครอบ ๆ พระธาตุจอมศีล ซึ่งเป็นพระธาตุเก่าแก่อายุกว่า 1000 ปีและเชื่อกันว่าเป็นบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เพื่อให้พุทธศาสนิกชนตลอดจนนักท่องเที่ยวสามารถเดินนมัสการพระธาตุฯ กราบหลวงพ่อกะยาภรณ์มณีศรีปทุม พระพุทธรูปสิ่งหนึ่ง ทรงเครื่องศิลปะเชียงแสน ถือว่าเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่ที่สุดในโลก ประดิษฐานอยู่ใกล้ๆพระธาตุฯ และชมวิวิทิวทัศน์รอบๆ ได้อย่างสะดวก ในมุมที่สวยงาม ในขณะที่เดียวกันก็มีการสร้างลานกิจกรรมทางวัฒนธรรมขึ้น ใช้เป็นพื้นที่การแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาวชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้จุดชมวิวและสกายวอล์ค เกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้าน เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่งของชุมชนวัดพระธาตุจอมศีลและของอำเภอดอกคำใต้ เนื่องจากเมื่อไปถึงจุดชมวิวและสกายวอล์คแล้วสามารถมองเห็นวิวิทิวทัศน์ของ 5 อำเภอ คือ เมืองพะเยา แม่ใจ ภูพานยาว จุน และดอกคำใต้ ซึ่งจะไม่ว่าจะเป็นช่วงเช้า บ่ายและเย็นจวบจนค่ำก็จะมี ความสวยงามในแง่มุมของแสง เงา ต่างกันออกไป จึงเป็นจุดที่เหมาะสมสำหรับ การท่องเที่ยวสาย นักแสวงบุญ เพราะเป็นการเที่ยวที่ได้อิ่มตากับวิวิทิวทัศน์และอิ่มใจจากการได้นมัสการพระธาตุจอมศีลอีกด้วย

10) วัดศรีจอมเรือง ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา

10.1) ความเป็นมา

วัดศรีจอมเรือง ตั้งอยู่เลขที่ 14 ถนนซูเปอร์ไฮเวย์ หมู่ที่ 2 ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดศรีจอมเรืองหรือชาวบ้านเรียกว่า วัดจองคำ เป็นวัดของชุมชนไทยใหญ่ (เงี้ยว) ประวัติของวัดได้บันทึกไว้ เมื่อ พ.ศ. 2442 เมืองพะเยาได้เกิดการจลาจล เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองหัวเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 ชาวพะเยาได้พากันหนีไปอยู่เมืองลำปาง หลังจากนั้น ประมาณ พ.ศ. 2447 จึงพากันกลับมาบูรณะบ้านเมืองดั้งเดิม พวกไทยใหญ่ที่มาด้วยครั้งนั้นได้มาปฏิสังขรณ์วัดของตนเองคือวัดจองคำขึ้นมาใหม่ โดยมีจอมมูกรังจองสงคำ จองสงอ่อง จองกู ลุงลายคำ ลุงมา เป็นประธาน แล้วไปนิมนต์พระพม่ามาจากลำปาง

นับแต่นั้นมาจะมีพระสายพม่ามาหาภิกษุมาจำพรรษาอยู่ที่วัดจองคำตลอด ทำให้วัดนี้ได้กลายเป็นวัดไทยศิลปะพม่า และไทยใหญ่ ในท่ามกลางของชุมชนไทยใหญ่ที่มีวิถีชีวิตโดดเด่นเป็นของตนเอง วัดศรีจอมเรือง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2491 ปัจจุบันได้นิมนต์พระพม่ามาหาภิกษุมาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส คือ พระครูสุจิณธรรมสาร

10.2) แหล่งท่องเที่ยวและความสำคัญ

(1) พระอุโบสถ วิหารและพระอุโบสถเป็นหลังเดียวกันเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทยใหญ่ มีพระพุทธรูปศิลปะล้านนา ลงรักปิดทอง ภายในวิหารติดกระจกเล็กๆ ลวดลายสวยงาม ด้านหลังอุโบสถมีเจดีย์ศิลปะไทยใหญ่ มีซุ้มจระนำทั้งสี่ด้าน

(2) เจดีย์ชเวดากองจำลอง สำหรับมหาธาตุเจดีย์ชเวดากองจำลององค์นี้เริ่มก่อสร้างเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2557 แล้วเสร็จวันที่ 31 มกราคม 2562 รวมเวลาก่อสร้าง 4 ปี 9 เดือน เป็นการจำลององค์มหาธาตุชเวดากองจากเมียนมา ขนาด 24x24x36 เมตร ถูกจัดสร้างขึ้นและตั้งตระหง่านบนยอดเขาบริเวณวัดซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ก่อนเข้าสู่เขตพื้นที่ชุมชนเมืองพะเยา และเป็นองค์เจดีย์ที่มีความสวยงามเหลืออร่ามขนาดใหญ่ ที่มีศิลปะพม่าหรือไทใหญ่ที่จำลองมาจากประเทศพม่า สร้างขึ้นใช้เป็นจุดศูนย์รวมใจของชาวชุมชนวัดศรีจอมเรืองและชาวเมียนมาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพะเยา

(3) พระพุทธรูปศิลปะล้านนา ภายในอาคารฐานพระเจดีย์ชเวดากองดังกล่าว ยังเป็นที่ประดิษฐานองค์พระศิลปะล้านนาและพระอริยสงฆ์ชื่อดังของล้านนาและประเทศไทยจำนวนมาก รวมทั้งเทพทันใจหรือเทพมหานทีโปตะถ่องโปะโปะจือ ที่เป็นที่เคารพสักการะของชาวเมียนมาไว้ให้ได้เข้าทำการสักการะได้ตลอดทั้งวัน ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ที่มีความสวยงาม และเหมาะสำหรับเข้าสักการะบูชา หากไม่สามารถเดินทางเที่ยวชมได้ที่ประเทศเมียนมา

10.3) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

พะเยาเป็นเมืองที่มีความเป็นมายาวนานทางด้านประวัติศาสตร์ แต่ถูกลดฐานนะของเมืองลงในหน้าประวัติศาสตร์ ในช่วงหนึ่งของเมืองพะเยามีการอพยพเคลื่อนย้ายชุมชนไทใหญ่มาจากดินแดนตอนเหนือของไทยในปัจจุบัน เมื่อเกิดการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนต่างๆ สิ่งที่เกิดขึ้นคือการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน สิ่งที่ติดตามมานั้นก็คือการสร้างงานพุทธศิลป์ที่ผสมผสานงานศิลปะของไทยใหญ่กับพุทธศิลป์ของล้านนาเข้าด้วยกันดังปรากฏหลักฐานไว้ในเมืองพะเยา ทำให้วัดศรีจอมเรืองกลายเป็นวัดที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่ ตั้งอยู่บนจอมเขาสูง ชาวบ้านมักเรียกกันว่า “วัดจองคำ” มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ได้แก่ ประตูโขงของวัดเป็นศิลปะไทยใหญ่ และเมื่อเข้าไปภายในวัดมีศาลาการเปรียญหนึ่งหลังและมีอนุสาวรีย์เจ้าแม่กวนอิมเป็นที่บูชา ที่สำคัญคือวิหารและพระอุโบสถเป็นหลังเดียวกัน มีพระพุทธรูปศิลปะล้านนา ลงรักปิดทอง ภายในวิหารติดกระจกเล็กๆ ลวดลายสวยงาม ด้านหลังอุโบสถ ก็จะเป็นเจดีย์ศิลปะไทยใหญ่ มีซุ้มจระนำทั้งสี่ด้านฐาน กว้างยาวราว

สัก 20 เมตร นอกจากนี้ วัดยังมีประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ได้แก่ ทุก ๆ วันที่ 16 เมษายน ของทุกปี ที่ชาวเหนือเรียกว่า “ วันปากปี “ ที่วัดศรีจอมเรือง จะมีพิธีกรรมที่เรียกว่าพิธีกำพะหว่า หรือสืบชะตาหลวงแบบเมียนมาร์ ซึ่งแตกต่างจากการสืบชะตาหลวงของคนล้านนาโดยทั่วไป เพราะ พิธีกำพะหว่า นอกจากจะสืบชะตาบุคคลแล้ว ยังมีการสืบชะตา รถยนต์ และเสื้อผ้า เพื่อเสริมสิริมงคล ให้กับบุคคลหรือวัตถุเหล่านั้นอีกด้วย พิธีกำพะหว่าในจังหวัดพะเยา เริ่มขึ้นครั้งแรกในสมัยของพระ ครูสุจินธรรมสาร (ครูบาจिनนะ สุจินโณ) เมื่อ พ.ศ. 2513 ซึ่งในสมัยนั้นถือเป็นพิธีกรรมที่แปลกใหม่ สำหรับคนในเมืองพะเยาและคนในชุมชนวัดศรีจอมเรือง ซึ่งเป็นชุมชนของชาวไทยใหญ่มาดั้งแต่อดีต ต่อมามีการกลมกลืนทางวัฒนธรรมทั้งไทยใหญ่ เมียนมาร์และล้านนา จึงยึดถือปฏิบัติกันต่อ ๆ มา เกือบ 50 ปี จนถึงทุกวันนี้

สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน

จากการสำรวจข้อมูลและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศสำหรับการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรอง ดังนี้

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
1	วัดร่องขุน 60 หมู่ที่ 1 ถนนพหลโยธิน ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย www.วัดร่องขุน. com	1) อุโบสถสีขาว 2) หอพระธาตุ 3) หอพระพุทธรูป 4) หอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ภาพเขียน 5) ห้องแสดงภาพและจำหน่ายภาพ 6) ห้องสุขาทองคำ 7) บ้านบุญขาว 9) หอบรรยายธรรม (10) หอวิปัสสนา (11) ซุ้มทางเข้าเขตพุทธาวาส	เป็นวัดที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นผ่านสีขาว และการใช้เศษแก้วในปูนปลาสเตอร์เป็นประกายรับแสงแดดลักษณะเด่นของวัดร่องขุนอยู่ที่พระอุโบสถสีขาว ประดับด้วยกระจกแวววาว และลวดลายต่างๆ ที่ด้านหน้าพระอุโบสถจะมีสะพานที่สื่อถึงการเดินข้ามวิญญูสงสารมุ่งสู่พุทธภูมิ และก่อนขึ้นสะพานจะมีครึ่งวงกลมเล็กซึ่งหมายถึงโลกมนุษย์ มีงานศิลปะเป็นรูปมือโผล่มาจากพื้นดิน
2	วัดร่องเสือเต้น 306 หมู่ที่ 2 ถนนแม่กก ตำบลริมกก อำเภอเมืองเชียงราย เชียงราย Facebook : วัดร่องเสือเต้น	1) วิหารวัดร่องเสือเต้น 2) พระพุทธรูปขมกลบตีรีโลกนาถ 3) พระธาตุเกศแก้วจุฬามณี 4) พญานาค 5) ประติมากรรมพุทธศิลป์ 6) พระพุทธรูปสีขาวองค์ใหญ่	ความโดดเด่นของวัดอยู่ที่ศิลปะของ ตัววิหารที่สวยงามและมีเอกลักษณ์ น่าจดจำ มีลักษณะเป็นศิลปะแนวประยุกต์ โดยใช้โทนสีน้ำเงินและสีฟ้าเป็นหลัก ส่วนด้านหลังวิหารมีพระพุทธรูปสีขาวองค์ใหญ่ เป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติสูงเทียบเท่ากับวิหารตัดกับสีน้ำเงินฟ้าสลับทองรอบนอกวิหารมีประติมากรรมพุทธศิลป์ร่วมสมัยจัดวางตามจุดต่างๆอย่างสวยงามลงตัว

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
3	วัดพระธาตุดอยตุง 399 ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โทร : 080-716-5071 Facebook : วัดพระธาตุดอยตุง	1) พระธาตุดอยตุง 2) พระอุโบสถของวัด 3) บันไดนาค 4) พระประธานภายในวัด 5) จุดชมวิวของวัด	อัตลักษณ์อยู่ที่พระธาตุดอยตุง ซึ่งเป็นปูชนียสถานที่สำคัญคู่มือง เชียงราย โดยมีลักษณะเป็นเจดีย์สี่ทอง อร่าม 2 องค์คู่กันซึ่งประดิษฐานอยู่ใน วัด ตั้งอยู่บริเวณที่เรียกว่าหน้าอกของ ดอยนางนอน อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 2,000 เมตร ทำให้เมื่อขึ้นไปยืนบนจุด นั้นสามารถมองเห็นวิวเมืองเชียงรายได้ เต็มตา นับเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ แห่งหนึ่งในภาคเหนือ
4	วัดพระธาตุดอย จอมทอง ตำบลเวียง อำเภอ เมืองเชียงราย จังหวัด เชียงราย โทร : 053-716-605 Facebook :	1) พระเจดีย์ประธาน 2) พระวิหารร่วมสมัย 3) เสาศระดือเมือง 108 หลัก 4) องค์พระธาตุดอยจอมทอง	วัดพระธาตุดอยทองเป็นหนึ่งในพระ ธาตุ 9 จอมของเชียงราย ภายในวัดมี พระธาตุดอยจอมทองมีลักษณะเป็น เจดีย์ล้านนาพุกามสวยงาม ซึ่งเป็น องค์พระเจดีย์ประธานของวัด ภายใน ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ เป็นที่ เคารพสักการะ เอกลักษณ์ที่โดดเด่น ประการหนึ่งคือ วัดมีประเพณีการสรง น้ำพระธาตุในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ประชาชนนิยมมาชมวิวน้ำแม่กก และ สักการะเสาศระดือเมือง นอกจากนี้ บริเวณเชิงบันไดลงทางด้านทิศ ตะวันตกของวัดมีศาลเจ้าจิ้น ซึ่งเป็น สถานที่ที่พี่น้องชาวไทยจีนนิยมมา ประกอบพิธีกรรมสำคัญเป็นประจำ

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
5	วัดพระธาตุผาเงา 391 หมู่ 5 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โทร : 053-777-151 Facebook : วัดพระธาตุผาเงา	1) หลวงพ่อผาเงา 2) วิหารหลวงพ่อผาเงา 3) พระธาตุผาเงา 4) อุโบสถวัดพระธาตุผาเงา 5) พระธาตุจอมจัน 6) พระธาตุเจ็ดยอด 7) หอพระไตรปิฎกนานาชาติ 8) พิพิธภัณฑ์ผ้าทอเชียงแสน 9) ซุ้มประตูเข้าวัด	เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่คู่กับเชียงแสนมาอย่างยาวนาน มีประวัติเล่าขานความศักดิ์สิทธิ์ที่ใครแวะเวียนมาผ่านที่อำเภอเชียงแสน ต้องแวะเข้ามากราบไหว้สักการะขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคลให้กับชีวิต อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดคือพระธาตุผาเงามีลักษณะเป็นพระธาตุขนาดเล็กทรง 8 เหลี่ยม เป็นการออกแบบจากศิลปะล้านนา สร้างขึ้นวางบนก้อนหินขนาดใหญ่มาก ซึ่งมีก้อนหินใหญ่อีกก้อนนอนลาดอยู่ดูเหมือนกับเป็นเงาของพระธาตุ
6	วัดห้วยปลากั้ง 553 หมู่ 3 ตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โทร : 086-620-0647 Facebook : วัดห้วยปลากั้ง	1) พบโชคธรรมเจดีย์ 2) องค์พระแม่กวนอิมสีขาว 3) พระโพธิสัตว์กวนอิมพันกร 4) สมเด็จพระพุฒาจารย์โต 5) พระศรีอริยเมตไตรย 6) พระอุโบสถสีขาว 7) พระพุทธโสธรจำลอง	ตั้งอยู่บนเขาและมีเนินเขารายรอบสามารถเห็นวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม มีสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นอย่างมหาเจดีย์ 9 ชั้น เป็นเจดีย์ที่มีแปลกตาไม่เหมือนกับเจดีย์ในที่อื่น ๆ มีหลังคาสีแดง มีพระธาตุจำลองประจำปีนักษัตรให้สักการบูชา บริเวณบันไดทางขึ้นมีมังกรคู่ตั้งตระหง่านเด่นเป็นสง่ารอบเจดีย์ และบนหลังคามีรูปมังกรประดับส่วนภายในมีเจ้าแม่กวนอิมจำลองแกะสลักด้วยไม้ และในแต่ละชั้นจะมีพระพุทธรูปประจำ และมีองค์พระแม่กวนอิมสีขาว เป็นองค์เจ้าแม่กวนอิมขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
7	วัดพระแก้ว 19 หมู่ 1 ถ. ไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย โทร : 053-718-534 www.watphrakaew- chiangrai.com	1) พระอุโบสถสถาปัตยกรรม ล้านนา 2) พระเจดีย์โบราณ 3) หอพระแก้วหยก 4) พิพิธภัณฑสถานโฮงหลวงแสงแก้ว 5) พระเจ้าล้านทอง 6) พระพุทธศรีเชียงราย 7) พระเจ้าทันใจ 8) พระอุทอง 9) พระเชียงแสน 10) พระสุโขทัย 11) พระบัวเข็ม 12) สัตตภัณฑ์	เป็นจุดที่ค้นพบพระแก้วมรกต และ เป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตเป็น เวลา 45 ปี ก่อนที่จะอัญเชิญไปยัง เชียงใหม่ เอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือ พระอุโบสถ มีความงดงามมาก ซึ่ง เป็นที่ประดิษฐานของพระประธาน เรียกกันว่า "พระเจ้าล้านทอง" รวมทั้ง โฮงหลวงแสงแก้วซึ่ง เป็น พิพิธภัณฑสถานที่มีความทันสมัยและ สวยงามมาก ตัวอาคารเป็นทรง ล้านนาประยุกต์ ภายในเป็น พิพิธภัณฑสถานมีอยู่ด้วยกันสองชั้นจัด แสดงพระพุทธรูปสำคัญต่าง ๆ
8	วัดมิ่งเมือง 196 ถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย โทร : 053-716-960 Facebook : วัดมิ่งเมือง	1) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง 2) พระวิหารไม้ลายคำ 3) หลวงพ่อด้าล้านนา 4) บ่อน้ำช้างมูบ 5) เจดีย์พระธาตุมิ่งเมือง 6) พระบรมสารีริกธาตุ	เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่มือง อยู่ใน กลางเมือง มี "พระธาตุมิ่งเมือง" เป็นปูชนียสถานสำคัญ รวมทั้งมี โบราณสถานและโบราณวัตถุปรากฏ อยู่หลายอย่าง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็น ศิลปะผสม ระหว่างพม่าและล้านนา มีปูชนียวัตถุสำคัญคือ พระบรม สารีริกธาตุ ประดิษฐาน ณ พระเจดีย์โบราณ อยู่ติดสถานที่ สำคัญทางโบราณคดีของจังหวัด เป็นประตูเมืองเก่าของเมืองเชียงราย คือ ประตูไก่อดำ หรือประตูขัวดำ หรือประตูเจ้าพ่อสันป่าแดง

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
9	วัดพระสิงห์ ถนนท่าหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย โทร: 053-711-735 Facebook : วัดพระสิงห์	1) พระพุทธปฏิมาศิลปะ ล้านนา 2) พระอุโบสถวัดพระสิงห์ 3) บานประตูหลวง 4) พระเจดีย์พุทธศิลป์ 5) พระพุทธบาทจำลอง 6) หอระฆังทองเหลือง 7) ต้นพระศรีมหาโพธิ์จาก พุทธคยา 8) ต้นสาละลังกา	สิ่งสำคัญที่เป็นอัตลักษณ์และ เอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือ เจดีย์รอยพระ พุทธบาท พระวิหารแก้ว พระอุโบสถที่ สร้างอย่างงดงามตามแบบศิลปะ ล้านนาเชียงแสน โครงสร้างเดิมเป็นไม้ เนื้อแข็ง บานประตูหลวงที่แกะสลัก ด้วยไม้อย่างประณีตอลังการ หอระฆัง สถาปัตยกรรมแบบล้านนาประยุกต์ มี ระฆังทรงใบระกา หล่อด้วยทองเหลือง ทั้งแท่ง ซึ่งหาได้ยากมากในปัจจุบัน ส่วนด้านล่างของหอระฆังเป็นหอกลอง
10	วัดพระธาตุแสงแก้ว โพธิญาณ 191 หมู่ 11 บ้านป่าดิ่ง ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โทร : 085-614-3764 Facebook : วัดพระธาตุแสงแก้ว	1) พระพุทธเจ้า 4 พระองค์ 2) พระอุปัชฌายกบาตร 3) วิหารหลวงลายคำ 4) เทพทันใจ หรือนัตโบโบยี 5) แม่นางกวักอ้วน 6) แม่กระซิบ 7) เทพนพเคราะห์ 9 องค์ 8) ครุบาชัยยะวงศาพัฒนา 9) รูปหล่อโลหะครุบาศรีวิชัย	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ได้แก่ สถาปัตยกรรมสุคติธรรมในวัด โดยมีครูบาอริยชาติ เป็นผู้ออกแบบ และสร้างวัดแห่งนี้ขึ้น จึงทำให้วัดมี ความสวยงาม ที่สะท้อนความเชื่อ และวัฒนธรรมของชาวพุทธในดินแดน ล้านนาที่แฝงความหมายในเชิงธรรมะ และแฝงหลักพุทธธรรมอันลึกซึ้งอยู่ใน ทุกองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้น ซึ่งสถาปัตยกรรมที่ว่า นี้มีด้วยกัน 10 จุดด้วยกันที่ได้รับความ สนใจ และถูกแบ่งเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ชั้นล่าง (โลกมนุษย์) ชั้นกลาง (ชั้นสวรรค์) และชั้นบน (นิพพาน)

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำพูน

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
1	<p>วัดมหาวัน</p> <p>2 หมู่ 3</p> <p>ถนนจามเทวี</p> <p>ตำบลในเมือง</p> <p>อำเภอเมืองลำพูน</p> <p>จังหวัดลำพูน</p> <p>โทร : 053-535-633</p> <p>Facebook :</p> <p>วัดมหาวัน</p>	<p>1) เจดีย์วัดมหาวัน</p> <p>2) พระรอดหลวง</p> <p>3) พระประธานศิลปะล้านนา</p> <p>4) พระพิมพ์หริภุญไชย</p>	<p>วัดมหาวันเป็นวัดเก่าแก่ที่มีอายุยาวนานถึง 1,300 ปี ที่นี่เป็นที่ประดิษฐานเจดีย์วัดมหาวัน ซึ่งบรรจุพระรอดลำพูน หนึ่งใน 5 พระเครื่องชุดเบญจภาคีที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด เชื่อกันว่าพระรอด องค์นี้มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก สามารถขจัดปัดเป่าสิ่งไม่ดี และคุ้มครองผู้ที่ไปกราบไหว้บูชาให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายและความวิบัติต่าง ๆ มีเสน่ห์เมตตา มหานิยม รวมถึงให้โชคให้ลาภอีกด้วย</p>
2	<p>วัดพระพุทธรบาท</p> <p>พระธาตุอินทร์แขวน</p> <p>หมู่ที่ 7 ตำบลป่าสัก</p> <p>อำเภอเมืองลำพูน</p> <p>จังหวัดลำพูน</p> <p>โทร : 090-954-2424</p> <p>Facebook :</p> <p>วัดพระพุทธรบาท</p> <p>พระธาตุอินทร์แขวน</p>	<p>1) เจดีย์พระธาตุอินทร์แขวน</p> <p>2) รูปปั้นและศาลาครุบา</p> <p>3) รอยพระพุทธรบาท</p>	<p>วัดพระพุทธรบาทพระธาตุอินทร์แขวนแห่งนี้ว่าเป็น Unseen ที่หนึ่งของไทย วัดนี้ตั้งอยู่บนดอยไม่สูงนัก ชาวบ้านรู้จักกันในชื่อดอยถ้ำหิน มีก้อนหินประหลาดสองก้อนตั้งพิงกันอย่างหมิ่นเหม่อยู่ริมผา แค่เพียงแรงผลักหรือลมกระโชก ก็น่าจะทำให้หินนั้นร่วงลงเบื้องล่างได้ง่าย ๆ แต่จนแล้วจนรอดหินสองก้อนนั้นก็ไม่เคยขยับเขยื้อนไปไหน ความท้าทายอยู่ที่หนทางขึ้นสู่องค์พระธาตุ จากปากทางต้องเดินขึ้นบันไดศิลาแลงไปอีกราว 500 เมตร สองข้างทางคือป่าโปร่งที่หน้าฝนคงเขียวรื่นตา ด้านบนท้องฟ้าสีส้มอมชมพูเป็นฉากหลังที่ส่งให้ก้อนหินริมผา ซึ่งประดิษฐานองค์พระธาตุดูทรงพลังและงดงามในความสงัด</p>

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำพูน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
3	วัดพระธาตุทริภุญชัย วรมหาวิหาร ถนนรอบเมืองใน ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โทร : 053-563-612 Facebook : วัดพระธาตุทริภุญชัย วรมหาวิหาร	1) พระบรมธาตุทริภุญชัย 2) ชุมประตูลิงหีใหญ่คู่ 3) วิหารหลวง 4) สุวรรณเจดีย์หรือ ปทุมวดีเจดีย์ 5) หอระฆัง 6) ราชสีห์ 7) วิหารพระพุทธร 8) วิหารพระเจ้าทันใจ 9) หอธรรมหลวง 10) มณฑปพระอัฐารส 11) พิพิธภัณฑ 12) พระพุทธรไสยาสน์ บรมธาตุอุปันนัท 13) พระมหามุนีศรีทริภุญชัย	วัดพระบรมธาตุทริภุญชัย เป็นพระ อารามหลวงสำคัญชั้นเอกของเมือง ลำพูน มีวิหารหลวงและพระบรมธาตุ ทริภุญชัย ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงระฆังคว่ำ เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของวัด รวมทั้ง สุวรรณเจดีย์ หอระฆังและชุมประตูลิงให้ ได้ชมความงดงาม โดยในทุก ๆ วันเพ็ญ เดือน 6 จะมีการจัดงานนมัสการและ สงฆ์น้ำพระบรมธาตุทุกปี นอกจากงาน นี้ก็ยังมียี่งงานที่ยิ่งใหญ่่อลังการ คือ งานโคมแสนดวงที่จะประดับโคมไฟ สวยงามมาก ๆ พื้นที่ภายในวัดจะเต็ม ไปด้วยโคมล้านนาหลากหลายสีสัน
4	วัดจามเทวี ถนนจามเทวี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โทร : 098-5140-509 Facebook : วัดจามเทวี	1) พระเจดีย์สุวรรณจังโกฏิ 2) เจดีย์แปดเหลี่ยม 3) วิหารวัดกู่กุด 4) รัตนเจดีย์	เป็นวัดเก่าแก่ที่สำคัญมาตั้งแต่สมัย ล้านนา เป็นที่ประดิษฐานอัฐิของพระ นางจามเทวี เอกลักษณ์ของวัดจะอยู่ที่ เจดีย์ทรงปราสาท ซึ่งมีลักษณะแปลก แตกต่างไปจากเจดีย์ทรงปราสาทใน ศิลปะล้านนาและศิลปะขอม คือนับ จากส่วนฐานทรงสี่เหลี่ยมมาเป็นเรือน ธาตุทรงสี่เหลี่ยมเช่นกัน ตั้งซ้อนกันลด ขนาดเป็นลำดับขึ้นไป 5 ชั้น แต่ละชั้น มีเจดีย์ประดับทิศทั้งสี่ และด้านทั้งสี่ ของแต่ละชั้น มีพระพุทธรูป ประดิษฐานอยู่ในซุ้มจรณะนำและยอด แหลมที่หักหายคงเป็นกรวยเหลี่ยม

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำพูน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
5	วัดสันป่ายางหลวง 113 หมู่ 6 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โทร : 053-563-777 Facebook : วัดสันป่ายางหลวง	1) พระวิหารพระเขี้ยวโขง 2) พระพุทธอัญญรัตน์มหานทีศรีทริภุชชัย 3) พระวิหารพุทธอัญญรัตน์มหานทีศรีทริภุชชัย 4) พระพุทธเมตไตรจำลอง 5) พระพุทธรูปหินหยกขาวปางปรินิพพาน 6) มณฑปพระเขี้ยวแก้ว 7) พระเครื่องสกุลทริภุชชัย 8) พระหยกเขี้ยว	วัดมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น โดยมีสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ศิลปะทางล้านนามากมาย สอดแทรกคติความเชื่อทางศาสนาลงไปในอาคารก่อสร้างภายในวัดยังมีการแกะสลักลวดลายปูนปั้นไว้อย่างวิจิตรงดงาม โดยเฉพาะวิหารพระโขงเขี้ยว มีการแกะสลักลวดลายปูนปั้นที่สร้างไว้ในพระวิหารอย่างละเอียดและวิจิตรสวยงามยิ่งแม้กระทั่งมุมหน้าจั่วเชิงเพดานหลังคาด้านหน้า ด้านข้าง และด้านหลัง รวมทั้งเสาพระวิหารก็จะมีลายแกะสลักลงรักปิดทองไว้
6	วัดพระพุทธบาท ห้วยต้ม 499 หมู่ 8 ตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน โทร : 093-224-0790 Facebook :	1) พระมหาธาตุเจดีย์ศรีเวียง 2) ใจบ้านหรือสะดือเมือง 3) วิหารพระเมืองแก้ว 4) จิตรกรรมฝาผนัง 5) โลงแก้ว 6) พระเจ้าแก้วตื้อ 7) วิหารรอยพระพุทธบาทห้วยต้ม 8) แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชน	เป็นวัดที่มีความสวยงามทางด้านศิลปกรรมแบบผสมระหว่างล้านนากับพม่า โดยเฉพาะพระธาตุเจดีย์ทรงแหลมเรียวยาวล้อมด้วยเจดีย์ขนาดเล็กอีก 16 องค์ ภายในศาลารอบจะมีรูปปั้นของเกจิอาจารย์ชื่อดังของประเทศกว่า 30 องค์ และภายในศาลาหลังใหญ่ยังเป็นที่ตั้งศพของครูบาชัยยะวงศาพัฒนาบรรพบุรุษในโลงแก้วให้ศรัทธาประชาชนได้กราบไหว้นอกจากนั้นในบริเวณด้านเหนือของวัดเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปพระเจ้าแก้วตื้อจำลองซึ่งประดิษฐานอยู่ในพระมณฑป

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำพูน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
7	วัดพระยืน บ้านพระยืน หมู่ 1 ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โทร : 097-919-2514 Facebook : วัดพระยืน	1) เจดีย์วัดพระยืน 2) หลักศิลาจารึกวัดพระยืน 3) ศาลาบาตร 4) พระวิหาร 5) อุโบสถ 6) พิพิธภัณฑ์ 7) พระศักยมุนีศรีสุমনะ	เจดีย์วัดพระยืนมีอัตลักษณ์แตกต่างจากเจดีย์ทั่ว ๆ ไป โดยเป็นศิลปกรรมพม่า สร้างยกพื้นลดหลั่นกันเป็นชั้น มีบันไดเดินขึ้นสู่ลานประทักษิณชั้นบนที่ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว และมีเจดีย์บริวารองค์เล็กอยู่ทั้ง 4 มุม ส่วนเรือนธาตุเป็นองค์ 4 เหลี่ยม มีซุ้มจระนำทั้ง 4 ด้าน ภายในประดิษฐานองค์พระพุทธรูปยืนสีทอง เหนือขึ้นไปเป็นมัลลยเถา 4 เหลี่ยม ซ้อน 3 ชั้น ยอดเป็นฉัตรสีทองอร่าม หน้าเจดีย์มีพระพุทธรูปหันหน้าเข้าหาองค์เจดีย์ภายในวิหารมีพระประธานสมัยทวารวดี และด้านล่างของแท่นมีพระพุทธรูปยืนอยู่ 1 องค์
8	วัดพระพุทธรูปตากผ้า 279 หมู่ 6 ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โทร : 053-005-200 Facebook : วัดพระพุทธรูปตากผ้า	1) รอยพระพุทธรูป 2) ถ้ำพระฤๅษี 3) พระวิหารประจำวัด 4) ศาลาพระสังกัจจายน์ 5) ผ้ามงคลปลูกต้นไม้ 6) ซุ้มมงคล 7) ศาลาพระเจ้าทันใจ 8) พระวิหารจตุรมุข	เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดเป็นรอยพระพุทธรูปใหญ่สองรอยประทับไว้บนแผ่นหินประดิษฐานภายในวิหารจตุรมุขหลังสวย ตัววิหารเป็นศิลปกรรมงดงามด้วยคุณลักษณะแบบผสมผสานสวยงามลงตัว มีซุ้มประตูทั้งสี่ทิศปิดทองประดับกระจกหลากสีสวยงามวิจิตร ภายในกลางวิหารเป็นเจดีย์องค์เล็กที่ครอบรอยพระพุทธรูปไว้อีกชั้นหนึ่ง ทำเป็นรั้วระเบียงล้อมรอบ ซึ่งเป็นเจดีย์ที่สร้างครอบไว้ในครั้งแรกต่อมาจึงมีการสร้างวิหารหลังใหญ่ครอบอีกชั้น

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำพูน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
9	วัดพระพุทธรบาท ผาหนาม บ้านผาหนาม ตำบลป่าไผ่ อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน โทร : 086-115-8381 Facebook : วัดพระพุทธรบาท ผาหนาม	1) รูปปั้นครุบาอภิชัย 2) พระเจดีย์ทองเจดีย์เงิน 3) รูปพระแม่ธรณีบีบมวยผม 4) รูปปั้นพญานาค และสิงโต 5) รางทิพย์ครุบาเจ้าอภิชัย 6) จุดชมวิวะทะเลหมอก 7) รอยพระพุทธรบาท	รูปปั้นในทำยีนขนาดใหญ่ของครุบา อภิชัยชาวปี นักท่องเที่ยวสามารถเดิน เที่ยวกันได้ทั้งในส่วนด้านล่างของวัดมี ศาลาที่เก็บสรีระสังขารของครุบา อภิชัยชาวปี หรือจะเดินขึ้นไปบนยอด เขาด้านบน ซึ่งเป็นจุดชมวิวะจะได้เห็น กับทะเลหมอกแบบ 360 องศา มีองค์ พระธาตุสององค์ที่มีสีขาวและสีทอง อย่างละองค์ตั้งอยู่บนยอดดอย นอกจากนี้บริเวณวัดพระพุทธรบาทผา หนาม ยังมีวิหารและสิ่งก่อสร้างที่ สวยงามภายในวัดสร้างด้วยศิลปะ แบบล้านนาโบราณ
10	วัดหนองเงือก หมู่ 5 ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โทร : 053-521-961 Facebook : วัดหนองเงือก	1) พระพุทธรูปปางนาคปก 2) ประตูดวง 3) ศาลาแปดทรงไทย 4) คະตັກ (หอพระไตรปิฎก) 5) พระอุโบสถ 6) พิพิธภัณฑ์ไทยอง 7) จิตรกรรมฝาผนังโบราณ 8) ชุมชนวัฒนธรรมไทยอง	วัดสร้างขึ้นตามแบบศิลปกรรมพื้น บ้านเมืองเหนือสมัยเก่า ที่ชุมประตูดวง หน้าวัดสร้างขึ้นตามแบบศิลปะล้านนา เป็นชุมประตูดวงประดับด้วยลวดลาย วิจิตรพิสดาร พระวิหารของวัดเป็น อาคารทรงไทยล้านนา บานประตูมี ลวดลายแกะสลักไม้ที่สวยงาม ภายใน วิหารจะมีเสาไม้สักทั้งต้นขนาดหนึ่ง คนโอบสูง 12 ศอก ด้านหลังของ วิหารวัดเป็นเจดีย์ที่บรรจุพระแก้ว มรกตและพระบรมสารีริกธาตุ

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำปาง

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
1	วัดพระแก้วดอนเต้า สุชาดาราม ถนนพระแก้ว ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โทร : 054-218-154 Facebook : วัดพระแก้วดอนเต้า สุชาดาราม	1) พระบรมธาตุดอนเต้า 2) อุโบสถวัดสุชาดาราม 3) เจดีย์ทรงลังกาสุโขทัยผสม ล้านนา 4) ปราสาทพม่า 5) มณฑป หรือพญาธาตุ 6) พระประธานประจำวิหาร 7) วิหารพระเจ้าทองทิพย์ 8) วิหารหลวง	วัดมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นโดยเป็นวัด ขนาดใหญ่มีผังวัดเป็นรูปสี่เหลี่ยม พระวิหารหันหน้าไปทางทิศ ตะวันออก มีพระเจดีย์ใหญ่อยู่หลัง วิหาร มณฑปปราสาทพม่าอยู่ทางทิศ ใต้ขององค์เจดีย์ เป็นมณฑปหลังคา ยอดศิลปะพม่า ประดับลวดลายไม้ และแผ่นแกะสลักฝีมือละเอียดมาก ภายในมณฑปเป็นที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปปูนปั้นปิดทอง ประดับ กระจกสีวิจิตรพิสดาร วิหารพระเจ้า ทองทิพย์สร้างโดย พระนางจามเทวี อายุกว่า 1,000 ปี ประดิษฐานพระ เจ้าทองทิพย์ศิลปะสมัยเชียงแสน
2	วัดพระพุทธรูปผาแดง 137 หมู่ 7 บ้านทุ่งทอง ตำบลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง โทร : 053-276-140 Facebook : วัดพระพุทธรูปผาแดง	1) อุโบสถศิลปกรรมล้านนา 2) พระเจดีย์ 3) พระนิรันตราย 4) ภูเขาหมอกหรือดอยจิมอก 5) รอยพระพุทธรูป 6) องค์พระธาตุสี่ทอง 7) เจดีย์สีขาว 5 องค์	สิ่งที่โดดเด่นของวัดนี้จนทำให้มี ชื่อเสียงโด่งดัง คือ ภาพอันงดงาม ของเจดีย์เล็ก ๆ สีขาวสร้างขึ้นบน ภูเขาสูงเสียดฟ้า ล้อมรอบไปด้วย ทิว เขาสูง องค์เจดีย์น้อยใหญ่เรียงตัว กระจายอยู่บนยอดหินตามแนว สันเขาหินปูนฝั่งด้านตะวันตกของ อำเภอแจ้ห่ม สามารถมองเห็น ทัศนียภาพของอำเภอแจ้ห่มได้อย่าง กว้างไกล เมื่อเดินขึ้นไปด้านบน ภูเขาบริเวณวัดจะแบ่งออกเป็นสอง ฝั่ง จากจุดชมวิวในมุมนี้จะเห็นเจดีย์ น้อยใหญ่ที่เรียงตัวกระจายไปตาม แนวสันเขาหินปูนด้านทิศเหนือ

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำปาง (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
3	วัดพระธาตุลำปางหลวง 271 บ้านลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โทร : 054-281-359 Facebook : วัดพระธาตุลำปางหลวง	1) ชุมประตู่โขงและบันไดนาค 2) พระวิหารหลวง 3) พระธาตุลำปางหลวง 4) วิหารน้ำแต้ม 5) หอพระพุทธ 6) วิหารพระพุทธรูป 7) กุฏิพระเจ้าล้านทอง 8) พิพิธภัณฑวัด 9) กุฏิพระแก้ว 10) จิตรกรรมฝาผนัง	วัดพระธาตุลำปางหลวงมีความงดงามอลังการของสถาปัตยกรรมล้านนา ตั้งแต่พระเจดีย์ พระวิหาร ชุมประตู่โขง จนถึงชุมพระเจ้าล้านนา ซึ่งเป็นพระประธานในวิหารหลวง ล้วนแล้วแต่สะท้อนถึงความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาและศิลปกรรมในล้านนาสมัยนั้นเป็นอย่างดี วัดแห่งนี้มิได้มีความสำคัญสำหรับชาวนครลำปางเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชาวไทยและต่างประเทศ เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านชาวเมืองทั้งใกล้และไกลต่างพากันมาราบไหว้บูชาอยู่เนืองนิตย์
4	วัดพระธาตุเสด็จ 638 หมู่ 5 บ้านเสด็จ ตำบลเสด็จ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โทร : 061-339-5089 Facebook : วัดพระธาตุเสด็จ	1) พระเจดีย์พระธาตุเสด็จ 2) วิหารสุวรรณโคมคำ 3) วิหารจามเทวี 4) ชุมประตู่โขง 5) พิพิธภัณฑวัดพระธาตุเสด็จ 6) พระประธานองค์ใหญ่ 7) พระเจ้าดอองค์อ้วน 8) หลวงพ่อห้ามญาติ	โบราณสถานที่สำคัญคือพระเจดีย์พระธาตุเสด็จ ซึ่งได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และยังมีวิหารใหญ่ที่ภายในจะประดิษฐานหลวงพ่อก้ามญาติ เป็นพระพุทธรูปสำริดปางลีลา นอกจากนี้เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดจะมีแผนผังการสร้างวัดมีลักษณะเป็นภูมิจักรวาล มีพระธาตุเจดีย์เป็นศูนย์กลาง และมีวิหาร ศาลา กำแพงแก้ว เป็นสถาปัตยกรรมบวราร ถานเดินในวัดที่เดิมเกลี่ยลงด้วยทรายอุปมาเป็นมหาสมุทรสี่ทันดร เพื่อให้ผู้คนเดินเท้าได้ช้าลง

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำปาง (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
5	วัดพระเจดีย์ซาวหลัง บ้านวังหม้อ ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โทร : 094-748-2459 Facebook : วัดพระเจดีย์ซาวหลัง	1) องค์พระธาตุเจดีย์ซาว 2) พระพุทธรูปแสนแซ่ทองคำ 3) พระพุทธรูปทันใจ 4) พิพิธภัณฑ์เขลางค์นคร 5) พระอุโบสถ	วัดนี้เป็นปูชนียสถานที่สำคัญของจังหวัดลำปางสร้างแต่โบราณทรงคุณค่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณวัตถุ จุดโดดเด่นที่ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวต้องมาเยี่ยมชมคือเจดีย์ซาวหลัง ที่มีศิลปะล้านนาผสมศิลปะพม่า เจดีย์แต่ละองค์เป็นลักษณะสถาปัตยกรรมแบบเจดีย์พม่าขนาดเล็ก มีสีทองเป็นประกายตั้งอยู่บนฐานเหลี่ยม
6	วัดศรีรองเมือง 64 ถนนวังขวา บ้านท่าคร่าวน้อย ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โทร : 054-226-820 Facebook : วัดศรีรองเมือง	1) พระวิหารไม้สักทอง 2) พระพุทธรูปบัวเข็ม 3) ประตුවิหาร 4) พระพุทธรูปปางมารวิชัย 5) เสาประดับกระจกสี	จุดเด่นของศิลปกรรมพม่าที่วัดศรีรองเมืองอยู่ที่ลวดลายฉลุโลหะและไม้ที่ประดับอยู่ตรงเชิงชายของหลังคาแต่ละชั้น สำหรับลวดลายที่ฉลุด้วยแผ่นโลหะบาง ๆ นั้นนอกจากจะให้ความงามในเรื่องช่องไฟและการประดิษฐ์แล้ว ยังให้ความรู้สึกอ่อนไหวราวกับว่าลวดลายต่าง ๆ นั้นพลิ้วไหวไปตามลม มีพระวิหารไม้สักทองที่สวยงามที่สุด ภายในมีศิลปะพม่าที่น่าสนใจคือ วิหารที่มีหลังคาซ้อนกันเป็นชั้น ๆ เสาทุกต้นของวิหารมีการใช้กระจกสลับลวดลายทองตั้งแต่โคนเสาจนถึงปลายเสา บางส่วนของจั่วหลังคาได้ถอดแบบมาจากปราสาทเมืองมณฑลเลย

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำปาง (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
7	วัดพระธาตุจอมปิง หมู่ 5 บ้านจอมปิง ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โทร : 054-362-359 Facebook : วัดพระธาตุจอมปิง	1) พระวิหารหลวง 2) พระธาตุจอมปิง 3) พระประธานพระพุทธรูป ปางมารวิชัย 4) พระอุโบสถ 5) เงามพระธาตุจอมปิง 6) พิพิธภัณฑ์ 7) ศาลเจ้าพ่อม้าขาว	เป็นวัดศิลปะแบบล้านนา โดดเด่นเห็น ได้ชัดที่ลักษณะตัวของพระธาตุที่ สวยงามอร่ามด้วยสีทอง และฐานเป็น ลักษณะย่อมุม ภายในบรรจุ พระบรม สารีริกธาตุไว้ มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือ การเกิดเงาสท้อนเป็นภาพสีธรรมชาติ ขององค์พระธาตุ ผ่านรูเล็กบนหน้าต่าง มาปรากฏบนพื้นภายในพระอุโบสถ เป็นจุดสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้มา สักการะองค์พระบรมธาตุ ชมความ สวยงามของพระธาตุ และความ อัศจรรย์ของพระธาตุหัวกลับ
8	วัดศาสนโชติการาม 69 ถนนสนามบิน ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง Facebook : วัดศาสนโชติการาม	1) พระธาตุเจดีย์สีทอง 2) เสาหงส์ 3) พระวิหารครึ่งตึกครึ่งไม้ 4) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ 5) พระอุโบสถศิลปะแบบพม่า 6) พระประธานศิลปะแบบพม่า	วัดมีความงดงามด้วยพระเจดีย์ใหญ่สี ทองสุกปลั่ง มีความโดดเด่นทั้งตัวพระ ธาตุและวิหารไม้สัก ซึ่งสร้างขึ้นตาม แบบศิลปะพม่า โดยเฉพาะวิหารไม้ที่ อยู่ใกล้กับพระธาตุ ซึ่งมีหลังคาซ้อนกัน เป็นชั้น ๆ ภายในประดิษฐาน พระพุทธรูปศิลปะมณฑลพะเยา ทั้งนี้ยังมี วิหารทรงพม่าอายุกว่า 100 ปี เจดีย์รูปทรงแปดเหลี่ยมมีพระพุทธรูป ประจำวันเกิดที่สัมพันธ์กับทิศทั้งแปด และสัตว์ประจำปีเกิดตามคติของชาว พม่า - ไทใหญ่ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เสาหงส์ และพระประธานศิลปะแบบพม่า สถาปัตยกรรมที่โดดเด่นมีเอกลักษณ์ ส่วนใหญ่เป็นวิหารไม้ หลังคาซ้อนกัน หลายชั้น ที่เรียกว่า พญาธาตุ

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำปาง (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
9	วัดปงยางคก 70 หมู่ 9 ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง Facebook : วัดปงยางคก	1) วิหารจามเทวี 2) กู่จางนบ 3) หอตุ้เจ้าตีบจ้าง 4) พระอุโบสถ 5) มณฑปทรงปราสาท	ความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของวัดนี้ คือ มีวิหารไม้แบบล้านนาเรียกกันว่า วิหารจามเทวี จัดเป็นวิหารขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นหลังคาสามชั้น สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ตอนล่างเปิดโล่งตลอด ไม่มีประตูหน้าต่าง ตอนท้ายสุดของวิหารมีผนังก่ออิฐฉาบปูนที่สามด้านล้อม กู่พระเจ้าหรือโขงพระเจ้า ลักษณะการก่อสร้างเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาสกุลช่างเขลางค์นคร
10	วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภองาว จังหวัดลำปาง โทร : 063-772-4712 Facebook : วัดจองคำ	1) พระมหาเจดีย์พุทธคยา 2) พระวิหารชัยภูมิ 3) พระพุทธรูปศิลปะพม่า 4) พระอุโบสถศาสนโทย 5) พิพิธภัณฑสถานมหาเจดีย์พุทธคยา 6) พระวิหารสมเด็จ 7) พระแก้วมรกตจำลอง 8) พระพุทธรูปแกะสลัก 9) พระเจดีย์สี่ทิศชัยมงคล 10) พระอุโบสถศาสนวิบูลการี	อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของวัด ได้แก่ ชุมประตูลีทองสลักกลดลายสวยงาม กำแพงหินเป็นแนวยาวกว่า 200 เมตร มีพระวิหารชัยภูมิ เป็นศิลปะแบบไทยใหญ่ ภายในวัดยังมีพระพุทธรูปทั้งที่เป็นศิลปะแบบพม่าและศิลปะแบบไทย มีพระแก้วมรกตจำลอง พระพุทธรูปแกะสลักจากไม้ต้นเดียวมีทั้งปางประทับยืน และปางประทับนั่งทรงเครื่องและแกะสลักลาย บริเวณวัดยังมีพระเทพพนมศิลปะพม่า มีพระเจดีย์วัดจองคำที่เหลืองทองอร่าม พระอุโบสถศาสนโทย และยังมีพระมหาเจดีย์พุทธคยาตั้งเด่นอยู่ท่ามกลางกลุ่มเจดีย์อีก 4 องค์ โดยถอดแบบมาจากอินเดีย ซึ่งถือเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญของวัด

ตารางที่ 4 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
1	วัดพระธาตุดอย กองมู ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โทร : 053-611-221 Facebook : วัดพระธาตุดอย กองมู	1) พระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ 2) พระธาตุเจดีย์องค์เล็ก 3) พระวิหารแบบศิลปะไทใหญ่ 4) จุดชมทัศนียภาพ 5) หลวงพ่อทันใจ 6) ไฟประดับพระธาตุดอยกองมู	เป็นวัดศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองของชาว จังหวัดแม่ฮ่องสอนมาช้านาน มีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ด้วยพระธาตุเจดีย์สีขาวสะอาดสององค์ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระธาตุของพระ โมคคัลลานะเถระและพระสารีบุตร เถระ ภายในวัดจะมีสถาปัตยกรรมอัน โดดเด่นด้วยศิลปะแบบไทใหญ่ ผสมผสานกับพม่า นอกจากนี้บริเวณ วัดยังเป็นจุดชมวิวเมืองแม่ฮ่องสอนที่มี ความสวยงามเป็นอย่างมาก สามารถ มองเห็นภูมิประเทศและสภาพตัวเมือง แม่ฮ่องสอนได้อย่างสวยงามชัดเจน
2	วัดศรีดอนชัย 18 หมู่ 8 ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โทร : 053-698-190 Facebook : วัดศรีดอนชัย	1) วิหารลายคำ 2) พระพุทธสิหิงค์ (พระสิงห์ ปาย) 3) พระประธานศิลปะล้านนา ผสมพม่า 4) พระอุโบสถ 5) พระฝนแสนห้า (ขอฟ้าขอฝน) 6) พระเจ้าน้อย 7) พระหมายปาย	วัดศรีดอนชัยเป็นวัดแห่งแรกในจังหวัด แม่ฮ่องสอน มีสถาปัตยกรรมเป็นแบบ ล้านนา ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังที่ สวยงาม ทางเข้าจะมีสิงห์ สีขาวตัว ใหญ่ 2 ตัวเฝ้าวัดอยู่ดูสวยงามน่าเกรง ขาม พระอุโบสถของวัดงดงาม ด้วยการผสมผสานศิลปะของพม่า และล้านนา ภายในวัดมีวิหารลายคำ ก่อสร้างด้วยศิลปะล้านนาอย่างวิจิตร ตระการตา ทั้งยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระ พุทธสิหิงค์ ซึ่งเป็นศิลปะเชียงแสน คู่บ้านคู่มืองที่เก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์ เป็น พระพุทธรูปเก่าแก่ เนื้อทองสำริดปาง มารวิชัย ศิลปะเชียงแสน ซึ่งเป็นที่ เคารพบูชาของชาวบ้านอย่างมาก

ตารางที่ 4 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
3	วัดจองคำ ถนนชำนาญสถิตย์ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โทร : 053-161-237 Facebook : วัดจองคำ	1) วิหารตรีมุข 2) เจดีย์วัดจองคำหรือกองมู 3) พระอุโบสถ 4) หลวงพ่อโต 5) พิพิธภัณฑสถาน 6) พระเจ้าอินทร์सान 7) แผ่นกระຈกเขียนสี 8) สวนสาธารณะหนองจองคำ	วัดจองคำตั้งอยู่ใจกลางเมืองติดกับหนองจองคำ เป็นหนึ่งในวัดที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมไทใหญ่อย่างชัดเจนและสวยงามที่สุดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ภายในวัดมีองค์พระธาตุเจดีย์สีขาวแตงลายปูนปั้นสีทองด้านบนยอดประดับฉัตรสามชั้น ฐานองค์พระเจดีย์เป็นสี่เหลี่ยม มีมุขสี่ด้าน มุมแต่ละด้านจัดสร้างเป็นองค์พระเจดีย์บริวารขนาดเล็กพร้อมกับรูปปั้นสิ่งไว้ทั้งสี่มุมใกล้เคียง ๆ กันทางด้านทิศตะวันออกขององค์พระเจดีย์ นอกจากนี้ยังมีศาลาวิปัสสนาที่มีลักษณะหลังคาทรงปราสาท 5 ชั้น มุงด้วยสังกะสี
4	วัดพระธาตุแม่เย็น บ้านแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน Facebook : วัดพระธาตุแม่เย็น	1) เจดีย์พระธาตุแม่เย็น 2) อุโบสถผสมผสานศิลปะล้านนาและพม่า 3) พระพุทธโลกุตระมหา牟尼 4) บันได 300 ขั้น 5) จุดชมวิวเมืองปาย	เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองแห่งอำเภอปาย โดดเด่นด้วยพระพุทธรูปปางมารวิชัยสีขาวที่ตั้งตระหง่านอยู่บนเนินเขาเหนือวัดขึ้นไป ซึ่งต้องขึ้นบันไดไปราวสามร้อยกว่าขั้นเพื่อไปสักการะองค์พระใหญ่ที่ด้านบน และยังสามารถชมวิวเมืองปายแบบพาโนรามาที่จุดชมวิวด้านบนได้อีกด้วย ภายในวัดมีพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานองค์พระนอน ด้านหลังพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระธาตุแม่เย็นซึ่งมีลักษณะเป็นเจดีย์สีทองทรงระฆังแบบพม่า นอกจากนี้เหนือขึ้นไปบนเนินเขาเป็นที่ประดิษฐานองค์พระใหญ่ปางมาร

ตารางที่ 4 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
5	วัดน้ำฮู 20 หมู่ 5 บ้านน้ำฮู ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โทร : 053-612-982 Facebook : วัดน้ำฮู	1) พระพ่ออุ่นเมือง 2) เจดีย์อัฐิพระสุพรรณกัลยา 3) ศาลาประดิษฐานพระพุทธรูป 4) ศาลาสวยกลางน้ำหน้าวัดน้ำฮู 5) พระเจดีย์สี่ทอง 6) พระโบสถ์	วัดนี้เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปนามว่า "พระอุ่นเมือง" ชาวเมืองปายมีความเคารพเป็นอย่างมาก ถือว่าเป็นพระศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมืองปายมานานแล้ว และมีพระพุทธรูปลักษณะไม่เหมือนพระพุทธรูปธรรมดาทั่วไป คือที่พระเศียรขององค์พระ จะทำพระเศียรเป็นฝาเปิดออกได้ โดยการยกพระเกตุออก ภายในพระเศียรเป็นช่องกว้างประมาณ 3 นิ้ว และมีน้ำซึมออกมาตลอด เชื่อกันว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ใช้รักษาโรคต่าง ๆ ได้ ปัจจุบันทางวัดได้อัญเชิญพระอุ่นเมือง มาประดิษฐานเป็นพระประธานในโบสถ์
6	วัดหลวง 50 หมู่ 1 บ้านเมืองพร้าว ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โทร : 053-699-246	1) หลวงพ่อพระเพชร 2) พระเจ้าพาราละแข่ง หรือพระมหามัณเฑียร 3) พระเจดีย์ทรงมอญ-พม่า	วัดหลวงเป็นวัดเก่าแก่คู่เมืองปายมาช้านาน ตั้งแต่เริ่มเป็นหมู่บ้านสิ่งที่น่าสนใจอันโดดเด่นประจำวัดหลวงคือ เจดีย์ทรงมอญ-พม่า สีขาวกลางวัด นอกจากนี้ ยังมีพระพุทธรูปเก่าแก่ 2 องค์ อายุกว่า 500 ปี คือ พระเจ้าเพชรและพระพาราละแข่ง พระเจ้าเพชรเป็นพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสน หน้าตักกว้าง 12 นิ้ว หล่อด้วยเนื้อทองสัมฤทธิ์ แม้จะเป็นวัดที่มีความเรียบง่าย แต่ก็แฝงไปด้วยศิลปะที่งดงามและบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่

ตารางที่ 4 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
7	วัดชูดองเป้ หมู่ 2 บ้านงูไม้สัก ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โทร : 084-372-3446 Facebook : วัดชูดองเป้	1) สะพานชูดองเป้ 2) สวนธรรมภูสมะ 3) พระพุทธรูปทรงเครื่อง 4) จุดชมวิ้วัดชูดองเป้ 5) เรือนเพาะธรรม	เป็นพุทธศาสนสถานอันปลีกวิเวก บรรยากาศดีและวิเวก ภายในบริเวณที่ตั้งอยู่บนเนินเขา ดูงดงามไปด้วยศิลปะพม่าและไทใหญ่รวมถึงงานร่วมสมัยที่ทางวัดนำมาประดับไว้ อาคารต่าง ๆ จะดูโดดเด่นไปด้วยหลังคาฉลุสังกะสีในแบบศิลปะพม่า เป็นที่ประดิษฐาน “พระเจ้าชูดองเป้” มีเรือนเพาะธรรมเป็นศาลามุงด้วยใบตองตึง ด้วยการออกแบบที่ประยุกต์ความโดดเด่นในเอกลักษณ์ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีสะพานชูดองเป้ซึ่งเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัด เป็นสะพานไม้ที่สร้างทอดยาวกว่า 500 เมตร จากเนินเขาที่ตั้งของสวนธรรมภูสมะ ข้ามทุ่งนาของชาวบ้านเพื่อใช้สำหรับพระภิกษุ ได้เดินบิณฑบาตเข้าไปยังหมู่บ้าน
8	วัดหัวเวียง 15 ถนนสิงหนาทบำรุง ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โทร : 053-612-003 Facebook : วัดหัวเวียง	1) พระพุทธรูป 5 องค์ 2) พระเจ้าพาราละแข่ง 3) วิหารพระเจ้าพาราละแข่ง 4) วิหารทรงปราสาท 2 องค์ 5) พระอุโบสถแบบไทใหญ่ ผสมผสมพม่า	วัดหัวเวียงเป็นสถานที่ประดิษฐานพระเจ้าพาราละแข่งเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์อยู่คู่บ้านคูเมืองของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอนมานับหลายร้อยปี มีจองหรือวิหารซึ่งเป็นอาคารอเนกประสงค์ของวัดที่นำเอาวิหารศาลาการเปรียญ ห้องเรียน และกุฏิพระ มารวมไว้ในอาคารหลังเดียว เป็นอาคารที่พบได้ทั่วไปตามวัดพม่าทั้งในประเทศไทยและประเทศ เมียนมา

ตารางที่ 4 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
9	วัดก้ำก้อ 98 ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โทร : 053-612-226 Facebook : วัดก้ำก้อ	1) ชุ้มประตู่ หรือ "สว่าง" 2) พระประธาน 3) พระมณฑปทะเลย์ 4) พระสาน 5) พระหินอ่อนทรงเครื่อง 6) พระหินดำ 7) พระอุโบสถ 8) สิ่งหัตถ์ศิลปะไทยใหญ่	วัดก้ำก้อ มีลักษณะสถาปัตยกรรม แบบไทใหญ่ที่งดงาม มีสิ่งปลูกสร้างที่โดดเด่น คือมีชุ้มประตู่ทางเข้าไปสู่ศาลาการเปรียญ หรือที่เรียกว่า “สว่าง” เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมไต (ไทใหญ่) เอกลักษณ์ของวัดแห่งนี้คือพระประธาน ที่ได้รับการประทานมาจากพระสังฆราช อีกทั้งยังมีพระหินอ่อนทรงเครื่อง, พระมณฑปทะเลย์ และธรรมาสันเก่าแก่ ด้านหน้าวัดโดดเด่นด้วยสิ่งหัตถ์ศิลปะไทยใหญ่ 2 ตัวยืนขนานซ้ายขวา มีชุ้มประตู่หลังคาซ้อนชั้นตักแตง ลวดลายฉลุสังกะสีอย่างวิจิตรบรรจง
10	วัดม่วยต่อ 21 ถนนผดุงม่วยต่อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โทร : 053-611-316 Facebook : วัดม่วยต่อ	1) พระพุทธรูปทองเหลือง 2) พระพุทธรูปสิงห์ 1 สิงห์ 3 3) แท่นพระแบบปราสาทยอดแหลม 4) เจดีย์และระฆังแบบกระดิ่งรูปใหญ่ 5) เจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญ 6) งามช่างแกะสลักเป็นพระพุทธรูป 2 คู่	อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของวัด ได้แก่ พระประธานในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปทองเหลือง นำมาจากประเทศพม่า และพระประธานในศาลาการเปรียญ เป็นพระพุทธรูปเนื้อสัมฤทธิ์ ศิลปะแบบพม่า รวมทั้งศาลาการเปรียญด้านหน้ามีลักษณะหลังคาเป็นแบบศิลปะไทยภาคกลาง ทำให้วัดม่วยต่อเป็นถาวรสถานที่ผสมผสานศิลปะของไทยใหญ่เข้ากับศิลปะไทยกลาง ทำให้เกิดความสวยงามไปอีกแบบหนึ่ง สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ น่าสนใจอีกอย่างของวัด คือ เจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญ ล้อมรอบด้วยพระเจดีย์บริวารยอดประดับด้วยฉัตรโลหะ แขนงกระดิ่งโดยรอบและจอง (ปราสาท)

ตารางที่ 5 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดแพร่

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
1	วัดจอมสวรรค์ ถนนยันตรกิจโกศล ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โทร : 054-521-226 Facebook : วัดจอมสวรรค์	1) อุโบสถไม้ 2) คัมภีร์โบราณที่ทำจากงาช้าง 3) พระประธานปางคันธราฐ ศิลปะพม่า 4) หลวงพ่อसानพระพุทธรูปที่ สร้างโดยใช้ไม้ไผ่ 5) พระพุทธรูปปางช้างศิลปะ แบบพม่า 6) โบราณวัตถุภายในวัด ได้แก่ คัมภีร์โบราณที่ทำจากงาช้าง ดอกไม้หิน ปีนคาบศิลา 7) พระพุทธรูปหินอ่อน 8) เจดีย์วัดจอมสวรรค์	วัดจอมสวรรค์เป็นรูปแบบ สถาปัตยกรรมศิลปะไทใหญ่ ตัวอาราม เป็นทั้งโบสถ์ วิหารและกุฏิ มีหลังคาเล็ก ใหญ่ลดหลั่นกันไป ตัวอาคารสร้างด้วย ไม้สักทั้งหลัง เป็นวัดเก่าแก่สร้างด้วย ศิลปะพุกาม (พม่า) มีศิลปวัตถุและ โบราณวัตถุที่สวยงามและทรงคุณค่า ศาลาการเปรียญและกุฏิ อยู่ในอาคาร เดียวกัน ตัวอาคารสร้างด้วยไม้สักทั้ง หลัง มีหลังคาเล็กใหญ่ลดหลั่นกันเป็น ชั้นรวม 9 ชั้น ภายในแสดงให้เห็นฝีมือ การตกแต่งอย่างวิจิตรบรรจง เสาและ เพดานประดับกระจกสี
2	วัดพระนอน ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ Facebook : งานประชาสัมพันธ์ วัดพระนอน	1) พระอุโบสถเชียงแสน 2) พระวิหาร 3) พระพุทธรูปนอนปางสี่ห ไสยาสน์ 4) เจดีย์ทรงระฆังคว่ำ 5) หลวงพ่อมงคลทิพนี 6) ภาพคุณลายเงินพระนอน 7) เรือประดับเงิน	วัดพระนอน เป็นวัดที่เก่าแก่กว่าพัน ปีสร้างด้วยศิลปะแบบผสมผสานถึงสาม ยุค คือ ศิลปะเชียงแสน ศิลปะสุโขทัย และศิลปะอยุธยาตอนปลายด้านหลังมี วิหารพระนอนซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่า 1,300 ปี อุโบสถสร้างตามแบบสมัย เชียงแสน ไม่มีการเจาะหน้าต่าง แต่ทำ ผนังเป็นช่องแสงแทน สำหรับลวดลาย หน้าบันเป็นลวดลายแบบอยุธยาตอน ปลาย ผูกเป็นลายก้านขดและมีภาพ รามเกียรติ์ประกอบ วิหารมีรูปแบบการ ก่อสร้างเช่นเดียวกับอุโบสถ แต่ตกแต่ง บริเวณชายคาเป็นไม้ฉลุโดยรอบและ หลังคาประดับด้วยไม้แกะสลักเป็นรูป พญานาคบริเวร หน้าจั่ว

ตารางที่ 5 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดแพร่ (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
3	วัดพระธาตุจอมแจ้ง 182 หมู่ 5 บ้านไคร้ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โทร : 054-599-024 Facebook : วัดพระธาตุจอมแจ้ง	1) องค์พระธาตุจอมแจ้ง 2) พระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ 3) หลวงพ่อจอมแจ้ง 4) พระเจ้าทันใจ 5) บ่อน้ำทิพย์โบราณ 6) พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น 7) เจดีย์นางแก้ว-นางแมน 8) องค์พระธาตุเก่าก่อสร้างด้วยอิฐดินแดง	เป็นสำคัญที่ผู้คนนิยมเดินทางเข้ามาสักการะพระเกศาธาตุ และพระบรมสารีริกธาตุพระหัตถ์เบื้องซ้ายของพระพุทธเจ้า มีพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ปางนาคปรกประดิษฐานอยู่คู่กับองค์พระธาตุ มีพระนอนปางไสยาสน์องค์ใหญ่ ในลานปฏิบัติธรรมที่อยู่บริเวณซ้ายมือของทางเข้าประตูวัด นอกจากนี้ วัดยังมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ บริเวณรอบวัดทั้ง 4 ทิศล้อมรอบด้วยป่าไม้ เหมาะกับการปฏิบัติธรรมควบคู่กับการเรียนรู้ธรรมชาติ
4	วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี บ้านห้วยน้ำพริก หมู่ 5 ตำบลเด่นชัย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โทร : 053-530-138 Facebook : วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี	1) พระพุทธรูปชินเรศนวราชบพิตร 2) ศาลาพิพิธภัณฑท์ 3) พระธาตุบารมี 30 ทิศ 4) อุโบสถแบบล้านนา 5) สถาปัตยกรรมงานพุทธศิลป์ 6) พระนอนสี่ไสยาสน์ทรงเครื่อง	เป็นวัดที่รวบรวมศิลปกรรมล้านนาประยุกต์ที่สวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่ง ภาพจิตรกรรมบนฝาผนังระเบียงคดเป็นเรื่องราวของชาดกพื้นบ้านและภาพพุทธประวัติ ในบริเวณวัดมีเจดีย์ทรงล้านนา กว่า 30 องค์ ด้านหน้าบันไดมีรูปปั้นสิงห์ขนาดใหญ่และพระนอนองค์ใหญ่โดดเด่นอยู่ด้านหน้าวัด นอกจากนี้ยังมีอาคารพิพิธภัณฑท์ไม้สักทรงล้านนาที่เก็บรวบรวมเรื่องราวของล้านนาและเมืองแพร่ จัดแสดงเครื่องใช้อาวุธของนักรบโบราณ รวมทั้งภาพถ่ายของเจ้านายฝ่ายเหนือและภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ในล้านนา เป็นวัดที่สวยงามตามลักษณะของสถาปัตยกรรมล้านนาแบบผสมผสาน

ตารางที่ 5 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดแพร่ (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
5	วัดศรีดอนคำ หมู่ 7 บ้านดอน ทราย ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ โทร : 054-581-278 Facebook : วัดศรีดอนคำ	1) พระเจ้าพม่าไต้ 2) หอไตร 3) ระฆังที่ทำจากลูกกระเบิด 4) พระบรมธาตุเจดีย์ 5) พิพิธภัณฑวัดศรีดอน 6) พิพิธภัณฑพระพุทธรูป สำคัญและประวัติบูรพาจารย์ 7) พระเจ้าเงินพระเจ้าทอง พระเจ้าแก้วเมืองลอง พระเจ้า เชียงตุง พระเจ้าน้ำคำ พระ เจ้าแกะจากงาช้าง	อัตลักษณ์ของวัดแห่งนี้คือ องค์พระธาตุ ศักดิ์สิทธิ์ที่มีอายุยาวนานกว่า 1,200 ปี พระเจ้าพม่าไต้ พระพุทธรูปไม้แกะสลักที่ แปลกที่สุด ระฆังลูกกระเบิด อีกสิ่งทีถือว่า เป็นจุดเด่นของวัดคือ พิพิธภัณฑที่มีให้ เข้าชมถึง 2 แห่งด้วยกัน คือ “พิพิธภัณฑ พระพุทธรูปสำคัญและประวัติ บูรพาจารย์” กับ “พิพิธภัณฑวัดศรีดอน คำ” ที่ภายในจัดแสดงพระพุทธรูปทอง เป็นพระพุทธรูปล้ำค่าอายุกว่า 700 ปี รวมถึงยังมีพระพุทธรูปเงิน จำนวน 333 องค์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นมรดกอันล้ำค่า ของคนเมืองลองทั้งสิ้น
6	วัดพระบาทมิ่งเมือง วรวิหาร 16 ถนนเจริญเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โทร : 054-511-384 Facebook : วัดพระบาทมิ่งเมือง วรวิหาร	1) พระพุทธโกศัยศิริชัยมหา ศากยมุนี 2) พิพิธภัณฑพระวิหาร มิ่งเมือง 3) มณฑปรอยพระพุทธรบาท 4) พระธาตุมิ่งเมือง 5) รอยพระพุทธรบาท 6) พระสิงห์หนึ่งเวียงโกศัย 7) พระพุทธสิหิงค์จำลอง 8) พระพุทธมิ่งขวัญเมือง 9) พระพิฆเนศแกะจากไม้ ขนุนมงคล	เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธโกศัยศิริชัย มหาศากยมุนี พระคู่บ้านคู่เมืองแพร่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญภายในวัด ประกอบด้วยรอยพระพุทธรบาท 4 รอย พระธาตุมิ่งเมือง พระสิงห์หนึ่งเวียง โกศัย พระพุทธสิหิงค์จำลอง พระพุทธ มิ่งขวัญเมือง พระพิฆเนศแกะจากไม้ขนุน มงคลอายุ 300 ปี และพิพิธภัณฑพระ วิหารมิ่งเมืองที่ได้เก็บรวบรวมวัตถุโบราณ อันล้ำค่าไว้ และเป็นทีเก็บรักษาพระ คัมภีร์ปกด้วยไหม พระคัมภีร์ที่ตัวอักษร ประดิษฐ์ขึ้นจากการปกด้วยไหมที่ละตัว นับเป็นศิลปวัตถุชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของ จังหวัดแพร่

ตารางที่ 5 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดแพร่ (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
7	วัดพระธาตุช่อแฮ 1 หมู่ 11 ถนนช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โทร : 054-599-209 Facebook : วัดพระธาตุช่อแฮ	1) พระธาตุช่อแฮ 2) หลวงพ่อช่อแฮ 3) พระเจ้าทันใจ 4) พระพุทธโลกนารถพิตร 5) พระเจ้าไม้สัก 6) พระเจ้านอน 7) ธรรมมาสน์โบราณ 8) กรู้อัฐิครุบาทวีชัย 9) บันไดนาคโบราณ 10) เจ้ากุ่มกัญท์ 11) สวนรุกขชาติช่อแฮ	เป็นวัดศักดิ์สิทธิ์เก่าแก่ คู่บ้าน คู่เมือง จังหวัดแพร่ และเป็นวัดพระธาตุประจำปี เกิดของผู้ที่เกิดปีชวด บุคคลใดที่มาเที่ยว จังหวัดแพร่แล้วจะต้องมานมัสการพระ ธาตุช่อแฮ เพื่อเป็นสิริมงคลกับตนเอง จนมีคำกล่าวว่า ถ้ามาเที่ยวจังหวัดแพร่ แต่ไม่ได้มานมัสการพระธาตุช่อแฮเหมือน ไม่ได้มาจังหวัดแพร่ เป็นวัดที่ตั้งอยู่บน เขาเตี้ยสูงประมาณ 28 เมตร องค์พระ ธาตุช่อแฮเป็นเจดีย์ ศิลปะเชียงแสน แบบแปดเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองบุด้วย ทองดอกบวบหรือทองจังโก
8	วัดพระธาตุดอยเล็ง 169 หมู่ 6 ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โทร : 054-521-127 Facebook : วัดพระธาตุดอยเล็ง	1) พระธาตุดอยเล็ง 2) ระเบียบขมิ้ว 3) ภาพจิตรกรรมฝาผนัง 4) พระอุโบสถของวัด	เอกลักษณ์ของวัดอยู่ที่พระธาตุดอยเล็ง โดยเป็นพระธาตุที่ตั้งอยู่สูงที่สุดในบรรดา พระธาตุทั้งหมดในจังหวัดแพร่ เป็นจุดชม วิทิวทัศน์ของจังหวัดแพร่อีกแห่งที่อยู่สูง จนสามารถมองเห็นได้ถึง 3 อำเภอ คือ อำเภอสองแคว อำเภอเมือง และอำเภอ ร้องกวาง เป็นเจดีย์สีขาวบริสุทธิ์ อายุ หลายร้อยปี ที่ตั้งตระหง่านโดดเด่นอยู่ กลางวัด เป็นพระธาตุขนาดเล็กกว้าง ประมาณ 5 เมตร สูง 11 เมตร ถ้ามาช่วง เช้ายังจะได้สัมผัสทะเลหมอกบนพระธาตุ ดอยเล็งอีกด้วย ทำให้ในปัจจุบันได้มี นักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดเข้ามาเที่ยว ชมบรรยากาศที่จุดชมวิว เพื่อรอถ่ายภาพ พระอาทิตย์ขึ้นข้างข้างผาด่าน

ตารางที่ 5 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดแพร่ (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
9	วัดพงษ์สุนันท์ ถนนคำลือ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โทร : 054-511-279 Facebook : วัดพงษ์สุนันท์	1) พระอุโบสถ 2) วิหารแก้ว 3) เจดีย์พระธาตุพงษ์สุนันมงคล 4) พระเจ้าทันใจ 5) พระธาตุหนองเต่าคำ 6) พระสุรัสวดีประธานพร 7) พระเจ้าแสนสุข	เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ล้านนาไทย ภายในอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยมีอายุราว 568 ปี เสนาสนะภายในวัดมีพระนอนองค์ใหญ่สีทองอร่าม ชุ่มประตุมงคล 19 ยอด เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดคือ วิหารแก้วองค์พระธาตุเจดีย์ เป็นวิหารสีขาวทั้งหลัง มีความหมายทางพุทธศาสนา คือ บูชาพระพุทธรูป โดยวิหารหลังนี้มีพระธาตุเจดีย์ทั้งหมด 108 องค์ ซึ่งล้อมรอบด้วยกำแพงลูกแก้วทั้งหมด 108 ลูก โดยเมื่อมองเข้าไปที่ลูกแก้ว จะสามารถเห็นวิหารแก้วองค์พระธาตุเจดีย์นั้นกลับหัว
10	วัดพระธาตุอินทร์ แขวนจำลอง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โทร : 081-366-8654 Facebook : วัดพระธาตุอินทร์ แขวนจำลอง	1) พระธาตุอินทร์แขวนจำลอง 2) พุทธอุทยานดอยผาสุวรรณรงค์ 3) พระพุทธชยันตีริมหัตศจรรัย 4) รอยพระพุทธรบาท 5) ถ้ำศิลาบรรณคูหา 6) พระผุดดิน	พระธาตุอินทร์แขวนแห่งเมืองแพร่ที่ตั้งเด่นเป็นสีทองท่ามกลางขุนเขาเขียวขจีสดชื่นยิ่งนัก การจะขึ้นไปนมัสการจะต้องเดินจากบริเวณลานจอดรถขึ้นบันไดไปก็จะถึงบริเวณองค์พระธาตุสามารถเข้าไปกราบไหว้ได้อย่างใกล้ชิด อีกทั้งยังสามารถชมทิวทัศน์ของขุนเขาจากบริเวณองค์พระธาตุได้ด้วย นอกจากนี้บริเวณศูนย์ปฏิบัติธรรมแห่งนี้ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณเดียวกัน ได้แก่ พระผุดขนาดใหญ่ พระพุทธชยันตีหัตศจรรัย รอยพระพุทธรบาท ถ้ำศิลาบรรณคูหาซึ่งมีร่องรอยมนุษย์โบราณอีกด้วย

ตารางที่ 6 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดน่าน

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
1	วัดพระธาตุเขาน้อย 89 บ้านคูใน ตำบลคูใต้ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โทร : 054-772-622 Facebook : วัดพระธาตุเขาน้อย	1) พระพุทธรูปมหาอุดม มงคลนันทบุรีศรีน่าน 2) พระธาตุเขาน้อย 3) บ้านไดนาคสามหัว 4) พระวิหารทรงตรีมุข 5) ศาลาประดิษฐาน หลวงพ่อกษม เขมโก 6) ตำหนักเจ้าแม่กวนอิม	วัดพระธาตุเขาน้อย ตั้งอยู่บนเขาสูง จึงเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงามสามารถมองเห็นทิวทัศน์โดยรอบของตัวเมืองน่าน มีโอกาสเห็นทะเลหมอกปกคลุมเมืองน่านพร้อมกับแสงสีทองในตอนเช้า ปัจจุบันบริเวณลานชมทิวทัศน์ประดิษฐานพระพุทธรูปมหาอุดมมงคลนันทบุรีศรีน่าน ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางประทานพร เป็นจุดเดียวที่เห็นเมืองน่านจากมุมสูง
2	วัดพระธาตุช้างค้ำ 13 ถนนสุริยพงษ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โทร : 054-772-164 Facebook : วัดพระธาตุช้างค้ำ	1) พระวิหารหลวง 2) พระธาตุเจดีย์ช้างค้ำ 3) หอไตรวัดช้างค้ำ 4) พระพุทธรูปนันทบุรีศรี ศากยมุนี 5) พระเจ้าหลวง พระพุทธรูปปางมารวิชัย 6) พระเจดีย์ทิพย์ 7) ญาณครุฑพ่าห์	อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดจะมีโครงสร้างสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะอย่างเดียวกับวิหารและโบสถ์ ตั้งอยู่ด้านหน้าคู่กับพระวิหารหลวง อาคารก่ออิฐโอบกปูน ยกพื้นสูง มีสิงห์ยืนอยู่ด้านหน้า ทั้งนี้ลักษณะสถาปัตยกรรมของวัดได้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย อาทิ เจดีย์ทรงลังการอบฐานองค์เจดีย์ก่ออิฐถือปูนและปั้นเป็นรูปช้างครึ่งตัว ด้านละ 5 เชือกและที่มุมอีก 4 เชือกดูคล้ายจะเอาหลังหนุนหรือค้ำองค์เจดีย์ไว้ ภายในบริเวณวัดยังมีหอพระไตรปิฎกที่ได้ชื่อว่าใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ด้านในหอไตรก็จะพบกับพระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนีพระทองคำ ปางลีลา ศิลปะสุโขทัยที่หล่อขึ้นด้วยส่วนผสมของทองคำ 65 เปอร์เซ็นต์ และมีความสูงตลอดองค์ 145 เซนติเมตร

ตารางที่ 6 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดน่าน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
3	วัดภูมินทร์ ถนนผากอง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โทร : 054-771-897 Facebook : วัดภูมินทร์	1) พระอุโบสถจตุรมุข 2) ภาพจิตรกรรมฝาผนัง หรือ “ฮูปแต้ม” 3) ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ตำนานกระซิบรัก 4) สลุปเจดีย์พระมาลัย 5) พระพุทธรูปพระประธาน	เป็นวัดสำคัญของจังหวัดน่าน โดยมี ลักษณะที่สำคัญคือโบสถ์และวิหารถูก สร้างเป็นอาคารเดียวกัน ความสวย แปลกของวัดที่ไม่เหมือนใคร และไม่มี ใครเหมือน คือ เป็นพระอุโบสถทรง จตุรมุข พระประธานจตุรพักตร์ นาค สะดุ้งขนาดใหญ่แทนพระอุโบสถเทิน ไว้กลางลำตัวนาค อีกจุดที่เป็นอัตลักษณ์ คือ จิตรกรรมฝาผนังแบ่งออกเป็น 3 เรื่อง ได้แก่ พุทธชาดก ตำนานพื้นบ้าน และความเป็นอยู่ของชาวน่านในอดีต ตลอดผนังทั้ง 4 ด้าน มีภาพที่น่าสนใจ เช่น ภาพของ “ปู่มาน ย่ามาน”
4	วัดพระธาตุแช่แห้ง 89 หมู่ 3 บ้านหนองเต่า ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน โทร : 054-601-146 Facebook : วัดพระธาตุแช่แห้ง	1) พระธาตุแช่แห้ง 2) พระวิหารหลวง 3) พระเจ้าล้านทอง 4) วิหารพระเจ้าทันใจ 5) วิหารพุทธไสยาสน์ 6) บันไดนาคคู่ 7) หอศิลป์	เป็นวัดที่มีประวัติเก่าแก่เป็นศูนย์กลาง ของความศรัทธาในท้องถิ่น วิหารหลวง ถูกสร้างขึ้นในสไตล์ไทยผสมกับความ เป็นล้านนา ทางเข้าวิหารมีสิงโตขาวตัว ใหญ่สองตัวเฝ้าอยู่ เหนือประตูทางเข้า หลักเป็นปูนปั้นรูปพญานาคที่สานกัน ผนังฉาบปูน วิหารมีสามหลังคาค้ำกับ ชายคาแกะสลักไม้ ถัดจากเจดีย์คือ มณฑปของวิหารเป็นโครงสร้างแบบเปิด หลังคามุงด้วยไม้หลายชั้น สีแดงขนาด ใหญ่ประดับด้วยลวดลาย สีทอง ภายใน มณฑปมีพระพุทธรูปหลายองค์ประทับ บนแท่นหลากสี ที่สำคัญเป็นพระธาตุ ประจำปีเถาะ ตามคติการไว้พระธาตุ ตามปีนักษัตรของชาวล้านนา

ตารางที่ 6 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดน่าน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
5	วัดศรีพันต้น ถนนเจ้าฟ้า ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โทร : 054-773-128 Facebook : วัดศรีพันต้น	1) วิหารและอุโบสถสีทอง 2) วิหารสังฆายวัดศรีพัน 3) เรือพญาฮี เรือโบราณ 4) โรงเรือแข่งบ้านศรีพันต้น 5) ภาพจิตรกรรมฝาผนัง 6) พญานาคเจ็ดเศียร	จุดเด่นของวัดแห่งนี้คือ วิหารสีทองอร่าม ตา ตั้งเด่นเป็นสง่ามีสีทองระยิบระยับ ตั้ง โดดเด่นพร้อมงาน ปูนปั้น พญานาคเจ็ด เศียรสีทองที่งดงามมาก เป็นงานปูนปั้นที่ มีความอ่อนช้อย เขียนลายเส้นลงสี ธรรมชาติสวยงามและทรงคุณค่า ด้านใน มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่บอกเล่า เรื่องราวของเมืองน่านที่สวยงาม นอกจากนี้ ภายในบริเวณวัดยังเป็น สถานที่เก็บเรือแข่งที่ใหญ่ที่สุดของ ประเทศไทย “เลิศเกียรติศักดิ์”(พญาฮี)
6	วัดมิ่งเมือง ถนนสุริยพงศ์ ตำบลในเวียง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โทร 089-522-2451 Facebook : วัดมิ่งเมือง	1) หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง 2) พระเจดีย์ศิลปะแบบ ล้านนา 3) วิหารไทใหญ่ประยุกต์ 4) บ่อน้ำช้างมูบ 5) พระอุโบสถสีขาว 6) เสาหลักเมือง 7) ศาลทรงไทยจตุรมุข	วัดมิ่งเมืองเป็นที่ประดิษฐานเสาหลักเมือง ของจังหวัด ตั้งอยู่ในศาลาจตุรมุขสีขาว เสาทำจากอิฐปูนสูงประดับด้วยไม้ แกะสลักลวดลายสีทอง ยอดเสาแกะสลัก รูปหน้าพระพรหมที่แสดงถึงเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ความโดดเด่น ของวัดคือพระวิหารที่มีลักษณะเป็นลาย ปูนปั้นผนังด้านนอกโทนสีขาวทั้งหมด ภายในพระวิหารมีองค์พระพุทธรูปปูนปั้น สีทองศิลปะแบบเชียงแสน มีจิตรกรรม ฝาผนังแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของ ชาวเมืองน่าน ลักษณะเด่นของวัดอีก อย่าง คือ ลายปูนปั้นที่ผนังด้านนอกของ พระอุโบสถ มีความสวยงามวิจิตรบรรจง เป็นฝีมือตระกูลช่างเชียงแสน

ตารางที่ 6 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดน่าน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
7	วัดพญาวัด 203 หมู่ 6 บ้านพญาวัด ตำบลคูใต้ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โทร 054-521-118 Facebook : วัดพญาวัด	1) พระธาตุจามเทวี 2) พระเจ้าในโขง 4) พระเจ้าฟ้า (พระเจ้า ฝนแสนห่า) 5) ศาลเจ้าแม่จามเทวี 6) พระอุโบสถ 7) ภาพจิตรกรรม 8) ธรรมาสันแคะสลัก	เป็นวัดเก่าแก่ที่มีความน่าสนใจชุกช่อนอยู่ ไม่ว่าจะเป็นองค์พระเจดีย์ศิลาแลงทรงซุ้ม ซ้อนกัน 5 ชั้น แต่ละชั้นประดิษฐาน พระพุทธรูปยืน ภายในพระอุโบสถเป็นที่ ประดิษฐาน พระเจ้าฝนแสนห่า รวมทั้ง ธรรมาสันแคะสลักฝีมือช่างสกุลน่าน เอกลักษณ์ที่โดดเด่นอีกอย่างคือพระพุท ธิมา ซึ่งเป็นพระประธานองค์ใหญ่ที่สุด นอกจากจะมีพระเจดีย์ขนาดใหญ่ที่สร้างไว้ ด้านหลังพระวิหารแล้ว ภายในยังเป็นที่ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลา 2 องค์ มีภาพไม้จำหลักทวารบาลรูปยักษ์ที่บาน ประตูวิหารหลวงซึ่งมีความงดงามแปลกตา
8	วัดหนองบัว บ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โทร : 054-799- 594 Facebook : วัดหนองบัว	1) จิตรกรรมฝาผนัง 2) เือนไทยล้อมะเก่า 3) ปีสาวัดหนองบัว 4) สิ่งหูปูนปั้น 5) วิหารปูน	วัดหนองบัวเป็นวัดไทลื้อเก่าแก่ ภายใน โบสถ์มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เล่าเรื่อง ในปัญญาสชาดก เขียนโดย "ทิดบัวผัน" ช่างเขียนลาวพวน เป็นสถาปัตยกรรม รูปแบบไทลื้อที่สมบูรณ์และหาดูยากยิ่ง นอกจากนี้ บริเวณภายนอกของวัดยังร่ม รื่นไปด้วยต้นลำไยอายุกว่าร้อยปี ปรากฏ มอส เฟิน กล้วยไม้ปกคลุมลำต้นอย่าง สวยงาม จะมองเห็นสิ่งหูปูนปั้นสองตัวยืน อยู่หน้าวิหาร เป็นวิหารปูน หลังคาทรงจั่ว ลดสองชั้น แต่ละชั้นมีฝืนหลังคาสองดับ บริเวณหน้าบันหรือหน้าแหง ซึ่งเป็น แผ่นไม้กรุปิดโครงหลังคา ด้านล่างตกแต่ง ด้วยไม้แคะสลักรูปดอกกลอย ลวดลาย ดั้งเดิมของไทลื้อ

ตารางที่ 6 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดน่าน (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
9	วัดสวนตาล 224 บ้านสวนตาล ถนนมหายศ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โทร 054-772-539 Facebook : วัดสวนตาล	1) พระเจ้าทองทิพย์ 2) เจดีย์วัดสวนตาล 3) พระศรีอริยเมตไตรย 4) พระเจ้าทันใจ 5) พระพุทธรูปนันทะมหายศ 6) บ่อน้ำทิพย์	อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของวัด ได้แก่ องค์พระธาตุ ซึ่งมีพระเศวตธาตุของ พระพุทธเจ้าบรรจุอยู่ และมีวิหารหลัง เล็กอยู่ข้างพระธาตุ โดยวิหารมีลักษณะ เปิดโล่งมีพระเจ้าทันใจประดิษฐานอยู่ เพียงองค์เดียว และที่บริเวณด้านหน้า ของวัดนั้น นักท่องเที่ยวจะเห็นมีบ่อน้ำ เล็กๆอยู่หนึ่งบ่อ ซึ่งบ่อน้ำนี้ได้ชื่อว่า บ่อ น้ำทิพย์ จะเห็นได้ว่าที่วัดสวนตาลแห่งนี้ มีพระศักดิ์สิทธิ์อยู่หลายองค์ทั้ง พระเจ้า ทองทิพย์ พระเจ้าทันใจ พระศรีอริย เมตไตรย พระเจ้า 5 ที่นี้จึงเหมือนเป็น ศูนย์รวมของความศรัทธาของชาวเมือง น่าน ทำให้มีประชาชนมาสักการะกัน เป็นประจำไม่ขาดสาย นอกจากนี้ ยังมี การจัดงานนมัสการและสงฆ์แก่พระ เจ้าทองทิพย์ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์
10	วัดภูเก็ต หมู่ 2 บ้านเก็ต ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน Facebook : วัดภูเก็ต	1) ภูเก็ตสนธยาเทมเพิลสเตย์ หรือ โรงแรมธรรมะ 2) พระพุทธธรรมจักร 3) อุโบสถล้านนาประยุกต์ 4) หลวงพ่อแสนปัวหรือหลวง พ่อพุทธเมตตา	เป็นวัดที่มีภูมิทัศน์และวิวที่สวยงาม โดยจุดเด่นของวัด คือ มีระเบียงชมวิวด้านหลังวัด ติดกับทุ่งนาพร้อมด้วยฉากหลังเป็นภูเขานอุทยานดอยภูคาในยามเช้าวัดภูเก็ตเป็นจุดชมวิวพระอาทิตย์ขึ้น ด้านล่างวัดมีแม่น้ำไหลผ่าน ทางวัดได้จัดให้เป็นเขตอภัยทาน และมีอุโบสถทรง ล้านนาประยุกต์ จิตรกรรม ฝาผนังสาม มิติ เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อ แสนปัว หรือหลวงพ่อพุทธเมตตาที่ ศักดิ์สิทธิ์

ตารางที่ 7 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดพะเยา

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
1	วัดอนาลโยทิพยาราม หมู่ 6 บ้านสันปาม่วง ตำบลสันปาม่วง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โทร : 054-481-704 Facebook : วัดอนาลโยทิพยาราม	1) ศาลาจตุรมุขกลางน้ำ 2) หอพระแก้วมรกตจำลอง 3) พระพุทธรูปไสยาสน์ 4) บันไดพญานาค 5) ศาลาเจ้าแม่กวนอิม 6) ชุมประตูประสาทโบราณ 7) แท่น 12 นักชัทร 8) หอพระสยามเทวาธิราช 9) พระพุทธรูปปางลีลา 10) พระพุทธรูปปางนาคปรก 11) พระพุทธรูปเมตตามภาวิสุทธิ มงคล	วัดมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น โดยเป็น สถานที่ปฏิบัติธรรมอันสงบงดงาม ท่ามกลางธรรมชาติ เป็นสถานที่ ปฏิบัติธรรมอันเงียบสงบบนดอย บุษราคัม บริเวณดอยบุษราคัม และม่อนพระนอน ประกอบด้วย พระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย และยังมี พระพุทธรูปปางต่าง ๆ อีกหลายองค์ สร้างด้วยความประณีตสวยงามแบบ ศิลปะไทย รัตนเจดีย์ เป็นศิลปะแบบ อินเดียพุทธคยา เก๋งจีนประดิษฐาน เจ้าแม่กวนอิม หอพระแก้วมรกต จำลอง จากยอดเขาสามารถชม ทัศนียภาพของกว๊านพะเยา
2	วัดพระนั่งดิน บ้านพระนั่งดิน หมู่ 7 ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	1) พระเจ้านั่งดิน 2) พระบรมสารีริกธาตุ 3) ชุมประตูปะโขง 8 ด้าน 4) พระอุโบสถ	ความโดดเด่นของวัดพระนั่งดินที่ไม่ เหมือนใคร คือประดิษฐานบนพื้นดิน ไม่มีฐานชุกชีรองรับ จึงได้ถูกจัด อันดับให้เป็น “อันซีนไทยแลนด์” เป็นวัดที่มีความสำคัญเป็นที่เคารพ ศรัทธาของชาวเชียงคำ ภายใน อุโบสถมีการตกแต่งประดับประดา ด้วยตุ๊กซึ่งเป็นเอกลักษณ์ศิลปะของ ชาวเหนือและเป็นที่ประดิษฐานของ องค์พระประธาน โดยทางวัดมีการ จัดกิจกรรมเชิฐสักการะรอย พระพุทธรูปบาท รวมทั้งสร้างน้ำพระนั่ง ดินในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ตารางที่ 7 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดพะเยา (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
3	วัดพระธาตุจอมทอง 205 หมู่ 17 ตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โทร : 094-791-4116 Facebook : วัดพระธาตุจอมทอง	1) พระเจ้าทันใจ 2) รอยพระพุทธรูปบาท 3) พระธาตุจอมทอง 4) พระพุทธรูปหินทราย 5) กำแพงแก้วรอบองค์พระธาตุ	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นได้แก่ องค์พระธาตุจอมทอง จะเป็นสีทองเหลืองอร่ามตั้งอยู่บนดอยจอมทอง เป็นเจดีย์ทรงล้านนาสูง 30 เมตร ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้าง 9 เมตร ซ้อนทับกันสามชั้น ส่วนยอดด้านบนสุดจะเป็นฉัตรสีทองฐานโดยรอบก็จะประดับด้วยแผ่นโลหะ ดุนลายเป็นรูป 12 นักษัตร อย่างสวยงาม นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งพระเจ้าทันใจ และรอยพระพุทธรูปบาทที่ถือเป็นที่เคารพสักการะของบุคคลทั่วไป
4	วัดศรีโคมคำ 692 หมู่ 1 ถนนพหลโยธิน ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โทร : 054-411-062 Facebook : วัดศรีโคมคำ	1) พระเจ้าตนหลวง 2) พระอุโบสถกลางน้ำ 3) รอยพระพุทธรูปบาท 4) วิหารครูบาศรีวิชัย 5) หอวัฒนธรรมนิทัศน์ 6) จิตรกรรมฝาผนัง 7) จุดชมพระอาทิตย์ตกดินริมกว๊านพะเยา	เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองพะเยา มีพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในล้านนา สร้างจากอิฐมอญผสมกับปูนขาว วิหารหลวงมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเมื่อเข้ามาภายในบริเวณวัดคือ หน้าบันของวิหารทำเป็นลายพันธุ์พฤกษาเต็มพื้นที่ ถือเป็นเอกลักษณ์ ของสถาปัตยกรรมที่ปฏิสังขรณ์โดยครูบาเจ้าศรีวิชัย ทั้งนี้ พระเจ้าตนหลวงมิใช่เป็นแต่เพียงพระพุทธรูปคู่เมืองพะเยาเท่านั้น แต่ถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองอาณาจักรล้านนาไทย

ตารางที่ 7 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดพะเยา (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
5	วัดติโลกอาราม ถนนเลียบชายกว๊าน ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โทร : 089-433-7311	1) พระพุทธรูปศิลา 2) ลานอิฐดินเผา 3) พระธาตุกลางน้ำ 4) พระพุทธรูปหินทราย	วัดติโลกอารามมีคุณค่ามากกว่าเป็น โบราณสถานทางประวัติศาสตร์ ด้วย เป็นต้นธารแห่งวัฒนธรรมใหม่ของเมือง พะเยา เป็นสุทธมัทศจารย์แห่งศาสน สถานสมัยล้านนาที่มีอายุกว่า 500 ปี ซึ่งเป็นวัดกลางน้ำแห่งเดียวในไทย พุทธศาสนิกชนจะได้อิมบุญทุกเข้ากับ พิธีตักบาตรข้าวเหนียวริมกว๊านพะเยา ล่องเรือสัมผัสทิวทัศน์กว๊านพะเยา นั่ง เรือชมโบราณสถานรอบลานอิฐดินเผา และพระธาตุที่ไหลพันผิวน้ำ พร้อม กราบนมัสการหลวงพ่อศิลา
6	วัดนันทาราม 1 หมู่ 13 ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โทร : 054-451-636 Facebook : วัดนันทาราม	1) วิหารวัดนันทาราม 2) พระพุทธปฏิมาประธาน ไม้สักทอง 3) พระเจ้าแสนแซ่ 4) พระพุทธรูปเกสรดอกไม้ 5) พระพุทธรูปหินขาว 6) พระพุทธรูปเววมังคลโสมนัน ทิชิยราช 7) พระเจ้าทันใจ 8) หลวงพ่อยิ้ม 9) พระอุโบสถศิลปะแบบผสม พม่าล้านนา 10) พระเจดีย์สี่ทิศตวรรษ 11) หออุเทงหม่อง 12) ปราสาท ส.อุไร	เป็นวัดเก่าแก่ที่มีการรวบรวม สถาปัตยกรรมหลายชนิดเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมของชาวปะโอ, พม่า, จีน, อินเดีย, ล้านนาและอังกฤษ เป็นวัดที่อนุรักษ์วิหารศิลปะแบบไทย ใหญ่ ตัววิหารสร้างด้วยไม้สักทั้งหลัก ตกแต่งลวดลาย ฉลุไม้สวยงาม ทั้งลวดลายแกะสลัก หลังคาซ้อนชั้นมุง แป้นเกล็ดหรือกระเบื้องไม้ที่ลดหลั่นลง ตัววิหารไม้สักที่สร้างไว้กว่า 100 ปีแล้ว นั้นปัจจุบันยังอยู่ในสภาพงดงาม สมบูรณ์ ภายในวิหารยกเป็น 3 ชั้น ชั้น สูงสุดคือชั้นพุทธะเป็นชั้นประดิษฐาน ของพระประธานและพระพุทธรูป รองลงมาเป็นชั้นของพระสงฆ์ และชั้น สุดท้ายคือชั้นที่นั่งของอุบาสก อุบาสิกา

ตารางที่ 7 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดพะเยา (ต่อ)

ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
7	วัดแสนเมืองมา 13 ถนนสิทธิ ประชากรราษฎร์ บ้านมาง หมู่ 4 ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โทร : 054-451-399 Facebook : วัดแสนเมืองมา	1) วิหารสถาปัตยกรรมไทลื้อ 2) พิพิธภัณฑสถาน อริยาลังการอนุสรณ์ 3) พระพุทธรูปปางมารวิชัย 4) ธรรมาสน์แบบจารีตดั้งเดิม ของไทลื้อ 5) จิตรกรรมฝาผนัง 6) เรือนไทลื้อเมืองมา 7) โบราณวัตถุทางพุทธศาสนา	วัดสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมไทลื้อ ลวดลายบนหน้าบัน ภายในวิหารมี ภาพเขียนวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ หลังคา วิหารที่ซ้อนลดกันหลายชั้น ไม่นิยมทำ หลังคาสูง ตรงหลังคาประดับด้วยข้อ ฟ้า ทำเป็นรูปหงษ์แกะสลักหรือตัวนาค คาบแก้วประดับประดาด้วยไม้ แกะสลัก ตกแต่งด้วยสีต่างๆ ดุงดงาม ส่วนบานประตูทำด้วยไม้แกะสลักทุก บาน ประตูเข้าสู่อุโบสถจะเป็นสาม มุข แต่ละทิศทำเป็นสัตว์สาม ได้แก่ พญานาค เสือ และสิงห์ ภายในฝาผนัง มีจิตรกรรม ฝาผนังที่วาดเกี่ยวกับวิถี ชีวิตชาวไทลื้อ มีพิพิธภัณฑพื้นบ้าน เป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุ
8	วัดราชคฤห์ ถนนพหลโยธิน ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โทร : 0-5443-1368 Facebook : วัดราชคฤห์	1) ซุ้มประตูโขง 2) เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม 3) พระพุทธรูปหินทราย 4) รูปปั้นสิงห์คู่	ความโดดเด่นของวัดอยู่ที่ซุ้มประตูโขง อันงดงามที่ตั้งตระหง่านอยู่หน้า ทางเข้าวัด ด้านหน้าประตูทางเข้าเป็น ประตูโขงขนาดใหญ่ บนยอดมีรูป พรหมสี่หน้า มีพระอุโบสถภายในเป็น ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทราย ลง รักปิดทอง ด้านหลังพระอุโบสถเป็น องค์พระเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมย่อมุม มี ซุ้มจรนำทั้งสี่ทิศ บนเรือนธาตุมีเจดีย์ บริวารทั้งสี่ด้าน องค์ระฆังของเจดีย์ ฉาบด้วยสีทอง ทางประตูเข้าของ กำแพงแก้ว มีรูปปั้นสิงห์คู่ทั้งสี่ด้าน

ตารางที่ 7 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดพะเยา (ต่อ)

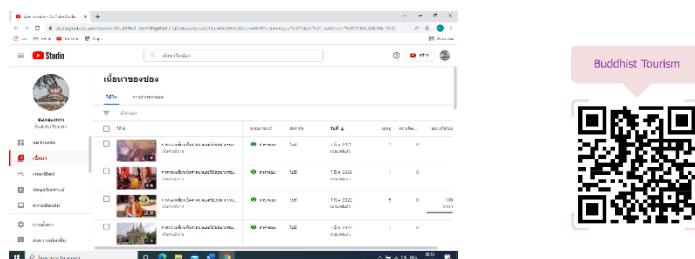
ที่	วัด/ที่ตั้ง/ติดต่อ	สิ่งสำคัญและแหล่งท่องเที่ยว	อัตลักษณ์และเอกลักษณ์
9	วัดพระธาตุจอมศีล 297 หมู่ 9 ตำบลบ้านถ้ำ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา โทร : 093-230-6613 Facebook : วัดพระธาตุจอมศีล	1) หลวงพ่อพุททกษยาภรณ์ มณีศรีปทุม 2) พระพุทธรูป 108 องค์ 3) พระเจดีย์พระธาตุจอมศีล 4) พระธาตุจอมศีล 5) สกายวอล์ค 6) สวนรุกขชาติน้ำออกฮู 7) องค์เจ้าพ่อล้านช้าง	วัดแห่งนี้เหมาะแก่ผู้ที่แสวงหาความสงบ รักการปฏิบัติธรรมและท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เพราะมีความร่มรื่นของแมกไม้อยู่มาก มีสวนรุกขชาติที่มีน้ำออกฮูและแหล่งพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ นมัสการพระธาตุฯ กราบหลวงพ่อพุททกษยาภรณ์มณีศรีซึ่งถือว่าเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องที่ใหญ่ที่สุดในโลก และชมวิวิวทิวทัศน์รอบ ๆ ได้อย่างสะดวก ในมุมที่สวยงาม เนื่องจากเมื่อไปถึงจุดชมวิวและบนสกายวอล์คแล้วสามารถมองเห็นวิวิวทิวทัศน์ของ 5 อำเภอ
10	วัดศรีจอมเรือง 14 หมู่ 2 ถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โทร : 054-431-687 Facebook : วัดศรีจอมเรือง	1) วิหารและพระอุโบสถไทใหญ่ 2) เจดีย์ชเวดากองจำลอง 3) พระพุทธรูปศิลปะล้านนา 4) เทพมหานัทโปตะถ่องโป๊ะโป๊ะจือ 5) อนุสาวรีย์เจ้าแม่กวนอิม 6) ประตูลงศิลปะไทใหญ่	เป็นวัดที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่ ตั้งอยู่บนจอมเขาสูง มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ได้แก่ ประตูโขงของวัดเป็นศิลปะไทใหญ่ และเมื่อเข้าไปภายในวัดมีศาลาการเปรียญหนึ่งหลังและมีอนุสาวรีย์เจ้าแม่กวนอิมเป็นที่บูชา ที่สำคัญคือวิหารและพระอุโบสถเป็นหลังเดียวกัน มีพระพุทธรูปศิลปะล้านนาลงรักปิดทอง ภายในวิหารติดกระจกเล็ก ๆ ลวดลายสวยงาม ด้านหลังอุโบสถจะเป็นเจดีย์ศิลปะไทใหญ่ มีซุ้มจระนำทั้งสี่ด้านฐาน กว้างยาวราวสัก 20 เมตร

จากตารางที่ 1-7 พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมทางพระพุทธศาสนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงปัญญาธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับนำไปประพฤติปฏิบัติ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม ได้แก่ การเดินทางมาวัดเพื่อการฝึกสมาธิ การเดินจงกรม การฟังธรรม เป็นต้น โดยแหล่งท่องเที่ยวของวัดจะมีความน่าสนใจของเพราะเป็นพุทธสถานที่เก่าแก่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีความศักดิ์สิทธิ์และการได้รับการยอมรับเคารพนับถือ สิ่งสำคัญภายในวัดส่วนใหญ่จะประกอบด้วยพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ หอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ พระประธาน องค์พระธาตุ พระเจ้าทันใจ หอระฆัง รอยพระพุทธบาทจำลอง ซุ้มประตู จิตรกรรมฝาผนัง และจุดชมวิวของวัด ส่วนอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดส่วนใหญ่ จะมีการสร้างโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ใช้ศิลปะผสมผสานทางล้านนากับพม่าและศิลปะไทใหญ่กับไทลื้อ โดยสอดแทรกคติความเชื่อทางศาสนาลงไปใน การก่อสร้าง ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาในอดีตเป็นอย่างดี

4.2 นวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชัน

1) นวัตกรรมสื่อดิจิทัล

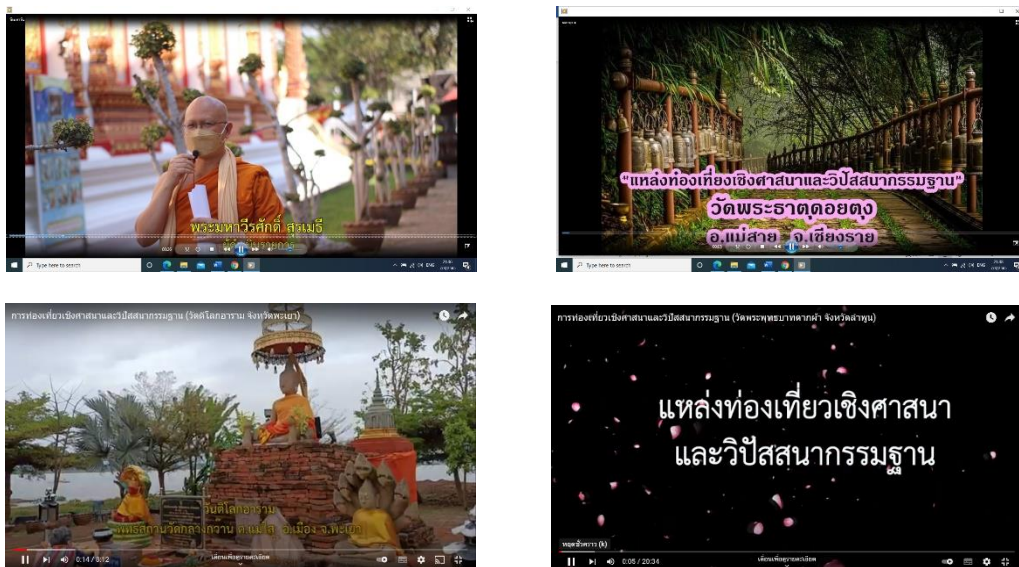
นวัตกรรมสื่อดิจิทัลเป็นนวัตกรรมสื่อสิ่งประดิษฐ์ที่สร้างขึ้นมาทดแทนสิ่งที่มีอยู่เดิม เพื่อให้เอื้อต่อประโยชน์การใช้สอยที่มากกว่าเดิม เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานได้ด้วย การสร้างและพัฒนา นวัตกรรมสื่อดิจิทัลในครั้งนี้ จึงเป็นนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ทั้งนี้ จากการสร้าง นวัตกรรมสื่อดิจิทัลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ปรากฏดังภาพที่ 2-4 ดังนี้

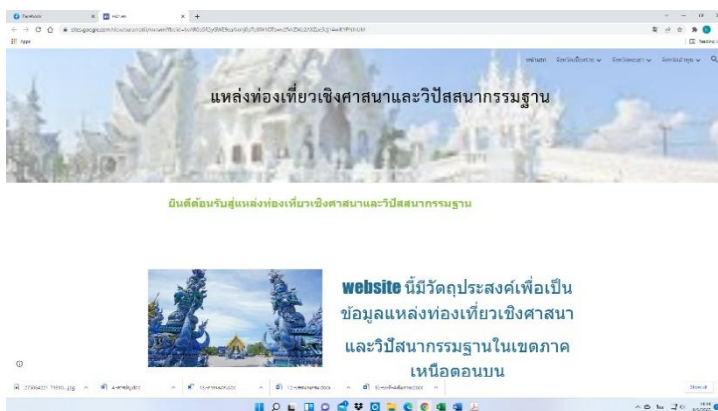
ภาพที่ 2 สื่อยูทูป (YouTube) ช่อง Buddhist Tourism

ภาพที่ 3 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ข้อมูลสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยว

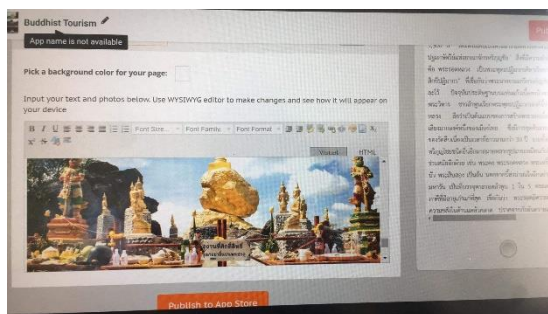
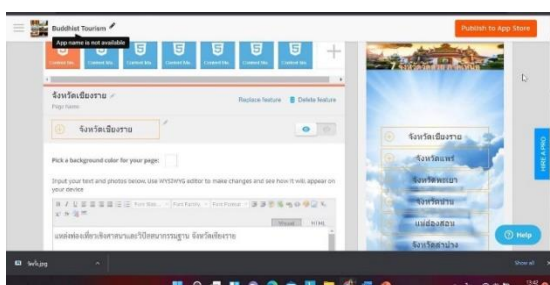
ภาพที่ 4 สื่อวีดิโอออนไลน์ (VDO Online) การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน

ภาพที่ 5 สื่อเว็บไซต์ (Website) และเว็บ Google Sites ท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน

2) แอปพลิเคชัน

แอปพลิเคชันแบบเป็นโปรแกรมที่อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ที่ออกแบบมาสำหรับ Mobile (โมบาย) Tablet (แท็บเล็ต) หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ ซึ่งในแต่ละระบบปฏิบัติการจะมีผู้พัฒนาแอปพลิเคชันขึ้นมามากมายเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน โดยในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการ พัฒนาแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ปรากฏผลดังภาพที่ 6 ดังนี้

ภาพที่ 6 แอปพลิเคชันแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน

4.3 ผลการประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชัน

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือด้วยแบบสอบถาม จำนวน 700 ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่าง ๆ สำหรับตอบปัญหา และวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพแอปพลิเคชันแบบแมนย่ำ ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแมนย่ำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

4.3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งได้มาจากการตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวทั่วไปที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวนแบบสอบถาม 700 ฉบับ เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ย ภูมิสำเนา ดังรายละเอียดในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	265	37.84
	หญิง	435	62.14
2	อายุ		
	18 – 30 ปี	66	9.42
	31 – 40 ปี	134	19.14
	41 – 50 ปี	146	20.85
	51 – 60 ปี	240	34.28

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
	61 ปีขึ้นไป	114	16.28
3	วุฒิการศึกษาทางโลก		
	มัธยมศึกษา	41	5.85
	ปวช./ปวส.	198	28.28
	ปริญญาตรี	414	59.14
	ปริญญาโท	45	6.42
	ปริญญาเอก	2	0.28
4	อาชีพ		
	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	143	20.42
	พนักงานบริษัทเอกชนฯ	67	9.57
	เกษตรกร	123	17.57
	รับจ้างทั่วไป	130	18.57
	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	237	33.85
5	รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน		
	ต่ำกว่า 5,000 บาท	26	3.71
	5,001 - 10,000 บาท	136	19.42
	10,001 - 15,000 บาท	158	22.57
	15,001 - 20,000 บาท	201	28.71
	20,001 บาทขึ้นไป	179	25.57
6	ภูมิลำเนา		
	ภาคกลาง	195	27.85
	ภาคเหนือ	232	33.14
	ภาคตะวันตก	22	3.14
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	146	20.85
	ภาคตะวันออก	76	10.85
	ภาคใต้	29	4.14
	รวม	700	100.00

จากตารางที่ 8 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 700 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.14 มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.28 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.85 น้อยที่สุดคืออายุระหว่าง 18 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.42 เป็นผู้มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.14 รองลงมาคือระดับปวช./ปวส. คิดเป็นร้อยละ 28.28 น้อยที่สุดคือระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 0.28 มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.85 รองลงมาคืออาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 20.42 น้อยที่สุดคือพนักงานบริษัทเอกชนฯ คิดเป็นร้อยละ 9.57 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุด จำนวน 15,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.71 รองลงมาคือ จำนวน 20,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 25.57 มีภูมิลำเนาภาคเหนือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.14 รองลงมาคือภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 27.85 น้อยที่สุดคือภาคตะวันตก คิดเป็นร้อยละ 3.14

ตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล

จากการประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 700 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังรายละเอียดในตารางที่ 9-13 ดังนี้

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพนวัตกรรมสื่อดิจิทัลโดยรวมและรายด้าน

ข้อที่	ประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล	n = 700			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	
1	ด้านการนำเสนอเนื้อหา	4.46	0.56	มาก	1
2	ด้านการออกแบบและพัฒนา	3.35	0.55	ปานกลาง	4
3	ด้านนวัตกรรม	4.12	0.52	มาก	3
4	ด้านการใช้งาน	4.22	0.56	มาก	2
รวมเฉลี่ย		4.03	0.54	มาก	

จากตารางที่ 9 พบว่า ประสิทธิภาพของการใช้นวัตกรรมสื่อดิจิทัล โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการนำเสนอเนื้อหา ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.56) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการใช้งาน ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.56) ด้านนวัตกรรม ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.52) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการออกแบบและพัฒนา ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 0.55)

ตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล
ด้านการนำเสนอเนื้อหา

ข้อที่	ประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล ด้านการนำเสนอเนื้อหา	n = 700			ลำดับ ที่
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	
1	วัตถุประสงค์และเนื้อหาของสื่อมีความเหมาะสม	4.45	0.58	มาก	4
2	สื่อมีความเหมาะสมกับผู้ใช้งานทุกระดับ	4.48	0.61	มาก	3
3	การใช้ภาษามีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	4.53	0.56	มากที่สุด	1
4	การจัดโครงสร้างและลำดับเนื้อหาชัดเจนเหมาะสม	4.40	0.57	มาก	6
5	สื่อนำเสนอเนื้อหาทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ดี	4.51	0.53	มากที่สุด	2
6	สามารถอ่านทำความเข้าใจเนื้อหาได้ด้วยตนเอง	4.42	0.52	มาก	5
รวมเฉลี่ย		4.46	0.56	มาก	

จากตารางที่ 10 พบว่า ประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล ด้านการนำเสนอเนื้อหา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับได้แก่ การใช้ภาษามีความชัดเจนและเข้าใจง่าย ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.56) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ สื่อนำเสนอเนื้อหาทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ดี ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.53) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การจัดโครงสร้างและลำดับเนื้อหาชัดเจนเหมาะสม ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.57)

ตารางที่ 11 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล
ด้านการออกแบบและพัฒนา

ข้อที่	ประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล ด้านการออกแบบและพัฒนา	n = 700			ลำดับ ที่
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	
1	การนำเสนอทั้งข้อความ ภาพ และเสียงที่เหมาะสม	3.21	0.57	ปานกลาง	5
2	สีและขนาดของตัวอักษรชัดเจน เข้าใจง่าย	3.41	0.56	ปานกลาง	3
3	ภาพและกราฟิกที่ใช้มีความเหมาะสม	3.44	0.49	ปานกลาง	2
4	เสียงและเสียงดนตรีประกอบที่ใช้มีความเหมาะสม	3.39	0.52	ปานกลาง	4
5	รูปแบบและองค์ประกอบที่น่าสนใจและทันสมัย	4.32	0.61	มาก	1
รวมเฉลี่ย		3.35	0.55	ปานกลาง	

จากตารางที่ 11 พบว่า ประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล ด้านการออกแบบและพัฒนา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับได้แก่ รูปแบบและองค์ประกอบที่น่าสนใจและทันสมัย ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.61) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ภาพและกราฟิกที่ใช้มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.49) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การนำเสนอทั้งข้อความ ภาพ และเสียงที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 0.57)

ตารางที่ 12 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล
ด้านนวัตกรรม

ข้อที่	ประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล ด้านนวัตกรรม	n = 700			ลำดับ ที่
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	
1	นวัตกรรมมีส่วนเพิ่มผลประสพการณ์การเรียนรู้	4.14	0.52	มาก	2
2	นวัตกรรมสื่อมีความทันสมัย ทำให้เข้าใจง่ายต่อ สืบค้น	4.06	0.49	มาก	4
3	บทเรียนดิจิทัลทำให้ตื่นเต้นเร้าใจ อยากเรียนรู้ มากขึ้น	4.04	0.48	มาก	5
4	นวัตกรรมทำให้เกิดการโต้ตอบระหว่างสื่อกับผู้ใช้	4.10	0.57	มาก	3
5	นวัตกรรมมีความเรียบง่าย ใช้เวลาโหลดอย่าง รวดเร็ว	4.21	0.54	มาก	1
รวมเฉลี่ย		4.12	0.52	มาก	

จากตารางที่ 12 พบว่า ประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัลด้านนวัตกรรม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกข้อเช่นกัน โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับได้แก่ นวัตกรรมมีความเรียบง่าย ใช้เวลาโหลดอย่างรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.52) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ นวัตกรรมมีส่วนเพิ่มผลประสพการณ์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.52) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ บทเรียนดิจิทัลทำให้ตื่นเต้นเร้าใจ อยากเรียนรู้มากขึ้น ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.48)

ตารางที่ 13 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล
ด้านการใช้งาน

ข้อที่	ประสิทธิภาพของการใช้นวัตกรรม ด้านการใช้งาน	n = 700			ลำดับ ที่
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	
1	โมเดลแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมในการใช้งาน	4.15	0.64	มาก	4
2	การแสดงผลแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม	4.23	0.51	มาก	2
3	ความเป็นมาตรฐานเดียวกันในการออกแบบ หน้าจอ	4.29	0.63	มาก	1
4	โดยภาพรวมท่านมีความพอใจต่อการใช้งาน ระดับใด	4.16	0.49	มาก	3
รวมเฉลี่ย		4.22	0.56	มาก	

จากตารางที่ 13 พบว่า ประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล ด้านการใช้งานโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกข้อเช่นกัน โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับได้แก่ ความเป็นมาตรฐานเดียวกันในการออกแบบหน้าจอ ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.63) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การแสดงผลแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.51) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ โมเดลแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมในการใช้งาน ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.64)

ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น

จากการศึกษาประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากกลุ่มประชากร ตัวอย่าง จำนวน 700 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดในตารางที่ 14-18 ดังนี้

ตารางที่ 14 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นโดยรวมและรายด้าน

ข้อที่	ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน	n = 700			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	
1	ด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน	3.79	0.59	มาก	3
2	ด้านความทันสมัยของแอปพลิเคชัน	3.22	0.50	ปานกลาง	4
3	ด้านกราฟิกของแอปพลิเคชัน	4.38	0.58	มาก	2
4	ด้านประโยชน์ในการใช้งาน	4.57	0.51	มากที่สุด	1
รวมเฉลี่ย		3.99	0.54	มาก	

จากตารางที่ 14 พบว่า ประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านประโยชน์ในการใช้งานของแอปพลิเคชัน ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.51) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านกราฟิกของแอปพลิเคชัน ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.58) ด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.59) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านความทันสมัยของแอปพลิเคชัน ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.50)

ตารางที่ 15 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบ
 แม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น ด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน

ข้อที่	ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน ด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน	n = 700			ลำดับ ที่
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	
1	ความสะดวกรวดเร็วในการใช้งาน	3.63	0.59	มาก	5
2	เมนูใช้งานง่าย และสะดวกในการค้นหา	3.79	0.51	มาก	3
3	ความถูกต้องของเนื้อหา ง่ายต่อการมอง	4.18	0.65	มาก	1
4	ข้อมูลถูกจัดทำให้เป็นหมวดหมู่และระบบ ชัดเจน	3.85	0.64	มาก	2
5	สามารถเชื่อมต่อกับระบบออนไลน์ได้อย่าง รวดเร็ว	3.72	0.49	มาก	4
6	ฟังก์ชันการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.61	0.67	มาก	6
รวมเฉลี่ย		3.79	0.59	มาก	

จากตารางที่ 15 พบว่า ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และ
 สืบค้น ด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.59)
 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกข้อเช่นกัน โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง
 ตามลำดับได้แก่ ความถูกต้องของเนื้อหา ง่ายต่อการมอง ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.65) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด
 รองลงมาคือ ข้อมูลถูกจัดทำให้เป็นหมวดหมู่และระบบชัดเจน ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.64) ส่วนข้อที่มี
 ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ฟังก์ชันการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.67)

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบ
แม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น ด้านความทันสมัยของแอปพลิเคชัน

ข้อที่	ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน ด้านความทันสมัยของแอปพลิเคชัน	n = 700			ลำดับ ที่
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	
1	การอัปเดตข้อมูลมีประสิทธิภาพ	3.19	0.57	ปานกลาง	3
2	ความทันสมัยของรุ่นระบบปฏิบัติการ	3.08	0.53	ปานกลาง	5
3	ใช้พื้นที่ในการจัดเก็บน้อย	3.10	0.45	ปานกลาง	4
4	ความรวดเร็วในการดาวน์โหลด	3.51	0.52	มาก	1
5	คุณลักษณะพิเศษในการใช้งาน	3.23	0.44	ปานกลาง	2
รวมเฉลี่ย		3.22	0.50	ปานกลาง	

จากตารางที่ 16 พบว่า ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น ด้านความทันสมัยของแอปพลิเคชัน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับ ได้แก่ ความรวดเร็วในการดาวน์โหลด ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.52) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ คุณลักษณะพิเศษในการใช้งาน ($\bar{X} = 3.23$, S.D. = 0.44) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ความทันสมัยของรุ่นระบบปฏิบัติการ ($\bar{X} = 3.08$, S.D. = 0.53)

ตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบ
แม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น ด้านกราฟิกของแอปพลิเคชัน

ข้อที่	ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน ด้านกราฟิกของแอปพลิเคชัน	n = 700			ลำดับ ที่
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	
1	ขนาดของตัวอักษรที่เหมาะสม	4.41	0.67	มาก	3
2	ฟอนต์ที่สวยงาม	4.43	0.64	มาก	2
3	สีสันของพื้นหลังแบบสบายตา	4.33	0.51	มาก	4
4	เนื้อหาที่มีภาพประกอบที่หลากหลาย	4.29	0.62	มาก	5
5	เนื้อหาที่มีกราฟิกต่างๆ เพื่อความเข้าใจมากขึ้น	4.48	0.48	มาก	1
รวมเฉลี่ย		4.38	0.58	มาก	

จากตารางที่ 17 พบว่า ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น ด้านกราฟิกของแอปพลิเคชัน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกข้อเช่นกัน โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับ ได้แก่ เนื้อหามีกราฟิกต่างๆ เพื่อความเข้าใจมากขึ้น ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.48) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ฟอนต์ที่สวยงาม ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.64) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ เนื้อหามีภาพประกอบที่หลากหลาย ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.62)

ตารางที่ 18 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น ด้านประโยชน์ในการใช้งาน

ข้อที่	ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน ด้านประโยชน์ในการใช้งาน	n = 700			ลำดับ ที่
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	
1	การขอเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว	4.59	0.57	มากที่สุด	2
2	ทำให้ได้ข้อมูลและเกิดการเรียนรู้	4.58	0.53	มากที่สุด	3
3	กระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะเดินทางไปท่องเที่ยว	4.61	0.45	มากที่สุด	1
4	การค้นหาและสืบค้นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวมี ประสิทธิภาพ	4.51	0.52	มากที่สุด	4
รวมเฉลี่ย		4.57	0.51	มากที่สุด	

จากตารางที่ 18 พบว่า ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น ด้านประโยชน์ในการใช้งาน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุดทุกข้อเช่นกัน โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับ ได้แก่ กระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะเดินทางไปท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.45) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การขอเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.57) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การค้นหาและสืบค้นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.52)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแมนยำ

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้นำเสนอแนวทางพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแมนยำ และใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 19 แสดงค่าความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัล

ที่	แนวทางพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัล	ความถี่
1	ควรใช้วิธีเล่าเรื่องแบบดิจิทัล คือ การผลิตคอนเทนต์ออนไลน์ต้องกระชับ รวดเร็ว และสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ตั้งแต่เริ่มแรก	313
2	นวัตกรรมควรมีส่วนเพิ่มผลประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีความทันสมัย ทำให้เข้าใจง่ายต่อสื่อบันเทิงท่องเที่ยว และทำให้รู้สึกอยากเรียนรู้มากขึ้น	258
3	ควรมีวิธีการนำเสนอในรูปแบบใหม่โดยไม่จำเป็นต้องมีสตูดิโอสำหรับการถ่ายทำ เพราะสามารถออกไปถ่ายทำรายการนอกสถานที่ได้แล้ว แต่เนื้อหาที่ต้องการจะนำเสนอเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกตื่นเต้นมากขึ้น	214
4	นวัตกรรมควรมีรูปแบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานที่น่าสนใจและทันสมัย มีการนำเสนอทั้งข้อความ ภาพ และเสียงที่เหมาะสม	112
5	นวัตกรรมควรแสดงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม มีความหลากหลาย และสื่อให้เข้าใจถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว	94
6	ควรพัฒนาสื่อดิจิทัลให้มีความเหมาะสมกับผู้ใช้งานทุกระดับ และให้สามารถอ่านทำความเข้าใจเนื้อหาได้ด้วยตนเอง	52

จากตารางที่ 19 พบว่า นักท่องเที่ยวได้เสนอแนะแนวทางพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัล คือ ควรใช้วิธีเล่าเรื่องแบบดิจิทัลโดยการผลิตคอนเทนต์ออนไลน์ต้องกระชับ รวดเร็ว และสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ตั้งแต่เริ่มแรก จำนวน 313 คน รองลงมาคือ นวัตกรรมควรมีส่วนเพิ่มผลประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีความทันสมัย ทำให้เข้าใจง่ายต่อสื่อบันเทิงท่องเที่ยว และทำให้รู้สึกอยากเรียนรู้มากขึ้น จำนวน 258 คน

ตารางที่ 20 แสดงค่าความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาแอปพลิเคชัน

ที่	แนวทางพัฒนาแอปพลิเคชันแบบแม่นยำ	ความถี่
1	พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับแนะนำเส้นทางทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน โดยผู้ใช้งานสามารถเชื่อมต่อแผนที่เพื่อนำทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ	319
2	พัฒนาปรับปรุงแอปพลิเคชันอยู่ตลอดเวลาโดยนำข้อมูลจากเว็บไซต์มาแสดงเพื่อเพิ่มความสะดวกสบาย และสามารถระบุตำแหน่งต่าง ๆ ได้ อย่างแม่นยำเพื่อให้ตอบสนองต่อการใช้งานของผู้ใช้	289
3	พัฒนาระบบให้สามารถทำงานได้ครอบคลุมทุก ๆ ระบบปฏิบัติการ และผู้ใช้งานสามารถเข้าไปใช้งานผ่านอุปกรณ์ที่ต่างชนิดกันไม่ว่าจะเป็นสมาร์ตโฟน แท็บเล็ต หรือคอมพิวเตอร์ โดยไม่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการแสดงผลในหน้าจอที่มีขนาดต่างกัน	268
4	ควรรนำแอปพลิเคชันไปไว้ที่เพลย์สโตร์เพื่อให้สามารถดาวน์โหลดแอปพลิเคชันไปใช้งานได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งพัฒนาบนระบบปฏิบัติการไอโอเอส (ios) ต่อไป	212
5	ควรพัฒนาแอปพลิเคชันที่แสดงข้อมูลของสถานที่ได้โดยละเอียด สามารถระบุตำแหน่งปัจจุบัน แสดงข่าวประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจากเว็บไซต์ และค้นหาข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ	157
6	ควรพัฒนาองค์ประกอบของแอปพลิเคชันให้ครอบคลุมทั้งหน้าจอเข้าสู่ระบบ หน้าจอหลัก หน้าจอแสดงหมวดหมู่ของสถานที่ หน้าจอสถานที่ยอดนิยม และผลการค้นหาตำแหน่ง	89

จากตารางที่ 20 พบว่า นักท่องเที่ยวได้เสนอแนะแนวทางพัฒนาแอปพลิเคชันแบบแม่นยำ คือ พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับแนะนำเส้นทางทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน โดยผู้ใช้งานสามารถเชื่อมต่อแผนที่เพื่อนำทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำนวน 319 คน รองลงมาคือ พัฒนาปรับปรุงแอปพลิเคชันอยู่ตลอดเวลาโดยนำข้อมูลจากเว็บไซต์มาแสดงเพื่อเพิ่มความสะดวกสบาย และสามารถระบุตำแหน่งต่าง ๆ ได้ อย่างแม่นยำเพื่อให้ตอบสนองต่อการใช้งานของผู้ใช้ จำนวน 298 คน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน” คณะผู้วิจัยได้สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การสำรวจและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานจะมีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงปัญญาธรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม ทั้งนี้สิ่งสำคัญภายในวัดส่วนใหญ่จะประกอบด้วย พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ หอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ พระประธาน องค์พระธาตุ พระเจ้าทันใจ หอระฆัง รอยพระพุทธรูปจำลอง ชุ่มประตู่ จิตรกรรมฝาผนังและจุดชมวิวของวัด ส่วนอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดจะเป็นสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีการประยุกต์ผสมผสานพุทธศิลป์ทางด้านนาฏศิลป์มา รวมทั้งศิลปะไทใหญ่กับไทลื้อ สอดแทรกคติธรรมและความเชื่อความศรัทธาทางศาสนาเข้าไปในการก่อสร้าง ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาในอดีตเป็นอย่างดี

5.1.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การสร้างและพัฒนา นวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชัน

จากการวิจัย พบว่า การสร้างและพัฒนา นวัตกรรมสื่อดิจิทัลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ประกอบด้วยสื่อยูทูป (YouTube) ช่อง Buddhist Tourism สื่ออีบุ๊ก (E-book) Google Sites, เว็บไซต์ anyflip เกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยว สื่อวีดีโอออนไลน์ (VDO Online) และสื่อเว็บไซต์ (Website) ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ส่วนการพัฒนาแอปพลิเคชันโดยใช้วิธีการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบรวดเร็ว (RAD) ทำให้ได้แอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อ การเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ใช้งานด้านการท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็ว โดยนำเสนอบนสมาร์ตโฟนและอุปกรณ์แท็บเล็ต

5.1.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชัน

1) ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยวจำนวน 700 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.14 มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.28 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.85 น้อยที่สุดคืออายุระหว่าง 18 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.42 เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.14 รองลงมาคือระดับปวช./ปวส. คิดเป็นร้อยละ 28.28 น้อยที่สุดคือระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 0.28 มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.85 รองลงมาคืออาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 20.42 น้อยที่สุดคือพนักงานบริษัทเอกชนฯ คิดเป็นร้อยละ 9.57 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุด จำนวน 15,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.71 รองลงมาคือ จำนวน 20,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 25.57 น้อยที่สุดคือต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.71 มีภูมิลำเนาภาคเหนือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.14 รองลงมาคือภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 27.85 น้อยที่สุดคือภาคตะวันตก คิดเป็นร้อยละ 3.14

2) ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการใช้นวัตกรรมสื่อดิจิทัล พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$) เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยดังนี้ ด้านการนำเสนอเนื้อหา ($\bar{X}=4.46$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการใช้งาน ($\bar{X}=4.22$) ด้านนวัตกรรม ($\bar{X}=4.12$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการออกแบบและพัฒนา ($\bar{X}=3.35$) เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า

2.1) ด้านการนำเสนอเนื้อหา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับได้แก่ การใช้ภาษามีความชัดเจนและเข้าใจง่าย ($\bar{X}=4.53$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ สื่อนำเสนอเนื้อหาทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ดี ($\bar{X}=4.51$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การจัดโครงสร้างและลำดับเนื้อหาชัดเจนเหมาะสม ($\bar{X}=4.40$)

2.2) ด้านการออกแบบและพัฒนา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับได้แก่ รูปแบบและองค์ประกอบที่น่าสนใจและทันสมัย ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.61) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ภาพและกราฟิกที่ใช้มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.49) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การนำเสนอทั้งข้อความ ภาพ และเสียงที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 0.57)

2.3) ด้านนวัตกรรม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกข้อเช่นกัน โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับได้แก่นวัตกรรมมีความเรียบง่าย ใช้เวลาโหลดอย่างรวดเร็ว ($\bar{X}=4.21$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ

นวัตกรรมมีส่วนเพิ่มผลประกอบการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.14$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ บทเรียนดิจิทัลทำให้ตื่นเต้นเร้าใจ อยากรู้มากขึ้น ($\bar{X}=4.04$)

2.4) ด้านการใช้งานโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกข้อเช่นกัน โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับได้แก่ ความเป็นมาตรฐานเดียวกันในการออกแบบหน้าจอ ($\bar{X}=4.29$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การแสดงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม ($\bar{X}=4.23$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ โมเดลแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมในการใช้งาน ($\bar{X}=4.15$)

3) ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านประโยชน์ในการใช้งานของแอปพลิเคชัน ($\bar{X} = 4.57$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านกราฟิกของแอปพลิเคชัน ($\bar{X}=4.38$) ด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน ($\bar{X} = 3.79$) เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า

3.1) ด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกข้อเช่นกัน โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับได้แก่ ความถูกต้องของเนื้อหาต่อการมอง ($\bar{X}=4.18$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ข้อมูลถูกจัดทำไว้เป็นหมวดหมู่และระบบชัดเจน ($\bar{X}=3.85$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ฟังก์ชันการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.61$)

3.2) ด้านความทันสมัยของแอปพลิเคชัน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับ ได้แก่ ความรวดเร็วในการดาวน์โหลด ($\bar{X} = 3.51$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ คุณลักษณะพิเศษในการใช้งาน ($\bar{X} = 3.23$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ความทันสมัยของรุ่นระบบปฏิบัติการ ($\bar{X} = 3.08$)

3.3) ด้านกราฟิกของแอปพลิเคชัน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกข้อเช่นกัน โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับได้แก่เนื้อหากราฟิกต่างๆเข้าใจมากขึ้น ($\bar{X}=4.48$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือฟอนต์ที่สวยงาม ($\bar{X} = 4.43$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ เนื้อหาภาพประกอบที่หลากหลาย ($\bar{X} = 4.29$)

3.4) ด้านประโยชน์ในการใช้งาน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุดทุกข้อเช่นกัน โดยเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงตามลำดับ ได้แก่ กระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะเดินทางไปท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.61$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

รองลงมาคือ การขอเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.59$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การค้นหาและสืบค้นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}=4.51$)

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน

จากการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมทางพระพุทธศาสนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงปัญญาธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับนำไปประพฤติปฏิบัติ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม ได้แก่ การเดินทางมาวัดเพื่อการฝึกสมาธิ การเดินจงกรม การฟังธรรม เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากเขตภาคเหนือตอนบนคืออาณาจักรล้านนาที่มีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต จึงทำให้มีวัฒนธรรมและประเพณีเป็นของตนเองสืบต่อมายาวนาน มีพุทธสถาน โบราณสถานต่าง ๆ ในเขตวัดวาอารามของชาวล้านนา เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาสนสถานเหล่านี้ยังดำรงไว้ซึ่งความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ล้านนายังมีประเพณีท้องถิ่นทางด้านพุทธศาสนา อาทิ พิธีกรรมห่มผ้ากาสาหวัดให้แก่องค์ศาสนสถาน เช่น อุโบสถ องค์กรเจดีย์ และพระพุทธรูปที่สำคัญเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาตามจารีตของชาวเหนือ ส่งผลทำให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตภาคเหนือตอนบน จะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การไปไหว้พระตามคติความเชื่อเรื่องพระธาตุประจำปีเกิดในจังหวัดต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนากับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น สอดคล้องกับสุกัลยา โหราเรื่อง (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา” พบว่า ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา มี 4 กิจกรรมคือ (1) ด้านประวัติศาสตร์ เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาในล้านนา (2) ด้านความเชื่อและศรัทธาเพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (3) ด้านศิลปวัฒนธรรมและพุทธศิลปกรรมท้องถิ่น (4) ด้านการบูรณาการเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและนันทนาการ เช่นเดียวกับภัชกรบด ฤทธิ์เต็ม (2558) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบ การจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด” พบว่า อัตลักษณ์การท่องเที่ยววัดในภาคเหนือสามารถสะท้อนให้เห็นได้จากความเชื่อศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความศรัทธาในพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุในพระเจดีย์และความเชื่อศรัทธาในรอยพระบาท จึงทำให้มีการเดินทางท่องเที่ยวไปนมัสการพระพุทธรูปและพระธาตุที่สำคัญ ๆ อยู่เสมอ

นอกจากนี้แล้ว แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตภาคเหนือตอนบน ยังมีโบราณสถานและศาสนสถานที่สำคัญ ซึ่งมีความงดงามและโดดเด่นเป็นจำนวนมากที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นศาสนสถานที่ถูกศาสนิกชนให้ความเคารพนับถือ เช่น วัดพระธาตุ ดอยสุเทพราชวรวิหาร วัดพระธาตุลำปางหลวง และวัดพระธาตุแช่แห้ง เป็นต้น ทำให้ล้านนามีต้นทุนทางทรัพยากรในเชิงประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมและศาสนา เป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่สำคัญของประเทศไทย จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธมีพัฒนาการเรื่อยมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนกระทั่งปัจจุบัน รูปแบบปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือศรัทธาของชาวพุทธและอานิสงส์ที่ได้รับจากการแสวงบุญ นั่นคือบุญ การท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นเสมือนการเดินทางด้วยเหตุผลทางจิตวิญญาณและศาสนา เป็นการเดินทางของจิตใจ เพื่อหล่อเลี้ยงจิตใจของผู้เดินทางทำให้พวกเขาได้ใกล้ชิดกับความจริงสูงสุด ศาสนสถานในล้านนาเป็นหนึ่งในต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาและของประเทศ สอดคล้องกับประทีป พิษทองกลาง และคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง วัดงาม นามมงคล: แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดนามมงคล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า (1) พระเจดีย์และพระพุทธรูปวัดนามมงคลมีความเก่าแก่มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับที่มาของชื่อที่เป็นมงคล และมีความเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่ (2) นามของวัด พระเจดีย์ และพระพุทธรูปเป็นนามมงคลที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวรวมถึงประวัติความเก่าแก่ ความศักดิ์สิทธิ์ ความงดงามวิจิตรทางศิลปกรรมแบบล้านนาเป็นจุดแข็งของวัดนามมงคลทั้ง 9 แห่ง (3) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววัดนามมงคลควรให้ความสำคัญ 5 ประการ คือ ส่งเสริมสติ สะอาด สุขสบาย สงบเย็นใจ และสัปปายะ

จากสภาพการณ์ดังกล่าว ทำให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ได้มีการพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางศิลปะล้านนาไม่ว่าจะเป็นศิลปะ นวัตกรรม การออกแบบวัดวาอาราม และเมืองเชิงนิเวศ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของฝ่ายต่าง ๆ เช่น ภาครัฐได้มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มจังหวัดล้านนา คณะสงฆ์ได้รวมกันอนุรักษ์ศิลปะล้านนาของวัดและชุมชน กลุ่มศิลปินได้เปิดบ้านศิลปินล้านนาและนิทรรศการศิลปะในพื้นที่สาธารณะ นำไปสู่การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ จนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น วัดร่องขุ่น พิพิธภัณฑ์บ้านดำ วัดร่องเสือเต้น ไร่เชิญตะวัน ในจังหวัดเชียงราย วัดปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ บริเวณเมืองน่าน หอศิลป์ริมน่าน ในจังหวัดน่าน การสร้างอุทยานการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดเชียงใหม่ การอนุรักษ์ศิลปกรรมพื้นบ้านในจังหวัดพะเยา ลำพูน แพร่ น่าน จนนำไปสู่การสร้าง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น การแขวนตุ้มและโคมล้านนา เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวและการศึกษาเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาในเชิงลึก โดยเป็นการศึกษาถึงหลักพุทธธรรม การปฏิบัติสมาธิวิปัสสนา การไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น ที่อาศัยความสนใจเฉพาะของนักท่องเที่ยวในด้านพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของชาวพุทธ เป็นเครื่องดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับอารีย์ นัยพินิจ และคณะ (2556) ที่ได้

ศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัด โดยพบว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในเทศกาล และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนานั้น จะมุ่งเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเจริญจิต อาทิจ การตักบาตร ถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา ทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวแนวศาสนาที่ นอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินกับภูมิทัศน์จากวัดที่เป็นแหล่งเอื้อต่อการท่องเที่ยวแล้ว ยังได้ตระหนักถึงการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชนภายในท้องถิ่นนั้น ๆ

5.2.2 นวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชัน

จากการศึกษาพบว่า นวัตกรรมสื่อดิจิทัล (Digital Media) เป็นการสร้างฐานข้อมูลสารสนเทศระบบดิจิทัล (digital museum) และสร้างสื่อที่มีการนำเอาข้อความ ภาพนิ่ง กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียงและวีดีโอ มาจัดรูปแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีความเจริญก้าวหน้าทางด้านคอมพิวเตอร์สื่อสารทางออนไลน์ หรือตัวกลางที่ถูกสร้างขึ้นมาจัดการตามกระบวนการและวิธีการผลิต โดยนำมาเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดประโยชน์การใช้งาน เพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือตอนบน ทั้งนี้ความเป็นดิจิทัล (Digitalization) ของแหล่งข้อมูลสารสนเทศการท่องเที่ยวจะ มีการทำงานที่หลากหลาย รวดเร็ว และแม่นยำ ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์มีการประมวลผลที่รวดเร็วและไร้พรมแดน ไม่ว่านักท่องเที่ยวจะอยู่ที่ใดของโลกก็สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว โดยผ่านเว็บไซต์ (Website) ที่ทำหน้าที่ของสื่อกระจายข้อมูลเข้าไปสู่ผู้ใช้บริการที่เป็นนักท่องเที่ยว ซึ่งมีความต้องการที่หลากหลายและแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถดัดแปลงหรือเรียกดูข้อมูลที่ต้องการได้ในเวลาอันรวดเร็ว สอดคล้องกับสภาพ เจริญดิพริยะ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองด้วยเทคโนโลยีสื่อดิจิทัล” พบว่า การเติบโตของการท่องเที่ยวถูกขับเคลื่อนด้วยความก้าวหน้าอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (IoT) ที่เอื้อให้นักท่องเที่ยว สามารถสืบหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว เป็นการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างความต้องการหลักของนักท่องเที่ยวกับความลงตัวกับสถานที่ท่องเที่ยว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวความเชื่อมั่นกล้าที่จะท่องเที่ยว เกิดความประทับใจ ความสะดวกสบาย ตลอดจนทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจมีความรู้สึกเชิงบวกต่อการใช้เทคโนโลยีสื่อดิจิทัล ก่อให้เกิดพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสื่อดิจิทัลเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับณัฐกมล ฤงสุวรรณ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อดิจิทัลคอนเทนต์กับการส่งเสริมการประกอบการเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการท่องเที่ยว” พบว่า จุดเด่นของการสื่อสารดิจิทัลนอกจากการนำมาใช้ประโยชน์ทางการตลาดหรือการส่งเสริมการขายแล้วยังสามารถสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้บริโภคและกระตุ้นให้เกิดการเดินทางสำหรับนักท่องเที่ยวได้ ส่วนแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการยกระดับการท่องเที่ยว ใช้วิธีการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบรวดเร็ว (RAD) บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ เป็นแอปพลิเคชันสำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ (mobile application) โดยจะต้องติดตั้งลงบนสมาร์ตโฟนหรือแท็บเล็ต เป็นการสนับสนุนการวางแผน

การท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว การสร้างแผนการเดินทางที่เหมาะสม รวมถึงการบริการข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยว เนื่องจากแอปพลิเคชันบนระบบปฏิบัติการ แอนดรอยด์เป็นระบบปฏิบัติการที่ถูกใช้อย่างแพร่หลาย มีผู้ใช้งานมากที่สุด ครอบคลุมสมาร์ตโฟน และอุปกรณ์แท็บเล็ตหลากหลายยี่ห้อ รวมถึงเหตุผลด้านราคาที่มีทางเลือกของผู้ใช้งานหลายระดับ และมีบริษัทที่มีนวัตกรรมที่แข็งแกร่งที่สุดด้านเทคโนโลยีคือ Google เป็นผู้สร้าง Google Map ระบบการนำทางและหาพิกัดสถานที่ที่ได้รับการยอมรับว่าดีที่สุด การพัฒนาออกแบบแอปพลิเคชันบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์จะทำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนำไปสู่การใช้ประโยชน์มากที่สุด สำหรับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับธนุพันธ์ เพ็ชรพุ่ม และคณะ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันเพื่อการท่องเที่ยวประเทศไทย” พบว่า การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันจะช่วยให้เว็บเพื่อการท่องเที่ยวประเทศไทย สามารถทำงานได้ครอบคลุมทุกระบบปฏิบัติการ และผู้ใช้สามารถเข้าไปใช้งานผ่านอุปกรณ์ที่ต่างชนิดกัน ไม่ว่าจะเป็นสมาร์ตโฟน แท็บเล็ตหรือคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการจะเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงมีบริการแผนที่ออนไลน์ ซึ่งช่วยให้เกิดความสะดวกสบายสำหรับการวางแผนเดินทางมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับนันทสินี มุ่นเชย (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “การออกแบบและพัฒนาส่วนต่อประสานกับผู้ใช้สำหรับแอปพลิเคชันบนอุปกรณ์เคลื่อนที่แนะนำการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวภายใต้โครงการเรารักเชียงใหม่” พบว่า แอปพลิเคชันบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ที่พัฒนาขึ้นสามารถแสดงข้อมูลสถานที่ ระบุตำแหน่งของผู้ใช้งาน อีกทั้งเชื่อมโยงข้อมูลจากเว็บไซต์เพื่อแสดงข่าวประชาสัมพันธ์ได้อย่างครบถ้วน

5.2.3 ประสิทธิภาพนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชัน

1) ประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล

ประสิทธิภาพของการใช้นวัตกรรมสื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการนำเสนอเนื้อหา ด้านนวัตกรรม และด้านการใช้งาน เนื่องจากการพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลเป็นการกระทำใหม่ การสร้างใหม่ และเป็นการพัฒนาดัดแปลงจากสิ่งเก่าแล้วทำให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิมทำให้เกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลง สื่อดิจิทัลจึงเป็นสื่อที่สามารถแทรกซึมเข้าไปทุกกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถกำหนดช่องทางและวิธีการในการรับรู้ของนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงกันได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ทำให้เกิดการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน อีกทั้งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถตัดสินใจได้ง่ายในการท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น ได้สัมผัสการท่องเที่ยวที่มีแบบแผน สะดวก และเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ นอกจากนี้นวัตกรรมสื่อดิจิทัลยังเป็นการบูรณาการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว ข้อมูลการเดินทาง เป็นต้น รวมทั้งจัดเส้นทางท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวในการจัดเส้นทางท่องเที่ยว แยกประเภทของสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกรวดเร็วภายใน

แอปพลิเคชันเดียว เพื่อยกระดับประสบการณ์นักท่องเที่ยวตลอดการเดินทาง ตั้งแต่การบอกเส้นทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ จนถึงการแนะนำกิจกรรมและสิ่งที่น่าสนใจในบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ เพ็ญญา จุมพลพงษ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “นวัตกรรมสื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีแห่งความยั่งยืนของชุมชนบ้านโคกประดู่ ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี” พบว่า นวัตกรรมสื่อดิจิทัลมีประสิทธิภาพส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจในทุกด้าน คือ (1) ด้านคุณภาพของเนื้อหา นวัตกรรมสื่อดิจิทัล (Content) ค่าเฉลี่ยรวมทั้งสิ้น 4.21 มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก (2) ด้านการออกแบบและการเผยแพร่ นวัตกรรมสื่อดิจิทัล (Design) ค่าเฉลี่ยรวมทั้งสิ้น 4.18 มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก (3) ด้านประโยชน์และการนำไปใช้นวัตกรรมสื่อดิจิทัล (Implement) ค่าเฉลี่ยรวมทั้งสิ้น 4.42 มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนประสิทธิภาพนวัตกรรมสื่อดิจิทัลด้านการออกแบบและพัฒนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องจากรูปแบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในครั้งนี้ รูปแบบอาจจะยังค่อนไม่ทันสมัยมากนัก และไม่สอดคล้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่การพัฒนาสื่อดิจิทัลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องให้มีความเหมาะสมกับผู้ใช้งานในทุกๆระดับ

2) ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแมนย่ำ

ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแมนย่ำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เนื่องด้วยในปัจจุบันการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมและเพิ่มประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องออกแบบและพัฒนาส่วนต่อประสานกับผู้ใช้งานของแอปพลิเคชันบนอุปกรณ์เคลื่อนที่เพื่อใช้สำหรับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการและเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว นอกจากนี้การจัดทำฐานข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวและจัดทำแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว นับว่าเป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการจะเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ภายในประเทศไทย ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสะดวกสบายสำหรับการวางแผนเดินทางมากยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาแอปพลิเคชันสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการออกแบบแอปพลิเคชันยังเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวและทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ในยุคปัจจุบันการที่เทคโนโลยีมีถือเป็นอุปกรณ์สื่อสารที่ให้ความสะดวกรวดเร็ว และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลกับสื่อหรือเว็บไซต์อื่น ๆ ได้ง่าย จึงทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูลและสะดวกต่อการวางแผนท่องเที่ยว แอปพลิเคชันสามารถแสดงข้อมูลที่เป็นประโยชน์และทันสมัย รูปภาพที่สวยงาม ตลอดจนมีภาษาให้เลือกใช้ที่หลากหลาย แอปพลิเคชันบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ที่พัฒนาขึ้นสามารถแสดงข้อมูลสถานที่ ระบุตำแหน่งปัจจุบันของผู้ใช้งาน อีกทั้ง

เชื่อมโยงข้อมูลจากเว็บไซต์เพื่อแสดงข่าวประชาสัมพันธ์ได้อย่างครบถ้วน เมื่อนำระบบไปใช้จริงและทดสอบความพึงพอใจ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานได้อย่างรวดเร็วแม่นยำ ซึ่งเป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวประเมินความพึงพอใจประสิทธิภาพในการใช้งานอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับสุธิรา จันทร์ปุม (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า (1) โมบายแอปพลิเคชันแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนคร บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ที่พัฒนาขึ้นสามารถแสดงข้อมูลสถานที่ระบุตำแหน่งปัจจุบันของผู้ใช้งานแสดงข่าวประชาสัมพันธ์จากเว็บไซต์และค้นหาข้อมูลสถานที่ได้ (2) ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้งาน โมบายแอปพลิเคชันแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนคร มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับมาลินี คำเครือและคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันด้วยการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อสนับสนุนข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในเขตเมืองกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับความพึงพอใจของผู้ใช้งานแอปพลิเคชัน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย คณะผู้วิจัยจึงสรุปข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ควรกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพิ่มมูลค่าทางสร้างรายได้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) หน่วยงานภาครัฐกิจการท่องเที่ยวควรปรับกลยุทธ์ทางการตลาดท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งร่วมกำหนดนโยบายในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลกับภาครัฐให้มีความสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึง มีข้อมูลที่ถูกต้อง และมีการอัปเดตข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ควรกำหนดแผนงานและนโยบายเพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัด ชุมชน และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว สามารถนำนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันไปใช้ประโยชน์

4) หน่วยงานภาครัฐควรจัดทำนโยบายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดแอปพลิเคชันบนมือถือ และการออกแบบดีไซน์ในรูปแบบภาษาอังกฤษ สำหรับนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวให้กับชาวไทยและชาวต่างชาติ ตอบสนองนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อการศึกษาเรียนรู้ต่อไปในอนาคต

5) หน่วยงานภาครัฐควรกระตุ้นให้เมืองรองตระหนักถึงความสำคัญด้านความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสื่อดิจิทัล โดยการออกนโยบายในเชิงฝึกฝนให้หน่วยงานของตนมีความรู้ในการใช้สื่อมากกว่าในเชิงควบคุมหรือลงโทษผู้กระทำผิดในการใช้สื่อของผู้ผลิตหรือผู้ใช้ โดยอาจส่งเสริมไปพร้อมๆ กับให้ประชาชนมีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสื่อดิจิทัลในการท่องเที่ยว

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนสนับสนุนการใช้สื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว และเพื่อเป็นช่องทางในการรับฟังความต้องการ ความพึงพอใจและปัญหาของนักท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อเกิดปัญหากับนักท่องเที่ยว ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ รวดเร็ว

2) สถาบันการศึกษาจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมนวัตกรรมสื่อดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการเพื่อให้ความเชื่อมโยงหรือมีการผูกบัญชีกับแอปพลิเคชันอื่น ๆ ที่นิยมใช้ และการแชร์ผู้ใช้สู่การสร้างเงินใหม่ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน หรือเป็นลักษณะเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับภูมิภาค

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยการเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในสื่อดิจิทัลสามารถใช้ประโยชน์สำหรับนำไปพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) วัดและชุมชนดำเนินการยกระดับระบบสารสนเทศการท่องเที่ยวของวัด รวมทั้งสื่อประชาสัมพันธ์และสื่อดิจิทัลเพื่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสำหรับประกอบการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว โดยจัดทำเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาของกลุ่มประเทศที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่มาจากเยือนประเทศไทยเช่น จีน ญี่ปุ่น หรือกลุ่มประเทศอาเซียน เป็นต้น

5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นำข้อมูลการท่องเที่ยวไปประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้มีความรู้ความเข้าใจในสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา โดยการให้ข้อมูลความรู้ด้านสารสนเทศที่สำคัญแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ ประวัติความเป็นมา แหล่งท่องเที่ยว สิ่งสำคัญภายในวัด ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับนักท่องเที่ยว

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรสร้างและพัฒนาแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานให้สามารถใช้งานได้บนทุกแพลตฟอร์ม

2) ควรพัฒนารูปแบบสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนโดยใช้เทคโนโลยีภาพเสมือนจริง

3) ควรพัฒนาสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันทางด้านอื่น ๆ ให้ครอบคลุมมากขึ้น ทั้งด้านการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). *แนวทางดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- _____. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- _____. (2561). *แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2560). *แพลตฟอร์มดิจิทัลเชื่อมโยงความสัมพันธ์แบรนด์-สังคม*. สืบค้น วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail>
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). *โครงการจัดทำตัวชี้วัดภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและสำรวจทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กาญจนา แก้วเทพ และนิคม ชัยชุมพล. (2555). *คู่มือสื่อใหม่ศึกษา*. กรุงเทพฯ: โครงการเมธีวิจัยอาวุโส ฝ้ายวิชาการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2550). *พฤติกรรมกรท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุ. e-TAT Tourism Journal*. 2(2): 1-7.
- _____. (2550). *นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกศกนก ยิ้มยิ้ม. (2562). *ความตั้งใจในการเลือกใช้แอปพลิเคชันไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ. วารสารระบบสารสนเทศด้านธุรกิจ (JISB)*. 6(1): 21-37.
- คณาวุฒิ ชื่นชม. (2555). *การพัฒนาแอปพลิเคชันศูนย์รวมข่าวสารจากเครือข่ายออนไลน์สำหรับวิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคมบนระบบปฏิบัติการ iOS*. (สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คณะนิเทศศาสตร์. (2562). *การออกแบบสื่อดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- คมสัน อุดมสารเสวี. (2545). *เทคโนโลยีการศึกษา*. โปรแกรมวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา. คณะครุศาสตร์: สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- ครรชิต มาลัยวงศ์. (2546). *ทักษะไอที*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.

- จรูญ วงศ์สายัณห์. (2550). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักรชัย ไสอินทร์ และคณะ. (2555). *Android App Development ฉบับสมบูรณ์*. นนทบุรี: ไอดีซี พรีเมียร์.
- จันทร์จิราพร ทองประสิทธิ์ และทิพยา จินตโกวิทย์. (2563). “พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการใช้แอปพลิเคชันไลน์บนสมาร์ทโฟน”. *วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. 30(1): 118-129.
- จินตวีร์ คล้ายสังข์. (2554). *หลักการออกแบบเว็บไซต์ทางการศึกษา : ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- จิราภา เต็งไตรรัตน์. (2542). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุฑาพร บุญศิริรัฐ. (2563). การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศบนโลกดิจิทัล. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*. 12(2): 285-298.
- ฉลอง ทับศรี. (2536). *การเรียนรู้และการสื่อความหมาย*. ชลบุรี: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฉันทัช วรรณณอม. (2561). *การวางแผนและการจัดรายการนำเที่ยว*. กรุงเทพฯ: วิรัตน์เอ็ดดูเคชั่น.
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2552). *การท่องเที่ยวทางเลือก: ศาสตร์วัฒนธรรม*. คณะวิทยาการจัดการและคณะโบราณคดี: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชี หลี และธรรณูธร ปัญญาโสภณ. (2562). การใช้สื่อดิจิทัลของนักท่องเที่ยวชาวจีนกลุ่มมิลเลนเนียลที่ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยในรูปแบบการท่องเที่ยวแบบอิสระ (Free Independent Traveler). *Graduate School Conference*. 1(1): 249-258.
- ณภัทร ญาโนภาส. (2562). นวัตกรรมการท่องเที่ยวยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี*. 7(2): 1-8.
- ณฤทธิ จิงสมาน. (2563). การพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์. *วารสารมหาจุฬานาครทรรคน*. 7(7): 410-424.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์และไพบูลย์ เกียรติโกมล. (2545). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ณัฐกมล ฤงสุวรรณ. (2561). การใช้สื่อดิจิทัลคอนเทนต์กับการส่งเสริมการประกอบการเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการท่องเที่ยว. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*. 5(2), 189-200.
- ณัฐกร สงคราม. (2553). *การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ณัฐญา มาเกิด. (2554). *พฤติกรรมการใช้ไอโฟนที่ส่งผลถึงการตัดสินใจเลือกใช้โมบายแอปพลิเคชันในศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ถนอมพร เลหาจรัสแสง. (2545). *หลักการออกแบบและการสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- ทวีศักดิ์ กอนันต์กุล. (2561). *The Internet in Thailand: Our Milestones*. สืบค้นวันที่ 1 มีนาคม 2563, จาก <http://www.nectec.or.th/users/htk/milestones.html>
- ธัญวรัช วิเชียรพันธ์. (2557). *สื่อดิจิทัลในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: วังอักษร.
- นฤพนธ์ เพ็ชรพุ่ม และคณะ. (2558). *การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันเพื่อการท่องเที่ยวประเทศไทย*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- นันท์สินี มุ่นเขย. (2563). การออกแบบและพัฒนาส่วนต่อประสานกับผู้ใช้งานสำหรับแอปพลิเคชันบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ที่แนะนำการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวภายใต้โครงการเรารักเชียงใหม่. *วารสารวิทยาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*. 2(2): 1-11.
- นิตา ชัชกุล. (2557). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: วี.พรีนธ์ (1991).
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน.
- บุญเกื้อ ควรหาเวช. (2543). *นวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอสอาร์พรีนติ้ง.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด ดีไซน์.
- ประทีป พิษทองกลาง และคณะ. (2561). วัดงาม นามมงคล: แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดนามมงคล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. 3(1): 212-239.
- ประสงค์ ประณีตพลกรัง และคณะ. (2541). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ*. กรุงเทพฯ: บริษัทธีระฟิล์มและโซฟท์แวร์ จำกัด.
- พร้อมเลิศ หล่อวิจิตร. (2555). *คู่มือเขียนแอป Android สำหรับผู้เริ่มต้น*. กรุงเทพฯ: โปรวิชั่น.
- พระครูปลัดอุดร ปริิณฺโณ. (2561). การท่องเที่ยวเชิงพุทธสำหรับผู้สูงอายุ: วัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง. *วารสาร มจร การพัฒนาลังคม*. 3(1): 1-12.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร และคณะ. (2555). *การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในประเทศไทย*. (รายงานการวิจัย). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. (2554). รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย. *วารสารพุทธจักร*. 65 (7): 50-55.

- พัฒนเดช อาสาสรรพกิจ. (2559). *ท่องเที่ยวยุคดิจิทัล*. สืบค้นวันที่ 1 มีนาคม 2564, จาก <http://www.komchadluek.net/news/economic/224484>
- พันธุ์อาจ ชัยรัตน์. (2547). *การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร*. กรุงเทพฯ: งานส่งเสริมภาพลักษณ์องค์กร สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.
- เพ็ญภา จุมพลพงษ์. (2563). นวัตกรรมสื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีแห่งความยั่งยืนของชุมชนบ้านโคกประดู่ ตำบลมหาโพธิ อำเภอสระโบสถ จังหวัดลพบุรี. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 6(3): 15-26.
- เพ็ญภา จุมพลพงษ์. นวัตกรรมสื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีแห่งความยั่งยืนของชุมชนบ้านโคกประดู่ อำเภอสระโบสถ จังหวัดลพบุรี. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 6 (3): 17-26.
- ภัชรบถ ฤทธิ์เต็ม. (2558). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. 11(1): 1-21.
- ภัทรมน กล้าอาษา. (2560). *การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธด้วยออนไลน์*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ภัทรวดี เจริญมณี. (2558). *การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการค่ายมวย เพื่อการออกกำลังภายในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ภาร์ตน์ แพहित และณัฐสุดา กาญจน์เจริญ. *สังคมออนไลน์*. สืบค้นวันที่ 3 มีนาคม 2564, จาก <https://sites.google.com/site/technologysvc/prapheth-khxng-sangkham-xxnlin>
- มาโนช พรหมปัญญาและคณะ. (2556). แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*. 8(2): 36-46.
- มาลินี คำเครือและคณะ. (2563). การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันด้วยการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อสนับสนุนข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในเขตเมืองกาญจนบุรี. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*. 19(1): 35-45.
- มาลี ล้ำสกุล. (2549). *สารสนเทศศาสตร์เบื้องต้น*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ระวี สัจจโสภณ. (2556). แนวคิดทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาภาวะพหุศักยภาพในผู้สูงอายุ. *วารสารวิทยาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์*. 34(3): 471-490.
- รววิทย์ นิเทศศิลป์. (2551). *สื่อและนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สกายบุ๊คส์.
- วานิสสา ตโนภาส และกนกคุณท์ โตชัยวัฒน์. (2554). *พื้นที่ใช้สอยและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อรีสอร์ทสำหรับผู้สูงอายุ*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วารัชต์ มัชยมนบุรุษ. (2552). รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในจังหวัดเชียงใหม่. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สำนักงานบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิทยาลัยการจัดการ. (2561). สื่อสารโดนใจ รุ่นใหญ่วัยสี่เงิน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิวัฒน์ มีสุวรรณ. (2555). ปัญหาสะสมบนสังคมออนไลน์. วารสารศึกษาศาสตร์. 14(1): 91-100.
- วุฒิเวช เวชชบุษกร. (2559). เทรนด์การท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล. สืบค้นวันที่ 1 มีนาคม 2564, จาก <https://th.linkedin.com/pulse/-wuthivet-vetchabutsakorn>
- ศรัณพร ชวนเกริกกุล. (2556). การสื่อสารและภาพลักษณ์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ศิริภรณ์ ภิญญชุต. (2550). ศึกษา รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนบ้านช่วงบุก ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ศิริมา มิลอน. (2562). การนำเสนอสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวญี่ปุ่นด้วยตัวเอง. (สารนิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการสื่อสารการตลาดดิจิทัล: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศิริลักษณ์ โรจนกิจอำนวย. (2556). คุณภาพการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ไทย. จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์. 35(137): 86-99.
- ศูนย์พัฒนาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. (2543). พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2559). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- สถาพร เกียรติพิริยะ. (2563). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองด้วยเทคโนโลยีสื่อดิจิทัล. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. 7(12): 436-448.
- สมบัติ กาญจนกิจ. (2557). นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2560). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). *การมี การใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ*. สืบค้นวันที่ 1 มีนาคม 2564, จาก <http://service.nso.go.th/nsoweb/statseries/statseries22.html>
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *การท่องเที่ยวไทยในยุคดิจิทัล*. สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2564, จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต. (2560). *คู่มือความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงอายุ*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2556). *แนวทางการอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สิริสุดา รอดทอง. (2557). *ความตั้งใจในการดาวน์โหลดโมบายแอปพลิเคชันของผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในกลุ่มสมาร์ทโฟน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สุกัลยา โหระเรือง. (2563). การศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 5(3): 70-85.
- สุชาดา พลาชัยภิมย์ศิลป์. (2554). แนวโน้มการใช้โมบายแอปพลิเคชัน. *วารสารนักบริหาร*. 31(4): 110-115.
- สุทธยา สมสุข. (2563). พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ. *วารสารปาริชาติมหาวิทยาลัยทักษิณ*. 33(1): 63-76.
- สุธิรา จันทร์ปุม. (2560). การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนครบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม*. 4(2): 114-119.
- สุภาวรรณ นวลนิล. (2557). *ประเภทของ Social Media*. สืบค้นวันที่ 28 มีนาคม 2564, จาก <https://supawannuannil.wordpress.com/2014/08/10/social-media/>
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2553). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิช ธีระโคตร. (2554). *เว็บไซต์: ทฤษฎีและหลักการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. (2561). พฤติกรรมการใช้และการรู้เท่าทันอินเทอร์เน็ตและทัศนคติการใช้เนื้อหาด้านสุขภาวะบนอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*. 36(1): 72-79.
- ศตพล จันทร์ณรงค์. (2558). *รอยด้วย YouTube 2015*. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพลส
- อัครา เอ็บสุขสิริ. (2556). *จิตวิทยาสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อัษฎา วรรณกายนต์. (2562). การพัฒนาแอปพลิเคชันการท่องเที่ยวเศรษฐกิจชุมชนและสินค้าโอท็อปจังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิทยาศาสตร์คชสาลัน*. 41(1): 85-100.
- อาชญญา รัตนอุบล และคณะ. (2552). การศึกษาสภาพปัญหาความต้องการและรูปแบบการวัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน. (รายงานการวิจัย). มูลนิธิสถาบันและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส).
- อารีย์ นัยพินิจ และคณะ. (2556). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัด ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 5(1), 38
- อำนาจ เดชชัยศรี. (2544). *นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของครุสภา.
- อุไรพร ชลสิริรุ่งสกุล. (2554). *Digital marketing ไอเดียลัดปฏีวิถีการตลาด*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯธุรกิจ.
- Aldebert, B., Dand, R.J. and Longhi, C. (2011). Innovation in the tourism industry: The case of Tourism. *Tourism Management*. 32(5): 1204-1213.
- Appling, G. & Pappalardo, G. (2010). *The Rise of Mobile Application Stores Gateways to the World of Apps*. Retrieved May 13, 2010, from http://www.booz.com/media/uploads/The_Rise_of_Mobile_Application_Stores.pdf
- Armstrong, C.P. and Sambamurthy, V. (1999). Information Technology Assimilation in Firms: The Influence of Senior Leadership and IT Infrastructure. *Information Systems Research*. 10(4): 304-327.
- Barker, P. (1992). Electronic books and libraries of the future. *The Electronic Library*. 10(2): 139-149.
- Buhalis, D. & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the internet - the state of Tourism research. *Tourism Management*. 29(4): 609-623.
- Chau, P.Y.K. and Tam. K.Y. (1997). Factors affecting the adoption of open systems: An exploratory study. *MIS Quarterly*. 21(1): 1-21.
- Driscoll, Marcy. (2000). *Psychology of Learning for Instructional*. Boston: Allyn & Bacon.
- G G Chowdhury, Sudatta Chowdhury. (2001). *Information sources and searching on the world wide web*. Great Britain: Library Association Publishing.

- Gee, C.Y. ; Choy, D.J. L. and Makens, J.C (1984). *The Travel Industry*. 2nd ed. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Goeldner, R. C., & Ritchie, B. J. (2012). *Tourism principles, practices, philosophies* New Jersey: John Wiley & Sons.
- Hilgard, E. R., & Bower, G. H. (1981). *Theories of Learning*. Englewood Cliffs NJ: Prentice-Hall.
- Policy Brief. (2004). *Lifelong Learning*. Organization for Economic Co-operation and Development: OECD.
- Hinch, T., & Higham, J. (2004). *Sport tourism development*. NY: Multilingual Matters.
- Holzer, A., & Ondrus, J. (2011). Mobile application market: A developer's perspective. *Telematics and Informatics*. 28(5): 22-31.
- Huber, Lesa Lorenzen, Kalpana Shankar, Kelly Caine, Kay Connelly, L. Jean Camp, Beth Ann Walker, and Lisa Borrero. (2013). How In-Home Technologies Mediate Caregiving Relationships in Later Life. *International Journal of Human Computer Interaction*. 29(7): 441-455.
- Lemley, L. . *Chapter 3–Application Software*. Retrieved 30 May 2017, From <http://uwf.edu/clemley/cgs1570w/notes/Concepts-3.htm>
- Long, Susan O. 2012. Bodies, Technologies, and Aging in Japan: Thinking about old people and their silver products. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*. 27(2): 119-137.
- McIntosh R.W. & Goeldner C.R. (1986). *Tourism Principles, Practices, Philosophies*. New York: John Wiley & Son.
- Middleton, V. T., & Clarke, J. (2001). *Marketing in travel and tourism (3rd ed.)*. Geat Britain: Butterworth Heinemann.
- Miller, M. (2011). *YouTube for business online video marketing for any business*. (2nd ed.). USA: QUE.
- Novelli, Marina. (2005). *Niche Tourism : Contemporary Issues*. Trends and Cases. Oxford: Elsevier.
- Pender, L. and Sharpley, R. (2005). *The Management of Tourism*. London: SAGE Publications Ltd.

- Phill Bradley. (2013). *Expert Internet Searching*. 4th ed. Great Britain: Facet. Rogers, Everett M. Diffusion of Innovation. New York : The Free Press, 1983.
- Schumpeter, J. A. (1934). *The theory of economic development: An inquiry into profit, capital, credit, interest and the business cycle*. Cambridge: Harvard University Press.
- Seels, B., and Glasgow, Z. (1998). *Making Instructional Design Decisions*. 2nd ed. NJ: Merrill Prentice Hall.
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2016). *Elderly Society : Implication to Develop the Economy*. Accessed 15 October 2016, From <http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-01.html>.
- Tourism Western Australia. (2009). *5A's of Tourism*. Retrieved 3 May 2012, from www.tourism.wa.gov.au/jumpstartguide/totb_5Asoftourism.html
- United Nation. (2017). *World populations ageing*. New York: United Nations.
- Wertime, K., & Fenwick,I. (2008). *Digi marketing : The essential guide to new media and digital marketing*. Singapore: John Wiley & Son (Asia).
- World Tourism Organization. (2012). *Tourism 2020 vision*. Retrieved 18 May 2016, from <http://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops//Infoshop/Products/1189/1189-1.pdf>
- Zhu, K., Kraemer, K.L. and Xu, S. (2006), The Process of Innovation Assimilation by Firms in Different Countries: A Technology Diffusion Perspective on E-Business, *Management Science*. 52(10): 1557–1576.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

ชื่อ-นามสกุล	วุฒิการศึกษา	ผู้เชี่ยวชาญ
พระมหาวิเศษ ปญญาวชิโร, รศ.ดร.	ศน.ม (พุทธศาสนาและปรัชญา) Ph.D. (Education)	ตรวจสอบด้านระเบียบวิธี
ผศ.ดร.หนูม้วน ร่มแก้ว	กศ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา) Ed.D. (Educational Administration)	ตรวจสอบด้านนวัตกรรมสื่อดิจิทัล
ดร.พิรุณ จันทवास	ศศ.ม.(การสอนภาษาอังกฤษ) D.Ed.(Curriculum Studies)	ตรวจสอบด้านเนื้อหาและภาษา

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์งานวิจัย

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ที่	ชื่อ-นามสกุล
1	พระปลัดวุฒิชัย วุฒปญโญ	26	นางสาวณัฐชา ไชยราษฎร์
2	พระครูอาภัสร์ตนธาดา	27	นางกัลยา บุญมาคำ
3	พระใบฎีกาทวีศักดิ์ นิตติสาโร	28	นายอำพร ธนากุล
4	พระชนพันธ์ รัชเมธี	29	นายเทวิน จีวรรณ์
5	พระณลิต ธรรมปญโญ	30	นายสุรชัย ปันปวง
6	พระจาย จิตปญโญ	31	นายดำรง อินตารักษา
7	พระใบฎีกาปรีชา มุณีวิโส	32	นายเพชร สุวรรณ
8	พระอาทิตย์ อาทิจจวิโส	33	นายสุรพล นะสุ
9	พระมหาวชิรินทร์ อินสุวรรณ	34	นายดุสิต ยาชะวันนา
10	พระพิภพ เขาวนียงยง	35	นายแสง พวงพยอม
11	พระอธิการสมบุรณ์ คุณวีโร	36	นายทิพย์ มะโนป็น
12	พระศุภชัย ไหว่อง	37	นายจรัญ มาทะกาญจน์
13	พระฐิติกร ทรายคำ	38	นางกิ่งกานต์ ตาแก้ว
14	พระสุระพล ณะมงคล	39	นายนิกร ดวงมณี
15	พระกรรศิษฐ์ ซีหมื่อ	40	นายสมาน จันทลักษณ์
16	พระอนันต์ ต๊ะถีน	41	นางดำ ตุ่นคำ
17	พระวิชัย ชยมงคล	42	นางอัจฉริวรรณ จันทน์เจนจบ
18	พระใบฎีกามงคล สติสมปโน	43	นางศิยานารถ ยอดคำ
19	พระครูวิเชียร ปัญญา	44	นส.บุญพา คุ่มสุข
20	พระครูสังฆรักษ์กำธร เขมจิตโต	45	นางน้อย ลามะพรม
21	พระสมาน สุจิตโต	46	นางสาวสาคร มูลชมพู
22	พระครูอนุศาสน์สุตคุณ	47	นางสาวกฤติกา สุวรรณโยธาชาญ
23	พระครูอภิวัดมกิตต์	48	นางอัจฉรา เล็นปาน
24	พระครูสถิตธรรมรักษ์	49	นายประสงค์ วงเสื่อ
25	พระครูโสภิตพัฒนานุยุต	50	นางแสงอื่น สมใจดี

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์งานวิจัย (ต่อ)

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ที่	ชื่อ-นามสกุล
51	นายสีดา สันนิทา	61	นางอำพร ตุ่นคำ
52	นางเรื่อน ใจคำ	62	นายตันติกร ลาภใหญ่
53	นางอัญชนา เจียมพจมาน	63	พ่อหนานคำอ้าย ปัญหา
54	นางสาววราพร สิงห์อยู่เจริญ	64	พ่อหนานสรศักดิ์ ปินไชย
55	นายสุวิทย์ ยาเถิน	65	นายธนต์ ชัดติมงคล
56	นายธนกร กัณทะวงษ์	66	นางสาวเพ็ญพันธ์ ธีระสวัสดิ์
57	นายวิชญา ศรีญาณะ	67	นายนิรันดร อุปคำ
58	นายสมาน ศรีเรืองฤทธิ์	68	กำนันเรืองวิทย์ ว่องไว
59	นายประสิทธิ์ พวงสำลี	69	นายวิโรจน์ ลาป็น
60	นายโต มุหลิง	70	นายชัยวัฒน์ ใจมา

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน

คำชี้แจง :

แบบสอบถามชุดนี้ คณะผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำ เพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่คณะผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์สอบถามตามความคิดเห็นของท่าน ให้ครบถ้วนทุกประเด็นคำถาม คำตอบของท่านผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับและจะไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของท่านหรือหน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบ เนื่องจากผู้วิจัยจะนำคำตอบของท่านไปใช้วิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล
- ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแม่นยำ
- ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ผศ.ดร.ตระกุล ชำนาญ และคณะ

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ 18 – 30 ปี 31 – 40 ปี
 41 – 50 ปี 51 – 60 ปี
 61 ปีขึ้นไป
3. วุฒิทางการศึกษา มัธยมศึกษา ปวช./ปวส.
ปริญญาตรี ปริญญาโท
ปริญญาเอก
4. อาชีพ ตำแหน่ง (ระบุได้มากกว่า 1 ตำแหน่ง)
 ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว พนักงานบริษัทเอกชนฯ
 เกษตรกร รับจ้างทั่วไป
 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อื่นๆ โปรดระบุ.....
5. รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน
 ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,001 - 10,000 บาท
 10,001 - 15,000 บาท 15,001 - 20,000 บาท
 20,001 บาทขึ้นไป
6. ภูมิลำเนา ภาคกลาง ภาคเหนือ
 ภาคตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 ภาคตะวันออก ภาคใต้

ตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมสื่อดิจิทัล

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
(1) ด้านการนำเสนอเนื้อหา						
1	วัตถุประสงค์และเนื้อหาของสื่อมีความเหมาะสม					
2	สื่อมีความเหมาะสมกับผู้ใช้งานทุกระดับ					
3	การใช้ภาษามีความชัดเจนและเข้าใจง่าย					
4	การจัดโครงสร้างและลำดับเนื้อหาชัดเจนเหมาะสม					
5	สื่อนำเสนอเนื้อหาทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ดี					
6	สามารถอ่านทำความเข้าใจเนื้อหาได้ด้วยตนเอง					
(2) ด้านการออกแบบและพัฒนา						
7	การนำเสนอทั้งข้อความ ภาพ และเสียงที่เหมาะสม					
8	สีและขนาดของตัวอักษรชัดเจน เข้าใจง่าย					
9	ภาพและกราฟิกที่ใช้มีความเหมาะสม					
10	เสียงและเสียงดนตรีประกอบที่ใช้มีความเหมาะสม					
11	รูปแบบและองค์ประกอบที่น่าสนใจและทันสมัย					
(3) ด้านนวัตกรรม						
12	นวัตกรรมมีส่วนเพิ่มผลประสิทธิภาพการเรียนรู้					
13	นวัตกรรมสื่อมีความทันสมัย ทำให้เข้าใจง่ายต่อสืบค้น					
14	บทเรียนดิจิทัลทำให้ตื่นเต้นเร้าใจ อยากเรียนรู้มากขึ้น					
15	นวัตกรรมทำให้เกิดการโต้ตอบระหว่างสื่อกับผู้ใช้					
16	นวัตกรรมมีความเรียบง่าย ใช้เวลาโหลดอย่างรวดเร็ว					
(4) ด้านการใช้งาน						
17	โมเดลแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมในการใช้งาน					
18	การแสดงผลแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม					
19	ความเป็นมาตรฐานเดียวกันในการออกแบบหน้าจอ					
20	โดยภาพรวมท่านมีความพอใจต่อการใช้งานระดับใด					

ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันแบบแมนยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้น

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
(1) ด้านการทำงานของแอปพลิเคชัน						
1	ความสะดวกรวดเร็วในการใช้งาน					
2	เมนูใช้งานง่าย และสะดวกในการค้นหา					
3	ความถูกต้องของเนื้อหา ง่ายต่อการมอง					
4	ข้อมูลถูกจัดทำให้เป็นหมวดหมู่และระบบชัดเจน					
5	สามารถเชื่อมต่อกับระบบออนไลน์ได้อย่างรวดเร็ว					
6	ฟังก์ชันการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
(2) ด้านความทันสมัยของแอปพลิเคชัน						
7	การอัปเดตข้อมูลมีประสิทธิภาพ					
8	ความทันสมัยของรุ่นระบบปฏิบัติการ					
9	ใช้พื้นที่ในการจัดเก็บน้อย					
10	ความรวดเร็วในการดาวน์โหลด					
11	คุณลักษณะพิเศษในการใช้งาน					
(3) ด้านกราฟิกของแอปพลิเคชัน						
12	ขนาดของตัวอักษรที่เหมาะสม					
13	ฟอนต์ที่สวยงาม					
14	สีสันทันหลังแบบสบายตา					
15	เนื้อหาที่มีภาพประกอบที่หลากหลาย					
16	เนื้อหาที่มีกราฟิกต่างๆ เพื่อความเข้าใจมากขึ้น					
(4) ด้านประโยชน์ในการใช้งานของแอปพลิเคชัน						
17	การขอเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว					
18	ทำให้ได้ข้อมูลและเกิดการเรียนรู้					
19	กระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะเดินทางไปท่องเที่ยว					
20	การค้นหาและสืบค้นข้อมูลมีประสิทธิภาพ					

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอความกรุณาผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะตาม
ดุลพินิจของท่าน

ความคิดเห็น	ข้อเสนอแนะ
<p>แอปพลิเคชันแบบแมนย่ำ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>นวัตกรรมสื่อดิจิทัล</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ขอขอบคุณที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ผศ.ดร.ตระกูล ชำนาญ และคณะ

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามภาษาณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน

.....

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน
2. แบบสัมภาษณ์นี้มีทั้งหมด 3 ตอน คือ
  - ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
  - ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน
  - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ชื่อ/นามสกุล และอายุปัจจุบัน

.....

.....

1.2 วุฒิทางการศึกษา

.....

.....

1.3 ที่อยู่

.....

.....

1.4 E-mail/Facebook/Line และเบอร์โทรศัพท์มือถือ

.....

.....

1.5 ตำแหน่ง และหน่วยงานที่สังกัด

.....

.....

1.6 สัมภาษณ์ ณ สถานที่

.....

.....

1.7 วัน/เดือน/ปี และเวลาที่สัมภาษณ์

.....

.....

1.8 สัมภาษณ์โดย

ตัวต่อตัว ทางโทรศัพท์ ทางโปรแกรมไลน์ อื่นๆ .....

หมายเหตุ ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและบันทึกภาพในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน

2.1 วัดมีประวัติความเป็นมาอย่างไร ?

.....

.....

2.2 วัดมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานอะไรบ้าง ?

.....

.....

2.3 วัดมีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอย่างไร ?

.....

.....

2.4 วัดมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานอย่างไร ?

.....

.....

2.5 วัดมีกฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติภายในวัดอย่างไร ?

.....

.....

2.6 วัดมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานอย่างไร ?

.....

.....

2.7 วัดมีการพัฒนาและจัดการแหล่งเรียนรู้/สถานปฏิบัติธรรม/แหล่งท่องเที่ยวเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุอย่างไร ?

.....

.....

ตอนที่ 3 ความคิดและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่กรุณาให้สัมภาษณ์

ผศ.ดร.ตระกูล ชำนาญ และคณะ

ภาคผนวก จ
แบบสำรวจเพื่อการวิจัย

แบบสำรวจเพื่อการวิจัย
ข้อมูลสารสนเทศของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐาน
ในเขตท่องเที่ยวเมืองรอง ภาคเหนือตอนบน

-----

1. วัดที่สำรวจ ได้แก่ .....
2. บริบทพื้นที่และสภาพแวดล้อมทั่วไปของวัด .....
3. อັตลักษณ์ที่สำคัญของวัด ได้แก่ .....
4. เอกลักษณ์/ลักษณะที่โดดเด่น คือ .....
5. ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว เพราะ

☐ เป็นพุทธสถานประจำจังหวัด	☐ มีประวัติศาสตร์
☐ มีความศักดิ์สิทธิ์	☐ มีความสวยงาม
☐ เป็นแหล่งเรียนรู้	☐ เข้าถึงง่าย ไป-มาสะดวก
☐ อื่นๆ ได้แก่	
6. แหล่งท่องเที่ยวของวัด
  - 6.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ .....
  - 6.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ .....
  - 6.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงปัญญาธรรม ได้แก่ .....
  - 6.4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม ได้แก่ .....

ภาคผนวก ฉ
ภาพการสัมภาษณ์

ภาพที่ 1 สัมภาษณ์นักวิชาการเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานของวัด

ภาพที่ 2 สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานของวัด

ภาพที่ 3 สัมภาษณ์เจ้าอาวาสเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานของวัด

ภาคผนวก ช
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๑๕/๒๕๖๔

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชันแบบแม่นยำเพื่อการเรียนรู้และการสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน
(The Development of Digital Media and Precise Application for Learning and Exploring the Information of the Religious Tourism and Meditation Sites in the Secondary Cities in the Upper Northern Thailand)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ผู้วิจัยหลัก: ผศ.ดร.ตระกุล ชำนาญ

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗ สิงหาคม ๒๕๖๔

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๑๕/๒๕๖๔

วันที่ให้การรับรอง: ๗ สิงหาคม ๒๕๖๔

ประวัตินักวิจัย

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	ผศ.ดร. ตระกุล ชำนาญ
ตำแหน่ง	:	หัวหน้าโครงการวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	ศศ.ด. (การพัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยนเรศวร M.A. (Sociology) Banaras Hindu University, India ศน.บ. (สังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	:	ผู้ช่วยอธิการบดี อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนสังคม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผลงานทางวิชาการ	:	1. ตระกุล ชำนาญ. (2562). <i>สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น</i> . เชียงใหม่: บริษัท สยามพิมพ์นานาชาติ จำกัด. 2. อุเทน ลาพิงค์, ตระกุล ชำนาญ. (2562.) การรักษาศีล 5 เพื่อ การลด ละ เลิกดื่มสุราของชุมชนวัดเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. <i>วารสารมหาจุฬานครธรรมศน์</i> 6(3): 1603-1621. 3. ตระกุล ชำนาญ. (2561). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนเชียงใหม่, <i>วารสารวิจัยราชภัฏ เชียงใหม่</i> . 19(1): 106-111.
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ-สกุล : ดร. สงัด เขียนจันทิก
- ตำแหน่ง : ผู้ช่วยนักวิจัย
- ประวัติการศึกษา : Ph.D. (Indian Philosophy & Religion)
Banaras Hindu University
M.A. (Indian Philosophy & Religion)
Banaras Hindu University
M.A. (English) Banaras Hindu University
ศน.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ประวัติการทำงาน : อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
- ผลงานทางวิชาการ : 1. สงัด เขียนจันทิก, นพรัตน์ กันทะพิกุล. (2564). แนวทางการพัฒนาการสอนรายวิชาการอ่านการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนาโดยการจัดการเรียนแบบใช้โครงงานเป็นฐานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 6(10): 36-54.
2. พูลสุข ภรรณาริก และสงัด เขียนจันทิก. (2564). การพัฒนาการเขียนภาษาอังกฤษเชิงสร้างสรรค์โดยการใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. *วารสารมจร วิชาการล้านนา*, 10(1): 37-47.
- ผลงานการวิจัย : 1. พระมหาชนมกร ปภากรโธ, อุเทน ลาพิงค์, ณรงค์ศักดิ์ ลุนสำโรง, สงัด เขียนจันทิก, พิรุณ จันทवास, กมล วัชรยั้งยง. การพัฒนาความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรม Monkchat เพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.
- สถานที่ทำงานปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ-สกุล : ดร. สมิตไธโร อภิวัดนอมรกุล
- ตำแหน่ง : ผู้ช่วยนักวิจัย
- ประวัติการศึกษา : Ph.D (Pali/Arts) University of Calcutta, Kolkata, India.
ศศ.ม. (พุทธศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศน.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ประวัติการทำงาน : อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
- ผลงานทางวิชาการ : 1. Smitthai Aphiwatamonkul. (2564). Thai Buddhist Sangha's Education : A Historical Background. *Nalanda. Buddhism and Indian Cultural Journal*, India. 2020-2022. 354-364.
- สถานที่ทำงานปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา